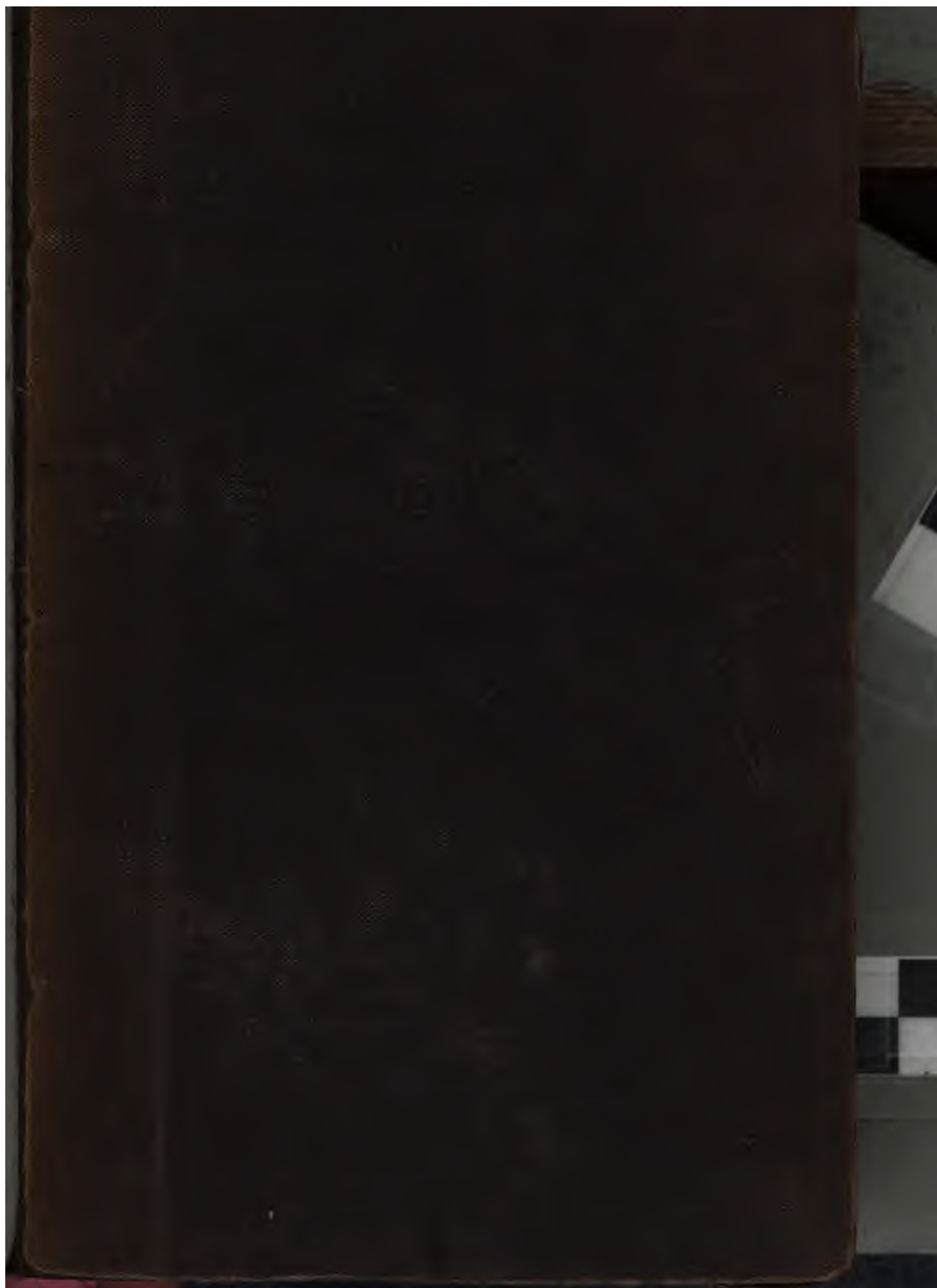

COLLEGE
LIBRARY
OXFORD
MANSFIELD

MANSFIELD COLLEGE
LIBRARY
OXFORD

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

SOCRATIS

SCHOLASTICI

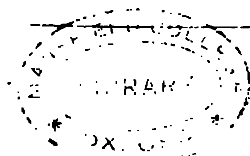
ECCLESIASTICA HISTORIA.

EDIDIT

ROBERTUS HUSSEY, S.T.B.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ PROFESSOR REGIUS.

TOMUS II.

OXONII:

E TYPOGRAPHEO ACADEMICO.

M.DCCC.LIII.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ[a]

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Δ.

ΚΕΦ. Α.

Ὅτι Ἰοβιανοῦ τελευτήσαντος, Οὐαλεντινιανὸν ἀναγορεύουσιν, ὃς δὴ κοινωνὸν τῆς βασιλείας λαμβάνει τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα· καὶ ὅτι Οὐαλεντινιανὸς μὲν ἦν ὀρθόδοξος, Οὐάλης δὲ Ἀρειανός.

1 ΤΟΥ δὴ βασιλέως Ἰοβιανοῦ Δαδαστάνοις, ὡς ἔφημεν, τελευτήσαντος τῇ ἑαυτοῦ ὑπατείᾳ καὶ Βαρωνιανοῦ A. D. 364. τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, οἱ στρατιῶται ἐκ τῆς Γαλατῶν ἑβδομαῖοι εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἐλθόντες κοινῇ ψήφῳ Οὐαλεν-

[a] Σχολαστικοῦ om. F. Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας σωκράτους λόγος δ̄. M.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT PRIMUM.

Quomodo post obitum Joviani, Valentinianus factus est imperator, qui Valentem fratrem imperii consortem adscivit. Et quod Valentinianus quidem orthodoxus, Valens vero Arianus exstiterit.

CUM igitur imperator Jovianus Dadastanis, ut superius dictum est extremum diem obiisset die decimo tertio calendas Martii, consulatu suimet ipsius et Varroniani filii: milites ex Galatia progressi, septimo post die Nicæam Bithyniæ pervenerunt: atque

τινιανὸν ἀνακηρύττουσι βασιλέα, τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ αὐτοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, ἐν τῇ αὐτῇ[b]
2 ὑπατείᾳ. Ὅστις Παννόνιος μὲν ἦν τὸ γένος, πόλεως Κιβάλεως· τάξιν δὲ στρατιωτῶν ἐγχειρισάμενος[c],
3 πολλὴν ἐπεδείξατο τῶν τακτικῶν ἐπιστήμην. Ἦν δὲ καὶ μεγαλόψυχος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἀεὶ τῆς παρούσης
4 τύχης μείζων ἐφαίνετο. Ὡς οὖν αὐτὸν ἀνεστήσαντο βασιλέα, εὐθὺς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν γενόμενος κοινωνὸν τῆς βασιλείας προσλαμβάνει τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα, μετὰ τριάκοντα ἡμέρας τῆς αὐ-
5 τοῦ ἀνακηρύξεως. Ἀλλ' ἄμφω μὲν ἦσαν Χριστιανοὶ, διεφώνουν δὲ περὶ τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ πίστιν· Οὐαλεντινιανὸς μὲν γὰρ τὴν πίστιν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἔσεβεν· Οὐάλης δὲ τῷ Ἀρειανῷ δόγματι
6 ἐκ προλήψεως μᾶλλον προσέκειτο. Τὴν δὲ πρόληψιν ἐποιήσατο, τὸ ὑπὸ Εὐδοξίου τοῦ προστῶτος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανῆς θρησκείας βε-
7 βαπτίσθαι αὐτόν. Καὶ ζῆλον μὲν εἶχον ἄμφω σπου- 214
δαῖον περὶ ὃ ἕκαστος ἔσεβε· τῷ δὲ τρόπῳ πολὺ

[b] Ita F.M., sicut dudum conjecerat Valesius, αὐτοῦ editt.
[c] ἐγχειρησαμένων M.

ibi communi suffragio Valentinianum imperatorem renuntiant sexto calendas Martii, iisdem consulibus. Fuit hic natione Pannonius, ortus e civitate Cibali. Qui cum ordines ducendos accepisset, maximam rei militaris peritiam ostenderat. Erat autem ingenti animo præditus, eoque gradu quem obtinebat, semper superior videbatur. Creatus igitur imperator, e vestigio Constantinopolim profectus, post tricesimum imperii sui diem Valentem fratrem in consortium regni assumit. Et ambo quidem erant Christiani: in fide tamen religionis Christianæ inter se discrepabant. Nam Valentinianus quidem Nicæni concilii amplectebatur fidem; Valens vero ex anticipata quadam opinione, Ariano dogmati magis adhærebat. Causa porro anticipatæ opinionis illi fuit, quod ab Eudoxio Constantinopolitano Arianæ religionis episcopo baptismum susceperat. Uterque porro, ejus quam colebat religionis studiosissimus fuit. Postquam tamen ad imperium pervenerunt, moribus inter se longe dissimiles fuere. Etenim prius quidem reg-

8 διεστήκεισαν ἀλλήλων γενόμενοι βασιλεῖς. Πρό-
τερον μὲν γὰρ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ὅτε ὁ μὲν Οὐαλεντινια-
νὸς χιλίαρχος ἦν, Οὐάλης δὲ ἐν τοῖς οἰκείοις τοῦ
βασιλέως ἐστρατεύετο, οἷον εἶχεν ἕκαστος ζῆλον
9 ἐπέδειξαν. Θύειν γὰρ ἀναγκαζόμενοι τὰς ζώνας τῆς
στρατείας μᾶλλον ἀφιέναι ἠροῦντο ἢ ἀφιέναι[d] τὸν
10 Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ τότε μὲν Ἰουλιανὸς ὁ βασι-
λεὺς, χρειώδεις τοὺς ἄνδρας τοῖς δημοσίοις εἰδὼς, οὐ-
δένα τῆς στρατείας ἐκίνει, ὥσπερ οὐδὲ Ἰοβιανὸν τὸν
11 μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντα. Ὕστερον δὲ βασιλεύ-
σαντες περὶ μὲν τὴν τῶν δημοσίων πρόνοιαν ἐν ἀρχῇ
παραπλήσιοι ἀλλήλοις ὄντες ἐτύγχανον· περὶ δὲ τὸν
Χριστιανισμὸν, ὡς ἔφην, διαφωνοῦντες, οὐκέθ' ὁμοίῳ
12 τρόπῳ κατὰ τῶν χριστιανιζόντων ἐκέχρηντο. Οὐα-
λεντινιανὸς γὰρ[e] τοὺς μὲν οἰκείους συνεκρότει· τοῖς
13 δὲ ἀρειανίζουσιν οὐδαμῶς ἦν ὀχληρός. Οὐάλης δὲ
Ἀρειανοὺς αὐξῆσαι προαιρούμενος, δεινὰ κατὰ τῶν
μὴ τοιαῦτα φρονούντων εἰργάσατο, ὡς προϊὼν ὁ τῆς
14 ἱστορίας δηλώσει λόγος. Κατὰ δὴ τὸν χρόνον τόνδε

[d] "Malim ἢ ἀφεῖναι. Cum enim præcesserit τὰς ζώνας μᾶλλον ἀφιέναι ἠροῦντο, insulsa esset ejusdem verbi repetitio." VALESIUS.

[e] Ita F. M. C. μὲν γὰρ editt.

nante Juliano, cum Valentinianus tribunus esset militum, Valens vero inter imperatoris domesticos militaret. quam studiosus religionis suæ uterque esset, ostenderat. Cum enim sacrificare compellerentur, militiæ cingulum abjicere, quam religionem suam deserere maluerunt. Verum imperator Julianus, quippe qui probe sciret eos viros reipublicæ utiles esse, neutrum tunc a gradu militiæ removit: sicut neque Jovianum qui ipsi in imperio successit. Post hæc vero ad imperium evecti, in reipublicæ quidem cura pares inter se initio exstiterunt: in Christiana autem religione discrepantes, ut dixi, dispari modo adversus Christianos se gessere. Nam Valentinianus suæ quidem sectæ atque opinionis homines fovebat: Arianos tamen nulla afficiebat molestia. Valens vero Arianos promovere cupiens, eos qui diversa ab illis sentiebant, acerbissime vexavit, sicut in progressu historiæ declarabitur. Per

τῆς μὲν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας προεστήκει Λιβέριος· ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, τῆς μὲν ὁμοουσίου πίστεως Ἀθανάσιος, τῆς δὲ ἀρειανιζούσης Λούκιος, ὃν μετὰ
15 Γεώργιον κατέστησαν οἱ ἀρειανίζοντες. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν Ἀρειανῶν ἡγεῖτο Εὐζώϊος· διῄρηντο δὲ καὶ οἱ τοῦ ὁμοουσίου· τῶν μὲν γὰρ Παυλῖνος, τῶν
16 δὲ Μελίτιος προειστήκεισαν[f]. τῶν δὲ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα Κύριλλος αὖθις ἐκράτει. Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει Εὐδόξιος μὲν τῶν ἐκκλησιῶν ἐκράτει, τὴν Ἀρείου δόξαν διδάσκων· οἱ δὲ τοῦ ὁμοουσίου φρονήματος ἐν μικρῷ οἰκίσκῳ τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο
17 ἔνδον τῆς πόλεως. Τῆς δὲ Μακεδονιανῆς θρησκείας ἔτι κατὰ τὰς πόλεις ἐκράτουν τῶν εὐκτηρίων οἴκων οἱ ἐν Σελευκείᾳ διακριθέντες[g] τοῖς περὶ Ἀκάκιον. ἐν τοιαύτῃ μὲν δὴ καταστάσει τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἦν.

[f] Ita libri omnes, quamvis præcedat ante sex lineas προεστήκει.

[g] Ita C. διδαχθέντες τοὺς π. F. et editt. διδαχθέντες ἃ οἱ π., e correctione ejusdem manus, M.: quæ etiam ipsa verba sunt Nicephori xi. 2. Notam vero hanc addit, "Assentior Christophorsono, qui pro διδαχθέντες legit διενεχθέντες πρὸς τοὺς περὶ Ἀκάκιον. Posset etiam legi διακριθέντες, ac fortasse rectius. Nicephor. locum interpolavit. Pessime," VALESIUS.

idem tempus Romanæ ecclesiæ præerat Liberius: Alexandriæ vero homousianis quidem Athanasius, Arianis vero Lucius præsidebat, quem Ariani post Georgii necem ordinaverant. Apud Antiochiam Arianæ factionis episcopus erat Euzoius. Qui vero consubstantialis fidem illic tuebantur, duas in partes divisi erant: quarum alteri Paulinus, alteri præerat Melitius. Hierosolymorum ecclesiam Cyrillus denuo obtinebat. Constantinopoli Eudoxius ecclesiis potiebatur, Arianorum dogma palam prædicans: homousiani vero in exigua quadam ædicula intra urbem collectas agebant. Porro ex Macedonianorum secta ii qui Seleuciæ ab Acacio dissenserant, ecclesias suas in singulis urbibus etiam tum retinebant. Hujusmodi in statu tunc temporis res ecclesiæ erant.

ΚΕΦ. Β.

"Οτι[h] Οὐαλεντινιανοῦ ἐπὶ τὰ ἑσπέρια μέρη γενομένου, Οὐάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει προσελθόντων Μακεδονιανῶν καὶ αἰτούντων σύνοδον γενέσθαι, ἐπένευσε· καὶ ὅτι τοὺς τοῦ ὁμοουσίου ἐπολέμει.

1 Τῶν δὲ[i] βασιλέων Οὐαλεντινιανὸς μὲν τὰ ἑσπέρια
μέρη ταχέως κατέλαβεν· εἷλκε γὰρ αὐτὸν ἡ τῶν ἐκεῖ
2 πραγμάτων φροντίς. Οὐάλεντι δὲ μικρὸν κατὰ τὴν 215
Κωνσταντινούπολιν ἐπιμείναντι προσέρχονται πλεῖ-
στοι τῶν ἐπισκόπων τῆς Μακεδονιανῶν θρησκείας,
ἐξαιτοῦσίν τε ἄλλην γενέσθαι σύνοδον ἐπὶ διορθώσει
3 τῆς πίστεως. Ὁ δὲ βασιλεὺς, νομίσας συναινέσαι
αὐτοὺς τοῖς περὶ Ἀκάκιον καὶ Εὐδόξιον, γενέσθαι
ἐπέτρεψε. καὶ οὗτοι μὲν συγκροτεῖν[k] σύνοδον ἐν
4 τῇ Λαμψάκῳ ἔσπευδον. Οὐάλης δὲ ᾗ τάχος ἐπὶ
τὴν Συρίας Ἀντιόχειαν ὥρμησεν, ὑφορώμενος μὴ οἱ
Πέρσαι τὰς γενομένας ἐπὶ Ἰοβιανοῦ τριακοντούτεις
σπονδὰς παραλύσαντες τοῖς Ῥωμαίων ὅροις ἐπέλ-
5 θοιεν. Ἀλλὰ τὰ μὲν Περσικὰ ἡσύχασεν. αὐτὸς
δὲ τῇ ἡσυχίᾳ καταχρώμενος κατὰ τῶν τὸ ὁμοούσιον

h "Οτι οὐάλης τοὺς αἱρετικοὺς συνεκρότει. M.

i δὴ M.

k συγχρατεῖν F.

CAPUT II.

Quomodo Valentiniano in occidentem profecto, Valens Constantinopoli degens, Macedonianis ipsum adeuntibus, et synodum fieri poscentibus, id permisit: et quomodo homousianos persecutus est.

Imperatorum vero alter, Valentinianus scilicet, ad occidentis partes perrexit. Illuc enim reipublicæ cura eum evocabat. Valens vero cum aliquandiu substitisset Constantinopoli, interpellatus est a plurimis Macedonianæ sectæ episcopis, ut novam synodum ad fidem corrigendam fieri permitteret. At ille, cum existimaret eos cum Acacio et Eudoxio consentire, id fieri permisit. Et isti quidem concilium in urbe Lampsaco celebrare satagebant. Valens vero omni festinatione Antiochiam Syriæ contendit; veritus scilicet ne Persæ ruptis triginta annorum induciis quas regnante Joviano pacti fuerant, in Romanorum fines invaderent. Verum Persæ quidem quievere. Ipse vero hac rerum tranquillitate male

φρονούντων ἄσπονδον ἤγειρε πόλεμον· καὶ Παυλῖνον
μὲν τὸν ἐπίσκοπον δι' ὑπερβάλλουσαν τοῦ ἀνδρὸς
6 εὐλάβειαν οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν. Μελίτιον δὲ ἐξορίᾳ
ἐζημίωσε· τοὺς δὲ ἄλλους, ὅσοι μὴ ἐβούλοντο Εὐ-
ζωΐῳ κοινωνεῖν, τῶν μὲν ἐκκλησίων τῶν ἐν Ἀντι-
οχείᾳ ἐξήλαυνεν· ζημίαις δὲ καὶ τιμωρίαις διαφόροις
7 ὑπέβαλλεν. Λέγεται δὲ, ὅτι καὶ πολλοὺς εἰς τὸν
παρακείμενον ποταμὸν Ὀρρόντην ἀπέπνιξεν.

ΚΕΦ. Γ.

Ὅτι[m] Οὐάλεντος κακῶς ποιοῦντος ἐν τῇ ἀνατολῇ τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονοῦντας, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τύραννος ἀνέστη Προκόπιος· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ καὶ σεισμὸς ἐπιγενόμενος καὶ θαλάσσης ἐπίκλυσις τὰς πολλὰς τῶν πόλεων ἔβλαψε.

1 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ κατὰ τὴν Συρίαν ποιοῦντος, ἐπανί-
στατο[n] ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τύραννος· Προ-
κόπιος ὄνομα αὐτῷ· ὃς πολλὴν συγκροτήσας ἐν
βραχεῖ χρόνῳ δύναμιν, ὁρμᾷν κατὰ τοῦ βασιλέως
2 ἐσπούδαζεν. Τοῦτο ἀπαγγελθὲν εἰς ἀγωνίαν μεγίστην
τὸν βασιλέα κατέστησεν, ἥτις αὐτοῦ καὶ[o] τὴν κατὰ

[m] Περὶ προκοπίου τοῦ τυράννου. M. [n] ἐπανίσταται M.
[o] αὐτοῦ τε καὶ τὴν τῶν κατὰ διωκομένων M.

usus, bellum inexpiabile contra homousianos excitavit. Ac Paulinum quidem episcopum ob eximiam ejus viri religionem, nullo affecit incommodo. Melitium autem exsilio mulctavit. Ceteros omnes qui cum Euzoio communicare renuissent, ecclesiis urbis Antiochiæ expulit, gravissimis damnis ac suppliciis affecit. Multos etiam in Oronte fluvio qui urbem præterfluit, submersisse dicitur.

CAPUT III.

Quomodo dum Valens homousianos in oriente persequitur, Constantinopoli surrexit tyrannus Procopius : eodemque tempore terræ motus et maris inundatio plurimas urbes evertit.

Dum hæc a Valente in Syria geruntur, surrexit Constantinopoli tyrannus quidam nomine Procopius. Qui magnis copiis brevi tempore coactis, adversum imperatorem expeditionem parabat. Hujus rei nuntius maximam imperatori incussit solicitudi-

3 τῶν διωκομένων ὁρμὴν πρὸς ὀλίγον ἐπέσχεν. Ὡς δὲ ἐκ τοῦ πολέμου ταραχὴ τέως ὠδίνετο, σεισμὸς ἐπι-
4 γενόμενος πολλὰς τῶν πόλεων ἔβλαψεν. Ἥ τε θάλασσα τοὺς οἰκείους ὅρους ἐνήλλαξεν· ἔν τισι μὲν γὰρ τόποις τοσοῦτον ἐπέκλυσεν, ὡς τοὺς πρώην βασίμους τόπους πλεῖσθαι· ἑτέρων δὲ τόπων τοσοῦτον
5 ἀπέστη, ὡς ἐν ξηρᾷ εὑρεθῆναι. Καὶ τοῦτο ἐγένετο A. D. 365.
κατὰ τὴν πρώτην ὑπατείαν τῶν δύο[p] βασιλέων.

ΚΕΦ. Δ. 216

Ὅτι[q] θορύβου ὄντος ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, οἱ τὴν σύνοδον ἐν τῇ Λαμψάκῳ συγκροτήσαντες Μακεδονιανοὶ τὴν μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ πίστιν αὖθις κρατύναντες, τὴν ἐν Ἀριμίνῳ ἀνεθεμάτισαν, καὶ αὖθις τὴν Ἀκακίου καὶ Εὐδοξίου καθαίρεσιν βεβαιοῦσιν.

1 Τούτων δὴ γενομένων, οὐδέτερα ἡσύχαζεν οὔτε τὰ
2 δημόσια πράγματα οὔτε μὴν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν σύνοδον συγκροτηθῆναι αἰτήσαντες ἐν τῇ Λαμψάκῳ συνῆλθον, ἐν ὑπα-

[p] τῶν βασιλέων ἀμφοτέρων M. [q] Ὅτι μακεδονιανοὶ τὸ ὁμοούσιον πάλιν ἀνεθεμάτισαν. M.

nem: quæ res persecutionem ejus adversus catholicos ad tempus repressit. Dum motus belli civilis adhuc expectaretur, terræ motus subito ingruens plurimas urbes concussit. Mare item terminos suos commutavit. Nam in quibusdam locis usque adeo exundavit, ut loca pedibus antea peragrari solita, navigarentur. Ab aliis autem locis tantopere recessit, ut arida remanerent. Atque id contigit duobus Augustis primum consulibus.

CAPUT IV.

Quomodo turbato reipublicæ et ecclesiæ statu, Macedoniani collecta apud Lampsacum synodo Antiochenam fidem iterum confirmarunt, Ariminensem vero anathemate damnarunt: et depositionem Acacii atque Eudoxii denuo roborarunt.

Quæ cum ita se haberent, nec reipublicæ, nec ecclesiæ status in tranquillo fuit. Et hi quidem qui synodi congregandæ facultatem ab imperatore poposcerant, Lampsacum convenere, iisdem quos supradixi consulibus, anno septimo post illam synodum quæ

τείᾳ τῇ αὐτῇ· τοῦτο δὲ ἦν ἕβδομον ἔτος ἀπὸ τῆς
3 ἐν Σελευκείᾳ γενομένης συνόδου. Κἀκεῖ πάλιν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ πίστιν ἐπιβεβαιώσαντες, ᾗ καὶ ἐν Σελευκείᾳ ὑπέγραψαν, ἀναθεματίζουσι τὴν ἐν Ἀριμίνῳ ὑπὸ τῶν πρώην ὁμοδόξων ἐκτεθεῖσαν πίστιν· καὶ αὖθις καταψηφίζονται τῶν περὶ Ἀκάκιον καὶ Εὐδό-
4 ξιον, ὡς δικαίως καθαιρεθέντων. Τούτοις οὐδὲν ἀντιλέγειν Εὐδόξιος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος[r] ἴσχυεν· οὐ γὰρ αὐτῷ ἀμύνασθαι τούτους ὁ
5 ἐνεστηκὼς δημόσιος συνεχώρει πόλεμος. Διὸ καὶ οἱ περὶ Ἐλεύσιον τὸν Κυζίκου ἐπίσκοπον ἐπικρατέστεροι τότε πρὸς ὀλίγον ἐγένοντο, συγκροτήσαντες τὸ χρηματίσαν Μακεδονίου δόγμα, μικρόν τε[s] ἔμπροσθεν καὶ τὸ ἐν τῇ κατὰ Λάμψακον συνόδῳ γενό-

[r] ἐπίσκοπος om. M.

[s] "Musculus et Christophorsonus μικρὸν ἔμπροσθεν *paulo antea* interpretati sunt, quasi esset μικρῷ πρότερον. Ego vero locum mendosum esse puto, et levi mutatione ita restituendum; μικρὸν τὸ ἔμπροσθεν, καὶ τότε ἐν τῇ κατὰ Λάμψακον συνόδῳ γενόμενον φανερώτερον. Loquitur de secta Macedonii, quam hactenus quidem obscuram et ignobilem fuisse dicit: tunc vero in synodo Lampsacena plurimum innotuisse. Mihi quidem dubium non est, quin Socrates ita scripserit, ut emendavi." VALESIUS. Recta est interpretatio ista, *paulo antea;* sicut supra in ἦν μικρὸν ἔμπροσθεν ἐν Σιρμίῳ συνελθόντες ἐξέθεντο, ii. 37. §. 15. Delendum potius esse videtur καὶ τὸ, quod facile e margine in textum irrepsisse poterat. Hoc autem sublato cetera plana sunt, sic: *doctrinam eam, quæ Macedonii dicta est, et paulo antea celebrior facta erat in synodo Lampsacena.*

Seleuciæ fuerat congregata. Ibi Antiocheni concilii fide denuo confirmata, cui etiam Seleuciæ subscripserant, illam quæ Arimini edita fuerat ab episcopis quibuscum ipsi prius consenserant, anathemate damnarunt. Et contra eos qui cum Acacio et Eudoxio erant, tanquam jure depositos, iterum tulere sententiam. His decretis Eudoxius Constantinopoleos episcopus nullo modo potuit contradicere. Civile enim bellum quod imminebat, impedimento fuit, quominus se de illis ulcisceretur. Quocirca Eleusius Cyzici episcopus et qui cum illo erant, superiores partes aliquamdiu obtinuerunt; cum Macedonii dogma adstruerent, quod antea quidem obscurum, post synodum autem Lampsacenam manifestius factum

6 μενον φανερώτερον. Ταύτην ἐγὼ νομίζω τὴν σύνοδον
αἰτίαν γενέσθαι τοῦ πλεονάζειν ἐν Ἑλλησπόντῳ τοὺς
Μακεδονιανοὺς χρηματίζοντας· ἡ γὰρ Λάμψακος ἐν
7 τῷ στενῷ τοῦ Ἑλλησπόντου κεῖται πορθμῷ. Αὕτη
μὲν οὖν ἡ σύνοδος τοιαύτην ἔσχε τὴν ἔκβασιν.

ΚΕΦ. Ε.

"Οτι[t] συμβολῆς γενομένης περὶ πόλιν τῆς Φρυγίας, τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ τυράννου Προκοπίου, προδοσίᾳ τῶν στρατηγῶν ἑλὼν τὸν τύραννον αὐτόν τε καὶ αὐτοὺς ξέναις[u] τιμωρίαις ὑποβαλὼν ἀνεῖλεν.

1 Τῇ δὲ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Γρατιανοῦ καὶ Δα- A. D.
2 γαλαίφου, τὰ τῶν πολέμων ἐπέθετο. Ὡς γὰρ ὁ 366.
τύραννος Προκόπιος ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ὁρμηθεὶς ἕτοιμος ἦν ἐπιστρατεύειν τῷ βασιλεῖ, πυθό-
μενος ὁ Οὐάλης φθάνει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐλάσας,
καὶ συμβάλλει τῷ Προκοπίῳ περὶ πόλιν τῆς Φρυγίας, 217
3 ᾗ προσωνυμία Νακώλεια. Καὶ τὴν μὲν πρώτην μάχην
ἡττήθη· μετ' οὐ πολὺ δὲ ζωγρήσας εἶχε[x] τὸν Προ-

t Ἀναίρεσις προκοπίου τοῦ τυράννου. M.

u ξέναις om. F.

x "Scribendum εἷλε, quod confirmat Epiphan." VALESIUS.

est. Atque hoc concilium in causa fuisse arbitror, cur Macedoniani tam frequentes sint in Hellesponto. Quippe Lampsacus sita est in angusto Hellesponti sinu. Et Lampsaceni quidem concilii hic exitus fuit.

CAPUT V.

Quomodo conserto prælio circa urbem Phrygiæ, Valens Procopium tyrannum proditione ducum captum, una cum ipsis ducibus, inusitatis suppliciis interemit.

Sequenti anno, id est Gratiano et Dagalaifo consulibus, bellum geri cœpit. Nam cum tyrannus Procopius Constantinopoli egressus adversus imperatorem castra moveret, hoc audito Valens relicta Antiochia, Procopio obviam ire contendit. Et juxta Nacoliam urbem Phrygiæ cum eo congressus, primo quidem prœlio superatus est: paulo post vero Procopium ab Agilone et Gomoario ducibus suis proditum, in potestatem suam redegit: quos

κόπιον, Ἀγέλωνος[y] καὶ Γομαρίου τῶν στρατηγῶν προδεδωκότων αὐτόν· οὓς καὶ ξέναις τιμωρίαις ὑπέ-
4 βαλεν[z]. Τοὺς μὲν[a] προδότας, ὑπεριδὼν τοὺς ὅρκους οὓς αὐτοῖς ὀμωμόκει, πρίοσι διελὼν ἀπέκτεινε· τοῦ δὲ τυράννου, δύο[b] δένδρων καμφθέντων γειτνιαζόντων ἀλλήλοις, ἑκάτερον σκέλος ἐκδήσας, ἐπικαμφθέντων[c] ἀφῆκεν ὀρθοῦσθαι· τὰ δὲ ἀνεγειρόμενα διέσπασε τὸν Προκόπιον. Καὶ οὕτως ὁ τύραννος διχοτομηθεὶς ἀπώλετο.

ΚΕΦ. ϛ.

Ὅτι[d] μετὰ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν, πάλιν ὁ βασιλεὺς ἠνάγκαζε τοὺς τῆς συνόδου ἀρειανίσαι καὶ πάντας Χριστιανούς.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐτυχῶς τότε πράξας αὖθις κατὰ τῶν χριστιανιζόντων θορύβους ἐκίνει, πᾶσαν θρη-
2 σκείαν ἀρειανίζειν βουλόμενος. Μάλιστα δὲ αὐτὸν εἰς ὀργὴν ἦγεν ἡ κατὰ τὴν Λάμψακον γενομένη

[y] Ita F. M. C. Sozom. vi. 8. Niceph. xi. 4. *Agelone* Epiphan. vii. 5. Ἀγγέλωνος editt.

[z] Ita F. M. C. ὑπέβαλλεν editt.

[a] "Addenda est particula, μὲν γάρ. Quod confirmat Epiphan." VALESIUS.

[b] τυράνου δένδρων . . . . . γειτνιαζόντων, abrasis nonnullis, M.

[c] "Restituendum puto, ἔπειτα τὰ δένδρα ἐπικαμφθέντα ἀφῆκεν." VALESIUS. Satius fortasse rescribere, ἀπὸ καμφθέντων ἀφῆκεν.

[d] Ὅτι μετὰ τὴν νίκην ὁ βασιλεὺς πάντας ἠνάγκαζεν ἀρειανίζειν. M.

quidem inusitatis suppliciis interemit. Nam proditores quidem ipsos neglecta sacramentorum religione quæ ipsis præstiterat, serris dissectos e medio sustulit. Tyranni vero crura duabus vicinis arboribus inflexis cum alligasset, ipsas deinde arbores ramos suos in sublime erigere permisit, quæ dum violentius resurgunt, Procopium discerpsere. Atque ita tyrannus duas in partes distractus interiit.

CAPUT VI.

Quomodo imperator interfecto tyranno, eos qui synodo interfuerant, et cunctos pariter Christianos Arii opinionem amplecti coegerit.

Imperator vero rebus tunc feliciter gestis elatus, rursus Christianos exagitare cœpit, dum cunctos ad Arii sententiam cupit traducere. Sed præcipue Lampsacena synodus eum ad iracundiam

σύνοδος, οὐ μόνον ὅτι τοὺς ἀρειανίζοντας ἀπεκήρυξεν
ἐπισκόπους, ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἐν Ἀριμίνῳ τῆς πί-
3 στεως ἀνεθεμάτισεν[e] ἔκθεσιν. Γενόμενος οὖν ἐν Νι-
κομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας, μεταπέμπεται παρ' ἑαυτὸν
Ἐλεύσιον τὸν Κυζίκου ἐπίσκοπον· οὗτος δὲ τῇ Μα-
κεδονίου δόξῃ προσέκειτο μᾶλλον, ὥς μοι καὶ πρό-
4 τερον εἴρηται. Καθίσας οὖν ὁ βασιλεὺς συνέδριον
ἐπισκόπων τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως, συντίθεσθαι τὸν
5 Ἐλεύσιον τῇ πίστει ἐκείνων ἠνάγκαζεν. Ὁ δὲ πρό-
τερον μὲν ἀπηρνεῖτο· ἐξορίας δὲ αὐτῷ καὶ δημεύσεως
ἀπειληθείσης, περιδεὴς γενόμενος τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ
6 συντίθεται. Συνθέμενος δὲ εὐθὺς μετεμέλετο· καὶ
καταλαβὼν τὴν Κύζικον, ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τὴν
βίαν ἀπωδύρατο, φάσκων τὴν συγκατάθεσιν ἐκ βίας
οὐ μὴν ἐκ προαιρέσεως πεποιῆσθαι· ζητεῖν τε αὐτοὺς
ἕτερον ἐπίσκοπον, διότι αὐτὸς τῇ ἀνάγκῃ τὸ οἰκεῖον
7 δόγμα ἠρνήσατο. Κυζικηνοὶ δὲ φιλοστοργίᾳ τῇ πρὸς
αὐτὸν ὑφ' ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ τάττεσθαι οὐκ ἐβούλοντο,
8 οὔτε μὴν ἑτέρῳ τῆς ἐκκλησίας παραχωρεῖν. Ἔμενον

[e] ἀνεθεμάτισαν F. M.

provocabat, non ob id solum quod Arianos episcopos deposuisset, verum etiam quod fidem Arimini expositam anathemate damnasset. Cum igitur Nicomediam Bithyniæ venisset, Eleusium Cyzici episcopum ad se vocat: qui opinioni Macedonianæ præ ceteris erat addictus, ut supra retulimus. Itaque imperator collecto Arianorum episcoporum concilio, Eleusium illorum fidei assentiri jubet. At ille primo quidem id facturum se negavit. Tandem vero cum exsilium et bonorum publicatio ipsi intentaretur, perterrefactus Arianorum opinioni consensit. Sed mox facti sui illum pœnituit. Reversusque Cyzicum, coram omni multitudine, vim sibi illatam conquestus est: invitum se asserens, non sua sponte consensum præbuisse. Simul monuit, ut alium sibi episcopum quærerent, eo quod ipse vi compulsus propriam fidem abnegavisset. Cyziceni tamen pro incredibili amore quo illum prosequebantur, alteri episcopo subjici recusarunt, nec permise-

μὲν οὖν ὑπ' αὐτῷ ταττόμενοι, μὴ μετατιθέμενοι δὲ τῆς οἰκείας αἱρέσεως.

ΚΕΦ. Ζ. 218

Ὅτι[f] Εὐνόμιος Κυζίκου γέγονεν ἐπίσκοπος Ἐλεύσιον τὸν Μακεδονιανὸν ἐκβαλών· καὶ περὶ τοῦ πόθεν ὥρμητο, καὶ ὅτι Ἀετίου τοῦ ἀθέου ὑπογραφεὺς ὢν τὰ ἐκείνου ἐζήλωσεν.

1 Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπί-
σκοπος προβάλλεται πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κυζίκου
Εὐνόμιον, ὡς δυνάμενον δεινότητι λόγων πρὸς ἑαυτὸν
2 ἑλκύσαι τὰ πλήθη. Κατελθόντος δὲ τοῦ Εὐνομίου,
πρόσταγμα τοῦ[g] βασιλέως ἐκέλευσεν ἐξωθεῖσθαι μὲν
3 τὸν Ἐλεύσιον, ἐνθρονίζεσθαι δὲ τὸν Εὐνόμιον. Καὶ
δὴ τούτου γενομένου, οἱ περὶ τὸν Ἐλεύσιον ἔξω τῆς
πόλεως εὐκτήριον οἶκον[h] κατασκευάσαντες, τὰς συνα-
4 γωγὰς ἐποιήσαντο. Καὶ περὶ μὲν Ἐλευσίου τοσαῦτα
εἰρήσθω· περὶ δὲ Εὐνομίου ἐκεῖνα λεκτέον. Εὐνόμιος
ὑπογραφεὺς γέγονεν Ἀετίου, τοῦ ἐπικληθέντος Ἀθέου,
5 οὗ καὶ ἀνωτέρω πεποιήμεθα μνήμην. Συνὼν δὲ αὐτῷ

f Περὶ εὐνομίου. M. g τοῦ om. F.M. h οἶκον εὐκτήριον F.M.

runt ut is ecclesia sua cederet. Manserunt itaque sub ejus administratione, nec a propria hæresi ullatenus discesserunt.

CAPUT VII.

Quomodo pulso Eleusio Macedoniano, Eunomius Cyzici episcopatum adeptus est: et unde ortus fuerit: et quod cum notarius esset Aetii impii, illum sibi imitandum proposuit.

Hæc cum audisset episcopus Constantinopolitanus, Eunomium Cyzicenæ urbis episcopum constituit, utpote qui eloquentia sua multitudinis animos ad se allicere posset. Qui cum venisset Cyzicum, imperator edicto proposito, Eleusium quidem ecclesiis exturbari, Eunomium autem in sede collocari jussit. Quo facto, hi qui cum Eleusio erant, extra urbis muros ædificata ecclesia, collectas illic egerunt. Sed de Eleusio hactenus. Nunc de Eunomio dicendum. Eunomius notarius fuit Aëtii cognomento Athei, cujus supra mentionem fecimus. Cum illo igitur diu ver-

τὸν ἐκείνου σοφιστικὸν τρόπον ἐζήλωσε· λεξειδίοις
τε σχολάζων καὶ ποιῶν ἑαυτῷ σοφίσματα οὐκ ᾐσθά-
6 νετο. Ἐκ τούτων τε τυφωθεὶς εἰς βλασφημίαν[i] ἐξέ-
πεσε, τὸ Ἀρείου μὲν δόγμα ζηλῶν, κατὰ πολλὰ δὲ
τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι πολεμῶν· ὀλιγομαθῶς μὲν
ἔχων πρὸς τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ μηδὲ συνιέναι αὐτὰ
δυνάμενος· πολύχους δὲ τὴν λέξιν, καὶ τὰ αὐτὰ περι-
στρέφων ἀεὶ, καὶ μὴ δυνάμενος περιγενέσθαι τοῦ προ-
7 τεθέντος σκοποῦ. Ὡς δεικνύουσιν αὐτοῦ[j] οἱ ἑπτὰ τό-
μοι, οὓς ἐματαιοπόνησεν εἰς τὴν πρὸς[k] Ῥωμαίους τοῦ
8 ἀποστόλου ἐπιστολήν. Πολλοὺς γὰρ λόγους εἰς αὐ-
τὴν ἀναλώσας, τῆς ἐπιστολῆς τὸν σκοπὸν ἑλεῖν[l] οὐ
9 δεδύνηται. Ἐφάμιλλοι δὲ αὐτοῦ[m] καὶ οἱ ἄλλοι οἱ
φερόμενοι λόγοι τυγχάνουσιν· ὧν ὁ βουλόμενος πεῖ-
ραν λαβεῖν εὑρήσει[n] ἐν πολυλεξίᾳ τὴν τῶν νοημάτων
10 εὐτέλειαν. Τοῦτον τοίνυν τὸν Εὐνόμιον Εὐδόξιος
πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κυζίκου προὐβάλλετο[o]. Ὡς

[i] βλασφημίας F. *blasphemias* Epiphan. vii. 19.

[j] Ita M. et Versio Epiphanii, αὐτῷ ceteri. Vocem om. Suidas c. 1509 et 3039. Tum οἱ τέσσαρες τόμοι Suidas 3039.

[k] τὰς π. Ῥ. ἐπιστολὰς Suidas.

[l] Ita F. M. Suidas utroque loco. λαβεῖν editt.

[m] αὐτοῖς M.: tum mox habet αὐτοῦ supra λόγοι scriptum.

[n] Ita M. εὑρήσοι ceteri.

[o] προυβάλετο F. M.

satus, sophisticum ejus disserendi modum imitatus est: et inanibus quibusdam voculis nimium deditus, fallaces argumentationes in suum ipsius damnum imprudens contexuit. Ob hæc arrogantia elatus, in blasphemiam prolapsus est, dum Arii quidem opinionem sectatur: veritatis autem doctrinam variis modis impugnat. Et sacrarum quidem scripturarum parum omnino peritus fuit, nec earum intelligentiam assequi potuit. Verborum tamen copia abundans, et eadem assidue repetens, nunquam propositum sibi scopum valuit contingere: sicut manifeste declarant septem libri, quos in epistolam Pauli ad Romanos incassum elaboravit. Quamvis enim in ejus interpretatione multa consumpserit verba; institutum tamen apostoli nullatenus est assecutus. Hujusmodi sunt etiam ceteri qui circumferuntur ejus libri: quorum si quis experimentum capere voluerit, in magna verborum copia miram reperiet sententiarum inopiam. Hunc igitur Eunomium Eudoxius,

οὖν ἐγένετο κατ᾽ αὐτὴν[p], τῇ συνήθει διαλεκτικῇ χρώ- 219
μενος, ἐξενοφώνει τοὺς ἀκροωμένους αὐτοῦ, καὶ ταραχὴ
11 κατὰ τὴν Κύζικον ἦν. Μὴ ἐνεγκόντες οὖν αὐτοῦ τὸν λεξικὸν τῦφον οἱ Κυζικηνοὶ τῆς πόλεως ἐξελαύνουσιν[q]· ὁ δὲ καταλαβὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν συνῆν μὲν τῷ Εὐδοξίῳ, σχολαῖος δὲ ἐπίσκοπος ἦν.
12 Ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν λοιδορίας χάριν ταῦτα λέγειν, αὐτῆς ἐπάκουε τῆς Εὐνομίου φωνῆς, οἷα σοφιζόμενος περὶ Θεοῦ λέγειν τολμᾷ· φησὶ γὰρ κατὰ λέξιν τάδε·

13 Ὁ Θεὸς περὶ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας οὐδὲν πλέον ἡμῶν ἐπίσταται· οὐδέ ἐστιν αὕτη μᾶλλον μὲν ἐκείνῳ, ἧττον δὲ
14 ἡμῖν γινωσκομένη. Ἀλλ᾽ ὅπερ ἂν εἰδείημεν ἡμεῖς περὶ αὐτῆς, τοῦτο πάντως κἀκεῖνος οἶδεν· ὃ δ᾽ αὖ πάλιν ἐκεῖνος, τοῦτο εὑρήσεις ἀπαραλλάκτως ἐν ἡμῖν.

15 Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα Εὐνόμιος σοφίσματα ποιῶν οὐκ ᾐσθάνετο· ὅπως δὲ τῶν Ἀρειανῶν μικρὸν ὕστερον ἐχωρίσθη, κατὰ χώραν ἐρῶ.

[p] Ita M. C. sicut antea legendum esse viderat Valesius, citans Epiphan. vii. 19. *cumque illuc venisset*, κατὰ τὴν ceteri. Ἐπεὶ δὲ εἰς Κύζικον ἧκεν Εὐνόμιος Niceph. xi. 5.

[q] Ita F. M. ἐλαύνουσιν editt.

ut dixi, ad Cyzicenæ urbis episcopatum promovit. Qui cum illuc venisset, familiari sibi arte dialectica usus, auditorum animos conturbavit. Unde tumultus Cyzici exortus est. Tandem vero Cyziceni, cum inanem verborum ejus fastum ferre non possent, ex civitate eum ejecerunt. Ille autem Constantinopolim profectus, illic cum Eudoxio mansit, et vacans habebatur episcopus. Verum ne obtrectandi causa hæc dixisse videamur, ipsa Eunomii verba, si placet, audiamus, quæ sophistæ more disputans de Deo ausus est dicere. Sic enim ait ad verbum.

De sua ipsius substantia Deus nihil amplius scit quam nos: nec illa ipsi quidem notior, nobis autem est obscurior. Sed quidquid nos de illa scimus, hoc omnino et ille novit: et contra quidquid ille scit, idem etiam in nobis absque ulla discrepantia reperies.

Has et alias ejusmodi plures sophisticas ratiocinationes contexens Eunomius, præ stupore errorem suum non animadvertebat. Porro qua ratione ab Arianis postea discesserit, dicemus suo loco.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ τοῦ εὑρεθέντος χρησμοῦ ἐν[r] λίθῳ γεγλυμμένῳ· ὅτε τὸ Χαλκηδόνος τεῖχος ἐλύετο κατ' ὀργὴν τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος.

1 Ὁ μέντοι βασιλεὺς Χαλκηδόνος τῆς κατ' ἀντικρὺ
Βυζαντίου πόλεως τὰ τείχη λύειν προσέταττεν. ὀμω-
μόκει γὰρ τοῦτο ποιήσειν, νικήσας τὸν τύραννον, ὅτι
Χαλκηδόνιοι τῷ τυράννῳ προσθέμενοι αἰσχρῶς αὐτὸν
περιύβρισαν, καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως προσιόντος[s]
2 ἀπέκλεισαν. Τὸ μὲν οὖν τεῖχος κελεύσει τοῦ βασι-
λέως ἐλύετο· καὶ οἱ λίθοι εἰς τὸ Κωνσταντινουπόλεως
δημόσιον λουτρὸν μετεφέροντο, ᾧ προσωνυμία Κων-
3 σταντιαναί. Εὕρηται δὲ ἐν ἑνὶ τῶν λίθων ἐπιγεγραμ-
μένος χρησμός· ὃς ἐκέκρυπτο μὲν ἐκ παλαιοῦ, τότε 220
4 δὲ φανερὸς ἐγένετο, δηλῶν· Ὡς ἡνίκα δαψιλὲς ὕδωρ
ὑπάρξαι τῇ πόλει, τότε τὸ μὲν τεῖχος λουτρῷ ὑπουρ-
γήσει· μυρία δὲ φῦλα βαρβάρων καταδραμόντα τὴν
Ῥωμαίων γῆν καὶ πολλὰ χαλεπὰ[t] δράσαντα, τελευ-

[r] *ἐν τῷ τείχει χαλκηδόνος.* et sic summarium absolvit M.

[s] Ita F. C. Niceph. *προϊόντος* editt. pro quo *παριόντος* scribere voluit Valesius.

[t] Ita F. M. C. *multa crudelia* Epiphan. Hist. Trip. vii. 21. *πολλὰ κακὰ* editt. et Niceph. xi. 4.

CAPUT VIII.

De oraculo quod in lapide inciso inventum est, tunc cum Chalcedonis muri ob iram Valentis Augusti destruerentur.

Superato Procopio, imperator muros urbis Chalcedonis quæ ex adverso Byzantii sita est, dirui jussit. Id enim se facturum juraverat, propterea quod Chalcedonii a partibus Procopii stantes, probris ipsum et conviciis appetierant, et transeunti civitatis suæ portas clauserant. Itaque ex imperatoris mandato muri urbis destructi sunt, et lapides ad thermas publicas Constantinopoleos quæ Constantianæ dicuntur, transvecti. In uno autem ex iis lapidibus repertum est incisum oraculum, quod jamdudum quidem illic absconditum fuerat, tunc vero prolatum est in lucum. Id oraculum prædicebat, tunc cum aquarum copia suppeteret civitati, fore ut murus quidem urbi serviret: innumerabiles vero barbarorum gentes post vastatas imperii Romani provincias, et post plurima perpetrata mala, ipsæ quoque tandem perirent. Sed nihil

5 ταῖον καὶ αὐτὰ φθαρήσεται. Οὐδὲν δὲ κωλύει φι-
λομαθίας ἕνεκεν καὶ τὸν χρησμὸν ἐνταῦθα προσθεῖναι.

6 Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατὰ ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσωνται[u] ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιὰς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ·
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων,
Ἄγρια, μαργαίνοντα[x], κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν,
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώρην καὶ Μυσίδα[y] γαῖαν,
Θρηϊκίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν,
Αὐτοῦ κεν βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

7 Οὗτος μὲν οὖν ὁ χρησμός. Συνέβη δὲ μετὰ χρό-
νον τὸν ὁλκὸν τοῦ ὕδατος ὑπὸ Οὐάλεντος κατασκευα-
σθέντα δαψιλὲς παρασχεῖν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸ
ὕδωρ· καὶ τότε τὰ βαρβαρικὰ ἐκινήθη, ὡς ὕστερον
8 λέξομεν. Τὸν μέντοι χρησμὸν καὶ κατὰ ἄλλον τρό-

[u] στήσονται Niceph. sicut mox infra ubi iterum citatur.

[x] Ita F. M. Niceph. μαργαίροντα C. μαρμαίροντα editt. sine sensu. Conf. Iliad. ε'. 882.

[y] Ita Niceph. Μυσΐδα C. Μυσηΐδα ceteri.

obstat, quominus ipsum etiam oraculum studiosorum gratia hic adjiciamus.

Tempore quo liquidas agitabunt urbe choreas,
Lætaque subsilient hilares per compita nymphæ,
Ac funesta dabit murus munimina thermis:
Tunc populi innumeri variis e gentibus orti,
Immites animis, et sævo robore freti,
Trajicient armis Istri speciosa fluenta,
Vastabuntque agros Mæsos atque arva Scytharum.
Ast ubi Threiciam attigerint, majora parantes,
Hic illos fatum et Martis violentia sistet.

Hujusmodi fuit oraculum. Postea autem contigit, ut aquæductus a Valente ædificatus, maximam aquarum copiam urbi Constantinopolitanæ præberet: ac tum demum gentes barbaræ concitatæ sunt, ut infra dicturi sumus. Sed et alio modo hoc oraculum a quibusdam expositum esse accepimus. Cum enim

που συνέπεσεν ἐκληφθῆναι· τοῦ ὑδραγωγοῦ γὰρ εἰσαχθέντος εἰς τὴν πόλιν, Κλέαρχος ἔπαρχος ὢν τῆς πόλεως ὑδρεῖον μέγιστον κατεσκεύασεν ἐν τῇ νῦν Θεοδοσίου ἀγορᾷ καλουμένῃ· ὃ ἐφημίσθη Δαψιλὲς
9 ὕδωρ. Ἐφ᾽ ᾧ ἑορτὴν ἱλαρὰν ἦγεν ἡ πόλις· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον τῷ χρησμῷ, τὸ,

———χορείην
Τερπόμεναι στήσονται ἐϋστεφέας κατ᾽ ἀγυιάς.

10 Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν χρησμὸν μικρὸν ὕστερον ἐγένετο. τότε δὲ λυομένου, Κωνσταντινουπολῖται παρεκάλουν τὸν βασιλέα παῦσαι τὴν τοῦ τείχους
11 κατάλυσιν. Συμπαρεκάλουν δὲ καὶ οἱ ἐκ Βιθυνίας παρόντες ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Νικομηδεῖς τε
12 καὶ οἱ ἐνοικοῦντες τὴν Νίκαιαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς περιοργὴς ὢν μόλις μὲν ἐδέχετο τῶν ἱκετευόντων τὴν
13 δέησιν. Ἀφοσιούμενος δὲ τῷ ὅρκῳ ἅμα τε λύειν ἐκέλευσε, καὶ ἅμα πληροῦν τὰ λυόμενα ἑτέροις λίθοις 221
14 μικροῖς. Καὶ νῦν ἐστὶν ἰδεῖν ἔν τισι τοῦ τείχους μέρεσιν, ὅπως τοῖς μεγίστοις καὶ θαυμαστοῖς λίθοις

aquæductus ille in urbem perductus esset, Clearchus præfectus urbis, in foro quod nunc Theodosii dicitur, ingens lavacrum ædificavit, quod δαψιλὲς ὕδωρ, id est copiosa aqua appellatum fuit. Cujus rei gratia civitas festum diem summa hilaritate celebravit. Atque hoc est, inquiunt, quod in oraculo dicitur:

——— *agitabunt urbe choreas,*
Lætaque subsilient hilares per compita nymphæ.

Verum ea quæ ad exitium oraculi pertinent, paulo post evenere. Tunc temporis vero cum muri destruerentur, cives Constantinopolitani imperatorem rogarunt, ut ab illorum destructione abstinere vellet. Idem quoque postulabant Nicomedienses et Nicæni, qui hujus rei causa ex Bithynia Constantinopolim venerant. Imperator vero utpote ira incredibili succensus, ægre quidem supplicantium preces admisit. Verum ut juramento quo se obstrinxerat, satisfaceret, simul dirui muros præcepit, et ruinam illorum aliis parvis lapidibus instaurari. Itaque nunc cernere est in quibusdam partibus murorum, ingentibus ac stupendis lapidibus

ἡ τότε γενομένη εὐτελὴς οἰκοδομὴ ἐπίκειται. Τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ Χαλκηδονίων[z] τείχους εἰρήσθω μοι[a].

ΚΕΦ. Θ.

Ὡς[b] ὁ βασιλεὺς Οὐάλης, καὶ Ναυατιανοὺς ὁμοίως τοῖς ὀρθοδόξοις τὸ ὁμοούσιον φρονοῦντας ἤλαυνεν.

1 Ὁ μέντοι βασιλεὺς τοῦ διώκειν τοὺς τοῦ ὁμοουσίου
φρονήματος οὐκ ἐπαύετο· ἀλλ' ἐξήλαυνε μὲν αὐτοὺς
τῆς Κωνσταντινουπόλεως· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Ναυα-
2 τιανοὺς ὡς ὁμόφρονας. Καὶ τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν
κλεισθῆναι ἐκέλευσε· καὶ τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν
3 ἐξορίᾳ ζημιοῦν προσέταττε. Ἀγέλιος[c] ὄνομα αὐτῷ·
ἀνὴρ ἤδη πάλαι ἐκ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων τῶν
ἐκκλησιῶν προεστὼς, καὶ βίον ἀποστολικὸν βιούς·
ἀνυπόδητος γὰρ διόλου διῆγε, καὶ ἑνὶ χιτῶνι ἐκέ-
4 χρητο, τὸ τοῦ Εὐαγγελίου φυλάττων ῥητόν. Ἐπέσχε
δὲ τὴν κατὰ Ναυατιανῶν τοῦ βασιλέως ὀργὴν ἀνὴρ
εὐλαβὴς ἐν ταὐτῷ καὶ ἐλλόγιμος, Μαρκιανὸς τοὔνομα.
5 Ὃς πάλαι μὲν κατὰ τὰ βασίλεια ἐστρατεύετο· τότε δὲ

[z] χαλκηδονέων F.M. et Niceph. xi. 4. quanquam ille habeat Χαλκηδόνιοι supra, sicut etiam Socratis textus, §. 1.

[a] μοι om C.

[b] Ὅτι ὁ βασιλεὺς τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονοῦντας ἐδίωκεν. M.

[c] Ἀγγέλιος Suid. c. 44. et 2403.

opus vilis structuræ quæ tunc facta est, impositum. Sed de muris Chalcedoniorum hæc dixisse sufficiat.

CAPUT IX.

Quomodo imperator Valens Novatianos, qui consubstantialis doctrinam perinde ac Catholici tuebantur, persecutus sit.

Ceterum imperator eos qui consubstantialis fidem profitebantur, persequi non destitit. Verum et illos expulit Constantinopoli, et cum illis etiam Novatianos, utpote idem cum illis sentientes: quorum ecclesias etiam claudi jussit. Sed et episcopum ipsorum, Agelium nomine, exsilio mulctari præcepit: virum qui jam inde a Constantini temporibus ecclesiis illorum præfuerat, et vitam plane apostolicam duxerat. Nam nudis pedibus perpetuo incedere solitus erat, et una tantum tunica utebatur, servans præceptum evangelii. Porro principis iram adversus Novatianos repressit vir quidam, religiosus simul ac disertus, Marcianus nomine. Qui

καὶ πρεσβύτερος τῆς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας τυγχά-
νων γραμματικοὺς λόγους Ἀναστασίαν καὶ Κάρωσαν
τὰς τοῦ βασιλέως θυγατέρας ἐδίδασκεν, ὧν ἐπ᾽ ὀνόματι
καὶ δημόσια λουτρὰ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατε-
6 σκευασμένα ὑπὸ Οὐάλεντος δείκνυται. Αἰδοῖ οὖν τῇ
πρὸς τὸν ἄνδρα πρὸς ὀλίγον κλεισθεῖσαι αἱ τῶν
7 Ναυατιανῶν ἐκκλησίαι αὖθις ἠνοίγοντο. Οὐ μέντοι
ταραχῆς τῆς παρὰ Ἀρειανῶν ἐπιφερομένης τελέως
ἦσαν ἐλεύθεροι· ἐμισοῦντο γὰρ ὑπ᾽ αὐτῶν, ὅτι τοὺς
8 ὁμόφρονας ἠγάπων καὶ ἔστεργον. Τὰ μὲν οὖν περὶ
τόνδε τὸν χρόνον οὕτω διέκειτο· ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ μὲν
πρὸς τὸν τύραννον Προκόπιον πόλεμος ἐν ὑπατείᾳ A. D.
Γρατιανοῦ καὶ Δαγαλαΐφου ἐγένετο περὶ τὰ τελευταῖα 366.
τοῦ Μαΐου μηνός.

ΚΕΦ. I. 222

Ὡς[d] ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ὁμώνυμον παῖδα γεγέννηκεν, Γρατιανοῦ πρὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ γεγεννημένου.

Ὀλίγον δὲ ὕστερον τοῦδε τοῦ πολέμου κατὰ τὴν

[d] Περὶ τῆς γρατιανοῦ βασιλείας ὅτι μετὰ ἔτη ιβ. τῆς πτώσεως νικομηδείας καὶ νίκαια ὑπὸ σεισμοῦ κατέπεσεν. M., qui hoc caput et duo sequentia capita in unum componit.

prius quidem in palatio militaverat: tunc vero ecclesiæ Novatianorum presbyter factus, grammaticæ artis præcepta tradebat Anastasiæ et Carosæ Valentis filiabus: quarum nomine balneæ publicæ a Valente exstructæ Constantinopoli etiamnum cernuntur. Hujus igitur viri auctoritate ac reverentia, Novatianorum ecclesiæ cum aliquandiu clausæ fuissent, denuo reseratæ sunt. Nec tamen ab infestationibus Arianorum penitus immunes manserunt Novatiani. Oderant enim illos Ariani, propterea quod homousianos, utpote idem cum ipsis sentientes, amore et benevolentia prosequerentur. Hic per illa tempora rerum status fuit. Sciendum porro est, bellum adversus Procopium tyrannum consulatu Gratiani et Dagalaifi sub finem mensis Maii confectum fuisse.

CAPUT X.

Quod imperator Valentinianus filium genuit Valentinianum, cum Gratianum filium ante imperium suum suscepisset.

Sed paulo post hoc bellum, iisdem consulibus, Valentiniano

αὐτὴν ὑπατείαν Οὐαλεντινιανῷ τῷ βασιλεῖ ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν ἐτέχθη υἱὸς ὁμώνυμος[d] αὐτῷ· Γρατιανὸς γὰρ ἤδη πρότερον πρὸ τῆς βασιλείας αὐτῷ γεγέννητο.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ τῆς κατενεχθείσης οὐρανόθεν ἐξαισίου χαλάζης, καὶ περὶ τῶν ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Ἑλλησπόντῳ σεισμῶν.

1 Τῇ δὲ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Λουπικίνου[e] καὶ Ἰο-
βιανοῦ, χειροπληθὴς κατηνέχθη χάλαζα ἐν τῇ Κων- A. D. 367.
σταντινουπόλει τῇ δευτέρᾳ τοῦ Ἰουνίου[f] μηνὸς λίθοις
2 ἐμφερής. Τὴν δὲ χάλαζαν πολλοὶ ἔφασκον κατὰ
μῆνιν Θεοῦ κατενηνέχθαι[g], ὅτι πολλοὺς τῶν ἱερω-
μένων ἀνδρῶν ἐξορίστους ὁ βασιλεὺς[h] ἐποίει, μὴ βου-
3 λομένους κοινωνεῖν Εὐδοξίῳ. Ὀλίγον δὲ μετὰ τόνδε
τὸν χρόνον κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπατείαν Οὐαλεντινιανὸς
ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν Γρατιανὸν βασιλέα κατέστησε
4 τῇ τετάρτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Αὐγούστου μηνός. Τῇ A. D.
δὲ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Οὐαλεντινιανοῦ τὸ δεύτερον 368.

d ὁ αὐτῷ ὁμώνυμος M.
e λουππικίνου M.
f Ita F. Epiphan. vii. 22. Ἰουλίου ceteri. Conf. Annott.
g θεοῦ τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως, supra positis punctis, tanquam dubii alicujus indicio, M.
h ὁ βασιλεὺς om. M.

Augusto in occidentis partibus natus est filius, patri cognominis. Nam Gratianus diu antequam imperium suscepisset, ei natus fuerat.

CAPUT XI.

De inusitatæ magnitudinis grandine quæ cecidit e cœlo, et de terræ motibus per Hellespontum ac Bithyniam.

Sequente anno, Lupicino et Jovino consulibus, sexto nonas Julii, grando immensæ magnitudinis, instar lapidum cecidit Constantinopoli. Hanc autem grandinem ira Dei immissam esse multi dicebant, eo quod imperator complures sacerdotes qui Eudoxio communicare nollent, in exsilium miserat. Non multo post, iisdem consulibus Valentinianus filium suum Gratianum imperatorem renuntiavit, die nono calendas Septembres. Sequente autem anno, quo Valentinianus et Valens iterum consules fuere, terræ motus in Bithynia factus Nicæam urbem subvertit, die

καὶ Οὐάλεντος τὸ δεύτερον, σεισμὸς περὶ τὴν Βιθυνίαν
γενόμενος Νίκαιαν[i] τὴν πόλιν κατέστρεψεν τῇ ἐν-
δεκάτῃ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου· τοῦτο ἦν δωδέκατον
5 ἔτος μετὰ τὴν Νικομηδείας πτῶσιν. Ὀλίγον δὲ 223
μετὰ τόνδε τὸν σεισμὸν καὶ Γέρμης τῆς ἐν[k] Ἑλλησ-
πόντῳ τὰ πολλὰ μέρη ὑπὸ τοῦ ἑτέρου σεισμοῦ
6 κατηνέχθη. Καὶ τούτων γινομένων, οὐδεμία εὐλάβεια
οὔτε Εὐδόξιον ὑπεισῄει τὸν τῶν Ἀρειανῶν ἐπίσκοπον,
οὔτε μὴν τὸν βασιλέα Οὐάλεντα· τοῦ γὰρ διώκειν
7 τοὺς μὴ τὰ αὐτῶν φρονοῦντας οὐκ ἐπαύοντο. Τεκμή-
ρια δὲ ἐδόκει εἶναι τὰ τῶν σεισμῶν τῆς τῶν ἐκκλη-
8 σιῶν ταραχῆς. Ἐγίνοντο οὖν, ὡς ἔφην, ἐξόριστοι
πολλοὶ τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν· μόνοι δὲ ἔκ τινος
Θεοῦ προνοίας, δι' ὑπερβάλλουσαν εὐλάβειαν, οὐχ
9 ὑπεβλήθησαν ἐξορίαις Βασίλειος καὶ Γρηγόριος. Ὧν
ὁ μὲν Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐπίσκοπος ἦν·
Γρηγόριος δὲ Ναζιανζοῦ πόλεως εὐτελοῦς γειτνιαζού-
σης τῇ Καισαρείᾳ. περὶ μὲν οὖν Βασιλείου καὶ
Γρηγορίου προϊόντες ἐροῦμεν[l].

[i] γενόμενος μέγιστος M. *maximus* Epiphan.
[k] Ita F. M. C. Niceph. *in Hellesponto* Epiphan. vii. 22. τῆς Ἑλλησπόντου editt.
[l] ἠροῦμεν M.

quinto idus Octobris. Annus hic erat duodecimus a ruina urbis Nicomediæ. Nec multo post alio terræ motu magna pars urbis Germæ in Hellesponto corruit. Quæ licet fierent, nullus tamen metus, nec Eudoxium Arianorum episcopum, nec Valentem imperatorem subiit. Neque enim destiterunt a persecutione eorum qui ab ipsis dissentiebant. Hi porro terræ motus, signa quædam esse videbantur perturbationis ecclesiarum. Ac multi quidem sacerdotes in exsilium ejecti sunt, sicut antea dixi. Soli tamen divina quadam providentia, propter eximiam sui reverentiam exsilium passi non sunt Basilius atque Gregorius: quorum ille Cæsareæ Cappadociæ erat episcopus: hic Nazianzi, urbis exiguæ quæ in vicinia Cæsareæ sita est. Sed de Basilio et Gregorio uberius postea dicemus.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ὡς οἱ τὰ Μακεδονίου φρονοῦντες διὰ τὴν τοῦ βασιλέως περὶ[m] αὐτοὺς βίαν στενοχωρούμενοι πρὸς Λιβέριον τὸν Ῥώμης διαπρεσβευσάμενοι τῷ ὁμοουσίῳ ἐγγράφως προσέθεντο.

1 Τῶν δὲ φρονούντων τὸ ὁμοούσιον σφοδρῶς τότε συνελαθέντων, αὖθις οἱ διώκοντες κατὰ τῶν Μακε-
2 δονιανῶν ἐχώρουν. Οἱ δὲ φόβῳ μᾶλλον καὶ βίᾳ στενοχωρούμενοι κατὰ πόλεις διεπρεσβεύοντο πρὸς ἀλλήλους· δηλοῦντες, δεῖν ἐξ ἀνάγκης καταφεύγειν ἐπί τε τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπὶ Λιβεριον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, ἀσπάζεσθαί τε τὴν ἐκείνων πί-
3 στιν μᾶλλον ἢ κοινωνεῖν τοῖς περὶ Εὐδόξιον. Πέμπουσιν οὖν Εὐστάθιον τὸν ἐκ Σεβαστείας, ὃς πολλάκις καθῄρητο, Σιλβανὸν Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας, καὶ 224
Θεόφιλον Κασταβάλων, Κιλικίας δὲ καὶ ἥδε πόλις, ἐντειλάμενοι μὴ διακριθῆναι πρὸς Λιβέριον περὶ πίστεως, ἀλλὰ καὶ[n] κοινωνῆσαι τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ,
4 καὶ κυρῶσαι τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν. Οὗτοι γράμματα τῶν ἐν Σελευκείᾳ διακριθέντων ἐπικομιζόμενοι

[m] καὶ περὶ F. [n] Ita F.M.C. καὶ om. editt.

CAPUT XII.

Quomodo Macedoniani propter imperatoris adversus ipsos violentiam in angustias redacti, missa ad Liberium Romanum episcopum legatione, fidei consubstantiali subscripserunt.

Ceterum cum homousiani tunc temporis gravissime vexati fugatique essent, denuo persecutores adversus Macedonianos grassari cœpere. Qui metu magis quam violentia constricti, per singulas civitates ultro citroque legatos inter se miserunt: significantes necessario confugiendum esse tum ad fratrem imperatoris, tum ad Liberium Romanæ urbis episcopum, eorumque fidem amplectendam potius, quam ut cum Eudoxio communicarent. Mittunt igitur Eustathium Sebastiæ episcopum, qui jam sæpius depositus fuerat, Silvanum Tarsi Ciliciæ, et Theophilum Castabalorum, quæ etiam Ciliciæ urbs est: mandantque ne in fide dissentiant a Liberio, sed cum ecclesia Romana communionem ineant, fidemque consubstantialis consensu suo confirment. Hi ergo cum literis eorum

τὴν παλαιὰν Ῥώμην κατέλαβον· καὶ τῷ βασιλεῖ μὲν
οὐκ ἐντυγχάνουσι· περὶ τὰς Γαλλίας γὰρ ἠσχολεῖτο,
Σαυρομάτας ἐκεῖ πολεμῶν· Λιβερίῳ δὲ τὰς ἐπιστολὰς
5 ἐγχειρίζουσιν. Ὁ δὲ αὐτοὺς προσδέξασθαι οὐδαμῶς
ἐβούλετο· τῆς γὰρ Ἀρειανῶν μοίρας εἶναι, καὶ μὴ
δύνασθαι δεχθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἔλεγεν, ὡς τὴν
6 ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἀθετήσαντες. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο,
ἐκ μεταμελείας ἐπεγνωκέναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἠρνῆ-
σθαι μὲν ἤδη πρότερον τὴν τῶν ἀνομοίων πίστιν,
ὅμοιόν τε ὡμολογηκέναι κατὰ πάντα τὸν υἱὸν τῷ
πατρί· μηδέν τε° διαφέρειν τοῦ ὁμοουσίου τὸ ὅμοιον.
7 Ταῦτα λέγοντας Λιβέριος ἔγγραφον τὴν ὁμολογίαν
τῆς γνώμης ἀπῄτησεν· οἱ δὲ αὐτῷ βιβλίον ὤρεξαν,
ἐν ᾧ καὶ τὰ ῥήματα τῆς κατὰ Νίκαιαν ἐκδοθείσης
8 πίστεως προσεγέγραπτο. Τὰς μὲν οὖν ἐπιστολὰς,
ἃς ἀπὸ Σμύρνης τῆς ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἀπὸ Πισιδίας,
Ἰσαυρίας τε καὶ Παμφυλίας καὶ Λυκίας, συνόδους
ποιησάμενοι ἔγραψαν, ἐνταῦθα διὰ τὸ μῆκος οὐ

° μηδὲν δὲ M. "Lego μηδὲν δὲ, ut respondeat ei quod præcessit, ἠρῆσθαι μέν." VALESIUS. Veruntamen non magis in διαφέρειν quam in ὡμολογηκέναι apodosis ea quærenda est.

qui Seleuciæ ab Acacio dissenserant, Romam venerunt. Et imperatorem quidem ipsum adire eis non licuit, quippe qui bello contra Sarmatas districtus in Galliis teneretur. Liberio vero literas suas porrexerunt. Ille initio quidem eos admittere recusabat: Arianarum partium illos esse dicens, nec ab ecclesia suscipi posse, utpote qui Nicænam fidem abrogassent. At illi se dudum resipuisse, et veritatem agnovisse responderunt: et Anomœorum quidem doctrinam ejurasse jampridem; filium vero patri per omnia similem confessos esse, nec ullatenus differre consubstantialem a simili. Quæ cum dixissent, sententiæ suæ professionem scripto comprehensam Liberius ab iis exegit. Illi ergo libellum ei obtulerunt, in quo verba etiam fidei Nicænæ erant adscripta. Et epistolas quidem scriptas tum ab urbe Smyrna in Asia, tum ex Pamphylia, Isauria, ac Lycia, ubi concilia celebraverant, hic apponere brevitatis studio prætermisi. Libellus vero

9 προσέγραψα. Τὸ μέντοι βιβλίον, ὃ οἱ περὶ Εὐστάθιον πρέσβεις Λιβερίῳ ἐπέδοσάν, ἐστι τόδε.

Κυρίῳ[p] ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Λιβερίῳ Εὐστάθιος, Θεόφιλος, Σιλβανὸς[q] ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

10 Διὰ τὰς τῶν αἱρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, οἳ οὐ παύονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλα ἐπιφέροντες[r], τούτου χάριν πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες ὁμολογοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γενομένην ἐν Λαμψάκῳ καὶ ἐν[s] Σμύρνῃ, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις, τῶν ὀρθοδόξων
11 ἐπισκόπων. Ἧς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι πρὸς τὴν χρηστότητά σου καὶ πάντας τοὺς Ἰταλούς τε καὶ Δυτικοὺς ἐπισκόπους γράμματα[t] κομίζομεν, τὴν καθολικὴν[u] 225 πίστιν κρατεῖν καὶ φυλάσσειν[x], ἥτις ἐν τῇ ἁγίᾳ Νικαέων συνόδῳ, ἐπὶ τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου, ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπισκόπων[y] βεβαιωθεῖσα ἀκεραίᾳ καὶ ἀσαλεύτῳ καταστάσει[z] ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει· ἐν ᾗ τὸ

[p] Titulum om. M.

[q] Σιλβανὸς, Θεόφιλος, Sozom. vi. 11.

[r] ἐπισπείρειν Sozom. *generare* Epiphan. vii. 24.

[s] ἐν om Sozom.

[t] Ita M. C. Sozom. *literas* Epiphan. γράμμα ceteri.

[u] τὴν πίστιν τὴν καθολικὴν Sozom.

[x] Ita F. M. Sozom. φυλάττειν ceteri.

[y] ἁγίων ἐπισκόπων, punctis supra ἁγίων positis, M. ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων βεβ. Sozom.

[z] τῇ καταστάσει Sozom.

quem legati una cum Eustathio missi Liberio tradiderunt, ita se habet.

Domino fratri et comministro Liberio Eustathius, Theophilus et Silvanus in Domino S.

Propter insanas hæreticorum opiniones, qui ecclesiæ catholicæ offensionis causam præbere non cessant, nos omnem illis occasionem adimere cupientes, profitemur et adseveramus, synodum orthodoxorum episcoporum quæ Lampsaci et Smyrnæ, aliisque in locis habita est; cujus synodi legationem obeuntes, tum ad tuam benignitatem, tum ad universos Italiæ et occidentis episcopos literas adferimus, catholicam fidem tenere et custodire, quæ in sacrosancta synodo Nicæna, temporibus beatæ memoriæ Constantini, a trecentis decem et octo episcopis comprobata, hactenus integra et inconcussa perpetuo permansit: in qua consubstan-

ὁμοούσιον ἁγίως καὶ εὐσεβῶς κεῖται ὑπεναντίως τῆς Ἀρείου
12 διαστροφῆς. Ὁμοίως καὶ ἡμᾶς μετὰ[a] τῶν προειρημένων τὴν
αὐτὴν πίστιν κεκρατηκέναι τε[b] καὶ κρατεῖν καὶ ἄχρι τέ-
λους φυλάσσειν[c] ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν, κατακρίνοντες
Ἄρειον, καὶ τὴν ἀσεβῆ διδαχὴν αὐτοῦ, σὺν τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, καὶ[d] τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν
Σαβελλίου[e], Πατροπασσιανοὺς, Μαρκιωνιστὰς, Φωτιανοὺς,
Μαρκελλιανοὺς, καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, καὶ[f] τούτων
τὴν διδαχὴν, καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν, καὶ πάσας
τὰς[g] αἱρέσεις τὰς ἐναντιουμένας τῇ προειρημένῃ ἁγίᾳ
πίστει, ἥτις εὐσεβῶς καὶ[h] καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐξετέθη
13 πατέρων ἐν Νικαίᾳ. Ἀναθεματίζοντες ἐξαιρέτως[i] καὶ τὴν
ἐν[k] Ἀριμίνῳ συνόδῳ ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν, ὡς ὑπεναν-
τίως τῆς προειρημένης ταύτης πίστεως τῆς ἁγίας συνόδου
τῆς ἐν Νικαίᾳ πραχθεῖσαν· οἷς[1] δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑπο-

[a] Ita Sozom. et, si recte legantur incerta scripturæ vestigia, M.: quod confirmat Epiphanius, atque etiam antea conjecerat Valesius. καὶ τὰ τῶν editt.

[b] Ita F.M.C. Sozom. τε om. editt.

[c] φυλάξειν C.

[d] καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ om. Sozom.

[e] αἵρεσιν Πατροπασιανοῦ, Μαρκίωνος, Φωτινοῦ, Μαρκέλλου, καὶ Π. Sozom. Tum Φωτιανοὺς corrige Φωτινιανούς.

[f] Pro καὶ τούτων lacunam habet in rasura M.

[g] δὲ τὰς Sozom.

[h] καὶ καθολικῶς om. Sozom.

[i] Ἄρειον ἐξαιρέτως Sozom.

[k] καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ συνόδῳ, ὅσα ὑπεναντίως ταύτης τῆς προειρημένης πίστεως τῆς ἁγίας συνόδου Νικαέων ἐπράχθη· Sozom. "Apparet scribendum esse τὴν ἐν τῇ ἐν Ἀριμήνῳ." VALESIUS.

[1] ἣν e correctione in rasura ab eadem manu M.

tialis vocabulum adversus pravam Arii doctrinam pie sancteque positum est: Similiter et nos una cum supradictis eamdem fidem tenuisse ac tenere, et usque ad extremum spiritum servaturos esse, ipsi manu nostra profitemur: Arium et impiam ejus doctrinam una cum discipulis illius et eadem cum illo sentientibus condemnantes: omnem præterea hæresim Sabellii, Patropassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, Pauli denique Samosateni; Horum omnium doctrinam, et cunctos qui idem cum illis sentiunt, omnes denique hæreses adversantes sanctæ fidei supradictæ, quæ pie et Catholice a sanctis patribus Nicææ exposita est. Sed præcipue anathemate damnantes fidem illam quæ in Ariminensi synodo recitata est, utpote contrariam supradictæ fidei sancti concilii in urbe Nicæna celebrati: cui ex oppido Thraciæ Nice allatæ, dolo

πεισθέντες οἱ[m] ἐν Κωνσταντινουπόλει κομισθεῖσιν[n] ἀπὸ
14 Νίκης τῆς Θρᾴκης ὑπέγραψαν[o]. Ἔστι δὲ ἡ πίστις
ἡμῶν, καὶ αὐτῶν ὧν προείρηται, ὧν καὶ τὴν πρεσβείαν
15 ποιούμεθα, αὕτη. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα
παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιήτην· καὶ
εἰς ἕνα μονογενῆ Θεὸν, Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν[p]
υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέστιν ἐκ
τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς,
Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιη-
θέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά
16 τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς
ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα,
καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα[q], καὶ ἀνα-
στάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐρ-
χόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα
17 τὸ ἅγιον. Τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ

[m] Ita M. *οἱ* om. ceteri.

[n] Ita Sozom. *κομισθεῖσαν* ceteri: de quo hæc annotavit, "Scribendum puto *οἷς τε δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑποπεισθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει κομισθεῖσιν ἀπὸ Νίκης* &c. Anathematisant enim non solum formulam fidei quæ recitata fuerat in concilio Ariminensi, sed et acta apud Nicen Thraciæ, quibus perlatis Constantinopolim, episcopi fraude inducti, tanquam actis synodi Nicænæ subscripserant," VALESIUS.

[o] *ὑπεγράψαμεν* Sozomenus, qui descripta huc usque epistola reliquam ejus partem omisit.

[p] *τὸν* om. M.

[q] Ita F. M. *Homo factus, passus* Epiphan. *καὶ παθόντα* ceteri.

ac perjurio circumventi episcopi Constantinopoli subscripsere. Fides autem nostra, et eorum quos supra diximus, et quorum legatione fungimur, est hæc. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem. Et in unum unigenitum Deum, Dominum Jesum Christum, filium Dei, genitum ex patre; id est ex patris substantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine; Deum verum ex Deo vero. Genitum, non factum: consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit e cœlo, et incarnatus homoque factus est; passus est etiam et resurrexit tertia die, et ascendit in cœlum, venturusque est ut judicet vivos et mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: fuit tempus cum non esset, et antequam gigneretur non erat; et de non exstantibus

πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο,
ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ
τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τούτους ἀναθε-
ματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.
18 Ἐγὼ δὲ Εὐστάθιος ἐπίσκοπος πόλεως Σεβαστείας, καὶ
Θεόφιλος, καὶ Σιλβανὸς, πρέσβεις συνόδων[r] Λαμψάκου,
Σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν, ταύτην τὴν ὁμολογίαν χερσὶν
19 ἡμῶν, καὶ οἰκείαις προαιρέσεσιν ἐγράψαμεν. Εἰ δέ τις
μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίστιν, καθ' ἡμῶν ἤτοι 226
τῶν ἀποστειλάντων ἡμᾶς ἔγκλημά τι προσενεγκεῖν θελή-
σει, μετὰ γραμμάτων τῆς σῆς ἁγιοσύνης[s], πρὸς οὓς ἐὰν
δοκιμάσῃ ἡ σὴ ἁγιότης ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἔρχεσθαι,
20 καὶ ἐπ' αὐτῶν μεθ' ἡμῶν διαδικάζεσθαι. Καὶ εἴ τι ἐγ-
κλήματος ἕνεκεν συσταθῇ, εἰς τὸν αἴτιον ἐκδικηθείη.

Τούτῳ δὴ τῷ βιβλίῳ τοὺς πρέσβεις ἀσφαλισάμενος ὁ Λιβέριος, εἰς κοινωνίαν τε ἐδέξατο, καὶ τάδε τὰ γράμματα δοὺς ἀπέλυσεν.

[r] Ita F. σύνοδον (correctum e συνόδου) λαμψάκου M. συνόδου Λαμψάκου C. *conciliorum Lampsaci* Epiphan. συνόδου Λαμψάκων editt.

[s] Corrige ἁγιωσύνης. Tum pro ἐὰν maluit ἂν Valesius.

factus est: aut qui dicunt ex alia hypostasi vel substantia exstitisse filium Dei, aut mutationi conversionique obnoxium esse, anathematizat catholica et apostolica Dei ecclesia. Ego Eustathius episcopus urbis Sebastiæ, et Theophilus et Silvanus, Lampsacenæ synodi et Smyrnensis aliarumque legati, hanc professionem propriis manibus et nostra sponte conscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, adversus nos aut adversus illos a quibus missi sumus, aliquam criminationem inferre voluerit, cum literis sanctitatis tuæ coram orthodoxis episcopis qui a te probati fuerint, veniat, et apud illos judicio contendat nobiscum. Ac si quid criminis convictum fuerit, in auctorem animadvertatur.

Hoc libello cum legatos quasi cautione quadam Liberius obligavisset, eos in communionem suscepit, datisque hujusmodi literis dimisit.

21 Ἐπιστολὴ[t] Λιβερίου τοῦ[u] ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῶν Μακεδονιανῶν.

22 Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς Εὐηθίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, Οὐρανίῳ, Ἥρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Ἑορτασίῳ, Νέωνι, Εὐμαθίῳ, Φαυστίνῳ, Προκλίνῳ, Πασινίκῳ, Ἀρσενίῳ[x], Σευήρῳ, Διδυμίωνι, Βρεττανίῳ, Καλλικράτει, Δαλματίῳ, Αἰδεσίῳ, Εὐστοχίῳ, Ἀμβροσίῳ, Γελωνίῳ, Παρδαλίῳ, Μακεδονίῳ, Παύλῳ, Μαρκέλλῳ, Ἡρακλείῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀδολίῳ, Μαρκιανῷ, Σθενέλῳ, Ἰωάννῃ, Μάκερι[y], Χαρισίῳ, Σιλβανῷ, Φωτεινῷ, Ἀντωνίῳ, Αὔθῳ[z], Κέλσῳ, Εὐφράνονι[a], Μιλησίῳ, Πατρικίῳ, Σευηριανῷ, Εὐσεβίῳ, Εὐμολπίῳ, Ἀθανασίῳ, Διοφάντῳ, Μηνοδώρῳ, Διοκλεῖ, Χρυσαμπέλῳ, Νέωνι, Εὐγενίῳ, Εὐσταθίῳ, Καλλικράτει, Ἀρσενίῳ, Εὐγενίῳ, Μαρτυρίῳ, Ἱερακίῳ, Λεοντίῳ, Φιλαγρίῳ, Λουκίῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις Λιβέριος ἐπίσκοπος Ἰταλίας[b], καὶ οἱ κατὰ τὴν

t Titulum hunc omittit M.

u τοῦ om. F.

x Ἀρσενικῷ C. et Langi Versio Latina Nicephori xi. 8. nam deest hic textus Græcus Nicephori.

y Μάκαιρι C.

z Ita F. M. et Versio Nicephori. "Ita constanter Flor. et Sfort. Apud Epiph. Schol. *Autho.* Christophorsonus vertit Aytho tribus syllabis. Nusquam id nomen meminime legere. Forte Antho scribendum est." VALESIUS. Ἀνύθῳ editt.

a Ita F. M. C. εὐφράνορι editt. *Euphranori* Epiphan.

b "Delenda est vox Ἰταλίας, quam nec Epiphan. agnoscit: vel certe scribendum est Λιβέριος ἐπίσκοπος οὔτε τῆς Ἰταλίας καὶ οἱ. Quod quidem verius puto.

Epistola Liberii Romanæ urbis episcopi ad episcopos Macedonianorum.

Dilectis fratribus et comministris Euethio, Cyrillo, Hyperechio, Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclino, Pasinico, Arsenio, Severo, Didymioni, Britannio, Callicrati, Dalmatio, Ædesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Joanni, Macro, Charisio, Silvano, Photino, Antonio, Aytho, Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Neoni, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, et universis per orientem orthodoxis episcopis,

23 δύσιν ἐπίσκοποι, ἐν Κυρίῳ πάντοτε χαίρειν. Τὴν εὐκταιο-
τάτην ἡμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας ἤνεγκε τὰ
ὑμέτερα γράμματα, τῷ τῆς πίστεως φωτὶ προλαμπό-
μενοι[c] ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῶν
τιμιωτάτων ἀδελφῶν τῶν ἐπισκόπων, Εὐσταθίου, Σιλ-
24 βανοῦ καὶ Θεοφίλου. Καὶ ταύτῃ μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέ-
ραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ
συνᾴδειν πρός τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ τῶν ἐν
Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων, διεβεβαιώσαντο καὶ ἀπέδειξαν.
25 Καὶ ταύτην εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστο- 227
λικὴν πίστιν, ἥτις μέχρι τῆς[d] κατὰ Νίκαιαν συνόδου
26 ἀκεραία καὶ ἀσάλευτος διέμεινε. Ταύτην τε αὐτοῖς[e] ἔχειν
ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ

Sic enim episcopos Italiæ a reliquis occidentis episcopis distinguit Liberius initio ipsius epistolæ: πρός τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων. Nec aliter in libello fidei, quem legati obtulerunt Liberio." VALESIUS.

c "Scribendum προλαμπόμενα, ut referatur ad vocabulum quod præcessit, γράμματα. Atque ita legit Epiphan. et Langus interpres Nicephori. Certe ineptum esset veteres episcopos vocare, fidei lumine illustratos, quasi neophytos quosdam aut recens ad fidem conversos." VALESIUS.

d "Melius scriberetur μέχρι νῦν ἀπὸ τῆς. Sic in libello fidei, quem legati porrexerunt Liberio: ἥτις ἐν τῇ ἁγίᾳ Νικαέων συνόδῳ βεβαιωθεῖσα, ἀκεραίᾳ καὶ ἀσαλεύτῳ καταστάσει ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει. Atque ita hunc locum legerunt Musculus et Christophorsonus." VALESIUS.

e "Scribendum est αὐτοὶ: id est, legati vestri." VALESIUS; plura vide in Annott. Legendum fortasse αὐτοὺς sicut infra, §. 38, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην.

Liberius episcopus Italiæ et omnes occidentis episcopi in Domino salutem. Optatissimum nobis pacis et concordiæ gaudium attulerunt literæ vestræ, fidei lumine resplendentes fratres dilectissimi, redditæ nobis per carissimos fratres et episcopos Eustathium, Silvanum ac Theophilum: idque eo maxime, quod sententiam vestram atque doctrinam cum tenuitate nostra, cumque omnibus Italis et occidentalibus consentire prorsus et consonare affirmarunt simul ac demonstrarunt. Hanc autem catholicam et apostolicam fidem esse agnoscimus, quæ usque ad concilium Nicænum integra et inconcussa permansit. Et hanc legati vestri se habere professi sunt: et cum incredibili gaudio omne vestigium ac fomitem absurdæ suspicionis abolentes, non verbis solum, verum etiam scripto

ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβαλόντες, οὐ μόνον διὰ λόγου,
27 ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ταύτην ἐξέθεντο. Ἧς καὶ τὸ ἀντί-
τυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἡγη-
σάμεθα δεῖν, μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς εἰς ἐπι-
βουλὴν αὖθις καταλείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα
τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν
28 συνήθως ἐξάπτοιεν. Ἔπειτα[f] καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ
τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐστάθιος καὶ Σιλβανὸς καὶ
Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην πάντοτε
ταύτην τὴν πίστιν ἐσχηκέναι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους
διαφυλάξειν, δηλαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ
τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων· ἥτις τὴν
τελείαν περιέχει ἀλήθειαν, καὶ πάντα τὰ τῶν αἱρετικῶν
29 πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀνατρέπει. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ
ταὐτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι, ὁ τῶν τοσούτων ἀριθμὸς
ἐπισκόπων συνεκροτήθη κατὰ τῆς Ἀρείου μανίας· ἀλλ' ἐν
ὅσῳ ἀριθμῷ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ
30 πίστεως κατεστρέψατο. Ἥτις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει
καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμοουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα[g]
ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προσβολὰς καὶ τὰς κακο-
μηχανίας τῆς Ἀρείου κενοδοξίας[h] καθαιρεῖ τε καὶ ἀπο-

[f] Ita M. *Hæc insuper* Epiphan. ἐπεί τε ceteri. ἐπεὶ καὶ maluit legere Vales.

[g] τι ἔρυμα M.

[h] κακοδοξίας F. M. *increduli-tatis* Epiphan. qui infra, §. 37, reddit κακοδοξίας *perfidiæ*.

eam exposuerunt. Cujus etiam exemplum his literis subjiciendum esse existimavimus, ne quam hæreticis occasionem ad struendas iterum insidias relinquamus: quibus incentiva malitiæ suæ commoventes, de integro discordiarum ignes pro more excitent. Hoc insuper professi sunt carissimi fratres Eustathius, Silvanus ac Theophilus, tum ipsos, tum vestram caritatem semper hanc fidem habuisse, et ad extremum usque spiritum servaturos esse: eam scilicet quæ a trecentis decem et octo catholicis episcopis apud Nicæam probata est: quæ et perfectam continet veritatem, et omnes hæreticorum catervas confutat atque evertit. Non enim fortuito casu, sed divino nutu tot episcoporum numerus adversus Arii vesaniam congregatus est: quanto scilicet numero beatus Abraham tot hostium millia per fidem profligavit. Quæ quidem fides in hypostasi et in consubstantialis vocabulo comprehensa, tanquam firmum et inexpugnabile munimentum, impetus omnes

31 τρέπεται. Τοιγαροῦν πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπι-
σκόπων τῶν[h] εἰς τὸ Ἀρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους
ἡ κακοήθεια τῶν Ἀρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ
πειθοῦς τινὸς, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυνα-
στείας, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον
ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν
32 ἡ πανουργία. Καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ
Ἀριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντες ἢ ὑπαχθέντες τότε,
νῦν ἀναφρονήσαντες καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῶν
ἐν Ἀριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ
καὶ ἀποστολικῇ πίστει τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ, οἱ[i]
καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες, ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Ἀρείου
δόγματος καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν χαλεπαίνουσιν.
33 Οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον καὶ αὐτοὶ οἱ πρέσβεις
τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, ὑμᾶς[k] αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ
ὑπογραφῇ συνέζευξαν, ἀναθεματίζοντες[l] Ἄρειον καὶ τὰ
ἐν Ἀριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νι-
καίᾳ θεσπισθείσης· οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες δι᾽ 228
34 ὁρκωμοσιῶν ὑπεγράψατε. Ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη
γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς

h "Delendum est τῶν." VALESIUS. Tum pro εἰς τὸ legendum est εἰς τήν.

i Vulgatum οἱ emendavi, auctore Epiphanio, qui reddit, *nobisque communicantes.*

k καὶ ὑμᾶς F. καὶ ἡμᾶς M.

l Ita M. et Epiphan. καὶ ἀναθεμ. ceteri.

et machinas Arianæ dementiæ reprimit ac repellit. Quocirca cum omnes occidentalium partium episcopi Ariminum convenissent, quo illos Arianorum improbitas convocaverat eo consilio, ut blanda persuasione, seu, quod verius est, sæcularis potentiæ auctoritate coacti, id quod in fide cautissime positum fuerat, tollerent aut oblique negarent: nihil profecit illorum versutia. Etenim omnes propemodum illi qui tunc apud Ariminum collecti, partim illecebris, partim dolo decepti fuerant, nunc ad sanam mentem reversi, formulam fidei ab Ariminensi concilio editam anathemate damnarunt, et catholicæ atque apostolicæ fidei olim apud Nicæam promulgatæ subscripserunt. Et nobiscum inita communione, adversus Arii doctrinam ejusque discipulos graviori indignatione commoventur. Cujus rei argumentum legati caritatis vestræ cum viderent, vos quoque ipsos in subscriptione sua adjunxerunt: Arium anathemate damnantes, et ea quæ contra Nicænam fidem

δίκαια αἰτουμένοις· μάλιστα[m] ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν
ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς
συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῶν δυτικῶν ἐπέγνωμεν.
35 Καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε, τὰς ἐν τῇ Ἀριμίνῳ
βλασφημίας καὶ ὑπὸ τῶν δοξασάντων[n] τότε κατὰ συναρ-
παγὴν παραβεβλάφθαι νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ πάντας
36 πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. Καὶ χρὴ
δι' ὑμῶν τοῦτο πᾶσι[o] γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ
κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ
σκότους πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνα-
37 κάμψαι. Οἵ τινες μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, εἰ μὴ θελή-
σειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασ-
φημίας Ἀρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι,
γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν τούτου
μαθητῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν ἢ
Πατροπασσιανῶν ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως, ἐκσπόν-
δους εἶναι καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων,

m Ita F. M. C. *maxime quia* Epiphan. *præsertim quum* Versio Niceph. μάλιστα δὲ editt. Tum, "Scribendum videtur ὅτι. Atque ita legit Epiphanius," ait VALESIUS.

n "Legendum est ὑπὸ τῶν δοξάντων, ut legerunt omnes interpretes, non δοξασάντων, ut habent editiones et scripti codices." VALESIUS.

o πᾶσι τοῦτο F. M.

Arimini gesta sunt: quibus etiam vos perjurio in fraudem inducti subscripsistis. Quamobrem congruum nobis visum est, ad caritatem vestram literas scribere, et justa petentibus subvenire: præsertim cum ex professione legatorum vestrorum cognoverimus, orientales ad sanam mentem reversos, cum orthodoxis occidentis episcopis consentire. Significamus autem vobis, ne sitis nescii, omnes Ariminensis concilii blasphemias ab illis ipsis qui tunc per fraudem decepti fuisse videntur, anathemate damnatas esse, et universos in Nicænam fidem conspirantibus animis consensisse. Sed et vos id omnibus indicare debetis, ut qui per vim ac fraudem detrimentum aliquod fidei suæ passi sunt, nunc tandem ex hæretica caligine ad divinam catholicæ libertatis lucem possint emergere. Qui quidem si post hoc concilium, perversæ doctrinæ virus evomere, et omnes Arii blasphemias rejicere, easque anathemate damnare noluerint: sciant se pariter cum Ario ejusque discipulis et reliquis serpentibus; Sabellianis scilicet, Patropassianis, aut aliis quibuslibet hæreticis, extraneos esse et alienos

ἥτις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς
ἐρρωμένους διαφυλάξοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

38 Ταῦτα τὰ γράμματα οἱ περὶ Εὐστάθιον δεξάμενοι
αὖθις ἐπὶ τὴν Σικελίαν ὥρμησαν· ἐκεῖ τε παρασκευά-
σαντες γενέσθαι σύνοδον τῶν Σικελῶν ἐπισκόπων,
ἐπ' αὐτῶν τε τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν ὁμολογή-
σαντες, καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν κυρώσαντες, ὁμό-
ψηφά τε καὶ παρ' ἐκείνων δεξάμενοι γράμματα, ἐπανῆ-
39 κον παρὰ τοὺς πέμψαντας. Οἱ δὲ τὰς Λιβερίου
ἐπιστολὰς δεξάμενοι διεπρεσβεύοντο κατὰ πόλεις πρὸς
τοὺς προεστῶτας τῆς ὁμοουσίου πίστεως, προτρεπό-
μενοι συνελθεῖν ὁμοθυμαδὸν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας,
ἐπὶ τῷ[p] κυρῶσαι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ λῦσαι
40 πᾶσαν μετὰ ταῦτα γεγενημένην ἐρεσχελίαν. Καὶ δὴ
ἴσως ἂν ταῦτα ἐγεγόνει, εἰ μὴ ὁ μέγιστον τότε δυνά-
μενος παρὰ βασιλεῖ διεκώλυσε· λέγω δὴ Εὐδόξιος ὁ
τῆς Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας· ὃς καὶ πλείω διὰ
τὴν κηρυχθεῖσαν σύνοδον ἐξαφθεὶς μείζονα κακὰ τού-

p Ita C. τὸ ceteri. Conf. ἐπὶ τῷ ἐκκοπῆναι supra, i. 9. §. 13. ἐπὶ τούτῳ ii. 43 §. 13. ἐπὶ τῷ δεηθῆναι infra, 15. §. 5. ἐπὶ τῷ παραδοῦναι 21. § 2. ἐπὶ τῷ διδαχθῆναι 23. §. 22. ἐπὶ τῷ κρατύναι v. 8. §. 1. ἐπὶ τῷ ἐμπρῆσαι vi. 6. §. 17. ἐπὶ τῷ καταλλάξαι 9. §. 6. ἐπὶ τῷ διαβαλεῖν 10. §. 3.

a communione ecclesiæ, quæ adulterinos filios non admittit. Incolumes vos Deus servet, fratres carissimi.

His literis acceptis, qui cum Eustathio erant, in Siciliam proficiscuntur. Cumque illic synodum episcoporum Siciliæ fieri curassent, et consubstantialis fidem coram ipsis confessi essent, fidemque concilii Nicæni comprobassent, acceptis illorum quoque literis in eamdem sententiam scriptis, ad eos a quibus missi fuerant, reverterunt. Qui suscepta Liberii epistola, legatos per singulas civitates miserunt ad eos qui consubstantialis fidem propugnabant: hortantes ut Tarsum Ciliciæ pariter omnes convenirent, quo et Nicænam confirmarent fidem, et omnes quæ postea exortæ fuerant contentiones penitus abolerent. Atque id fortasse perfectum fuisset, nisi Eudoxius Arianæ religionis episcopus, qui tum apud imperatorem plurimum poterat, obstitisset. Qui ob indictam Tarsi synodum magis exasperatus, gravioribus malis eos affecit.

41 τους εἰργάσατο. Ὅτι μὲν οὖν Μακεδονιανοὶ δι' ὧν ἔπεμψαν πρεσβευτῶν κοινωνήσαντες Λιβερίῳ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν, αὐτὸς Σαβῖνος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν συνοδικῶν ὡμολόγησεν.

ΚΕΦ. ΙΓ. 229

Ὅπως[q] Εὐνόμιος Εὐδοξίου κεχώριστο διὰ τὸ προσκεῖσθαι αὐτὸν Ἀετίῳ, καὶ ὅτι σπουδῇ Εὐδοξίου ταραχῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης, Ἀθανάσιος πάλιν φεύγει· καὶ ὅτι τοῦ λαοῦ διὰ τοῦτο στασιάσαντος, ὁ βασιλεὺς δείσας, διὰ γραμμάτων τε τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρακαλέσας, αὖθις τὸν Ἀθανάσιον κρατεῖν ἀδεῶς τὴν ἐκκλησίαν ἐκέλευσε.

1 Περὶ δὲ τούσδε τοὺς χρόνους Εὐνόμιος Εὐδοξίου χωρισθεὶς κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐποιήσατο, ὅτι πολλάκις αὐτοῦ παρακαλοῦντος δεχθῆναι τὸν καθη-
2 γητὴν ἑαυτοῦ Ἀέτιον, Εὐδόξιος οὐχ ὑπήκουσε. Τοῦτο δὲ οὐχ ἑκὼν ἐποίησεν· οὐ γὰρ τὴν Ἀετίου δόξαν ἠθέτει, τὴν αὐτὴν οὖσαν τῇ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅτι πάντες οἱ ὁμόφρονες ὡς ἑτερόδοξον περιΐσταντο· αὕτη ἡ

[q] Ὅτι εὐνόμιος ἐχωρίσθη εὐδοξίου· καὶ ἀθανάσιος ὁ τῆς ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἐν τῷ πατρῴῳ μνήματι ἔκρυπτεν. M.

Porro Macedonianos missis ad Liberium legatis cum eo communicasse, et Nicænam fidem comprobasse, ipse etiam Sabinus fatetur in collectione gestorum synodalium.

CAPUT XIII.

Quomodo Eunomius se ab Eudoxio sejunxerat, eo quod Aetio addictus esset: et quomodo tumultu Alexandriæ per Eudoxium excitato, iterum fugit Athanasius: cumque ob id populus seditionem movisset, timens imperator, lenitis per literas Alexandrinis, Athanasium denuo ecclesiam suam obtinere jussit.

Sub idem tempus Eunomius ab Eudoxio sejunctus, conventus seorsum celebravit, eo quod Eudoxius sæpenumero ab ipso rogatus ut Aëtium præceptorum suum reciperet, id facere recusarat. Nec tamen Eudoxius sua sponte hoc præstitit: ipse enim opinionem Aëtii minime rejiciebat, quippe quæ eadem prorsus esset cum ipsius opinione: sed propterea quod omnes qui cum Eudoxio consentiebant, Aëtium ut contraria sentientem aversabantur. Hæc

αἰτία τοῦ Εὐδοξίου τὸν Εὐνόμιον χωρισθῆναι πε-
3 ποίηκε. Ταῦτα μὲν[r] ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦτον
τὸν τρόπον ἐγένετο· κατὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν
πρόσταγμα ἐπάρχων σπουδῇ Εὐδοξίου πεμφθὲν τὴν
4 ἐκκλησίαν ἐτάραξεν. Ἀθανάσιος δὲ τὴν ἐκ τοῦ πλή-
θους ἄλογον ὁρμὴν ὑφορώμενος, δεδοικώς τε μὴ τῶν
γενησομένων ἀτόπων αὐτὸς τὴν αἰτίαν λάβῃ, τέσσαρας
ὅλους μῆνας ἐν μνημείῳ πατρῴῳ ἀπέκρυπτεν ἑαυτόν.
5 Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν ὁ λαὸς πόθῳ τῷ
πρὸς αὐτὸν ἐστασίαζε, μαθὼν ὁ βασιλεὺς στυγνάζειν
διὰ τοῦτο τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ γραμμάτων ἐσήμανεν,
6 ἀδεῶς κρατεῖν τῶν ἐκκλησιῶν Ἀθανάσιον. Καὶ τοῦτ'
ἦν αἴτιον τοῦ μὴ ταραχθῆναι τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκ-
7 κλησίαν, ἕως τῆς Ἀθανασίου τελευτῆς. Ὅτι μὲν
οὖν μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, πάλιν οἱ τοῦ Ἀρειανοῦ
μέρους τῶν ἐκκλησιῶν ἐκράτησαν, μικρῷ ὕστερον
λέξομεν.

[r] μὲν οὖν C.

fuit causa quamobrem Eunomius ab Eudoxio secederet. Atque hæc quidem Constantinopoli gesta sunt in hunc modum. Alexandriæ vero edictum præfectorum prætorii studio atque opera Eudoxii eo missum, ecclesiam conturbavit. Verum Athanasius improvidum multitudinis impetum metuens, veritusque ne si quid gravius fieret, ipsi tanquam auctori tribueretur, quatuor integros menses in paterno monumento delituit. Sed cum populus absentiam ejus graviter ferens, ob amorem ejus ac desiderium seditionem conflasset, audiens imperator ea de causa turbari Alexandriam, missis literis præcepit, ut Athanasius secure et absque metu ecclesias obtineret. Hac ratione factum est, ut Alexandrinorum ecclesia usque ad obitum Athanasii quieta et pacata permanserit. Qualiter vero post ejus mortem Ariani iterum ecclesiis potiti sint, paulo post dicemus.

ΚΕΦ. ΙΔ. 230

Ὡς[s] Εὐδοξίου ἐν Κωνσταντινουπόλει τελευτήσαντος, οἱ μὲν Ἀρειανοὶ Δημόφιλον, οἱ ὀρθόδοξοι δὲ Εὐάγριον, δι' Εὐσταθίου τοῦ Ἀντιοχείας ἐχειροτόνησαν.

1 Τοιγαροῦν ὁ βασιλεὺς Οὐάλης πάλιν ἐπὶ τὴν
Ἀντιόχειαν σπεύδων ἀπῇρεν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως· καὶ γενόμενος ἐν Νικομηδείᾳ πόλει τῆς Βι-
θυνίας ἐπεσχέθη κατ' αὐτὴν δι' αἰτίαν τοιαύτην.
2 Εὐδόξιος οὗτος ὁ τῆς Ἀρειανῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος
εὐθὺς μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἔξοδον τέλει τοῦ βίου
ἐχρήσατο, ἐν ὑπατείᾳ Οὐαλεντινιανοῦ τὸ τρίτον καὶ A. D.
Οὐάλεντος τὸ τρίτον, δεκάενα[t] ἐνιαυτοὺς τῆς ἐν Κων- 370.
σταντινουπόλει ἐκκλησίας τὸν θρόνον κατεσχηκώς.
3 Διὸ οἱ Ἀρειανοὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ καθιστῶσι
Δημόφιλον· καιροῦ δὲ νομίσαντες δεδράχθαι οἱ τοῦ
ὁμοουσίου τῆς ἑαυτῶν πίστεως Εὐάγριόν τινα προε-
βάλλοντο[u]· καὶ χειροτονεῖ τοῦτον Εὐστάθιος ὁ πάλαι
4 ποτὲ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας[x] γεγονώς. Ὃς πρότερον

[s] Εὐδοξίου τελευτὴ καὶ δημοφίλου καὶ εὐαγρίου χειροτονία. M.

[t] Ita textum restitui pro vulgato δεκαεννέα, Valesio obsecutus: ἕνδεκα habet Sozom. vi. 13. *undecim* Epiphanius, (Hist. Trip. vii. 29.) et Nicephori Versio. (xi. 15.) δέκα καὶ ἐννέα M. Plura vid. in Annott.

[u] προεβάλοντο F. M.

[x] ἀντιοχείας ἐπίσκοπος F. M.

CAPUT XIV.

Quomodo mortuo Constantinopoli Eudoxio, Ariani quidem Demophilum, orthodoxi vero Evagrium, annitente Eustathio Antiocheno, ordinaverint.

Porro imperator Valens relicta Constantinopoli, iterum Antiochiam contendit. Cumque Nicomediam Bithyniæ venisset, illic substitit ob hanc causam. Eudoxius Arianæ factionis episcopus post imperatoris discessum statim extremum diem obierat, Valentiniano tertium et Valente tertium consulibus, cum novemdecim annis Constantinopolitanam ecclesiam rexisset. Quamobrem Ariani in ejus locum Demophilum substituerunt. Homousiani vero opportunum sibi tempus oblatum rati, quemdam fidei suæ virum, Evagrium nomine, elegerunt: eumque ordinavit Eusta-

μὲν ὑπὸ Ἰοβιανοῦ τῆς ἐξορίας ἀνακέκλητο· τότε δὲ παρῆν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, σκοπῷ τοῦ στηρίξαι τοὺς τῆς ὁμοουσίου πίστεως· καὶ κατ' αὐτὴν λανθάνων διέτριβεν.

ΚΕΦ. ΙΕ. 231

Ὡς[y] τοῦ βασιλέως Εὐάγριον καὶ[z] Εὐστάθιον ἐξορίσαντος, οἱ τὰ Ἀρείου φρονοῦντες σφόδρα τοὺς τὸ ὁμοούσιον κρατοῦντας ἐκάκουν.

1 Τούτου δὲ γενομένου, αὖθις ἐξ ἑτέρας ἀρχῆς ἀνεκί-
2 νουν οἱ Ἀρειανοὶ τὸν διωγμὸν κατ' αὐτῶν. Εἰς
γνῶσιν οὖν τοῦ βασιλέως ταχέως ἔρχεται[a] τὰ γινό-
μενα· εὐλαβούμενός τε[b] μή τις ἐκ τῆς παρατριβῆς
τῶν ὄχλων γενομένη στάσις ἀνατρέψῃ[c] τὴν πόλιν,
στρατιωτικὴν χεῖρα ἐκ τῆς Νικομηδείας εἰς τὴν Κων-
σταντινούπολιν ἔπεμψεν· ἐκέλευσέν τε ἐν ταὐτῷ[d]
συλληφθέντας τὸν χειροτονήσαντα καὶ τὸν χειροτονη-
3 θέντα ἄλλον ἀλλαχοῦ περιορίζεσθαι. Εὐστάθιος μὲν
οὖν ἐν Βιζύῃ τῆς Θρᾴκης πόλει περιωρίζετο· Εὐά-

y Ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ εὐστάθιον καὶ εὐάγριον ἐξώρισεν. M.
z εὐστάθιον καὶ εὐάγριον F.
a ἤρχετο F. M.
b δὲ μή M.
c Ita F. M. C. ἀνατρέψει editt.
d αὐτῷ M.

thius, olim Antiochiæ episcopus: qui prius quidem Joviani principis edicto ab exsilio fuerat revocatus: tunc vero cum venisset Constantinopolim eo consilio ut homousianorum fidem stabiliret, occultus in ea urbe commorabatur.

CAPUT XV.

Quomodo Evagrio et Eustathio in exsilium ab imperatore pulsus, Ariani homousianos gravissime oppresserunt.

Quo facto, Ariani homousianos de integro persequi cœpere. Ea res ad imperatoris notitiam celeriter perlata est. Qui veritus ne ex contentione multitudinis orta seditio civitatem subverteret, militares copias ex urbe Nicomedia Constantinopolim misit: jussitque ut comprehensi simul ambo, tam is qui ordinaverat, quam ille qui ordinatus fuerat, alius alio in exsilium ejicerentur. Et Eustathius quidem oppidum Thraciæ Bizuam est relegatus:

4 γριος δὲ εἰς ἄλλον τόπον ἀπήχθη. Τούτων οὕτω[e]
καταπραχθέντων, πλέον οἱ ἀρειανίζοντες καταθρα-
συνόμενοι τοὺς τῆς ἐκκλησίας κατέβλαπτον[f]· τύ-
πτοντες, καθυβρίζοντες, κατακλείστους δεσμωτηρίοις
ποιοῦντες, χρήμασι ζημιοῦντες, πάντα ἁπλῶς τὰ ἀνή-
5 κεστα πράττοντες κατ' αὐτῶν. Ἅπερ μὴ φέροντες, ἐπὶ
τῷ δεηθῆναι τοῦ βασιλέως ἤρχοντο, εἴ πως δύναιντο
μερικῶς γοῦν ἀνεθῆναι τῆς βίας· ἀλλὰ τοῦτο σκέψα-
μενοι, πολὺ τῆς ἐλπίδος διήμαρτον, ὅτι παρὰ τοῦ ἀδι-
κοῦντος τῶν δικαίων προσεδόκων τυχεῖν.

ΚΕΦ. Iϛ.

Περὶ[g] τῶν ἐν τῷ πλοίῳ κατακαέντων ἁγίων πρεσβυτέρων, καὶ περὶ τοῦ διὰ ταῦτα κατὰ μῆνιν Θεοῦ ἐν τῇ Φρυγίᾳ γεγονότος λιμοῦ.

1 Ὡς γὰρ ἐπιλεχθέντες ἄνδρες εὐλαβεῖς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τυγχάνοντες τάγματος, τὸν ἀριθμὸν ὄντες ὀγδοήκοντα, ὧν ἡγοῦντο Οὐρβανὸς, Θεόδωρος, Μενέδημος, εἰς τὴν Νικομήδειαν παρεγένοντο, καὶ ἱκεσίας

[e] οὖν οὕτως M. οὕτως F.
[f] Ita F.M.C. ἔβλαπτον editt.
[g] Ὅτι ὀγδοήκοντα ἄνδρες τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης ὑφαφθέντες ἀνηρέθησαν. M.

Evagrius vero in alium abductus est locum. Quibus ita gestis, Ariani insolentia elati, catholicos multo acerbius vexarunt: nunc verberibus, nunc contumeliis eos afficientes: alios in carcerem conjicientes, alios multantes pecunia: omnia denique malorum genera prorsus intoleranda iis inferentes. Quæ cum illi ferre non possent, significandi causa imperatorem adeunt, quo ex parte saltem Arianorum violentia liberarentur. Verum cum id sibi proposuissent, spe sua longe exciderunt, quippe qui jus sibi fieri expectarent ab eo qui injuriarum ipse auctor esset.

CAPUT XVI.

De sanctis presbyteris jussu Valentis in navigio crematis, et de fame quæ Dei indignatione ob id accidit in Phrygia.

Nam cum lecti quidam religiosi viri, ordinis ecclesiastici, octoginta numero, quorum principes erant Urbanus, Theodorus ac Menedemus, Nicomediam profecti libellos supplices imperatori obtulissent, quibus ei Arianorum violentiam suggerebant, et

ρῶεγον τῷ βασιλεῖ, ἀναδιδάσκοντες τὴν βίαν καὶ ὅσα
ὑπέμενον, περιοργὴς γενόμενος ὁ βασιλεὺς τοσοῦτον
ἐπέκρυψε τῆς ὀργῆς, ὅσον λαθραίως Μοδέστῳ τῷ
ἐπάρχῳ κελεῦσαι συλλαβεῖν καὶ θανάτῳ ζημιῶσαι
2 τοὺς ἄνδρας. Ὁ δὲ τρόπος τοῦ θανάτου ξένος τις
3 ἦν· διὸ καὶ μνήμῃ παραδοθήσεται. Δεδιὼς ὁ ὕπαρ-
χος, μὴ στάσιν ὑπὸ τοῦ πλήθους ἄλογον ὑπομείνῃ ἐν
τῷ φανερῷ φονεύων αὐτοὺς, πλάττεται εἰς ἐξορίαν
4 πέμπειν τοὺς ἄνδρας. Τῶν δὲ εὐγενῶς καταδεξα-
μένων, ὁ ὕπαρχος κελεύει πλοίῳ ἐμβληθέντας[h] ὡς
ἐπὶ τὴν ἐξορίαν δῆθεν ἀπάγεσθαι· ἐντειλάμενος τοῖς 232
ναύταις, ἐπειδὰν κατὰ μέσου γένωνται τοῦ[i] πελάγους,
ὑφάψαι τὸ πλοῖον· ἵνα τὸν τρόπον τοῦτον ἀπο-
5 θανόντες μὴ ἕξουσι[k] τοὺς κηδεύοντας. Ταῦτα ἐγί-
νοντο· καὶ ἀναχθέντες, κατὰ μέσον τε τοῦ Ἀστα-
κηνοῦ πελάγους[l] γενόμενοι, ποιοῦσι τὸ προσταχθέν·
εἰς ἕτερόν τε παρεπόμενον ἀκάτιον μεταβάντες ἀπε-
6 χώρησαν, τὸ πλοῖον ὑφάψαντες. Συμβὰν δὲ ἄνεμον
πνεῖν ἀφηλιώτην[m] σφοδρὸν, ἐξωθεῖται ἐπὶ πολὺ καιο-

h πλοίου ἐμπλησθέντας C.
i τῆς θαλάσσης M.
k Ita M. ἕξωσι ceteri.
l ἀστακηνοῦ κόλπου M.
m ἀπηλιώτην M.

quanta mala ipsi ab illis perpessi essent: imperator ira succensus, in præsentia quidem eam occultavit. Clam vero mandavit Modesto præfecto, ut homines comprehensos neci daret. Porro mortis genus novum fuit atque inusitatum: ac proinde memoriæ tradi debet. Præfectus metuens ne si homines illos sub oculis omnium interficeret, seditionem contra se imperitæ multitudinis concitaret, fingit se illos in exsilium missurum esse. Quod cum illi constanti animo excepissent, præfectus eos in navigium imponi jubet, tanquam in exsilium abducendos: præcipiens nautis, ut posteaquam ad medium pelagus pervenissent, navigium incenderent: ut hoc genere mortis extincti, sepultura etiam privarentur. Sic igitur factum est. Nautæ ex portu profecti, cum ad medium Astaceni sinus venissent, faciunt id quod imperatum fuerat: et succensa nave in scapham quæ pone sequebatur transgressi, discesserunt. Cum autem ventus subsolanus vehemens

μένη ἡ ναῦς· ὥστε τάχιον μὲν τὴν ὁρμὴν ποιεῖσθαι·
διαρκέσαι δὲ ἄχρι τοῦ ἐπινείου[n], ᾧ προσωνυμία Δακί-
διζος[o], κἀκεῖ τελέως σὺν τοῖς ἀνδράσιν ἀναλωθῆναι.
7 Τοῦτο[p] οὐκ ἀτιμώρητον ἔλεγον γεγενῆσθαι πολλοί·
λιμὸν γὰρ σύντονον ἐπισυνέβη γενέσθαι περὶ τὰ
Φρυγῶν ἔθνη· ὡς ἀνάγκην ἔχειν πρὸς ὀλίγον τῆς
χώρας ἀπανίστασθαι τῶν ἐνοικούντων τοὺς πλείονας,
καὶ καταφεύγειν ἐπί τε Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλ-
8 λας ἐπαρχίας. Ἀεὶ γὰρ δὴ Κωνσταντινούπολις, καὶ
ἄπειρα τρέφουσα πλήθη, τὰ πολλὰ εὐθηνεῖται, τῷ τε
διὰ θαλάσσης ἔχειν τῶν πανταχόθεν ἐπιτηδείων τὴν
προσκομιδὴν, καὶ ὅτι ὁ Εὔξεινος Πόντος παρακεί-
μενος ἄφθονον αὐτῇ, ἡνίκα προσδεηθῇ, παρέχει τὸν
σῖτον.

[n] ἐπινήου F.

[o] Δακιβύζος C. *Acidiza* Epiphan. "Sozomenus in libro sexto eandem rem commemorans, Dacibizam vocat urbem maritimam Bithyniæ. Cedrenus quoque vocat Dacibyza, μέχρι Δακιβύζων. Sed Theophanes, perinde ac Socrates noster habet Dacidiza." VALESIUS.

[p] Hic novum Caput facit M., interposito Titulo, Περὶ τοῦ λιμοῦ, ante τοῦτο &c.

ingruisset, navis quæ conflagrabat, violentius impelli cœpit: adeo ut velociori quidem cursu ferretur, integra autem pervenerit ad navale cui nomen est Dacidizo, ibique cum viris ipsis penitus consumpta sit. Atque hoc scelus nequaquam inultum mansisse plerique referunt. Statim enim secuta est fames per universam Phrygiam adeo gravis, ut plerique incolarum ex suis sedibus ad tempus migrare necesse habuerint, et partim Constantinopolim, partim ad alias provincias se receperint. Etenim Constantinopolis quamvis innumerabilem populi multitudinem alat, semper tamen annonæ abundat copia, tum quod res omnes ad victum necessariæ mari ad eam importantur; tum quod Pontus Euxinus ei adjacens, frumenti copiam, quotiescumque opus fuerit, ei suppeditat.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Ὡς[q] ὁ βασιλεὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος πάλιν τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονοῦντας ἐδίωκε.

1 Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς μικρὰ τῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ γενομένων φροντίσας ἐπὶ τὴν Συρίας[r] Ἀντιόχειαν παραγίνεται· διατρίβων τε κατ' αὐτὴν ἐπόρθει τοὺς
2 μὴ ἀρειανίζοντας. Τέλεον γὰρ ἐξελάσας τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονοῦντας τῶν ἐκκλησιῶν σχεδὸν τῶν[s] ἀνατολικῶν πόλεων, οὐκ ἤρκεῖτο τούτῳ, ἀλλὰ καὶ
3 διαφόροις κολαστηρίοις ὑπέβαλλεν. Ἀπώλλυεν δὲ πολλῷ πλείους τῶν πρότερον, διαφόροις μὲν θανάτοις παραδιδούς, ἐξαιρέτως δὲ τῷ ποταμῷ.

ΚΕΦ. ΙΗ. 233

Περὶ[t] τῶν ἐν Ἐδέσῃ γενομένων, τῆς τε τοῦ ὑπάρχου ὕβρεως, καὶ περὶ τῆς τῶν πολιτῶν πίστεως καὶ[u] παρρησίας, καὶ τῆς θεοφιλοῦς γυναικός.

1 Λεκτέον δὲ οἷα καὶ ἐν Ἐδέσῃ τῆς Μεσοποταμίας

[q] Ὅτι καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ γενόμενος ἀνῄρει οὐάλης τοὺς τὸ ὁμοούσιον. M.

[r] τῆς Συρίας C.

[s] Supplendum σχέδον πασῶν τῶν: *pene omnium civitatum* Epiphan. H. T. vii. 31.

[t] Τὰ ἐν ἐδέσῃ γενόμενα. M.

[u] τε καὶ F.

CAPUT XVII.

Quomodo imperator dum Antiochiæ versaretur, homousianos persecutus fuerit.

Verum imperator Valens mala quæ ex fame oriebantur parvipendens, Antiochiam pervenit. Ibi dum moratur, eos qui Arianam opinionem aversabantur, hostiliter vexavit. Nam cum homousianos per universas fere orientis provincias ecclesiis expulisset, ea re minime contentus, variis insuper suppliciis eos affecit: multoque tunc plures quam antea e medio sustulit, tum aliis mortis generibus, tum præcipue in fluvio eos necando.

CAPUT XVIII.

De his quæ Edessæ facta sunt, deque præfecti contumelia: et de civium fide et constantia, et de pia quadam muliere.

Sed ea quæ Edessæ in Mesopotamia facta sunt, nefas arbitror

ἐγίνετο. Ἐν δὲ[x] τῇδε τῇ πόλει Θωμᾶ τοῦ Ἀποστό-
λου μαρτύριόν ἐστι λαμπρὸν καὶ περιφανὲς, συνεχεῖς
τε ἐν αὐτῷ συνάξεις ἐπιτελοῦνται διὰ τὴν τοῦ τόπου
2 ἁγιότητα. Τοῦτο ἱστορῆσαι ὁ βασιλεὺς Οὐάλης θε-
λήσας, καὶ μαθὼν πᾶν τῆς αὐτοῦ ἀπεχθεῖς[y] αἱρέσεως
εἶναι τῶν συνερχομένων τὸ πλῆθος, λέγεται τῇ χειρὶ
πλῆξαι τὸν ὕπαρχον, ὅτι μὴ προὐνόησε ἐξελάσαι
3 κἀκεῖθεν αὐτούς. Ὡς[z] δὲ ὁ ὕπαρχος περιυβρισθεὶς
ἕτοιμος ἦν ἄκων ὑπουργεῖν τῇ βασιλέως ὀργῇ, οὐ
γὰρ ἐβούλετο τοσούτων ἀνδρῶν φόνον ἐργάζεσθαι,
λαθραίως δηλοῖ, ὅπως ἂν μηδεὶς ἐν τῷ μαρτυρίῳ
4 καταληφθῇ. Ἀλλὰ προσεῖχεν οὐδεὶς οὐδὲ τῇ συμ-
βουλῇ οὐδὲ τῇ ἀπειλῇ· πάντες γὰρ τῇ ἑξῆς εἰς τὸν
5 εὐκτήριον τόπον συνέρρεον. Ὡς δὲ ὁ ὕπαρχος σὺν
χειρὶ πολλῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τὸ μαρτύριον ἔσπευδεν,
ἐκπληρώσων τὴν τοῦ βασιλέως ὀργὴν, γυνή[a] τις
πενιχρὰ τὸ ἑαυτῆς παιδίον ἐκ χειρὸς ἕλκουσα ἐπὶ τὸ
μαρτύριον ἔτρεχε, καὶ διακόπτει τὸ τάγμα τῶν δορυ-

[x] ἐν γὰρ τῇ πόλει τῇδε M.

[y] ἀπεχθὲς M.

[z] Hic quoque Titulum quasi Capitis interponit M., Περὶ τῆς τοῦ ἐπάρχου μοδέστου ὕβρεως, ante ὡς δέ.

[a] Titulum interponit M., Περὶ τῆς ἐν ἐδέσῃ πιστῆς γυναικὸς καὶ τοῦ παιδίου, ante γυνή τις.

silentio præterire. In ea urbe illustris ac splendida est basilica Thomæ Apostoli, in qua propter loci sanctitatem collectæ sine intermissione celebrantur. Hanc imperator videre cupiens, cum sciret universam convenientium multitudinem hæresim suam detestari, ipse manu sua præfectum percussisse fertur, quod illos inde etiam expellendos non curasset. Præfectus autem contumelia affectus, cum imperatoris iræ licet invitus obsequi pararet, nec tamen tantam hominum multitudinem interficere vellet, clam illos monuit, ne quis in basilica remaneret. Sed nemo consilio ejus aut minis animum intendit. Postero enim die universi ad basilicam confluxere. Cumque præfectus cum ingenti militum numero ad basilicam properaret, quo imperatoris bilem expleret; paupercula quædam mulier parvulum filium manu trahens, contendit ad ecclesiam, agmenque eorum qui præfectum stipabant, perrumpit. Quod moleste ferens præfectus, mulierem ad se ad-

6 φορούντων τὸν ὕπαρχον. Ἀγανακτήσας δὲ ὁ ὕπαρ-
χος προσάγεσθαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα κελεύει· καί φησι
πρὸς αὐτὴν, ὦ ταλαίπωρον γύναιον, ποῦ τρέχεις οὕτως
ἀκόσμως ; ἡ δὲ, ἔνθα, φησὶ, καὶ οἱ ἄλλοι συντρέχουσι.
7 Ὁ δὲ, οὐκ ἀκήκοας, ἔφη, ὅτι ὁ ὕπαρχος μέλλει πάντας
ἀναιρεῖν οὓς ἂν εὑρίσκῃ[b]; καὶ ἡ γυνὴ, ἤκουσα, ἔφη,
8 καὶ διὰ τοῦτο σπεύδω, ὥστε ἐκεῖ εὑρεθῆναι[c]. Καὶ
ποῦ τοῦτο τὸ μικρὸν ἕλκεις παιδίον ; φήσαντος τοῦ
ὑπάρχου[d], ἡ γυνὴ φησὶν, ὥστε καὶ αὐτὸ μαρτυρίου
9 καταξιωθῆναι. Ταῦτα ὡς ἤκουσεν ὁ ἀνὴρ, ἐτεκμή-
ρατο τῶν συνερχομένων τὴν ἀπόνοιαν· καὶ εὐθὺς
παραγενόμενος πρὸς τὸν βασιλέα ἐδίδασκεν αὐτὸν,
ὡς εἴησαν πάντες ἕτοιμοι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀποθνή-
σκειν πίστεως· καὶ ἄλογον εἶναι εἰπὼν, τοσούτους ἐν
βραχεῖ χρόνῳ ἀνελεῖν, παρέπεισε τὸν βασιλέα παύ-
10 σασθαι τῆς ὀργῆς. Τοῦτον τὸν τρόπον Ἐδεσηνοὶ
τὸ μὴ καταπολεμηθῆναι ὑπὸ τοῦ οἰκείου βασιλέως
ἐξέφυγον[e].

b εὑρίσκει M.

c "Post hæc verba duas integras lineas, quæ in edit. Stephan. deerant, supplevi ex Flor. et Sfort. Easdem agnoscit Epiphan. et Rufinus [xi. 5.]" VALESIUS. Scilicet, εὑρεθῆναι. ταῦτα ὡς &c., habent Stephan. et Genev. Omissa supplent quoque M. C.

d Ita F. M. C. ἐπάρχου Vales.

e ἔφυγον M.

duci jubet, eamque compellat his verbis. O infelix muliercula, quo tam audacter et inverecunde properas ? Tum illa : Quo, inquit, etiam alii properant. At præfectus : Non audisti, inquit, cunctos qui illic reperti fuerint, a præfecto esse interimendos ? Mulier, Audivi equidem, ait, atque idcirco festino ut ipsa quoque illic inveniar. Cumque præfectus dixisset : Et quo hunc parvulum trahis ? respondit mulier, ut et iste martyrium subire mereatur. His auditis præfectus conjecit ex eo, quanta esset reliquorum qui eo conveniebant animi confidentia. Statimque ad imperatorem regressus, retulit illi cunctos ad mortem pro fide sua subeundam paratos esse. Simul absurdum esse dicens, tantam multitudinem momento tempore interficere, imperatoris iram compescuit. Ad hunc modum Edesseni, ne ab imperatore suo tanquam ab hoste vastarentur, effugerunt.

ΚΕΦ. ΙΘ.

῾Ως[f] βασιλεὺς Οὐάλης πολλοὺς ἀνεῖλε στοιχεῖον Θῆτα ἔχοντας ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ ὀνόματος, ἔκ τινος νεκυομαντείας τοῦτο φημισθείσης.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ δαίμων τις ἀλάστωρ
τῇ τοῦ βασιλέως ὠμότητι ἀπεχρήσατο· ἀνέπεισε
γάρ τινας περιεργαζομένους, τίς μετὰ Οὐάλεντα βασι-
2 λεύσειεν, νεκυομαντείαν[g] ποιήσασθαι. Οἷστισι μα-
γικῇ τινὶ μαγγανείᾳ χρωμένοις ἀνεῖλεν ὁ δαίμων οὐ
φανερὰ, ἀλλὰ συνήθως λοξά· δείξας τέσσαρα γράμ-
ματα, θ′[h] καὶ ε′ καὶ ο′ καὶ δ′, εἰπὼν, ἐκ τούτων ἄρχε-
σθαι τοὔνομα τοῦ μετὰ Οὐάλεντα βασιλεύσοντος,
3 εἶναι δὲ αὐτὸ[i] σύνθετον. Ἧκει δὲ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ
4 βασιλέως ἡ τῶν γενομένων φήμη. Καὶ γὰρ[k] οὐ
παρεχώρει τὸ μέλλον εἰδέναι Θεῷ, καὶ ποιεῖν ὃ ἐδόκει
τῷ πάντα διοικοῦντι καλῶς· ἀλλὰ παρεὶς τὰ τοῦ
Χριστιανισμοῦ παραγγέλματα, ὧν ζῆλον ἔχειν ἐνό-
μιζεν, πολλοὺς ἀπώλλυεν, οὓς τυραννήσειν ὑπώ-

[f] Titulum hunc omnino omittit, Capita tamen distinguit, M. Tum ὁ βασιλεὺς, et mox νεκυιομαντείας F.

[g] νεκυιομαντείαν F.

[h] θῆτα, καὶ εἶ. καὶ οὖ. καὶ δε͂λτα. F.

[i] Ita C. αὐτῷ ceteri.

[k] καὶ λοιπὸν, οὐ παρεχώρει M.

CAPUT XIX.

Quomodo imp. Valens multos qui primam sui nominis literam θ haberent, occiderit, ob quamdam divinationem qua id prædictum fuerat.

Per idem tempus, pessimus quidam dæmon imperatoris abusus est crudelitate. Quosdam enim homines eo impulit, ut per magicas artes scrutarentur, quisnam post Valentem imperio esset potiturus. Qui cum magica quadam incantatione usi essent, dæmon, ut solet, non aperta, sed obliqua quædam responsa dedit: quatuor duntaxat ostensis literis, θ, ε, ο, δ, ab his incipere dicens nomen illius qui post Valentem imperaturus esset; nomenque ei compositum esse. Hujus rei fama ad principis aures pervenit. Ille vero rerum futurarum notitiam, et jus arbitriumque faciendi quidquid voluerit, Deo cuncta rite administranti neutiquam reservavit: sed spretis Christianæ religionis præceptis, quorum se studiosissimum esse arbitrabatur, plurimos interemit, quos imperium affec-

5 πτευεν. Ἀπεκτίννυντο οὖν Θεόδωροι καὶ Θεόδοτοι
καὶ Θεοδόσιοι καὶ Θεόδουλοι, καὶ ὅσοι τούτοις εἶχον
6 ὀνόματα παραπλήσια. Ἐν οἷς καὶ Θεοδοσιολός τις,
ἀνὴρ γενναῖος ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἱσπανίας κατα-
7 γόμενος, ἀνῃρεῖτο. Ὑπὸ δὲ τοῦ ἐπικειμένου δέους,
πολλοὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα μετετίθεσαν, ἀπαρνούμενοι
ἃ οἱ γονεῖς τεχθεῖσιν ἐπέθεσαν, ὡς κίνδυνον ἔχοντα.
Περὶ μὲν δὴ τούτου τοσαῦτα εἰρήσθω[1].

ΚΕΦ. Κ.

Περὶ[m] τῆς Ἀθανασίου τελευτῆς, καὶ Πέτρου προαγωγῆς.

1 Ἰστέον δὲ, ὅτι ἕως περιῆν Ἀθανάσιος ὁ τῆς Ἀλε-
ξανδρέων ἐπίσκοπος, ἔκ τινος Θεοῦ προνοίας ὑπερέ-
θετο ταράξαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Αἴγυπτον
ὁ βασιλεὺς, πυνθανόμενος πλεῖστον εἶναι κατ' αὐτὴν
τὸ πλῆθος τῶν προσκειμένων Ἀθανασίῳ, καὶ ἐκ τού-
του ὑφορώμενος, μήποτε, γενομένης κατὰ τὴν Ἀλε-
ξάνδρειαν στάσεως, φύσει τὸ δημῶδες ἔνθερμον ὃν
2 προσβλάψῃ τὰ δημόσια πράγματα. Ὁ δὲ Ἀθανά-

[1] ἱστορείσθω F. M.

[m] Ὅτι μόνος ἀθανάσιος ἔμεινεν ἐπίσκοπος ἐν ἀλεξανδρείᾳ τῶν ἄλλων διωχθέντων. M.

tare suspicabatur. Necabantur itaque Theodori, Theodoti, Theodosii ac Theoduli, et quotquot hujusmodi habebant nomina. Inter quos etiam Theodosiolus quidam vir fortissimus, nobili genere in Hispania oriundus, neci datus est. Itaque ob imminentis periculi metum, multi tunc nomina sua immutarunt; ea quæ a parentibus acceperant, tanquam periculo obnoxia ejurantes. Sed de his hactenus.

CAPUT XX.

De obitu Athanasii, et de promotione Petri.

Sciendum porro est, quamdiu superstes fuit Athanasius Alexandrinæ urbis episcopus, imperatorem, divina id agente providentia, abstinuisse a vexatione Ægypti atque Alexandriæ; quippe qui comperisset, maximam illic hominum multitudinem Athanasio favere: atque idcirco metueret, ne orta Alexandriæ seditione, plebs quæ suopte ingenio ferventior est, publicis rebus damnum

σιος ἐν ὑπατείᾳ Γρατιανοῦ τὸ δεύτερον καὶ Πρόβου, A. D.
μετὰ πολλοὺς ἐκείνους τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας 371.
ἀγῶνας, τὸν τῆδε βίον κατέλειπε, τεσσαράκοντα καὶ 235
ἓξ ἔτη σὺν πολλοῖς κινδύνοις τὴν ἐπισκοπὴν διανύσας, καταλιπὼν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον Πέτρον, ἄνδρα εὐλαβῆ καὶ ἐλλόγιμον.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Ὡς[n] Ἀθανασίου τελευτήσαντος, οἱ Ἀρειανοὶ προστάξει τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος Λουκίῳ τῷ ὑπ' αὐτῶν πρότερον χειροτονηθέντι τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παραδόντες ἐκκλησίας τὸν Πέτρον φυλακῇ παρέδοσαν.

1 Εὐθὺς οὖν ἀνεθάρρουν οἱ ἀρειανίζοντες, τῇ τοῦ
βασιλέως αὐχοῦντες θρησκείᾳ· καὶ μηδὲν μελλή-
σαντες γνωρίζουσι βασιλεῖ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν τότε
2 διάγοντι. Τότε δὴ καὶ Εὐζῴϊος ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς
Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας ἁρπάζει τὸ εὐεπιχεί-
ρητον τοῦ καιροῦ· κατασκευάζει τε αὐτὸς κατελθεῖν
εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐπὶ τῷ παραδοῦναι Λουκίῳ τῷ
3 Ἀρειανῷ τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Ταῦτ' ἐδόκει καὶ βασι-

n Ἀθανασίου τελευτήσαντος πέτρος γίνεται ἐπίσκοπος. ὃν ἐκβάλοντες ἀρειανοὶ ἐνθρονίζουσι λούκιον. M.

afferret. Porro Athanasius Gratiano iterum et Probo consulibus, post tot et tanta pro ecclesia certamina ex hac luce migravit, cum annos sex et quadraginta non sine ingentibus periculis episcopatum administrasset: successorem relinquens Petrum, virum religiosum ac disertum.

CAPUT XXI.

Quomodo post mortem Athanasii, Ariani jussu Valentis imp. Lucio, quem prius ordinaverant, ecclesias tradiderunt, et Petrum custodiæ manciparunt.

Confestim igitur Ariani animos resumpsere, ob imperatoris religionem insolentia elati. Et absque mora Valenti, qui tum Antiochiæ versabatur, rem significarunt. Quam occasionem opportune sibi oblatam arripiens Euzoius, qui tum apud Antiochiam Arianæ præerat ecclesiæ, ambivit ut ipse Alexandriam mitteretur, quo ejus loci ecclesias Lucio Ariano traderet. Idem quoque visum est imperatori. Protinus itaque cum imperialibus copiis

λεῖ· καὶ ᾗ τάχος σὺν δυνάμει βασιλικῇ παρῆν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· καὶ γὰρ Μάγνος ὁ ἐπὶ τῶν
4 βασιλικῶν θησαυρῶν συγκατῆλθεν αὐτῷ. Καὶ βασιλέως πρόσταγμα Παλλαδίῳ τῷ Ἀλεξανδρείας ἐπάρχῳ ἐγέγραπτο, καὶ στρατιωτικὴ χεὶρ ὑπουργεῖν προσετέτακτο· διὸ τὸν μὲν Πέτρον συλλαβόντες, κατάκλειστον πεποιήκασι· τοὺς δὲ ἄλλους κληρικοὺς ἄλλον ἀλλαχῇ διασπείραντες, τὸν Λούκιον ἐνθρονίζουσιν.

ΚΕΦ. ΚΒ. 236

Ὅτι πολλῶν[o] κακῶν γενομένων εἰς τὸν Λουκίου ἐνθρονισμὸν, Σαβῖνος ὁ Μακεδονιανὸς οὐδενὸς ἐμνημόνευσε· Πέτρος δὲ συγγράφων ἐμνήσθη, ὃς καὶ διαφυγὼν πρὸς Δάμασον τὸν Ῥώμης ἀπεσώθη· οἱ δὲ Ἀρειανοὶ καὶ Λούκιος πολλὰ κακὰ τοῖς ἐν ἐρήμῳ ἁγίοις μονάζουσιν ἐνεδείξαντο.

1 Οἷα μὲν οὖν κακὰ ἐπὶ τῆς εἰσόδου Λουκίου γεγένηται, ἢ ὅσα κατὰ τῶν ἐξωθηθέντων[p] ἔν τε δικαστηρίοις καὶ ἐκτὸς δικαστηρίων ἐπράχθη, ὅπως τε οἱ μὲν βασάνοις ποικίλαις ὑπεβλήθησαν, οἱ δὲ καὶ μετὰ

[o] Ὅτι πέτρος ὁ ἐπίσκοπος φυγὼν, φανερὰ πᾶσιν διὰ γραμμάτων πεποιηκότα ἐπ' αὐτῷ συμβεβηκότα ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ. M. Ubi corrigendum, πεποίηκε τά.

[p] Ita F.M.C. ἔξω τεθέντων Stephan. Genev. ἐξωθισθέντων (tacite) Vales.

Alexandriam venit. Nam et Magnus regiorum thesaurorum comes una cum illo perrexit. Et mandatum imperatoris missum est ad Palladium præfectum Ægypti, jussumque erat ut milites operam suam ac ministerium præberent. Quocirca Petrum quidem comprehensum in vincula conjecerunt: reliquis autem clericis fugatis, et hac atque illac dispersis, Lucium in episcopali sede collocarunt.

CAPUT XXII.

Quod malorum quæ in enthronismo Lucii acciderunt, Sabinus quidem scriptor Macedonianus nullam mentionem fecit: Petrus vero in epistola sua meminit. Qui ad Damasum Rom. episcopum fugiens evasit: Lucius vero et Ariani monachos in solitudine plurimis malis affecerunt.

Porro quæ mala in ingressu Lucii perpetrata sint, et quæ adversus illos qui expulsi sunt, tum in judiciis tum extra judicium sunt gesta: et quomodo alii quidem tormentis excruciati, alii vero

τὰς βασάνους ἐξωρίσθησαν, Σαβῖνος μὲν οὐδ᾽ ἡντιναοῦν πεποίηται μνήμην· ἀρειανίζων γὰρ τὸ ἥμισυ
2 κρύπτει τὰ τῶν φίλων ἀδικήματα. Πέτρος δέ τοι γράμμασιν οἰκείοις, ἃ μετὰ τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν φυγὴν ταῖς πανταχοῦ ἐκκλησίαις διεπέμψατο, φανερὰ τοῖς
3 πᾶσι κατέστησεν. Οὗτος μὲν οὖν διαδράσαι τῆς εἱρκτῆς ἰσχύσας, πρὸς Δάμασον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἀνέδραμε. πάλιν δὲ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ ὀλίγοι τυγχάνοντες τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιῶν
4 ὅμως ἐκράτησαν[q]. Οὐ πολὺς δὲ ἐν μέσῳ χρόνος ἐγίνετο, καὶ βασιλέως ἐκέλευε[r] πρόσταγμα, τῆς τε Ἀλεξανδρείας καὶ πανταχόθεν τῆς Αἰγύπτου ἐλαύνε-
5 σθαι τοὺς φρονοῦντας τὸ ὁμοούσιον. Ἐπετέτακτο δὲ καὶ ὁ ἄρχων σὺν πολλῷ πλήθει στρατιωτῶν διώ-
6 κειν πανταχόθεν ὅσους ἐκέλευσε Λούκιος. Ἔσκυλαν δὲ τηνικαῦτα καὶ ἐτάραξαν, καὶ δεινῶς κατεπολέμησαν τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ μοναστήρια· ἐπελθόντες γὰρ ἔνοπλοι γυμνοῖς ἀνδράσι καὶ οὐδὲ τὴν χεῖρα αὐτὴν ἐκτείνειν πρὸς πληγὴν αἱρουμένοις, οὕτως ἐλεεινῶς ἐξεπόρθησαν,

q Hic titulum interponit M., Ὅτι λούκιος οὐδὲ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀσκητῶν ἐφείσατο, ante οὐ πολύς.

r Ita F.M.C. ἐκέλευσε ceteri.

post cruciatus etiam exsilio damnati sint: Sabinus quidem nullatenus commemoravit. Nam cum ipse semiarianus esset, amicorum suorum scelera obtexit. Petrus vero per literas suas, quas ex vinculis elapsus ad omnes ubique ecclesias scripsit, omnibus ea patefecit. Et hic quidem cum se ex carcere proripuisset, ad Damasum Romanæ urbis episcopum contendit. Ariani vero, licet numero pauci, nihilominus Alexandrinas ecclesias denuo obtinuerunt. Nec multo post, ex imperatoris rescripto universi qui fidem consubstantialis profitebantur, tum ex urbe Alexandria, tum ex universa undique Ægypto pelli jubentur. Simul præfecto Ægypti mandatum est, ut militari manu ubique persequeretur eos quos Lucius pelli jussisset. Eodem tempore monasteria in solitudine vexata ab illis, atque exagitata et crudeliter oppugnata sunt. Armati enim irruentes in viros inermes, qui ne manum quidem extendere ad feriendum volebant, adeo atrociter eos de-

ὡς εἶναι λόγου κρείσσονα τὰ κατ' αὐτῶν πάθη γενόμενα.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Κατάλογος[s] τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἁγίων Μοναχῶν.

1 Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναστηρίων μνήμην
ἐποιησάμην, οὐδὲν κωλύει περὶ αὐτῶν βραχέα διεξελ-
2 θεῖν. Τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσκητήρια ἴσως μὲν ἐκ μα-
κρῶν[t] τῶν χρόνων ἔλαβε τὴν ἀρχήν· ἐπλατύνθη
μέντοι καὶ ἐπὶ μεῖζον προέκοψεν ἐξ ἀνδρὸς θεοφιλοῦς,
3 ᾧ ὄνομα ἦν Ἀμμοῦν[u]. Οὗτος νέος ὢν παρῃτεῖτο τὸν
γάμον· ὡς δέ τινες τῶν προσηκόντων παρῄνουν μὴ
καθυβρίζειν τὸν γάμον, ἀλλὰ γυναῖκα ἄγεσθαι, πεί-
4 θεται μὲν καὶ ἔρχεται ἐπὶ γάμον. Εὐθὺς δὲ ἀπὸ τῆς
παστάδος παραλαβὼν τὴν παρθένον, καὶ ἀγαγὼν ἐπὶ
τὸν κοιτῶνα μετὰ τῆς εἰωθυίας πομπῆς, τέλος ἀνα-
χωρησάντων τῶν ἐπιτηδείων, αὐτὸς βιβλίον λαβὼν
ἀποστολικὸν, τὴν πρὸς Κορινθίους Παύλου ἐπιστολὴν
ἀνεγίνωσκε, καὶ πρὸς τὴν γαμετὴν τὰ τοῦ ἀποστόλου

[s] Βίος μοναχῶν καὶ κατάλογος περὶ ἀμοῦν. M.

[t] πολλῶν, et in marg. ab eadem manu γρ. μακρῶν, M.

[u] Ἀμοῦς Suidas c. 247.

vastarunt, ut quæ adversus illos perpetrata sunt, omnem dicendi superent facultatem.

CAPUT XXIII.

Catalogus sanctorum monachorum qui in solitudine vixerunt.

Sed quoniam monasteriorum Ægypti mentionem fecimus, nihil vetat quominus de iisdem pauca dicamus. Monasteria quæ in Ægypto sunt, forsitan quidem ab ultima antiquitate traxerunt originem. Aucta tamen et amplificata sunt mirum in modum a viro sanctissimo, cui nomen erat Ammon. Qui cum esset adolescens, nuptias aversabatur. Sed cum nonnulli ex propinquis eum hortarentur ut uxorem duceret, nec conjugium contumeliis afficeret, paruit ille, et nuptias celebravit. Statimque cum virginem e thalamo apprehensam cum solemni pompa duxisset in cubiculum, tandem propinquis ac familiaribus digressis, ipse apostolicum librum in manus sumens, epistolam Pauli ad Corinthios legere cœpit, et quæ ille conjugatis præciperet, conjugi suæ

πρὸς τοὺς γεγαμηκότας παραγγέλματα διεξήρχετο. 50
5 Πολλὰ δὲ καὶ ἔξωθεν αὐτὸς προστιθεὶς ἐδίδασκεν, ὅσα 237
ὁ γάμος ἔχει φορτικὰ, ὅπως τε ἐπώδυνος ἡ μεταξὺ
ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμβίωσις, καὶ οἷαι ὠδῖνες τὴν
κυοφοροῦσαν ἐκδέχονται· καὶ τὰ ἐκ τῆς παιδοτροφίας
6 προσετίθει μοχθηρά. Ἐπῆγε δὲ τὰ ἐκ τῆς ἁγνείας
χρηστὰ, καὶ ὅπως ὁ καθαρὸς βίος ἐστὶν ἐλεύθερος
καὶ ἀμόλυντος καὶ παντὸς ῥύπου ἐκτός· καὶ ὅτι ἡ
7 παρθενία παρὰ Θεὸν εἶναι ποιεῖ. Ταῦτα καὶ πολλὰ
τοιαῦτα πρὸς τὴν γαμετὴν παρθένον οὖσαν διεξελθὼν[v],
πείθει αὐτὴν σὺν αὐτῷ πρὸ τοῦ συνελθεῖν ἀποτάξα-
8 σθαι τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ. Καὶ ταύτας ἄμφω τὰς
συνθήκας θέμενοι, ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς καλουμένης Νιτρίας
χωροῦσιν· ἐκεῖ τε βραχὺν χρόνον καλύβῃ διάγοντες
ἀσκητήριον εἶχον κοινὸν, οὐκ ἔχοντες διάκρισιν θη-
λείας τε καὶ ἄρρενος· ἀλλὰ ὄντες ἓν, κατὰ τὸν ἀπό-
9 στολον, ἐν Χριστῷ. Οὐ πολλοῦ δὲ παραδραμόντος
καιροῦ, ἡ νεόνυμφος καὶ ἀμόλυντος τοιάδε πρὸς τὸν
10 Ἀμμοῦν ἔλεξεν. Οὐ πρέπον, ἔφη, ἀσκοῦντί σοι σω-

[v] Ita F.M.C. Stephan. Genev. διελθὼν, inconsulto (ut videtur) Valesius, quem secutus est Reading.

exponere. Multa præterea ipse aliunde adjiciente, docet quanta conjugium habeat incommoda, quantisque molestiis plenus sit viri ac mulieris convictus: quam acerbi dolores mulierem gravidam excipiant: addens etiam molestias quæ ex liberorum educatione nasci solent. Tunc vicissim castitatis commoda cœpit recensere: quam libera sit vita pura, quam incorrupta et ab omni labe vacua: et quod virginitas homines Deo proximos faciat. Hæc et alia ejusmodi plurima apud uxorem suam virginem locutus, persuasit illi, ut simul ambo antequam congrederentur, sæcularem vitam abjicerent. Cum hæc inter se pacti essent, ad montem qui Nitriæ dicitur, se conferunt. Ibi in tugurio degentes, ad modicum tempus communi usi sunt monasterio, sine ullo virilis ac muliebris sexus discrimine, cum unum essent in Christo, sicut ait apostolus. Non longo post tempore, novicia et incorrupta virgo Ammonem sic allocuta est. Te qui castitatem con-

φροσύνην, ὁρᾷν ἐν τοσούτῳ[w] οἰκήματι θήλειαν· διὸ
εἰ δοκεῖ, ἕκαστος ἰδίᾳ τὴν ἄσκησιν ποιησώμεθα.
11 Αὗται πάλιν αἱ συνθῆκαι ἤρεσκον ἀμφοτέροις· καὶ
χωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων οὕτως τὸ λοιπὸν τοῦ βίου
διήνυσαν, ἀπεχόμενοι οἴνου τε καὶ ἐλαίου, μόνον τε
ξηρὸν ἄρτον, καὶ αὐτὸν ποτὲ μὲν ὑπὲρ μίαν ἡμέραν,
ποτὲ δὲ ὑπὲρ δύο, ἔστι δὲ καὶ ὑπὲρ πλείους ἐσθίοντες.
12 Τούτου τοῦ Ἀμμοῦν τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἀνα-
λαμβανομένην ὑπὸ Ἀγγέλων ὁ κατ' αὐτὸν βιώσας
Ἀντώνιος ἐθεάσατο, ὥς φησιν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὁ
13 τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος. Ἐζήλωσαν
οὖν τὸν βίον τοῦ Ἀμμοῦν πάνυ πολλοί· καὶ κατὰ
μέρος ἐπληρώθη τὸ τῆς Νιτρίας ὄρος, καὶ τὸ τῆς
14 Σκίτεως, ἐκ τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν. Ὧν πάντων
τὸν βίον συγγράφειν ἰδίας ἔργον ἐστὶν ὑποθέσεως·
ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς ἄνδρες θεοφιλεῖς καὶ ἐν τῇ
ἀσκήσει διαπρέψαντες καὶ ἀποστολικὸν βίον βιώ-
σαντες, χρειώδη τέ τινα καὶ ἄξια τοῦ ἀπομνημονεύ-
εσθαι ἐποίησάν τε καὶ ἔλεξαν, χρήσιμον οἶμαι ἐκ

[w] ἐν τῷ σῷ οἰκ. conjecit Vales.

sectaris, non decet in tam arcto domicilio mulierem intueri. Quamobrem, si placet, uterque nostrum separatim exercitationes nostras peragamus. Id quoque pactum ex æquo placuit ambobus. Sejuncti igitur a se invicem, reliquum vitæ tempus ita transegere, a vino quidem et oleo abstinentes: solo autem pane, interdum post diem integrum, interdum post biduum, post plures nonnumquam dies vescentes. Hujus Ammonis animam post obitum ab angelis susceptam Antonius, qui iisdem vivebat temporibus, vidit, sicut in ejus vita narrat Athanasius Alexandrinus episcopus. Multi porro hujus Ammonis vitam imitati sunt: et montes Nitriæ atque Scetis paulatim monachorum multitudine sunt repleti: quorum omnium vitas conscribere, peculiaris argumenti opus foret. Verum quoniam inter illos quidam Deo accepti, et in monastica disciplina illustres præ ceteris exstiterunt, qui et vitam apostolicam duxerunt, et utilia quædam ac memoratu digna tum

πολλῶν ὀλίγα ἐγκαταμίξαι τῇ ἱστορίᾳ πρὸς ὠφέλειαν
τῶν ἐντυγχανόντων.
15 Λέγεται τοίνυν Ἀμμοῦν οὗτος γυμνὸν ἑαυτὸν μὴ
ἑωρακέναι ποτέ· λέγων ἀπρεπὲς εἶναι[x] τῷ μοναχῷ, καὶ
16 τὸ ἑαυτοῦ σῶμα γυμνὸν θεωρεῖν. Καί ποτε διαβῆναι
ποταμὸν βουλόμενος ὤκνει ἀποδύσασθαι· ηὔξατό τε
τῷ Θεῷ, γενέσθαι αὐτῷ τὴν διάβασιν μὴ ἐγκοπτομένῳ
τὴν πρόθεσιν· καὶ Ἄγγελος μετέθηκεν αὐτὸν εἰς τὸ 238
17 πέραν τοῦ ποταμοῦ. Δίδυμος ἄλλος· οὗτος μοναχὸς
ἐνενήκοντα ἔτη βιοὺς οὐδενὶ ἀνθρώπων[y] συνέμεινεν
18 ἄχρι τῆς τελευτῆς. Ἀρσήνιος[z] ἄλλος τοὺς τῶν[a]
νέων πταίσαντας οὐκ ἀφώριζεν, ἀλλὰ τοὺς προκό-
ψαντας· λέγων ὅτι ὁ νέος ἀφορισθεὶς καταφρονητὴς
γίνεται, ὁ δὲ προκόψας τῆς ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ ὀδύνης
19 ταχεῖαν λαμβάνει τὴν αἴσθησιν. Πίωρ περιπατῶν
ἤσθιεν· πυθομένου δέ τινος, διὰ τί οὕτως ἐσθίεις[b]· οὐ
βούλομαι, ἔφη, ὡς ἔργῳ τῷ βρώματι χρήσασθαι,

[x] εἶναι om M. Tum τῷ μοναχῷ F. M. τῷ om. editt.
[y] Ita F. M. ἀνθρώπῳ editt.
[z] Ἀρσήσιος F. Ὀρσήσιος M. *Arsenius* Epiphan. Hist. Trip. viii. 1.
[a] τοὺς νεοὺς F. M.
[b] Ita F. M. ἐσθίει editt.

gesserunt, tum etiam dixerunt; operæ pretium duxi, pauca ex multis huic historiæ nostræ inserere, ad legentium utilitatem.

Aiunt igitur hunc Ammonem nunquam seipsum vidisse nudum; solitumque dicere, turpe esse monacho vel suum ipsius corpus nudum spectare. Cumque aliquando fluvium trajicere vellet, pigeretque eum vestes exuere, Deum precatus est, ut ipsi absque ulla propositi sui jactura transitus concederetur. Statimque ab angelo ad ulteriorem fluvii ripam translatus est. Alius quidam monachus Didymus nomine, licet nonaginta annos vixerit, usque ad obitum tamen nullius hominis contubernio est usus. Alius item nomine Arsenius juniores monachos qui deliquerant, a communione minime separabat, sed eos qui provecta essent ætate. Dicebat enim juvenem qui excommunicatur, contumacem fieri: seniorem vero cito excommunicationis dolorem sentire. Pior ambulans cibum sumebat. Interrogatus autem quam ob causam ita comederet: Nolo, inquit, ad cibum, tanquam ad opus aliquod

20 ἀλλ' ὡς παρέργῳ. Πρὸς ἄλλον δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ
ἐρωτήσαντα ἀπεκρίνατο· ἵνα μηδὲ ἐν τῷ ἐσθίειν,
21 φησὶν, ἡδονῆς σωματικῆς αἰσθάνοιτο ἡ ψυχή. Ἰσί-
δωρος ἔλεγε τεσσαρακοστὸν ἔτος ἔχειν, ἀφ' οὗ αἰσθά-
νεσθαι μὲν τῆς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίας, μηδέ ποτε
22 δὲ συγκατατίθεσθαι μήτε ἐπιθυμίᾳ μήτε θυμῷ. Παμ-
βῶς[c] δὲ ἀγράμματος ὢν προσῆλθέ τινι ἐπὶ τῷ διδα-
χθῆναι ψαλμόν· ἀκούσας δὲ τὸν πρῶτον στίχον τοῦ
λη' ψαλμοῦ τοῦ λέγοντος, Εἶπα φυλάξω τὰς ὁδούς
μου, τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου, δευτέρου
ἀκοῦσαι μὴ ἀνεχόμενος ἀνεχώρησεν· ἀρκεῖσθαι φή-
σας τούτῳ τῷ ἑνὶ στίχῳ, ἐὰν δυνηθῶ ἔργῳ αὐτὸν
23 ἐκμαθεῖν. Ἐγκαλέσαντος δὲ τοῦ παραδεδωκότος τὸν
στίχον, διὰ τί ἑξαμηνιαίου παραδραμόντος χρόνου μὴ
ἑωράκει αὐτὸν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τοῦ ψαλμοῦ τὸν
24 στίχον οὔπω τῷ ἔργῳ ἐξέμαθον. Μετὰ ταῦτα δὲ πολ-
λοὺς ἐπιβιοὺς χρόνους, πρός τινα τῶν γνωρίμων ἐρω-
τήσαντα εἰ τὸν στίχον ἐξέμαθεν, ἐν ὅλοις, ἔφη, ἐννεα-
25 καίδεκα ἔτεσι μόλις αὐτὸν πράττειν ἐξέμαθον. Ὁ

[c] Παμβῶ hic et infra M. *Pambo* Epiphan.

serium, sed tanquam ad rem supervacuam obiter accedere. Alteri vero de eadem re sciscitanti respondit: Ne vel inter vescendum corporea voluptate animus afficiatur. Isidorus dicebat, quadragesimum jam annum esse, ex quo peccatum in animo sentiret, se tamen nec cupiditati nec iracundiæ unquam consensisse. Pambos cum expers esset literarum, accessit ad quemdam ut psalmum disceret. Sed cum primum versum audisset octavi ac tricesimi psalmi, qui sic habet: Dixi, custodiam vias meas, ne delinquam in lingua mea: sequentem audire nolens abscessit: unum hunc versum sufficere sibi dicens, modo illum perfecte ediscere, et opere ipso adimplere posset. Cumque is qui versum discendum tradiderat, eum reprehenderet, quod per sex continuos menses ad ipsum non venisset, respondit se versum psalmi nondum opere ipso didicisse. Multis deinde post annis interrogatus a quodam ex familiaribus, num versum illum didicisset: Integris, inquit, novem ac decem annis opere eum explere vix didici. Idem cum quidam ad pauperum alimoniam aurum ipsi dedisset, dixissetque:

αὐτὸς, δεδωκότος[d] τινὸς χρυσίον εἰς διατροφὴν τῶν
πτωχῶν καὶ εἰπόντος, ἀρίθμησον ὃ δέδωκα[e], ἔφη,
26 ἀριθμοῦ οὐ χρῄζειν, ἀλλ᾽ ὑγιοῦς[f] διαθέσεως. Οὗτος ὁ
Παμβὼς, Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου παρακαλέσαντος,
27 κατῆλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἰδὼν
δὲ ἐκεῖ γυναῖκα θεατρικὴν, σύνδακρυς ἐγένετο· τῶν δὲ
παρόντων πυθομένων διὰ τί ἐδάκρυσε, δύο[g], ἔφη, ἐκί-
νησεν· ἓν μὲν ἡ ἐκείνης ἀπώλεια· ἕτερον δὲ, ὅτι ἐγὼ
οὐ τηλικαύτην ἔχω σπουδὴν πρὸς τὸ ἀρέσαι τῷ Θεῷ,
28 ὅσην[h] αὕτη ἵνα ἀρέσῃ ἀνθρώποις αἰσχροῖς. Ἄλλος
δέ τις ἔλεγεν, ὅτι ὁ μοναχὸς εἰ μὴ ἐργάζοιτο, ἐπίσης
29 τῷ πλεονέκτῃ κρίνεται. Πιτηροῦς[i], πολλά τινα[k]
φυσικὰ θεωρήματα ἠπίστατο[l]· καὶ συνεχῶς ἄλλοτε
ἄλλα πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔλεγεν· καθ᾽ ἕκαστον
30 δὲ τῶν θεωρημάτων ηὔχετο. Ἐγένοντο δὲ ἐν τοῖς μο-
ναχοῖς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον δύο ἄνδρες θεοφιλεῖς

[d] αὐτῷ marg. ab eadem manu M.

[e] δέδωκα σοι M.

[f] ἡγῖοῦς perperam C.

[g] Ita F. M. C. quod et conjecerat Valesius, δύο μὲν, ἔφη ceteri.

[h] Ita F. M. C. ὅσον editt.

[i] Ita C. Πιτηροὺς F. Πιτηροὺν M. Πητιροῦς editt. *Piterius* Epiphan.

[k] τινα om. F. M.

[l] ἐπίστατο F.

Numera quod dedi: Nihil, inquit, opus est numero, sed recto animi affectu. Idem Pambos rogante Athanasio episcopo, ex solitudine venit Alexandriam. Cumque ibi scenicam mulierem conspicatus esset, illacrymatus est. Tum vero sciscitantibus qui aderant, quamobrem flevisset: Duæ res, inquit, me commoverunt. Prima est mulieris hujus exitium: Altera, quod tantum ipse studii ac diligentiæ non adhibeo ut Deo placeam, quantum adhibet illa ut obscœnis hominibus placere possit. Alius quidam dixit, monachum qui opus non faceret, non secus ac alieni cupidum, judicatum iri. Piterus eximia quadam rerum naturalium cognitione erat instructus, et nova subinde naturalis philosophiæ theoremata ipsum adeuntibus exponebat. In singulis autem expositionibus Deum orabat. Porro inter monachos qui eo tempore vixerunt, duo fuere sanctissimi eodem nomine nuncupati: uterque

ὁμώνυμοι ἑαυτοῖς· ἑκατέρῳ γὰρ αὐτῶν[m] ὄνομα ἦν
31 Μακάριος. Ὧν ὁ μὲν ἐκ τῆς ἄνω Αἰγύπτου ἦν, ὁ δὲ
ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως· ἀμφότεροι δὲ πολλῶν
ἕνεκεν γεγόνασι[n] περιβόητοι, δι' ἄσκησιν, διὰ βίον,
32 διὰ τὰ ἐν χερσὶν αὐτῶν γενόμενα θαύματα[o]. Ὁ μὲν
οὖν Αἰγύπτιος Μακάριος τοσαύτας θεραπείας ποιη- 239
σάμενος[p], καὶ τοσούτους τῶν δαιμονώντων ἐξήλασε
δαίμονας, ὡς ἰδίας δεῖσθαι συγγραφῆς, ὧν χάριτι
Θεοῦ διεπράξατο· ἦν δὲ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς
33 ἐντυγχάνοντας αὐστηρός. Ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς Μακά-
ριος, κατὰ πάντα παραπλήσιος ὢν τῷ Αἰγυπτίῳ, ἐν
τούτῳ διήλλασσεν, ὅτι πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας
ἱλαρός τε ἦν, καὶ τῷ χαριεντίζεσθαι τοὺς νέους ἦγεν
34 πρὸς ἄσκησιν. Τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητὴς
τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ
μόνῳ φιλόσοφος ὤν· ὃς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ[q] εἰς τὴν τοῦ διακόνου

[m] Ita M. αὐτῷ ceteri. "Scribendum est αὐτῶν. In Reg. cod., quo usus est Stephanus, αὐτῶ." VALESIUS.

[n] Ita F. M. C. ἐγένοντο editt.

[o] μαθήματα Suidas 2377.

[p] ἐποίησε e correct. ab ead. manu M.

[q] Γρηγ. τοῦ θεολόγου Suidas.

enim Macarius dicebatur. Quorum alter ex superiore Ægypto, alter ex urbe Alexandria erat oriundus. Ceterum ambo præ ceteris illustres fuerunt; tum propter abstinentiam, tum ob mores et conversationem, tum ob miracula quæ per eorum manus perpetrabantur. Ægyptius quidem Macarius tot sanavit ægros, tot obsessos a dæmonibus liberavit, ut quæ per gratiam Dei gessit, separatum opus desiderent. Erat porro reverendus pariter ac severus erga illos qui ipsum adibant. Macarius vero Alexandrinus, cum usquequaque similis esset Ægyptio, in hoc uno discrepabat, quod hilaris esset erga eos qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam juniores ad disciplinam monasticam alliceret. Horum discipulus Evagrius, cum antea verbis solum philosophatus esset, ab iis opere ipso philosophari didicit. Qui primum a Gregorio Nazianzeno Constantinopoli diaconus ordinatus, postmodum una cum illo in Ægyptum profectus est: ibi-

προχειρισθεὶς τάξιν, εἶτα ἅμα αὐτῷ εἰς τὴν Αἴγυπτον
κατελθὼν, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχὼν ἀνδράσι, τὸν
35 ἐκείνων βίον ἐζήλωσε. Καὶ τοσαῦτα τεράστια ἐν ταῖς
χερσὶν αὐτοῦ γέγονεν, ὅσα καὶ ἐν ταῖς τῶν αὐτοῦ
36 καθηγητῶν. Τούτῳ καὶ βιβλία ἄγαν σπουδαῖα συγγέ-
γραπται· ὧν τὸ μὲν, Μοναχὸς[r], ἢ περὶ πρακτικῆς,
ἐπιγέγραπται· τὸ δὲ, Γνωστικὸς, ἢ πρὸς[s] τὸν καταξιω-
37 θέντα γνώσεως, κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πεντήκοντα[t]. Τὸ
δὲ, Ἀντιρρητικὸς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν πρὸς τοὺς
πειράζοντας δαίμονας, ἐν ὀκτὼ διῃρημένον[u] μέρεσι
38 κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτὼ λογισμῶν. Καὶ ἑξακόσια
προγνωστικὰ προβλήματα[x]· ἔτι μὴν καὶ στιχηρὰ
δύο, ἓν πρὸς τοὺς ἐν τοῖς κοινοβίοις ἢ ἐν συνοδίαις
μοναχοὺς, καὶ ἓν πρὸς τὴν παρθένον· ἅ τινα ὅπως
39 ἐστι θαυμαστὰ, οἱ ἐντυγχάνοντες εἴσονται. Εὔκαιρον
δὲ, ὡς ἡγοῦμαι, μικρὰ τῶν αὐτῷ μνημονευθέντων περὶ

[r] "Epiphan. legerat μοναχικός: sic, *Quorum unus quidem* μοναχικός *inscribitur*. Niceph. xi. 42. vulg. lect. confirmat." VALESIUS. At vero, *unus quidem Monachus titulatur*, scripsit Epiphanius, secundum editionem Benedictinam Cassiodori.

[s] πρὸς om. F. M. Steph. Genev. περὶ τῶν καταξιωθέντων, et mox ἀντιρρητικὸν, Suidas. περὶ τοῦ καταξιωθέντος Niceph. xi. 42. *Secundum quod quispiam cognitione fit dignus* Epiphan. πρὸς inseruit Valesius.

[t] αὐτοῦ N̅. F. M.

[u] διῃρημένος F. M.

[x] προυβλήματα F.

que cum supra memoratis viris congressus, eorum vivendi genus æmulatus est. Nec pauciora aut minora miracula ab illo, quam ab ejus præceptoribus sunt edita. Hic libros conscripsit valde utiles: quorum unus Monachus inscribitur, seu de virtute activa: alter Gnosticus, vel ad eum qui scientiam consequi meruit. Hic liber in quinquaginta distributus est capita. Tertius Antirrheticus inscribitur, ex divinis scripturis collectus contra dæmones tentatores: et in octo partes divisus, juxta numerum octo cogitationum. Scripsit præterea gnostica problemata sexcenta. Denique duos carminum libros: alterum ad monachos qui in cœnobiis seu congregationibus degunt: alterum ad virginem. Qui quidem quam eximii sint et admiratione digni, quisquis eos legerit, facile cognoscet. Non alienum autem fuerit, ut opinor,

τῶν μοναχῶν τούτοις συνάψαι· φησὶ γὰρ κατὰ λέξιν τάδε.

40 Ἀναγκαῖον καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν προοδευσάντων μοναχῶν
ὀρθῶς διερωτᾷν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ
γάρ ἐστιν ὑπ' αὐτῶν ῥηθέντα τε καὶ πραχθέντα καλῶς.
41 Ἐν οἷς καὶ τοῦτο τὶς ἔφησεν, ὅτι τὴν ξηροτέραν καὶ μὴ[y]
ἀνώμαλον δίαιταν ἀγάπῃ συζευχθεῖσαν θᾶττον διάγειν[z]
42 τὸν μοναχὸν εἰς τὸν τῆς ἀπαθείας λιμένα. Ὁ δὲ αὐτὸς
ταρασσόμενόν τινα νύκτωρ τῶν ἀδελφῶν τῶν φασμάτων
ἀπήλλαξεν, ἀσθενοῦσι μετὰ νηστείας ὑπηρετῆσαι προσ-
43 τάξας· οὐδενὶ γὰρ οὕτως, ἐρωτηθεὶς ἔφησεν, ὡς ἐλέῳ τὰ
τοιαῦτα κατασβέννυται πάθη. Τῷ δικαίῳ Ἀντωνίῳ προσ-
ῆλθέν τις τῶν τότε σοφῶν, καὶ, πῶς διακαρτερεῖς, εἶπεν,
44 ὦ πάτερ, τῆς ἐκ τῶν βιβλίων παραμυθίας ἐστερημένος; Τὸ
ἐμὸν βιβλίον, ἔφη ὁ Ἀντώνιος, ὦ φιλόσοφε, ἡ φύσις τῶν
γεγονότων ἐστὶ, καὶ πάρεστιν, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους
45 ἀναγινώσκειν τοὺς τοῦ Θεοῦ. Ἠρώτησέ με τὸ σκεῦος τῆς
ἐκλογῆς, ὁ Αἰγύπτιος γέρων Μακάριος, τί δή ποτε μνη-
σικακοῦντες μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὴν μνημονευτικὴν δυνάμιν
τῆς ψυχῆς ἀφανίζομεν· δαίμοσι δὲ μνησικακοῦντες ἀβλα-

[y] μὴ om. Suidas.

[z] ἀπάγειν M. Niceph. xi. 43.

ex iis quæ ab illo de monachis commemorantur, pauca quædam superioribus attexere. Sic enim ille dicit ad verbum.

Necessarium etiam est monachorum qui ante nos recte ambulaverunt vias inquirere, et ad earum exemplar nos corrigere. Multa enim ab illis sunt et dicta et facta præclare. Cujusmodi illud est quod quidam eorum dicere solebat, aridiorem et æquabilem victum cum charitate conjunctum, monachum brevi perducturum esse ad portum ab omni perturbatione animi vacuum. Idem cum quemdam fratrem nocturnis visis perturbari solitum videret, eum liberavit, præcipiens ut ægrotantibus jejunus ministraret. Et interrogatus cur id præciperet: Nulla re, inquit, hujusmodi perturbationes facilius exstinguuntur quam misericordia. Ad justum Antonium quidam ejus temporis philosophus accedens: Qumodo, inquit, pater, potes vivere, librorum solatio destitutus? Cui ille: Meus, ait, liber, o philosophe, est natura rerum: quæ quidem præsto est, quoties Dei verba legere voluero. Ægyptius senex Macarius, vas illud electum, interrogavit me quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus injuriarum reminiscendo, memoriæ vim ac

46 βεὶς διαμένομεν. Κἀμοῦ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἀπορήσαντος,
καὶ παρακαλοῦντος τὸν λόγον μαθεῖν· διότι, φησὶν ἐκεῖνος,
τὸ μὲν πρότερον πάθος παρὰ φύσιν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ
47 φύσιν ἐστὶ τοῦ θυμοῦ. Παρέβαλλον[a] κατ' αὐτὴν τὴν στα-
θηρὰν[b] μεσημβρίαν τῷ ἁγίῳ πατρὶ Μακαρίῳ, καὶ λίαν
48 ὑπὸ τῆς δίψης φλεγόμενος, ᾔτουν ὕδωρ πιεῖν. Ὁ δέ φησιν,
ἀρκέσθητι τῇ σκιᾷ· πολλοὶ γὰρ ὁδοιποροῦντες νῦν, ἢ καὶ
49 πλέοντες, καὶ ταύτης ἐστέρηνται. Εἶτα λόγους μου πρὸς
αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας γυμνάζοντος, θάρσει, φησὶν, ὦ
τέκνον· ἐν ὅλοις εἴκοσιν ἔτεσιν[c], οὔτε ἄρτου οὔτε ὕδατος
50 οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα. Τὸν μὲν γὰρ ἄρτον μου ἤσθιον
σταθμῷ· τὸ δὲ ὕδωρ ἔπινον μέτρῳ· τοῖς τοίχοις δὲ ἐμαυ-
τὸν παρανακλίνων μικρόν τι τοῦ ὕπνου μέρος[d] ἀφήρπαζον.
51 Ἐμηνύθη τινὶ τῶν μοναχῶν θάνατος τοῦ πατρός· ὁ δὲ
πρὸς τὸν ἀπαγγείλαντα, παῦσαι, φησὶ, βλασφημῶν· ὁ
52 γὰρ ἐμὸς πατὴρ ἀθάνατός ἐστιν. Ἐκέκτητό τις τῶν
ἀδελφῶν εὐαγγέλιον μόνον· καὶ τοῦτο πωλήσας, ἔδωκεν
εἰς τροφὴν τοῖς πεινῶσιν, ἄξιον μνήμης ἐπιφθεγξάμενος

[a] παρέβαλον F. M.
[b] σταθερὰν C. Niceph.
[c] Vocem ἔτεσιν casu omisit Reading.
[d] Ita Valesius e F. et Niceph. xi. 43. μέρους Stephan. Genev.

facultatem in animo corrumpamus: acceptas vero a dæmonibus injurias memoriæ commendantes, illæsi maneamus. Cumque ego hæsissem ignarus quid respondendum esset, petiissemque ab illo, ut ipse mihi ejus rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio animi contra naturam est, posterior vero secundum naturam. Accessi aliquando ad sanctissimum patrem Macarium, cum ferveret meridies, et siti vehementer oppressus, aquam petii ad bibendum. At ille: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim qui nunc iter faciunt aut navigant, hujus carent solatio. Deinde disputanti mihi et conferenti cum illo de abstinentia: Confide, ait, o fili. Viginti totos annos nec pane nec aqua nec somno usus sum ad satietatem. Nam panem quidem meum certo pondere semper comedi: aquam vero cum mensura bibi: somni denique exiguam partem suffuratus sum, ad parietem me inclinando. Cuidam monacho mors patris sui nuntiata est. At ille nuntianti dixit: Noli impie loqui: pater enim meus immortalis est. Quidam ex fratribus nihil præter unum evangeliorum codicem possidebat. Hunc cum vendidisset, pecuniam ad alendos

53 ῥῆμα[e]· αὐτὸν γάρ, φησι, τὸν λόγον πεπώληκα τὸν λέ-
γοντα, Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς.
54 Ἔστι δέ τις περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν νῆσος κατ' αὐτὸ τὸ
βόρειον πέραν τῆς λίμνης κειμένη τῆς καλουμένης Μαρίας·
προσοικεῖ δὲ αὐτῇ μοναχὸς τῆς παρεμβολῆς τῶν γνω-
55 στικῶν ὁ δοκιμώτατος. Ὅστις ἀπεφήνατο πάντα τὰ πραττ-
τόμενα ὑπὸ τῶν μοναχῶν πράττεσθαι δι' αἰτίας πέντε,
διὰ Θεὸν, διὰ φύσιν, διὰ ἔθος, δι' ἀνάγκην, διὰ ἔργον χει-
56 ρῶν. Ὁ δὲ αὐτὸς ἔλεγε πάλιν μίαν μὲν εἶναι τῇ φύσει
τὴν ἀρετὴν, εἰδοποιεῖσθαι δὲ αὐτὴν ἐν ταῖς δυνάμεσι τῆς
ψυχῆς· καὶ γὰρ καὶ τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸν ἀσχημάτιστον
μὲν, φησίν, ἐστι, ταῖς δὲ δι' ὧν εἰσβάλλει θυρίσι σχημα-
57 τίζεσθαι[f] πέφυκεν. Ἄλλος δέ τις τῶν μοναχῶν, διὰ τοῦτο
περιαιρῶ τὰς ἡδονὰς, εἶπεν, ἵνα τὰς τοῦ θυμοῦ περικόψω
προφάσεις· οἶδα γὰρ αὐτὸν ἀεὶ μαχόμενον ὑπὲρ τῶν 241
ἡδονῶν, καὶ ἐκταράσσοντά μου τὸν νοῦν, καὶ τὴν γνῶσιν
58 ἀποδιώκοντα. Ἔλεγε δέ τις τῶν γερόντων, ὅτι ἡ ἀγάπη
παραθήκας βρωμάτων ἢ χρημάτων τηρεῖν οὐκ ἐπίσταται.
59 Ὁ δὲ αὐτὸς, οὐκ οἶδά, φησιν, εἰς ταὐτὸ δὶς ὑπὸ δαιμόνων
ἀπατηθείς.

[e] ῥῆμα δι' αὐτῶν M. ῥῆμα· δι' αὐτὸν Niceph. [f] συσχηματίζεσθαι F. C.

pauperes erogavit, addens verba memoratu dignissima: Eum ipsum, inquit, librum vendidi qui dicit: Vende omnia quæ habes, et da pauperibus. Insula quædam est circa Alexandriam, ad borealem ejus partem ultra lacum Mareotim sita. Juxta hanc habitat monachus ex parembole, inter gnosticos probatissimus: qui cuncta quæ a monachis gererentur, ob quinque causas fieri dixit: propter Deum, propter naturam, propter consuetudinem, propter necessitatem, propter opus manuum. Idem dicere solebat, natura quidem unicam esse virtutem, sed pro animi facultatibus eam in varias species dividi. Nam et lumen solis, aiebat, figura caret; a fenestris tamen per quas intrat, figuram solet accipere. Alius quidam monachus dixisse fertur: Ideo voluptates subtraho, ut occasiones iracundiæ præcidam. Hanc enim semper pro voluptatibus certare probe scio, et mentis meæ statum perturbare, ac scientiam expellere. Quidam ex senioribus dixit, charitatem servare non posse depositum ciborum aut pecuniæ. Idem quoque ajebat: Nunquam memini eadem in re bis me deceptum esse a dæmone.

60 Ταῦτα μὲν ὁ Εὐάγριος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ αὐτοῦ
Πρακτικῷ κατὰ λέξιν ἀπεμνημόνευσεν· ἐν δὲ τῷ
Γνωστικῷ αὐτοῦ τοιαῦτά φησι.

61 Τέσσαρας ἀρετὰς, καὶ τὰς θεωρίας αὐτῶν, παρὰ τοῦ
δικαίου Γρηγορίου μεμαθήκαμεν[g] εἶναι· φρόνησιν καὶ ἀν-
62 δρείαν[h], σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην. Καὶ φρονήσεως μὲν
ἔργον ἔλεγεν εἶναι, τὸ θεωρεῖν τὰς νοερὰς καὶ ἁγίας δυνά-
μεις δίχα τῶν λόγων· τούτους γὰρ ὑπὸ τῆς σοφίας δη-
63 λοῦσθαι παραδέδωκεν. Ἀνδρείας δὲ, τὸ ἐγκαρτερεῖν τοῖς
ἀληθέσι[i] καὶ πολεμούμενον, καὶ μὴ ἐμβατεύειν εἰς τὰ μὴ
64 ὄντα. Τὸ[k] δὲ παρὰ τοῦ πρώτου γεωργοῦ δέχεσθαι
σπέρμα[l], καὶ ἀπωθεῖσθαι τὸν ἐπισπορέα, τῆς σωφροσύνης
65 ἴδιον ἀπεκρίνατο εἶναι. Δικαιοσύνης δὲ πάλιν, τὸ κατ'
ἀξίαν ἑκάστου λόγον ἀποδιδόναι, τὰ μὲν σκοτεινῶς ἀπαγ-
γέλλουσαν[m], τὰ δὲ δι' αἰνιγμάτων σημαίνουσαν, τινὰ δὲ
66 καὶ φανεροῦσαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἁπλουστέρων. Τῆς
ἀληθείας στύλος[n] ὁ Καππαδόκης Βασίλειος, τὴν μὲν ἀπ'

[g] *μεμαθηιεν* F. *μεμαθήμεν* correctum in *μεμαθήκαμεν* M.

[h] *ἀνδρίαν* F. et mox *ἀνδρίας*.

[i] *ἄθλοις*, e correctione M. Niceph.

[k] *καὶ τὸ παρὰ* M.

[l] Ita F. M. C. Niceph. *σπέρματα* editt. *semina* Epiphan. H. T. viii. 1.

[m] *ἀπαγγέλουσαν* M.

[n] *ὁ στύλος ὁ* F. M.

Hæc Evagrius in libro qui Practicus inscribitur, iisdem plane verbis commemoravit. In eo autem libro quem Gnosticum inscripsit, ita loquitur.

Quatuor virtutes earumque contemplationes esse, a justo Gregorio didicimus; prudentiam et fortitudinem, temperantiam atque justitiam. Ac prudentiæ quidem proprium esse dicebat, sanctas illas et intellectuales potestates contemplari sine ullis rationibus. Has enim a sapientia manifestari docuit. Fortitudinis autem proprium esse affirmabat, perstare in veris, tametsi quis graviter oppugnetur, nec unquam ad ea quæ non sunt deflectere. Jam vero temperantiæ id proprium esse respondit, ut a primo summoque agricola sementem accipiamus; eum vero qui superserere vult, repellamus. Justitiæ denique opus illud assignabat, pro cujusque merito ac dignitate sermonem rebus attemperare; et alia quidem obscure enuntiare, alia per ænigmatum figuras significare, alia vero manifeste exponere ad utilitatem audientium. Veritatis columna Basilius Cappadox ajebat: Scientia quidem

ἀνθρώπων, φησὶν, ἐπισυμβαίνουσαν γνῶσιν προσεχὴς με-
λέτη καὶ γυμνασία κρείσσονα ποιεῖ· τὴν δὲ ἐκ Θεοῦ χάρι-
67 τος ἐγγινομένην δικαιοσύνη καὶ ἀοργησία[o] καὶ ἔλεος. Καὶ
τὴν μὲν προτέραν δυνατὸν καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ὑποδέξασθαι·
τῆς δὲ δευτέρας οἱ ἀπαθεῖς μόνοι εἰσὶ δεκτικοὶ, οἳ καὶ
παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ οἰκεῖον φέγγος τοῦ
68 νοῦ περιλάμπον αὐτοὺς θεωροῦσι. Τῶν Αἰγυπτίων ὁ ἅγιος
φωστὴρ Ἀθανάσιος, τὴν τράπεζαν, φησὶ, Μωϋσῆς εἰς τὸ
βόρειον μέρος στῆσαι προστάσσεται[p]· γινωσκέτωσαν οἱ
γνωστικοὶ, τίς ὁ πνέων ἐστὶ κατ' αὐτῶν, καὶ πάντα πει-
ρασμὸν γενναίως ὑπομενέτωσαν, καὶ μετὰ προθυμίας τοὺς
69 προσιόντας τρεφέτωσαν. Ἔλεγε δὲ ὁ τῆς Θμουΐτῶν ἐκ-
κλησίας ἄγγελος Σαραπίων, ὅτι ὁ νοῦς μὲν πεποκὼς[q]
πνευματικὴν γνῶσιν τελείως καθαίρεται· ἀγάπη δὲ τὰ
φλεγμαίνοντα μόρια τοῦ θυμοῦ θεραπεύει· πονηρὰς δὲ
70 ἐπιθυμίας ἐπιρρεούσας ἵστησιν ἐγκράτεια. Τοὺς περὶ προ-
νοίας καὶ κρίσεως κατὰ σαυτὸν ἀεὶ γύμναζε λόγους, φησὶν
ὁ μέγας καὶ γνωστικὸς διδάσκαλος Δίδυμος, καὶ τούτων
τὰς ὕλας διὰ μνήμης φέρειν πειράθητι· ἅπαντες γὰρ
71 σχεδὸν ἐν τούτοις προσπταίουσι. Καὶ τοὺς μὲν περὶ κρί-

[o] Ita F.M. Niceph. ἀοργισία editt.

[p] προσέταξε M. Niceph.

[q] πεπωκὼς M. Niceph.

quæ ab hominibus percipitur, assiduo usu et exercitatione perfectior evadit. Ea vero quæ per Dei gratiam infunditur, justitia, patientia et misericordia. Ac priorem quidem illam scientiam in eos etiam qui perturbationibus obnoxii sunt, cadere: posterioris vero solos capaces esse illos qui perturbatione sunt vacui: qui quidem orationis tempore, propriam lucem quæ ipsorum mentem illustrat, contemplantur. Luminare illud Ægyptiorum sanctus Athanasius: Præceptum, inquit, est Moysi, ut ad septentrionem mensam statueret. Intelligant igitur gnostici quisnam sit is qui contra illos spirat, omnemque tentationem generoso animo sustineant, et eos qui ad ipsos venerint, alacri animo pascant. Thmuitarum ecclesiæ angelus Serapio, dicebat mentem quidem spiritalis scientiæ haustu plene purgari: partes autem animæ ira effervescentes, caritate sanari: pravas vero cupiditates quæ in animum influunt, coerceri abstinentia. Sermones de providentia et de judicio Dei, assidua meditatione tecum ipse recole, ait magnus ille doctor et spiritali scientia instructus Didymus; eorumque sermonum materias fac in memoria circumferas. Omnes enim

σεως λόγους ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν σωμάτων καὶ κατὰ[r] τὸν κόσμον εὑρήσεις· τοὺς δὲ περὶ προνοίας ἐν τοῖς τρόποις τοῖς ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνωσίας, ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἡμᾶς ἐπανάγουσι.

72 Τοσαῦτα μὲν ἐκ τῶν Εὐαγρίου ἐνταῦθα παρε- 242
73 θέμεθα. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος ἀνὴρ θαυμάσιος ἐν τοῖς
μοναχοῖς, ᾧ ὄνομα Ἀμμώνιος, ὅστις οὕτως ἦν ἀπε-
ρίεργος, ὥστε ἐν τῇ Ῥώμῃ ἅμα Ἀθανασίῳ γενόμενος
μηδὲν ἑλέσθαι ἱστορῆσαι τῶν ἔργων τῆς πόλεως,
μόνον δὲ ἰδεῖν τὸ Πέτρου καὶ Παύλου μαρτύριον.
74 Οὗτος ὁ Ἀμμώνιος εἰς ἐπισκοπὴν ἑλκόμενος καὶ δια-
φυγὼν, τὸ δεξιὸν οὖς αὐτοῦ ἐξέκοψεν, ὅπως ἂν τῷ
75 ἀσχήμῳ τοῦ σώματος τὴν χειροτονίαν ἐκφύγῃ. Ἐπειδὴ
δὲ χρόνῳ ὕστερον καὶ Εὐάγριος ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ
ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας πρὸς ἐπισκοπὴν συλληφθεὶς
ἀπέφυγεν, οὐδὲν ἀκρωτηριάσας τοῦ σώματος, περι-
τυχὼν τῷ Ἀμμωνίῳ χαριεντιζόμενος ἔλεγεν, ὡς κακῶς
εἴη πράξας ἐκκόψας τὴν ἀκοὴν, καὶ ἔνοχος εἶναι Θεοῦ
76 τοῦτο ποίησας. Ὁ δὲ Ἀμμώνιος πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ
σὺ, ἔφη, Εὐάγριε, οὐκ οἴει δώσειν δίκην τὴν γλῶσσαν

[r] καὶ τοῦ κόσμου M. Niceph.

fere in his labuntur. Et sermones quidem ac rationes de judicio, in differentia corporum et in partibus mundi reperies. Sermones autem de providentia, in modis illis quibus a vitio et ignorantia ad virtutem et cognitionem ducimur, deprehendes.

Atque hæc ex Evagrii libris desumpta, hic inseruimus. Fuit etiam alius quidam inter monachos vir mirabilis, nomine Ammonius. Qui quidem adeo parum curiosus exstitit, ut cum Romam venisset una cum Athanasio ex magnificis urbis operibus nullum videre desideraverit, sed solas Petri et Pauli basilicas viderit. Idem Ammonius cum ad episcopatum traheretur, fuga dilapsus, dextram sibi aurem amputavit, ut corporis mutilatione ordinationis honorem effugeret. Postea vero Evagrius, cum et ipse ad episcopatum raptus a Theophilo Alexandrinæ urbis episcopo, aufugisset nulla corporis sui parte mutilata, Ammonio occurrenti festive dixit: male illum fecisse qui aurem sibi præcidisset, atque ob id factum in culpa esse coram Deo. Ammonius contra ei respondit: Tu vero, Evagri, an non putas te pœnas daturum, qui linguam tibi

ἀποτεμὼν, διὰ φιλαυτίαν τῇ δοθείσῃ χάριτι μὴ χρη-
77 σάμενος; Ἐγένοντο μὲν οὖν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
ἐν τοῖς μοναστηρίοις καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἄνδρες θαυ-
μαστοὶ καὶ θεοφιλεῖς, ὧν ἐν τῇ προκειμένῃ συγγραφῇ
μνημονεύειν μακρὸν ἂν εἴη· ἄλλως τε καὶ ἐκβαίνειν
τοῦ προκειμένου ἀνάγκη, εἰ βουλοίμεθα καθέκαστον
τῶν ἀνδρῶν τοὺς βίους, καὶ ὅσα ἐποίησαν θαύματα
78 διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἁγιότητα, λέγειν. Εἰ δέ τις
βούλοιτο τὰ περὶ αὐτῶν μανθάνειν, ὧν τε ἐποίησαν,
ὧν τε ἔπραξαν, καὶ ὧν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουσάντων
ἐφθέγξαντο, ὅπως τε αὐτοῖς τὰ θηρία ὑπήκουον, πε-
πόνηται Παλλαδίῳ τῷ μοναχῷ ἴδιον μονόβιβλον.
79 Ὃς Εὐαγρίου μὲν ἦν μαθητής, πάντα δὲ ἀκριβῶς περὶ
αὐτῶν διεξῆλθεν· ἐν ᾧ καὶ γυναικῶν ἐφάμιλλον τοῖς
προειρημένοις ἀνδράσιν ἐπανελομένων βίον μνήμην
80 πεποίηται. Εὐάγριος μὲν οὖν καὶ Παλλάδιος μικρὸν
ὕστερον μετὰ τὴν Οὐάλεντος τελευτὴν ἤνθησαν.
ἐπανέλθωμεν δὲ ὅθεν ἐξέβημεν.

abscindens, concessa tibi gratia præ nimio tui ipsius amore uti nolueris? Per idem tempus plures quoque alii in monasteriis fuere viri admirabiles et Deo cari, quos quidem in hoc opere commemorare, nimis longum esset. Adde quod a proposito nobis scopo digredi omnino necesse foret, si vitam singulorum et miracula quæ ob eximiam, qua præditi erant, sanctitatem gesserunt, persequi vellemus. Quod si quis accurate velit cognoscere ea quæ ab illis facta et ad audientium utilitatem dicta sunt, et quomodo feræ illis obtemperaverint: exstat liber singularis a Palladio monacho Evagrii discipulo elucubratus, in quo cuncta quæ ad illos pertinent, accuratissime exponuntur. In eodem libro mentionem etiam facit mulierum, quæ parem cum viris illis vivendi rationem ac disciplinam consectatæ sunt. Porro Evagrius et Palladius paulo post obitum Valentis Augusti floruerunt. Sed jam eo revertamur unde digressi sumus.

ΚΕΦ. ΚΔ.

Περὶ[s] τῶν ἐξορισθέντων ἁγίων μοναχῶν, ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς αὐτῶν θαυματοποιΐαις πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλκύσατο.

1 Τοῦ τοίνυν βασιλέως Οὐάλεντος νόμῳ κελεύσαντος
διώκεσθαι τούς τ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοὺς κατ'
Αἴγυπτον, πάντα ἐπορθεῖτο καὶ ἀνετρέπετο· τῶν μὲν
ἑλκομένων εἰς δικαστήρια, τῶν δὲ βαλλομένων εἰς
2 δεσμωτήρια, ἄλλων τε ἄλλως στρεβλουμένων. Διά-
φοροι γὰρ τιμωρίαι κατὰ τῶν ἡσυχάζειν φιλούντων
3 ἐγίνοντο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ᾗ ἐδό- 243
κει Λουκίῳ ἐπέπρακτο, Εὐζώϊος[t] ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν
αὖθις ὑπέστρεψεν, οἱ δὲ εὐθὺς ἐπὶ τὰ τῆς Αἰγύπτου
μοναστήρια ἐχώρουν, ὁ δὲ[u] στρατηγὸς σὺν πλήθει
4 πολλῶν στρατιωτῶν, καὶ ὁ Ἀρειανὸς Λούκιος. Οὐδὲ
γὰρ αὐτὸς ἀπελείπετο, ἀλλὰ στίφος ἁγίων ἀνδρῶν
οὐδαμῶς οἰκτιζόμενος[x], χείρονα τῶν στρατιωτῶν[y]
5 διεπράττετο. Ὡς δὲ ἐπὶ τὸν τόπον ἐγίνοντο, κατε-

[s] Περὶ τῶν ἐξορισθέντων μοναχων M.

[t] Ita M. Εὐζώϊος δὲ editt. " Scribendum est μὲν." VALESIUS.

[u] " Scribendum est ὅ τε, quemadmodum legit Epiphan. Schol." [viii. 7.] VALESIUS.

[x] Ita M. οἰκτιζομένων ceteri.

[y] στρατιῶν F.

CAPUT XXIV.

De sanctis Monachis in exsilium pulsis, et quomodo Deus miraculis per illos editis cunctos ad se attraxerit.

Cum igitur imperator Valens lege lata præcepisset, ut orthodoxi tam qui Alexandriæ, quam qui in reliqua Ægypto erant, fugarentur, vastata protinus ac subversa sunt omnia: dum alii quidem ad tribunalia traherentur, alii conjicerentur in vincula, alii aliis modis torquerentur. Varia enim suppliciorum genera pacatis hominibus et quietem optantibus inferebantur. Postquam hæc Alexandriæ pro arbitrio Lucii gesta, et Euzoius Antiochiam reversus esset, statim isti ad Ægypti monasteria contendunt, Dux videlicet cum ingenti militum multitudine, et Lucius Arianus. Nam et iste tunc adfuit, et sanctorum hominum cœtum nulla miseratione prosecutus, gravius quam ipsi milites, adflixit. Cumque ad locum ipsum pervenissent, viros solitis studiis et exerci-

λάμβανον τοὺς ἄνδρας τὰ συνήθη πράττοντας, εὐ-
χομένους, πάθη θεραπεύοντας, δαίμονας ἐξελαύνοντας.
6 Οἱ δὲ μικρὰ τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων φροντίσαντες,
οὐδὲ τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις τόποις
συνεχώρουν ἐπιτελεῖσθαι· ἀλλὰ αὐτοὺς καὶ τούτων
7 ἐξέβαλλον[z]. Καὶ οὐκ ἐπὶ τούτων μόνον ἔστησαν,
ἀλλὰ προϊόντες τοῖς[a] ὅπλοις ἐκέχρηντο κατ' αὐτῶν.
8 Ταῦτα καὶ ὁ Ῥουφῖνος ἑωρακέναι παρὼν[b] καὶ πε-
πονθέναι φησίν. ἀνενεοῦντό τε καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰ
9 τοῦ ἀποστόλου λεγόμενα· Ἐνεπαίζοντο γὰρ, καὶ
μαστίγων πεῖραν ἐλάμβανον, ἐγυμνοῦντο, ἐδεσμοῦντο, ἐλιθάζοντο, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθνησκον, ἄνδρες περιερχόμενοι[c] κατὰ τὴν ἔρημον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι[d], ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐπ' ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς

[z] ἐξέβαλον F. M.

[a] Ita M. ὄχλοις ceteri; de quo habet hæc, "Lego ὅπλοις. Idque confirmat Rufinus, xi. 3. Quem locum designat hic Socrates." VALESIUS.

[b] Ita M, sicut etiam antea conjecerat Valesius. παρ' ὧν ceteri.

[c] Ita F. M. C. et Valesii conjectura, qui quamvis codice F. usus esset eum tamen hic non citat: citat autem Paul. Ep. ad Hebr. xi. περιεχόμενοι editt.

[d] Ita C. et e correctione ab eadem manu M. idem etiam conjecerat Valesius e Paul. Ep. ad Hebr. xi. κακοχούμενοι editt.

tationibus occupatos deprehenderunt: orantes scilicet, morbis medentes, dæmonia ejicientes. Verum isti qui divinæ potentiæ miracula parvi æstimabant, ne solemnes quidem preces in oratoriis fieri permiserunt: sed ex iis etiam locis sanctos viros expulerunt. Nec his contenti, ulterius etiam progredientes, armis adversus illos sunt usi. Hæc Rufinus et vidisse se coram, et cum illis perpessum esse dicit. Proinde renovabantur in illis ea quæ ab apostolo sunt dicta. Illudebantur enim et cædebantur flagris: nudabantur, vinciebantur, lapidabantur, gladio interficiebantur viri oberrantes in solitudine, ovillis et caprinis pellibus tecti, destituti, pressi, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in desertis locis errantes, in montibus, in speluncis et cavernis terræ: tametsi testimonium haberent tum a fide, tum ab operibus et curationibus,

10 γῆς. Καὶ ταῦτα μαρτυρηθέντες ὑπό τε τῆς πίστεως
καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰαμάτων, ὅσα ἐν ταῖς χερσὶν
11 αὐτῶν ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις εἰργάζετο. Ἀλλ' ὡς
ἔοικεν, ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ταῦτα παθεῖν τοὺς ἄνδρας
συνεχώρησεν, κρεῖττόν τι προβλεψαμένη, ἵνα δι' ὧν
αὐτοὶ κακῶς ἔπασχον, ἕτεροι τὴν ἐν Θεῷ σωτηρίαν
12 εὕρωσιν· καὶ τοῦτο ἡ ἀπόβασις ἔδειξεν. Ὡς οὖν
οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες κρείττονες τῆς ἐπιφερο-
μένης ἀνάγκης ἐγίνοντο, ἀποκνήσας ὁ Λούκιος γνώ-
μην δίδωσι τῷ ἡγουμένῳ τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος,
ὑποβάλλειν ἐξορίᾳ τοὺς πατέρας τῶν μοναχῶν· αὐτοὶ
δὲ ἦσαν ὁ Αἰγύπτιος Μακάριος καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς,
13 ὁ τούτου ἐπώνυμος. Ἐξωρίζοντο οὖν οἱ ἄνδρες εἰς
νῆσον τινὰ, ἥτις οὐδένα[e] τῶν Χριστιανῶν εἶχεν οἰκή-
τορα· κατ' αὐτήν τε τὴν νῆσον ἐτύγχανεν ὂν ἱερὸν,
καὶ ἱερεὺς ἐν αὐτῷ, ὃν πάντες οἱ ἐκεῖ ἶσα Θεῷ ἔσε-
14 βον. Γενομένων δὲ τῶν θεοφιλῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ
νήσῳ, πάντα μὲν τὰ ἐκεῖ δαιμόνια ἐν θορύβῳ καὶ
15 φόβῳ ἐγίνοντο. Συνέβαινε δὲ κατ' αὐτὸ[f], καὶ τοιοῦτό

[e] ἥτις ἀνθρώπους μὲν εἶχεν πολλοὺς χριστιανούς· κατ' αὐτήν &c. M.

[f] συνέβαινεν δὲ καταταυτὸν καὶ τοιοῦτό F. et, nisi quod κατὰ ταυτὸν, M. καὶ τοιοῦτόν editt.

quas per ipsorum manus divina gratia perficiebat. Verum Dei providentia, ut verisimile est, hæc illos pati ideo permisit, ut per mala quæ isti tolerabant, alii salutem in Domino consequerentur. Idque ita esse, exitus rei postea comprobavit. Cum igitur admirabiles illi viri, omni violentia, quæ ipsis inferebatur, superiores existerent, animum tandem despondens Lucius consilium dat Duci, ut patres monachorum in exsilium mittat. Erant autem tunc patres Macarii duo, Ægyptius et Alexandrinus. Isti ergo deportati sunt in insulam, in qua nullus erat Christianus. In eadem insula templum erat, et sacerdos quidam quem incolæ instar Dei cujusdam venerabantur. Verum ubi viri sancti ac Deo cari ad eam insulam appulerunt, metus illico ac trepidatio ejus loci dæmones invasit. Eodem tempore aliud quidpiam contigit. Sacerdotis filia subito a dæmone correpta, furere cœpit et cuncta subvertere. Nec ulla vi compesci poterat ac sedari, sed ingenti

τι πρᾶγμα γενέσθαι· ἡ τοῦ ἱερέως θυγάτηρ ἄφνω ὑπὸ δαίμονος κάτοχος γενομένη ἐξεμάνη, καὶ πάντα ἀνέτρεπεν· ἀκατάσχετός τε ἦν, καὶ οὐδενὶ τρόπῳ ἡσυχάσαι ἠδύνατο· ἀλλ' ἐβόα μεγάλα, καὶ πρὸς τοὺς[g] θεοφιλεῖς ἐκείνους ἄνδρας, τί, φησιν, ἤλθετε καὶ
16 ἐντεῦθεν[h] ἐξελάσαι ἡμᾶς; Πάλιν οὖν οἱ ἄνδρες ἐκεῖ 244
τὸ ἴδιον ἔργον ὃ ἐκ Θεοῦ χάριτος εἰλήφασιν[i], ἐπεδείκνυντο· ἐξελάσαντες γὰρ τὸν δαίμονα τῆς παρθένου, καὶ ὑγιῆ αὐτὴν τῷ πατρὶ παραδόντες, εἰς πίστιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤγαγον τόν τε ἱερέα καὶ πάντας
17 τοὺς ἐκεῖ ἐνοικοῦντας ἐν τῇ νήσῳ. Εὐθὺς οὖν[k] τὰ μὲν
ἀγάλματα ἐξέβαλον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ναοῦ εἰς ἐκκλησίας τύπον μεταποιήσαντες, ἐβαπτίζοντό τε καὶ πάντα τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ χαίροντες ἐδιδάσκοντο.
18 Οὕτω μὲν δὴ ἐλαυνόμενοι διὰ τὴν τοῦ ὁμοουσίου
πίστιν οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες αὐτοί τε δοκιμώτεροι ἐγίνοντο, καὶ ἄλλους ἔσωζον, καὶ τὴν πίστιν βεβαιοτέραν εἰργάζοντο.

g Ita F. M. τοὺς om. editt.
h Ita F. M. C. ἐνταῦθα editt.
i εἰλήφεσαν C.
k "Ante τύπον ex Flor. ac Sfort. supplevimus τὰ μὲν ἀγάλματα ἐξέβαλον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ναοῦ εἰς ἐκκλησίας, &c. Ita quoque Epiphan. Schol." VALESIUS.

voce clamabat, et sanctos istos alloquens viros: Cur, aiebat, venistis ut nos hinc etiam ejiceretis? Tum vero sancti viri potestatem quam a Deo acceperant, iterum illic ostenderunt. Fugato enim dæmone, cum virginem patri incolumem restituissent, tum sacerdotem ipsum, tum reliquos qui in insula degebant, ad Christianæ religionis fidem adduxerunt. Statim itaque simulacra projicientes, fabricam templi in ecclesiæ speciem commutarunt: susceptoque baptismo, Christianæ fidei doctrinam alacri animo didicerunt. Ad hunc modum admirabiles illi viri ob consubstantialis fidem persecutionem passi, tum ipsi probatiores evaserunt, tum aliis salutem attulerunt, tum fidem illam multo magis confirmarunt.

ΚΕΦ. ΚΕ.

Περὶ[l] Διδύμου τοῦ τυφλοῦ.

1 Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἕτερον ἄνδρα
πιστὸν ἀνέδειξεν[m] ὁ Θεὸς, δι' αὐτοῦ μαρτυρηθῆναι
2 δικαιώσας τὴν πίστιν. Δίδυμος γὰρ ἀνὴρ θαυμαστὸς
καὶ ἐλλόγιμος κατὰ τὸν αὐτὸν ἤνθησε χρόνον, πάσῃ
διαπρέψας παιδεύσει· οὗτος κομιδῇ νέος ὢν, καὶ τὰ
πρῶτα τῶν γραμμάτων στοιχεῖα μαθὼν, τῷ τῆς
ὀφθαλμίας περιέπεσε πάθει· καὶ κακῶς διατεθεὶς τὸ
3 ὁρατικὸν ἀπέβαλεν. Ὁ Θεὸς δὲ αὐτῷ ἀντὶ τῶν
αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν παρέσχε τοὺς νοητούς· ἃ γὰρ
δι' ὀφθαλμῶν παιδευθῆναι οὐκ ἴσχυσε, ταῦτα δι'
4 ἀκοῆς[n] ἐξεμάνθανε. Ἐκ παιδὸς γὰρ ὢν εὐφυὴς, καὶ
ψυχῆς λαχὼν ἀγαθῆς, ἐνίκα τοὺς εὐφυεῖς[o] καὶ ὀξύτατα
βλέποντας· γραμματικῆς τε[p] γὰρ τοὺς κανόνας
ῥαδίως κατώρθου, καὶ ῥητορικῆς πάλιν θᾶττον ἐλάμ-

[l] Titulum hunc om. M.

[m] Ita F. M. ἂν ἔδειξεν C. ἔδειξεν editt.

[n] ἀχοῆς perperam F.

[o] "Vox εὐφυεῖς delenda est, quæ ex superiore linea huc videtur irrepsisse. Certe Epiphan. non agnoscit sic, *Vincebat etiam acuta conspicientes.*" VALESIUS.

[p] τε om. M.

CAPUT XXV.

De Didymo cæco.

Sub idem tempus alium quoque fidelem virum Deus in medium produxit, eo consilio ut fides testimonio et assertione ejus roboraretur. Didymus enim, vir plane admirabilis ac disertissimus per id temporis in omni genere doctrinæ florebat. Hic admodum adolescens, cum jam prima literarum elementa didicisset, in morbum oculorum incidit: quo quidem graviter vexatus, videndi facultatem penitus amisit. Verum Deus pro corporalibus oculis spiritales ei largitus est. Nam ea quæ oculorum visu percipere non poterat, didicit audiendo. Cum enim a puero egregia esset indole et excellenti ingenio præditus, æquales suos qui oculorum acie pollebant, longe superavit. Quippe et grammaticæ præcepta facile addidicit, et rhetoricæ multo adhuc celerius. Inde ad phi-

5 βανεν. Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ φιλόσοφα θαυμαστῶς πως
καὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐξέμαθε, καὶ ἀριθμητικήν τε καὶ
μουσικὴν, καὶ τὰ ἄλλα τῶν φιλοσόφων μαθήματα
ἐν τῇ[q] ψυχῇ κατέθετο, ὡς προθύμως αὐτὸν ἀπαντᾶν
6 πρὸς τοὺς ταῦτα δι' ὀφθαλμῶν κατορθώσαντας. Οὐ
μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα λόγια παλαιᾶς καὶ καινῆς
Διαθήκης οὕτως ἀκριβῶς ἐγνώκει, ὥστε πολλὰ μὲν
ἐκδοῦναι βιβλία· ὑπαγορεῦσαι δὲ καὶ τὰ περὶ Τριάδος
7 τρία βιβλία· ἑρμηνεῦσαι δὲ καὶ τὰ περὶ Ἀρχῶν Ὠρι-
γένους, ὑπομνήματά τε[r] ἐκδοὺς εἰς αὐτὰ, δι' ὧν συν-
ίστησιν ὡς εἴη ἄριστα γεγραμμένα, καὶ μάτην
ἐρεσχελοῦσιν οἱ κακηγορεῖν[s] τὸν ἄνδρα καὶ τὰ βιβλία
διασύρειν σπουδάζοντες· μηδὲ γὰρ αὐτοὺς δύνασθαι,
8 φησὶν, ἑλεῖν τὴν τοῦ ἀνδρὸς σύνεσιν. Εἴτις οὖν τὴν
πολυμαθίαν[t] καὶ τὸ διάπυρον τῆς ψυχῆς Διδύμου
γνῶναι προῄρηται, ἐντυχὼν τοῖς πεπονημένοις αὐτῷ
9 βιβλίοις μαθήσεται. Τούτῳ λέγεται καὶ Ἀντώνιον
ἤδη πρότερον κατὰ[u] τὸν Οὐάλεντος χρόνον, ὅτε διὰ

[q] τῇ om. F. M.

[r] τε om. M.

[s] Ita F. κατηγορεῖν ceteri: quod si verum esset, scribendum erat τοῦ ἀνδρός.

[t] πολυμάθειαν F.

[u] "Legendum πρότερον ἢ κατὰ." W. Lowth. Quod rectum esse videtur. Conf. Annott.

losophiam transgressus, admirabili facilitate dialecticam, arithmeticam, et musicam perdidicit, et reliquas philosophorum disciplinas adeo penitus in animo suo recondidit, ut adversus illos qui eas artes oculorum beneficio perceperant, prompte atque alacriter disputaret. Sed et divina oracula quæ tam in vetere quam in novo Testamento continentur, adeo perfecte norat, ut multos in ea conscriberet libros; ac præterea de Trinitate tres libros dictavit: et Origenis libros De Principiis interpretatus est, editis in eos commentariis, quibus illos recte scriptos esse asserit, frustraque contendere eos qui virum illum accusare, et libros ejus calumniari conantur: neque enim excellentem hominis sapientiam, inquit, intelligentia assequi possunt. Si quis igitur multiplicem Didymi eruditionem et animi ejus ardorem cognoscere desiderat, id ex libris qui ab illo sunt elaborati, facile perspiciet. Cum hoc Didymo Antonius monachus diu ante Valentis tempora

τοὺς Ἀρειανοὺς ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ τῆς ἐρήμου κατῆλθεν, ἐντυχεῖν τῷ Διδύμῳ, καὶ μαθόντα τὴν τοῦ
10 ἀνδρὸς σύνεσιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· Μηδὲν ὦ Δίδυμε ταραττέτω σε ἡ τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν ἀποβολή· τοιοῦτοι γάρ σοι λείπουσιν ὀφθαλμοὶ, οἷς καὶ μυῖαι καὶ κώνωπες βλέψαι[x] ἰσχύουσιν· χαῖρε δὲ ὅτι ἔχεις ὀφθαλμοὺς, οἷς καὶ Ἄγγελοι βλέπουσι, δι᾽ ὧν καὶ ὁ Θεὸς θεωρεῖται, καὶ τὸ αὐτοῦ φῶς καταλαμβάνεται.
11 Ταῦτα μὲν ἤδη[y] πρότερον παρὰ τοῦ θεοφιλοῦς Ἀντωνίου πρὸς Δίδυμον εἴρητο· τότε δὲ μέγιστος συνήγορος τῆς οἰκείας πίστεως ἐφαίνετο Δίδυμος, πρὸς τοὺς Ἀρειανοὺς ἀπαντῶν, καὶ τὰ[z] σοφίσματα ἀναλύων αὐτῶν, καὶ τοὺς κιβδήλους καὶ δολεροὺς αὐτῶν λόγους ἐξελέγχων.

ΚΕΦ. ΚϚʹ.

Περὶ Βασιλείου Καισαρείας, καὶ Γρηγορίου Ναζιανζοῦ[a].

1 Ἀλλὰ Δίδυμον μὲν τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀρειανί-

x "Cedrenus ad annum sextum Constantii βλάψαι legit. Neque aliter Epiphan. Schol. Rufinus tamen ex quo hæc desumpsit Socrates, vulgatam lectionem tuetur. Eam quoque confirmat Hieronymus in epistola ad Castrutium." [LXVIII. ed. Vallars.] VALESIUS. Veruntamen pro *nocere* in Epiphanio legunt *noscere* editores Benedictini.

y μὲν οὖν F. M.

z Ita F. M. τὰ om. editt.

a Ita F. τοῦ Ναζ. editt. Utramque vocem om. M.

collocutus esse dicitur, tunc cum propter Arianos relicta solitudine, venit Alexandriam: perspectaque hominis doctrina, hæc ei dixisse. Nihil te moveat, o Didyme, jactura corporalium oculorum. Ejusmodi enim oculis orbatus es, quibus et muscæ et culices videre possunt. Gaude potius quod illos habeas oculos, quibus angeli vident; quibus Deus cernitur, et lux ejus comprehenditur. Et istud quidem diu ante hæc tempora ab Antonio dictum est Didymo. Tunc vero maximus fidei patronus ac propugnator Didymus habebatur, quippe qui adversus Arianos validissime disputaret, eorumque sophisticas cavillationes dissolveret, et falsos ac fraudulentos eorum sermones refelleret.

CAPUT XXVI.

De Basilio Cæsariensi, et Gregorio Nazianzeno.

Ac Didymum quidem Arianis qui Alexandriæ erant, divina

ζουσιν, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀντέταξε πρόνοια·[b] ἐν δὲ ταῖς
ἄλλαις πόλεσιν, Βασίλειόν τε τὸν Καισαρέα καὶ
Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν· περὶ ὧν βραχέα εἰπεῖν
2 εὔκαιρον ἡγοῦμαι. Ἤρκει μὲν γὰρ ἡ παρὰ πᾶσι σω-
ζομένη[c] τῶν ἀνδρῶν μνήμη, καὶ ἡ ἐκ τῶν γεγραμμένων
αὐτοῖς βιβλίων μάθησις, παραθέσθαι τὴν ἑκατέρου
3 εὔκλειαν. Ἐπεὶ δὲ κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ τὰ πολλὰ ταῖς
ἐκκλησίαις αὐτοὶ συνεβάλλοντο[d], καὶ ὡς ἐμπύρευμα τῆς
πίστεως ἐφυλάχθησαν, ἀπαιτεῖ ἡ ὑπόθεσις μάλιστα
4 τούτων μνήμην ποιήσασθαι. Βασιλείου τοίνυν καὶ
Γρηγορίου εἴτις βούλοιτο σύγκρισιν ποιήσασθαι,
διεξιέναι τε τὸν ἑκάστου βίον καὶ τρόπον, καὶ τὰς
προσούσας αὐτοῖς ἀρετὰς, ἀμφιβάλλοι[e] ἂν ἕτερον
5 τοῦ ἑτέρου προκρῖναι. Ἄμφω γὰρ ἦσαν ἀλλήλοις
ἐφάμιλλοι κατά τε τὴν ὀρθὴν πολιτείαν, καὶ κατὰ τὰς
παιδεύσεις, τήν τε Ἑλληνικήν φημι, καὶ τὴν τῶν
6 ἱερῶν γραμμάτων. Νέοι γὰρ δὴ ὄντες οὗτοι, ἐν ταῖς
Ἀθήναις γενόμενοι, τῶν τότε ἀκμασάντων σοφιστῶν,

[b] Post πρόνοια inserit Titulum, Περὶ βασιλείου, καὶ γρηγορίου, et tum pergit, ἐν &c. M.

[c] Ita F. M. τῶν ἀνδρῶν σωζομένη μνήμη, καὶ ἡ τῶν editt.

[d] συνεβάλοντο M.

[e] ἀμφιβάλοι F. M.

opposuit providentia: in aliis autem civitatibus Basilium Cæsariensem et Gregorium Nazianzenum; de quibus opportunum arbitror pauca commemorare. Sufficere quidem ad utriusque commendationem poterat, tum memoria illorum atque fama quæ etiamnum apud omnes perseverat, tum doctrinæ copia quæ ex eorum libris quotidie percipitur. Sed quoniam tunc temporis ecclesiis plurimum profuerunt, ac veluti fomites quidam fidei a Deo conservati sunt, instituti nostri ratio postulat, ut illorum mentionem præcipue faciamus. Si quis igitur Basilium et Gregorium inter se conferre, et utriusque vitam ac mores, et quæ in illis fuerunt virtutes exponere voluerit, omnino anceps hærebit, utrum alteri præponat. Ambo enim inter se pares et æquales fuere, seu rectam vivendi rationem spectes, seu doctrinam tam Gentilium quam sacrarum literarum. Nam cum essent adolescentes, celeberrimorum eo tempore sophistarum, Himerii ac Prohæresii Athenis auditores fuerunt: ac postea Antiochiæ in

Ἱμερίου καὶ Προαιρεσίου ἀκροαταὶ γενόμενοι[f], καὶ
μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας Λιβανίῳ συμ- 246
7 φοιτήσαντες, ἄκρως τὴν ῥητορικὴν ἐξεπόνησαν. Ἄξιοί
τε τοῦ σοφιστεύειν κριθέντες ὑπὸ πολλῶν παρεκλή-
θησαν ἐπὶ τὸν διδασκαλικὸν βίον ἐλθεῖν· ἄλλων δὲ
αὐτοὺς ἐπὶ δικανικὴν παρακαλούντων, ἀμφοτέρων
κατεφρόνησαν· καὶ[g] καταλιπόντες τὸ σοφιστεύειν,
8 τὸν μονήρη βίον προέκριναν. Ἁψάμενοι οὖν φιλο-
σόφων λόγων παρὰ τῷ τηνικαῦτα ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ
συμπράττοντι τὰ φιλόσοφα, μετ' οὐ πολὺ τὰ Ὠρι-
γένους βιβλία συνάγοντες, ἐξ αὐτῶν τὴν ἑρμηνείαν
τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐπέγνωσαν· μέγα γὰρ κλέος
τὸ Ὠριγένους καθ' ὅλης τότε τῆς οἰκουμένης ἐφή-
9 πλωτο. Ὧν[h] ἀσκηθέντες δυνατῶς ἀπήντων πρὸς
τοὺς ἀρειανίζοντας· καίτοι[i] τῶν Ἀρειανῶν τὰ Ὠρι-
γένους βιβλία εἰς μαρτυρίαν, ὡς ᾤοντο, τοῦ ἰδίου
καλούντων δόγματος, αὐτοὶ ἐξήλεγχον, καὶ ἐδείκνυον
10 μὴ νοήσαντας τὴν Ὠριγένους σύνεσιν. Παρὰ τοῖς

[f] γεγόνασι M. Melius abesse poterat alterutrum γενόμενοι.

[g] ἃ καὶ καταλιπόντες, τὸν μονήρη C. M.

[h] ἃ καὶ M.

[i] καὶ γὰρ τοὺς ἀρειανοὺς τὰ—et mox καλοῦντας M. Lege καὶ pro καίτοι.

Syria Libanii scholam simul frequentantes, ad summum eloquentiæ culmen pervenerunt. Cumque digni sophistico throno judicarentur, multi eos hortati sunt; ut ad docendum se conferrent. Aliis vero ad causas agendas eos hortantibus, utrumque vitæ genus aspernati sunt: abjectaque rhetoricæ artis disciplina, monasticam vitam amplexi sunt. Cum igitur philosophiæ præcepta sub magisterio ejus qui tum Antiochiæ philosophiam docebat, paululum delibassent, paulo post comparatis Origenis libris, interpretationem sacrarum literarum ex illis hauserunt. Quippe ea tempestate per universum orbem celebris erat Origenis fama. In hujus igitur librorum lectione cum sese exercuissent, adversus Arianos fortissime decertarunt. Et quamvis Ariani libros Origenis ad dogmatis sui, ut putabant, confirmationem adducerent, illi tamen eos redarguerunt, et Origenis doctrinam ab iis nequaquam intelligi demonstrarunt. Ariani certe, eorumque fautor

πολλοῖς τε τότε οἱ Ἀρειανοὶ καὶ ὁ τότε ἀρειανίζων
Εὐνόμιος, ἐλλόγιμοι νομίζοντες εἶναι, τοῖς περὶ Γρηγό-
ριον καὶ Βασίλειον ἐντυγχάνοντες ἀπαίδευτοι τελείως
11 ἐδείκνυντο. Βασίλειος μὲν οὖν ὑπὸ Μελετίου τοῦ
Ἀντιοχείας ἐπισκόπου εἰς τὴν τοῦ διακόνου τάξιν
προχειρισθεὶς, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπίσκοπος τῆς ἑαυτοῦ
πατρίδος, λέγω δὴ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας,
12 προβληθεὶς φροντίδα τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο. Δε-
διὼς γὰρ μή πως Ἀρειανὴ καινοτομία καὶ τὰς κατὰ
τὸν Πόντον ἐπινεμηθῇ ἐπαρχίας, δρομαῖος ἐπὶ τὰ ἐκεῖ
μέρη διέβαινεν· ἐκεῖ τε ἀσκητήρια συστησάμενος, καὶ 247
κατηχήσας τοὺς ἄνδρας ταῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις,
13 τοὺς σαλευομένους ἐστήριξε. Γρηγόριος δὲ τῆς Να-
ζιανζοῦ πόλεως εὐτελοῦς ἐν Καππαδοκίᾳ, ἧς καὶ ὁ
αὐτοῦ πατὴρ πρότερον ἐκκλησίας προέστη, κατὰ [k] τὰ
14 αὐτὰ τῷ Βασιλείῳ διεπράττετο. Περιϊὼν γὰρ καὶ
αὐτὸς τὰς πόλεις τοὺς ῥαθυμοῦντας περὶ τὴν πίστιν
15 ἀνερρώννυε. Μάλιστα δὲ τὰ πολλὰ τῇ Κωνσταν-
τινουπόλει ἐπιδημῶν τοὺς ἐν αὐτῇ ὁμόφρονας ταῖς
διδασκαλίαις ἐστήριξε· διὸ καὶ μικρὸν ὕστερον ψήφῳ

k "Scribendum est proculdubio καὶ τὰ αὐτὰ, &c." VALESIUS.

Eunomius, licet eo tempore disertissimi haberentur, quoties tamen cum Gregorio ac Basilio in colloquium venerant, rudes omnino atque imperiti videbantur. Ac Basilius quidem primum a Meletio Antiochenæ urbis episcopo ad officium diaconi promotus; inde ad patriæ suæ, Cæsareæ scilicet Cappadociæ, episcopatum evectus, ecclesiarum curam suscepit. Veritus enim ne Ariani dogmatis novitas Ponti quoque provincias depasceretur, celeriter ad eas partes se contulit. Cumque illic monasteria constituisset, et cunctos suis prædicationibus instituisset, nutantes eorum animos confirmavit. Gregorius vero Nazianzi, vilis Cappadociæ oppidi, cui etiam pater ipsius ante præfuerat, episcopus constitutus, eadem quæ Basilius gessit. Nam ipse urbes circumeundo, segnes et languentes in fide corroboravit. Sed præcipue Constantinopoli commoratus, orthodoxos illic degentes prædicationibus suis confirmavit: eamque ob causam paulo post multorum episcoporum

πολλῶν ἐπισκόπων προέστη τοῦ ἐν Κωνσταντινου-
16 πόλει λαοῦ. Ὡς οὖν τὰ παρ' ἀμφοτέρων γινόμενα
εἰς ἀκοὰς ἧκει τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος, αὐτίκα Βα-
σίλειον ἀπὸ τῆς Καισαρείας ἀγώγιμον ἐπὶ τὴν Ἀντιό-
17 χειαν γενέσθαι ἐκέλευσεν. Ἤγετο οὖν εὐθὺς, καὶ
κατὰ γνώμην τοῦ βασιλέως εἰς τὸ τῶν ὑπάρχων εἰσή-
γετο[l] δικαστήριον· πεῦσίν τε προσαγαγόντος αὐτῷ
τοῦ ὑπάρχου, τοῦ χάριν μὴ τὴν πίστιν τοῦ βασιλέως
ἀσπάζεται[m], ὁ Βασίλειος σὺν παρρησίᾳ πολλῇ τῇ
μὲν τοῦ βασιλέως θρησκείᾳ ἐμέμφετο, τῇ δὲ τοῦ
18 ὁμοουσίου πίστει συνίστατο. Ἐπεὶ δὲ ὁ ὕπαρχος
θάνατον αὐτῷ διηπείλησεν, εἴθε, ἔφη ὁ Βασίλειος,
γένοιτό μοι διὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπαλλαγῆναι τῶν δεσ-
19 μῶν τοῦ σώματος. Τοῦ δὲ ὑπάρχου πάλιν ἐπισκέ-
ψασθαι εἰπόντος, λέγεται εἰπεῖν τὸν Βασίλειον, ἐγὼ
καὶ σήμερον καὶ αὔριον ὁ αὐτὸς εἰμὶ, ὄφελόν συ ἑαυτὸν
μὴ ἐνήλλαττες· τότε μὲν οὖν κατ' ἐκείνην τὴν 248
20 ἡμέραν φρουρούμενος διετέλει Βασίλειος. Οὐκ εἰς
μακρὰν δὲ συνέβη νήπιον υἱὸν τοῦ Οὐάλεντος, ᾧ
ὄνομα ἦν Γαλάτης, ἀρρωστῆσαι ἰσχυρῶς, ὥστε ἀπο-

[l] εἰσήγετο om. M. [m] Ita F. M. C. ἀσπάζεσθαι male editt.

suffragio episcopus illius urbis est constitutus. Porro cum ad Valentis imp. aures perlata essent quæ ab utroque horum gerebantur, confestim Basilium ab urbe Cæsarea Antiochiam abduci jubet. Sine mora igitur adductus, imperatoris præcepto ad tribunal præfectorum sistitur. Interrogatusque a præfecto, cur imperatoris fidem non amplecteretur, multa cum fiducia Basilius religionem quidem imperatoris reprehendit, fidem vero consubstantialis asseruit. Cumque præfectus mortem illi interminaretur; utinam, inquit Basilius, hoc mihi contingat, ut pro veritatis defensione corporis vinculis liberer. Deinde cum præfectus monuisset ut rem attentius apud se consideraret, respondisse fertur Basilius: Ego quidem et hodie et cras idem sum. Tu vero utinam te non mutares. Ac tum quidem Basilius eo die sub custodia mansit. Accidit vero non multo postea ut parvulus Valentis filius, nomine Galates, in gravem morbum incideret, adeo ut

21 γνωσθῆναι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἡ
βασίλισσα Δομνίκα λόγους πρὸς τὸν βασιλέα προσ-
έφερε, φάσκουσα ἑαυτὴν μὲν ἐν τοῖς ὀνείροις κακῶς
διατεθῆναι ὑπὸ φοβερῶν φασμάτων· τὸ δὲ παιδίον
22 κακῶς ἔχειν διὰ τὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον ὕβριν. Ταῦτα
εἰς νοῦν βαλλόμενος ὁ βασιλεὺς μεταπέμπεται τὸν
Βασίλειον· καὶ ἀπόπειραν ποιούμενός φησι πρὸς
αὐτὸν, εἰ ἀληθῆ τὰ σὰ δόγματα, εὖξαι ἵνα μου ὁ
23 υἱὸς μὴ ἀποθάνῃ. Ὁ δὲ, εἰ πιστεύσειας, ἔφη, ὦ
βασιλεῦ, καθάπερ ἐγὼ, καὶ ἡ ἐκκλησία ἑνωθῇ, ζήσεται
τὸ παιδίον· τοῦ δὲ μὴ συνθεμένου, οὐκοῦν, ἔφη ὁ
Βασίλειος, περὶ τοῦ παιδίου[n] τὸ θέλημα γενήσεται[o]
24 τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἰπόντα τὸν Βασίλειον ἀφεθῆναι
ἐκέλευσε· τὸ μέντοι παιδίον μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύ-
25 τησε. Τοσαῦτα περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων ὡς ἐν
ἐπιτομῇ εἰρήσθω· βιβλία δὲ ἑκάτερος αὐτῶν πολλὰ
καὶ θαυμαστὰ συνέγραψαν καὶ ἐξέδωκαν· ἀφ' ὧν
τινὰ ὁ Ῥουφῖνος εἰς τὴν Ῥωμαίων[p] γλῶσσαν μετα-
26 βεβληκέναι φησίν. Ἐγένοντο δὲ ἀδελφοὶ Βασι-
λείου Πέτρος καὶ Γρηγόριος· ἀλλὰ Πέτρος μὲν τὸν

[n] Ita F. M. C. παιδὸς editt. [o] γίνεται F. M.
[p] ῥωμαικὴν F. M.

medici de salute ejus desperarent. Mater autem pueri Dominica Augusta, imperatori affirmavit, se per somnum horrendis quibusdam visis vexatam fuisse, puerumque male habere propter contumeliam episcopo illatam. Hæc imperator secum ipse reputans, Basilium accersit; et ut periculum ejus faceret, ita eum alloquitur: Si vera est doctrina fidei tuæ, ora ne moriatur filius meus. Tum Basilius: Si credideris, inquit, o imperator, quemadmodum ego credo, et si adunata fuerit ecclesia, vivet puer. Sed cum imperator minime assentiretur: Fiat igitur, ait Basilius, de puero quodcumque Deus voluerit. Hæc cum dixisset Basilius, imperator eum dimitti præcepit. Puer autem non multo post ex hac vita migravit. Atque hæc de istis viris obiter, quasi compendio dicta sint. Porro uterque eorum multos et eximios libros conscripsit atque evulgavit; ex quibus nonnullos a se in Latinum sermonem conversos esse testatur Rufinus. Ceterum Basilius duos habuit fratres, Petrum et Gregorium. Sed Petrus quidem

μονήρη βίον Βασιλείου ἐζήλωσε· Γρηγόριος δὲ τὸ
27 διδασκαλικὸν τοῦ λόγου. Ὃς καὶ τὴν πονηθεῖσαν
Βασιλείῳ ἑξαήμερον, ἅτε[q] δὴ καταλειφθεῖσαν, προσ-
ανεπλήρωσε μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ ἐπι-
τάφιον εἰς Μελέτιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ἐν τῇ
Κωνσταντίνου πόλει διεξῆλθε· φέρονται δὲ αὐτοῦ
καὶ ἄλλοι λόγοι διάφοροι.

ΚΕΦ. ΚΖ.

Περὶ Γρηγορίου[r] τοῦ Θαυματουργοῦ.

1 Ἐπειδὴ δέ τινες ἐκ τῆς ὁμωνυμίας πλανῶνται, καὶ
ἐκ τῶν ἐπιγραφομένων Γρηγορίου βιβλίων, δεῖ εἰδέναι
ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ Ποντικὸς Γρηγόριος, ὅστις ἐκ τῆς
ἐν Πόντῳ Νεοκαισαρείας ὁρμώμενος ἀρχαιότερος τού-
2 των ἐστί· μαθητὴς γὰρ Ὠριγένους ἐγένετο. Περὶ
τούτου τοῦ Γρηγορίου πολὺς ὁ λόγος ἔν τε Ἀθήναις
καὶ Βηρυτῷ καὶ ὅλῃ τῇ Ποντικῇ διοικήσει[s], ὡς δὲ
3 εἰπεῖν, καὶ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Οὗτος γὰρ ὡς τῶν

[q] *Quem ille imperfectum reliquerat*, vertente Valesio; mihi videtur vox deesse. W. Lowth. Videtur esse legendum ἀτελῆ καταλειφθεῖσαν.

[r] Περὶ γρηγορίου τοῦ θαυματοποιοῦ καὶ ὅτι γρηγόριοι ὀρθόδοξοι γ̄. M.

[s] "Hoc loco secutus auctoritatem Nicephori, emendavi Ποντικῇ διοικήσει, quamvis scripti codices nihil mutent." VALESIUS. At vero F. M. C. in διοικήσει conspirant; οἰκήσει habent Stephan. et Genev.

monasticam Basilii vitam æmulatus est: Gregorius vero ejus in docendo eloquentiam: qui et librum Basilii de opere sex dierum, quem ille imperfectum reliquerat, post obitum fratris supplevit: et orationem funebrem in laudem Meletii Antiochensis episcopi Constantinopoli recitavit. Exstant et aliæ plures orationes ab eo conscriptæ.

CAPUT XXVII.

De Gregorio Thaumaturgo.

Sed quoniam ex nominis similitudine, et ex libris qui Gregorii titulum præferunt, nonnulli in errorem ducuntur, sciendum est alium esse Ponticum Gregorium, qui ex urbe Ponti Neocæsarea oriundus, istis antiquior fuit, quippe qui discipulus fuerit Origenis. Hujus Gregorii celebris fama est Athenis ac Beryti, et per uni-

Ἀθήνησι παιδευτηρίων ἀναχωρήσας, ἐν τῇ Βηρυτῷ νόμους ἐμάνθανε, πυθόμενος[t] ἐν τῇ Καισαρείᾳ τὰ ἱερὰ γράμματα ἑρμηνεύειν Ὠριγένην, δρομαῖος ἐπὶ τὴν
4 Καισάρειαν παραγίνεται. Ἀκροασάμενός τε τῆς μεγαλοφώνου θεωρίας τῶν ἱερῶν γραμμάτων, πολλὰ χαί- 45
ρειν εἰπὼν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς νόμοις, ἀχώριστος ἦν τοῦ 249
λοιποῦ· καὶ ὑπ' αὐτοῦ παιδευθεὶς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, καὶ[u] μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὴν πατρίδα τῶν γονέων
5 καλεσάντων, ἀνεχώρησε. Κἀκεῖ πρῶτον μὲν λαϊκὸς ὢν πολλὰ σημεῖα ἐποίησε, νοσοῦντας θεραπεύων, καὶ δαίμονας δι' ἐπιστολῶν φυγαδεύων, καὶ τοὺς ἑλληνίζοντας τοῖς τε λόγοις καὶ πλέον τοῖς γινομένοις ὑπ'
6 αὐτοῦ προσαγόμενος. Μέμνηται δὲ αὐτοῦ καὶ Πάμφιλος ὁ μάρτυς ἐν τοῖς περὶ[x] Ὠριγένους πονηθεῖσιν αὐτῷ βιβλίοις, ἐν οἷς καὶ συστατικὸς λόγος Γρηγορίου
7 εἰς Ὠριγένην παράκειται. Γεγόνασιν οὖν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, Γρηγόριοι[y], ὅ τε ἀρχαῖος οὗτος καὶ

[t] Ita F. M. ἐμάνθανε. πυθόμενός τε editt.

[u] καὶ om. M.

[x] "Melius scriberetur ὑπὲρ Ὠριγένους. Intelligit enim Apologeticum Pamphili pro Origene, de quo vide Photium in Bibliotheca." [118.] VALESIUS.

[y] Supple, γ' Γρηγόριοι, e Niceph. xi. 19. et summario Capiti præfixo in M.

versam Ponticam diœcesim, ac per universum prope dixerim terrarum orbem. Nam cum ex Atheniensium scholis discessisset, juris civilis discendi causa Berytum profectus est. Ubi cum accepisset Origenem sacras literas Cæsareæ interpretari, celeri cursu in eam urbem contendit. Cumque magnificam sacrorum librorum expositionem auscultasset, Romanis legibus valedicens, Origeni se totum dedidit. A quo cum veram philosophiam didicisset, postea a parentibus revocatus, rediit in patriam. Ubi primo quidem, dum adhuc laicus esset, multa fecit miracula: nunc ægrotos sanans, nunc dæmones per epistolam fugans; Gentiles denique non verbis tantum, sed multo magis operibus ad fidem alliciens. Hujus mentionem facit etiam Pamphilus Martyr, in libris quos pro Origenis defensione scripsit: quibus etiam adjuncta est Gregorii oratio, quam ille ab Origene discedens, in ejus laudem composuit. Fuerunt igitur, ut compendio dicam, Gregorii plures. Primus est antiquus iste, discipulus Origenis:

μαθητὴς Ὠριγένους καὶ ὁ Ναζιανζηνός. καὶ ὁ ἀδελ-
5 φὸς Βασιλείου. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος Γρηγόριος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὃν οἱ Ἀρειανοὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς φυγῆς Ἀθανασίου κατέστησαν. Περὶ μὲν δὴ τούτων τοσαῦτα λελέχθω.

ΚΕΦ. ΚΗ.

Περὶ [y] Ναυάτου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ Ναυατιανῶν· καὶ ὡς μετέθεσαν οἱ κατὰ τὴν Φρυγίαν ἐξ αὐτῶν οἰκοῦντες τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ὁμοίως τοῖς Ἰουδαίοις.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τόνδε καὶ Ναυατιανῶν οἱ περὶ Φρυγίαν οἰκοῦντες τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα μετέθεσαν· πῶς δὲ τοῦτο ἐγένετο λέξω, πρότερον εἰπὼν, ὅτου χάριν ἐπικρατεῖ περὶ τὰ Φρυγῶν καὶ Παφλαγόνων ἔθνη ὁ ἀκριβὴς τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν κανών.
2 Ναυάτος πρεσβύτερος ὢν τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας διεκρίθη, ἐπειδὴ Κορνήλιος ὁ ἐπίσκοπος τοὺς ἐπιθύσαντας πιστοὺς ἐν τῷ διωγμῷ, ὃν ὁ βασιλεὺς Δέκιος κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκίνησεν, εἰς κοινωνίαν ἐδέξατο.
3 Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν διακριθεὶς[z], εἰς ἐπισκοπὴν

[y] Περὶ ναυάτου καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ. M.

[z] καὶ additum in marg. ab ead. manu M.

secundus Nazianzenus: tertius frater Basilii: est etiam alius Gregorius, quem Ariani, dum Athanasius in exsilio ageret, episcopum constituerunt. Verum de his hæc dicta sufficiant.

CAPUT XXVIII.

De Novato, dictisque ab eo Novatianis: et quomodo hi qui Phrygiam incolebant Novatiani, festum Paschæ ad Judaicum morem transtulerint.

Per idem tempus Novatiani qui Phrygiam incolunt, festum Paschæ diem commutarunt. Id quomodo factum sit, breviter dicam: ubi prius commemoravero qua de causa in provinciis Phrygiæ ac Paphlagoniæ, exacta ecclesiæ illorum regula ac disciplina etiamnum vigeat. Novatus presbyter ecclesiæ Romanæ, ideo discidium fecit, quod Cornelius episcopus fideles qui tempore persecutionis a Decio imperatore contra ecclesiam excitatæ, idolis sacrificaverant, in communionem suscepisset. Hanc igitur ob

παρὰ τῶν συμφρονησάντων αὐτῷ ἐπισκόπων προχει-
ρισθεὶς, ταῖς πανταχοῦ ἐκκλησίαις ἔγραφε, μὴ δέχεσθαι
τοὺς ἐπιτεθυκότας εἰς τὰ μυστήρια· ἀλλὰ προτρέπειν
μὲν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, τὴν δὲ συγχώρησιν ἐπι-
τρέπειν Θεῷ, τῷ δυναμένῳ καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι συγ-
4 χωρεῖν ἁμαρτήματα. Τοιαύτας ἐπιστολὰς οἱ κατ'
ἐπαρχίας[a] δεχόμενοι, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἤθη ἐποιοῦντο
5 τῶν δηλουμένων τὰς κρίσεις. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐδήλου
μὴ δεῖν ἀξιοῦσθαι τῶν μυστηρίων τοὺς μετὰ τὸ βάπ-
τισμα εἰς θάνατον ἁμαρτίαν πεποιηκότας[b], τοῖς μὲν
ἐδόκει πικρὰ καὶ ἀπηνὴς εἶναι τοῦ τοιούτου κανόνος ἡ
ἔκθεσις, οἱ δὲ ὡς δίκαιον τὸν κανόνα καὶ ὀρθοῦντα
6 τὴν πολιτείαν ἐδέχοντο. Ἐν τοσούτῳ[c] δὲ τούτου
κινουμένου τοῦ ζητήματος, ἐπικαταλαμβάνει τοῦ ἐπι-
σκόπου Κορνηλίου γράμματα καὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπ-
τισμα ἡμαρτηκόσιν ἐπαγγελλόμενα τὴν συγχώρησιν.
7 Οὕτω δὲ ἀμφοτέρων ἐπιστελλόντων τὰ ἐναντία, καὶ
ἐκ τῶν θείων ὀχυρούντων[d] ἃ ἑκάτερος ἔλεγεν, ἕκαστος

[a] Ita F. M. ἐπαρχίαν editt.
[b] πεπτωκότας M.
[c] "Scribendum ἐν τούτῳ δὲ τοσούτου." VALESIUS.
[d] γραφῶν additum in rasura ab ead. manu M.

causam cum secessisset, ab episcopis qui idem cum ipso sentiebant ad pontificatum evectus, scripsit ad omnes ubique ecclesias: ne eos qui dæmonibus immolaverant, ad sacra mysteria admitterent. Sed ut hortarentur quidem eos ad pœnitentiam; indulgentiam autem criminum relinquerent Deo, penes quem jus arbitriumque est crimina remittendi. His literis ad omnes provincias perlatis, singuli pro suis moribus, de his quæ significabantur, tulere judicium. Quod enim ille significaverat, ad sacramentorum communionem admittendos non esse eos, qui post baptismum crimen letiferum commisissent, aliis quidem acerba et immitis videbatur hujus regulæ promulgatio: alii vero hanc regulam ut justam, et ad stabiliendam emendatioris vitæ disciplinam inprimis utilem susceperunt. Dum hæc agitatur controversia, supervenerunt literæ Cornelii Romani pontificis, quæ iis etiam qui post baptismum deliquissent, indulgentiam spondebant. Ita utrisque contraria inter se scribentibus, et sacrarum literarum testimonio

κατ' ἔθος[e] εἰς τοῦτο ἔτρεψεν εἰς ὃ καὶ πρότερον μᾶλ-
8 λον ἐπέκλινεν. Ὅσοι γὰρ φιλαμαρτήμονες, δραξά-
μενοι τῆς τότε δοθείσης συγχωρήσεως, καὶ εἰς τὸν
ἔπειτα χρόνον ἐπὶ πάσης ἁμαρτίας αὐτῇ συνεχρή-
9 σαντο. Φαίνεται δὲ τὰ Φρυγῶν ἔθνη σωφρονέστερα
εἶναι τῶν ἄλλων ἐθνῶν· καὶ γὰρ δὴ καὶ σπανιάκις
10 Φρύγες ὀμνύουσιν. Ἐπικρατεῖ γὰρ τὸ μὲν θυμικὸν
παρὰ Σκύθαις καὶ Θρᾳξί· τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ οἱ
πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τὴν οἴκησιν ἔχοντες πλέον
11 δουλεύουσι. Τὰ δὲ Παφλαγόνων καὶ Φρυγῶν ἔθνη
πρὸς οὐδέτερον τούτων ἐπιρρεπῶς ἔχει· οὐδὲ γὰρ
ἱπποδρομίαι οὐδὲ θέατρα σπουδάζονται νῦν παρ' αὐ-
12 τοῖς. Διό μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐπινενευκέναι τούτους
τε καὶ τοὺς οὕτω φρονοῦντας πρὸς τὰ παρὰ Ναυάτου
τότε γραφόμενα· ὡς μῦσος γὰρ ἐξαίσιον παρ' αὐτοῖς
ἡ πορνεία νομίζεται· καὶ γὰρ τοὺς οἱασδήποτε ἄλ-
λης αἱρέσεως σωφρονέστερον βιοῦντας Φρύγας καὶ

[e] "Musculus vertit, *quisque sicut fieri solet*. Christophorsonus vero interpretatur: *ut moris est*. Quod non probo. Neque enim κατ' ἔθος Græci dicunt hoc sensu, sed ὡς ἔθος. Quare malim hoc loco scribere κατ' ἔθνος. Epiphan. *singuli provincialium diversas sunt secuti sententias.* Idem enim est κατ' ἔθνος, ac κατ' ἐπαρχίαν, quod paulo ante posuit Socrates." VALESIUS.

sententiam suam confirmantibus, unusquisque, ut fieri solet, ad eam partem se contulit, ad quam jam antea suopte ingenio erat propensior. Nam quibus peccare in deliciis erat, hi arrepta occasione indulgentiæ quæ tum concedebatur, ea in posterum ad omne criminum genus abusi sunt. Porro gens Phrygum temperantior videtur esse reliquis gentibus. Nam et raro jurant Phryges. Et Scythæ quidem ac Thraces procliviores sunt ad iracundiam: qui vero ad orientem solem degunt, magis dediti sunt cupiditatibus. Verum Paphlagones et Phryges, ad neutrum istorum vitiorum propendent. Nam neque circensium, nec theatralium ludorum hodie admodum studiosi sunt. Atque ob hanc causam, tum isti tum alii qui idem sentiunt, literis a Novato tunc scriptis adsensisse mihi videntur. Quippe apud illos, scortatio instar piaculi habetur. Certe Phryges et Paphlagones modestius quam cujus-

13 Παφλαγόνας ἐστὶν εὑρεῖν. Τὴν δὲ αὐτὴν αἰτίαν καὶ περὶ τοὺς οἰκοῦντας τὰ ἑσπέρια μέρη καὶ Ναυάτῳ
14 πειθαρχήσαντας, εἶναι νομίζω. Ναυάτος μὲν οὖν, εἰ καὶ περὶ πολιτείας ἀκριβοῦς διεκρίθη, ἀλλ' οὖν γε τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν οὐ μετέθηκεν· ἀεὶ γὰρ καθὰ[f] τὰ ἑσπέρια μέρη ἐποίει, καὶ οὗτος[g] ἐπετέλεσε· ποιοῦσι δὲ διαπαντὸς οἱ ἐκεῖ μετ' ἰσημερίαν ἀνέκαθεν,
15 ἀφ' οὗ καὶ χριστιανίζουσιν. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὕστερον ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τοῦ βασιλέως διωγμὸν κατὰ
16 Χριστιανῶν κινήσαντος, ἐμαρτύρησεν. Οἱ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐν Φρυγίᾳ ἐπώνυμοι κατὰ τὴν κοινωνίαν τούτου[h] συνεχωρήθησαν ἐκτρεπόμενοι, περὶ τόνδε τὸν

f Ita M. κατὰ ceteri.

g Ita F. M. Stephan. et Genev. "Sfort. οὕτως, sed si vulgatam lectionem retinere voluerimus, quam Epiphan. [H. T. viii. 9.] et Nicephor. [xi. 14.] confirmant, tum delendum erit verbum ἐποίει, quod neque Epiphanius agnoscit: aut certe scribendum erit, καθὼς τὰ ἑσπέρια μέρη ἐποίει, καὶ οὗτος ἐπετέλεσε, sicut legisse videtur Nicephorus." VALESIUS. οὕτως in textu suo Valesius et Reading.

h τούτου, συνηνέχθησαν M. "Hic locus mirum in modum corruptus est. Nec recens hoc mendum, sed jam temporibus Epiphanii Scholastici corrupta erant exemplaria; sic enim vertit Epiphanius: *Hi vero qui ex eo nomen habuerunt, ejusque fuere participes &c.* Nicephorus vero quomodo hunc Socratis locum legerit, incertum est, cum Græca ejus hac in parte desiderentur. Langus tamen, qui Græcum Nicephori codicem viderat, ita vertit: *Qui vero ejus nomine in Phrygia censentur, ab institutis et communione ejus, cum sibi ipsis indulgentes degenerassent, hoc tempore paschale*

cumque alterius sectæ homines vivere videmus. Eandem quoque causam fuisse existimo illis qui occidentis partes incolunt, et qui Novati sententiam sunt secuti. Ceterum Novatus, licet ob vigorem arctioris disciplinæ sese ab aliis segregaverit, tamen festum paschæ diem nullatenus immutavit. Eodem enim modo quo occidentales, etiam ipse pascha perpetuo celebravit. Porro illi pascha semper celebrant post æquinoctium, more ipsis antiquitus tradito, jam inde ab eo tempore quo Christiani esse cœperunt. Et ipse quidem postea, principatu Valeriani qui persecutionem adversus Christianos exercuit, martyrio perfunctus est. Ii vero qui ex ejus nomine appellati sunt in Phrygia Novatiani, concessam ejus rei communionem aversantes, circa hoc tempus diem festum paschæ

17 χρόνον καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα μετέθεσαν. Σύνο-
δον γὰρ ἐν Πάζῳ κώμῃ, ἔνθα τοῦ Σαγγαρίου[i] ποτα-
μοῦ εἰσὶν αἱ πηγαὶ, ποιήσαντες ὀλίγοι τινὲς καὶ οὐκ
εὔσημοι τῶν περὶ Φρυγίαν Ναυατιανῶν ἐπίσκοποι
ὅρον ἐκφέρουσιν, ὥστε Ἰουδαίους ἐπιτηρεῖν ποιοῦντας
τὰ ἄζυμα, καὶ σὺν αὐτοῖς τὴν τοῦ Πάσχα ἐπιτελεῖν
18 ἑορτήν. Ταῦτα ἡμῖν ἀνήγγειλέ τις ἀνὴρ παλαιὸς,
πρεσβυτέρου μὲν εἶναι λέγων ἑαυτὸν υἱόν· ἅμα δὲ
τῷ πατρὶ παρεῖναι τῇ γενομένῃ συνόδῳ, καθ' ἣν οὔτε
Ἀγέλιος παρῆν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ναυατιανῶν
ἐπίσκοπος, οὐδὲ Μάξιμος ὁ Νικαίας, οὐδὲ ὁ Νικομη-
δείας, οὐδὲ μὲν ὁ Κοτυαείου[k]· ὑπὸ τούτων γὰρ ἡ Ναυα-
19 τιανῶν θρησκεία μάλιστα κανονίζεται. Ταῦτα μὲν
οὖν οὕτως τότε ἐγένετο· διῃρέθη δὲ μικρὸν ὕστερον
καὶ ἡ Ναυατιανῶν ἐκκλησία δι' ἐκείνην τὴν σύνοδον,
ὡς κατὰ χώραν ἐροῦμεν· μετιτέον τε ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ

quoque festum mutarunt. De reliquis interpretibus nihil dico, in quorum versione nihil sani reperies. Ego locum levi mutatione ita restituendum puto: καὶ τὴν κοινωνίαν τούτου συγχωρηθεῖσαν ἐκτρεπόμενοι. Id est, *Hi vero qui ex illius nomine Novatiani dicuntur in Phrygia, permissam ipsis communionem cum reliquis catholicis in festivitate paschæ aversantes, circa hæc tempora diem festum paschæ immutarunt.* Nihil apertius hoc sensu." VALESIUS.

[i] σαγαρίου F. M.

[k] κοττυαείου M.

immutarunt. Pauci quippe et obscuri Novatianorum in Phrygia episcopi, collecta synodo in vico Pazo, ubi fontes amnis Sangarii visuntur, regulam promulgarunt; ut quotannis observaretur quo die Judæi azyma celebrarent, et una cum illis festum paschale celebraretur. Hæc mihi renuntiata sunt a quodam sene, qui se presbyteri filium esse dicebat, et supradictæ synodo una cum patre interfuisse. Cui tamen synodo nec Agelius Novatianorum apud Constantinopolim episcopus, nec Maximus Nicææ, nec Nicomediæ aut Cotuæi adfuerunt episcopi: licet ab his præcipue regatur ecclesia Novatianorum. Et hæc quidem tunc temporis gesta sunt ad hunc modum. Sed paulo post Novatianorum ecclesia propter istam synodum duas in partes divisa est, uti suo loco dicemus. Nunc transeamus ad ea, quæ per idem tempus in occidentis partibus contigerunt.

κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἐν τοῖς ἑσπερίοις γενόμενα μέρεσιν.

ΚΕΦ. ΚΘ.

Περὶ Δαμάσου[1] τοῦ Ῥώμης καὶ Οὐρσίνου, ὅπως δι' αὐτοὺς ταραχῆς καὶ στάσεως ἐν Ῥώμῃ γενομένης, φόνος πολὺς ἐπηκολούθησεν.

1 Τοῦ γὰρ βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ ἡσύχως διά-
γοντος, καὶ οὐδεμίαν σκύλλοντος αἵρεσιν, Δάμασος
μετὰ Λιβέριον τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἱερωσύνην ἐν τῇ
Ῥώμῃ ἐδέξατο· ἐφ'[m] οὗ συνέβη ταραχθῆναι τὴν ἐν
2 Ῥώμῃ ἐκκλησίαν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Οὐρσῖνός
τις τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας διάκονος ὑπόψηφος γέγονεν,
3 ἡνίκα ἡ ἐπιλογὴ τοῦ ἐπισκόπου ἐγίνετο. Ἐπεὶ οὖν
προεκρίθη Δάμασος, μὴ φέρων ὁ Οὐρσῖνος τὴν τῆς
ἐλπίδος ἀποτυχίαν, παρασυνάξαι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐσπού-
δασε· καὶ πείθει τινὰς ἀσήμους ἐπισκόπους ἐν παρα-
4 βύστῳ χειροτονῆσαι αὐτόν. Καὶ χειροτονεῖται οὐκ
ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ τῆς βασιλικῆς
5 τῆς ἐπικαλουμένης Σικίνης. Τούτου δὴ γενομένου,
διχόνοια τὸν λαὸν ἐκράτησεν· ἐστασίαζον οὖν[n] 252

[1] Περὶ οὐρσίνου διακόνου M.

[m] ἀφ' οὗ Stephan. Genev. ἐφ' Valesius e F. et Niceph. Non discrepant M. et C.

[n] ἐστιασίαζον δε M.

CAPUT XXIX.

De Damaso Romano episcopo, et Ursino; et quomodo seditione Romæ propter illos facta, plurimi interfecti sunt.

Cum imperator Valentinianus in summa tranquillitate degeret, nulli sectæ ac religioni molestiam exhibens, Romæ Damasus post Liberium episcopatus administrationem suscepit. Sub quo Romanæ ecclesiæ gravis orta est perturbatio, hujusmodi ex causa. Ursinus quidam ejusdem ecclesiæ diaconus, cum de eligendo episcopo ageretur, inter alios nominatus fuerat. Qui cum Damasum sibi prælatum videret, ægre ferens quod spe sua excidisset, seorsum ab ecclesia conventus agere instituit: et obscuris quibusdam episcopis persuasit, ut ipsum in occulto ordinarent. Ordinatus est itaque, non in ecclesia, sed in secreto loco basilicæ quæ Sicinii vocatur. Quod factum maximam dissensionem inter cives excitavit. Dissidebant autem non ob fidem, aut propter aliquam

πρὸς ἑαυτοὺς οὐ διά τινα πίστιν ἢ αἵρεσιν, ἀλλὰ περὶ
τοῦ[o] μόνον τίς ὀφείλει τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἐγκρα-
6 τὴς γενέσθαι. Ἐντεῦθεν δὲ συμπληγάδες τῶν ὄχλων
ἐγίνοντο· ὥστε καὶ ἐκ τῆς παρατριβῆς πολλοὺς ἀπο-
θανεῖν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς λαϊκούς τε καὶ κληρικοὺς
ὑπὸ τοῦ τότε ἐπάρχου Μαξιμίνου τιμωρηθῆναι· καὶ
οὕτω τόν[p] τε Οὐρσῖνον παύσασθαι τῆς ἐπιχειρήσεως,
καὶ κατασταλῆναι τοὺς βουληθέντας ἀκολουθῆσαι
αὐτῷ.

ΚΕΦ. Λ.

Ὡς[q] τοῦ Μεδιολάνων ἐπισκόπου Αὐξεντίου τελευτήσαντος, καὶ στάσεως ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονηθῆναι γενομένης, Ἀμβρόσιος ὁ τοῦ ἔθνους ἔπαρχος, τὴν στάσιν μετὰ στρατιωτικῆς χειρὸς καταπαύων, ψήφῳ κοινῇ, καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ συναινέσαντος, πάντων προεκρίθη τῆς ἐκκλησίας πρόεδρος.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἕτερον μνήμης ἄξιον
ἐν τῇ Μεδιολάνῳ συνέβη γενέσθαι· τελευτήσαντος
γὰρ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐπισκόπου Αὐξεντίου, ὃς ὑπὸ τῶν
Ἀρειανῶν κεχειροτόνητο, πάλιν οἱ ἐν τῇ Μεδιολάνῳ

[o] περὶ μόνου τοῦ, correctum ab ead. manu e textu vulgato M.

[p] Ita F. M. τὸν τότε Οὐρσ. ed.

[q] Περὶ ἀμβροσίου ἄρχοντος γενομένου ἐπισκόπου μεδιολάνου. M.

hæresim; sed de hoc tantum, uter illorum episcopalem sedem obtinere deberet. Hinc crebra utrinque jurgia et conflictus vulgi exstitere, adeo ut ex ea concertatione plurimi interierint. Quam ob causam multi, tum clerici, tum laici, a Maximino tunc præfecto urbis supplicio affecti sunt. Atque ita tum Ursinus a conatu suo abstinuit, tum qui illius partes sequebantur, penitus quieverunt.

CAPUT XXX.

Quomodo post mortem Auxentii Mediolanensis episcopi, cum orta esset seditio ob electionem futuri antistitis, Ambrosius præses provinciæ, qui ad sedandum tumultum cum militari manu perrexerat, communi omnium suffragio, et ipsis Valentiniani imp. consensu, episcopus factus est.

Sub idem tempus Mediolani aliud quiddam contigit memoratu dignissimum. Mortuo enim Auxentio ecclesiæ illius episcopo, qui ab Arianis fuerat ordinatus, iterum Mediolanenses in eligendo

περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου ἐταράσσοντο· πολλή τε ἦν αὐτοῖς ἡ φιλονεικία, ἄλλων ἄλλον προβάλλεσθαι
2 σπευδόντων. Ὡς δὲ περὶ τούτου στάσις ἐγίνετο, εὐλαβηθεὶς ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων τὸ ὑπατικὸν ἔχων ἀξίωμα, ᾧ ἦν ὄνομα Ἀμβρόσιος, μήπως ἐκ τῆς ταραχῆς ἄτοπόν τι κατὰ τὴν πόλιν γένηται, εἰστρέχει εἰς
3 τὴν ἐκκλησίαν ὡς καταπαύσων τὴν στάσιν. Ὡς δὲ ἐκεῖ γενομένῳ ὁ λαὸς ἡσυχίαν παρέσχε, πολλά τε λυσιτελοῦντα παραινῶν κατέστελλε τὰς ἀλόγους τοῦ πλήθους ὁρμὰς, αἰφνίδιος μία συμφωνία τῶν πάντων
4 ἐγίνετο. Καὶ ἐβόων, Ἀμβρόσιον ἄξιον εἶναι τῆς ἐπισκοπῆς, αὐτόν τε χειροτονεῖσθαι πάντες ἠξίουν· οὕτω γὰρ μόνως ἕνωσίν τε ἕξειν τὸν λαὸν, καὶ στέρξειν 253
5 τὴν περὶ τὴν πίστιν ὁμόνοιαν. Ἐπεὶ δὲ ἔκ τινος θείου ἡ ὁμοφωνία τοῦ λαοῦ γενέσθαι τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐφαίνετο, μηδὲν ὑπερθέμενοι συλλαμβά-
6 νουσι τὸν Ἀμβρόσιον. Καὶ βαπτίσαντες, κατηχούμενος γὰρ ἦν, εὐθὺς πρὸς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἱερωσύνην προχειρίζεσθαι ἔμελλον. Ἐπεὶ δὲ Ἀμβρόσιος τὸ μὲν βάπτισμα ἡδέως ἐδέξατο, πολὺς δὲ ἦν τὴν ἱερωσύνην παραιτούμενος, γνωρίζουσι τῷ βασιλεῖ

episcopo tumultuari cœpere: magnaque inter illos contentio excitata est, aliis alium eligere studentibus. Cumque ob id conflata esset seditio, rector provinciæ qui consularis dignitatem gerebat, nomine Ambrosius, veritus ne ex eo tumultu mali quidpiam civitas pateretur, ad ecclesiam contendit, eo consilio ut tumultum sedaret. Postquam populus ad ejus conspectum conquievisset, et ille longa atque utili exhortatione vesanos multitudinis impetus repressisset, repente omnes in unam sententiam conspirant, et Ambrosium episcopatu dignum esse vociferantur, eumque sibi postulant ordinari: ita demum populum ad unitatem esse rediturum, et eandem de fide amplexurum sententiam. Igitur cum episcopi qui aderant, istam populi consensionem divino quodam nutu factam esse judicavissent, absque mora Ambrosium comprehendunt. Et postquam sacro eum lavacro initiassent, adhuc enim erat catechumenus, ad episcopatus dignitatem parant promovere. Sed quoniam Ambrosius libenti quidem animo baptismum susce-

7 Οὐαλεντινιανῷ τὰ γενόμενα. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυ-
μάσας τὴν τοῦ λαοῦ ὁμόνοιαν, Θεοῦ τε ἔργον εἶναι[r]
γνοὺς τὸ γενόμενον, ἐδήλου τοῖς ἐπισκόποις, ὑπουργεῖν
τῷ Θεῷ κελεύοντι χειροτονεῖν· Θεοῦ γὰρ μᾶλλον, ἢ
8 ἀνθρώπων εἶναι τὴν ψῆφον τὴν ἐπ' αὐτῷ. Τοῦτον
τὸν τρόπον καταστάντος Ἀμβροσίου, οἱ ἐν Μεδιο-
λάνῳ πρότερον διεστῶτες δι' αὐτὸν τότε ἡνώθησαν.

ΚΕΦ. ΛΑ.

Περὶ[s] τῆς τελευτῆς Οὐαλεντινιανοῦ.

1 Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς, Σαυροματῶν ἐπεξελ-
θόντων τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἐπ' αὐτοὺς ἐχώρει μετὰ
2 πλείστης παρασκευῆς. Ταύτην οὐκ ἤνεγκαν τὴν
παρασκευὴν ἀκούσαντες οἱ βάρβαροι· ἀλλὰ πρεσ-
βευσάμενοι πρὸς αὐτὸν ᾐτοῦντο ἐπὶ συνθήκαις εἰρήνης
3 τυχεῖν. Τῶν πρέσβεων δὲ εἰσελθόντων καὶ φανέντων
οὐκ ἀξιοπρεπῶν, ἠρώτησεν εἰ τοιοῦτοι Σαυρομάται
4 πάντες εἰσίν[t]. Ἀποκριναμένων δὲ τῶν πρέσβεων

r εἶναι additum in marg. ab ead. manu M.

s Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐαλεντιανὸς ἐτελεύτησεν, καὶ ἀναγορεύεται ἀντ' αὐτοῦ ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ υἱός. M.

t ἀποκρινομένων F.

perat, sacerdotium vero omnibus modis detrectabat, episcopi rem ad Valentinianum imperatorem referunt. Imperator consensionem populi admiratus, Deique opus esse agnoscens id quod evenerat, rescripsit episcopis, ut obsequerentur Deo qui illum ordinari jussisset: Dei namque potius quam hominum suffragio illum esse designatum. Ad hunc modum ordinato Ambrosio, Mediolanenses qui prius inter se divisi fuerant, ejus interventu ad unitatem redierunt.

CAPUT XXXI.

De obitu Valentiniani.

Postea vero cum Sarmatæ in Romanorum fines incursionem fecissent, imperator cum ingentibus copiis contra eos expeditionem movit. Cujus rei nuntio territi barbari, missa ad eum legatione pacem sub conditionibus postularunt. Legati in consistorium introducti, cum imperatori viles admodum abjectique viderentur, sciscitatus est imperator, utrum omnes Sarmatæ essent ejusmodi.

τοὺς ἀρίστους Σαυροματῶν ἥκειν πρὸς αὐτὸν, πληροῦται θυμοῦ Οὐαλεντινιανὸς, καὶ μέγα βοῶν ἔλεγε· κακῶς πράττειν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν περιελθοῦσαν εἰς αὐτὸν, ὅπου τοιοῦτο βαρβάρων γένος[u] εὐτελὲς οὐκ ἀγαπᾷ παρ' ἑαυτῷ μένειν σωζόμενον, ἀλλ' ὅπλα αἱρεῖται[x], καὶ Ῥωμαίων ὅρους πατεῖ, καὶ εἰς πόλεμον
5 θρασύνεται. Καὶ τοσοῦτον ἐν τῇ βοῇ διασπαράξας ἔτυχεν ἑαυτὸν, ὥστε πᾶσαν μὲν ἀναστομωθῆναι
6 φλέβα, πᾶσάν τε ἀρτηρίαν διαρραγῆναι. Καὶ οὕτως αἵματος[y] ἐκδοθέντος, τελευτᾷ ἐν φρουρίῳ ᾧ προσωνυμία Βεργιτίων, μετὰ τὴν ὑπατείαν Γρατιανοῦ τὸ τρίτον καὶ Ἐκοιτίου[z] περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην τοῦ Νοεμβρίου μηνός· ζήσας ἔτη νδʹ, βασιλεύσας ἔτη A. D. 375.
7 δεκατρία[a]. Τελευτήσαντος οὖν Οὐαλεντινιανοῦ, οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν στρατιῶται ἕκτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τελευτὴν, τὸν ὁμώνυμον τῷ πατρὶ Οὐαλεντινιανὸν νέαν ἄγοντα κομιδῇ τὴν ἡλικίαν βασιλέα ἀνηγόρευσαν 254
8 ἐν Ἀκίνκῳ πόλει τῆς Ἰταλίας. Καὶ τούτου διαγγελ-

[u] Ita F. M. γένος τῶν βαρβάρων editt.
[x] αἵρει τὲ M.
[y] τοῦ αἵματος M.
[z] αἰκυτίου correctum ab ead. manu M.
[a] ιγ̄ F. M.

Cumque respondissent legati, totius gentis nobilissimos ad ipsum venisse, Valentinianus ira excanduit: vocemque altius attollens, malo quodam fato principem se factum esse dixit imperii Romani, quando hujusmodi barbarorum gens, adeo vilis et contempta, suis se finibus minime contineret, nec satis haberet salutem suam in tuto collocare: sed ultro arma caperet, et Romanorum fines calcaret, et ad bellum usque inferendum prorumperet. Atque in tantum semetipse distendit vociferando, ut et venas omnes aperiret, et arterias disrumperet. Ad hunc modum erumpente sanguinis copia interiit in castello Brigitione, post consulatum Gratiani tertium et Equitii, die quintodecimo calendas Decembris, cum vixisset annis quatuor et quinquaginta, imperasset autem tredecim. Mortuo itaque Valentiniano, milites qui in Italia erant, sexto post mortem ejus die, filium ei cognominem Valentinianum admodum puerum, imperatorem renuntiarunt in oppido Italiæ Acinco. Quod ubi nuntiatum est imperatoribus, ægre tulerunt ambo, non

θέντος, ἠγανάκτουν οἱ βασιλεῖς, οὐχ ὅτι γέγονε τοῦ
μὲν ἀδελφὸς, τοῦ δὲ ἀδελφιδοῦς βασιλεύς· ἀλλ᾽ ὅτι
παρὰ γνώμην ἀμφοτέρων ἐχειροτονήθη, ὃν αὐτοὶ χει-
9 ροτονεῖν ἔμελλον. Ὅμως δὲ ἀμφότεροι σύμψηφοι
τῆς βασιλείας ἐγένοντο· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ
νέος Οὐαλεντινιανὸς ἱδρύθη εἰς τὸν τόπον τοῦ ἰδίου
10 πατρός. Ἰστέον δὲ ὅτι Οὐαλεντινιανῷ ἐγεγόνει οὗτος
ἐξ Ἰουστίνης[b], ἣν ἐπέγημεν, ζώσης αὐτοῦ τῆς προ-
11 τέρας γυναικὸς Σευήρας, δι᾽ αἰτίαν τοιάνδε. Ἰοῦστος
ὁ τῆς Ἰουστίνης πατὴρ, τῆς περὶ Πικίνον[c] ἐπαρχίας
ἤδη πρότερον ἐπὶ τῶν Κωνσταντίου χρόνων ἄρχων
καθεστὼς, ἴδεν ὄναρ, ὡς ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους[d] ἁλουρ-
12 γίδα βασιλικὴν ἀπεκύησε. Τὸ δὲ ὄναρ ἐν[e] πολλοῖς
λεχθὲν ἧκει καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς Κωνσταντίου· ὁ δὲ
συμβαλὼν τὸ ὄναρ, ὡς βασιλέως ἐξ αὐτοῦ τεχθησο-
μένου, πέμψας ἀναιρεῖ τὸν Ἰοῦστον· ἡ δὲ αὐτοῦ θυ-
γάτηρ Ἰουστίνα ἀπορφανισθεῖσα τοῦ πατρὸς ἔμεινε,
13 παρθένος οὖσα. Χρόνῳ δὲ ὕστερον τῇ γαμετῇ τοῦ

[b] ἰουστίνας hic et infra M.
[c] πίκενον M.
[d] Legendum proculdubio μηροῦ. *Ex dextro femore* Epiphan. Hist. Trip. viii. 11, δεξιόθεν γεννήσοι Niceph. xi. 33.
[e] Ita F. M. C. εἰς πολλοὺς editt.

quod Valentinianus junior, qui alterius frater, alterius nepos ex fratre erat, imperator factus fuisset: sed quod inconsulto utroque renuntiatus fuisset, quem ipsi erant renuntiaturi. Uterque tamen imperio ejus consensit. Ad hunc igitur modum Valentinianus junior in locum patris sui est subrogatus. Sciendum porro est, hunc Valentinianum natum esse ex Justina Augusta, quam Valentinianus senior superstite adhuc Severa priore conjuge, duxit tali de causa. Justus pater Justinæ qui Constantii temporibus Picenum provinciam administrarat, visus est sibi in somnis imperialem purpuram a dextro latere parere. Id somnium cum aliis multis evulgatum fuisset, tandem ad aures pervenit Constantii. Is somnii significationem conjiciens, futurum scilicet ut ex Justo imperator nasceretur, misso percussore hominem interfecit. Justina igitur parente orbata, virgo diu permansit. Progressu vero temporis, Severæ Valentiniani imperatoris conjugi innotescere

βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ Σευήρᾳ γνωρίμη καθί-
σταται, καὶ συνεχεῖς ἐποιεῖτο πρὸς τὴν βασίλισσαν[f]
τὰς συντυχίας· ἐπεὶ δὲ ἐκρατύνθη ἡ συνήθεια, ἤδη
14 καὶ συνελούετο αὐτῇ. Ὡς οὖν ἴδεν αὐτὴν λουομένην
τὴν Ἰουστίναν ἡ Σευήρα, ἠράσθη τοῦ κάλλους τῆς
παρθένου· καὶ πρὸς τὸν βασιλέα διεξῄει περὶ αὐτῆς,
ὡς οὕτως εἴη θαυμαστὸν ἔχουσα κάλλος ἡ παρθένος
ἡ τοῦ Ἰούστου θυγάτηρ, ὡς καὶ αὐτὴν, καίτοι γυναῖκα
15 οὖσαν, ἐρασθῆναι τῆς εὐμορφίας αὐτῆς. Ὁ δὲ βασι-
λεὺς ταμιευσάμενος τὸν τῆς[g] γυναικὸς λόγον, ἀγα-
γέσθαι τὴν Ἰουστίναν ἐβουλεύσατο, μὴ ἐκβαλὼν τὴν
16 Σευήραν, ἀφ' ἧς αὐτῷ Γρατιανὸς ἐγεγόνει, ὃν μικρὸν
ἔμπροσθεν ἀνηγορεύκει βασιλέα. Νόμον οὖν ὑπα-
γορεύσας δημοσίᾳ προτίθησι[h] κατὰ πόλεις, ὥστε
ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ δύο νομίμους ἔχειν γυναῖκας.
17 Καὶ ὁ μὲν νόμος προέκειτο· ὁ δὲ ἄγεται τὴν Ἰου-
στίναν, ἀφ' ἧς αὐτῷ γίνεται Οὐαλεντινιανός τε ὁ
νέος καὶ θυγατέρες τρεῖς Ἰούστα, Γράτα, Γάλλα. Ὧν
18 αἱ μὲν δύο παρθενεύουσαι διετέλεσαν· Γάλλαν δὲ
ὕστερον βασιλεὺς ἔγημε Θεοδόσιος ὁ μέγας, ἀφ' ἧς

[f] βασιλίδα F. M. [g] τῆς γυν. τὸν λ. F. M. [h] προστίθησι F.

cœpit, et frequenter cum Augusta versabatur. Cumque crevisset familiaritas, simul etiam cum ea lavabatur. Severa itaque cum Justinam secum lavantem vidisset, admirata est virginis pulchritudinem, et imperatori de ea renuntiavit: Justi filiam virginem esse dicens tanta corporis venustate præditam, ut ipsa licet mulier, ejus forma nihilominus capta sit. Imperator vero, cujus animo penitus infixus hæserat conjugis sermo, consilium iniit de Justina uxore ducenda; ita tamen ut Severam non repudiaret, ex qua filium habebat Gratianum, quem paulo ante Augustum nuncupaverat. Legem igitur a se dictatam publice per singulas civitates proposuit, ut cuivis liceret duas simul uxores legitimas habere. Et lex quidem ita proposita est. Ipse vero Justinam duxit uxorem, ex qua Valentinianum juniorem suscepit, tresque præterea filias; Justam, Gratam, et Gallam. Quarum priores quidem duæ in virginitatis proposito perseverarunt: Galla vero imperatori Theodosio seniori postmodum nupta est, ex qua ille

αὐτῷ Πλακιδία θυγάτηρ ἐγένετο· Ἀρκάδιον γὰρ
καὶ Ὀνώριον ἐκ Πλακίλλης[i] ἔσχεν τῆς προτέρας γυ-
19 ναικός. Περὶ μὲν οὖν[k] Θεοδοσίου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ
κατὰ τὴν ἑκάστου χώραν ἐροῦμεν.

ΚΕΦ. ΛΒ. 255

Περὶ Θεμιστίου τοῦ φιλοσόφου[l]· καὶ ὡς ἐκ τοῦ προσφωνητικοῦ αὐτοῦ λόγου δυσωπηθεὶς Οὐάλης μικρόν τι τὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐμετρίασε θάνατον.

1 Οὐάλης δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ διάγων ἀπὸ μὲν τῶν
ἔξω πολέμων τέως ἡσύχαζε· πανταχόθεν γὰρ οἱ
2 βάρβαροι κατὰ τὰς οἰκείας ἔμενον χώρας. Δεινῶς
δὲ ἐπολέμει τοὺς φρονοῦντας τὸ ὁμοούσιον, καὶ καθ'
ἑκάστην μείζονας τὰς τιμωρίας ἐφεύρισκεν κατ' αὐ-
3 τῶν. Ἕως αὐτοῦ τὴν πολλὴν ἀπήνειαν ὁ φιλό-
σοφος Θεμίστιος μετριωτέραν τῷ προσφωνητικῷ λόγῳ
εἰργάσατο· ἐν ᾧ, μὴ δεῖν ξενίζεσθαι ἐπὶ τῇ διαφωνίᾳ
τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων παραινεῖ τῷ βασιλεῖ·
μικρὰν γὰρ εἶναι τὴν αὐτῶν διαφωνίαν, ὡς πρὸς τὸ
πλῆθος καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν παρ' Ἕλλησι δογμά-

[i] Ita F. M. Nicephor. *Flacilla* Epiph. Πλακίδης ceteri. Conf. Annott.

[k] οὖν marg. ab ead. manu M.

[l] φιλοσόφου. Reliquam partem tituli om. M.

Placidiam filiam sustulit. Arcadium siquidem et Honorium ex Flaccilla priore conjuge susceperat. Verum de Theodosio ejusque liberis, suo loco singillatim dicemus.

CAPUT XXXII.

De Themistio philosopho, et quomodo Valens ejus oratione lenitus, de persecutione Christianorum aliquantulum remisit.

Interea Valens Antiochiæ degens, ab exteris quidem bellis liber ac vacuus erat. Quippe omnes circumquaque barbari suis se finibus continebant. Eos vero qui consubstantialis fidem profitebantur, graviter impugnabat, acerbiora in dies supplicia adversus eos comminiscens. Donec Themistius philosophus atrocitatem ejus aliqua ex parte mitigavit, dicta illi oratione quæ προσφωνητικὸς inscribitur: in qua imperatorem admonet, ne magnopere miretur quod tanta sit dogmatum diversitas apud Christianos. Eam enim exiguam esse, si cum multitudine et discrepantia opin-

4 των· εἶναι γὰρ ὑπὲρ τὰ τριακόσια δόγματα. Καὶ πρὸς τὸ δόξαν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν διαφωνίαν εἶναι πολλήν· βούλεσθαί τε οὕτως τὸν Θεὸν διαφόρως δοξάζεσθαι, ἵνα ἕκαστος πλέον αὐτοῦ τὴν μεγαλειότητα φοβοῖτο, ἐκ τοῦ μὴ πρόχειρον ἔχειν τὴν γνῶσιν
5 αὐτοῦ. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ φιλοσόφου προσφωνήσαντος, πρᾳότερος ὁ βασιλεὺς ἐγίνετο· οὐ μὴν τελέως ὕφιει τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ ἀντὶ θανάτου ἐξορίαν ἐπετίθει[m] τὴν ζημίαν τοῖς ἱερωμένοις ἀνδράσιν, ἕως ἀπέπαυσεν αὐτοῦ καὶ ταύτην τὴν ὁρμὴν ἐπιγενόμενον πρᾶγμα τοιόνδε.

ΚΕΦ. ΛΓ.

Ὅπως[n] οἱ Γότθοι κατὰ Οὐάλεντα ἐχριστιάνισαν.

1 Οἱ πέραν τοῦ Ἴστρου βάρβαροι οἱ καλούμενοι Γότθοι, ἐμφύλιον πρὸς ἑαυτοὺς κινήσαντες πόλεμον εἰς δύο μέρη ἐτμήθησαν· ὧν τοῦ ἑνὸς ἡγεῖτο Φριτι-
2 γέρνης, τοῦ δὲ ἑτέρου Ἀθανάριχος. Ἐπικρατεστέρου δὲ τοῦ Ἀθαναρίχου[o] φανέντος, Φριτιγέρνης προσ-

[m] Ita F. M. ἐτίθει ceteri. [n] Titulum om. M.
[o] *Athalaricum* vocat Epiphan.

ionum quæ apud Græcos sunt, conferatur; quippe cum apud istos plures quam trecentæ sint opiniones. Porro ex varietate opinionum, necessario consequi maximam dissensionem. Deum tamen hac opinionum varietate delectari, ut singuli majestatem ipsius magis revereantur, vel ob id, quod difficile est eum cognoscere. Hæc et ejusmodi alia cum philosophus ei exposuisset, aliquanto mitior in posterum factus est imperator. Nec tamen furorem ex animo penitus abjecit; sed mortis loco exsilium irrogavit sacerdotibus. Tandem vero hunc quoque illius impetum repressit hujusmodi casus.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Gothi regnante Valente facti sint Christiani.

Barbari trans Danubium incolentes, qui Gothi appellantur, intestino bello inter ipsos orto, duas in partes dirempti sunt: quarum alteri Fritigernus, alteri præerat Athanarichus. Porro cum Athanarichus prævaluisset, Fritigernus ad Romanos confugiens,

φεύγει Ῥωμαίοις, καὶ τὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου
3 ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν. Γνωρίζεται ταῦτα τῷ βασιλεῖ
Οὐάλεντι· καὶ κελεύει τοὺς ἐνιδρυμένους κατὰ τὴν
Θρᾴκην στρατιώτας, βοηθεῖν τοῖς βαρβάροις κατὰ
βαρβάρων στρατεύουσι· καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ
Ἀθαναρίχου πέραν τοῦ Ἴστρου, τοὺς πολεμίους εἰς
4 φυγὴν τρέψαντες. Αὕτη πρόφασις γέγονε τοῦ Χρι- 256
στιανοὺς γενέσθαι τῶν βαρβάρων πολλούς· ὁ γὰρ
Φριτιγέρνης χάριν ἀποδιδοὺς ὧν εὐηργέτητο[p], τὴν
θρησκείαν τοῦ βασιλέως ἠσπάζετο, καὶ τοὺς ὑφ' ἑαυ-
5 τῷ τοῦτο ποιεῖν προετρέπετο. Διὸ καὶ μέχρι νῦν
πλείους οἱ[q] Γότθοι τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας ὄντες
τυγχάνουσι, τότε διὰ τὸν βασιλέα ταύτῃ προσθέμενοι.
6 Τότε δὲ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος,
γράμματα ἐφεῦρε Γοτθικά[r]· καὶ τὰς θείας γραφὰς εἰς
τὴν Γότθων μεταβαλὼν, τοὺς βαρβάρους μανθάνειν
7 τὰ θεῖα λόγια παρεσκεύασεν. Ἐπειδὴ δὲ Οὐλφίλας
οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγέρνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ
Ἀθανάριχον ταττομένους βαρβάρους τὸν Χριστια-

[p] Ita F. M. εὐεργετεῖτο ceteri. [q] οἱ πλείους Γ. M. [r] γοττικὰ F.

eorum auxilium imploravit. Quod ubi Valenti Augusto nuntiatum est, jussit ut milites qui præsidium agebant in Thracia, barbaris contra barbaros militantibus auxilium ferrent. Horum igitur subsidio, Gothi trans Danubium victoriam de Athanaricho retulerunt, copiis ejus in fugam conversis. Ob hanc causam multi ex barbaris Christianam religionem amplexi sunt. Nam Fritigernus ut ob acceptum beneficium imperatori gratiam referret, tum ipse imperatoris religionem amplexus est, tum suos ad idem faciendum incitavit. Atque idcirco plerique Gothorum Arianæ sectæ sunt dediti, utpote qui eo tempore imperatoris gratia ad eam sectam se contulerint. Eodem etiam tempore Ulfila Gothorum episcopus, Gothicas literas excogitavit, et sacris scripturis in Gothorum sermonem conversis, effecit ut barbari divina eloquia perdiscerent. Sed quoniam Ulfila non eos tantum barbaros qui Fritigernum sequebantur, verum etiam illos qui Athanaricho parebant, Christianæ fidei doctrina instituebat, Athanari-

νισμὸν ἐξεδίδασκεν, ὁ Ἀθανάριχος, ὡς παραχαραττομένης τῆς πατρῴου θρησκείας, πολλοὺς τῶν χριστιανιζόντων τιμωρίαις ὑπέβαλλεν· ὥστε γενέσθαι
8 μάρτυρας τηνικαῦτα βαρβάρους ἀρειανίζοντας. Ἀλλὰ Ἄρειος μὲν πρὸς τὴν Σαβελλίου τοῦ Λίβυος δόξαν ἀπαντῆσαι μὴ δυνηθεὶς τῆς ὀρθῆς ἐξέπεσε πίστεως, πρόσφατον Θεὸν[s] τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ δογματίσας.
9 Οἱ δὲ βάρβαροι ἁπλότητι τὸν Χριστιανισμὸν δεξάμενοι, ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τῆς ἐνταῦθα ζωῆς κατεφρόνησαν. ταῦτα μὲν περὶ τῶν χριστιανιζόντων.

ΚΕΦ. ΛΔ.

Ὡς[t] οἱ Γότθοι ὑφ' ἑτέρων βαρβάρων καταπολεμηθέντες τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ προσέφυγον, καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσεδέχθησαν· ὅπερ αἴτιον ἀπωλείας καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κατέστη.

1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ βάρβαροι φιλίαν πρὸς ἀλλήλους σπεισάμενοι, αὖθις ὑφ' ἑτέρων βαρβάρων γειτνιαζόντων αὐτοῖς, τῶν καλουμένων Οὔννων, κατα-

[s] Θεὸν om. Stephan. Genev. "Cod. Sfort. πρόσφατον Θεὸν τὸν &c. Atque ita etiam cod. Flor., nisi quod Θεοῦ habet." VALESIUS. Non a Sfort. discrepant F.M.C.

[t] Ὅπως οἱ γόθθοι ἐν τοῖς ῥωμαίων ἐγένοντο μέρεσιν. M.

chus ægre id ferens, perinde quasi majorum religio violaretur, Christianos diversis suppliciis affecit, ita ut barbari quidam qui Ariani erant, martyres fierent. Verum Arius quidem, cum Sabellii Libyensis opinionem refellere non posset, a recta fide aberravit, filium Dei recentem Deum esse statuens. Barbari vero Christianam religionem simplici animo amplexi, pro fide Christi vitam hujus sæculi contempserunt. Sed de Gothis qui ad Christianam religionem transierunt, hactenus dictum sit.

CAPUT XXXIV.

Quomodo Gothi ab aliis barbaris devicti, ad Romanos confugerunt; et ab imperatore suscepti, tum imperio Romano, tum ipsi imperatori exitio fuere.

Non multo post barbari mutua inter se amicitia redintegrata, ab aliis vicinis barbaris qui Hunni appellantur, bello superati, suisque sedibus pulsi, ad Romanorum ditionem confugiunt, famu-

πολεμηθέντες, καὶ τῆς ἰδίας ἐξελαθέντες χώρας, εἰς
τὴν Ῥωμαίων γῆν καταφεύγουσι, δουλεύειν τῷ βα-
σιλεῖ συντιθέμενοι, καὶ τοῦτο πράττειν ὅπερ ἂν ὁ
2 Ῥωμαίων προστάξειε βασιλεύς. Ταῦτα εἰς γνῶσιν
ἥκει τοῦ Οὐάλεντος· καὶ μηδὲν προϊδόμενος, κελεύει
τοὺς ἱκετεύοντας οἴκτου τυχεῖν, πρὸς ἓν τοῦτο μόνον
3 οἰκτίρμων γενόμενος. Ἀφορίζει οὖν αὐτοῖς τὰ μέρη
τῆς Θρᾴκης, εὐτυχεῖν τὰ μάλιστα ἐπὶ τούτῳ νομίσας·
ἐλογίζετο δὲ ὡς εἴη ἕτοιμον καὶ εὐτρεπὲς κτησάμενος
4 κατὰ πολεμίων στράτευμα. Ἤλπιζε γὰρ βαρβάρους
Ῥωμαίων φοβερωτέρους ἔσεσθαι φύλακας· καὶ διὰ
τοῦτο ἠμέλει τοῦ λοιποῦ τοὺς Ῥωμαίων στρατιώτας
5 αὐξῆσαι. Καὶ τοὺς μὲν ἤδη πάλαι στρατευομένους,
καὶ κατὰ τοὺς πολέμους γενναίως ἀγωνισαμένους,
ὑπερεώρα· τὸν δὲ συντελούμενον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
κατὰ κώμας στρατιώτην ἐξηργύρισεν[u], ὀγδοήκοντα 257
χρυσίνους ὑπὲρ ἑκάστου στρατιώτου τοὺς συντελε-
στὰς[x] ἀπαιτεῖσθαι κελεύσας, οὐ πρότερον τὰς συν-
6 τελείας κουφίσας αὐτοῖς. Τοῦτο ἀρχὴ γέγονε τοῦ
δυστυχῆσαι[y] τότε πρὸς ὀλίγον τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.

[u] ἐξηργύριζεν M.
[x] συντελετὰς F.
[y] τὸ δυστυχῆσαι Stephan. Genev. Conjectura emendavit Va-

laturos se imperatori, et quidquid ille jusserit, facturos se polliciti. Quæ postquam Valenti nuntiata sunt, ille eventum rei nequaquam animo prospiciens, supplices clementer excipi jussit, in hoc uno negotio clemens ac misericors visus. Igitur Thraciæ partes eis ad incolendum assignat, felicem se judicans ea de causa. Quippe existimabat, paratum se instructumque exercitum contra hostes habiturum: sperabatque barbaros terribiliores fore custodes limitis, quam Romanos. Hanc ob causam in posterum de supplendo Romanorum militum numero parum fuit sollicitus. Ac veteranos quidem, qui præteritis bellis strenuam operam navaverant, despicere cœpit: militis vero quem provinciales vicatim conferre soliti erant, pretium adæravit, octoginta aureos pro unoquoque milite a collatoribus exigi jubens, licet antea tributariam functionem minime relevasset. Atque ob hanc causam respublica Romanorum aliquanto temporis spatio adversam fortunam experta est.

ΚΕΦ. ΛΕ.

Ὡς[z] ὁ βασιλεὺς τῇ φροντίδι τοῦ πρὸς Γότθους πολέμου τὸν κατὰ Χριστιανῶν πόλεμον ἀνῆκεν.

1 Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν Θρᾴκην κατειληφότες, ἐν
ἀδείᾳ τὴν Ῥωμαίων καρπούμενοι χώραν, τὴν εὐτυχίαν
οὐκ ἤνεγκαν· ἀλλὰ κατὰ τῶν εὐεργετησάντων χω-
2 ροῦσι, καὶ πάντα τὰ περὶ Θρᾴκην ἀνέτρεπον. Ταῦτα
οὕτως ἐπιγενόμενα, εἰς γνῶσιν ἐλθόντα τοῦ Οὐάλεντος,
τοῦ εἰς ἐξορίαν πέμπειν τοὺς φρονοῦντας τὸ ὁμοού-
3 σιον ἀφίστατο. Ἐν θορύβῳ γὰρ γενόμενος, εὐθὺς ἐκ
τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦλθε·[a]
διὸ καὶ ὁ κατ᾽ αὐτὴν Χριστιανικὸς ἐλώφησε πόλε-
4 μος[b]. Τότε δὴ καὶ Εὐζώϊος ὁ τῆς Ἀρειανῆς θρη-
σκείας ἐν Ἀντιοχείᾳ προεστὼς τέλει τοῦ βίου ἐχρή-
σατο, κατὰ τὴν ὑπατείαν Οὐάλεντος τὸ πέμπτον, καὶ A. D.
Οὐαλεντινιανοῦ νέου τὸ πρῶτον· καὶ καθίσταται εἰς 376.
τὸν τόπον αὐτοῦ Δωρόθεος.

lesius: quod confirmant codices F. M. C. J., si fides collatoribus.

[z] Ὡς ἐπαύσατο οὐάλης τοῦ ἐξορίζειν τοὺς ὀρθοδόξους. M.

[a] ἦλθεν F.

[b] Hic titulum inserit, Περὶ δωροθέου ἀντιοχείας, ante τότε δὴ, omisso titulo capitis sequentis, M.

CAPUT XXXV.

Quomodo imperator de bello contra Gothos sollicitus, bellum adversus Christianos remissius gessit.

Barbari enim accepta Thracia, cum provinciam Romanorum secure ac libere possiderent, felicitate sua moderate uti neutiquam potuerunt: sed bene meritos bello aggressi, cuncta per Thraciam et finitimas regiones subverterunt. Quæ cum ad aures Valentis perlata essent, effecerunt ut homousianos in exsilium mittere desisteret. Perturbatus enim hoc nuntio, relicta confestim Antiochia venit Constantinopolim. Atque idcirco bellum quod contra Christianos illic gesserat, sedatum est. Eodem tempore Euzoius Arianæ partis apud Antiochiam episcopus, extremum diem obiit, consulatu Valentis Augusti quinto, et Valentiniani junioris primo; ejusque in locum substitutus est Dorotheus.

ΚΕΦ. Λϛ.

Ὡς καὶ Σαρακηνοὶ τηνικαῦτα τῇ πίστει Χριστοῦ προσέθεντο, Μαυΐας γυναικὸς αὐτῶν ἀρχούσης, Μωσῆν τινὰ θεοσεβῆ καὶ πιστὸν μονάζοντα λαβόντες ἐπίσκοπον.

1 Ἀναχωρήσαντος δὲ τῆς Ἀντιοχείας τοῦ βασιλέως,
Σαρακηνοὶ οἱ πρώην ὑπόσπονδοι, τότε Ῥωμαίων ἀπέ-
στησαν, στρατηγούμενοι ὑπὸ Μαυΐας γυναικὸς, τοῦ
2 ἀνδρὸς αὐτῆς τελευτήσαντος. Πάντα οὖν τὰ ὑπὸ[c]
τὴν ἀνατολὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὸν αὐτὸν
ἐπορθεῖτο χρόνον· ἀλλά τις Θεοῦ πρόνοια τὰ Σαρα-
3 κηνῶν κατέστειλε δι' αἰτίαν τοιαύτην. Μωϋσῆς[d] τις 258
ὄνομα, Σαρακηνὸς τὸ γένος, ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν μονα-
χικὸν μετερχόμενος βίον, ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ πίστει καὶ
4 τεραστίοις περιβόητος ἦν. Τοῦτον ἡ τῶν Σαρακηνῶν
βασίλισσα Μαυΐα ἐπίσκοπον τοῦ οἰκείου ἔθνους ᾔτει
λαβεῖν, ἐπὶ συνθήκαις τοῦ καταλῦσαι τὸν πόλεμον.
5 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ῥωμαίων στρατηγοὶ ἀγαπητὸν
ἡγήσαντο ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις εἰρήνην ποιήσα-

c "Lego τὰ πρὸς τὴν ἀνατολήν. Statim enim sequitur ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν &c. Et insuavis esset ejusdem præpositionis iteratio." VALESIUS.

d Ita hic et infra, F.M. Μωσῆς editt. Tum σαρρακηνὸς F, et sic sæpius, sed non semper.

CAPUT XXXVI.

Quomodo Saraceni, Mavia fœmina tunc apud eos regnante, ad fidem Christi conversi sint, et Mosem quemdam, pium ac fidelem monachum, episcopum acceperint.

Post imperatoris discessum ex urbe Antiochia, Saraceni qui prius fœderati erant, a Romanis defecere, Mavia regina post viri sui obitum eos ductante. Cuncta igitur versus Orientem loca a Saracenis eo tempore vastabantur. Verum divina providentia eorum impetum compressit hoc modo: Moses quidam genere Saracenus, monasticam in solitudine vitam degens, tum ob pietatem ac fidem, tum ob miracula celeberrimus apud omnes erat. Hunc Mavia Saracenorum regina genti suæ episcopum dari a Romanis postulavit, ea conditione ut bellum cum ipsis dissolveret. Quibus auditis, Romanorum duces præclare secum agi existimantes, si pax hujusmodi conditionibus firmaretur, statim nulla

σθαι· εὐθύς τε ὡς εἶχον ἐπέταττον τοῦτο γενέσθαι·
καὶ συλληφθεὶς ὁ Μωϋσῆς ἐκ τῆς ἐρήμου ἤγετο εἰς
τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκεῖ τὴν ἱερωσύνην δεξόμενος[e].
6 Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα τότε τῶν ἐκκλησιῶν
Λούκιον ἤχθη, τὴν χειροτονίαν ἀπέφυγε, τοιαῦτα εἰ-
7 πὼν πρὸς Λούκιον. Ἐγὼ μὲν ἐμαυτὸν ἡγοῦμαι τῆς
ἱερωσύνης ἀνάξιον· εἰ δὲ λυσιτελεῖ τοῦτο τοῖς δη-
μοσίοις πράγμασιν, οὐκ ἐπιθήσει μοι χεῖρα Λούκιος·
8 πεπλήρωται γὰρ αὐτοῦ αἱμάτων ἡ δεξιά. Τοῦ δὲ
Λουκίου λέγοντος, μὴ δεῖν ὑβρίζειν, ἀλλὰ πρότερον
μανθάνειν παρ' αὐτοῦ τῆς θρησκείας τὰ δόγματα· ὁ
Μωϋσῆς, ἀλλ' οὐ δογμάτων λόγος, ἔφη[f], νῦν ζητεῖται·
ἀλλ' αἱ πράξεις σου αἱ κατὰ τῶν ἀδελφῶν γενόμεναι
9 ἐξελέγχουσιν ὡς οὐ[g] Χριστιανικὰ ἔχεις δόγματα. Ὁ
γὰρ Χριστιανὸς οὐ πλήσσει, οὐ λοιδορεῖ, οὐδὲ μάχε-
10 ται· Δοῦλον γὰρ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι. Σοῦ δὲ
τὰ ἔργα βοᾷ διὰ τῶν πεμφθέντων εἰς ἐξορίαν καὶ
θηρίοις παραβληθέντων καὶ πυρὶ παραδοθέντων·
μείζονα δὲ ἔχει τὴν ἀπόδειξιν τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς

[e] Ita F. M. C. sicut etiam Valesius conjecerat. δεξάμενος male editt.

[f] ἔφη om. M.

[g] Ita F. M. C. οὐ om. editt.

mora interposita, id quod petebatur, fieri jusserunt. Moses itaque comprehensus, ex solitudine in urbem Alexandriam perducitur, honorem sacerdotii illic suscepturus. Exhibitus autem Lucio qui tum ecclesias obtinebat, ordinationem detrectans, ita Lucium allocutus est. Equidem sacerdotio indignum me esse profiteor. Verum si reipublicæ necessitas hoc postulat, nunquam Lucius mihi manum imponet. Ejus enim dextra sanguine adhuc stillat. Cumque Lucius diceret abstinendum esse a conviciis; decere potius ut ex ipso disceret religionis dogmata: tum Moses, At non jam, inquit, ratio exigitur dogmatum. Nam facinora quæ adversus fratres perpetrasti, satis ostendunt quam Christiana habeas dogmata. Christianus enim non percutit, non conviciatur, non pugnat: quippe servum Dei pugnare non decet. At tua facta, tanquam voce emissa clamant per eos qui in exsilium missi, qui bestiis traditi, qui incendio consumpti sunt. Ea porro quæ oculis

11 ὁρώμενα ἢ ταῖς ἀκοαῖς λαμβανόμενα. Ταῦτα καὶ τὰ
τοιαῦτα λέγοντα τὸν Μωϋσῆν ἀπῆγον οἱ ἐπιτήδειοι
πρὸς τὸ ὄρος, ὅπως ἂν τὴν χειροτονίαν παρὰ τῶν εἰς
12 ἐξορίαν τυγχανόντων δέξηται. Οὕτως οὖν τότε τοῦ
Μωϋσέως χειροτονηθέντος, ὁ Σαρακηνῶν ἐσβέσθη πό-
λεμος· εἶχέ τε τοῦ λοιποῦ ἡ Μαυΐα πρὸς Ῥωμαίους
εἰρήνην, ὡς καὶ θυγατέρα αὐτῆς τῷ στρατηλάτῃ
κατεγγυῆσαι Βίκτορι. Ταῦτα περὶ Σαρακηνῶν.

ΚΕΦ. ΛΖ.

Ὡς[h] ἀναχωρήσαντος Οὐάλεντος ἀπὸ Ἀντιοχείας, οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ θαρσήσαντες ὀρθόδοξοι, καὶ μάλιστα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὸν Λούκιον ἐκβαλόντες αὖθις τῷ Πέτρῳ τὰς ἐκκλησίας παραδεδώκασι, γράμμασι Δαμάσου τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου κατωχυρωμένῳ.

1 Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῦ βασιλέως Οὐά-
λεντος ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἀναχωρήσαντος, ἀνερρών-
νυντο οἱ πανταχοῦ ἐλαυνόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ κατὰ 259
2 τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Πέτρου τε[i] ἐπανελθόντος ἀπὸ

[h] Ὅτι λούκιον τὸν ἀρειανὸν ὁ λαὸς ἐξέβαλεν ἐν ἀλεξανδρείᾳ. M.

[i] "Scribendum est Πέτρου τότε ἐπανελθόντος, et tollenda finalis distinctio, quæ ante hæc verba apposita est. Eamque lectionem secutus videtur Epiphanius." VALESIUS. Facilem vero constructionem præbet M, sublato οὖν.

conspiciuntur, longe plus valent ad convincendum, quam ea quæ auditione accipiuntur. Hæc et hujusmodi cum dixisset Moses, necessarii eum ad montem perducunt, ut ab iis qui illic exulabant, ordinaretur episcopus. Ad hunc igitur modum Mose tunc consecrato, bellum Saracenorum sopitum est. Ac deinceps Mavia pacem cum Romanis servavit, adeo ut filiam suam Victori magistro militum desponderet. Atque hæc de Saracenis sint dicta.

CAPUT XXXVII.

Quomodo post imperatoris discessum, orthodoxi in oriente, et maxime apud Alexandriam, resumptis animis Lucium ejecerunt, et Petro qui Damasi Romani pontificis literis munitus redierat, ecclesias reddiderunt.

Per idem tempus cum Antiochia Valens imp. discessisset, quotquot ubique persecutionem passi erant, magnopere animis confirmati sunt, ac præcipue Alexandrini. Quippe tunc recens ab urbe

τῆς Ῥώμης μετὰ γραμμάτων Δαμάσου τοῦ Ῥώμης
ἐπισκόπου βεβαιούντων τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν
καὶ τὴν τοῦ Πέτρου κατάστασιν, ἀναθαρρήσας ὁ[k]
λαὸς τὸν μὲν Λούκιον ἐξελαύνουσιν· ἀντεισάγουσι
3 δὲ τὸν Πέτρον. Ἀλλὰ Λούκιος μὲν ὡς εἶχεν ἐπὶ
τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔπλεεν· Πέτρος δὲ ὀλίγον
ἐπιβιοὺς χρόνον τελευτᾷ, διάδοχον καταλιπὼν Τιμό-
θεον ἀδελφὸν ἑαυτοῦ.

ΚΕΦ. ΛΗ.

Ὡς[l] ὁ βασιλεὺς ὑποστρέψας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου διὰ τοὺς Γότθους κατονειδισθεὶς ἐξελαύνει τῆς πόλεως κατὰ βαρβάρων· καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Μακεδονίας ὑπ' αὐτῶν ἀναιρεῖται, ζήσας μὲν ἔτη πεντήκοντα, βασιλεύσας δὲ ἔτη[m] ἓξ πρὸς τοῖς δέκα.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης περὶ τὴν τριακάδα τοῦ
Μαΐου μηνὸς, ἐν τῇ ἕκτῃ ἑαυτοῦ ὑπατείᾳ καὶ Οὐαλεν-
τινιανοῦ τοῦ νέου τὸ δεύτερον, ἐλθὼν εἰς τὴν Κων- A. D. 378.
σταντινούπολιν εὑρίσκει τὸν δῆμον ἐν ἀθυμίᾳ καθε-
2 στῶτα πολλῇ. Οἱ γὰρ βάρβαροι καταδραμόντες τὴν

[k] Ita M. οὖν ὁ λαὸς editt. [l] Titulum om. M. [m] ἤτη ιϛ̄. F.

Roma reversus erat Petrus cum literis Damasi episcopi Romani, quibus ille et consubstantialis fidem, et Petri ordinationem confirmabat. Itaque populus resumpta fiducia, Lucium quidem exturbat, Petrum vero in ejus locum substituit. Et Lucius quidem statim conscenso navigio Constantinopolim perrexit. Petrus vero cum exiguo tempore superstes fuisset, ex hac vita migravit, Timotheum fratrem sedis suæ successorem relinquens.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo imperator Constantinopolim reversus, cum a populo propter Gothos conviciis appeteretur, contra barbaros profectus est: et cum illis congressus juxta Hadrianopolim Macedoniæ urbem, interfectus est: cum vixisset annis L. imperasset autem annis XVI.

Porro imperator Valens ingressus Constantinopolim die tertio kalendas Junias, consulatu ipsius sexto, et Valentiniani junioris secundo, populum ingenti affectum mœstitia offendit. Nam bar-

Θρᾴκην ἤδη καὶ τὰ προάστεια ἐπόρθουν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, μηδεμιᾶς οὔσης ἀξιομάχου τηνι-
3 καῦτα δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τείχεσι προσπε-
λάζειν ἐπεχείρουν οἱ βάρβαροι, χαλεπῶς ἡ πόλις
ἔφερε τὰ γινόμενα· ἐψιθύριζόν τε κατὰ τοῦ βασι-
λέως, ὡς ἐπαγαγόντος τοὺς πολεμίους, καὶ ὅτι μὴ
ἀντεπεξῆγεν εὐθὺς, ἀλλὰ παρεῖλκε τὸν πρὸς τοὺς
4 βαρβάρους πόλεμον. Καὶ δὴ ἱπποδρομίας ἐπιτε-
λουμένης, πάντες ἐκ συμφωνίας κατεβόων τοῦ βασι-
λέως ὡς περιορῶντος τὰ πράγματα· ἔκραζον οὖν
5 συντόνως, δὸς ὅπλα καὶ πολεμοῦμεν ἡμεῖς. Ταῦτα
βοώντων, ἐξάπτεται πρὸς ὀργὴν ὁ βασιλεύς· καὶ
ὑπερβαίνει[n] περὶ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ Ἰουνίου μηνὸς,
ἐπαπειλήσας ἢν ὑποστρέψῃ, δίκην ἀπὸ[o] Κωνσταντι-
νουπολιτῶν λήψεσθαι, ὧν τότε ὑβρίζειν αὐτὸν ἐδό-
κουν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἤδη πρότερον τῇ τυραννίδι Προκο-
πίου προσέθεντο· ἔρημόν τε καταστήσειν τὴν πόλιν,
καὶ ἄροτρον[p] εἰπὼν βαλεῖν κατ᾽ αὐτὴν, ἐπὶ τοὺς

[n] "Legendum est ὑπεκβαίνει." VALESIUS.

[o] Ita C. ὑπὸ editt.

[p] Ita F. M. Stephan. Genev. ἄρατρον Niceph. xi. 49. Vales. Reading.

bari qui jam Thraciam depopulati fuerant, ipsa quoque Constantinopoleos suburbana vastabant, cum nullæ tunc adessent copiæ ad resistendum ipsis idoneæ. Verum ubi barbari ad ipsa urbis mœnia propius accedere tentarunt, cives eam rem moleste ferentes, adversus principem murmurare cœperunt, quasi qui hostes ipse eo adduxisset: quippe cum non illico adversus illos signa movisset, sed bellum de industria traheret. Itaque cum equestre certamen ageretur, omnes uno consensu adversus imperatorem vociferati sunt, ut qui nullam reipublicæ curam gereret. Clamabantque: Da nobis arma, et ipsi pugnabimus. His auditis imperator ad iracundiam provocatus est: et die tertio idus Junii urbe egreditur, minatus se de Constantinopolitanis pœnas sumpturum, si rediisset incolumis: tum ob convicia quibus ipsum tunc affecerant, tum quod antea tyrannidi Procopii favissent. Urbem igitur eversurum se, et aratrum solo ejus impacturum minatus, contra

6 βαρβάρους ἐχώρει. Καὶ ὤθει μὲν αὐτοὺς πόρρω
τῆς πόλεως· ἐδίωκε δὲ ἄχρι τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἀδρια-
νουπόλεως, ἣ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μακεδονίας ἐστίν.
7 Ἐκεῖ τε συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἀπέθανε τῇ ἐννάτῃ
τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ· τοῦτο
δὲ ἦν τέταρτον ἔτος τῆς διακοσιοστῆς[q] ὀγδοηκοστῆς
8 ἐννάτης Ὀλυμπιάδος. Καὶ οἱ μὲν πυρὶ φασὶν ἀπο-
λέσθαι αὐτὸν εἰς κώμην καταφυγόντα τινὰ, ἣν ἐπι-
9 δραμόντες οἱ βάρβαροι ἐνέπρησαν. Οἱ δὲ, ἀμείψαντα
τὸ βασιλικὸν σχῆμα φασὶν αὐτὸν εἰς μέσον τὸ στί-
φος τῶν πεζῶν εἰσδραμεῖν· εἶτα τῶν ἱππέων προδε-
δωκότων, καὶ οὐχ ἁψαμένων τῆς μάχης, ἐν τῇ συμ-
βολῇ τούτους περιχυθέντας[r] πάντας ἀθρόως πεσεῖν.
10 Ἔνθα δὴ φασὶν αὐτὸν ἀγνοηθῆναι κείμενον, οὐκ
ὄντος βασιλικοῦ σχήματος τοῦ καταμηνύσοντος[s]
11 ὅστις ἦν. Τελευτᾷ δὲ ζήσας ἔτη ν', συμβασιλεύσας

[q] Ita F.M.C. διακοστῆς editt. de quo hæc, "Scribendum est διακοσιοστῆς. Sic antiquarii brevitati studentes, scribere solebant hæc vocabula. Nam et διακοστὸν scribebant et τριακοστὸν pro διακοσιοστῷ et τριακοσιοστῷ," VALESIUS.

[r] περισχισθέντας F. M.

[s] Ita F. M. Stephan. Genev. καταμηνύσαντος inconsulto Valesius, quem secutus est Reading.

barbaros proficiscitur. Et illos quidem procul ab urbe repulit, et Adrianopolim usque persecutus est, quæ urbs est Thraciæ, in finibus Macedoniæ sita. Ibi congressus cum barbaris, occubuit die tertio idus Augusti, iisdem consulibus quos supra nominavi. Annus hic erat quartus ducentesimæ octogesimæ nonæ Olympiadis. Et alii quidem incendio eum periisse narrant, cum in vicum quemdam confugisset, quem supervenientes barbari concremarunt. Alii dicunt eum abjecto imperiali habitu in medium agmen peditum se conjecisse: cumque equites proditionem fecissent, et prœlium committere detrectassent, pedites Romanos undique a barbaris circumfusos, omnes in acie occubuisse: inter quos ipsum quoque imperatorem jacuisse, sed ignotum, eo quod imperialem habitum quo internosci poterat, prius deposuisset.

μὲν τῷ ἀδελφῷ ἔτη δεκατρία[t]· μετὰ δὲ τὸν ἀδελφὸν βασιλεύσας ἔτη τρία[u]. περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν ις′[x].

[t] ἔτη ιγ̄ F. M.
[u] ἔτη γ̄ F. M.
[x] ις̄. Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγος δ̄. M.

Vixit annis quinquaginta. Et cum fratre quidem imperavit annos XIII. post fratrem vero regnavit triennio. Porro hic liber sexdecim annorum res gestas complectitur.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ[a]

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

[b]ΤΟΜΟΣ Ε.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

1 ΠΡΙΝ ἀρξώμεθα[c] τῆς ἱστορίας τοῦ πέμπτου βι-
βλίου, φαμὲν πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐντυγχάνειν τῇδε
τῇ ὑποθέσει μὴ μέμψασθαι ἡμῖν, ὅτι προθέμενοι
ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν συγγράψασθαι ἐπιμίγνυμεν
αὐτῇ καὶ τοὺς κατὰ καιρὸν γενομένους πολέμους,
ὅσων[d] τὴν ἱστορίαν μετὰ τῆς ἀληθείας ἐδυνήθημεν
2 γνῶναι. Τοῦτο γὰρ πολλῶν ἕνεκα ποιοῦμεν· τοῦ
εἰς γνῶσιν ἄγειν τὰ γινόμενα· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦ
τοὺς ἐντυγχάνοντας μὴ προσκορεῖς γενέσθαι, ἐκ τοῦ

[a] Σχολαστικοῦ om. F. M.
[b] βιβλίον ε'. F. M.
[c] ἀρξόμεθα F. M.
[d] Ita M. sicut legi voluerat W. Lowth. ὅσον ceteri.

VALESII INTERPRETATIO.

PROŒMIUM.

Antequam libri quinti historiam ordiamur, eos qui hoc opus lecturi sunt rogamus, ne nobis vitio vertant, quod cum ecclesiasticam historiam scribere instituerimus, bella quoque variis subinde temporibus gesta, quorum quidem certissimam notitiam nobis habere licuit, eidem interseramus. Id enim facimus multis de causis. Primum ut rerum gestarum notitiam lectoribus tradamus. Deinde ne lectores fastidio afficiantur, si in episcoporum

σχολάζειν[e] τῇ φιλονεικίᾳ τῶν ἐπισκόπων, καὶ οἷς κατ'
3 ἀλλήλων ἐτύρευσαν. Πρὸ δὲ τούτων, ἵνα γνωσθῇ
ὅπως τῶν δημοσίων ταραττομένων, ὡς ἔκ τινος συμ-
4 παθείας καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐταράττετο. Εἰ γάρ
τις παρατηρήσει, συνακμάσαντα εὑρήσει τά τε δημό-
σια κακὰ, καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν δυσχερῆ· ἢ γὰρ
κατὰ ταυτὸ[f] κινηθέντα εὑρήσει, ἢ ἐπακολουθοῦντα
ἀλλήλοις· καὶ ποτὲ μὲν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἡγούμενα,
εἶτα αὖθις ἐπακολουθοῦντα τὰ δημόσια· ποτὲ δὲ
5 τοὔμπαλιν. Ὥστε μὲ τὴν[g] διαδοχὴν τούτων, μὴ ἔκ
τινος συντυχίας δύνασθαι νομίζειν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμε-
τέρων πλημμελημάτων λαμβάνειν τὰς ἀρχάς· τιμω-
ρίας δὲ ἕνεκεν ἐπιφέρεσθαι τὰ κακὰ, εἴγε κατὰ τὸν
ἀπόστολον, Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί
εἰσιν εἰσάγουσαι[h] εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολου-
6 θοῦσιν. Διὰ ταύτην δὴ τὴν αἰτίαν, τῇ ἐκκλησιαστικῇ

[e] Ita M. μὴ σχολάζειν ceteri: de quo hæc dixit, "Lego ἐκ τοῦ ἀεὶ σχολάζειν. Insuavis enim est et odiosa particulæ negativæ repetitio, cum præcedat τοῦ τοὺς ἐντυγχάνοντας μὴ προσκορεῖς γενέσθαι. Post hæc enim verba sequi debet affirmatio," VALESIUS.

[f] ταυτὸν F. M.

[g] Ita M. τῶν διαδοχῶν ceteri.

[h] προάγουσαι M. secundum apostolum, 1 Tim. v. 24.

contentionibus, et in iis, quæ adversus se invicem moliti sunt, perlegendis, eos assidue detineamus. Præcipue vero, ut intelligatur qualiter turbato reipublicæ statu, ecclesia quoque quasi quadam compassione turbata est. Nam si quis animum attenderit, reipublicæ mala et ecclesiarum calamitates simul viguisse deprehendet. Aut enim uno eodemque tempore orta utraque esse reperiet, aut brevi temporis spatio se invicem subsecuta: et interdum quidem ecclesiarum calamitates præire; deinde subsequi motus reipublicæ: interdum vero vice versa. Adeo ut in animum meum inducere non possim, harum rerum vicissitudinem ex fortuito casu, sed potius ex sceleribus nostris causam ortus sui ducere, et ad eorum castigationem immitti calamitates. Si quidem, ut ait apostolus, Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: quosdam vero etiam subsequuntur. Hanc igitur ob causam, ecclesiasticæ historiæ quædam etiam

ἱστορίᾳ καί τινα τῶν δημοσίων πραγμάτων ἐπισυμ-
7 πλέκομεν. Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ Κωνσταντίνου περὶ τοὺς πολέμους γενόμενα διὰ χρόνου μῆκος εὑρεῖν οὐκ
8 ἰσχύσαμεν. Τῶν δὲ μετὰ ταῦτα, ὅσα παρὰ τῶν ἔτι ζώντων ἐμάθομεν, ἐν ἐπιδρομῇ ποιούμεθα μνήμην.
9 Συνεχῶς δὲ καὶ τοὺς βασιλεῖς τῇ ἱστορίᾳ περιλαμ-
βάνομεν, διότι ἀφ' οὗ χριστιανίζειν ἤρξαντο, τὰ τῆς 264
ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν, καὶ αἱ μέγισται[i] σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασί τε καὶ
10 γίνονται. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ[k] μνήμην πεποιήμεθα, διότι τὰς ἐκκλησίας ἐτάραξε. καὶ ταῦτα μὲν ἐν Προοιμίῳ αὐτάρκως εἰρήσθω. ἤδη δὲ τῆς ἱστορίας ἁπτώμεθα.

ΚΕΦ. Α.

Ὡς[l] μετὰ τὸν θάνατον Οὐάλεντος, τῶν Γότθων ἐπελθόντων κατὰ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δῆμος αὐτῆς[m] ἀντεπεξῄει συμμάχους τοὺς Σαρακηνοὺς ἔχων τοὺς ὑπὸ Μαυΐας ταττομένους.

1 Τοῦ δὴ βασιλέως Οὐάλεντος ἄδηλον ἐσχηκότος τὴν

[i] *μέγιστοι* perperam F.
[k] *τοῦ χριστιανισμοῦ* F. M.
[l] Titulum om. M.
[m] *αὐτοῖς*, et mox *μαυία*, quemadmodum supra in tabula sive indice capitum, F.

in republica gesta adjunximus. Et ea quidem quæ Constantini principatu in bello acta sunt, ob temporis vetustatem reperire haudquaquam potuimus. Quæ vero posthæc gesta sunt, ea sicut ab iis qui adhuc supersunt accepimus, strictim commemoramus. Sed et ipsos subinde imperatores in hoc opere perpetuo includimus, propterea quod ex quo illi Christiani esse cœperunt, ex illis pependerunt res ecclesiasticæ: et maxima quæque concilia eorum arbitrio tum facta sunt antea, tum hodieque fiunt. Postremo Arianæ sectæ mentionem fecimus, eo quod illa ecclesiarum statum perturbavit. Atque hæc procemii loco dixisse sufficiat: nunc historiam ordiamur.

CAPUT I.

Quomodo post Valentis obitum, cum Gothi Constantinopolim oppugnarent, cives adversus eos eruptionem fecerunt, auxiliantibus Saracenis qui Maviæ parebant.

Postquam Valens incerto mortis genere periisset, barbari ad

τελευτὴν, οἱ βάρβαροι πάλιν ἕως τῶν τειχῶν τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἐλθόντες τὰ περὶ αὐτὴν ἐπόρ-
2 θουν προάστεια. Ἐφ' οἷς ὁ δῆμος ἀγανακτῶν δι'
ἑαυτῶν τοῖς βαρβάροις ἀντεπεξῄεσαν, ἕκαστος τὸ
3 παρατυγχάνον ἀντὶ ὅπλου λαμβάνοντες. Ἐδίδου δὲ
τοῖς ἐξιοῦσιν εἰς τὸν πόλεμον ἡ τοῦ βασιλέως γυνὴ
Δομνίκα μισθὸν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου, καθὰ καὶ
4 τοῖς στρατιώταις ἐνενόμιστο. Ἐπεβοήθουν δὲ αὐτοῖς
ὀλίγοι Σαρακηνοὶ ὑπόσπονδοι, παρὰ Μαυΐας πεμ-
5 φθέντες, ἧς καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Τοῦτον οὖν
τὸν τρόπον τηνικαῦτα τοῦ δήμου ἀγωνισαμένου, πόρρω
τῆς πόλεως ἀπεχώρησαν οἱ βάρβαροι.

ΚΕΦ. Β.

Ὡς[n] Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἐκ τῶν ἐξοριῶν ἀνακαλεσάμενος τοὺς αἱρετικοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἐξεδίωξε, καὶ κοινωνὸν τῆς βασιλείας Θεοδόσιον προσελάβετο.

1 Γρατιανὸς δὲ ἅμα τῷ νέῳ Οὐαλεντινιανῷ τῆς βασιλείας ἐγκρατὴς γενόμενος καταγνούς τε τοῦ

[n] Titulum om. M.

ipsa usque mœnia Constantinopoleos iterum progressi, suburbana undique vastare cœperunt. Quod cum cives ægre admodum ferrent, arrepto vice teli eo quod cuique obvium erat, suopte motu adversus barbaros erumpunt. Uxor autem imperatoris Dominica, cunctis ad bellum egredientibus ex regali ærario stipendium dabat, quemadmodum militibus erogari solet. Aderant etiam auxilio pauci quidam fœderati Saraceni, a Mavia regina missi, cujus etiam antea mentionem fecimus. Ad hunc igitur modum cum cives certamen iniissent, barbari procul ab urbe regia discesserunt.

CAPUT II.

Quomodo imp. Gratianus orthodoxis episcopis ab exsilio revocatis, hæreticos ecclesiis expulit, et consortem imperii Theodosium sibi adscivit.

Gratianus vero una cum juniore Valentiniano imperii summam adeptus, damnata Valentis patrui sui in Christianos crudelitate,

θείου Οὐάλεντος τῆς περὶ τοὺς Χριστιανοὺς ὠμότητος, τοὺς μὲν ὑπ' ἐκείνου ἐξορισθέντας ἀνεκάλει· νόμῳ τε ἐθέσπισε, μετὰ ἀδείας ἑκάστην τῶν θρησκειῶν ἀδιορίστως ἐν τοῖς εὐκτηρίοις συνάγεσθαι· μόνους δὲ τῶν ἐκκλησιῶν εἴργειν Εὐνομιανοὺς, Φωτινιανοὺς, καὶ
2 Μανιχαίους. Συνεωρακὼς δὲ κάμνουσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, καὶ τὰ βαρβάρων ἐπικρατοῦντα, καὶ ὅτι δεῖται τὰ δημόσια γενναίου ἀνδρὸς, κοινωνὸν προσλαμβάνει τῆς βασιλείας Θεοδόσιον, ἄνδρα ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἱσπανίας καταγόμενον πολλά τε κατὰ τοὺς πολέμους ἀγωνισάμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἄξιον τῆς βασιλείας ἤδη πάλαι καὶ πρὸ τῆς Γρατια-
3 νοῦ χειροτονίας ὑπὸ πάντων κριθέντα. Ἀναγορεύσας οὖν αὐτὸν ἐν τῷ Σιρμίῳ, πόλις δὲ Ἰλλυριῶν αὕτη, A. D. 379.
ἐν[o] ὑπατείᾳ Αὐσονίου καὶ Ὀλυβρίου, τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς, μερίζεται αὐτῷ τοὺς κατὰ βαρβάρων ἀγῶνας.

ΚΕΦ. Γ.

Τίνες[p] ἐπίσκοποι τῶν μεγάλων ἐκκλησιῶν τηνικαῦτα τὴν προστασίαν εἶχον.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον, τῆς μὲν ἐν Ῥώμῃ

[o] ἐν om. F. M. [p] Titulum om. M.

cunctos qui ab illo in exsilium ejecti fuerant, revocavit. Lege præterea sanxit, ut omnes cujuscumque religionis homines absque ullo discrimine in ecclesiis convenirent: soli autem Eunomiani, Photiniani et Manichæi pellerentur ecclesiis. Cumque imperium Romanum languere, barbaros vero invalescere animadverteret, remque publicam viro strenuo indigere, collegam imperii adsumit Theodosium, virum nobili genere in Hispaniis ortum, qui et in bello multa strenue gesserat, et ob eam causam jampridem etiam ante designationem Gratiani, dignus imperio ab omnibus fuerat judicatus. Cum igitur imperatorem eum renuntiasset Sirmii, quæ urbs est Illyrici, consulatu Ausonii et Olybrii, die septimo decimo calendas Februarii, curam belli adversus barbaros gerendi cum illo partitur.

CAPUT III.

Quinam eo tempore majorum ecclesiarum fuerint episcopi.

Eodem tempore ecclesiæ quidem Romanæ præerat Damasus,

ἐκκλησίας Δάμασος προΐστατο διαδεδεγμένος Λιβέ-
ριον· τῆς δὲ Ἱεροσολύμων ἔτι Κύριλλος ἐκράτει· ἡ
2 δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς ἔφημεν, τριχῇ διῄρητο. Τῶν
μὲν γὰρ ἐκκλησιῶν, Δωρόθεος ὁ Ἀρειανὸς μετὰ
Εὐζώϊον ἐγκρατὴς ἐγένετο· τῶν δὲ ἄλλων οἱ μὲν
ὑπὸ Παυλίνῳ, οἱ δὲ ὑπὸ Μελιτίῳ τῆς ἐξορίας ἀνα-
3 κληθέντι ἐτάττοντο. Καὶ τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν
δὲ[q], Ἀρειανῶν μὲν Λούκιος καὶ ἐν φυγῇ διάγων· τῆς
δὲ ὁμοουσίου πίστεως Τιμόθεος μετὰ Πέτρον προ-
4 ΐστατο. Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει τῶν μὲν ἐκκλη-
σιῶν Δημόφιλος ἦν ἐγκρατὴς, ὁ μετὰ Εὐδόξιον τῆς
Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας· οἱ δὲ τοῦτον ἐκτρε-
πόμενοι καθ' ἑαυτοὺς τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο.

ΚΕΦ. Δ.

Ὡς[r] Μακεδονιανοὶ οἱ πρότερον πρὸς τὸν Ῥώμης Δάμασον περὶ τοῦ ὁμοουσίου διαπρεσβευσάμενοι αὖθις τῇ προτέρᾳ πλάνῃ ὑπήχθησαν.

1 Μακεδονιανοὶ δὲ μετὰ τὴν πρὸς Λιβέριον πρε-

q δὲ Ἀρειανῶν in marg. ab ead. manu M.

r Ὅτι μακεδονιανοὶ διὰ τὴν ἄδειαν τοῦ νόμου μετεβάλοντο M.

qui Liberio successerat: Hierosolymitanam autem ecclesiam adhuc obtinebat Cyrillus. Antiochensis porro ecclesia, sicut antea dixi, tres in partes divisa erat. Etenim ecclesiis quidem post Euzoïum Dorotheus Arianus potiebatur. Reliqui partim Paulino, partim Melitio qui ab exsilio revocatus fuerat, obtemperabant. Alexandriæ vero, Arianorum quidem ecclesias Lucius, licet in fugam actus, administrabat: consubstantialis autem fidem profitentibus, post Petrum Timotheus præsidebat. Apud Constantinopolim Demophilus Arianæ partis post Eudoxium episcopus, ecclesias possidebat. Hi vero qui communionem illius aversabantur, seorsum conventus agebant.

CAPUT IV.

Quomodo Macedoniani, qui prius ad Liberium Romanum episcopum pro consubstantialis fide scripserant, denuo ad pristinum errorem revoluti sunt.

At Macedoniani post legationem ad Liberium missam, per

σβείαν, ἀδιάφορον ἕως τινὸς χρόνου τὴν κοινωνίαν ἐποιοῦντο, κατὰ τὰς ἐκκλησίας τὰς ἐν ἑκάστῃ πόλει ἀλλήλοις ἐπιμιγνύμενοι αὐτοί τε καὶ οἱ ἐξ ἀρχῆς τὸν
2 ὅρον τῆς ἐν Νικαίᾳ στέρξαντες πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γρατιανοῦ τοῦ βασιλέως νόμος ἄδειαν ταῖς θρησκείαις παρεῖχε, διακριθῆναι πάλιν ἐσπούδασαν.
3 Συναχθέντες δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας[s] αὖθις ἐδογμάτισαν ἐκτρέπεσθαι τὴν τοῦ ὁμοουσίου φωνήν, καὶ τοῖς ἀσπαζομένοις τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν μηδαμῶς 266
4 ἐπιμίγνυσθαι. Ἀλλ' οὐκ ἀπώναντο τοῦ ἐπιχειρήματος· καταγνόντες γὰρ αὐτῶν οἱ πλείους, ὡς ἄλλοτε ἄλλα δογματιζόντων, ἀπέστησάν τε αὐτῶν καὶ τοῖς τὸ ὁμοούσιον φρονοῦσι βεβαίως ἡνώθησαν.

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ[t] τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ διὰ Παυλῖνον καὶ Μελίτιον τηνικαῦτα συμβάντων.

1 Τότε δὴ καὶ τὰ κατὰ Ἀντιόχειαν τὴν ἐν Συρίᾳ, διὰ Μελίτιον φιλονεικίαν ἔσχεν τοιάνδε. φθάσαντες

[s] τῆς καρίας M. Niceph. xii. 2. Sozom. vii. 2. [t] Titulum om. M.

ecclesias singularum civitatum sine ullo discrimine communicabant, permiscentes se mutuo cum iis qui Nicænæ fidei formulam ab initio fuerant amplexi. Verum ubi lex imperatoris Gratiani omnibus sectis licentiam concessit, denuo seorsum agere instituerunt. Igitur Antiochiæ congregati, decreverunt vocem consubstantialis rejiciendam esse, nec ullo modo communicandum cum iis qui Nicænam fidem profiterentur. Sed hic conatus male ipsis cessit. Plerique enim damnata eorum inconstantia, utpote qui alia subinde atque alia fidei decreta promulgarent, ab iis recesserunt, et fidei consubstantialis sectatoribus constanter in posterum adhæserunt.

CAPUT V.

De his quæ tunc Antiochiæ propter Paulinum et Melitium contigerunt.

Per idem tempus, Antiochiæ etiam in Syria propter Melitium gravis contentio exarsit. Jam antea diximus, Paulinum episco-

εἴπομεν, ὅτι Παυλῖνος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος
δι' ὑπερβάλλουσαν εὐλάβειαν εἰς ἐξορίαν οὐκ ἐπέμ-
2 πετο. Μελίτιος δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ Ἰουλιανοῦ ἀνάκλη-
σιν, πάλιν ὑπὸ Οὐάλεντος ἐξορισθεὶς, ὕστερον ἐπὶ
Γρατιανοῦ ἀνεκλήθη· ἐλθών τε εἰς Ἀντιόχειαν,
3 κατέλαβε Παυλῖνον ἤδη γηραιὸν ὄντα. Εὐθὺς οὖν
πάντες οἱ αὐτῷ προσκείμενοι σπουδὴν ἐτίθεντο σύν-
4 θρονον γενέσθαι Παυλίνῳ τὸν Μελίτιον. Τοῦ δὲ
Παυλίνου λέγοντος, παρὰ κανόνας εἶναι σύνθρονον
λαβεῖν τὸν ὑπὸ Ἀρειανῶν χειροτονηθέντα, ἐκβιάζεται
ὁ λαός· καὶ ἐν μιᾷ τῶν πρὸ τῆς πόλεως ἐκκλησιῶν,
5 παρασκευάζουσιν ἐνθρονισθῆναι αὐτόν. Τούτου γε-
νομένου, πολλὴ φιλονεικία κεκίνητο· μετὰ δὲ ταῦτα
εἰς ὁμόνοιαν ἦλθον οἱ λαοὶ ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις.
6 Συναγαγόντες τοὺς ὑποψήφους εἰς ἐπισκοπὴν, εὑρί-
σκουσι τοὺς πάντας τὸν ἀριθμὸν ἓξ, ἐν οἷς ἦν καὶ
Φλαβιανός· ὅρκῳ τε τούτους ἠσφαλίσαντο, τὸ[u] μη-
δένα παρελθεῖν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, ἑνὸς τῶν ἐπισκό-
πων προτελευτήσαντος, ἀλλὰ συγχωρεῖν τὸν ὑπο-
λειφθέντα κατέχειν τοῦ προαπελθόντος τὸν θρόνον.

[u] τὸ om. F.M.

pum Antiochiæ ob eximiam sanctitatem in exsilium minime ejectum fuisse: Melitium vero, postquam a Juliano restitutus fuisset, iterum a Valente pulsum in exsilium, tandem a Gratiano esse revocatum. Qui cum rediisset Antiochiam, Paulinum jam senio confectum offendit. Statim igitur omnes qui favebant Melitio, operam dederunt, ut una cum Paulino in episcopali solio resideret. Cumque diceret Paulinus refragari ecclesiasticis regulis, ut is qui ab Arianis ordinatus fuisset, ad societatem cathedræ admitteretur, populus vi adhibita perfecit, ut in quadam extra urbem ecclesia Melitius in sede episcopali collocaretur. Quo facto ingens contentio exorta est. Postea vero populus ad concordiam rediit, pactis inter se ejusmodi conditionibus. Cum eos omnes qui ad episcopatum gerendum idonei videbantur, collegissent: erant autem sex numero, inter quos etiam erat Flavianus: eos sacramento adegerunt, ut altero e duobus episcopis mortuo, nemo ipsorum episcopalem sedem ambiret, sed alterum qui superstes

7 Οὕτω δοθέντων τῶν ὅρκων, ὁ λαὸς εἶχεν ὁμόνοιαν καὶ οὐκέτι πρὸς ἀλλήλους διεκρίνοντο· οἱ δὲ Λουκίφερος διὰ τοῦτο διεκρίθησαν, ὅτι Μελίτιος ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν χειροτονηθεὶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐδέχθη.
8 Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καθεστώτων, ἐδέησε τὸν Μελίτιον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΚΕΦ. ϛ.

Ὡς[x] Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ κοινῷ δόγματι τῶν ὀρθοδόξων τὴν προστασίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἀναδέδεκται, καθ' ὃν καιρὸν καὶ Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν κατὰ τῶν[y] βαρβάρων νίκην ἐν Θεσσαλονίκῃ νοσήσας ὑπὸ Ἀσχολίου τοῦ ἐπισκόπου βαπτίζεται.

1 Ὅτε κοινῷ δόγματι πολλῶν ἐπισκόπων Γρηγόριος ἀπὸ τῆς Ναζιανζοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπὴν μετετίθετο. τοῦτο μὲν οὕτως ἐγένετο.
2 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ βασιλεῖς Γρατιανὸς καὶ Θεοδόσιος κατὰ βαρβάρων ἤραντο νίκας· καὶ Γρα- 267

x Ὅτι γρηγόριος εἰς τὴν κωνσταντινούπολιν μετετέθη. M.

y Ita F. τῶν om. ceteri.

esset, demortui locum sinerent retinere. Ad hunc modum præstito juramento, populus ad unitatem rediit, nec ulterius inter se divisus est. At Luciferiani se a reliquis sejunxere, propterea quod Melitius qui ab Arianis ordinatus fuerat, ad episcopale munus susceptus fuisset. Dum Antiochena ecclesia in hoc statu esset, negotii cujusdam necessitas exegit, ut Melitius Constantinopolim proficisceretur.

CAPUT VI.

Qualiter Gregorius Nazianzenus communi orthodoxorum suffragio episcopus ecclesiæ Constantinopolitanæ est constitutus: quo tempore et Theodosius imp. post relatam de barbaris victoriam in morbum prolapsus, Thessalonicæ ab Ascholio episcopo baptizatus est.

Quo quidem tempore Gregorius communi multorum episcoporum suffragio ab episcopatu urbis Nazianzi ad Constantinopolitanæ ecclesiæ sacerdotium translatus est. Atque id quidem ita factum est, ut dixi. Sub idem vero tempus imperatores Gratianus et Theodosius, victoriam de barbaris singuli retulerunt. Et Gra-

τιανὸς μὲν εὐθὺς ἐπὶ τὰς Γαλλίας ἐχώρει, Ἀλαμανῶν
καταρεχόντων τὴν ἐκεῖ χώραν· Θεοδόσιος δὲ μετὰ
τὰ τρόπαια ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν σπεύδων
3 τὴν Θεσσαλονίκην καταλαμβάνει. Ἐκεῖ τε ἀρρω-
στίᾳ περιπεσὼν ἀξιωθῆναι τοῦ Χριστιανικοῦ βαπτί-
σματος ἐπεθύμησεν, ἄνωθεν μὲν ἐκ προγόνων Χρι-
στιανὸς ὑπάρχων καὶ τῇ τοῦ ὁμοουσίου πίστει προσ-
4 κείμενος. Τὸ δὲ βαπτισθῆναι διὰ τὴν ἀρρωστίαν
σπεύσας, ἐπιζητήσας τε τὸν[z] Θεσσαλονικέων ἐπίσκο-
5 πον, ἠρώτησε πρότερον ποίαν πίστιν ἠσπάζετο. Τοῦ
δὲ εἰπόντος, ὡς οὐ παρῆλθεν ἡ Ἀρειανῶν δόξα κατὰ
τὰ[a] Ἰλλυριῶν ἔθνη, οὐδὲ ἴσχυσε συναρπάσαι ἡ παρ'
ἐκείνου γεγενημένη καινοτομία[b] τὰς τῇδε ἐκκλησίας,
ἀλλὰ μένουσι φυλάσσοντες ἀσάλευτον τὴν ἄνωθεν
μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἀποστόλων παραδοθεῖσαν
πίστιν, ἐν δὲ τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ βεβαιωθεῖσαν,
ὁ βασιλεὺς ἀσμενέστατα ὑπὸ Ἀσχολίου τοῦ ἐπισκό-
6 που βαπτίζεται. Ἀναρρωσθεὶς οὖν ἐκ τῆς νόσου μετ'

[z] Ita C. τῶν Θεσσαλονικέων ceteri. Usitatior est illa forma; sicut e. g. in τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ vii. 25.

[a] Ita F. M. τὰ om. ceteri.

[b] κενοτομία, correctum in καινοτομία F., M.

tianus quidem confestim ad Gallias reversus est, eo quod Alamanni provincias illas popularentur. Theodosius vero post erecta de barbaris tropæa Constantinopolim contendens, venit Thessalonicam. Ubi cum in morbum incidisset, Christianorum more baptismum percipere concupivit; quippe qui jam inde a majoribus Christianus esset, et consubstantialis fidem profiteretur. Porro cum ob ingruentem morbum quantocyus baptizari vellet, et Thessalonicensem episcopum ea de causa ad se accersisset, prius ab eo percontatus est quam ille fidem sectaretur. Cumque respondisset episcopus, opinionem Arii ad Illyrici usque provincias minime penetrasse, et inductam ab illo novitatem ecclesias illic sitas decipere nequaquam valuisse: sed eam fidem quæ initio ab apostolis tradita, et postea in concilio Nicæno confirmata est, ab incolis constanter retineri, imperator ab Ascholio libentissime baptizatus est. Paucis autem post diebus morbo liberatus, Con-

οὐ πολλὰς τὰς ἡμέρας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχεται, περὶ τὴν τετάρτην καὶ εἰκάδα τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Γρατιανοῦ τὸ πέμπτον καὶ αὐτοῦ Θεοδοσίου τὸ πρῶτον. A. D. 380.

ΚΕΦ. Ζ.

Ὡς[c] Γρηγορίου εἰσελθόντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καί τινων ἐπισκόπων ἐπὶ τούτῳ διαγογγυσάντων, αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας[d] τὴν προστασίαν παρῃτήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Ἀρειανῷ ἐπισκόπῳ Δημοφίλῳ δηλοῖ ἢ προσθέσθαι τῷ ὁμοουσίῳ ἢ τῆς πόλεως ἐξιέναι· ὅπερ μᾶλλον ἐποίησεν.

1 Τότε δὲ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ μετατεθεὶς ἔνδον
τῆς πόλεως ἐν μικρῷ εὐκτηρίῳ τὰς συναγωγὰς ἐποι-
εῖτο· ᾧτινι ὕστερον οἱ βασιλεῖς μέγιστον οἶκον εὐκτή-
2 ριον προσσυνάψαντες Ἀναστασίαν ὠνόμασαν. Γρη-
γόριος μὲν οὖν ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ εὐλαβείᾳ τοὺς
καθ' ἑαυτὸν ὑπερβάλλων γνοὺς διαγογγύζοντας τινὰς,
ὡς εἴη ὑπερόριος, ἀσμένως τὴν τοῦ βασιλέως παρου- 268
σίαν δεξάμενος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαγωγὴν
3 παρῃτήσατο. Ὁ μέντοι βασιλεὺς ἐν τοιαύτῃ κατα-

c Ὅτι ἀναστασίαν τὴν ἐκκλησίαν ἐκάλεσαν οἱ βασιλεῖς μείζονα ποιήσαντες. M.

d τὴν προστασίαν τῆς ἐκκλησίας F.

stantinopolim advenit die octavo calendas Decembris, consulatu Gratiani quinto, et ipsius Theodosii primo.

CAPUT VII.

Qualiter Gregorius episcopis quibusdam ob translationem ipsius murmurantibus, episcopatu se abdicavit: et imperator Demophilo Arianorum episcopo mandavit, ut aut fidei consubstantialis assentiretur, aut urbe excederet: quod quidem Demophilus facere maluit.

Eodem tempore Gregorius ab urbe Nazianzo translatus, intra urbem regiam in exiguo oratorio conventus agebat: cui postea imperatores cum maximam basilicam adjunxissent, Anastasiæ nomen ei indiderunt. At Gregorius vir disertissimus, et omnium sui temporis religiosissimus, cum quosdam ob id murmurare intelligeret, quod esset peregrinus, imperatoris adventum avide amplexus, Constantinopoli morari ulterius recusavit. In hoc statu ecclesiam cum reperisset imperator, sol-

στάσει τὴν ἐκκλησίαν εὑρὼν, φροντίδα ἐτίθετο, ὅπως
οὖν εἰρήνην ποιήσας, ὁμόνοιαν κατεργάσηται, καὶ τὰς
4 ἐκκλησίας αὐξήσειε. Δηλοῖ οὖν εὐθὺς τῷ Δημο-
φίλῳ, ὃς τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας προειστήκει, εἰ
βούλοιτο πιστεύειν[e] τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ, ἑνοῦν
5 τε τὸν λαὸν καὶ τὴν εἰρήνην ἀσπάζεσθαι. Τοῦ δὲ
φυγόντος τὴν πρότασιν· οὐκοῦν, ἔφη ὁ βασιλεὺς, εἰ
τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν φεύγεις, φεύγειν σὲ καὶ
6 τῶν εὐκτηρίων τόπων κελεύω. Ταῦτα ἀκούσας ὁ
Δημόφιλος καὶ λογισάμενος ὡς χαλεπὸν πρὸς κρείσ-
σονας ἀντιπίπτειν, συγκαλεσάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τὰ πλήθη, ἐν μέσοις τε ἀναστὰς, τοιάδε δἰ αὐτοῦ[f]
7 πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἐφθέγξατο. Ἀδελφοὶ, γέγρα-
πταί, φησιν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἐὰν ὑμᾶς διώκωσιν ἐκ
τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἐπεὶ τοί-
νυν ὁ βασιλεὺς τῶν ἐκκλησιῶν χρήζει[g], ἴστε τῇ ἑξῆς

[e] πιστεύσειν F. M.
[f] αὐτοῦ M.
[g] Ita F. M. χωρίζει editt. "Flor. et Sfort. χρήζει. Quam scripturam secutus est Epiphan. *Ecclesiis opus habet.* Nicephor. vulgat. tuetur. Mihi quidem scripta lectio magis placet." VALESIUS. Non assentior Viro doctissimo. Facete enim dictum est χρήζει, quo Demophilus lepide vim regii edicti enervaret, tanquam non hæreticos damnantis, sed imperatoris egestati consulentis. Postremo potior est codicum auctoritas.

licite inquirebat, quonam modo redintegrata pace, concordiam firmaret et ecclesias amplificaret. Confestim igitur mandat Demophilo Arianæ partis episcopo, utrum Nicænæ fidei consentire, et populum adunare, pacemque amplecti vellet. Illo conditionem sibi oblatam detrectante: si pacem, inquit, et concordiam fugis, te quoque ex ecclesiis fugere jubeo. Quæ cum audisset Demophilus, secum ipse perpendens quam difficile esset potentioribus resistere, convocata in ecclesiam multitudine, ipse in medio stans, gregales suos ita allocutus est. Fratres, scriptum est in Evangelio: Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. Quoniam igitur imperator nos ab ecclesiis excludit, sciatis nos crastina die extra urbem conventum esse habituros. His dictis egreditur: evangelici oraculi sententiam minime assecutus, cujus

8 συναχθησομένους ἡμᾶς ἔξω τῆς πόλεως. Ταῦτα εἶπε,
καὶ ἐξῆλθεν· οὐχ ὡς τὸ τοῦ εὐαγγελίου λόγιον ἔχει
τὴν θεωρίαν εἰδὼς, ἐκ τῆς τοῦ κόσμου διαγωγῆς
τούτους[h] φεύγοντας ζητεῖν τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
9 Ἀλλ' ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πόλεως τὰς συναγωγὰς
τοῦ λοιποῦ ἐποιήσατο. συνεξῄει δὲ αὐτῷ καὶ Λού-
κιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς[i] πρότερον ἔφην, ἐκβλη-
θεὶς, φυγῇ τε χρησάμενος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
10 διέτριβεν. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Ἀρειανοὶ ἐπὶ τεσσα-
ράκοντα ἔτη τῶν εὐκτηρίων τόπων κρατήσαντες, τὴν
τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ὁμόνοιαν φεύγοντες ὑπεξῆλ-
θον τῆς πόλεως, ἐν ὑπατείᾳ Γρατιανοῦ τὸ πέμπτον
καὶ Θεοδοσίου τοῦ Αὐγούστου τὸ πρῶτον, μηνὶ Νοεμ-
11 βρίῳ, εἰκάδι[k] ἕκτῃ. Ἀντεισῄεσαν δὲ καὶ ἀπελάμ-
βανον οἱ τῆς ὁμοουσίου πίστεως τὰς ἐκκλησίας.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ τῶν[l] ρν' ἐπισκόπων τῶν συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ περὶ ὧν αὐτοὶ ἐθέσπισαν, χειροτονήσαντες ἐν αὐτῇ καὶ Νεκτάριον.

Μηδὲν δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπερθέμενος, σύνοδον ἐπι-

h τοὺς M.
i ὃς ὡς M. ὃς etiam Niceph. xii. 8.
k εἰκάδα ἕκτῃ F. ιϛ M.
l Titulum om. M.

hæc est intelligentia, ut ex conversatione hujus sæculi fugientes, cœlestem Hierusalem requiramus. Ille ergo extra urbis portas deinceps conventus celebravit. Exiit etiam una cum illo Lucius, qui Alexandria ejectus, sicut antea diximus, profugus Constantinopoli degebat. Ad hunc modum Ariani, cum quadraginta annis ecclesias obtinuissent, concordiam ad quam eos invitabat Theodosius imperator, aversati, ex urbe discesserunt consulatu Gratiani quinto et Theodosii Augusti primo, die sexto calendas Decembris. Hi vero qui consubstantialis fidem tuebantur, in eorum locum succedentes, ecclesias postliminio recuperarunt.

CAPUT VIII.

De centum et quinquaginta episcopis Constantinopoli congregatis: deque illorum decretis et ordinatione Nectarii.

Posthæc imperator nihil cunctatus, suæ fidei episcoporum con-

σκόπων τῆς αὐτοῦ πίστεως συγκαλεῖ, ἐπὶ τῷ[m] κρα-
τύναι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν καὶ χειροτονῆσαι τῇ 269
2 Κωνσταντινουπόλει ἐπίσκοπον.' Ἐλπίσας δὲ δύνα-
σθαι καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδονίου ἑνῶσαι τοῖς ἑαυτοῦ,
καὶ τοὺς ἐκείνης τῆς αἱρέσεως προεστῶτας ἐκάλεσε.
3 Συνῆλθον οὖν τῆς μὲν ὁμοουσίου πίστεως, ἐκ μὲν
Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος· ἐκ δὲ Ἱεροσολύμων Κύ-
ριλλος, τότε ἐκ μεταμελείας τῷ ὁμοουσίῳ προσκεί-
4 μενος[n]. Μελίτιος δὲ ἐξ Ἀντιοχείας πάλαι παρῆν,
ὅτε διὰ τὴν Γρηγορίου κατάστασιν μετεστάλη· καὶ ἐκ
Θεσσαλονίκης Ἀσχόλιος[o], καὶ ἄλλοι πολλοί· πάντες[p]
5 δὲ ἦσαν ἑκατὸν πεντήκοντα. Τοῦ δὲ Μακεδονιανῶν
μέρους ἡγεῖτο μὲν Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου, καὶ Μαρκιανὸς
Λαμψάκου· πάντες δὲ ἦσαν τριάκοντα ἕξ, ὧν οἱ
6 πλείους τῶν περὶ Ἑλλήσποντον πόλεων ἦσαν. Συν- A.D. 381.
ῆλθον οὖν ἐν ὑπατείᾳ Εὐχαρίου καὶ Εὐαγρίου, τῷ

m Ita C. τὸ ceteri. Conf. supra iv. 12. p. 501.

n προσθέμενος M.

o "In Sfort. hic et supra c. 6. Ἀχόλιος. Atque ita Latini fere eum appellant. Sic enim Ambrosius, et Prosper in Chronico, et Jornandes in libro de successione regnorum eum nominant. Ascholius tamen fere vocatur a Græcis." VALESIUS. Ἀχόλιος quoque Nicephorus, et *Acholius* Epiphanius, et Damasus atque Innocentius I. papæ. Vid. Mansi Concil. v. viii. c. 749, &c.

p οἱ πάντες ἦσαν ρν. M.

cilium convocat, quo et Nicæna fides confirmaretur, et Constantinopoli ordinaretur episcopus. Et quoniam in spem venerat Macedonianos fidei suæ posse sociari, eorum quoque antistites evocavit. Conveniunt igitur, ex iis quidem qui consubstantialis fidem profitebantur, Timotheus Alexandriæ episcopus, Cyrillus Hierosolymorum, qui tunc pœnitentia ductus consubstantialis fidei adhærebat. Melitius vero jamdudum aderat, propter ordinationem Gregorii illuc accitus: Ascholius item Thessalonicæ episcopus, aliique plures. Universi centum et quinquaginta numero. Macedonianæ vero partis principes erant Eleusius Cyzicenus, et Marcianus Lampsaci episcopus. Omnes porro illius sectæ triginta sex erant; plerique ex civitatibus Hellesponti. Convenerunt itaque Euchario et Evagrio consulibus, mense Maio. Et imperator quidem cum episcopis partis ipsius, omni ope adnitebatur ut Eleusium eosque qui cum illo erant, ad partes suas

7 Μαΐῳ μηνί. Ὁ οὖν βασιλεὺς, καὶ οἱ τῆς αὐτοῦ
πίστεως ἐπίσκοποι, παντοῖοι ἐγένοντο ὁμονοῆσαι αὐ-
τοῖς [q] τοὺς περὶ Ἐλεύσιον, ὑπομιμνήσκοντες τῆς
πρεσβείας, ἧς αὐτοὶ πρὸς Λιβέριον πρότερον τὸν
Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τῶν περὶ Εὐστάθιον ἐπεποί-
8 ηντο· καὶ ὅτι οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου τὴν κοινωνίαν
ἑκουσίως ἀδιάκριτον ἐποιήσαντο· μὴ ποιεῖν τε ὅσια
τοὺς ἐπιγνόντας τὴν ὁμογνώμονα πίστιν, αὖθις ἐπι-
9 χειρεῖν ἀνατρέπειν τὰ καλῶς αὐτοῖς ἐγνωσμένα. Οἱ
δὲ μικρὰ καὶ τῶν παραινέσεων καὶ τῶν ἐλέγχων
φροντίσαντες μᾶλλον ἔφασαν [r] τὴν Ἀρειανὴν αἱρεῖ-
σθαι ὁμολογεῖν δόξαν ἢ τῷ ὁμοουσίῳ συντίθεσθαι.
10 Ταῦτα ἀποκρινάμενοι ἀπηλάγησαν τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως· ἔγραφον δὲ τοῖς κατὰ πόλεις παρεγ-
γυῶντες, μηδαμῶς ὁμονοῆσαι εἰς τὴν πίστιν τῆς [s] ἐν
11 Νικαίᾳ συνόδου. Οἱ δὲ τοῦ ἑτέρου μέρους ἐπιμεί-
ναντες περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου βουλὴν ἐτίθεντο·
Γρηγόριος γὰρ, ὡς μικρὸν ἔμπροσθεν ἔφην, παραιτη-
12 σάμενος ἐπὶ τὴν Ναζιανζὸν ἀπαίρειν ἐστέλλετο. Ἦν

[q] αὐτοῖς M.

[r] Ita M. ἔφθασαν, littera θ transversis lineis inducta, F. ἔφθασαν editt.

[s] τῇ ἐν N. συνόδῳ M.

traducerent: revocata illis in memoriam legatione, quam olim ad Liberium Romanum episcopum miserant per Eustathium, et quod ipsi haud ita dudum sua sponte promiscuam cum catholicis communionem iniissent. Nec recte eos facere, qui cum consentientem fidei doctrinam semel agnoverint, iterum nunc ea quæ ab ipsis sapienter decreta sunt, subvertere conentur. Verum illi tam exhortationes quam argumenta quibus convincebantur parvi pendentes, Arianam opinionem profiteri maluerunt, quam consubstantialis fidei consentire. Hæc cum respondissent, Constantinopoli discesserunt: et per singulas civitates suæ partis hominibus scripserunt, monentes ne unquam Nicænæ fidei consensum accommodarent. Alterius autem partis episcopi cum remansissent, de eligendo episcopo consilium inierunt. Nam Gregorius, ut paulo ante dixi, episcopatu repudiato, Nazianzum proficisci parabat. Erat tunc vir quidam generis senatorii, Nectarius no-

δέ τις Νεκτάριος ὄνομα, συγκλητικοῦ μὲν[t] γένους, ἐπιεικὴς δὲ τὸν τρόπον, δι᾽ ὅλου θαυμαζόμενος, καίτοι[u] τὴν τοῦ πραίτωρος χειρίζων ἀρχήν· ὃς ἁρπασθεὶς[x] ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβλήθη, τῶν τότε παρόντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων χειρο-
13 τονησάντων αὐτόν. Τότε δὴ καὶ ὅρον ἐκφέρουσιν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα ἔχειν τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ
14 τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. Ἐβεβαίωσάν τε αὖθις τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν· καὶ πατριάρχας κατέστησαν διανειμάμενοι τὰς ἐπαρχίας, ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιβαίνειν[y]· τοῦτο γὰρ πρότερον διὰ τοὺς διωγμοὺς ἐγίνετο ἀδια-
15 φόρως. Καὶ κληροῦται Νεκτάριος μὲν τὴν Μεγαλόπολιν καὶ τὴν Θρᾴκην· τῆς[z] δὲ Ποντικῆς διοικήσεως Ἑλλάδιος ὁ μετὰ Βασίλειον Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος, Γρηγόριος[a] ὁ Νύσσης ὁ Βασιλείου

[t] *μὲν* et mox *δὲ* om. M.

[u] "Malim *καὶ τότε τὴν*. Niceph. sic, *τηνικαῦτα δὲ τὴν τοῦ Πραίτωρος χειρίζων ἀρχήν*." VALESIUS.

[x] *ἁρπαθεὶς* F.

[y] Ita M. Niceph. xii. 3. et Can. 3. Conc. Constantinop. *ad ecclesias non irent extraneas* Epiphan. H.T. ix. 13. "Corrigendum est *μὴ ἐπιβαίνειν*, ut habetur in dicto canone." VALESIUS. *ὑπερβαίνειν* reliqui codd. et editt.

[z] *τὴν δὲ ποντικὴν διοίκησιν* M.

[a] *καὶ γρηγόριος* M. *Ἑλλαδίῳ καὶ*

mine: moribus placidus, et in omni vita plane admirandus, quamvis prætoris officio fungeretur. Hic a populo raptus, ad episcopale munus obeundum eligitur, et ab episcopis centum et quinquaginta qui tum illic aderant, ordinatur. Tunc etiam decretum ab illis promulgatum est, ut Constantinopolitanus episcopus post episcopum Romanum honoris prærogativam obtineret, eo quod Constantinopolis esset junior Roma. Præterea Nicænam fidem denuo confirmarunt. Sed et patriarchas constituerunt, provinciarum divisione facta, ita ut nullus episcopus ultra propriam diœcesim alienas ecclesias invaderet. Id enim antea propter persecutiones promiscue factum fuerat. Ac Nectarius quidem regiam urbem et Thraciæ provincias sortitus est, Helladius vero qui Cæsareæ Cappadociæ post Basilium erat episcopus, Ponticæ diœcesis patriarchatum obtinuit, et una cum illo Basilii frater

ἀδελφὸς, Καππαδοκίας δὲ καὶ ἥδε πόλις, καὶ
Ὀτρήϊος ὁ τῆς[b] ἐν Ἀρμενίᾳ Μελιτηνῆς τὴν πατριαρ-
16 χίαν ἐκληρώσατο[c]. Τὴν Ἀσιανὴν δὲ λαγχάνουσιν
Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου, καὶ Ὄπτιμος ὁ Ἀντιοχείας
17 τῆς Πισιδίας. Τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον Τιμοθέῳ
18 τῷ Ἀλεξανδρείας προσενεμήθη. Τῶν δὲ κατὰ τὴν 271
ἀνατολὴν ἐκκλησιῶν τὴν διοίκησιν τοῖς αὐτῆς[d] ἐπι-
σκόποις ἐπέτρεψαν, Πελαγίῳ τε τῷ Λαοδικείας καὶ
Διοδώρῳ τῷ Ταρσοῦ, φυλάξαντες τὰ πρεσβεῖα τῇ
Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ, ἅπερ τότε παρόντι Μελιτίῳ
19 ἔδοσαν. Ὥρισαν δὲ, ὥστε εἰ χρεία καλέσοι[e], τὰ καθ'
ἑκάστην ἐπαρχίαν ἵνα[f] ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικῇ.
20 Τούτοις καὶ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο σύμψηφος. ἡ[g] μὲν
οὖν σύνοδος τοιοῦτον ἔσχε τέλος.

Γρηγορίῳ Niceph. Ceteros vero, qui καὶ omittunt, confirmat Epiphanius locum sic interpretando, *Ponticam vero diocesim Helladio, qui post Basilium fuit: Cæsaræam Cappadociæ Gregorio Nysseno Basilii germano.*

[b] Ὀτρήϊος δὲ τὴν M. τὴν δὲ τῆς Μελιτηνῆς ἐπαρχίαν Ὀτρηΐῳ ἀφῆκαν Nicephorus; et eodem fere sensu Epiphanius. Hunc vero episcopum Ὀτρήϊνον vocat Sozomenus vii. 9.

[c] Ut sensus bene conveniat legendum est ἐκληρώσαντο, sicut in λαγχάνουσιν. Conf. Annott.

[d] Ita M. quicum consentiunt et Nicephorus et Epiphanius. αὐτοῖς ceteri, nullo sensu. Porro autem sensum αὐτῆς in versione sua reddit, quamvis habeat αὐτοῖς in textu, Valesius.

[e] καλέσει M.

[f] Delenda est vox otiosa ἵνα.

[g] Hæc ἡ μὲν οὖν σύνοδος τοιοῦτον ἔσχε τέλος alia manu addita M.

Gregorius, episcopus Nyssæ, quæ et ipsa urbs est Cappadociæ, et Otreius episcopus Melitinæ in Armenia. Asianæ autem diœcesis patriarchatum sortitur Amphilochius Iconii, et Optimus Antiochiæ Pisidiæ episcopus. Ægypti ecclesiarum administratio Timotheo Alexandriæ episcopo attributa est. Orientis autem ecclesiarum regimen et curam episcopis illius regionis commiserunt, Pelagio scilicet Laodiceæ, et Diodoro Tarsi episcopo, servata tamen honoris prærogativa Antiochensi ecclesiæ, quam quidem prærogativam Melitio tunc præsenti tribuerunt. Porro decreverunt, ut si necessitas posceret, provinciæ cujusque negotia provincialis synodus dijudicaret. Quæ quidem imperator etiam consensu suo comprobavit. Hujusmodi fuit exitus istius concilii.

ΚΕΦ. Θ.

'Ως[h] ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Παύλου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τὸ σῶμα σὺν τιμῇ μετεκόμισεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας· ὅτε καὶ ὁ τῆς 'Αντιοχέων Μελίτιος τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο.

1 'Ο δὲ βασιλεὺς τὸ σῶμα Παύλου τοῦ ἐπισκόπου
ἐκ τῆς 'Αγκύρας τότε μετέφερεν· ὃν Φίλιππος ὁ τῶν
βασιλείων[i] ἔπαρχος διὰ Μακεδόνιον εἰς ἐξορίαν πέμ-
ψας ἐν Κουκουσσῷ τῆς 'Αρμενίας ἀποπνιγῆναι πε-
2 ποίηκεν, ὥς μοι καὶ πρότερον εἴρηται. Σὺν τιμῇ οὖν
καὶ σεβάσματι πολλῷ δεξάμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν
τὴν νῦν ἐξ αὐτοῦ χρηματίζουσαν ἀπέθετο, ἣν πρότε-
ρον οἱ τὰ Μακεδονίου φρονοῦντες κατέσχον τῶν
'Αρειανῶν χωρισθέντες, τότε δὲ ἐξωσθέντες ὑπὸ τοῦ
3 βασιλέως, ὅτι αὐτοῦ τὴν πίστιν ἀπέφυγον. Τότε δὴ
καὶ Μελίτιος ὁ τῆς 'Αντιοχείας ἐπίσκοπος ἀρρωστίᾳ
περιπεσὼν ἐτελεύτησεν· ὅτε καὶ τὸν ἐπικήδειον ἐπ'
αὐτῷ λόγον ὁ ἀδελφὸς Βασιλείου Γρηγόριος ἐπεξῆλ-
4 θεν. 'Αλλὰ Μελιτίου[k] μὲν τὸ σῶμα οἱ προσήκοντες

h "Οτι παύλου τοῦ ὀρθοδόξου ἐπισκόπου τὸ σῶμα ὁ βασιλεὺς ἐν πολλῇ τιμῇ εἰς τὴν κωνσταντινούπολιν εἰσήνεγκεν. M.

i βασιλέων F. M.

k μελετίου, et sic fere semper, M.

CAPUT IX.

Quomodo imperator Theodosius corpus Pauli episcopi Constantinopolitani ab exsilio honorifice transtulit: quo tempore Melitius Antiochenus episcopus e vita discessit.

Paulo post imperator corpus Pauli episcopi ex urbe Ancyra transferendum curavit: quem quidem olim Philippus præfectus prætorii, Macedonii gratia in exsilium ejectum, in oppido Armeniæ Cucuso strangulari jusserat, ut supra commemoravi. Hujus igitur cadaver magno honore ac reverentia excipiens Theodosius, deposuit in Basilica quæ nunc ex ipsius nomine vocatur: quam Macedoniani prius possederant, olim quidem ab Arianis sejuncti: tunc vero ab imperatore expulsi, eo quod fidem ipsius amplecti recusassent. Eodem tempore Melitius Antiochensis episcopus in morbum prolapsus, e vivis excessit: ejusque in laudem Gregorius Basilii frater orationem funebrem dixit. Porro corpus Melitii,

ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν διεκόμισαν· πάλιν δὲ οἱ Μελιτίῳ προσκείμενοι ὑπὸ Παυλῖνον εἶναι οὐκ ἤθελον· ἀλλ' εἰς τόπον Μελιτίου Φλαβιανὸν προβληθῆναι παρασκευάζουσι· πάλιν τε ὁ λαὸς ἄνωθεν διεκρίνετο. Οὕτως αὖθις διὰ τοὺς ἐπισκόπους, οὐ μὴν διὰ τὴν πίστιν, ἡ Ἀντιοχέων ἐκκλησία διῄρητο.

ΚΕΦ. Ι. 272

Ὡς[l] τοῦ βασιλέως σύνοδον πασῶν τῶν αἱρέσεων γενέσθαι παρακελευσαμένου, ὅτε καὶ Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αὔγουστος ἀνηγορεύθη, οἱ μὲν Ναυατιανοὶ μόνοι κατὰ τὴν πίστιν ὁμοφρονοῦντες τοῖς τοῦ ὁμοουσίου ἔνδον τῆς πόλεως συνάγειν ἐπετράπησαν· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν αἱρετικῶν ἀπηλάθησαν.

1 Ἐγίνοντο δὲ ταραχαὶ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις,
ἐξωθουμένων τῶν ἀρειανιζόντων ἐκ τῶν εὐκτηρίων
2 τόπων. Ἐφ' ᾧ θαυμάσαι ἔπεισι τὴν τοῦ βασιλέως
γνώμην, οὐ γὰρ ἠνέσχετο ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ θορύβων
πληρῶσαι τὰς πόλεις· ἀλλὰ βραχέως[m] χρόνου διελ-
θόντος, αὖθις σύνοδον πασῶν τῶν αἱρέσεων συγκρο-

[l] Titulum om. M.

[m] Scribendum est βραχέος, quanquam βραχέως libri omnes.

Conf. Niceph. xii. 15. Epiphan. H. T. ix. 18.

necessarii ejus Antiochiam transtulerunt. Rursus vero hi qui Melitii partes sequuti fuerant, Paulino parere abnuerunt; sed Flavianum in locum Melitii subrogari fecerunt. Iterum ergo populus duas in partes discissus est. Ad hunc modum Antiochensis ecclesia, non quidem propter fidem, sed episcoporum causa, inter se divisa est.

CAPUT X.

Quomodo imperator omnium sectarum episcopos in unum convenire jussit, quo tempore Arcadius ejus filius, Augustus nuncupatus est: et quod Novatiani in fide cum Homousianis consentientes, soli intra urbem collectas agere permissi sunt; reliquis hæreticis procul ejectis.

Sed et in aliis urbibus tumultus excitati sunt, dum Ariani ecclesiis pellerentur. Hic vero imperatoris prudentiam mirari mihi in mentem subit. Neque enim passus est urbes diutius tumultuosis motibus agitari: sed pro virili parte huic malo occurrens, brevi elapso tempore, omnium sectarum concilium iterum

τηθῆναι παρεσκεύασε, νομίσας ἐκ τῆς πρὸς ἑαυτοὺς
τῶν ἐπισκόπων διαλέξεως μίαν παρὰ πᾶσιν ὁμόφω-
3 νον δόξαν κρατήσειν. Ταύτην ἡγοῦμαι τὴν πρόθεσιν
τοῦ βασιλέως αἰτίαν αὐτῷ τοῦ εὖ πράττειν γενέσθαι·
θείᾳ γάρ τινι προνοίᾳ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὰ
4 βαρβάρων ἔθνη αὐτῷ ὑπετάττετο. Ἐν[m] οἷς καὶ
Ἀθανάριχος ὁ τῶν Γότθων ἀρχηγὸς ὑπήκοον ἑαυτὸν
ἅμα τῷ οἰκείῳ πλήθει παρέσχεν, ὃς καὶ εὐθὺς ἐν
5 Κωνσταντινουπόλει τὸν βίον κατέστρεψεν. Τότε
δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον Αὔγουστον
ἀνηγόρευσε κατὰ τὴν ὑπατείαν Μερογαύδου τὸ δεύ- A. D. 383.
τερον καὶ Σατορνίλου, τῇ ἑκκαιδεκάτῃ[n] τοῦ Ἰαννουα-
6 ρίου μηνός. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μετὰ ταῦτα παρῆσαν
οἱ πανταχόθεν πάσης θρησκείας ἐπίσκοποι, κατὰ τὴν
7 αὐτὴν ὑπατείαν, τῷ Ἰουνίῳ μηνί. Μεταπεμψάμενος
οὖν ὁ βασιλεὺς Νεκτάριον τὸν ἐπίσκοπον, ἐκοινολο-
γεῖτο πρὸς αὐτὸν, τίς ἂν γένοιτο μηχανὴ, ὅπως ἂν μὴ
διαφωνοίη ὁ Χριστιανισμὸς, ἀλλ' ἑνωθῇ ἡ ἐκκλησία·
ἔλεγέν τε δεῖν γυμνασθῆναι τὸ χωρίζον τὰς ἐκκλη-

[m] Hic titulum capitis, Τὰ περὶ ἀθαναρίκου τοῦ γόθθου καὶ ἀναγορεύσεως ἀρκαδίου καὶ συνόδου ἐπισκόπων ἐκ πασῶν τῶν αἱρέσεων, ante ἐν οἷς inserit M.

[n] ἑξκαιδεκάτῃ M.

cogi jussit: ratus ex mutuo episcoporum inter se colloquio futurum, ut una apud omnes eademque sententia obtineret. Atque hoc imperatoris institutum, causam fuisse arbitror eorum quæ tum illi feliciter evenerunt. Iisdem enim temporibus divina quadam providentia barbaræ gentes sub illius ditionem redactæ sunt. Inter alios Athanarichus Gothorum rex cum universo populo sese ei dedidit: qui quidem paulo post Constantinopoli extremum diem obiit. Tunc etiam imperator Arcadium filium suum Augustum renuntiavit, Merobaude iterum et Saturnino consulibus, die septimo decimo calendas Februarii. Nec multo post uniuscujusque sectæ episcopi undique convocati adfuerunt, iisdem consulibus, mense Junio. Imperator igitur accito Nectario episcopo, sollicita deliberatione cum eo tractavit, quonam modo Christiana religio dissensionibus liberari, et ecclesia ad unitatem revocari posset.

σίας ζήτημα, τήν τε διαφωνίαν ἐκποδὼν ποιήσαντας,
8 ὁμοφωνίαν ταῖς ἐκκλησίαις ἐργάσασθαι. Τοῦτο ἀκού-
σας ὁ Νεκτάριος ἐν φροντίσιν ἦν· καὶ μεταστειλά-
μενος τὸν τηνικαῦτα τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον
Ἀγέλιον, ὡς κατὰ τὴν πίστιν ὁμόφρονα, φανερὰν
9 αὐτῷ τὴν τοῦ βασιλέως καθίστησι γνώμην. Ὁ δὲ
τὰ μὲν ἄλλα ἦν εὐλαβὴς, συστῆναι δὲ λόγοις[o] περὶ
τοῦ δόγματος οὐκ ἰσχύων, ἀναγνώστην ὑπ' αὐτῷ Σι-
σίννιον ὄνομα πρὸς τὸ διαλεχθῆναι προεβάλλετο[p].
10 Σισίννιος δὲ ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ πραγμάτων ἔμπειρος,
ἀκριβῶς τε εἰδὼς τὰς τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἑρμηνείας
καὶ τὰ φιλόσοφα δόγματα, συνεῖδεν[q] ὡς αἱ διαλέξεις 273
οὐ μόνον οὐχ ἑνοῦσι τὰ σχίσματα, ἀλλὰ γὰρ καὶ
φιλονεικοτέρας τὰς αἱρέσεις μᾶλλον ἀπεργάζονται·
καὶ διὰ τοῦτο τοιάνδε τινὰ συμβουλὴν τῷ Νεκταρίῳ
11 ὑπέθετο. Εὖ ἐπιστάμενος ὡς οἱ παλαιοὶ ἀρχὴν ὑπάρ-
ξεως τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ δοῦναι ἀπέφυγον, κατειλή-
φεισαν γὰρ αὐτὸν συναΐδιον τῷ πατρὶ, συμβουλεύει
φυγεῖν μὲν τὰς διαλεκτικὰς μάχας· μάρτυρας δὲ

[o] Legas λόγους. Conf. Epiphan. H. T. ix. 19.

[p] προεβάλετο F. M.

[q] Ita F. C. σύνοιδεν editt.

Aiebatque discutiendam esse controversiam quæ ecclesias segregaret, ut amputatis discordiarum causis, ecclesiis concordia restitueretur. His auditis Nectarius anxius ac sollicitus hærebat. Et accersito Agelio, tunc temporis Novatianorum episcopo, utpote qui cum ipso in fide consentiret, imperatoris consilium ei aperit. Ille cum vir esset alioqui pius ac religiosus, sed qui de fidei doctrina cominus disputare haudquaquam valeret, Sisinnium lectorem suum, qui hoc disserendi munus obiret, elegit. At Sisinnius, vir inprimis disertus, et magno rerum usu præditus, et qui præter sacrarum literarum scientiam, Græcorum quoque philosophiam egregie callebat, cum probe nosset, ejusmodi disputationibus non modo discidia minime sanari, verum etiam hæreses ad majorem contentionem accendi, hoc consilium suggessit Nectario. Quoniam compertum habebat, veteres studiose cavisse ne principium existentiæ filio tribuerent, quippe qui censerent illum patri coæternum esse: suadet ut dialecticas quidem concertationes omittat; expositiones autem veterum in testimonium adducat: utque

καλέσειν τὰς ἐκδόσεις τῶν παλαιῶν· καὶ πεῦσιν παρὰ
τοῦ βασιλέως τοῖς αἱρεσιάρχαις προσάγεσθαι, πότε-
ρον λόγον ποτὲ ποιοῦνται τῶν πρὸ τῆς διαιρέσεως
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσαρμοσάντων[q] διδασκάλων, ἢ ὡς
12 ἀλλοτρίους τοῦ Χριστιανισμοῦ παρακρούονται. Εἰ
μὲν γὰρ τούτους ἀθετοῦσιν[r], οὐκοῦν ἀναθεματίζειν
αὐτοὺς τολμάτωσαν· καὶ εἰ τοῦτο τολμῆσαι ποιή-
σωσιν[s], ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξελαθήσονται. Καὶ τούτου
13 γενομένου προφανὴς ἔσται ἡ νίκη τῆς ἀληθείας. Εἰ
δὲ μὴ παρακρούονται τοὺς ἀρχαίους τῶν διδασκάλων,
ἡμέτερόν ἐστι τὸ παρασχεῖν τὰς βίβλους τῶν πα-
λαιῶν, δι' ὧν ἡ παρ' ἡμῶν δόξα μαρτυρηθήσεται.
14 Ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ Σισιννίου ὁ Νεκτάριος δρο-
μαῖος ἐπὶ τὰ βασίλεια χωρεῖ· γνωρίζει δὲ τῷ βασιλεῖ
15 τὰ συμβεβουλευμένα αὐτῷ. Ὁ δὲ ἁρπάζει τὴν γνώ-
μην, καὶ σοφῶς τὸ πρᾶγμα μετεχειρίσατο· οὐ γὰρ
προειπὼν τὸν σκοπὸν, ἐδήλωσε μόνον, εἰ λόγον ἔχουσι
καὶ δέχονται τὰ τῶν πρὸ τῆς διαιρέσεως τῆς ἐκκλη-
16 σίας διδασκάλων. Τῶν δὲ οὐκ ἀρνησαμένων, ἀλλὰ

q "Scribendum προακμασάντων. Epiphan. Schol.: *De antiquis ecclesiæ doctoribus, qui ante divisionem floruissent.*" VALESIUS.

r ἀθετήσουσιν M.

s ποιήσουσιν M.

imperator singularum sectarum principes interroget, utrum veterum doctorum qui ante discidium in ecclesia floruissent, rationem habenda esse censerent, an vero tanquam a Christiana religione alienos eos rejicerent. Nam si illos rejiciunt, audeant igitur eos etiam anathemate damnare. Id vero si facere ausi fuerint, a multitudine vulgi protinus extrudentur. Atque hoc facto manifesta erit veritatis victoria. Quod si priscos doctores minime repudiabunt, nostrum erit libros veterum proferre, quorum testimonio sententia nostra confirmetur. Hæc Nectarius cum a Sisinnio audiisset, statim in palatium contendit, et quid sibi suggestum sit consilii, imperatori significat. Ille consilium avide amplexus, rem ipsam prudenter exequitur. Occultans enim id quod in animo habebat, id unum ex illis sciscitatus est, num rationem aliquam ducerent eorum qui ante ortam dissensionem doctores ecclesiæ exstitissent, et utrum eos admitterent. Illis

καὶ πάνυ τιμᾷν αὐτοὺς ὡς καθηγητὰς εἰπόντων, αὖθις
ἐδήλου ὁ βασιλεὺς, εἰ τούτοις στοιχοῦσιν ἀξιοπίστοις[t]
17 μάρτυσι τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος. Ταῦτα ἀκού-
σαντες οἱ τῶν θρησκειῶν προεστῶτες καὶ οἱ παρ'
ἑκάστοις αὐτῶν διαλεκτικοὶ, καὶ γὰρ ἦσαν πολλοὶ
παρ' αὐτῶν ηὐτρεπισμένοι πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς δια-
18 λέξεως, οὐκ εἶχον ὅτι ποιήσουσιν[u]. Ἐνέπεσε γὰρ
εἰς ἑκάστους διαφωνία, τῶν μὲν λεγόντων καλὴν εἶναι
τὴν τοῦ βασιλέως πρότασιν· τῶν δὲ, μὴ συμφέρου-
19 σαν τῷ σκοπῷ τῷ αὐτῶν. Ἄλλοι γὰρ ἄλλως εἶχον
περὶ[x] τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν· καὶ οὐκέτι ἀλλήλοις
συνέπνεον· ἐδιχονόουν τε οὐ μόνον πρὸς τὰς ἄλλας
τῶν θρησκειῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς ἑαυτοὺς, οἱ τῆς μιᾶς
20 ὄντες αἱρέσεως. Ἡ οὖν ὁμόφωνος κακία, ὡς ἡ
γλῶσσα τῶν πάλαι γιγάντων διέσπαρτο, καὶ ἀνατέ-
21 τραπτο ὁ τῆς κακίας πύργος αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ὁ
βασιλεὺς τὴν συγκεχυμένην αὐτῶν διασπορὰν, καὶ
ὡς διαλέξει μόνῃ, καὶ οὐκ ἀρχαίων ἐκθέσει τεθαρρή-

[t] ὡς ἀξιοπίστοις M.
[u] ποιοῦσιν correctum in ποιήσουσιν ab eadem manu M.
[x] πρὸς τὰ β. emendare voluit Valesius infra, §. 28. Sed recte se habet. Conf. περὶ αὐτὸν σέβας ἔχειν infra, vi. 7. &c.

minime inficiantibus, seque eos tanquam magistros impense colere affirmantibus; iterum quæsivit imperator, utrum illis tanquam idoneis ac fide dignis Christianæ doctrinæ testibus acquiescant. Quæ cum audiissent sectarum episcopi eorumque dialectici: erant enim cum illis non pauci ad disputationis certamen instructi: quid acturi essent ambigebant. Etenim singuli in varias distrahebantur sententias: dum alii rectum esse dicerent id quod ab imperatore proponeretur: alii suis rationibus id nequaquam conducere existimarent. Quippe alii aliter affecti erant erga priscorum libros. Exinde ergo male inter ipsos convenit: dissidebantque non solum ab aliis sectis, verum etiam inter semetipsos ii qui ejusdem sectæ esse videbantur. Concors itaque malitia, non secus ac veterum illorum Gigantum lingua, divisa est, et improbitatis turris eversa. Postquam imperator multiplicem eorum dispersionem animadvertit, eosque sola disputatione, non autem veterum patrum expositione fretos esse, ad aliud consilium se con-

22 κασιν, ἐπὶ δευτέραν γνώμην ἐβάδιζε. Καὶ δῆλοι ἔγγραφον ἑκάστην θρησκείαν[y] γνωρίζειν τὸν ὅρον
23 αὐτῶν[z], ἧς ἔχουσι πίστεως. Τότε οἱ παρ' ἑκάστοις 274
δεινοὶ τὰς λέξεις ἀκριβοῦντες τὸ οἰκεῖον δόγμα ἐνέγραφον· ὥριστό τε ἡμέρα, καὶ οἱ παρ' ἑκάστοις ἐπίσκοποι ἐπὶ τὰ βασίλεια κληθέντες συνήρχοντο.
24 Παρῆσαν οὖν Νεκτάριος μὲν καὶ Ἀγέλιος τῆς ὁμοουσίου προεστῶτες πίστεως, Ἀρειανῶν δὲ Δημόφιλος, Εὐνομιανῶν δὲ αὐτὸς Εὐνόμιος, τῶν δὲ τὰ Μακεδο- 275
25 νίου φρονούντων, Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου. Ὁ δὲ βασιλεὺς δέχεται μὲν τοὺς συνεληλυθότας· καὶ τὸ παρ' ἑκάστου δόγμα ἔγγραφον λαβὼν, καθ' ἑαυτόν τε γενόμενος, ηὔξατο ἐκτενῶς[a] συνεργῆσαι αὐτῷ τὸν Θεὸν
26 πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπιλογήν. Εἶτα ἕκαστον τῶν γεγραμμένων δογμάτων ἀναγνοὺς, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ὡς χωρισμὸν τῆς Τριάδος εἰσάγοντα μεμψάμενος ἔρρηξε· μόνην δὲ τὴν τοῦ ὁμοουσίου ἐπαινέσας ἐδέ-
27 ξατο. Αὕτη[b] πρόφασις γέγονε τοῦ[c] τοὺς Ναυατια-

y θρησκείᾳ C.
z "Malim αὐτῷ, ut habet Niceph." VALESIUS.
a εὐκτενῶς M.
b Hic Titulum quasi Capitis, Ὅτι πάσας τὰς ἐκθέσεις τῶν θρησκείων ὁ βασιλεὺς ἐκβαλὼν μόνῃ τῇ τοῦ ὁμοουσίου συνέθετο, ante αὕτη inserit M.
c τοῦ om. F.M.

vertit. Jussitque ut singulæ sectæ fidei suæ formulam scripto comprehensam ipsi offerrent. Tunc ex unaquaque secta hi qui disertissimi habebantur, singula verba accuratissime perpendentes, dogma suum conscripserunt. Cumque dies adesset quæ ad id præstituta fuerat, singularum sectarum episcopi ad palatium vocati accurrerunt. Aderant igitur Nectarius quidem et Agelius, consubstantialis fidei propugnatores: Arianorum vero Demophilus: Eunomianorum Eunomius ipse: Macedonianorum Eleusius Cyzicenus. Postquam convenissent, imperator eos benigne excepit: et libello fidei a singulis accepto, inde in cubiculum digressus, remotis arbitris Deum intente precatus est, ut ad dignoscendam veritatem sibi auxilio esset. Posthæc perlectis uniuscujusque dogmatis libellis, cetera quidem dogmata, utpote quæ Trinitatis divisionem inducerent, damnavit, chartasque laceravit: solam vero consubstantialis fidem laudavit atque suscepit. Atque hæc

νοὺς πάλιν εὐπράξαντας ἔνδον τῶν πόλεων τὰς 276
28 συναγωγὰς ποιεῖσθαι. Ὁ γὰρ βασιλεὺς θαυμάσας
αὐτῶν τὴν περὶ[d] τοὺς οἰκείους κατὰ τὴν πίστιν ὁμό-
νοιαν, νόμῳ ἐκέλευε τῶν μὲν οἰκείων κρατεῖν ἀδεῶς
εὐκτηρίων τόπων· ἔχειν δὲ καὶ προνόμια τὰς ἐκκλη-
σίας αὐτῶν, ἅπερ καὶ οἱ[e] τῆς αὐτοῦ πίστεως ἔχουσιν.
29 Οἱ δὲ προεστῶτες τῶν ἄλλων θρησκειῶν ἐκ τῆς πρὸς
ἑαυτοὺς διαφωνίας ἐν καταγνώσει παρὰ τοῖς ὑφ' ἑαυ-
τοῖς[f] λαοῖς ἐγεγόνεισαν, ἀμηχανίᾳ τε καὶ λύπῃ κατα-
30 σχεθέντες ἀνεχώρουν. Καὶ γράμμασι τοὺς οἰκείους
παρεμυθοῦντο παραινοῦντες, μὴ ἄχθεσθαι ἐφ' οἷς πολ-
λοὶ καταλιπόντες αὐτοὺς, τῷ ὁμοουσίῳ προσέθεντο,
Πολλοὺς γὰρ εἶναι τοὺς κλητοὺς, ὀλίγους δὲ τοὺς[g]
ἐκλεκτούς· ὅπερ οὐκ ἔλεγον, ἡνίκα τὸ πολὺ τοῦ
31 λαοῦ αὐτοῖς ἐκ δυναστείας προσέκειτο. Ἀλλὰ μὴν
οὐδὲ οἱ τῆς ὁμοουσίου πίστεως τῶν λυπηρῶν τελέως
ἦσαν ἐλεύθεροι· τὰ γὰρ κατὰ Ἀντιόχειαν τοὺς τῇ

[d] πρὸς τοὺς legere voluit Valesius. Conf. quæ dicta sunt supra §. 19. ad περὶ τὰ βιβλία.

[e] αἱ τῆς legere voluit Valesius.

[f] Ita F. M. C. λαοῖς om. editt. παρ' αὐτοῖς ὑφ' ἑαυτοῖς ἐγεγόνεισαν Stephan. et Genev. quod Valesius tacite emendavit παρὰ τοῖς.

[g] τοὺς om. F. M. secundum evangelium, Matth. xx. 16.

causa fuit, cur Novatiani iterum prospere agentes, intra urbes sacros conventus peragerent. Etenim imperator doctrinam fidei illorum plane cum suis consentientem admiratus, lege lata præcepit, ut oratoriis suis intrepide potirentur; utque eorum ecclesiæ eadem quæ fidei suæ basilicæ, privilegia possiderent. Aliarum vero sectarum antistites ob mutuam inter ipsos dissensionem in reprehensionem suorum venerunt: et ad inopiam consilii redacti ac mœrore confusi, domum discesserunt: scriptisque ad suos literis eos consolati sunt; monentes ne ob id molestia afficerentur, quod multi ab ipsorum partibus deficientes, ad consubstantialis fidem accederent. Quippe multos quidem vocatos esse, paucos autem electos. Quod quidem ipsi minime dicebant, tunc cum per vim ac metum omnes fere ab eorum partibus starent. Sed ne illi quidem qui consubstantialis vocem tuebantur, omni penitus dolore ac molestia caruerunt. Etenim Antiochensis

32 συνόδῳ παρόντας διέκρινεν. Αἰγύπτιοι μὲν γὰρ καὶ οἱ ἐξ Ἀραβίας καὶ Κύπρου πάλιν συμπράττοντες, τὸν
33 Φλαβιανὸν ἐξωθεῖσθαι τῆς Ἀντιοχείας ἔλεγον. Οἱ δὲ ἐκ Παλαιστίνης Φοινίκης τε καὶ Συρίας ὑπὲρ Φλαβιανοῦ συνεστήκεσαν· τοῦτο μὲν οἷον τέλος ἐδέξατο, κατὰ χώραν ἐρῶ.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ[h] Μαξίμου τοῦ τυράννου, ὅπως τὸν Γρατιανὸν ἀνεῖλε[i] δόλῳ· ὅτε καὶ τῆς κατὰ Ἀμβροσίου τοῦ ἐπισκόπου Μεδιολάνων ἐπιβουλῆς, διὰ τὸ πρὸς Μάξιμον δέος, Ἰουστίνα ἡ μήτηρ Οὐαλεντινιανοῦ[k] τοῦ μικροῦ, ἄκουσα ἀπέσχετο[l].

1 Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ τῶν συνόδων ἐγίνετο, τάδε περὶ
2 τὰ ἑσπέρια μέρη ἐγένετο. Μάξιμος ἐκ τῶν περὶ τὰς Βρεττανίας μερῶν ἐπανέστη τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ κάμνοντι Γρατιανῷ εἰς τὸν κατὰ Ἀλαμανῶν πόλεμον
3 ἐπιτίθεται. Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ κομιδῇ νέου τυγχάνοντος Οὐαλεντινιανοῦ, τὴν τῶν πραγμάτων εἶχε φροντίδα 277

[h] Τὰ κατὰ μάξιμον τὸν τύραννον. M.

[i] ἀνεῖλην F.

[k] ἡ οὐαληντινιανοῦ τοῦ μικροῦ μήτηρ F.

[l] Ita F. et hicce idem Titulus in Indice Capitum supra, ante exordium Libri: quod etiam Valesius in Versione Latina secutus est. ἐπέσχετο editt.

ecclesiæ causa, episcopi qui concilio interfuerant, duas in partes sunt dirempti. Ægyptii enim et Arabes ac Cyprii rursus in unum coëuntes, aiebant Flavianum Antiochia expelli debere. Palæstinæ vero et Phœnices ac Syriæ episcopi Flaviano favebant. Cujusmodi autem exitus fuerit hujus negotii, dicam suo loco.

CAPUT XI.

De Maximo tyranno; qualiter is Gratianum dolo interemit: quo tempore propter metum Maximi, Justina Valentiniani pueri mater, Ambrosio Mediolanensi episcopo insidiari invita destitit.

Iisdem fere temporibus quibus hæc concilia Constantinopoli celebrabantur, in occidentis partibus hæc gesta sunt. Maximus ex insula Britannia profectus, imperium invasit, et Gratianum contra Alamannos tunc temporis bellum gerentem aggressus est. In Italia vero, cum Valentinianus adhuc admodum puer esset, rerum

Πρόβος ἀπὸ ὑπάτων τὴν ὑπάρχων τότε χειρίζων
4 ἀρχήν. Ἰουστίνα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ μήτηρ, τὰ Ἀρειανῶν φρονοῦσα, ζῶντος μὲν τοῦ ἀνδρὸς, οὐδὲν εἶχε βλάπτειν τοὺς φρονοῦντας τὸ ὁμοούσιον.
5 Ἐπειδὴ δὲ κομιδῆ νέος ἦν ὁ υἱὸς, καταλαμβάνουσα τὴν Μεδιολάνων[m] ταραχὰς μεγίστας κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμβροσίου ἐκίνησεν, εἰς ἐξορίαν αὐτὸν πεμ-
6 φθῆναι κελεύουσα. Ὡς δὲ ὁ λαὸς ἀντεῖχεν ὑπερβαλλόντως ἀγαπῶν τὸν Ἀμβρόσιον, καὶ τοῖς ἕλκειν ἐπὶ τὴν ἐξορίαν σπουδάζουσιν ἀνθίστατο, ἐν τοσούτῳ ἀγγέλλεται, ὅτι Γρατιανὸς δόλῳ τοῦ τυράννου Μα-
7 ξίμου ἀνῄρητο. Ἐν φορείῳ γὰρ κλίνην μιμουμένῳ καὶ ὑπὸ ἡμιόνων φερομένῳ κατακρυφθεὶς ὁ τοῦ Μαξίμου στρατηγὸς Ἀνδραγάθιος, προλέγειν τοῖς δορυφόροις κελεύσας, ὡς εἴη τοῦ[n] βασιλέως Γρατιανοῦ γαμετὴ, ὑπαντᾷ τῷ βασιλεῖ πρὸ Λουγδούνου τῆς ἐν
8 Γαλλίᾳ πόλεως ποταμὸν διαβαίνοντι. Ὁ δὲ πιστεύσας τὴν γαμετὴν εἶναι, τὸν δόλον οὐκ ἐφυλάξατο· ἀλλ' ὥσπερ τυφλὸς εἰς ὄρυγμα, τοῦ πολεμίου εἰς τὰς χεῖρας ἐνέπεσεν·[o] ἐκπηδήσας γὰρ ἐκ τοῦ φερέτρου

[m] Legendum est Μεδιόλανον. Ita tamen libri omnes.

[n] ἡ τοῦ M.

[o] Ita F.M.C. ἔπεσεν editt.

cura penes Probum erat, virum consularem, qui tum præfecturam prætorii administrabat. At Justina Valentiniani Augusti mater, cum esset Ariana, viro quidem superstite consubstantialis fidei sectatores nullo damno afficere potuerat. Sed post mortem viri, cum filius ipsius adhuc tenera ætate esset; Mediolanum veniens, maximos tumultus adversus Ambrosium excitavit, eumque deportari in exsilium jussit. Cumque populus pro incredibili amore quo Ambrosium prosequebatur, resisteret, et eos qui illum in exsilium rapere contendebant, repelleret; eodem temporis momento nuntiatum est, Gratianum Maximi tyranni dolo interemptum fuisse. Etenim Andragathius comes Maximi, occultatus in lectica muliebri quæ a mulis portabatur, cum satellitibus suis præcepisset, ut ubique divulgarent imperatoris uxorem ea lectica vehi, juxta urbem Galliæ Lugdunum occurrit imperatori fluvium transeunti. Ille uxorem suam esse credens, dolum minime præ-

9 Ἀνδραγάθιος τὸν Γρατιανὸν διεχειρίσατο. Τελευτᾷ
οὖν ἐν ὑπατείᾳ Μερογαύδου καὶ Σατορνίνου, βασι-
λεύσας ἔτη δεκαπέντε, ζήσας ἔτη εἰκοσιτέσσαρα.
10 Τοῦτο ἐπιγενόμενον ἔπαυσε τὴν κατὰ Ἀμβροσίου
τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως ὀργήν. Οὐαλεντινιανὸς δὲ
καὶ ἄκων τῇ ἀνάγκῃ τοῦ καιροῦ πεισθεὶς τὴν Μαξί-
11 μου βασιλείαν προσδέχεται. Τότε ὁ Πρόβος φοβη-
θεὶς τὴν Μαξίμου δύναμιν ἐπὶ τὰ ἀνατολικώτερα
12 μέρη ἀναχωρεῖν πειρᾶται. Εὐθὺς οὖν ὡς εἶχεν ἀνα-
χωρεῖ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας· καὶ ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα γενό-
μενος γῆν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆς Μακεδονίας διέτριβεν.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ὡς[p] ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος κατὰ Μαξίμου δύναμιν μεγίστην εὐτρεπίσας, καθ' ὃν καιρὸν Ὁνώριος[q] αὐτῷ ἐκ Πλακίλλης ἐτέχθη, Ἀρκάδιον μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἐν Μεδιολάνῳ τῷ τυράννῳ[r] προσέμιξεν. 278

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐν φροντίδι μεγάλῃ

[p] Ὅτι ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος παρασκευασάμενος κρατεῖ τοῦ τυράννου μαξίμου, δίκας αὐτὸν τῆς μιαιφονίας πραξάμενος. M.

[q] καὶ ὀνώριος F.

[r] τῷ μαξίμῳ προσ. F.

cavit: sed in hostis manus, tanquam cæcus in foveam incidit. Repente enim Andragathius e vehiculo prosiliens, Gratianum peremit. Obiit igitur Gratianus Merobaude et Saturnino consulibus, cum regnasset annis quindecim, vixisset autem annis quatuor ac viginti. Hic casus iram matris imperatoris Valentiniani adversus Ambrosium repressit. Valentinianus vero necessitati temporis obsecutus, invitus licet, Maximum imperii collegam admisit. Probus tamen Maximi potentiam reformidans, ad partes orienti propiores secedere constituit. Confestim igitur ex Italia digressus, venit in Illyricum, et in urbe Macedoniæ Thessalonica sedem fixit.

CAPUT XII.

Quomodo imperator Theodosius collectis adversus Maximum ingentibus copiis, quo tempore Honorius ei ex Flaccilla natus est, Arcadium quidem reliquit Constantinopoli, ipse vero juxta Mediolanum conflixit cum Maximo.

Imperator vero Theodosius in maximam sollicitudinem con-

καθίστατο· δύναμίν τε μεγίστην κατὰ τοῦ τυράννου
ηὐτρέπιζεν· εὐλαβούμενος μὴ καὶ τῷ νέῳ Οὐαλεντι-
2 νιανῷ ὁ τύραννος φόνον βουλεύσειε. Κατὰ ταὐτὸ[s]
δὲ καὶ πρεσβεία Περσῶν παρῆν, εἰρήνην παρὰ τοῦ
3 βασιλέως αἰτοῦσα. Τότε δὴ καὶ προσγίνεται τῷ
βασιλεῖ υἱὸς Ὀνώριος τεχθεὶς αὐτῷ ἐκ τῆς γαμετῆς A. D.
Πλακίλλης, ἐν ὑπατείᾳ Ῥιχομηλίου καὶ Κλεάρχου, 384.
4 τῇ ἐννάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Καθ' ἣν ὑπα-
τείαν καὶ Ἀγέλιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος
5 μικρῷ πρότερον ἐτελεύτησεν. Τῇ δὲ ἑξῆς ὑπατείᾳ, A. D.
ἥτις ἦν Ἀρκαδίου Αὐγούστου τὸ πρῶτον καὶ Βαύδω- 385.
νος, τελευτήσαντος Τιμοθέου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξαν-
6 δρείας, Θεόφιλος τὴν ἐπισκοπὴν ἐκδέχεται. Μετὰ
ταῦτα δὲ ἐνιαυτῷ ὕστερον καὶ Δημόφιλος ὁ τῆς
Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας τέλει τοῦ βίου ἐχρή-
7 σατο. Ἀρειανοὶ δὲ Μαρῖνόν τινα ἐπίσκοπον τῆς
οἰκείας αἱρέσεως ἐκ Θρᾴκης μεταστειλάμενοι, αὐτῷ
8 τὴν ἐπισκοπὴν ἐπέτρεψαν. Ἀλλ' οὐκ ἐχρόνισεν ὁ
Μαρῖνος· ἐπ' αὐτῷ γὰρ διῃρέθη ἡ Ἀρειανῶν θρη-
σκεία, ὡς ὕστερον λέξω· Δωρόθεόν τε αὖθις ἐκ τῆς

[s] ταυτὸν F.M.

jectus est: metuensque ne juniorem quoque Valentinianum tyrannus per insidias interficeret, ingentes adversus eum copias comparavit. Eodem tempore Persarum legati advenere, pacem ab imperatore flagitantes. Alter etiam filius Honorius imperatori tunc natus est ex Flaccilla conjuge, Richomere et Clearcho consulibus, die quinto idus Septembris. Quo quidem anno Agelius Novatianorum episcopus ex hac luce migravit, paulo antequam nasceretur Honorius. Sequente anno, Arcadio Augusto primum et Bautone consulibus, mortuo Timotheo Alexandrinæ urbis episcopo, Theophilus sacerdotii curam suscepit. Anno post Demophilus Arianæ partis episcopus extremum diem obiit. In cujus locum Ariani Marinum quemdam suæ sectæ episcopum ex Thracia accitum substituerunt. Verum Marinus non diu permansit. Ejus porro temporibus, Arianorum secta duas in partes divisa est, ut dicemus infra. Post hunc igitur Ariani Dorotheum ex Antio-

Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ μεταπεμψάμενοι, ὑπ' αὐτῷ
9 ἐτάττοντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν κατὰ Μαξίμου
πόλεμον ἤλαυνε, καταλιπὼν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον βασιλεύοντα· καταλαβών τε τὴν
Θεσσαλονίκην εὑρίσκει τοὺς περὶ Οὐαλεντινιανὸν
πολλῇ ἀθυμίᾳ διάγοντας, ὅτι δι' ἀνάγκην τὸν τύραν-
10 νον ὡς βασιλέα ἐδέξαντο. Ὁ[t] Θεοδόσιος δὲ ἐν μὲν
τῷ φανερῷ οὐδέτερον ἐδείκνυεν· οὔτε γὰρ ἠθέτει
11 οὔτε προσεδέχετο τὴν Μαξίμου πρεσβείαν. Οὐ μὴν
ἠνείχετο περιορᾷν τυραννουμένην τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
προσχήματι βασιλικοῦ ὀνόματος· ἀναλαβὼν δὲ τὰς
δυνάμεις τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων ἐπὶ τὴν Μεδιό-
λανον ἐχώρει· ἐκεῖ γὰρ ἐφθάκει ὁ Μάξιμος.

ΚΕΦ. ΙΓ. 279

Περὶ[u] τῆς γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχῆς ὑπὸ Ἀρειανῶν.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ βασιλεὺς τῷ πολέμῳ ἐσχόλαζεν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανοὶ ταραχὴν κεκινήκασι δι' ἐπινοίας τοιάσδε.

[t] ὁ om. F.M. [u] Titulum om. M.

chia Syriæ revocantes, episcopum sibi constituerunt. Interea imperator Theodosius ad bellum contra Maximum cum exercitu proficiscitur, relicto Constantinopoli filio suo Arcadio Augusto. Cumque Thessalonicam venisset, Valentinianum ejusque comites mœrore oppressos offendit, propterea quod necessitate compulsi, tyrannum quasi imperatorem suscepissent. At Theodosius, palam quidem nullum in alterutram partem indicium animi sui dabat. Nam neque legationem Maximi repudiabat, neque admittebat. Sed cum imperium Romanum sub imperatoris nomine tyrannica dominatione oppressum videret, id diutius ferre non potuit. Collectis igitur Romanorum militum copiis, Mediolanum contendit. Illuc enim jam Maximus advenerat.

CAPUT XIII.

De tumultu quem Ariani Constantinopoli excitarunt.

Dum imperator expeditione bellica occupatus teneretur, Ariani Constantinopoli degentes tumultum excitaverunt, hujusmodi astu usi. Solent homines de rebus quas ignorant, rumores confin-

2 Φιλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι λόγους πλάττειν περὶ ὧν οὐκ
ἐπίστανται· εἰ δὲ καί ποτε προφάσεως ἐπιλάβονται[x],
μείζονας τὰς περὶ ὧν βούλονται, φήμας ἐξάπτουσι,
3 νεωτέρων ἀεὶ ὀρεγόμενοι πραγμάτων. Τοῦτο δὴ καὶ
τότε κατὰ τὴν πόλιν ἐγίνετο· ἄλλος γὰρ ἄλλο περὶ
τοῦ μακρὰν γενομένου πολέμου πλάττοντες διεφήμι-
4 ζον, ἀεὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τὴν ἐλπίδα λαμβάνοντες. Καὶ
μηδενὸς ἐπιγινομένου κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτοὶ ὡς τὰ
κατ' αὐτὸν ἱστορήσαντες περὶ ὧν οὐκ ᾔδεισαν ἔλεγον·
ὡς ὁ τύραννος ἐπικρατέστερος εἴη τῆς βασιλέως δυνά-
μεως· καὶ ὅτι τόσοι καὶ τόσοι κατὰ τὴν μάχην πεπτώ-
κασι· καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ὅσον οὐδέπω τῷ τυράννῳ
5 ὑποχείριος γίνεται. Τότε δὲ καὶ οἱ ἀρειανίζοντες ἐκ
πάθους κινούμενοι, σφόδρα γὰρ ἠνιῶντο, ὅτι τῶν
ἔνδον ἐκκλησιῶν ἐκράτουν οἱ παρ' αὐτῶν πρότερον
διωκόμενοι, τὰς φήμας πολλαπλασίους εἰργάζοντο.
6 Ἐπεὶ δὲ ἕτερά τινα τῶν λεγομένων αὐτοὺς τοὺς πε-
πλακότας αὐτὰ εἰς πίστιν ἦγεν οὐχ ὡς πεπλασμένων,
ἀλλ' ὡς ἀληθῶς γενομένων ἃ ἔπλασαν, οἱ γὰρ ἀκοῇ
παραλαβόντες διεβεβαιοῦντο πρὸς τοὺς λογοποιοῦν-

[x] Legas ἐπιλάβωνται.

gere. Quod si quam forte occasionem nacti fuerint, pro suo quisque voto multo majores spargunt rumores, utpote cupidi semper rerum novarum. Id vero tum contigit Constantinopoli. Nam de bello quod procul gerebatur, alii aliud confingentes divulgabant, semper in deteriorem partem exitum rerum spe sua præsumentes. Et cum nihil adhuc in bello gereretur, ipsi perinde ac si rerum spectatores fuissent, de iis quæ non viderant, loquebantur: tyrannum scilicet de imperatoris exercitu victoriam retulisse, et in prœlio tot ex hac, tot ex illa parte milites occubuisse: ipsum denique imperatorem propediem in tyranni manus ac potestatem venturum esse. Tunc vero Ariani gravi dolore succensi: ægre enim ferebant, ecclesias intra urbem positas, ab iis quos antea persecuti fuerant, obtineri: rumores amplificare cœperunt. Postquam vero alia quæ nuntiabantur, ipsis falsorum rumorum auctoribus persuaserant, non conficta esse, sed vera quæ ipsi vulgavissent: nam qui ea auditione acceperant, ipsis mendacii

Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ μεταπεμψάμενοι, ὑπ' αὐτῷ
9 ἐτάττοντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν κατὰ Μαξίμου πόλεμον ἤλαυνε, καταλιπὼν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον βασιλεύοντα· καταλαβών τε τὴν Θεσσαλονίκην εὑρίσκει τοὺς περὶ Οὐαλεντινιανὸν πολλῇ ἀθυμίᾳ διάγοντας, ὅτι δι' ἀνάγκην τὸν τύραν-
10 νον ὡς βασιλέα ἐδέξαντο. Ὁ[t] Θεοδόσιος δὲ ἐν μὲν τῷ φανερῷ οὐδέτερον ἐδείκνυεν· οὔτε γὰρ ἠθέτει
11 οὔτε προσεδέχετο τὴν Μαξίμου πρεσβείαν. Οὐ μὴν ἠνείχετο περιορᾶν τυραννουμένην τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν προσχήματι βασιλικοῦ ὀνόματος· ἀναλαβὼν δὲ τὰς δυνάμεις τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων ἐπὶ τὴν Μεδιόλανον ἐχώρει· ἐκεῖ γὰρ ἐφθάκει ὁ Μάξιμος.

ΚΕΦ. ΙΓ. 279

Περὶ[u] τῆς γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχῆς ὑπὸ Ἀρειανῶν.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ βασιλεὺς τῷ πολέμῳ ἐσχόλαζεν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανοὶ ταραχὴν κεκινήκασι δι' ἐπινοίας τοιάσδε.

[t] ὁ om. F.M. [u] Titulum om. M.

chia Syriæ revocantes, episcopum sibi constituerunt. Interea imperator Theodosius ad bellum contra Maximum cum exercitu proficiscitur, relicto Constantinopoli filio suo Arcadio Augusto. Cumque Thessalonicam venisset, Valentinianum ejusque comites mœrore oppressos offendit, propterea quod necessitate compulsi, tyrannum quasi imperatorem suscepissent. At Theodosius, palam quidem nullum in alterutram partem indicium animi sui dabat. Nam neque legationem Maximi repudiabat, neque admittebat. Sed cum imperium Romanum sub imperatoris nomine tyrannica dominatione oppressum videret, id diutius ferre non potuit. Collectis igitur Romanorum militum copiis, Mediolanum contendit. Illuc enim jam Maximus advenerat.

CAPUT II.

De tumultu quem Ariar

Dum imperator expeditior
Constantinopoli degentes t
usi. Solent homines de

2 Φιλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι λόγους πλάττειν περὶ ὧν οὐκ
ἐπίστανται· εἰ δὲ καί ποτε προφάσεως ἐπιλάβονται[x],
μείζονας τὰς περὶ ὧν βούλονται, φήμας ἐξάπτουσι,
3 νεωτέρων ἀεὶ ὀρεγόμενοι πραγμάτων. Τοῦτο δὴ καὶ
τότε κατὰ τὴν πόλιν ἐγίνετο· ἄλλος γὰρ ἄλλο περὶ
τοῦ μακρὰν γενομένου πολέμου πλάττοντες διεφήμι-
4 ζον, ἀεὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τὴν ἐλπίδα λαμβάνοντες. Καὶ
μηδενὸς ἐπιγινομένου κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτοὶ ὡς τὰ
κατ' αὐτὸν ἱστορήσαντες περὶ ὧν οὐκ ᾔδεισαν ἔλεγον·
ὡς ὁ τύραννος ἐπικρατέστερος εἴη τῆς βασιλέως δυνά-
μεως· καὶ ὅτι τόσοι καὶ τόσοι κατὰ τὴν μάχην πεπτώ-
κασι· καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ὅσον οὐδέπω τῷ τυράννῳ
5 ὑποχείριος γίνεται. Τότε δὲ καὶ οἱ ἀρειανίζοντες ἐκ
πάθους κινούμενοι, σφόδρα γὰρ ἠνιῶντο, ὅτι τῶν
ἔνδον ἐκκλησιῶν ἐκράτουν οἱ παρ' αὐτῶν πρότερον
διωκόμενοι, τὰς φήμας πολλαπλασίους εἰργάζοντο.
6 Ἐπεὶ δὲ ἕτερά τινα τῶν λεγομένων αὐτοὺς τοὺς πε-
πλακότας αὐτὰ εἰς πίστιν ἦγεν οὐχ ὡς πεπλασμένων,
ἀλλ' ὡς ἀληθῶς γενομένων ἃ ἔπλασαν, οἱ γὰρ ἀκοῇ
παραλαβόντες διεβεβαιοῦντο πρὸς τοὺς λογοποιοῦν-

[x] Legas ἐπιλάβωνται.

gere. Quod si quam forte occasionem nacti fuerint, [illegible] quisque voto multo majores spargunt rumores, utpote [illegible] semper rerum novarum. Id vero tum contigit Constantinopoli. Nam de bello quod procul gerebatur, alii aliud [illegible] divulgabant, semper in deteriorem partem exitum [illegible] præsumentes. Et cum nihil adhuc in bello gereretur, [illegible] ac si rerum spectatores fuissent, de iis quæ [illegible] bantur: tyrannum scilicet de imperatoris [illegible] lisse, et in prœlio tot ex hac, tot ex illa [illegible] ipsum denique imperatore[illegible] potestatem v[illegible] esse. [illegible] censi: ægr[illegible] quæ ante[illegible] [illegible]

τας, μὴ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς παρ' αὐτῶν ἀκηκόασι,
τότε δὴ ἀναθαρρήσαντες οἱ ἀρειανίζοντες εἰς ἄλογον
χωροῦσιν ὁρμήν· καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπισκόπου Νεκ-
7 ταρίου πῦρ ἐμβαλόντες ἀνήλωσαν. Τοῦτο μὲν δὴ
τοιοῦτον ἐγένετο κατὰ τὴν ὑπατείαν Θεοδοσίου τὸ A. D. 388.
δεύτερον καὶ Κυνηγίου.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Περὶ[x] τῆς νίκης τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου[y], καὶ τῆς ἥττης τοῦ τυράννου.

1 Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπιόντος τῷ τυράννῳ, πυνθανό-
μενοι τὴν παρασκευὴν οἱ ὑπὸ Μαξίμῳ ταττόμενοι
οὐδὲ[z] τὴν ἐκ τῆς φήμης προσβολὴν ἐνεγκεῖν ἐδυνή-
θησαν·[a] ἀλλὰ καταπτήξαντες δέσμιον αὐτῷ τὸν
τύραννον ἐνεχείρισαν· ὃς ἀνῃρέθη ἐν τῇ αὐτῇ ὑπα-
2 τείᾳ, ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Αὐγούστου μηνός. Ἀν- 280
δραγάθιος δὲ ὁ τοῦ βασιλέως Γρατιανοῦ φονεὺς τῆς
ἥττης αἰσθόμενος, εἰς τὸν παρακείμενον ποταμὸν ῥίψας

[x] Titulum om. M.
[y] Θεοδοσίου om. F.
[z] Ita C. quod reddit ad verbum, *nec famæ quidem ipsius impetum*, Epiphanius, Hist. Trip. ix. 23. οὔτε ceteri.
[a] ἠδυνήθησαν e correct. ab ead. manu M.

auctoribus affirmabant, rem plane ita se habere ut ab illis accepissent: tunc vero Ariani resumpta fiducia in apertam eruperunt insaniam: domumque episcopi Nectarii conjectis facibus incenderunt. Id factum est Theodosio Augusto iterum et Cynegio consulibus.

CAPUT XIV.

De victoria imperatoris Theodosii, deque tyranni clade.

Interim imperatore adversus tyrannum signa commovente, milites qui sub Maximo erant, apparatus bellici magnitudinem audientes, ne fama quidem tenus impetum sustinere valuerunt, sed timore perculsi, tyrannum ipsum vinctum imperatori dediderunt: qui quidem interfectus est iisdem consulibus quos supra dixi, die sexto calendas Septembris. Andragathius vero, is qui Gratianum Augustum sua manu occiderat, cognita Maximi clade, in vicinum fluvium semetipse præcipitem dedit, atque ita suffo-

3 ἑαυτὸν ἀπεπνίγη. Τότε οὖν οἱ βασιλεῖς νικηφόροι
ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐχώρουν· ἦν δὲ καὶ ὁ υἱὸς Ὀνώριος
σὺν[b] αὐτοῖς, κομιδὴ νέος ὤν· μετὰ γὰρ τὴν κατὰ
Μαξίμου νίκην μεταπέμπεται αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐκ τῆς
4 Κωνσταντινουπόλεως. Ἦσαν οὖν ἐν τῇ Ῥώμῃ
ἐπινικίους ἑορτὰς ἐπιτελοῦντες· ὅτε καὶ τὴν ἑαυτοῦ
ἀγαθότητα ἐπὶ Συμμάχου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων ὁ βασιλεὺς
5 Θεοδόσιος ἐπεδείξατο. Οὗτος γὰρ ὁ Σύμμαχος
πρῶτος μὲν ἦν τῆς ἐν Ῥώμῃ συγκλήτου· ἐθαυμάζετο δὲ ἐπὶ παιδεύσει λόγων Ῥωμαϊκῶν· καὶ γὰρ
αὐτῷ πολλοὶ λόγοι συγγεγραμμένοι τῇ Ῥωμαίων
6 γλώσσῃ τυγχάνουσι. Βασιλικὸν οὖν λόγον εἰς Μάξιμον ἔτι περιόντα γεγραφὼς καὶ διεξελθὼν, τῷ τῆς
καθοσιώσεως ἐγκλήματι ἔνοχος ὕστερον γέγονεν[c]·
διὰ τοῦτο δὴ[d] δεδιὼς τὸν θάνατον τῇ ἐκκλησίᾳ προσ-
7 έφυγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτως ἦν περὶ τὸν Χριστιανισμὸν εὐλαβὴς, ὡς μὴ μόνον τοὺς τῆς αὐτοῦ[e]
πίστεως ἱερεῖς ὑπερτιμᾶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ναυατιανοὺς
τὸ[f] ὁμοούσιον φρονοῦντας ἀσμένως προσεδέχετο.

[b] ὀνώριος ὁ σὺν M.
[c] Ita F. M. C. ἐγένετο editt.
[d] δὴ om. M.
[e] τῆς αὐτῆς M.
[f] ναυατιανοὺς τῇ αὐτοῦ πίστει παραπλήσια φρονοῦντας M.

catus est. Tunc igitur ambo imperatores Romam victores ingressi sunt: cum quibus etiam erat Honorius adhuc admodum puer. Nam post victoriam relatam de Maximo, Theodosius eum Constantinopoli evocaverat. Romæ itaque triumphales ludos ediderunt; quo quidem tempore, Theodosius clementiæ suæ specimen adversus Symmachum consularem virum dedit. Hic namque Symmachus inter senatores principem locum obtinebat, et ob præstantiam Latinæ facundiæ in summa admiratione erat. Multæ certe orationes ejus exstant Latina lingua conscriptæ. Cum vero superstite adhuc Maximo orationem de laudibus illius composuisset, et coram illo recitasset, eo nomine postmodum in crimen majestatis vocatus est. Quocirca extremum supplicium metuens, ad ecclesiam confugit. Imperator vero Christianam religionem tanta prosequebatur reverentia, ut non solum fidei suæ antistites præcipuo quodam honore observaret, verum etiam Novatianos qui consubstantialis fidem profitebantur, libenter exci-

8 Λεοντίῳ γοῦν ἐπισκόπῳ τῆς ἐν Ῥώμῃ τῶν Ναυα-
τιανῶν ἐκκλησίας παρακαλοῦντι χάριν διδοὺς, τὸν
9 Σύμμαχον ἀπέλυσε τοῦ ἐγκλήματος. Συγγνώμης
οὖν ἀξιωθεὶς ὁ Σύμμαχος τὸν ἀπολογητικὸν λόγον
10 εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον ἔγραψεν. Ὁ μὲν δὴ
πόλεμος κατ' ἀρχὰς μεγίστην ἀπειλὴν ἐσχηκὼς, τε-
λευτῶν ταχεῖαν ἔσχε τὴν κρίσιν.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Περὶ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας.

1 Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον περὶ[g] τὴν Συρίας Ἀν-
τιόχειαν τάδε ἐγένετο. Παυλίνου τελευτήσαντος, ὁ
ὑπ' αὐτῷ λαὸς τὸν Φλαβιανὸν ἐξετρέπετο· καὶ διὰ
τοῦτο παρασκευάζει χειροτονηθῆναι τοῦ οἰκείου μέρους
2 Εὐάγριον. Τοῦ δὲ οὐ πολὺν ἐπιβιώσαντος χρόνον,
ἕτερος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ οὐκέτι καθίσταται, Φλα-
3 βιανοῦ τοῦτο κατασκευάσαντος. Ὅσοι δὲ τὸν Φλα-
βιανὸν διὰ τὴν παράβασιν ἀπεστρέφοντο τῶν ὅρκων,
4 κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο. Φλαβιανὸς δὲ,

g "Malim κατὰ τὴν." VALESIUS. Conf. περὶ τὰς Βρεττανίας supra, 11, §. 2. περὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη infra, 22, §. 19, &c.

peret. Leontio igitur Novatianorum in urbe Roma episcopo gratificatus, Symmachum crimine absolvit. Qui veniam consecutus, apologeticum librum in laudem imperatoris Theodosii conscripsit. Hoc igitur modo bellum quod ingentia mala minari initio videbatur, celeri exitu terminatum est.

CAPUT XV.

De Flaviano Antiocheno.

Eadem tempestate apud Antiochiam Syriæ hæc gesta sunt. Post mortem Paulini, populus qui eum sequebatur, Flaviano parere detrectavit: eamque ob causam Evagrium suæ partis episcopum ordinandum curavit. Qui cum post ordinationem modico tempore superstes fuisset, cura et studio Flaviani nullus postea in ejus locum subrogatus est. Hi vero qui ob violatum jusjurandum aversabantur Flavianum, separatim collectas agebant. At Flavianus omnem, ut est in veteri proverbio, lapidem movebat,

τὸ τοῦ λόγου, πάντα λίθον ἐκίνει, ὑφ' αὐτῷ καὶ τού-
τους ποιήσασθαι· ὅπερ[h] καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξίσχυσε
κατεργάσασθαι, τὴν ὀργὴν θεραπεύσας Θεοφίλου 281
τότε τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου, δι' οὗ καὶ[i]
κατήλλαξε Δάμασον τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον.
5 Ἀμφότεροι γὰρ πρὸς Φλαβιανὸν ἐχαλέπαινον οὐ
μόνον διὰ τὸ ἐπιορκηκέναι, ἀλλ' ὅτι καὶ αἰτίαν παρ-
6 εἶχε τοῦ χωρίζεσθαι τοὺς ὁμόφρονας. Θεραπευθεὶς
οὖν τὴν ὀργὴν Θεόφιλος, πέμψας τε Ἰσίδωρον πρε-
σβύτερον, καταλλάσσει λυπούμενον Δάμασον, λυσι-
τελεῖν εἰπὼν δι' ὁμόνοιαν τοῦ λαοῦ παριδεῖν τὸ φθάσαν
7 Φλαβιανοῦ πλημμέλημα. Οὕτως τε τῷ Φλαβιανῷ
τῆς κοινωνίας ἀποδοθείσης, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ λαὸς
κατὰ βραχὺ προϊόντος τοῦ χρόνου τὴν ὁμόνοιαν
8 ἔστερξαν. Τὰ μὲν δὴ κατὰ Ἀντιόχειαν τοιοῦτον
ἔσχε τὸ τέλος· οἱ γὰρ κατ' αὐτὴν Ἀρειανοὶ τῶν
ἐκκλησιῶν ἐξωθηθέντες ἐν προαστείοις τῆς πόλεως
9 τὰς συναγωγὰς ἐποιήσαντο. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ
Κύριλλον τὸν τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον τελευτή-
σαντα Ἰωάννης διαδέχεται.

h ὥσπερ καὶ M. i κατήλλαξεν καὶ M.

quo istos etiam suis partibus adjungeret. Quod quidem haud diu postea perfecit, cum indignationem erga se Theophili Alexandrini episcopi sedasset, ejusque interventu Damasum Romanum episcopum sibi conciliasset. Uterque enim infensus erat Flaviano, tum ob perjurium ab eo admissum, tum quod populis consentientibus causam dissidii præbuisset. Placatus itaque a Flaviano Theophilus, misso Romam Isidoro presbytero, Damasi animum adhuc offensum mitigavit: monens ad reparandam populi concordiam necesse esse, ut a Flaviano admissa culpa dissimulatione ac silentio obliteraretur. Ad hunc modum restituta Flaviano communione, populus Antiochenus progressu temporis paulatim ad concordiam rediit. Et res quidem Antiochensis ecclesiæ hunc exitum habuere. Ariani enim ex ecclesiis pulsi, in suburbanis conventus agebant. Per idem tempus mortuo Cyrillo Hierosolymorum episcopo Joannes succedit.

ΚΕΦ. Ιϛ.

Περὶ[k] τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καθαιρέσεως τῶν εἰδωλικῶν ναῶν καὶ τῆς διὰ ταῦτα συμβολῆς Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τόνδε καὶ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
τοιοῦτο πάθος ἐγένετο. τῇ τοῦ ἐπισκόπου Θεοφίλου
σπουδῇ βασιλέως ἐκέλευε πρόσταγμα λύεσθαι τοὺς
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῶν Ἑλλήνων ναοὺς, καὶ τοῦτο
2 γίνεσθαι τῇ Θεοφίλου φροντίδι. Ταύτης τῆς ἐξουσίας
δραξάμενος ὁ Θεόφιλος παντοῖος ἐγένετο καθυβρίσαι
τὰ τῶν Ἑλλήνων μυστήρια· καὶ ἀνακαθαίρει μὲν τὸ
3 Μιθρεῖον, καταστρέφει δὲ τὸ Σαραπεῖον. Καὶ τὰ
μὲν τοῦ Μιθρείου φονικὰ μυστήρια δημόσια ἐπόμ-
πευε· τὰ δὲ τοῦ Σαράπιδος καὶ τῶν ἄλλων γέλωτος
ἐδείκνυ μεστὰ, τοὺς φαλλοὺς φέρεσθαι κελεύσας διὰ
4 μέσης τῆς ἀγορᾶς. Ταῦτα οὕτω γενόμενα ὁρῶντες οἱ
κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ
φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενοι, τὴν λύπην οὐκ ἤνεγκαν·
ἀλλὰ τοῖς πάλαι δραματουργηθεῖσι προσέθηκαν μεί-
5 ζονα. Μιᾷ γὰρ ὁρμῇ ἔκ τινος συνθήματος κατὰ τῶν

[k] Titulum om. M.

CAPUT XVI.

De idolorum templis Alexandriæ dirutis, et ob id commissa pugna inter gentiles et Christianos.

Eodem tempore Alexandriæ quoque motus contigit hujusmodi. Instante atque adnitente Theophilo episcopo, jusserat imperator ut templa gentilium Alexandriæ destruerentur, utque id fieret cura ac studio Theophili. Hanc potestatem nactus Theophilus, nihil prætermisit quo gentilium mysteria contumelia afficeret. Ac Mithræ quidem Spelæum repurgavit: Serapeum vero subvertit. Et cruenta quidem Mithræ sacra publice spectanda proposuit: Serapidis vero et aliorum deorum mysteria, quam ridicula essent ostendit, phallos per medium forum sublimes circumferri jubens. Quæ cum fieri cernerent gentiles qui Alexandriæ degebant, iique præsertim qui philosophiam profitebantur, dolorem suum comprimere haudquaquam potuerunt: sed tragicis facinoribus quæ olim perpetraverant, multo graviora adjecerunt. Etenim signo

Χριστιανῶν χωρήσαντες πάντα φόνον εἰργάζοντο·
ἠμύνοντο δὲ καὶ οἱ Χριστιανοὶ, καὶ πᾶν κακὸν ἐπηκο-
λούθει κακῷ· ἕως τε τοσούτου ἐξετάθη ἡ μάχη, ἕως οὗ
6 κόρος τῶν φόνων τὸ γινόμενον ἔπαυσεν. Ἀπώλοντο
γὰρ ἐν τῇ συμβολῇ τῶν μὲν Ἑλλήνων ὀλίγοι, τῶν
δὲ Χριστιανῶν σφόδρα πολλοί· οἱ δὲ τραυματίαι ἐξ
7 ἑκατέρου μέρους ἦσαν ἀναρίθμητοι. Φόβος ἐκ τῶν
γεγονότων εἶχε τοὺς ἑλληνίζοντας δεδοικότας τὴν
8 τοῦ βασιλέως ὀργήν. Πράξαντες γὰρ ἃ ἐδόκει αὐ-
τοῖς, καὶ ταῖς μιαιφονίαις τὸν θυμὸν ἀποσβέσαντες, 282
ἄλλος ἀλλαχῇ κατεκρύπτοντο· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῆς
Ἀλεξανδρείας ἔφυγον κατὰ τὰς πόλεις μεριζόμενοι.
9 Ὧν ἦσαν οἱ δύο γραμματικοὶ, Ἑλλάδιος καὶ Ἀμμώ-
νιος, παρ᾽ οἷς ἐγὼ κομιδῇ νέος ὢν ἐν τῇ Κωνσταντινου-
πόλει ἐφοίτησα. Ἑλλάδιος μὲν οὖν ἱερεὺς τοῦ Διὸς
10 εἶναι ἐλέγετο· Ἀμμώνιος δὲ πιθήκου. Οὕτω δὴ τοῦ
κακοῦ κατασταλέντος, συνελαμβάνοντο τῷ Θεοφίλῳ
πρὸς τὴν κατάλυσιν τῶν ναῶν ὅ, τε τῆς Ἀλεξαν-
δρείας ἔπαρχος καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ στρατιωτικοῦ
11 τάγματος. Τὰ μὲν οὖν ἱερὰ κατεστρέφετο· τὰ δὲ

dato, omnes simul uno impetu in Christianos irruentes, obvium quemque obtruncant: sed et Christiani seipsos defendere cœperunt: malumque malo cumulabatur. Pugna porro eo usque producta est, quoad cædis satietas finem malo imposuisset. Perierunt autem eo conflictu, ex gentilibus quidem pauci: ex Christianis vero quam plurimi. Vulnerati autem ex utraque parte erant innumerabiles. Exinde ob admissum facinus metus invasit gentiles, iram principis reformidantes. Nam posteaquam cuncta pro libidine sua patrassent, et furorem suum cædibus exsatiassent, alius alibi sese occultavit. Multi etiam ex urbe Alexandria profugerunt, per varias civitates dispersi. Ex quorum numero fuere grammatici duo, Helladius et Ammonius: quorum ego admodum adolescens Constantinopoli auditor fui. Et Helladius quidem Jovis; Ammonius vero Simiæ sacerdos esse dicebatur. Malo ad hunc modum sedato, præfectus Alexandriæ et dux militum Ægypti, Theophilo in destruendis templis suppetias tulere. Ac templa quidem disturbata sunt: statuæ vero in lebetes et in alios

ἀγάλματα τῶν θεῶν μετεχωνεύετο εἰς λεβήτια, καὶ εἰς ἑτέρας χρείας τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, τοῦ βασιλέως χαρισαμένου τοὺς θεοὺς εἰς δαπανήματα τῶν
12 πτωχῶν. Πάντας οὖν τοὺς θεοὺς συντρίψας ὁ Θεόφιλος, ἓν ἄγαλμα τοῦδε τοῦ θεοῦ ἀχώνευτον τηρεῖσθαι κελεύσας, δημοσίᾳ προέστησεν· ἵνα, φησὶ, χρόνου προϊόντος μὴ ἀρνήσωνται οἱ Ἕλληνες τοιούτους
13 προσκεκυνηκέναι θεούς. Ἐπὶ τούτῳ[l] πάνυ ἀνιώμενον οἶδα Ἀμμώνιον τὸν γραμματικὸν, ὃς ἔλεγε, δεινὰ πεπονθέναι τὴν Ἑλλήνων θρησκείαν· ὅτι[m] μὴ καὶ ὁ εἷς ἀνδριὰς ἐχωνεύθη, ἀλλ' ἐπὶ γέλωτι τῆς Ἑλλήνων
14 θρησκείας φυλάττηται. Ἑλλάδιος δὲ παρά τισιν ηὔχει, ὡς ἐννέα εἴη ἄνδρας ἐν τῇ συμπληγάδι φονεύσας. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τότε τοιαῦτα ἐγένετο.

ΚΕΦ. ΙΖ. 283

Περὶ τῶν[n] εὑρεθέντων ἐν τῷ τοῦ Σαράπιδος ναῷ γραμμάτων ἱερογλυφικῶν.

1 Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ Σαράπιδος λυομένου καὶ

[l] Ita C. τοῦτο ceteri.

[m] Ita C. qui etiam mox ἵνα ἐπὶ pro ἀλλ' ἐπὶ habet: *nisi quia non conflatum est et ipsum, sed pro derisione unum illud idolum,* Epiphan. Hist. Trip. ix. 27. ἵνα μὴ ceteri. ὅτι vero legendum esse antea conjecerat Valesius, servato tamen vulgato in textu suo.

[n] Περὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων σταυροειδῶν. M.

Alexandrinæ ecclesiæ usus conflatæ, cum imperator deos gentilium ad sustentandos pauperes ei donavisset. Ceterum Theophilus cum omnes deorum statuas confregisset, unam illius quem supra nominavimus Dei integram servari ac publice proponi jussit: ne gentiles, ut aiebat, quandoque inficiarentur hujusmodi se deos coluisse. Quam rem ægre admodum tulisse Ammonium grammaticum equidem certo scio. Quippe dicere solebat, gravi injuria affectam esse gentilium religionem, quod unica statua conflata non esset, sed ad religionis ipsorum ludibrium servaretur. Helladius vero apud quosdam gloriatus est, quod in conflictu novem homines sua manu interemisset. Et hæc quidem tunc temporis gesta sunt Alexandriæ.

CAPUT XVII.

De literis hieroglyphicis in Serapidis templo repertis.

Porro dum Serapidis templum destrueretur ac nudaretur, in-

γυμνουμένου ηὕρητο γράμματα ἐγκεχαραγμένα τοῖς
λίθοις τῷ[o] καλουμένῳ ἱερογλυφικῷ· ἦσαν δὲ οἱ
2 χαρακτῆρες σταυρῶν ἔχοντες τύπους. Τούτους ὁρῶν-
τες Χριστιανοί τε καὶ Ἕλληνες τῇ ἰδίᾳ ἑκάτεροι
θρησκείᾳ προσηρμόζοντο. Χριστιανοὶ μὲν γὰρ ση-
μεῖον τοῦ κατὰ Χριστὸν σωτηριώδους πάθους εἶναι
λέγοντες τὸν σταυρὸν, οἰκεῖον εἶναι τὸν χαρακτῆρα
3 ἐνόμιζον. Ἕλληνες δέ τι κοινὸν Χριστῷ καὶ Σαρά-
πιδι ἔλεγον· εἰ ὁ σταυροειδὴς χαρακτὴρ ἄλλο μὲν
Χριστιανοῖς, ἄλλο δὲ Ἕλλησι ποιεῖται τὸ σύμβολον.
4 Τούτων δὲ ἀμφισβητουμένων, τινὲς τῶν Ἑλλήνων
τῷ Χριστιανισμῷ προσελθόντες, τὰ ἱερογλυφικά τε
γράμματα ἐπιστάμενοι, διερμηνεύοντες τὸν σταυροειδῆ
5 χαρακτῆρα ἔλεγον σημαίνειν ζωὴν ἐπερχομένην. Τοῦτο
πλεῖον οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν οἰκείαν θρησκείαν ἁρπά-
6 σαντες, ἀλαζονικώτερον διετέθησαν. Ὡς δὲ καὶ δι'
ἑτέρων γραμμάτων ἱερογλυφικῶν ἐδηλοῦτο, τέλος ἕξειν
τὸ τοῦ Σαράπιδος ἱερὸν, ὅτε σταυροειδὴς φανῇ χα-
ρακτὴρ, τοῦτο[p] γὰρ εἶναι τὴν ἐπερχομένην ζωὴν,

[o] "Scribendum videtur τὰ καλούμενα ἱερογλυφικὰ ut legisse videtur Epiphanius." VALESIUS. τινὰ τῶν λεγομένων ἱερογλυφικῶν χαρακτήρων Niceph. xii. 26.

[p] τοῦτον F. M.

ventæ sunt in eo literæ lapidibus incisæ, quas hieroglyphicas appellant. Eæ literæ crucis formam referebant. Quas cum cernerent gentiles simul et Christiani, suæ quisque religioni eas adaptabant. Nam Christiani signum esse dicentes salutaris Christi passionis, propriam religionis suæ notam, crucem scilicet, esse censebant. Gentiles vero commune quiddam Christo et Serapidi esse affirmabant: si quidem crucis effigies aliud apud Christianos, aliud apud gentiles significat. Dum hæc inter illos agitatur controversia, quidam ex gentilium errore ad Christi fidem conversi, qui hujusmodi literarum notitiam habebant, notam hanc crucis forma depictam interpretantes, venturam vitam significare docuerunt. Hoc igitur Christiani, utpote quod ad religionem suam magis faceret, avide arripientes, animos efferre cœperunt. Posteaquam vero aliis etiam hieroglyphicis literis indicatum est, finem tunc habiturum Serapidis templum, cum nota crucis apparuisset:

πολλῷ πλείους προσήρχοντο τῷ Χριστιανισμῷ· καὶ
7 τὰς ἁμαρτίας ἐξομολογούμενοι ἐβαπτίζοντο. Τὰ μὲν
οὖν ἐπὶ τῷ σταυροειδεῖ χαρακτῆρι γενόμενα τοιαῦτα
ἀκήκοα· ἐγὼ δὲ οὔ φημι τοὺς Αἰγυπτίων ἱερεῖς τὰ[q]
περὶ τοῦ Χριστοῦ προγινώσκοντας[r] ἀποτυπῶσαι τὸ
8 σταυροειδὲς γράμμα. Εἰ γὰρ τὸ περὶ τῆς εἰς τὸν
κόσμον καθόδου[s] μυστήριον ἦν Ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ 284
τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, ὥς φησιν ὁ ἀπό-
στολος, καὶ ἔλαθε τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας διάβολον,
πολλῷ μᾶλλον τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ ἱερεῖς Αἰγυπτίων
9 τοῦτο διέφυγεν. Ἀλλ' ἡ πρόνοια παρεσκεύασε τοῦτο
γενέσθαι ἐπὶ τῇ τοῦ γράμματος ζητήσει, ὅπερ καὶ ἐν
10 τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἐπέδειξε πρότερον. Καὶ γὰρ
ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος σοφὸς γεγονὼς, τῇ
ὁμοίᾳ μεθόδῳ πρὸς Ἀθηναίους χρησάμενος, πολλοὺς
εἰς τὴν πίστιν προσήγαγεν[t], ὅτε τὰ ἐπὶ τῷ βωμῷ
γεγραμμένα ἀναγνοὺς τῷ ἰδίῳ λόγῳ προσήρμοσεν.
11 Εἰ μὴ ἄρα τις λέγοι[u] ἐνηργηκέναι τὸν τοῦ Θεοῦ
λόγον εἰς τοὺς Αἰγυπτίων ἱερεῖς, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ

[q] τὰ om. M.
[r] προγινώσκοντάς τι M.
[s] κατόδου αὐτοῦ M.
[t] μετήγαγεν M. μετήνεγκε Niceph.
[u] λέγει M.

id enim designare venturam vitam: multo plures ad Christianam religionem se contulerunt, et peccata sua confitentes, baptismum Christi susceperunt. Atque hæc sunt quæ de crucis symbolo auditione accepi. Ego vero nequaquam existimo, Ægyptiorum sacerdotes dum hanc crucis effigiem lapidibus inciderent, eorum quæ Christo eventura erant notitiam habuisse. Nam si mysterium adventus Christi in terras absconditum fuit a sæculis et generationibus, ut loquitur apostolus, ipsumque totius malitiæ principem diabolum latuit; multo magis ministros illius, Ægyptiorum scilicet sacerdotes fugit. Verum Dei providentia in ejus literæ inquisitione idem fieri permisit, quod antea in apostoli Pauli prædicatione ostenderat. Ille enim cum divini Spiritus sapientia instructus esset, simili via et arte usus, multos Atheniensium ad Christi fidem traduxit, tunc cum titulum quem aræ inscriptum legerat, prædicationi suæ adaptavit. Nisi quis fortasse dicat,

Βαλαὰμ καὶ ἐπὶ τοῦ Καϊάφα· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἄκοντες περὶ τῶν ἀγαθῶν προεφήτευσαν. τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων εἰρήσθω.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Ὡς[x] ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐν τῇ Ῥώμῃ γεγονὼς πολλὰ τὴν πόλιν ὠφέλησε, περιελὼν τά τε ἐν τοῖς Μαγκηπείοις λῃστήρια καὶ τὰ ἐν τοῖς πορνείοις ἄτοπα τῶν σείστρων.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐπ' ὀλίγον κατὰ τὴν Ἰταλίαν διατρίψας, μέγιστα τὴν Ῥωμαίων ὤνησε
2 πόλιν· τὰ μὲν τῷ δοῦναι, τὰ δὲ τῷ περιελεῖν. Καὶ γὰρ πολλὰ ἐφιλοτιμήσατο· καὶ περιεῖλε διττὴν αἰ-
3 σχύνην τῆς πόλεως· μίαν μὲν τήνδε. Ἦσαν ἐξ ἀρχαίου κατὰ τὴν μεγίστην Ῥώμην οἶκοι παμμεγέθεις, ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο· οἵ τε προϊστάμενοι τούτων, οἳ μάγκιπες τῇ Ῥωμαίων γλώσσῃ καλοῦνται, προϊόντος τοῦ χρόνου λῃστήρια
4 τοὺς οἴκους πεποίηνται. Ὡς γὰρ ἦσαν οἱ τῶν οἴκων μυλῶνες κατὰ βάθους τὴν θέσιν ἔχοντες, κατὰ τὸ πλευρὸν ἑκάστου οἰκήματος καπηλεῖα κατασκευάσαν-

[x] Ὅτι πολλὰ τὴν ῥώμην ὁ βασιλεὺς ὠφέλησεν βραδύνας ἐν αὐτῇ. M.

verbum Dei operatum esse in sacerdotibus Ægyptiorum, perinde ac olim in Balaamo et in Caiapha. Nam et isti præter animi sui sententiam bona vaticinati sunt. Sed de his satis.

CAPUT XVIII.

Quomodo imperator Theodosius Romæ degens, plurimum utilitatis urbi contulit, sublatis furum apud mancipes receptaculis, et turpibus crepitaculis lupanarium.

Porro imperator Theodosius exiguo tempore in Italia commoratus, Romanæ civitati plurimum profuit, partim largiendo, partim auferendo. Nam et multa liberaliter in eam contulit: et duo ejusdem probra ac dedecora sustulit. Horum alterum fuit hujusmodi. Erant in urbe Roma ædes amplissimæ a priscis temporibus ædificatæ, in quibus panis fiebat qui civibus dividebatur. Harum ædium præpositi, quos Romani patrio sermone mancipes vocant, ædes illas progressu temporis furum receptacula effecerunt. Nam cum pistrina ædium illarum in profundo sita essent,

τες, πόρνας τε ἐν αὐτοῖς προστησάμενοι, δι' αὐτῶν
ἐλοχῶντο πολλούς· τοὺς μὲν τῇ χρείᾳ τῆς τροφῆς
εἰσιόντας, τοὺς δὲ καὶ δι' ἀκρασίαν αἰσχρᾶς ἡδονῆς.
5 Ἐκ γάρ τινος μηχανῆς ἐκ τοῦ καπηλείου εἰς τὸν μυ-
λῶνα ἐνέπιπτον· καὶ τοῦτο ἔπασχον μάλιστα οἱ 285
6 ξένοι τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημοῦντες. Ἠναγκάζοντό τε οἱ
ἁλόντες ἐν τοῖς μυλῶσιν ἐργάζεσθαι· πολλοί τε
κατεγήρασαν ἐν αὐτοῖς μὴ συγχωρηθέντες ὑπεξελθεῖν,
τοῖς τε οἰκείοις ἑαυτῶν τοῦ τεθνηκέναι δόξαν παρ-
7 εσχηκότες. Ἐν τῇ παγίδι ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν
τις τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἐνέπεσεν· ἐπεὶ δὲ ὁ
στρατιώτης κατάκλειστος τῷ μυλῶνι γενόμενος ἐξ-
ελθεῖν οὐκ ἠφίετο, σπασάμενος ἣν εἶχε παραξιφίδα,
τοὺς κωλύοντας διεχρήσατο· οἱ δὲ φόβῳ τῶν γινο-
8 μένων τὸν στρατιώτην ἀπέλυσαν. Γνοὺς ταῦτα ὁ
βασιλεὺς τοὺς μάγκιπας[y] μὲν ἐτιμωρήσατο· τοὺς δὲ
λῃστοδόχους οἴκους ἐκείνους καταστραφῆναι ἐκέλευσε.
9 Μίαν μὲν δὴ τοιαύτην αἰσχύνην ὁ βασιλεὺς περιεῖλε
τῆς βασιλευούσης πόλεως· ἑτέραν δὲ τοιαύτην· εἰ
ἥλω ἐπὶ μοιχείᾳ γυνὴ, οὐ διορθώσει, ἀλλὰ προσθήκῃ

[y] Ita F. M. μάγκηπας ceteri.

ipsi ad latus singularum ædium extructis popinis, scorta in illis prostituentes, hac arte multos insidiose deceperunt, qui vel cibi capiendi, vel explendæ libidinis causa eo accesserant. Ex caupona enim, artificio cujusdam machinæ delabebantur in pistrinum. Hujusmodi insidiis excipiebantur præcipue peregrini qui Romæ degebant. Ceterum capti, in pistrino opus facere cogebantur. Multique in illis consenuerunt, cum exeundi facultas non esset, et propinqui mortem illos oppetiisse crederent. Forte quidam ex imperatoris Theodosii militibus, in hunc laqueum decidit. Qui cum in pistrino conclusus egredi prohiberetur, districto quem gestabat pugione, eos qui prohibebant interfecit. Illi metu perculsi, hominem dimiserunt. Quod cum imperator cognovisset, mancipes quidem ipsos supplicio affecit: ædes vero quæ latronum erant receptacula, destrui jussit. Atque hoc unum est ex probris ac flagitiis, quibus imperator Theodosius urbem regiam liberavit. Alterum vero fuit hujusmodi. Mulierem quæ in adulterio depre-

10 τῆς ἁμαρτίας ἐτιμωροῦντο τὴν πταίσασαν. Ἐν γὰρ
πορνείῳ στενῷ κατάκλειστον ποιήσαντες ἀναιδῶς
ἐποίουν πορνεύεσθαι· κώδωνάς τε σείεσθαι κατὰ
τὸν καιρὸν τῆς ἀκαθάρτου πράξεως ἐποίουν, ὅπως ἂν
μὴ λανθάνῃ τοὺς παριόντας[z] τὸ γινόμενον· ἀλλ᾽ ἐκ
τοῦ ἤχου τῶν σειομένων κωδώνων ἡ ἐφύβριστος τι-
11 μωρία τοῖς πᾶσιν ἐγνωρίζετο[a]. Ταῦτα οὐκ ἤνεγκεν
ὁ βασιλεὺς πυθόμενος τὴν ἀναιδῆ συνήθειαν· ἀλλὰ
κατέλυσε τὰ σεῖστρα, οὕτω γὰρ ὠνομάζετο τὰ τοιαῦτα
πορνεῖα· τοῖς ἄλλοις ὑποπίπτειν νόμοις τὰς ἁλούσας
12 ἐπὶ μοιχείᾳ κελεύσας. Τοιούτων μὲν δὴ φαυλοτά-
των καὶ ἐφυβρίστων δύο πραγμάτων ὁ βασιλεὺς
Θεοδόσιος τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐλευθέραν πεποίηκε.
13 Καταστησάμενος δὲ καλῶς καὶ τὰ ἄλλα πράγματα,
καταλείπει μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ Οὐαλεντινιανὸν βασι-
14 λεύοντα. Αὐτὸς δὲ ἅμα τῷ υἱῷ Ὁνωρίῳ ἐπὶ τὴν
Κωνσταντινούπολιν ἐπορεύθη, εἰς αὐτήν τε εἰσέρχεται A. D.
ἐν ὑπατείᾳ Τατιανοῦ καὶ Συμμάχου, τῇ δεκάτῃ τοῦ 391.
Νοεμβρίου μηνός.

[z] Ita F.C. Nicephorus xii. 22. παρόντας ceteri: quamvis *prœtereuntes* reddat Valesius in versione Latina.

[a] γνωρίζηται M.

hensa fuerat, eo supplicii genere afficiebant, quod non illam emendaret, sed potius delictum augeret. Quippe illam in angustum quoddam lupanar inclusam, impudenter scortari cogebant. Dumque obscœnum opus perficeretur, tintinnabula concuti curabant, ne scilicet id quod intus gerebatur, prætereuntes lateret: sed ut ex sonitu tintinnabulorum quæ pulsabantur, ignominiosum illud supplicium cunctis innotesceret. Hanc inverecundam consuetudinem ubi cognovisset imperator, ulterius pati non potuit: sed sistra illa, sic enim vocabantur lupanaria, destruxit, et mulieres adulterii convictas aliis legibus coërcuit. Duobus his nequissimis ac turpissimis flagitiis imperator Theodosius urbem Romam purgavit. Qui cum reliqua ad eumdem modum præclare disposuisset, Valentinianum quidem juniorem Romæ imperatorem reliquit. Ipse vero una cum filio suo Honorio Constantinopolim reversus, consulatu Tatiani et Symmachi in eam ingressus est, die quarto idus Novembris.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Περὶ[b] τῶν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρων, ὅπως τηνικαῦτα περιῃρέθησαν.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν[c] χρόνον ἔδοξε καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς
μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν δι'
2 αἰτίαν τοιαύτην. Ἀφ' οὗ Ναυατιανοὶ τῆς ἐκκλησίας
διεκρίθησαν, τοῖς ἐπταικόσιν ἐν τῷ ἐπὶ Δεκίου διωγμῷ 286
κοινωνῆσαι μὴ θελήσαντες, οἱ ἐπίσκοποι τῷ ἐκκλη-
σιαστικῷ κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετα-
νοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα
πταίσαντες ἐπὶ τοῦ προβληθέντος τούτου πρεσβυ-
3 τέρου ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα. Οὗτος ὁ κανὼν
κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ταῖς ἄλλαις αἱρέσεσι· μόνοι δὲ
οἱ τοῦ Ὁμοουσίου φρονήματος καὶ οἱ τούτοις κατὰ
τὴν πίστιν ὁμόφρονες Ναυατιανοὶ τὸν ἐπὶ τῆς μετα-
4 νοίας πρεσβύτερον παρῃτήσαντο. Ναυατιανοὶ μὲν
γὰρ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τὴν προσθήκην ταύτην ἐδέξαντο·
οἱ δὲ νῦν τῶν ἐκκλησιῶν κρατοῦντες ἕως πολλοῦ
φυλάξαντες, ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ ἐπισκόπου μετέθεσαν,

[b] Ὅτι ἐπὶ θεοδοσίου καὶ νεκταρίου ἐπισκόπου περιῃρέθησαν οἱ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτεροι. M.

[c] αὐτὸν τοῦτον F. M.

CAPUT XIX.

De presbyteris pœnitentium curam gerentibus, et quomodo ea tempestate sublati fuerint.

Sub idem tempus presbyteros ecclesiarum qui pœnitentiæ præerant, placuit aboleri, idque ob hujusmodi causam. Postquam Novatiani se ab ecclesia sejunxissent, eo quod cum illis qui persecutione Deciana lapsi fuerant, communicare noluissent, ex illo tempore episcopi pœnitentiarium presbyterum albo ecclesiastico adjecerunt, ut qui post baptismum lapsi essent, coram presbytero ad eam rem constituto, delicta sua confiterentur. Et apud alias quidem sectas hæc regula etiamnum perseverat. Soli vero Homousiani, et qui cum illis in fide consentiunt Novatiani, presbyterum pœnitentiæ præpositum rejecerunt. Nam Novatiani ne initio quidem supplementum hoc admiserunt. Homousiani vero qui nunc ecclesias obtinent, cum hoc institutum diu retinuissent, tandem Nectarii episcopi temporibus abrogarunt, ob facinus quod-

5 τοιούτου τινὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συμβάντος. Γυνή
τις τῶν εὐγενῶν προσῆλθεν τῷ ἐπὶ τῆς μετανοίας
πρεσβυτέρῳ· καὶ κατὰ μέρος ἐξομολογεῖται τὰς 287
6 ἁμαρτίας, ἃς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα. Ὁ δὲ
πρεσβύτερος παρήγγειλε τῇ γυναικὶ νηστεύειν καὶ
συνεχῶς εὔχεσθαι, ἵνα σὺν τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἔργον τι
7 δεικνύειν[d] ἔχῃ τῆς μετανοίας ἄξιον. Ἡ δὲ γυνὴ προ-
βαίνουσα καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγόρει· ἔλεγε
γὰρ, ὡς εἴη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διά-
8 κονος. Τοῦτο ἐλεγχθὲν[e] τὸν μὲν διάκονον τῆς ἐκκλη-
σίας ἐκπεσεῖν παρεσκεύασε· ταραχὴ δὲ κατέσχε τὰ
πλήθη· ἠγανάκτουν γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ γενομένῳ,
ἀλλ' ὅτι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βλασφημίαν ἡ πρᾶξις καὶ
9 ὕβριν προὐξένησεν. Διασυρομένων δὲ ἐκ τούτου τῶν
ἱερωμένων ἀνδρῶν, Εὐδαίμων τις τῆς ἐκκλησίας
πρεσβύτερος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, γνώμην τῷ ἐπι-
σκόπῳ δίδωσι Νεκταρίῳ περιελεῖν μὲν τὸν ἐπὶ τῆς
μετανοίας πρεσβύτερον· συγχωρῆσαι δὲ ἕκαστον τῷ
ἰδίῳ συνειδότι τῶν μυστηρίων μετέχειν· οὕτω γὰρ 288
10 μόνως ἔχειν[f] τὴν ἐκκλησίαν τὸ ἀβλασφήμητον. Ταῦτα

d δεικνύειν om. M.

e Ita M. λεχθὲν ceteri. De confusis hisce formis vide Stephan. Thesaur. Paris. in Ἐλέγχω ad fin.

f Desideratur ἂν hoc loco.

dam quod in ecclesia commissum fuerat. Mulier quædam nobilis ad pœnitentiarium presbyterum accedens, delicta post baptismum a se perpetrata singillatim confessa erat. Presbyter vero præcepit mulieri, ut jejuniis et orationibus continuis vacaret, quo scilicet una cum delictorum confessione opus etiam pœnitentiæ conveniens ostenderet. Progressu temporis mulier aliud facinus confessa est, ecclesiæ videlicet diaconum cum ipsa stupri consuetudinem habuisse. Id cum dixisset, diaconus quidem ecclesia ejectus est; populus vero graviter commoveri cœpit. Neque enim solum ob scelus quod patratum fuerat indignabantur, verum etiam eo quod labes haud mediocris atque infamia hoc facto adspersa videbatur ecclesiæ. Cum igitur eam ob causam ecclesiastici homines dicteriis appeterentur, Eudæmon quidam ecclesiæ presbyter, Alexandria oriundus, episcopo Nectario suasit, ut pœnitentiarium quidem presbyterum expungeret; unumquemque

παρὰ τοῦ Εὐδαίμονος ἀκούσας ἐγὼ τῇ γραφῇ τῆδε
παραδοῦναι ἐθάρρησα· ὡς γὰρ πολλάκις ἔφην, πᾶσαν
σπουδὴν παρ' ἑκάστου τῶν εἰδότων ἐθέμην μανθάνειν
τὰ πράγματα καὶ ἀκριβῶς ἐρευνᾷν, ἵνα μὴ ἔξω τῆς
11 ἀληθείας τι γράφοιμι. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν Εὐδαίμονα
πρότερον ἔφην· ἡ συμβουλή σου ὦ πρεσβύτερε, εἰ
συνήνεγκεν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ εἰ μὴ, Θεὸς ἂν εἰδείη·
ὁρῶ δὲ ὅτι πρόφασιν παρέσχε[f] τοῦ μὴ ἐλέγχειν
ἀλλήλων τὰ ἁμαρτήματα, μηδὲ φυλάττειν τὸ τοῦ
ἀποστόλου παράγγελμα τὸ λέγον, Μηδὲ συγκοι-
νωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλ-
λον δὲ καὶ ἐλέγχετε. περὶ μὲν οὖν τούτων αὐτάρκως
εἰρήσθω.

ΚΕΦ. Κ.

Ὡς[g] καὶ ἐν Ἀρειανοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις αἱρετικοῖς, σχίσματα πολλὰ γεγόνασιν.

1 Ἄξιον δὲ ἡγοῦμαι, μὴ ἀμνημόνευτα καταλιπεῖν
καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις γενόμενα, φημὶ δὴ Ἀρειανοῖς,
καὶ Ναυατιανοῖς, καὶ τοῖς ἀπὸ Μακεδονίου καὶ Εὐ-

[f] παρέσχες F. [g] Titulum om. M.

vero pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad sacramentorum communionem sineret accedere. Neque enim aliter fieri posse, ut ecclesia ab omni probro libera esset. Hæc ego cum ab ipso Eudæmone acceperim, historiæ huic inserere minime dubitavi. Etenim ut sæpius dixi, omnem curam ac diligentiam eo contuli, ut res gestas ex iis qui eas optime norant condiscerem, easque accurate perscrutarer, ne quid a veritate alienum scriptis mandarem. Et initio quidem Eudæmoni ista dixi. Consilium tuum, o presbyter, utrum ecclesiæ profuerit, an non, Deus viderit. Ceterum ansam ex eo singulis datam esse video, ut delicta sua invicem amplius non coarguant, nec observent præceptum illud apostoli, quod ita se habet: Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, sed potius redarguite. Verum de his satis.

CAPUT XX.

Quod tum apud Arianos, tum apud alios hæreticos, multa schismata exstiterunt.

Congruum porro arbitror, ea quoque commemorare quæ apud alios gesta sunt: Arianos intelligo et Novatianos, eosque qui a

2 νομίου τὰς προσωνυμίας εἰληφόσιν. Ἡ γὰρ ἐκκλησία
διαιρεθεῖσα, ἐπὶ τῇ ἅπαξ γενομένῃ διαιρέσει οὐχ
ἵστατο· ἀλλὰ στραφέντες καθ' ἑαυτῶν πάλιν ἐχώ-
ρουν· καὶ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς προφάσεως λαβόμενοι
3 ἀλλήλων διεχωρίζοντο. Ὅπως μὲν οὖν, καὶ πότε,
καὶ δι' ἃς αἰτίας ἕκαστοι καὶ εἰς ἑαυτοὺς διαιρέσεις
4 πεποίηντο, προϊόντος τοῦ λόγου δηλώσομεν. Τοῦτο
δὲ ἰστέον, ὡς ὁ[h] βασιλεὺς Θεοδόσιος οὐδένα τούτων
ἐδίωκε, πλὴν ὅτι τὸν Εὐνόμιον ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἐπὶ οἰκίας συνάγοντα καὶ τοὺς συγγραφέντας αὐτῷ
λόγους ἐπιδεικνύμενον, ὡς ταῖς διδασκαλίαις πολλοὺς
5 λυμαινόμενον, εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι ἐκέλευσε. Τῶν 289
μέντοι ἄλλων οὐδένα οὔτε ἔσκυλεν οὔτε αὐτῷ κοινω-
νῆσαι ἠνάγκαζεν· ἀλλ' ἑκάστους συνεχώρει κατὰ τοὺς
ἰδίους τόπους συνάγεσθαι, καὶ δοξάζειν τὰ τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ, ὡς καταλαβεῖν ἕκαστοι τὴν περὶ αὐτῶν
6 δόξαν ἠδύναντο. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἔξω τῶν
πόλεων συνεχώρησε εὐκτηρίους οἴκους κατασκευάζειν·
Ναυατιανοὺς, δὲ ὡς ὁμόφρονας τῇ αὐτοῦ πίστει, ἐντὸς
τῶν πόλεων τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας θαρροῦντας ἔχειν

h Ita F. M. ὁ om. editt.

Macedonio aut ab Eunomio cognomentum sortiti sunt. Discissa enim ecclesia, in eo dissidio quod semel factum fuerat, minime conquievit. Sed denuo conversi, adversus se mutuo concurrere cœperunt, et exigua levique occasione arrepta, abs se invicem discessere. Et quo quidem modo et quando, quibusque de causis singuli dissidia inter se excitaverint, procedente sermone indicabimus. Illud autem sciendum est, imperatorem Theodosium neminem illorum insectatum fuisse, præter Eunomium. Quem Constantinopoli in privatis ædibus collectas celebrantem, et libros a se conscriptos recitantem, in exsilium mitti jussit, eo quod multos doctrina sua corrumperet. Reliquos omnes nulla affecit molestia, nec communicare secum coegit: sed singulos in suis conventiculis coire, et de fide Christiana pro suo captu sentire permisit. Et aliis quidem copiam fecit, ut extra urbes oratoria sibi extruerent. Novatianis vero, utpote idem cum ipso in fide sentientibus concessit, ut ecclesias suas intra urbium septa absque

7 ἐκέλευσεν, ὥς μοι καὶ πρότερον εἴρηται. Περὶ ὧν μνημονεῦσαι μικρὰ εὔκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι, ἀναλαβόντας βραχύ.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Ὡς[i] καὶ Ναυατιανοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐστασίασαν.

1 Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν Ναυατιανῶν ἐκ-
κλησίας ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα προέστη Ἀγέλιος, A. D.
ἀπὸ τῶν Κωνσταντίνου[k] χρόνων ἕως εἰς τὸ ἕκτον ἔτος 384.
τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, ὥς που καὶ πρότερον ἐμνη-
2 μόνευσα. Τελευτῶν δὲ χειροτονεῖ εἰς τὸν τόπον
ἑαυτοῦ Σισίννιον ἐπίσκοπον· ὃς πρεσβύτερος μὲν ἦν
τῶν ὑπ' αὐτῷ ταττομένων, ἐλλόγιμος δὲ ἄλλως, καὶ
ὑπὸ Μαξίμου τοῦ φιλοσόφου ἅμα Ἰουλιανῷ τῷ
3 βασιλεῖ τὰ φιλόσοφα παιδευθείς. Τοῦ δὲ λαοῦ τῶν
Ναυατιανῶν μεμψαμένου τὴν χειροτονίαν, ὅτι μὴ
μᾶλλον Μαρκιανὸν ἐπ' εὐλαβείᾳ ἐκπρέποντα ἐχειρο-
τόνησε, δι' ὃν ἐπὶ Οὐάλεντος οἱ Ναυατιανοὶ ἀτάραχοι

[i] Ὅτι ἀγελίου ἐπὶ ἔτη μ. τῶν ναυατιάνων ἡγησαμένου ἐτελεύτησεν. M.

[k] Legendum erat Κωνσταντίου, ut tempus conveniret; sicut habet Nicephorus xii. 36: sed *Constantini* habet etiam Epiphanius H. T. ix. 36. Itaque error est veterum codicum.

ullo metu retinerent, sicut a me jam antea commemoratum est. De quibus hoc loco pauca narrare, opportunum puto, paulo altius repetito sermonis exordio.

CAPUT XXI.

Quomodo etiam Novatiani inter se dissenserint.

Novatianorum ecclesiæ apud Constantinopolim per annos quadraginta præfuit Agelius, a temporibus scilicet Constantini ad sextum Theodosii imperatoris annum, ut jam supra referre memini. Hic morti jam proximus, Sisinnium suo loco ordinavit episcopum: qui dignitate quidem erat presbyter ecclesiæ illius quam regebat Agelius: ceterum disertus inprimis, et a Maximo philosopho una cum imperatore Juliano in philosophia institutus. Cumque plebs Novatianorum hanc ordinationem reprehenderet, quod non Marcianum potius designasset, virum eximiæ pietatis, cujus opera ipsi Valentis principatu ab omni persecutione vacui

*μεμενήκεσαν, ὁ Ἀγέλιος τὴν τοῦ λαοῦ παραμυθή-
σασθαι λύπην βουλόμενος, ἐπιχειροτονεῖ τὸν Μαρ-
4 κιανόν. Καὶ μικρὸν ῥαΐσας τῆς νόσου πρόεισιν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν, καὶ προσεφώνει δι' ἑαυτοῦ εἰπών·
Μαρκιανὸν μέν, φησιν, ἔχετε μετ' ἐμέ· μετὰ δὲ
5 Μαρκιανὸν, Σισίννιον. Ταῦτα προειπὼν[1], καὶ μικρὸν
ἐπιβιοὺς χρόνον ἐτελεύτησε. Μαρκιανοῦ τοίνυν ἐπι-
σκόπου τῶν Ναυατιανῶν καθεστῶτος, διῃρέθη καὶ ἡ
6 αὐτῶν ἐκκλησία, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Σαββάτιος ἀπὸ
Ἰουδαίων χριστιανίσας, ὑπὸ Μαρκιανοῦ πρὸς τὴν τοῦ
πρεσβυτέρου προβληθεὶς ἀξίαν, οὐδὲν ἧττον τῇ Ἰου-
δαϊκῇ προλήψει δουλεύειν ἐσπούδαζε· σὺν δὲ τούτῳ
7 καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ὠρέγετο δράξασθαι. Προσλαβὼν
οὖν τῆς ἐπιθυμίας ἑαυτοῦ συνίστορας δύο πρεσβυτέ-
ρους Θεόκτιστον καὶ Μακάριον, τὴν καινοτομηθεῖσαν
ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐάλεντος τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἐν
Πάζῳ κώμῃ τῆς Φρυγίας, ὥς μοι καὶ πρότερον εἴρηται,
8 διεκδικεῖν ἐβουλεύετο. Καὶ πρότερον μὲν προκα-
λύμματι χρώμενος τῇ ἀσκήσει, τῆς ἐκκλησίας ὑπανε-*

[1] *προσειπὼν* M.

permanserant: Agelius dolorem multitudinis lenire cupiens, Marcianum insuper ordinavit episcopum. Et cum ex morbo paululum recreatus esset, in ecclesiam delatus, populum ita allocutus est. Marcianum quidem post me episcopum habere, post Marcianum vero Sisinnium. Hæc locutus, cum aliquandiu supervixisset, extremum diem clausit. Marciano igitur episcopo Novatianorum constituto, eorum ecclesia divisa est ob hanc causam. Sabbatius quidam ex Judæo factus Christianus, et a Marciano ad presbyteri dignitatem promotus, Judæorum nihilominus opinioni, qua prius fuerat imbutus, studiose inserviebat. Adipiscendi præterea episcopatus cupiditate incendebatur. Adjunctis itaque sibi duobus presbyteris, ambitionis suæ consciis, Theoctisto et Macario, paschalis festi solemnitatem, quam Novatiani Valentis Augusti temporibus in vico Phrygiæ Pazo, sicut antea dixi, innovaverant, ipse defendere instituit. Ac principio quidem austerioris vitæ simulatione, ab ecclesia se subduxit, dolore se affici dicens propter quosdam, quos sacramentorum communione indignos esse suspi-

χώρει, λυπεῖσθαι λέγων πρός τινας· ὑπονοεῖν γὰρ
αὐτοὺς μὴ ἀξίους εἶναι τῆς τῶν μυστηρίων κοινωνίας·
προϊὼν δὲ καὶ φανερὸς ἐγίνετο κατ' ἰδίαν συνάγειν
9 βουλόμενος. Ταῦτα γνοὺς ὁ Μαρκιανὸς ἐμέμφετο
μὲν τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ πλάνην, ὅτι οὕτω κενο-
δόξους ἀνθρώπους εἰς τὸ πρεσβυτέριον προηγάγετο.
10 Καὶ δυσφορῶν ἔλεγε, βέλτιον ἦν[m] ἐπ' ἀκάνθαις τεθει- 290
κέναι τὰς χεῖρας τὰς ἑαυτοῦ, ἢ ὅτε τοὺς περὶ Σαββά-
11 τιον εἰς τὸ πρεσβυτέριον προεβάλετο[n]. Παρασκευάζει
δὲ σύνοδον Ναυατιανῶν ἐπισκόπων γενέσθαι ἐν Ἀγ-
γάρῳ[o]· ἐμπόριον δὲ τοῦτο ἐν Βιθυνίᾳ πλησίον τῆς
12 Ἑλενουπόλεως κείμενον. Ἔνθα συναχθέντες μετα-
πέμπονται[p] τὸν Σαββάτιον, καὶ προτιθέναι ἐπὶ τῆς
13 συνόδου τὰς αἰτίας τῆς λύπης ἐκέλευον. Τοῦ δὲ
τὴν διαφωνίαν[q] τῆς ἑορτῆς αἰτίαν τῆς λύπης εἶναι
λέγοντος, δεῖν γὰρ ἐπιτελεῖσθαι αὐτὴν ὡς καὶ Ἰουδαῖοι
παρατηροῦσι, καὶ ὡς οἱ ἐν Πάζῳ συνελθόντες ἐτύ-

[m] "Scribendum est εἶναι, ut ex sequentibus apparet. Alioqui dicendum esset, τὰς χεῖρας τὰς ἐμαυτοῦ et προεβαλλόμην, non autem προεβάλλετο." VALESIUS.

[n] Ita F. M. προεβάλλετο editt. παρεβάλετο C.

[o] "Legendum est ἐν σαγγάρῳ, quemadmodum legit Epiphanius Scholasticus et Nicephorus. Apud Sozomenum quoque ita scriptum est." VALESIUS.

[p] μεταπέμποντες καὶ τὸν M.

[q] διφωνίαν F.

caretur. Progressu autem temporis consilium ejus patefactum est, quod scilicet conventus seorsum agere vellet. Hæc ubi comperisset Marcianus, suum ipsemet in ordinando errorem reprehendit, qui homines tantopere cupidos inanis gloriæ, ad honorem presbyterii extulisset. Dolensque sæpenumero dicere solebat: Satius fuisset spinis manus meas imponere, quam Sabbatio, tunc cum illum presbyterum ordinavi. Concilium porro Novatianorum episcoporum fieri curavit apud Sangarum, quod est emporium in Bithynia juxta Helenopolim situm. Illic congregati Sabbatium accersunt, jubentque ut coram synodo doloris sui causas exponeret. Cumque ille diceret, dissensionem de festo paschali causam sibi doloris præbuisse: hoc enim festum juxta morem Judæorum, et juxta formulam in Pazensi synodo promulgatam observari oportere: episcopi qui aderant, suspicantes Sabbatium episcopalis

πωσαν, ὑπονοήσαντες οἱ τῆς συνόδου φιλοκαθεδρίας
ἕνεκεν προφασίζεσθαι τὸν Σαββάτιον, ὅρκῳ αὐτὸν
κατασφαλίζονται, ὡς οὐδέποτε τὴν ἐπισκοπὴν κατα-
14 δέξαιτο. Τοῦ δὲ ἐπὶ τούτοις ὀμόσαντος, ἐκφέρουσι
κανόνα περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ[r] Πάσχα, ὃν ἐκάλεσαν
ἀδιάφορον· φήσαντες, μὴ ἀξιόλογον εἶναι αἰτίαν πρὸς
χωρισμὸν τῆς ἐκκλησίας τὴν διαφωνίαν τῆς ἑορτῆς·
μηδὲ μὴν τοὺς ἐν Πάζῳ συναχθέντας πρόκριμα τῷ
καθολικῷ κανόνι γενέσθαι· καὶ γὰρ τοὺς ἀρχαίους
καὶ τοὺς ἐγγὺς τῶν ἀποστόλων, διαφωνοῦντας περὶ
ταύτης τῆς ἑορτῆς, κοινωνεῖν τε ἀλλήλοις, καὶ μηδα-
15 μῶς διαφέρεσθαι. Ἄλλως τε καὶ τοὺς ἐν τῇ βασι-
λευούσῃ Ῥώμῃ Ναυατιανοὺς μηδέποτε ἠκολουθηκέναι
Ἰουδαίοις· ἀλλὰ ποιοῦντας ἀεὶ μετ' ἰσημερίαν τὸ
Πάσχα, μὴ[s] διακρίνεσθαι πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς
πίστεως, τοὺς μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον αὐτοῖς ἐπιτε-
16 λοῦντας τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτήν. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα
πολλὰ λογισάμενοι ὁρίζουσι τὸν ἀδιάφορον, ὡς ἔφην,
περὶ τοῦ Πάσχα κανόνα· ἐφ' ᾧ τε ἕκαστον μὲν κατὰ

[r] τοῦ πάσχα ab alia manu in marg. M. [s] μηδὲ F. M.

sedis cupiditate ductum ista prætexere, jurejurando hominem adigunt, nunquam illum episcopatus dignitatem suscepturum esse. Cum ille in hæc verba jurasset, regulam de festo paschali promulgarunt, quam ἀδιάφορον, hoc est indifferentem vocarunt: affirmantes dissensionem de festo paschæ die tanti non esse, ut ejus causa quisquam ab ecclesia secedere debeat; nec eos qui Pazi convenerant, præjudicium catholicæ et universali regulæ fecisse. Nam veteres, et qui ab apostolorum temporibus proxime abfuerunt, licet in hujus festi observantia discreparent, inter se tamen communicasse, nec ullum unquam fecisse dissidium. Sed et Novatianos qui Romæ degunt, Judæorum morem nunquam secutos esse; verum post æquinoctium pascha perpetuo celebrasse: nec ideo tamen abrupisse se a reliquis fidei suæ consortibus, qui non eodem quo ipsi modo festum paschale celebrarent. Hæc et ejusmodi multa cum sollicite perpendissent, indifferentem illam, ut dixi, regulam de pascha constituerunt: ut unicuique liceat pro arbitrio pascha celebrare, juxta eam consue-

τὴν συνήθειαν ἣν ἐκ προλήψεως ἔχει, ποιεῖν τὸ Πάσχα
εἰ βούλοιτο· μὴ διαφέρεσθαι δὲ πρὸς τὴν κοινωνίαν,
ἀλλὰ τοὺς διαφόρως ἑορτάζοντας εἶναι πάλιν ἐν
17 ὁμονοίᾳ τῆς ἐκκλησίας. Τοῦ ὅρου τοίνυν τούτου περὶ
τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα παρ' αὐτῶν τότε βεβαιωθέντος,
ὁ Σαββάτιος τοῖς ὅρκοις δεθεὶς, εἴποτε διαπεφωνη-
μένη ἐγένετο ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν
προλαμβάνων ἐνήστευε, καὶ νυκτερεύων[t] τὴν νενο-
μισμένην τοῦ Σαββάτου ἡμέραν ἐπετέλει τοῦ Πάσχα·
καὶ πάλιν τῇ ἑξῆς ἅμα πᾶσι κατὰ τὴν ἐκκλησίαν 291
συνήγετο, καὶ τῶν μυστηρίων μετελάμβανεν· ἐποίει
τε τοῦτο ἐπὶ ἔτη πολλά· καὶ διὰ τοῦτο λανθάνειν τοὺς
18 πολλοὺς οὐκ ἠδύνατο. Διὸ καί τινες τῶν ἁπλου-
στέρων, καὶ μάλιστα οἱ ἐκ τῆς Φρυγίας καὶ Γαλατίας
ὁρμώμενοι, νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐκ τούτου δικαιωθή-
σεσθαι, ἐζήλουν τε αὐτὸν, καὶ τὸ Πάσχα τὸν ἐκείνου
19 τρόπον ἐπετέλουν λαθραίως. Ἀλλὰ Σαββάτιος ὑστέ-
ροις χρόνοις καὶ παρασυνῆξε καθ' ἑαυτὸν, μικρὰ τοῦ
ὅρκου φροντίσας, καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ
καθέστη ἐπίσκοπος, ὡς προϊόντες δηλώσομεν.

[t] Valesii conjecturam ad hunc locum vide in Annott.

tudinem quam semel animo imbiberit: nec ulla sit in communione discrepantia: sed ut ii qui diverso more festum celebrant, nihilominus in unitate et concordia ecclesiæ perseverent. Hac igitur regula de festo paschæ die ab illis tunc sancita, Sabbatius juramento constrictus, si quando discrepantia in celebratione festi paschalis inciderat, ipse apud se seorsum jejunia antevertebat, et pascha celebrabat. Deinde solemni die Sabbati magni pernoctans, sequenti luce in ecclesiam una cum ceteris conveniebat, et sacramenta simul percipiebat. Id ab illo plures per annos factum: atque idcirco multitudinis notitiam effugere non potuit. Proinde nonnulli ex simplicioribus, et præcipue ii qui ex Phrygiæ et Galatiæ partibus oriundi erant, cum se hoc facto justificandos esse existimarent, Sabbatium imitari cœperunt, et juxta ejus consuetudinem pascha in occulto celebrarunt. Verum Sabbatius quidem aliquanto post spreta jurisjurandi religione, seorsum conventus egit, et eorum qui ipsum sectati fuerant episcopus est constitutus, sicut in progressu orationis declarabimus.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ[u] τῶν δοξάντων τῷ συγγραφεῖ διαφωνιῶν[x] κατά τινας τόπους περὶ τοῦ[y] Πάσχα καὶ βαπτισμάτων καὶ νηστειῶν καὶ γάμων καὶ συνάξεων καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν παρατηρήσεων.

1 Ὃ[z] δὲ ἡμῖν ὑποπίπτει περὶ τοῦ Πάσχα, οὐκ ἄκαι-
ρον, ὡς ἡγοῦμαι, διὰ βραχέων εἰπεῖν· οὔ μοι δοκοῦσιν
οὔτε οἱ πάλαι περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης εὐλόγως πεφι-
λονεικηκέναι, οὔτε οἱ νῦν Ἰουδαίοις ἐσπουδακότες
2 ἀκολουθεῖν. Οὐ γὰρ εἰς νοῦν ἐβάλοντο[a], ὅτι τοῦ
Ἰουδαϊσμοῦ μετατιθεμένου εἰς Χριστιανισμὸν, τὰ
ἀκριβῆ καὶ τυπικὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐπαύσατο·
3 καὶ τοῦτο αὐτόθεν τὴν[b] οἰκείαν ἔχει ἀπόδειξιν. Ἰου-
δαΐζειν γὰρ Χριστιανοῖς οὐδὲ εἷς τοῦ Χριστοῦ νόμος
ἐπέτρεψεν· ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ὁ[c] ἀπόστολος καὶ
ἐκώλυσεν, οὐ μόνον τὴν περιτομὴν ἐκβάλλων, ἀλλὰ
4 καὶ[d] περὶ ἑορτῶν μὴ[e] διακρίνεσθαι παραινῶν. Διὸ
Γαλάταις γράφων φησί·

[u] Περὶ τοῦ πάσχα καὶ περὶ νησθειῶν καὶ περὶ συνάξεων καὶ περὶ γάμου. M.

[x] Lege διαφωνεῖν: vel antea, δοξασῶν.

[y] περί τε F.

[z] Ἃ δὲ M.

[a] Ita F. M. ἐβάλλοντο editt.

[b] Ita F. M. ἔχει τὴν οἰκείαν editt.

[c] Ita F. M. δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος editt.

[d] καὶ om. F. M.

[e] μὴ δὲ M.

CAPUT XXII.

Judicium hujus historiæ scriptoris, de discrepantia quæ quibusdam in locis cernitur, tam in festo paschali, quam in baptismo et jejuniis et collectis, aliisque ecclesiasticis ritibus.

Ceterum quod nobis in mentem venit de paschali festo, id hoc loco paucis exponere opportunum puto. Nec veteres, nec recentiores qui Judæorum morem sequi studuerunt, idoneam mihi videntur habuisse causam, cur de hoc festo tantopere contenderent. Neque enim illud animo perpenderunt, postquam Judaïca religio in Christianum cultum commutata est, accuratam illam Mosaïcæ legis observantiam, et rerum futurarum figuras penitus desiisse. Idque certissimo argumento ita demonstrari potest. Etenim nulla lege Christi concessum est Christianis, ut Judæorum ritus observent. Immo apostolus hoc diserte vetuit, non modo circumcisionem rejiciens, verum etiam admonens ne de festis diebus inter se contenderent. Itaque scribens ad Galatas, his utitur verbis.

Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε.

Καὶ βραχέα περὶ τούτου διαλεχθεὶς, δοῦλον μὲν
δείκνυσι τὸν τῶν Ἰουδαίων λαόν, ἐπ' ἐλευθερίᾳ δὲ
κεκλῆσθαι τοὺς προσεληλυθότας Χριστῷ· παρῄνει
δὲ καὶ μηδαμῶς παρατηρεῖσθαι ἡμέρας καὶ μῆνας καὶ
5 ἐνιαυτούς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς[f] με-
γάλῃ φησὶ τῇ φωνῇ, σκιὰν εἶναι τὰ παραφυλάγματα·
διό, φησι·

Μηδεὶς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ Σαββάτου, ἅ τινά ἐστι σκιὰ τοῦ μέλλοντος.

6 Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους δὲ, ὁ αὐτὸς ἐπισφρα-
γιζόμενος τὰ τοιαῦτα φησί·

Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.

7 Οὐδαμοῦ τοίνυν ὁ ἀπόστολος οὐδὲ τὰ εὐαγγέλια
ζυγὸν δουλείας τοῖς τῷ κηρύγματι προσελθοῦσιν ἐπέ-
θηκαν· ἀλλὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ τὰς ἄλλας 292
ἑορτὰς τιμᾷν, τῇ εὐγνωμοσύνῃ τῶν εὐεργετηθέντων

[f] Ita F. Niceph. xii. 32. Κολασαεῖς Stephan. Κολασεῖς Genev. Κολασσεῖς Vales. Κολασσαεῖς Epigraphe Epist. D. Pauli.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non auditis?

Et ubi pauca de hac re disseruit, servum quidem esse ostendit populum Judæorum: eos vero qui Christum secuti sunt, ad libertatem vocatos. Hortatur porro ne dies et menses aut anni ullatenus observentur.

Quinetiam Colossensibus scribens, clara voce pronuntiat, observationes nihil aliud quam umbram esse. Quamobrem, inquit, nemo vos judicet in cibo aut in potu, aut in parte festi vel Neomeniæ vel Sabbati, quæ sunt umbra futurorum.

Sed et in epistola ad Hebræos, idipsum confirmans, ita dicit: translato enim sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.

Certe apostolus et evangelistæ, nusquam servitutis jugum illis imposuerunt qui ad prædicationem fidei accessissent: sed paschæ diem aliosque festos dies, arbitrio æquitatique eorum qui beneficia illis diebus acceperant, colendos reliquerunt. Proinde quoniam

8 κατέλιπον [g]. Ὅθεν ἐπειδὴ φιλοῦσι τὰς ἑορτὰς οἱ ἄν-
θρωποι διὰ τὸ ἀνίεσθαι τῶν πόνων ἐν αὐταῖς, ἕκαστοι
κατὰ χώρας ὡς ἐβουλήθησαν, τὴν μνήμην τοῦ Σωτη-
9 ριώδους πάθους ἐξ ἔθους τινὸς ἐπετέλεσαν. Οὐ γὰρ
νόμῳ τοῦτο παραφυλάττειν ὁ Σωτὴρ ἢ οἱ ἀπόστολοι
ἡμῖν παρήγγειλαν· οὐδὲ καταδίκην ἢ τιμωρίαν ἢ
κατάραν, ὡς ὁ Μωϋσέως νόμος τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ
ἡμῖν τὰ εὐαγγέλια ἢ οἱ ἀπόστολοι διηπείλησαν.
10 Ἱστορικῶς δὲ μόνον πρὸς διαβολὴν Ἰουδαίων, ὅτι
ἐμιαιφόνουν κατὰ τὰς ἑορτὰς, ἐν τοῖς εὐαγγελίοις
καὶ [h] καιρῷ τῶν ἀζύμων πεπονθέναι ὁ Σωτὴρ ἀναγέ-
11 γραπται. Σκοπὸς μὲν οὖν γέγονε τοῖς ἀποστόλοις
οὐ περὶ ἡμερῶν ἑορταστικῶν νομοθετεῖν, ἀλλὰ βίον
12 ὀρθὸν καὶ τὴν θεοσέβειαν εἰσηγήσασθαι. Ἐμοὶ δὲ
φαίνεται, ὅτι ὥσπερ ἄλλα πολλὰ κατὰ χώρας συνή-
θειαν ἔλαβεν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ παρ'
ἑκάστοις ἐκ συνηθείας τινὸς ἰδιάζουσαν ἔσχε τὴν
παρατήρησιν, διὰ τὸ μηδένα τῶν ἀποστόλων, ὡς
13 ἔφην, μηδενὶ νενομοθετηκέναι περὶ αὐτῆς. Ὅτι δὲ ἐξ

[g] κατέλιπεν C. [h] εὐαγγελίοις· τῷ καιρῷ M.

homines festos dies amant, propterea quod laborum remissionem ipsis afferunt, singuli locatim, prout cuique libitum fuit, salutaris passionis memoriam ex quadam consuetudine celebrarunt. Nam nec Servator nec apostoli id observandum esse nobis lege aliqua præscripserunt: neque multam aut supplicium aut imprecationem evangelia nobis aut apostoli sunt comminati, quemadmodum Mosaïca lex facere consuevit. Verum historiæ duntaxat causa, ad opprobrium Judæorum, eo quod diebus festis cædes patrare soliti essent, relatum est in Evangeliis, Servatorem passum fuisse diebus azymorum. Quippe propositum id fuit apostolis, non ut de diebus festis leges ferrent, sed ut rationem recte vivendi veramque pietatem ostenderent. Ac mihi quidem videtur, ut alia multa variis in locis usu quodam invaluerunt, sic etiam paschale festum apud singulos ex inolita quadam consuetudine peculiarem observationem habuisse, propterea quod nullus ex apostolis, uti dixi, de illo festo quidquam lege sancivit. Quod vero jam inde a

ἔθους μᾶλλον ἢ ἀπὸ νόμου παρ' ἑκάστοις ἐξ ἀρχαίου
τὴν παρατήρησιν ἔλαβεν, αὐτὰ τὰ πράγματα δεικνύει.
14 Πλεῖστοι γὰρ περὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἐξ ἀρχαίου τὴν
τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐτήρησαν, τὴν τοῦ Σαββάτου
15 ὑπεριδόντες ἡμέραν. Καὶ τοῦτο ποιοῦντες, πρὸς τοὺς
ἑτέρως τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐπιτελοῦντας οὐδέποτε
διεφέροντο· ἕως ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος Βίκτωρ
ἄμετρα θερμανθεὶς, ἀκοινωνησίαν τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ
16 τεσσαρεσκαιδεκατίταις ἀπέστειλεν. Ἐφ' ᾧ γενο-
μένῳ, Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐπί-
σκοπος τοῦ Βίκτορος δι' ἐπιστολῆς γενναίως κατέ-
δραμεν· μεμψάμενος μὲν αὐτοῦ τὴν θερμότητα· δι-
δάξας δὲ, ὡς καὶ οἱ πάλαι διαπεφωνημένως ἐπιτε-
λοῦντες τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν, τῆς κοινωνίας οὐδαμῶς
17 ἐχωρίζοντο. Καὶ ὅτι Πολύκαρπος ὁ τῆς Σμύρνης
ἐπίσκοπος, ὅ[i] ὕστερον ἐπὶ Γορδιανοῦ μαρτυρήσας[k],
Ἀνικήτῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥώμης ἐκοινώνει, μηδὲν
διακρινόμενος περὶ ἑορτῆς πρὸς αὐτὸν, καίτοι καὶ
αὐτὸς ἐξ ἐγχωρίου τῆς ἐν Σμύρνῃ συνηθείας, τῇ τεσ-

[i] Ita C. ὃς ceteri. "Aut legendum est ὁ, aut ἐμαρτύρησε." VALESIUS.

[k] ἐμαρτυρήσεν e correct. ab eadem manu M.: scilicet ut cum prævio ὃς conveniret.

priscis temporibus ex usu potius quam ex lege observatio ista profluxerit, res ipsæ declarant. Etenim in Asia minore plurimi antiquitus quartum decimum diem observarunt, neglecto Sabbati die. Quod dum facerent, nunquam tamen ab illis qui alio modo pascha celebrabant, sese abjunxerunt: donec Victor Romanæ urbis episcopus immodico iracundiæ succensus æstu, quartodecimanis qui in Asia erant, excommunicationis libellum misit. Quo facto Irenæus Lugduni Galliarum urbis episcopus Victorem per epistolam graviter perstrinxit: acriorem ejus impetum reprehendens, simulque ostendens, vetustiores qui diverso inter se more festum paschæ celebrabant, a mutua communione nequaquam separatos fuisse. Et Polycarpum episcopum Smyrnæ, qui postea Gordiano imperium obtinente martyrium perpessus est, cum Aniceto episcopo Romano communicasse, nullatenus ab eo dissidentem hujus festivitatis causa, quamvis ipse juxta patrium morem

σαρεσκαιδεκάτῃ τὸ Πάσχα ἐπιτελῶν, ὡς ἐν τῇ πέμπτῃ
18 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐσέβιος λέγει. Τινὲς
μὲν οὖν, ὡς ἔφην, κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν τὴν
τεσσαρεσκαιδεκάτην παρετήρουν· τινὲς δὲ[l] περὶ τὰ
ἀνατολικὰ μέρη, τὸ Σάββατον μὲν τῆς ἑορτῆς ἐτή- 293
19 ρουν· διεφώνουν δὲ περὶ τὸν μῆνα. Οἱ μὲν γὰρ
Ἰουδαίοις, καίτοι τὴν ἀκρίβειαν μὴ σώζουσι, δεῖν
ἕπεσθαι περὶ τῆς ἑορτῆς ἔλεγον· οἱ δὲ μετ' ἰσημερίαν
ἐπετέλουν, τὸ συνεορτάζειν Ἰουδαίοις ἐκτρεπόμενοι·
φάσκοντες ἀεὶ τοῦ ἡλίου ἐν κριῷ ὄντος καθήκειν τὸ
Πάσχα ἐπιτελεῖν, τῷ Ξανθικῷ[m] μὲν κατὰ Ἀντιοχέας
20 μηνὶ, Ἀπριλλίῳ δὲ κατὰ Ῥωμαίους. Καὶ τοῦτο
ποιεῖν πειθομένους, μὴ τοῖς νῦν κατὰ πάντα πεπλα-
νημένοις Ἰουδαίοις, ἀλλὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ Ἰωσήπῳ,
καθὰ ἐκεῖνος ἐν τῇ τρίτῃ τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας
21 φησίν. Ἀλλ' οὗτοι μὲν οὕτως πρὸς ἑαυτοὺς διεφώ-
νουν· πάντες δὲ οἱ λοιποὶ ἄχρι τῶν ἑσπερίων μερῶν
καὶ αὐτοῦ ὠκεανοῦ, μετὰ ἰσημερίαν ἐξ ἀρχαίας τινὸς
22 παραδόσεως τὸ Πάσχα ποιήσαντες εὑρίσκονται. Οὗτοι

[l] δὲ καὶ F. M. [m] Ζαντικῷ F.

Smyrnensis ecclesiæ, quartodecimo die pascha celebraret, ut in quinto Ecclesiasticæ Historiæ libro tradit Eusebius. Quidam igitur in minore Asia, ut jam dixi, quartumdecimum observabant diem. Quidam vero in orientis partibus, Sabbato quidem id festum agebant, sed in mense discrepabant. Nam illi quidem Judæos, licet exactam regulam non servarent, in hac festivitate sequendos esse dicebant. Hi vero post æquinoctium pascha celebrabant, simul cum Judæis id festum agere respuentes. Quippe affirmant sole in Ariete constituto id festum perpetuo celebrari oportere, mense quem Xanthicum Antiochenses, Aprilem Romani vocant. Atque in eo sequi se, non recentiores Judæos qui ubique fere hallucinantur, sed vetustiores et Josephum. Sic enim ille in tertio Judaïcarum antiquitatum libro scriptum reliquit. Et isti quidem hoc modo inter se dissentiebant. Reliqui autem omnes ad occidentis partes et ipsum usque oceanum, post æquinoctium ex antiqua quadam traditione pascha celebrasse deprehenduntur. Hi enim omnes ad hunc modum pascha peragentes, nunquam

γὰρ πάντες τοῦτον ποιοῦντες τὸν τρόπον, οὐδέποτε
πρὸς ἑαυτοὺς διεφώνησαν· καὶ οὐχ ὥς τινες ἐπεθρύ-
λησαν [n], ἡ ἐπὶ Κωνσταντίνου σύνοδος τὴν ἑορτὴν
23 ταύτην παρέτρεψεν. Αὐτὸς γὰρ Κωνσταντῖνος τοῖς
διαφωνοῦσι περὶ ταύτης τῆς ἑορτῆς γράφων παρή-
νεσεν, ὅπως ἂν αὐτοὶ ὀλίγοι ὄντες μιμῶνται τοὺς
24 πλείονας. Ἀλλὰ τὴν μὲν ὅλην τοῦ βασιλέως ἐπι-
στολὴν ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ Εὐσεβίου τῶν εἰς τὸν
25 βίον Κωνσταντίνου εὑρήσεις. Τὸ δὲ ἐν αὐτῇ περὶ
τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μέρος τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον·
"Ἔστι τε [o] τάξις εὐπρεπὴς, ἣν ἅπασαι αἱ τῶν δυτικῶν
καὶ [p] μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτῴων μερῶν [q] τῆς οἰκουμένης
παραφυλάττουσιν ἐκκλησίαι, καί τινες τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν
26 τόπων. Οὗ [r] ἕνεκεν ἐπὶ τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν πάντες
ἡγήσαντο, καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγχινοίᾳ ἀρέσειν
ὑπεσχόμην, ἵν' ὅπερ δ' ἂν κατὰ τὴν Ῥωμαίων πόλιν, Ἰτα-
λίαν [s] τε, καὶ Ἀφρικὴν, καὶ ἅπασαν Αἴγυπτον, Ἱσπανίας

[n] Ita F. M. ἐπεθρύλλησαν editt.

[o] ἔστί τις M. ἔστι δὲ Euseb. Vit. Const. iii. 19. Heinech. Conf. Socrat. supra, i. 9. ubi Constantini eadem epistola tota citatur: cujus ea pars quæ hic repetitur minutas quasdam literarum discrepantias ab hoc loco exhibet; in plerisque tamen convenit.

[p] μὲν καὶ M. τε καὶ Euseb.

[q] τῆς οἰκουμένης μερῶν Euseb.

[r] τούτου ἕνεκεν Euseb.

[s] τε καὶ Ἀφρικὴν Ἰταλίαν τε ἅπασαν Euseb.

inter se dissenserunt. Neque enim, ut quidam calumniati sunt, concilium Constantini temporibus habitum festivitatem istam commutavit. Etenim Constantinus ipse ad eos scribens qui in hujus festi celebratione inter se dissidebant, hortatur, ut cum ipsi pauciores sint, alios sequantur qui sunt numero plures. Et ipsam quidem imperatoris epistolam, in tertio Eusebii libro de vita Constantini integram reperies. Pars autem illius, in qua de festo paschali agitur, sic habet.

"Cumque hic ordo decentissimus sit, quem omnes tam occidentalium quam meridianarum et septentrionalium orbis partium ecclesiæ, ac nonnullæ quoque orientalium servant: idcirco id æquum rectumque esse omnes judicaverunt, quod et vobis placiturum esse spopondi: ut scilicet quod in urbe Roma perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum; per Hispaniam, Gallias,

Γαλλίας, Βρεττανίας[t], Λιβύας, ὅλην Ἑλλάδα, Ἀσιανήν
τε διοίκησιν καὶ Ποντικὴν καὶ Κιλικίαν, μιᾷ καὶ συμφώνῳ
φυλάττεται[u] γνώμῃ, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσ-
27 δέξηται σύνεσις· λογιζομένη μὴ μόνον ὡς πλείων ἐστὶ
κατὰ τοὺς προειρημένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμὸς, ἀλλὰ
καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ πάντας ὁσιώτατόν ἐστι βού-
λεσθαι, ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβὴς λόγος ἀπαιτεῖν δοκεῖ, καὶ
οὐδεμίαν μετὰ τῆς Ἰουδαίων ἐπιορκίας ἔχειν[x] κοινωνίαν.
28 Τοιαύτη[y] μὲν ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιστολή. Τεσσα-
ρεσκαιδεκατῖται δέ φασιν, ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἀπο- 294
στόλου τὴν παρατήρησιν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης
παραδεδόσθαι αὐτοῖς· οἱ δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰ
ἑσπέρια μέρη τοὺς ἀποστόλους Παῦλον καὶ Πέτρον
29 τὴν ἐκεῖ παραδεδωκέναι συνήθειαν λέγουσιν. Ἀλλ'
οὐδεὶς μὲν τούτων ἔγγραφον ἔχει παρασχεῖν τὴν περὶ
τούτων ἀπόδειξιν· ὅτι μέντοι ἐκ συνηθείας τινὸς
μᾶλλον κατὰ χώρας ἐπιτελεῖται ἡ[z] τοῦ Πάσχα ἑορτὴ,

[t] βριτταvίας F.
[u] Ita Euseb. φυλαττέσθαι F.M. et cod. Sfort. teste Valesio, quod corruptum videtur e vero φυλάττεται. φυλάττηται male editt. Conf. supra, ad 1. 9.
[x] "Flor. et Sfort. ἔχειν, quemadmodum legitur apud Eusebium. Neque aliter Epiphan. Schol." VALESIUS. ἔχειν F. M. C. Christophors. ἔχει Stephan. et Genev.
[y] τοιαῦτα M.
[z] Ita F. M. ἡ om. ceteri.

Britannias, Libyas, per universam Achaiam; per Asianam et Ponticam diœcesim, et per Ciliciam concordi sententia observatur, id vestra quoque prudentia libentibus animis amplectatur. Illud nimirum attendens, non modo majorem esse numerum ecclesiarum in locis supra commemoratis; verum etiam æquissimum esse, ut omnes in commune id velint, quod stricta ratio exigere videtur; nec ullam cum Judæorum perjurio habeant societatem."

Hujusmodi est imperatoris epistola. Ceterum quartodecimani observantiam quartidecimi diei a Joanne apostolo sibi traditam esse affirmant. Romani vero, et qui Occidentis partes incolunt, consuetudinem quæ apud ipsos viget, a Paulo Petroque apostolis accepisse se dicunt. Neutri tamen ad hujus rei confirmationem scriptum aliquod testimonium proferre possunt. Porro autem paschale festum singulis locis usu quodam et consuetudine celebrari, hinc maxime conjicio. Nulla religionis secta

30 ἐκεῖθεν τεκμαίρομαι. Οὐδεμία τῶν θρησκειῶν τὰ
αὐτὰ ἔθη φυλάττει, κἂν τὴν αὐτὴν[a] περὶ τούτων
31 δόξαν ἀσπάζηται. Καὶ γὰρ οἱ τῆς αὐτῆς πίστεως
ὄντες διαφωνοῦσι περὶ τὰ ἔθη πρὸς ἑαυτούς· διὸ
μικρὰ περὶ τῶν κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐθῶν παραθέσθαι
32 οὐκ ἄκαιρον. Αὐτίκα τὰς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας,
ἄλλως παρ' ἄλλοις φυλαττομένας ἐστὶν εὑρεῖν· οἱ
μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ, τρεῖς πρὸ τοῦ Πάσχα ἑβδομάδας,
πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, συνημμένας νηστεύ-
33 ουσιν. Οἱ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι, καὶ
οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, πρὸ ἑβδομάδων ἓξ τὴν πρὸ τοῦ
Πάσχα νηστείαν νηστεύουσι, τεσσαρακοστὴν αὐτὴν
34 ὀνομάζοντες. Ἄλλοι δὲ παρὰ τούτους, ἄλλοι πρὸ
ἑπτὰ τῆς ἑορτῆς ἑβδομάδων τῆς νηστείας ἀρχόμενοι,
καὶ τρεῖς μόνας πενθημέρους ἐκ διαλειμμάτων[b] νη-
στεύοντες, οὐδὲν ἧττον καὶ αὐτοὶ τεσσαρακοστὴν τὸν

[a] Ita M. quod recepi Valesio obsecutus, cujus hæc verba sunt: "Scribendum puto κἂν τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν. Sed quæ sequuntur verba emendationem nostram plane confirmant. Addit enim Socrates: οἱ γὰρ τῆς αὐτῆς πίστεως ὄντες. Nicephorus quoque huic nostræ emendationi suffragatur. Hunc enim Socratis locum ita expressit, οὐ γὰρ δὴ πάντες κἂν ὁμόδοξοι εἶεν, τὰς αὐτὰς παραδόσεις κατὰ τὰς ἐκκλησίας φυλάττουσι." [xii. 34.] αὐτοῦ ceteri.

[b] Ita F. M. διαλημμάτων ceteri.

easdem observat cæremonias, licet eamdem de Deo sententiam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, iidem in ritibus inter se dissentiunt. Proinde hoc loco de variis ecclesiarum ritibus pauca subjicere, nequaquam erit intempestivum. Primum igitur jejunia illa quæ ante pascha fiunt, aliter apud alios observari reperias. Nam qui Romæ sunt, tres continuas hebdomadas ante pascha, exceptis Sabbato et Dominico die, jejunant. Qui vero in Illyrico et per universam Achaiam, et qui Alexandriæ degunt, sex ante pascha septimanas jejunant, idque jejunium quadragesimam vocant. Alii rursus diversum ab illis morem secuti, septima hebdomade ante pascha jejunium ordiuntur; ac tres duntaxat septimanas, quinque dierum singulas per intervalla jejunantes, nihilominus hoc tempus ipsi quoque quadragesimam appellant. Ac mihi quidem mirari subit, qua ratione isti licet de

35 χρόνον τοῦτον καλοῦσι. Καὶ θαυμάσαι μοι ἔπεισι,
πῶς οὗτοι περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντες
τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι· καὶ ἄλλος ἄλλον
λόγον τῆς ὀνομασίας εὑρεσιλογοῦντες ἀποδιδόασιν.
36 Ἔστι δὲ εὑρεῖν οὐ μόνον περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν[c] νη-
στείων διαφωνοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν
ἐδεσμάτων οὐχ ὁμοίαν ποιουμένους· οἱ μὲν γὰρ
πάντῃ ἐμψύχων ἀπέχονται· οἱ δὲ τῶν ἐμψύχων
37 ἰχθῦς[d] μόνους μεταλαμβάνουσι. Τινὲς δὲ σὺν τοῖς
ἰχθύσι καὶ τῶν πτηνῶν ἀπογεύονται, ἐξ ὕδατος καὶ
38 αὐτὰ κατὰ τὸν Μωϋσέα γεγενῆσθαι λέγοντες. Οἱ
δὲ καὶ ἀκροδρύων καὶ ᾠῶν ἀπέχονται· τινὲς δὲ καὶ
ξηροῦ ἄρτου μόνου μεταλαμβάνουσιν· ἄλλοι δὲ οὐδὲ
39 τούτου. Ἕτεροι δὲ ἄχρις ἐννάτης[e] ὥρας νηστεύοντες
διάφορον[f] ἔχουσι τὴν ἑστίασιν· ἄλλως τε παρ'
ἄλλοις φύλοις καὶ μυρίαι αἰτίαι οὖσαι τυγχάνουσι.
40 Καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς περὶ τούτου ἔγγραφον ἔχει δεῖξαι

[c] Ita F. M. C. ἀριθμὸν τῶν ἡμέρων διαφ. editt. "Flor. et Sfort. τῶν νηστειῶν. Priorem tamen lectionem confirmat Socrates paulo supra, ubi dicit: καὶ θαυμάσαι μοι ἔπεισι, πῶς οὗτοι περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντες, τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι." VALESIUS.

[d] ἰχθύων μόνων M.

[e] ἐνάτης F.

[f] "Malim ἀδιάφορον. Epiphan. *sine discrimine ciborum reficiuntur.*" VALESIUS.

numero dierum inter se dissentiant, eodem tamen nomine quadragesimam vocent. Hujus autem appellationis pro suo quisque ingenio alius aliam rationem affert. Neque vero in dierum numero duntaxat, verum etiam in ciborum abstinentia discrepare inter se reperiuntur. Nam alii quidem ab animatis penitus abstinent; alii ex animantibus pisces solos comedunt. Nonnulli cum piscibus, etiam avibus vescuntur; ex aquis, ut est apud Moysem, eas quoque conditas esse affirmantes. Quidam ab omni arborum fructu et ab ovis abstinent. Quidam solo vescuntur pane: alii ne hoc quidem utuntur. Nonnulli usque ad horam nonam jejunantes, quovis posthac ciborum genere utuntur absque discrimine. Aliæ rursus apud alias gentes observantiæ, et innumerabiles earum causæ afferuntur. Et quoniam nemo scriptum de hac re præceptum proferre potest, apparet apostolos arbitrio cujusque ac

παράγγελμα, δῆλον ὡς καὶ περὶ τούτου τῇ ἑκάστου
γνώμῃ καὶ προαιρέσει ἐπέτρεψαν οἱ ἀπόστολοι, ἵνα
ἕκαστος μὴ φόβῳ[g], μηδὲ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀγαθὸν
41 κατεργάζοιτο. Τοιαύτη μὲν καὶ περὶ νηστειῶν δια-
φωνία κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐστί· περὶ δὲ συνάξεων
42 ἕτερα τοιαῦτα. Τῶν γὰρ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης
ἐκκλησιῶν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτων κατὰ πᾶσαν ἑβδο-
μάδος περίοδον ἐπιτελουσῶν τὰ μυστήρια, οἱ ἐν Ἀλε-
ξανδρείᾳ καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ ἔκ τινος ἀρχαίας παρα-
43 δόσεως τοῦτο ποιεῖν παρῃτήσαντο. Αἰγύπτιοι δὲ
γείτονες ὄντες Ἀλεξανδρέων, καὶ οἱ τὴν Θηβαΐδα οἰ-
κοῦντες, ἐν Σαββάτῳ μὲν ποιοῦνται συνάξεις· οὐχ ὡς
ἔθος δὲ Χριστιανοῖς τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνουσι.
44 Μετὰ γὰρ τὸ εὐωχηθῆναι καὶ παντοίων ἐδεσμάτων
ἐμφορηθῆναι, περὶ ἑσπέραν προσφέροντες, τῶν μυστη-
45 ρίων μεταλαμβάνουσιν. Αὖθις δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
τῇ τετράδι καὶ τῇ λεγομένῃ Παρασκευῇ γραφαί τε
ἀναγινώσκονται, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταύτας ἑρμη-
νεύουσι, πάντα[h] τε τὰ συνάξεως γίνεται, δίχα τῆς
46 τῶν μυστηρίων τελετῆς. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐν Ἀλε-

[g] μὲν φόβῳ μὴ M. [h] καὶ πάντα τὰ M.

voluntati id permisisse, ut unusquisque quod bonum est, sua sponte, non metu ac necessitate perageret. Et hujusmodi quidem est per ecclesias jejuniorum discrepantia. In collectis vero non minor est varietas. Nam cum omnes ubique terrarum ecclesiæ per singulas hebdomadas die Sabbati sacra mysteria celebrent, Alexandrini tamen et Romani vetustam quamdam traditionem secuti, id facere detrectant. Sed Ægyptii qui Alexandrinis vicini sunt, et ii qui Thebaidem incolunt, Sabbato quidem collectas celebrant: non tamen sicut mos est Christianorum, sacra mysteria percipiunt. Postquam enim epulati sunt, et omni ciborum genere saturati, sub vesperam oblatione facta communicant. Præterea Alexandriæ quarta Feria, et ea quæ dicitur Parasceue, leguntur sacræ Scripturæ, easque doctores interpretantur: et cuncta fiunt quæ ad collectam pertinent, præter mysteriorum celebrationem. Atque hic mos Alexandrinæ ecclesiæ vetustissimus est. Constat

ξανδρείᾳ ἔθος ἀρχαῖον· καὶ γὰρ Ὠριγένης τὰ πολλὰ
ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις φαίνεται ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας 296
47 διδάξας. Ὅς τις σοφὸς ὢν διδάσκαλος, καὶ κατιδὼν
ὅτι τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου Μωϋσέως ἀσθενεῖ πρὸς
τὸ γράμμα ἀποδοθῆναι, τὸν περὶ τοῦ Πάσχα λόγον
48 εἰς θεωρίαν ἀνήγαγεν· ἓν Πάσχα μόνον ἀληθινὸν
γεγενῆσθαι λέγων, ὅπερ ὁ Σωτὴρ ἐπετέλεσεν, ἐνερ-
γήσας κατὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, διὰ τοῦ
προσομιλῆσαι τῷ σταυρῷ, τροπαίῳ τούτῳ κατὰ τοῦ
49 διαβόλου χρησάμενος. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ Ἀλεξανδρείᾳ
ἀναγνῶσται καὶ ὑποβολεῖς ἀδιάφορον, εἴτε κατηχού-
μενοι εἰσὶν εἴτε πιστοί· τῶν πανταχοῦ ἐκκλησιῶν
50 πιστοὺς εἰς τὸ τάγμα τοῦτο προβαλλομένων. Ἔγνων
δὲ ἐγὼ καὶ ἕτερον ἔθος ἐν Θεσσαλίᾳ· γενόμενος
κληρικὸς ἐκεῖ, ἣν νόμῳ γαμήσας πρὶν κληρικὸς
γένηται, μετὰ[i] τὸ κληρικὸς γενέσθαι συγκαθευδήσας
αὐτῇ ἀποκήρυκτος γίνεται· τῶν ἐν ἀνατολῇ πάντων
γνώμῃ ἀπεχομένων, καὶ τῶν ἐπισκόπων εἰ καὶ βού-
λοιντο, οὐ μὴν ἀνάγκῃ νόμου τοῦτο ποιούντων· πολ-

[i] γένηται: εἶτα τῇ γυναικὶ (e correctione ab ead. manu) συγκ. ἀποκήρ. &c. M. De hoc loco conf. Vales. in Annott.

enim Origenem his ut plurimum diebus in ecclesia docuisse. Qui quidem, utpote doctor eruditissimus, cum animadverteret arcanum Mosaicæ legis juxta literam exponi non posse, sermonem de pascha ad mysticum sensum traduxit: unum duntaxat verum pascha exstitisse dicens, id videlicet quod Servator celebravit, tunc cum cruci affixus adversarias potestates profligavit, hoc adversus diabolum usus tropæo. In eadem urbe Alexandria, lectores et psaltæ absque ullo discrimine fiunt, tam catechumeni, quam fideles, cum tamen omnes ubique ecclesiæ non nisi fideles ad hunc gradum promoveant. Aliam quoque consuetudinem in Thessalia esse cognovi. Clericus ibi promotus, si post clericatum dormierit cum uxore quam ante clericatum legitimo matrimonio sibi copulaverat, abdicatur: cum in Oriente cuncti sua sponte, etiam episcopi ab uxoribus abstineant, nulla tamen lege aut necessitate constricti id faciant. Multi enim illorum, episcopatus etiam sui tempore liberos ex legitimo conjugio susce-

λοὶ γὰρ αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ παῖδας
51 ἐκ τῆς νομίμης γαμετῆς πεποιήκασιν. Ἀλλὰ τοῦ 297
μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ ἔθους ἀρχηγὸς Ἡλιόδωρος, Τρίκ-
κης[k] τῆς ἐκεῖ γενόμενος, οὗ λέγεται πονήματα ἐρω-
τικὰ βιβλία, ἃ νέος ὢν συνέταξε[l], καὶ Αἰθιοπικὰ
προσηγόρευσε· φυλάσσεται δὲ τοῦτο τὸ ἔθος ἐν Θεσ-
52 σαλονίκῃ καὶ αὐτῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Καὶ[m]
ἄλλο δὲ ἔθος ἐν Θεσσαλίᾳ οἶδα γινόμενον· ἐν ταῖς
ἡμέραις τοῦ Πάσχα μόνον βαπτίζουσι· διὸ σφόδρα
πλὴν ὀλίγων οἱ λοιποὶ μὴ βαπτισθέντες ἀποθνή-
53 σκουσιν. Ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῆς Συρίας ἡ ἐκκλησία
ἀντίστροφον ἔχει τὴν θέσιν· οὐ γὰρ πρὸς ἀνατολὰς
54 τὸ θυσιαστήριον, ἀλλὰ πρὸς δύσιν ὁρᾷ. Ἐν Ἑλλάδι
δὲ καὶ Ἱεροσολύμοις καὶ Θεσσαλίᾳ τὰς ἐν ταῖς
λυχναψίαις εὐχὰς παραπλησίως τοῖς ἐν Κωνσταντι-
55 νουπόλει Ναυατιανοῖς ποιοῦνται. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν
Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας καὶ ἐν Κύπρῳ, ἐν ἡμέρᾳ
Σαββάτου καὶ Κυριακῆς ἀεὶ περὶ ἑσπέραν μετὰ τῆς[n]

[k] κληρικὸς Τρίκκης C.

[l] Ita F. M. sicut conjecerat Valesius e Nicephori συνετάξατο. ἔταξε editt.

[m] Hic Titulum inserit, Ὅτι ἐν θεσσαλίᾳ ἐν μόναις ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα βαπτίζουσιν, ante καὶ ἄλλο, M.

[n] "Suicerus emendat, μετὰ τὴν λυχναψίαν, in Thesauro Eccles. voce εὐχή." W. LOWTH.

perunt. Hujus porro in Thessalia consuetudinis auctor fuit Heliodorus, Tricæ quæ ejus regionis urbs est, episcopus: cujus nomine circumferuntur amatorii libri quos ille dum juvenis esset, composuit, et Æthiopicos inscripsit. Eadem consuetudo Thessalonicæ, et in Macedonia atque Achaia observatur. Aliam quoque consuetudinem in Thessalia vidi. Solis diebus paschæ illic baptizant. Ex quo fit ut plerique apud illos absque baptismo moriantur. Antiochiæ autem quæ est in Syria, inversus est ecclesiæ situs. Neque enim altare ad solis ortum spectat, sed ad occasum. In Achaia et Thessalia, itemque Hierosolymis, cum accenduntur lucernæ, orationes faciunt eodem prorsus modo quo Novatiani qui Constantinopolim incolunt. Apud Cæsaream Cappadociæ et insula Cypro, die Sabbati ac Dominico sub vesperam, postquam accensæ sunt lucernæ, semper episcopi ad presbyteri scripturas

λυχναψίας οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἐπίσκοποι τὰς γραφὰς
56 ἑρμηνεύουσιν. Οἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ Ναυατιανοὶ οὐχ
ὁμοίως κατὰ πάντα τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ποι-
οῦνται τὰς εὐχάς· παραπλησίως δὲ παρὰ πολλὰ[o]
57 τῇ κρατούσῃ ἐκκλησίᾳ. Καθόλου μέντοι πανταχοῦ
καὶ[p] παρὰ πάσαις θρησκείαις, τῶν εὐχῶν οὐκ ἔστιν
εὑρεῖν συμφωνούσας ἀλλήλαις δύο ἐπὶ τὸ αὐτό.
58 Πρεσβύτερος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οὐ προσομιλεῖ· καὶ
τοῦτο ἀρχὴν ἔλαβεν, ἀφ᾽ οὗ Ἄρειος τὴν ἐκκλησίαν 298
ἐτάραξεν. Ἐν Ῥώμῃ πᾶν Σάββατον νηστεύουσιν.
59 Ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τοὺς μετὰ τὸ βά-
πτισμα ἡμαρτηκότας ἐξωθοῦσι τῆς κοινωνίας, ὡς οἱ[q]
Ναυατιανοί· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Μακεδονιανοὶ ἐν Ἑλ-
λησπόντῳ ποιοῦσι, καὶ οἱ ἐν Ἀσίᾳ τεσσαρεσκαιδε-
60 κατίται. Οἱ Ναυατιανοὶ οἱ περὶ Φρυγίαν διγάμους
οὐ δέχονται· οἱ δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οὔτε
φανερῶς δέχονται[r] οὔτε φανερῶς ἐκβάλλουσι· ἐν

o "Non dubito quin Socrates scripserit παραπλησίως δὲ τὰ πολλὰ, quemadmodum habet Nicephorus. Atque ita legit Musculus et Christophorsonus. Musculus enim ita vertit, *Sed in multis se imperiali conformant ecclesiæ.* Christophorsonus autem: *Sed tamen ex multo majore parte, primariæ apud illos ecclesiæ consuetudinem sequuntur.*" VALESIUS.

p Πανταχοῦ ἐν πάσαις M. Tum θρησχείαις F.

q οἱ om. F. M.

r οὐ δέχονται F. M. C. Textum tamen tuentur Epiphan. H. T. ix. 38. Niceph. xii. 34.

interpretantur. Novatiani qui Hellespontum incolunt, non eodem prorsus modo orationes celebrant, quo Novatiani qui degunt Constantinopoli: in plurimis tamen catholicæ ecclesiæ consuetudinem imitantur. In summa, apud omnes sectas, ægre admodum duas inveneris ecclesias, quæ in precandi ritu inter se omnino consentiant. Alexandriæ presbyter minime concionatur. Idque ab eo tempore observari cœptum est, quo Arius ecclesiam perturbavit. Romæ singulis sabbatis jejunant. Apud Cæsaream Cappadociæ eos qui post baptismum peccaverint, a communione extrudunt, perinde ac Novatiani. Idem fit a Macedonianis qui sunt in Hellesponto, et a quartodecimanis per Asiam constitutis. Novatiani qui Phrygiam incolunt, bigamos non admittunt. Qui vero Constantinopoli degunt Novatiani, nec admittunt aperte, nec

61 δὲ τοῖς ἑσπερίοις μέρεσι φανερῶς δέχονται. Αἴτιοι
γὰρ, ὡς ἡγοῦμαι, τῆς τοιαύτης διαφωνίας οἱ κατὰ
καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες· οἱ δὲ ταῦτα
παραλαβόντες, ὡς νόμον τοῖς ἐπιγινομένοις παρέ-
62 πεμψαν. Πάντα δὲ τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησιαις ἔθη κατὰ
πόλεις καὶ χώρας γενόμενα ἐγγράφειν ἐργῶδες, μᾶλ-
63 λον δὲ ἀδύνατον. Ἱκανὰ μέντοι καὶ τὰ παρατεθέντα
πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐκ συνη-
θείας τινὸς κατὰ χώρας διάφορον ἐσχηκέναι τιμήν.
64 Διὸ περιττολογοῦσιν οἱ τὴν ἐν Νικαίᾳ συνόδον παρα-
τρέψαι τὸ Πάσχα ἐπιθρυλήσαντες[s]· οἱ γὰρ ἐκεῖσε
συνελθόντες τοὺς λαοὺς εἰς συμφωνίαν ἄγειν ἐσπού-
δασαν πρὸς τοὺς[t] πολλῷ πλείονας διαφωνοῦντας τὸ
65 πρότερον. Ὅτι δὲ εὐθὺς ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν
χρόνων πολλαὶ διαφωνίαι διὰ τὰ τοιαῦτα ἐγίνοντο,
οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους διέλαθεν, ὡς μαρτυρεῖ
66 ἡ βίβλος τῶν Πράξεων. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν οἱ
ἀπόστολοι ταραχὴν ἐκ τῆς διαφωνίας τῶν ἐθνῶν
κινουμένην τοῖς πιστεύουσι, πάντες ἅμα γενόμενοι

[s] Ita F. M. ἐπιθρυλλήσαντες editt. [t] πρὸς ἀλλήλους πλείονας M.

aperte rejiciunt. Verum in occidentis partibus aperte admittunt. Hujus porro discrepantiæ, ut equidem opinor, auctores fuerunt episcopi qui ecclesiis suo quisque tempore præfuerunt. Qui autem hujusmodi ritus ab illis acceperant, eos velut legem quandam ad posteros transmisere. Et cunctos quidem ecclesiarum ritus qui per singulas urbes ac provincias varie observantur, scriptis mandare difficile est omnino; aut ejusmodi potius ut fieri non possit. Verum ea quæ attulimus, abunde convincunt, festum paschæ diem per singulas regiones vario modo esse celebratum. Nugantur itaque, qui Nicænam synodum paschale festum immutasse calumniati sunt. Nam qui in ea synodo convenerunt, in eo præcipue elaborarunt, ut populos qui a majore ecclesiarum numero dissidebant, ad unitatem concordiamque revocarent. Quod autem crebræ dissensiones hujusmodi rerum causa ipsis quoque apostolorum temporibus exstiterint, ne ipsos quidem latuit apostolos, quemadmodum testatur Actuum liber. Nam cum apostoli intellexissent, tumultum inter fideles ortum esse ex dissensione

θεῖον νόμον ἐθέσπισαν, ἐν τύπῳ ἐπιστολῆς καταγρά-
67 ψαντες. Δι' οὗ τῆς βαρυτάτης μὲν περὶ[u] τῶν τοιού-
των δουλείας τε καὶ ἐρεσχελίας τοὺς πιστεύοντας
ἠλευθέρωσαν· ὑποτύπωσιν δὲ ἀσφαλῆ τῆς ὀρθῆς
πολιτείας, καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν ἄγουσαν
ἐδίδαξαν, μόνα ὅσα ἀναγκαίως δεῖ[x] φυλάττειν μηνύ-
68 σαντες. Ἀλλ' ἡ μὲν ἐπιστολὴ ἐν ταῖς τῶν ἀποστό-
λων Πράξεσιν ἀναγέγραπται· οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ
ἐνταῦθα προσκεῖσθαι.

69 Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς
κατὰ τὴν[y] Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς
τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ
ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς
ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν
νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα· ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμο-
θυμαδὸν, ἐκλεξαμένους[z] ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν
τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ τε[a] καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις
παραδεδωκόσι[b] τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰού-

[u] περὶ om. M.
[x] δεῖν F. M.
[y] Ita F. M. Act. Apost. xv. 23, τὴν om. editt.
[z] ἐκλεξαμένοις M.
[a] τε om. Act. Apost.
[b] τὰς ψυχὰς Act. Apost.

Gentilium, omnes in unum congregati sacram legem brevi epistola comprehensam promulgarunt: qua et credentes gravissima servitute et inani de ejusmodi rebus contentione liberarunt: et certissimam recte vivendi rationem quæ ad veram pietatem eos perduceret, docuerunt: ea sola quæ necessario observanda essent iis significantes. Et ipsa quidem epistola in Actibus Apostolorum conscripta legitur. Nihil tamen obstat quominus hic etiam inseratur.

"Apostoli et presbyteri et fratres, his qui sunt Antiochiæ et in Syria ac Cilicia fratribus ex Gentibus, salutem. Quoniam audivimus, nonnullos ex nobis egressos conturbasse vos verbis, evertentes animas vestras, jubentes vos circumcidi et observare legem, quibus non mandavimus: visum est nobis unanimiter congregatis, electos viros ad vos mittere una cum carissimis nostris Barnaba et Paulo, viris qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Misimus ergo vobis Judam

δαν καὶ Σίλαν[c], καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας ταῦτα[d]. Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τού- 299 των· ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτῶν, καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. Ἔρρωσθε.

70 Ταῦτα μὲν ἔδοξε τῷ Θεῷ· τοῦτο γάρ φησιν ἡ ἐπιστολὴ, ὅτι ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν[e] βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες ὀφει-
71 λόντων φυλάττεσθαι. Τινὲς δὲ τούτων ἀμελήσαντες ἀδιάφορον μὲν πᾶσαν πορνείαν ἡγοῦνται, περὶ δὲ ἡμερῶν ἑορτῆς, ὡς περὶ ψυχῆς ἀγωνίζονται· ἀντιστρέψαντες μὲν τὰ τοῦ Θεοῦ παραγγέλματα, καὶ νομοθετοῦντες ἑαυτοῖς, παρ' οὐδὲν δὲ τὴν τῶν ἀποστόλων νομοθεσίαν τιθέμενοι· λανθάνοντες ἑαυτοὺς,
72 ὅτι ἐναντία οἷς τῷ Θεῷ ἔδοξε πράττουσι. Δυνατὸν μὲν οὖν τὸν περὶ τοῦ Πάσχα λόγον ἔτι πλέον ἐκτεῖναι, καὶ δεῖξαι ὡς οὐδὲ Ἰουδαῖοι τῶν περὶ τοῦ Πάσχα χρόνων τὴν ἀκρίβειαν ἢ τύπον φυλάττουσιν· ὅπως

[c] Ita F. M. C. Act. Apost. Σύλαν editt.
[d] τὰ αὐτά M. Act. Apost.
[e] ὑμῖν om. F. M.

et Silam, qui et ipsi vobis eadem verbis referent. Placuit enim Spiritui Sancto et nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, quam ista necessaria: ut abstineatis ab iis quæ simulacris immolata sunt, et a sanguine, et suffocatis, et a scortatione. A quibus caventes, recte agetis. Valete."

Et hæc quidem placuerunt Deo. Ait enim epistola; Placuit Spiritui Sancto nihil ultra vobis oneris imponere, quam ista necessario observanda. Sunt tamen qui contemptis istis legibus, scortationem quidem rem indifferentem esse existiment: de diebus autem festis tanquam de capite suo decertent: Dei quidem præcepta evertentes, sibique ipsis legem ferentes: apostolorum vero decreta pro nihilo habentes: nec animadvertunt se contraria gerere iis, quæ divino Numini placuerunt. Poteramus quidem sermonem de pascha latius extendere, illudque demonstrare, Judæos nec in tempore nec in ritu festi paschalis, exactam rationem custodire: et Samaritanos qui sese a Judæis

τε Σαμαρεῖς, ἀπόσχισμα ὄντες Ἰουδαίων, ἀεὶ μετ'
73 ἰσημερίαν τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐπιτελοῦσιν. Ἀλλὰ
ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ἰδιαζούσης χρήζει καὶ μακροτέρας
ἐκθέσεως· ἐκεῖνο δὲ μόνον φημὶ, ὅτι οἱ φιλοῦντες
Ἰουδαίοις ἀκολουθεῖν, καὶ περὶ τοὺς τύπους ἀκριβο-
λογούμενοι, οὐδενὶ τρόπῳ τούτων ἐκπίπτειν ὀφείλουσιν.
74 Εἰ γὰρ ὅλως ἀκριβολογεῖσθαι προήρηνται, οὐκ ὀφεί-
λουσιν ἡμέρας μόνον καὶ μῆνας παρατηρεῖν, ἀλλὰ
καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ὁ Χριστὸς ὑπὸ νόμον γενόμενος
Ἰουδαϊκῶς ἔπραττεν, ἢ ὑπέμεινεν ὑπὸ Ἰουδαίων ἀδι-
κούμενος, ἢ εὐεργετῶν τοὺς πάντας, τυπικῶς κατειρ-
75 γάζετο[f]. Ἐν πλοίῳ εἰσελθὼν ἐδίδασκεν· εἰς ἀνώγεον
οἴκημα τὸ Πάσχα εὐτρεπισθῆναι ἐκέλευσεν· ὄνον
δεδεμένην λυθῆναι προσέταττεν· τὸν βαστάζοντα
κεράμιον ὕδατος, σημεῖον ἐδίδου τοῖς εἰς τὸ Πάσχα
σπουδάζουσι· καὶ ἄλλα ὅσα μυρία ἐν Εὐαγγελίοις
76 γέγραπται. Καὶ τούτων οὐδὲν σωματικῶς παρα-
φυλάττειν σπουδάζουσιν οἱ διὰ ἑορτὴν δικαιωθῆναι
77 νομίζοντες. Οὐ γάρ τις τῶν διδασκάλων ἐκ πλοίου

[f] κατηργάζετο F.

absciderunt, hoc festum semper post æquinoctium celebrare. Verum hoc argumentum propriam et prolixiorem tractationem desiderat. Illud tantum dico, eos qui tantopere student Judæos imitari, et qui in figuris rerum tam anxiæ sunt diligentiæ, nullatenus ab illis discedere debere. Nam si singula accurate observare instituerunt, non dies solum et menses ab illis observandi sunt, sed et cetera omnia, quæ Christus sub lege constitutus Judæorum more gessit, vel quæ a Judæis injuste perpessus est, vel quæ dum cunctos beneficiis afficeret, typice operatus est: cum navigium ingressus doceret: cum in cœnaculo pascha parari præciperet: cum asinam quæ alligata erat, solvi mandaret: cum eum qui hydriam portabat, signi loco proponeret iis qui pascha parare studebant: et quæcumque alia ejus generis in Evangeliis perscripta sunt. Et tamen nihil horum corporali modo observare student ii, qui se per hoc festum justificatos esse existimant. Nullus enim doctor ex navigio unquam concionatus est: nec ullus unquam in cœnaculum ascendens, illic pascha celebravit, nec

ποτὲ τὴν διδασκαλίαν πεποίηται· οὐκ εἰς ἀνώγεόν
τις οἴκημα ἐκ παντὸς τελέσαι τὸ Πάσχα ἐσπούδασεν·
οὐκ ὄνον δεδεμένην δήσαντες αὖθις ἐπέλυσαν· οὐ
κεράμιον ὕδατος βαστάσαι τινὶ ἐπέτρεψαν, ἵνα τὰ
σύμβολα πληρωθῇ[g]· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα
78 Ἰουδαϊκὰ μᾶλλον ἡγήσαντο[h]. Ἰουδαῖοι γὰρ τὰ συμ-
βαίνοντα[i] ἐν τοῖς σώμασι μᾶλλον ἢ ταῖς ψυχαῖς
σώζειν σπουδάζουσι· διὸ καὶ ἔνοχοι τῇ κατάρᾳ γί-
νονται, ὅτι τὸν νόμον Μωϋσέως ἐν τύποις οὐ μὴν
79 πρὸς ἀλήθειαν ἐκλαμβάνουσιν. Οἱ δὲ φίλοι τοῖς
Ἰουδαίοις ταῦτα μὲν εἰς θεωρίαν ἄγουσι· περὶ δὲ
ἡμερῶν καὶ μηνῶν ἄσπονδον αἱροῦνται πόλεμον, τὴν
80 περὶ τούτων θεωρίαν πατήσαντες. Ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ
αὐτοὺς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ὅμοια Ἰουδαίοις κατα-
δικάζεσθαι, τὴν ἐκ τῆς κατάρας ψῆφον αὐτοῖς ἐπιφέ-
81 ροντας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐξαρκεῖν ἡγοῦμαι·
ἐπαναδράμωμεν δὲ εἰς τὸ προκείμενον, οὗ μικρὸν ἔμ-
προσθεν πεποιήμεθα μνήμην· ὡς ἡ ἐκκλησία διαι-

[g] πληθῇ mutatum in πληρωθῇ ab ead. manu M.

[h] ἡγήσαντο quoque similiter e correct. M.

[i] σύμβολα legere voluit Valesius.

asinam ligatam apprehendens, ac denuo alligans, iterum vinculo absolvit. Nemo denique alteri injunxit, ut vas fictile aqua plenum gestaret, quo figuræ adimplerentur. Hæc enim aliaque hujusmodi, Judaica potius esse existimaverunt. Quippe Judæi in corpore magis quam in anima, solemnia servare student. Quam ob causam maledicto sunt obnoxii, utpote qui legem Mosis non in veritate, sed juxta figuram accipiant. Hi vero qui Judæis favent, ista quidem ad allegoricum sensum referunt: pro diebus autem ac mensibus inexpiabile bellum movent, allegoricam horum interpretationem respuentes: adeo ut hac in parte ipsi quoque perinde ac Judæi, necessario condemnentur, et execrationis sententiam in semetipsos trahant. Verum de his satis. Redeamus nunc ad propositum, cujus paulo antea mentionem fecimus: quod scilicet ecclesia postquam semel divisa est, in prima illa divisione nequaquam steterit: et quod ii qui divisi fuerant, inter semetipsos iterum conflixerint, levique et exigua occasione arrepta, alii ab

ρεθεῖσα[j] οὐκ ἐνέμεινε τῇ γενομένῃ πρώτῃ διαιρέσει·
καὶ ὡς οἱ διαιρεθέντες καθ' ἑαυτῶν πάλιν ἐχώρουν·
μικρᾶς τε καὶ εὐτελοῦς προφάσεως λαμβανόμενοι
82 ἀλλήλων διεχωρίζοντο. Ναυατιανοὶ μὲν οὖν, ὡς ἔφην,
διὰ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν διῃρέθησαν· καὶ περὶ
τούτου οὐ μίαν μόνην διαίρεσιν ἔχουσιν· ἄλλοι γὰρ
ἄλλως κατὰ ἐπαρχίας, οὐ μόνον περὶ μηνὸς, ἀλλ' ἤδη
καὶ περὶ ἑβδομάδος ἡμερῶν, καὶ περὶ ἑτέρων εὐτελῶν
διαφερόμενοι, πῇ μὲν διακρίνονται, πῇ δὲ καὶ ἐπιμίγνυνται.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Περὶ[k] τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανῶν, τῶν καὶ Ψαθυριανῶν μετονομασθέντων.

1 Γίγνονται[l] δὲ καὶ ἐν Ἀρειανοῖς διαιρέσεις δι'
αἰτίαν τοιαύτην· αἱ καθ' ἑκάστην παρ' αὐτοῖς ἐρι-
στικαὶ ζητήσεις εἰς ἄτοπά τινα τοὺς λόγους αὐτῶν
2 προήγαγον. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεπίστευται[m]
ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι Υἱοῦ τοῦ Λόγου, ζήτημα ἐνέ-
πεσεν εἰς αὐτοὺς, εἰ δύναται καὶ πρὸ τοῦ ὑποστῆναι
3 τὸν υἱὸν ὁ Θεὸς καλεῖσθαι πατήρ; Ἐπεὶ γὰρ τὸν

[j] Vox διαιρεθεῖσα, quam habent codices et editiones priores, casu intercidit ex editionibus Valesii et Reading.

[k] Ὅτι καὶ παρὰ ἀρειανοῖς σχίσματα πολλὰ ἐγεγόνει M.

[l] Γίνονται F. M.

[m] πιστεύεται Suidas c. 553.

aliis sese mutuo abruperint. Novatiani quidem, uti dixi, ob festum paschæ inter se drempti sunt: et super hac re non una dumtaxat est inter illos divisio. Alii enim aliter per diversas provincias observantes, nec de mense solum, sed etiam de diebus hebdomadis, et de aliis parvi momenti rebus inter se dissentientes, alibi quidem separatim collectas agunt, alibi mutua communione junguntur.

CAPUT XXIII.

De Arianis Constantinopoli, qui et Psathyriani sunt dicti.

Sed et inter Arianos dissidia exstiterunt ob hujusmodi causam. Contentiosæ quæstiones quæ quotidie apud illos agitabantur, sermones illorum ad absurdas quasdam sententias perduxerunt. Nam

τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἐκ πατρὸς γεννᾶσθαι, ἀλλ' ἐξ
οὐκ ὄντων ὑποστῆναι ἐδόξαζον, περὶ τὸ πρῶτον καὶ
ἀνωτάτω κεφάλαιον σφαλέντες εἰκότως περὶ ψιλοῦ
4 ὀνόματος εἰς ἄτοπον φιλονεικίαν ἐξέπεσον. Δωρό-
θεος μὲν οὖν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ὑπ' αὐτῶν μεταστα-
λεὶς ἔλεγε μὴ δύνασθαι πατέρα εἶναι ἢ καλεῖσθαι,
5 μὴ ὑφεστῶτος υἱοῦ. Μαρῖνος δὲ, ὃν ἐκ Θρᾴκης πρὸ
Δωροθέου κεκλήκεισαν[n], εὐκαίρου δραξάμενος ἀφορ-
μῆς, ἐλυπεῖτο γὰρ ὅτι αὐτοῦ Δωρόθεος προεκέκριτο,
6 τοῦ ἐναντίου λόγου προΐστατο. Διὰ τοῦτο γίνεται εἰς
αὐτοὺς διαίρεσις· καὶ χωρισθέντες διὰ τὸ προλεχθὲν
λεξείδιον[o], κατ' ἰδίαν ἑκάτερος τὰς συναγωγὰς ἐποι-
οῦντο· τῶν ὑπὸ Δωρόθεον ταττομένων κατὰ τοὺς
οἰκείους τόπους μεινάντων· οἱ δὲ ἀκολουθήσαντες
Μαρίνῳ ἰδίους κατασκευάσαντες εὐκτηρίους οἴκους
τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο, λέγοντες τὸν πατέρα, ἀεὶ
7 εἶναι πατέρα, καὶ μὴ ὑφεστῶτος τοῦ υἱοῦ. Ἐκα-
λοῦντο δὲ οὗτοι Ψαθυριανοὶ, ὅτι Θεόκτιστός τις ψαθυ-

[n] κεκλήκεισαν e correct. ab ead. manu M. Tum καίρου pro εὐκαίρου Suidas.

[o] Ita F. M. λεξίδιον editt.

quoniam creditum semper fuit in ecclesia, Deum Patrem esse Filii Verbi; orta est inter eos quæstio, possetne Deus etiam antequam Filius subsisteret, vocari Pater. Cum enim Dei Verbum non ex Patre genitum esse, sed ex nihilo substitisse affirmarent, in primo ac summo fidei capite prolapsi, merito in absurdam de nudo vocabulo disputationem inciderunt. Dorotheus igitur Antiochia ab illis accersitus, Patrem nec esse nec vocari posse dixit, nisi existente Filio. Marinus vero, quem ante Dorotheum ex Thracia evocaverant, opportuna occasione arrepta: ægre enim ferebat quod Dorotheum sibi prætulissent: contrariæ sententiæ patrocinium suscepit. Hac de causa dissidium inter illos exstitit: et ob supradictam voculam separati, seorsum singuli collectas agere cœperunt. Et ii quidem qui sub Dorotheo erant, in suis sedibus mansere: qui vero Marinum sequebantur, structis sibi privatis oratoriis, conventus in illis celebrarunt; Patrem semper fuisse Patrem asseverantes, etiam cum Filius non exstiteret. Hi porro cognominati sunt Psathyriani, propterea quod Theoctistus quidam

ῥοπώλης, Σύρος τὸ γένος, διαπύρως τῷ λόγῳ τῷδε
8 συνίστατο. Ἐπηκολούθησε δὲ αὐτοῖς καὶ Σεληνᾶς[p]
ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἐπίμικτον ἔχων[q] τὸ
γένος· Γότθος μὲν ἦν[r] ἐκ πατρός, Φρὺξ δὲ κατὰ
μητέρα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέραις ταῖς διαλέκτοις
9 ἑτοίμως κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐδίδασκε. Καὶ οὗτοι δὲ
μικρὸν ὕστερον διῃρέθησαν, Μαρίνου πρὸς Ἀγάπιον
διενεχθέντος, ὃν αὐτὸς εἰς ἐπισκοπὴν τῆς Ἐφέσου 301
10 προεβέβλητο[s]. Οὗτοι δὲ οὐ περὶ θρησκείας, ἀλλὰ
περὶ προεδρίας μικροψυχήσαντες ἐπολέμουν ἀλλήλοις,
11 τῶν Γότθων προσθεμένων τῷ Ἀγαπίῳ. Διὸ πολλοὶ
τῶν ὑπ' αὐτοῖς κληρικῶν, μισήσαντες τὴν ἐκ κενο-
δοξίας τεχθεῖσαν μάχην αὐτοῖς, ἀποστάντες αὐτῶν τῇ
12 ὁμοουσίῳ πίστει προσέθεντο. Ἀρειανοὶ μὲν δὴ ἐπὶ
τριακονταπέντε ἔτη χωρισθέντες ἀλλήλων, ὕστερον
ἐπὶ τῆς βασιλείας[t] τοῦ νέου Θεοδοσίου, κατὰ τὴν

p Σελενᾶς Suidas.

q ἔχον perperam editt. Vales. et Reading.

r μὲν ὢν C. μὲν ἦν, et γὰρ additum ab ead. manu in marg. M.

s Ita Suidas. προβέβλητο editt.

t "Scribendum βασιλείας. Vox enim ὑπατείας, ex inferiore linea perperam irrepsit in hunc locum." VALESIUS. *Postea sub imperio Theodosii*, Epiphan. ix. 40. Nihil de consulatu Theodosii habent Sozomen. vii. 17. Nicephor. xii. 30, neque Suidas c. 553, qui de hoc loco citant. Theodosius jun. non fuit

natione Syrus, Psathyropola, id est placentarum venditor, istud dogma acerrime defendebat. Horum opinionem secutus est etiam Selenas Gothorum episcopus: vir ancipiti genere natus. Nam paterna quidem origine Gothus; materna vero Phryx fuit. Atque idcirco utraque lingua expedite docebat in ecclesia. Porro etiam isti paulo post inter se divisi sunt, Marino dissidente ab Agapio, quem ipse ad episcopatum Ephesi promoverat. Verum isti non de relligione, sed de primatu ambitiose contendentes, inter se decertarunt, Gothis Agapii partes sequentibus. Quamobrem multi ex illorum clericis, contentionem hanc ex inanis gloriæ studio inter illos exortam detestantes, relictis illis, ad consubstantialis fidem se transtulerunt. Cum igitur Ariani quinque ac viginti annorum spatio inter se divisi fuissent, tandem regnante Theodosio juniore, consulatu Plinthæ magistri militum, Psathyriani rationibus victi, a contentione destiterunt. Et in unum

ὑπατείαν τοῦ στρατηλάτου Πλίνθα, τῆς Ψαθυριανῶν ὄντος[s] αἱρέσεως, πεισθέντες τῆς φιλονεικίας ἐπαύσαντο, καὶ ἡνώθησαν, ὥσπερ νόμον ὁρίσαντες, μηδέποτε μνημονεῦσαι τοῦ κεφαλαίου, δι' ὃ ἐχωρίζοντο.
11 Τοῦτο δὲ ἐν μόνῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει ποιῆσαι δεδύνηνται· οἱ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, εἴπου καὶ τυγχάνουσιν ὄντες, ἐπιμένουσι χωριζόμενοι. τοιαῦτα μὲν καὶ περὶ τῆς ἐν[t] Ἀρειανοῖς διαιρέσεως.

ΚΕΦ. ΚΔ.

[u] Ὡς καὶ Εὐνομιανοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐστασίασαν, διαφόρους προσωνυμίας ἐκ τῶν προεστώτων κτησάμενοι.

1 Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ οἱ ἀπὸ Εὐνομίου ἀδιαίρετοι μεμενήκασιν· αὐτὸς μὲν γὰρ Εὐνόμιος ἤδη πρότερον Εὐδοξίου τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἐπίσκοπον Κυζίκου κεχώριστο, πρόφασιν λαβὼν, ὅτι Ἀέτιον

consul cum Plinta. Vid. Clinton. Fast. Rom. A.D. 419, neque facile est dicere cur Socrates scripserit ἐπὶ τῆς ὑπατείας Theodosii, et κατὰ τὴν ὑπατείαν Plintæ. Quamobrem Valesii conjecturam in textum recepi pro vulgato ἐπὶ τῆς ὑπατείας.

[s] Ita M. ὄντες F. ὄντος om. editt.: conf. Sozom. vii. 17, et Niceph. xii. 30, qui Plintam ejus sectæ socium fuisse tradunt.

[t] τῆς Ἀρειανῶν J.

[u] Ὅτι εὐνομιανοῖς διάφοροι προσωνυμίαι γεγένηνται ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς γενημένων σχισμάτων. M.

corpus denuo coeuntes, quasi lege lata sanxerunt, ne qua in posterum mentio fieret quæstionis illius, cujus causa fuerant separati. Verum hoc nusquam nisi Constantinopoli perficere valuerunt. Nam in reliquis urbibus, si qui forte reperiuntur, in eodem quo prius dissidio perseverant. Et hæc quidem de Arianorum divisione a nobis dicta sint.

CAPUT XXIV.

Qualiter Eunomiani quoque inter se divisi sint, variisque nominibus ex auctorum suorum vocabulis appellati.

Sed neque Eunomiani absque intestino dissidio permanserunt. Nam ipse quidem Eunomius, ab Eudoxio qui ipsum episcopum Cyzici ordinaverat, jampridem sese abjunxerat, causatus quod Aëtium præceptorem suum ab ecclesia ejectum minime susce-

τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον ἐκβληθέντα οὐ προσεδέχετο·[x]
2 οἱ δὲ ἀπ' αὐτοῦ εἰς διάφορα διηρέθησαν. Πρῶτον
μὲν γὰρ Θεοφρόνιός τις Καππαδόκης ὑπὸ Εὐνομίῳ[y]
τὰ ἐριστικὰ παιδευθεὶς, καὶ παχυμερῶς τὰς Ἀριστο-
τέλους κατηγορίας καὶ τὸ περὶ ἑρμηνείας νοήσας, συν-
τάξας βιβλία περὶ τῆς γυμνασίας τοῦ νοῦ ἐπέγραψε.
3 Προσοχθίσας δὲ[z] τοῖς ἑαυτοῦ ὁμοθρήσκοις, ὡς ἀπο-
στατήσας αὐτῶν ἐκβέβληται· καὶ παρασυνάξας
αὐτοῖς, ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπώνυμον αἵρεσιν καταλέλοιπε.
4 Καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει δὲ Εὐτύχιός τις ἐκ
ψυχροῦ ζητήματος ἐχωρίσθη τῶν Εὐνομιανῶν, καὶ
5 νῦν τὰς συνάξεις κατ' ἰδίαν ποιεῖται. Ὀνομάζονται
οὖν οἱ μὲν Θεοφρονίῳ ἀκολουθήσαντες Εὐνομιοθεο-
6 φρονιανοί· οἱ δὲ Εὐτυχίῳ Εὐνομιοευτυχιανοί[a]. Ὁποῖα
δὲ ψυχρὰ ῥημάτιά ἐστι περὶ ὧν διαφέρονται, παρα-
δοῦναι τῇ ἱστορίᾳ οὐκ ἄξιον εἶναι κέκρικα, ἵνα μὴ
εἰς ἕτερα ἀποκλίνω τὸν λόγον· πλὴν ὅτι τὸ βάπτισμα

[x] προσεδέχοντο F. M.
[y] εὐνομίου M.
[z] Ita M. δὲ om. ceteri. *attitulavit. Is ergo cum offendisset* Epiphan.
[a] Ita M. C. εὐνομιοουτυχιανοὶ perperam F. Εὐνομιευτυχιανοὶ editt.

pisset. Hi vero qui ab illo cognomen traxerunt, varias in partes postea discissi sunt. Primum enim Theophronius quidam Cappadox, qui disputandi artem ab Eunomio didicerat, et Aristotelis categorias, librumque de interpretatione leviter duntaxat attigerat, cum libros quosdam composuisset, quos de exercitatione mentis inscripsit, in odium suorum incurrens tanquam sectæ suæ desertor, ab illis ejectus est. Qui postea seorsum ab illis collectas celebrans, hæresim suo nomine nuncupatam reliquit. Deinde Eutychius quidam Constantinopoli ob levem quamdam controversiam ab Eunomianis discessit, et nunc separatim conventus agit. Ac Theophronii quidem sectatores, vulgo vocantur Eunomiotheophroniani: qui autem Eutychio se adjunxerunt, Eunomieutychiani. Quænam autem sint voces illæ leves ac frigidæ, quarum causa inter se dissentiunt, huic historiæ mandare superfluum existimavi, ne a proposito longius aberrare videatur oratio. Hoc unum dicam, eos sacrum baptisma adulterasse. Non enim in Trinitatem baptizant, sed in mortem Christi. Inter Macedonianos quoque ali-

παρεχάραξαν· οὐ γὰρ εἰς τὴν Τριάδα, ἀλλ' εἰς τὸν 302
7 τοῦ Χριστοῦ βαπτίζουσι θάνατον. Γέγονε δὲ ἐπὶ
χρόνον τινὰ καὶ ἐν Μακεδονιανοῖς διχόνοια· Εὐτροπίου
μὲν πρεσβυτέρου ἰδίᾳ συνάγοντος, Καρτερίου δὲ μὴ
8 συναινοῦντος αὐτῷ. Ἴσως δ' ἂν καὶ ἄλλαι τινὲς εἶεν
θρησκεῖαι ἐκ τούτων γινόμεναι ἐν ταῖς ἄλλαις τῶν
9 πόλεων. Ἐγὼ δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὰς δια-
τριβὰς ποιούμενος, ἐν ᾗ ἐτέχθην τε καὶ ἀνετράφην, τὰ
ἐν αὐτῇ γενόμενα πλατύτερον διηγοῦμαι· ὅτι τινὰ
τούτων καὶ αὐτοψίᾳ ἱστόρησα, καὶ ὅτι λαμπρότερα
τὰ ἐν αὐτῇ γενόμενα, καὶ ἄξια μνήμης καθέστηκε·
ταῦτα μὲν οὖν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ κατὰ
10 διαφόρους συνέβη γενέσθαι καιρούς. Εἰ δέ σοι
φίλον ὀνόματα διαφόρων μανθάνειν[b] αἱρέσεων, τῷ
ἐπιγραφομένῳ Ἀγκυρωτῷ βιβλίῳ, ὃ συνέταξεν ὁ
Κυπρίων ἐπίσκοπος Ἐπιφάνιος, ἐντυγχάνων διδάσκου.
11 Περὶ μὲν δὴ[c] τούτων ἀποχρώντως εἰρήσθω· τὰ δὲ
δημόσια πράγματα πάλιν[d] ἐταράττετο ἐξ αἰτίας
τοιαύτης.

[b] Ita F. M. λαμβάνειν editt. [c] δὴ om. M. τούτων om. F.
[d] Ita F. M. C. πάλιν om. editt.

quamdiu fuit dissensio, cum Eutropius quidem presbyter seorsum plebem colligeret, Carterius vero nequaquam ei assentiretur. Aliæ fortasse sectæ ex his ortæ, in aliis civitatibus reperiuntur. Verum ego, utpote Constantinopoli degens, qua in urbe et natus sum et educatus, ea præcipue quæ in illa civitate gesta sunt, commemorare institui: tum quod quædam ex illis ipse coram spectavi; tum quod ea quæ ibi contigerunt, et illustriora sunt, et memoria hominum digniora. Et hæc quidem non uno eodemque tempore, sed diversis temporibus acciderunt. Quod si quis variarum sectarum nomina cupit cognoscere, perlecto libro Epiphanii Cypriorum episcopi qui Ancoratus inscribitur, cuncta facile cognoscet. Ac de his quidem satis superque sit dictum. Ceterum reipublicæ quoque status tunc perturbatus est ob hujusmodi causam.

ΚΕΦ. ΚΕ.

Περὶ[e] τῆς τυραννίδος Εὐγενίου, καὶ τῆς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ μικροῦ ἀναιρέσεως, καὶ τῆς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ τυράννου νίκης.

1 Κατὰ τὰ ἑσπέρια μέρη γραμματικός τις ὀνόματι
Εὐγένιος, Ῥωμαϊκοὺς παιδεύων λόγους, ἀφεὶς τὰ παι-
δευτήρια ἐν τοῖς βασιλείοις ἐστρατεύετο, καὶ ἀντι-
2 γραφεὺς τοῦ βασιλέως καθίσταται. Διὰ δὲ τὸ εἶναι
ἐλλόγιμος πλέον τῶν ἄλλων τιμώμενος τὴν τύχην
3 μετρίως οὐκ ἔνεγκεν. Ἀλλὰ συνεργὸν λαβὼν Ἀρβο-
γάστην, ὃς ἐκ τῆς μικρᾶς Γαλατίας ὁρμώμενος στρα-
τιωτικοῦ μὲν τάγματος ἡγεμὼν ἐτύγχανεν ὤν, τὸν
δὲ τρόπον χαλεπὸς καὶ μιαιφονώτατος, εἰς τυραννίδα
4 ἀπέκλινε[f]. Βουλεύουσιν οὖν ἄμφω φόνον κατὰ τοῦ
βασιλέως Οὐαλεντιανοῦ τοὺς ἐπικοιτωνίτας εὐνούχους
5 ὑπεισελθόντες[g]. Οἱ δὲ ὑποσχέσεις μειζόνων ἢ εἶχον
ἀξιωμάτων δεξάμενοι καθεύδοντα τὸν βασιλέα ἀπέ- 303
6 πνιξαν. Εὐθὺς οὖν[h] ὁ Εὐγένιος ἐγκρατὴς τῶν ἐν τοῖς

[e] Ὅτι ὁ τύραννος εὐγένιος τὸν νέον οὐαλεντινιανὸν δόλῳ ἀνεῖλεν. M.

[f] Ita F. M. C. Idem Valesius conjecerat. ἐπέκλινε editt.

[g] Ita C. sicut Valesius conjecerat, ἐπεισελθόντες ceteri.

[h] εὐθὺς γοῦν F. εὐθὺς γνοὺς M. *Hoc Eugenius repente cognoscens* Epiphan. Hist. Trip. ix. 45.

CAPUT XXV.

De Eugenii tyrannide, et Valentiniani junioris nece, deque victoria quam Theodosius Augustus retulit de tyranno.

Fuit in occidentis partibus grammaticus quidam nomine Eugenius, qui cum Latinas literas docuisset, tandem relicta schola in palatio militavit, et magister scriniorum imperatoris factus est. Cumque eloquentiæ causa præ ceteris omnibus coleretur, secundam fortunam moderate non tulit. Sed adjuncto sibi Arbogaste magistro militum, ex minore Gallia orto, viro asperioris ingenii, et ad cædem faciendam parato, tyrannidem arripere decrevit. Ambo igitur Valentinianum imperatorem trucidare statuunt, sollicitatis clam eunuchis cubiculariis. Hi pollicitatione majorum dignitatum illecti, imperatori dormienti gulam fregerunt. Extemplo itaque Eugenius in occidentis partibus rerum potitus,

ἑσπερίοις μέρεσι πραγμάτων γενόμενος ἔπραττεν
7 ὅσα εἰκὸς ἦν ὑπὸ τυράννου γίνεσθαι. Ταῦτα ἀκούσας
ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος αὖθις ἐν φροντίσι μεγίσταις
καθίστατο, δευτέρων ἀγώνων τῶν μετὰ Μάξιμον
8 προκειμένης ὁδοῦ. Συγκροτήσας οὖν τὰς στρατιω-
τικὰς δυνάμεις, καὶ τὸν υἱὸν Ὁνώριον ἀναγορεύσας
βασιλέα, ἐν τῇ ἑαυτοῦ τρίτῃ ὑπατείᾳ καὶ Ἀβουν- A. D. 393.
δαντίου, τῇ δεκάτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς, αὖθις ἐπὶ
τὰ ἑσπέρια μέρη μετὰ σπουδῆς ἐπορεύετο, καταλιπὼν
ἀμφοτέρους υἱοὺς[k], ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει βασι-
9 λεύοντας. Ἀπιόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὸν κατὰ Εὐγενίου
πόλεμον πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου βαρβάρων
ἐπηκολούθουν συμμαχεῖν κατὰ τοῦ τυράννου προαι-
10 ρούμενοι. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου χρόνου, τὰς
Γαλλίας κατέλαβε σὺν δυνάμει πολλῇ· ἐκεῖ γὰρ
ηὐτρεπίζετο ἔχων[l] καὶ αὐτὸς στρατοῦ μυριάδας πολλάς.
11 Γίνεται οὖν συμβολὴ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλού-
μενον Φρίγδον, ὃς ἀπέχει[m] * * καθ' ὃ μὲν οὖν
μέρος Ῥωμαῖοι πρὸς Ῥωμαίους συνεπλέκοντο, ἰσό-
παλος ἦν ἡ μάχη· καθ' ὃ δὲ οἱ συμμαχοῦντες τῷ

k τοὺς υἱοὺς F. M. manu M.
l εὐγένιος additum ab ead. m Lacunam habet F.

ea gessit quæ par erat a tyranno geri. His auditis imperator Theodosius in gravissimam recidit sollicitudinem, cum post bellum adversus Maximum, novos iterum labores sibi imminere cerneret. Collectis igitur militaribus copiis, postquam filium suum Honorium Augustum renuntiasset, ipso tertium et Abundantio consulibus, ante diem quartum Idus Januarii, rursus ad occidentis partes propere contendit, ambobus filiis imperatoribus Constantinopoli relictis. Plurimi porro trans Istrum barbari eum in expeditione adversus Eugenium secuti sunt, auxilium ei sua sponte præbentes contra tyrannum. Elapsoque brevi temporis spatio, in Gallias pervenit. Illic enim tyrannus se ad bellum parabat, ipse quoque numerosum habens exercitum. Prœlium ergo committitur ad fluvium quem Frigidum vocant, qui ab urbe Aquileia distat triginta sex millibus passuum. Et in ea quidem parte qua Romani adversus Romanos pugnabant, anceps fuit certamen.

βασιλεῖ Θεοδοσίῳ βάρβαροι, κατ' ἐκεῖνο οἱ Εὐγενίου
12 μᾶλλον ἐπεκράτουν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν τοὺς βαρ-
βάρους ἀπολλυμένους, ἐν μεγίστῳ τε[m] ἀγῶνι γενό-
μενος, χαμαὶ ῥίψας ἑαυτὸν βοηθὸν ἐκάλει Θεὸν, καὶ
13 τῆς αἰτήσεως οὐκ ἠστόχησεν. Βακούριος[n] γὰρ ὁ
στρατηλάτης αὐτοῦ τοσοῦτον ἐπερρώσθη, ὥστε σὺν
τοῖς πρωταγωνισταῖς εἰσδραμεῖν, καθ' ὃ μέρος οἱ βάρ-
βαροι ἐδιώκοντο· καὶ διαρρήσσει μὲν τὰς φάλαγγας·
τρέπει δὲ εἰς φυγὴν τοὺς πρὸ βραχέως διώκοντας.
14 Ἐπιγίνεται δὲ καὶ ἄλλο θαύματος ἄξιον· ἄνεμος
γὰρ σφοδρὸς ἐπιπνεύσας τὰ πεμπόμενα βέλη παρὰ
τῶν Εὐγενίου κατ' αὐτῶν περιέτρεπεν· οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ τὰ[o] τῶν ἀντιπάλων, μετὰ σφοδροτέρας τῆς ὁρμῆς
ἔφερε κατ' αὐτῶν· τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ τοῦ βασιλέως
15 εὐχή. Τοῦτον δὴ τὸν τρόπον γενομένης τῆς τοῦ
πολέμου τροπῆς, ὁ τύραννος προσδραμὼν τοῖς τοῦ
βασιλέως ποσὶν ἐδέετο σωτηρίας τυχεῖν· ἀλλὰ 304
πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὴν
16 κεφαλὴν ἀπετμήθη. Ταῦτα πέπρακται τῇ ἕκτῃ τοῦ

[m] Ita F. M. τε om. ceteri. [n] βακκούριος F. M.
[o] Ita F. M. τὰ om. ceteri.

Qua parte vero auxiliares barbari pro Theodosio decertabant, longe superiores fuerunt Eugeniani. Porro imperator cum barbaros ab hostibus cædi videret, ingenti dolore perculsus, humi se abjecit: fusisque ad Deum precibus, voto suo minime frustratus est. Etenim Bacurius magister militum ipsius, repente adeo confirmatus est, ut cum antesignanis procurrens in eam partem in qua barbari ab hostibus premebantur, ipsas quidem phalanges disrumperet; eos vero qui paulo ante fugientibus incumbebant, in fugam verteret. Accidit etiam aliud quiddam admiratione dignum. Ventus enim vehemens subito exortus, tela quæ ab Eugenianis conjecta erant, adversus ipsos retorsit: ea vero quæ ab adversariis conjiciebantur, in eosdem Eugenianos validiore impetu detulit. Tantum valuit imperatoris precatio. Ad hunc modum conversa prœlii sorte, tyrannus ad imperatoris pedes provolutus, ut incolumis servaretur, poposcit. Verum milites, ante ipsos imperatoris pedes caput illi amputarunt. Gesta sunt hæc

Σεπτεμβρίου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Ἀρκαδίου τὸ τρίτον καὶ Ὁνωρίου τὸ δεύτερον. Ἀρβογάστης δὲ ὁ τῶν τηλικούτων κακῶν αἴτιος μετὰ δύο τῆς συμβολῆς ἡμέρας φεύγων, ὡς ἔγνω οὐκ εἶναι αὐτῷ βιώσιμα, τῷ οἰκείῳ ξίφει ἑαυτὸν διεχρήσατο. A. D. 394.

ΚΕΦ. Κϛ.

Ὡς[P] μετὰ τὴν νίκην ὁ βασιλεὺς ἀρρωστήσας τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐν Μεδιολάνῳ μετεκαλέσατο· καὶ μικρὸν δόξας τῆς νόσου ῥαῖσαι ἱπποδρομίαν τελεσάμενος κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐτελεύτησεν.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐκ τοῦ πολεμικοῦ μόχθου κακῶς διετέθη τὸ σῶμα· προσδοκήσας δὲ ἐκ τῆς ἐπιγενομένης ἀρρωστίας τέλος ἔχειν αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς, μείζονα τῆς τελευτῆς περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων εἶχε φροντίδα, λογιζόμενος ὅσα καταλαμβάνει
2 κακὰ τοὺς ἀνθρώπους, βασιλέως τελευτήσαντος. Μεταπέμπεται οὖν ᾗ τάχος τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καταστῆσαι τὰ ἑσπέρια μέρη
3 βουλόμενος. Φθάσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ Μεδιο-

[P] Ὡς ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τελευτᾷ. M.

die octavo Idus Septembris, Arcadio tertium et Honorio iterum consulibus. Arbogastes vero qui tantorum malorum auctor exstiterat, tertio post prœlium die fugiens, cum nullam spem salutis sibi superesse intelligeret, suo se gladio transfixit.

CAPUT XXVI.

Quomodo imperator post victoriam morbo correptus, filium suum Honorium Mediolanum evocavit : et paulisper convaluisse visus, edito equestri certamine, eadem die excessit e vita.

Ceterum imperator Theodosius, ex ærumnis quas eo bello sustinuerat, malam corporis valetudinem contraxit. Cumque ex eo morbo finem vitæ sibi imminere speraret, de republica magis quam de vita sua sollicitus videbatur : secum ipse reputans, quot et quantæ calamitates post imperatoris obitum hominibus contingere soleant. Honorium igitur filium celeriter accersit Constantinopoli, cum in animo haberet statum occidentalis imperii ordinare. Qui cum Mediolanum venisset, imperator paululum ex morbo recreatus, victoriæ causa ludos equestres in circo edidit.

λάνῳ, ἀνερρώσθη τῆς νόσου· ἱπποδρομίας τε ἐπινι-
κίους ἐπιτελεῖ· καὶ πρὸ ἀρίστου μὲν ἔρρωτο τὰς
ἱπποδρομίας θεώμενος· μετὰ δὲ τὸν ἄριστον ἐξαίφνης
4 διετέθη κακῶς. Καὶ εἰς μὲν τὴν θέαν προελθεῖν οὐκ
ἴσχυσεν· τὸν δὲ υἱὸν τὴν ἱπποδρομίαν ἐπιτελέσαι
κελεύσας νυκτὸς ἐπιγενομένης ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατείᾳ A. D.
Ὀλυβρίου καὶ Προβίνου, τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ τοῦ Ἰαν- 395.
5 νουαρίου μηνός. Τοῦτο δὲ ἦν πρῶτον ἔτος τῆς δια-
κοσιοστῆς [q] ἐννενηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος.
6 Ἔζησε δὲ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἔτη ἑξήκοντα· ἐβα-
σίλευσε δὲ ἔτη δεκαέξ. περιέχει ἡ βίβλος χρόνον
ἐτῶν δεκαὲξ, μηνῶν ὀκτώ [r].

[q] Ita F. C. διακοστῆς editt. Conf. supra ad iv. 38. §. 7.

[r] Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγος ε̄. M.

Et ante prandium quidem commode habebat, dum circensibus spectaculis interesset. Post prandium vero subito ingravescente morbo, ipse ad spectaculum venire non potuit. Sed filio spectaculis præsidere jusso, sequenti nocte animam exhalavit, Olybrio et Probino consulibus, ante diem XVI. calendas Januarii. Erat hic annus primus Olympiadis ducentesimæ nonagesimæ quartæ. Vixit porro imperator Theodosius annos sexaginta: imperavit autem annos sexdecim. Complectitur autem hic liber res gestas spatio annorum sedecim ac mensium octo.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ[a]

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ[b] ϛ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ[c].

1 ΤΟ μὲν ἐπίταγμά σου, ὦ ἱερὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε
Θεόδωρε, ἐν πέντε τοῖς προλαβοῦσι βιβλίοις διεπονη-
σάμεθα, ὡς οἷόν τε τὴν ἀπὸ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων
2 Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν συγγράψαντες. Ἴσθι δὲ
ἡμᾶς μὴ ἐσπουδακέναι περὶ τὴν φράσιν, ἐννοήσαντας
ὡς εἰ σπουδάσαιμεν καλλιλεξίᾳ χρήσασθαι, ἴσως
3 μὲν καὶ ἀποπεσούμεθα τοῦ σκοποῦ. Εἰ δὲ καὶ ἐπι-
τευξόμεθα, οὐ τοιαῦτα πάντως δυνησόμεθα γράφειν,

a Σχολαστικοῦ om. M. b λόγος ϛ. M. C. ἕκτον F.
c Προοίμιον om. F. M.

VALESII INTERPRETATIO.

Munus quod nobis injunxeras, sacratissime vir Dei Theodore, quinque superioribus libris absolvimus: quibus rerum Ecclesiasticarum Historiam jam inde a Constantini temporibus pro virili parte complexi sumus. Scias porro nos verborum elegantiæ non magnam curam habuisse. Illud enim consideravimus, nos si sermonis ornatum consectati essemus, a proposito fortasse aberraturos fuisse. Si vero propositum assecuti essemus, non tamen a nobis talia omnino posse conscribi, qualia sunt a veteribus

οἷα τοῖς παλαιοῖς συγγραφεῦσιν εἴρηται, δι' ὧν αὔξειν
τε καὶ χείρονα ποιεῖν νομίζοιτο ἄν τις τὰ πράγματα.
4 Ἔπειτα δὲ καὶ οὐδαμῶς οἰκοδομήσει τοὺς πολλοὺς
καὶ ἰδιώτας ὁ λόγος, οἳ τὰ πράγματα βούλονται μόνον
εἰδέναι, οὐ τὴν λέξιν ὡς καλῶς συγκειμένην θαυ-
5 μάσαι. Ἵνα μὴ οὖν[d] ἀμφοτέροις ἀνόνητος ἡ πραγμα-
τεία γένηται, τοῖς μὲν εὐπαιδεύτοις, ὅτι μὴ ἀξία τῇ
παλαιᾷ φράσει συγκρίνεσθαι, τοῖς δὲ ἰδιώταις, ὅτι
μὴ δύνανται[e] ἐφικέσθαι τῶν πραγμάτων καλυπτο-
μένων ὑπὸ τῆς κομψείας τοῦ λόγου, τὴν σαφεστέραν
μὲν δοκοῦσαν, ταπεινοτέραν δὲ φράσιν ἐπιτηδεύ-
σαμεν.
6 Ἀρχόμενοι δὲ ὅμως τοῦ ἕκτου βιβλίου ἐκεῖνο προ-
λέγομεν, ὅτι τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας γενομένων
ἁπτόμενοι δεδοίκαμεν ἤδη, μὴ οὐκ ἀρέσκοντα τοῖς
πολλοῖς δόξωμεν γράφειν· ἢ ὅτι κατὰ τὴν παροιμίαν,
τὸ ἀληθές ἐστι πικρὸν, ὅτι μὴ σὺν ἐγκωμίῳ τὰ ὀνό-
ματα ὧν φιλοῦσι παραλαμβάνομεν· ἢ ὅτι μὴ τὰς
7 πράξεις αὐτῶν μεγαλύνομεν. Καὶ οἱ μὲν τῶν ἐκ-

[d] Ita F. M. οὖν μὴ editt. [e] δύναται F.

historicis elaborata: quibus quispiam aut amplificare res gestas aut imminuere se posse, non immerito existimaverit. Adde quod hujusmodi oratio prorsus inutilis fuisset vulgaribus ac simplicioribus hominibus, qui res gestas duntaxat cognoscere student: non dictionem tanquam venuste compositam admirari. Itaque ne opus nostrum doctis simul atque indoctis infructuosum existeret: doctis quidem, propterea quod cum Veterum in scribendo elegantia conferri minime posset: indoctis vero, quod res ipsas penitus assequi non possunt, utpote nimia verborum venustate obvolutas: eam scribendi rationem, quæ humilior quidem, magis tamen perspicua est, de industria secuti sumus.

Ceterum priusquam sextum hunc librum ordiamur, illud præmonemus: cum res nostra ætate gestas scribere aggrediamur, veritos esse nos, ne ea scriptis mandare videremur, quæ plerisque haudquaquam essent placitura: seu quod, juxta vetus proverbium, veritas acerba est: seu quod nomina eorum quos singuli præcipue diligunt, sine ullo laudis titulo appellamus: sive quod res ab illis

κλησιῶν ζηλωταὶ καταγνώσονται, ὅτι μὴ τοὺς ἐπι-
σκόπους λέγομεν θεοφιλεστάτους ἢ ἁγιωτάτους, ἢ τὰ
8 τοιαῦτα. Ἄλλοι δὲ καὶ φιλοπραγμονήσουσιν ἔσθ'
ὅτε, ὅτι μὴ τοὺς βασιλεῖς θειοτάτους καὶ δεσπότας,
9 καὶ ὅσα χρηματίζειν εἰώθασιν, ὀνομάζομεν. Ἐγὼ δὲ 308
καὶ ἐκ τῶν τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένων παραστήσειν
ἔχων, καὶ δεικνύναι δυνάμενος, ὡς ὁ[f] δοῦλος παρ'
αὐτοῖς ἐξ ὀνόματος εἴωθε τὸν δεσπότην καλεῖν, διὰ
τὴν τῶν πραγμάτων χρείαν, παρ' οὐδὲν τὸ ἀξίωμα
θέμενος, καὶ τοῖς τῆς ἱστορίας νόμοις[g] πειθόμενος, οἳ
τὴν τῶν πραγμάτων ἀπαιτοῦσι διήγησιν καθαρὰν καὶ
ἀληθῆ καὶ παντὸς ἀπηλλαγμένην ἐπικαλύμματος, ἐπ'
αὐτὴν βαδιοῦμαι λοιπὸν τὴν ἐξήγησιν, ἅ τε αὐτὸς
ἐθεασάμην συγγράφων, ἅ τε παρὰ τῶν ἑωρακότων
ἠδυνήθημεν[h] μαθεῖν, δοκιμάζων τἀληθὲς, ἐκ τοῦ μὴ
παραλλάττειν κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοὺς διηγου-
10 μένους αὐτά. Ἐπιπόνως δέ μοι τὸ ἀληθὲς ἐγνωρίζετο,
πολλῶν τε καὶ διαφόρων[i] ἀπαγγελλόντων· καὶ τῶν

[f] ὡς καὶ e correct. ab ead. manu, omisso ὁ, M.

[g] Ita C. τῇ τῶν νόμων ἱστορίᾳ ceteri. De quo hæc scripsit, "Enallage pro καὶ τοῖς νόμοις τῆς ἱστορίας πειθόμενος," VALESIUS.

[h] ἠδυνήθεν M.

[i] διφόρων M.

gestas non extollimus. Et ii quidem qui religionis nostræ ardentissimi sunt æmulatores, reprehensuri sunt, quod episcopos non vocamus Deo carissimos, et sanctissimos, et alia hujusmodi. Alii vero curiose observabunt, quod imperatores, nec divinissimos, nec dominos, nec aliis titulis quibus vulgo insigniri solent, appellamus. Ego vero cum veterum scriptorum testimonio probare possim atque ostendere, quod apud illos servus Dominum proprio nomine compellare soleat, ob rerum necessitatem nulla dignitatis habita ratione; cumque historiæ legibus parere studeam, quæ puram ac sinceram rerum narrationem, nec ullo fuco adumbratam desiderat, opus ipsum jam aggrediar: ea conscribens quæ vel ipse vidi, vel ex iis qui viderant cognoscere potui: veritatem ex eo dijudicans, si qui mihi ista narrabant, inter se minime dissentirent. Porro in elicienda veritate non mediocris nobis labor

μὲν παρεῖναι λεγόντων τοῖς πράγμασι· τῶν δὲ πάντων μᾶλλον ἀξιούντων εἰδέναι.

ΚΕΦ. Α.

Ὡς[k] τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τελευτήσαντος, τῶν υἱῶν αὐτοῦ διανειμαμένων τὴν βασιλείαν, καὶ τοῦ στρατοῦ μετ᾽ ὀλίγον ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἐλθόντος, τοῦ τε Ἀρκαδίου αὐτοῖς ὑπαντήσαντος, Ῥουφῖνος ὁ ὑπάρχων πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως ὑπ᾽ αὐτῶν ἀναιρεῖται.

1 Τοῦ δὴ βασιλέως Θεοδοσίου τελευτήσαντος ἐν ὑπατείᾳ Ὀλυβρίου καὶ Προβίνου, τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς, οἱ αὐτοῦ υἱοὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διαδέχονται· καὶ Ἀρκάδιος μὲν τῶν ἑῴων,
2 Ὀνώριος δὲ τῶν ἑσπερίων εἶχε τὸ κράτος. Τῶν ἐκκλησιῶν δὲ κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους προειστήκεισαν ἐν μὲν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ Δάμασος· ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ Θεόφιλος· τῶν δὲ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα Ἰωάννης ἐκράτει· Φλαβιανὸς δὲ τὴν Ἀντιοχέων εἶχε· κατὰ δὲ τὴν νέαν Ῥώμην Κωνσταντινούπολιν Νεκτάριος εἶχε τὸν θρόνον, καθὰ καὶ ἐν τῷ

k Ὅτι Θεοδοσίου τελευτήσαντος μερίζονται τὴν βασιλείαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. M.

fuit, propterea quod multi variique homines nobis res gestas referebant: quorum alii rebus ipsis se interfuisse dicebant, alii eas se optime nosse præ ceteris omnibus asseverabant.

CAPUT I.

Quomodo post obitum imp. Theodosii, cum filii ejus imperium partiti essent, et redeuntibus ex Italia militibus Arcadius occurrisset, Rufinus præfectus prætorio ad pedes imp. ab ipsis occisus est.

Mortuo imperatore Theodosio, consulatu Olybrii et Probini, ante diem XVI. calendas Februarias, filii ejus Romani imperii administrationem suscepere. Et Arcadius quidem Orientis, Honorius vero occidentis principatum obtinuit. Ecclesiis autem tunc temporis præsidebant, Romanæ quidem Damasus, Alexandrinæ vero Theophilus, Hierosolymitanam ecclesiam Joannes, Antiochenam Flavianus regebat. Constantinopoli vero quæ junior Roma dicitur, sacerdotium gerebat Nectarius, sicut in superiore libro a nobis commemoratum est. Ceterum corpus Theodosii allatum

3 προλαβόντι βιβλίῳ ἡμῖν ἱστόρηται. Περὶ δὲ τὴν
ὀγδόην τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ, τὸ
σῶμα Θεοδοσίου κομισθὲν τῇ νενομισμένῃ κηδείᾳ ὁ
4 υἱὸς ἐτίμα Ἀρκάδιος. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μετὰ ταῦτα
τῇ εἰκάδι ἑβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ὁ στρατὸς
παρῆν, ὁ ἅμα τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ κατὰ τοῦ τυράννου
5 στρατεύσας. Ὡς οὖν ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος κατὰ τὸ
εἰωθὸς πρὸ τῶν πυλῶν ἀπήντησε τῷ στρατῷ, τηνι-
καῦτα καὶ οἱ στρατιῶται Ῥουφῖνον τὸν ὕπαρχον τοῦ
6 βασιλέως ἀπέκτειναν. Ὑπωπτεύετο γὰρ εἰς τυραν- 309
νίδα ὁ Ῥουφῖνος· καὶ δόξαν εἶχεν, ὡς αὐτὸς εἴη τοὺς
Οὔννους τὸ βάρβαρον ἔθνος ἐπικαλεσάμενος εἰς τὴν
7 Ῥωμαίων χώραν. Καὶ γὰρ ἦσαν κατ᾽ ἐκεῖνο τοῦ
καιροῦ Ἀρμενίαν τε καὶ τινὰ μέρη τῆς ἑῴας κατα-
8 τρέχοντες. Καθ᾽ ἣν μὲν οὖν ἡμέραν ὁ Ῥουφῖνος
ἀνῄρητο, κατ᾽ αὐτὴν καὶ ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος
Μαρκιανὸς ἐτελεύτησε· καὶ διαδέχεται τὴν ἐπισκοπὴν
Σισίννιος, οὗ καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν.

Constantinopolim iisdem consulibus, die sexto Idus Novembris, Arcadius ejus filius solemni exequiarum honore prosecutus est. Nec multo post ante diem quintum calendas Decembris, exercitus qui una cum imperatore Theodosio bellum contra tyrannum gesserat, advenit. Cum igitur imperator Arcadius pro more exercitui obviam profectus esset extra portas, milites Rufinum præfectum prætorio interfecerunt. Quippe is in suspicionem affectatæ tyrannidis venerat; et Hunni, quæ barbara gens est, ab illo evocati immissique in Romanum solum credebantur. Nam sub idem tempus Armeniam et quasdam orientis provincias excursionibus vastaverant. Eadem porro die qua Rufinus necatus fuerat, Novatianorum episcopus Martianus ex hac luce migravit, eique in episcopatu successit Sisinnius, cujus etiam supra fecimus mentionem.

ΚΕΦ. Β.

Περὶ[l] τῆς τελευτῆς Νεκταρίου, καὶ τῆς Ἰωάννου χειροτονίας.

1 Ὀλίγου δὲ διελθόντος χρόνου, καὶ Νεκτάριος ὁ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος ἐτελεύτησεν ἐν ὑπα-
τείᾳ[m] Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ περὶ τὴν εἰκάδα ἑβδό- A. D. 397.
2 μην τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Εὐθὺς οὖν σπουδὴ
περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου ἐγίνετο· καὶ ἄλλων
ἄλλον ἐπιζητούντων, περί τε τούτου πολλάκις προτε-
θείσης βουλῆς, τέλος ἐδόκει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μετα-
πέμπεσθαι Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιοχείας πρεσβύτερον·
φήμη γὰρ ἐκράτει περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη διδακτικὸς ἐν
3 ταυτῷ καὶ ἐλλόγιμος. Ὀλίγου οὖν διαδράσαντος[n]
χρόνου, ψηφίσματι κοινῷ ὁμοῦ[o] πάντων, κλήρου τε
φημὶ καὶ λαοῦ, ὁ βασιλεὺς αὐτὸν Ἀρκάδιος μετα-
4 πέμπεται. Διὰ δὲ τὸ ἀξιόπιστον τῆς χειροτονίας
παρῆσαν ἐκ βασιλικοῦ προστάγματος πολλοί τε καὶ
ἄλλοι ἐπίσκοποι, καὶ δὴ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας
5 Θεόφιλος. Ὅστις σπουδὴν ἐτίθετο, διασύραι μὲν τὴν
Ἰωάννου δόξαν, Ἰσίδωρον δὲ ὑπ' αὐτῷ πρεσβύτερον

[l] Ἰωάννου χειροτονία. M.
[m] Ita F. M. Καισαρείου editt.
[n] διαδραμόντος M.
[o] πάντων ὁμοῦ F. M.

CAPUT II.

De obitu Nectarii, et Joannis ordinatione.

Brevi post tempore Nectarius Constantinopolitanus episcopus extremum diem obiit, Cæsario et Attico consulibus, quinto calendas Octobris. Statim igitur de ordinando episcopo contentio exorta est; aliis alium postulantibus. Cumque hac de re consilium sæpius initum fuisset, placuit tandem ut Joannes Antiochensis ecclesiæ presbyter Antiochia accerseretur. Fama enim de illo increbruerat, eum doctrina simul et eloquentia pollere. Modico igitur temporis spatio interlapso, imperator Arcadius communi omnium suffragio, cleri videlicet ac populi, eum accersit. Utque ejus ordinationi plus accederet auctoritatis, ex imperatoris mandato adfuerunt cum alii complures episcopi, tum Theophilus Alexandrinus. Qui quidem summo studio laborabat, ut Joannis quidem gloriam detereret, Isidorum vero presbyterum suum ad

πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίσασθαι, ὃν πάνυ ἠγάπα,
ὅτι ὑπὲρ αὐτοῦ ποτὲ κινδυνῶδες ἐπίταγμα ἀνεδέξατο·
6 τί δὲ τοῦτό[p] ἐστιν, λεκτέον. Ἡνίκα ὁ βασιλεὺς
Θεοδόσιος πρὸς τὸν τύραννον ἠγωνίζετο Μάξιμον,
Θεόφιλος διὰ Ἰσιδώρου ξένια πέμπων βασιλεῖ, δισσὰς
αὐτῷ ἐπιστολὰς ἐνεχείρισεν, ἐντειλάμενος προσενεγ-
κεῖν τῷ νικήσαντι καὶ τὰ δῶρα καὶ τὰ γράμματα.
7 Τούτοις διακονούμενος Ἰσίδωρος καταλαβὼν τὴν
Ῥώμην τῇ νίκῃ ἐφέδρευεν[q]· ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν
τὸ γινόμενον ἔλαθεν, ἀναγνώστου τοῦ συνόντος αὐτῷ
8 τὰς[r] ἐπιστολὰς ἐπικλέψαντος. Οὗ ἕνεκεν ὁ Ἰσίδωρος
ἐν φόβῳ γενόμενος, ὡς εἶχεν, ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν
9 ἔφευγεν. Αὕτη πρόφασις ἦν Θεοφίλῳ τῆς ὑπὲρ
Ἰσιδώρου σπουδῆς· οἱ μέντοι κατὰ τὰ βασίλεια
10 τὸν Ἰωάννην προέκριναν. Ἐπειδὴ δὲ κατηγορίας
κατὰ Θεοφίλου πολλοὶ ἀνεκίνουν, βιβλία τε κατ'
αὐτοῦ ἄλλος δι' ἄλλην αἰτίαν τοῖς παροῦσιν ἐπισκό-
ποις ἐδίδοσαν, ὁ προεστὼς τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος
Εὐτρόπιος λαβὼν τὰς ἐγγράφους κατηγορίας ἐπέ-

p Ita F. M. τοῦτο ἐστὶ editt.

q ἐφήδρευεν M. quemadmodum sæpius Polybius, Dio Cass. &c. Conf. Indices. ὑφέδρευεν Niceph. xiii. 2.

r καὶ (marg. ab ead. manu) τὰς M.

episcopatum urbis regiæ promoveret. Hunc enim præcipue diligebat, propterea quod periculosum quoddam negotium ipsius causa suscepisset. Quodnam vero illud fuerit, jam dicendum est. Dum Theodosius imperator adversus Maximum tyrannum bellum gereret, Theophilus per Isidorum munera mittens ad imperatorem, binas ei tradidit epistolas, mandans ut victori munera simul ac literas offerret. Quibus mandatis obsequens Isidorus, cum Romam venisset, eventum belli exspectabat. Verum ea res diu latere non potuit. Nam lector qui eum comitabatur, epistolas clam surripuit. Quo facto conterritus Isidorus, illico aufugit Alexandriam. Hæc fuit causa cur Theophilus Isidoro tantopere studeret. Verum qui in palatio erant, Joannem prætulerunt. Et quoniam multi Theophilum accusabant, et libellos varia crimina continentes episcopis qui tum aderant, offerebant; Eutropius præpositus impe-

δειξεν τῷ Θεοφίλῳ, εἰπὼν, ἐπιλογὴν ἔχειν, ἢ χειρο-
τονεῖν Ἰωάννην, ἢ τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας εἰς
ἔλεγχον ἄγεσθαι· ταῦτα φοβηθεὶς ὁ Θεόφιλος τὸν
11 Ἰωάννην ἐχειροτόνησε. Χειροτονηθεὶς οὖν πρὸς τὴν
τῆς ἐπισκοπῆς ἱερωσύνην ἐνθρονίζεται τῇ εἰκάδι ἕκτῃ
τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, ὑπατείᾳ τῇ ἑξῆς, ἣ[t] ἐπετέ- A. D. 398.
λουν ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος, ἐν δὲ τῇ
Κωνσταντινουπόλει Εὐτυχιανὸς, ὁ τότε τῶν βασι-
12 λέων[u] ὕπαρχος. Ἐπεὶ δὲ ἐκφανὴς[x] ὁ ἀνὴρ, ἐξ ὧν
τε κατέλειπε λόγων, καὶ ἐξ ὧν πολλοῖς δεινοῖς περι-
έπεσεν, ἄξιον ἡγοῦμαι[y] μὴ σιγῆσαι τὰ κατ' αὐτὸν,
ἀλλ' ὡς οἷόν τε τὰ διὰ μακροτέρων λεχθησόμενα
συστεῖλαι, εἰπεῖν τε ὅθεν ἦν καὶ ἐκ τίνων, καὶ ὅπως
ἐπὶ τὴν ἱερωσύνην ἐκλήθη· ὅπως τε ἀφῃρέθη αὐτῆς,
καὶ ὡς μετὰ θάνατον ἐτιμήθη μᾶλλον ἢ περιών.

[t] ἣν e correct. ab eadem manu M. "Scribendum ἣν ἐπετέλουν." VALESIUS.

[u] "Scribendum τῶν βασιλείων." VALESIUS.

[x] γέγονεν additum ab ead. manu M.

[y] ἄξιον μὴ σιγῆσαι e corr. ab ead. manu M.

rialis cubiculi, acceptos libellos ostendit Theophilo: eligere eum jubens utrum mallet, Joannemne ordinare, an de criminibus ipsi objectis judicium subire. His perterrefactus Theophilus, Joannem ordinavit. Ordinatus igitur Joannes, in episcopali sede constituitur quarto calendas Martii, consulatu proxime insequenti, quem Romæ quidem imperator Honorius, Constantinopoli vero Eutychianus præfectus prætorio editionibus ludisque celebrarunt. Sed quoniam hujus viri celebris fama est, tum ex libris quos scriptos reliquit, tum ex multis ærumnis quas pertulit, æquum esse arbitrior ut res ejus non silentio tradantur a nobis, sed potius ea quæ pluribus de illo dici possunt, brevi compendio complectamur. Dicamusque quis et unde fuerit: quomodo ad sacerdotii honorem vocatus, eodemque postea spoliatus sit: denique qua ratione plus honoris post obitum consecutus sit, quam dum viveret.

ΚΕΦ. Γ.

Περὶ γένους καὶ ἀγωγῆς καὶ βίου [z] Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου.

1 Ἰωάννης, Ἀντιοχεὺς μὲν ἦν τῆς Κοίλης Συρίας,
υἱὸς δὲ Σεκούνδου καὶ μητρὸς Ἀνθούσης, ἐξ εὐπατρι-
δῶν τῶν ἐκεῖ· μαθητὴς δὲ ἐγένετο Λιβανίου τοῦ
σοφιστοῦ, καὶ ἀκροατὴς Ἀνδραγαθίου τοῦ φιλοσόφου.
2 Μέλλων δὲ ἐπὶ δικανικὴν ὁρμᾷν, καὶ συνιδὼν τὸν [a]
ἐν τοῖς δικαστηρίοις μοχθηρὸν καὶ ἄδικον βίον, ἐπὶ
τὸν ἡσύχιον μᾶλλον ἐτρέπετο· καὶ τοῦτο ἐποίησε
ζηλώσας Εὐάγριον, ὃς καὶ αὐτὸς φοιτῶν παρὰ τοῖς 311
αὐτοῖς διδασκάλοις τὸν ἡσύχιον πάλαι βίον μετήρ-
3 χετο. Εὐθύς τε καὶ μεταθεὶς τὸ σχῆμα καὶ βάδισμα,
τοῖς ἀναγνώσμασι τῶν ἱερῶν γραμμάτων προσεῖχε
τὸν νοῦν, καὶ συνεχεῖς ἐποιεῖτο τὰς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν
4 σπουδάς. Πείθει δὲ καὶ Θεόδωρον καὶ Μάξιμον,
συμφοιτητὰς αὐτῷ ὄντας παρὰ τῷ σοφιστῇ Λιβανίῳ,
καταλιπεῖν μὲν τὸν χρηματιστικὸν βίον μετιέναι δὲ

[z] Ita F. M. καὶ om. editt. [a] τῶν ἐν τοῖς conjecerat Valesius.

CAPUT III.

De genere et institutione Joannis episcopi C. P.

Joannes igitur oriundus fuit Antiochia, quæ urbs est Syriæ Cœles, patre Secundo, matre Anthusa, nobili apud suos prosapia. In rhetorica Libanium sophistam; in philosophia vero magistrum habuit Andragathium. Cumque causas agere jam pararet, considerans quam laboriosum quamque iniquum esset vivendi genus eorum qui in foro versantur, tranquilliorem vitam sequi maluit. Quod quidem fecit exemplo Evagrii, qui sub iisdem cum illo præceptoribus eruditus, ad quietam vivendi rationem jampridem se contulerat. Confestim igitur mutato habitu atque incessu, lectioni sacrarum literarum animum applicuit: et frequenter ad ecclesiam orationis causa properabat. Persuasit etiam Theodoro et Maximo condiscipulis suis, qui una cum ipso Libanium sophistam audiverant, ut relicta professione quæ nihil præter quæstum spectaret, simplicem potius ac tenuem vitam amplecterentur. Ex his

5 τὸν λιτόν. Ὧν Θεόδωρος μὲν ὕστερον Μόψου[b]
ἑστίας τῆς ἐν Κιλικίᾳ πόλεως ἐπίσκοπος γέγονε·
6 Μάξιμος δὲ Σελευκείας τῆς ἐν Ἰσαυρίᾳ. Τηνικαῦτα
οὖν οὗτοι σπουδαῖοι περὶ τὴν ἀρετὴν γενόμενοι μαθη-
τεύουσιν εἰς τὰ ἀσκητικὰ Διοδώρῳ καὶ Καρτερίῳ·
7 οἵ τινες τότε μὲν ἀσκητηρίῳ[c] προΐσταντο. Διόδωρος
δὲ αὐτῶν ὕστερον ἐπίσκοπος Ταρσοῦ γενόμενος πολλὰ
βιβλία συνέγραψε, ψιλῷ τῷ γράμματι τῶν θείων
προσέχων γραφῶν, τὰς θεωρίας[d] αὐτῶν ἐκτρεπόμενος.
8 Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων· Ἰωάννην δὲ ἅμα Βασι-
λείῳ, τῷ τότε[e] μὲν διακόνῳ ὑπὸ Μελετίου καταστα-
θέντι, μετὰ ταῦτα δὲ γενομένῳ Καισαρείας τῆς Καππα-
δοκῶν ἐπισκόπῳ, τὰ πολλὰ συνδιάγοντα, Ζήνων ὁ 312
ἐπίσκοπος ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ὑποστρέφων ἀναγνώ-
9 στην τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας καθίστησιν. Ἐν
τῇ τοῦ ἀναγνώστου οὖν τάξει καθεστὼς τὸν κατὰ
10 Ἰουδαίων λόγον συνέταξεν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ
τῆς τοῦ διακόνου ἀξίας παρὰ Μελετίου τυχὼν τοὺς

[b] *μοψου*, supra scripto *μ*, M.

[c] "Lex grammatica postulat, ut scribatur *ἀσκητηρίων*, quemadmodum apud Sozomenum. Nec aliter Epiphan." VALESIUS.

[d] *θεωρίας δὲ* M.

[e] Ita C. *tunc* Epiphan. H. T. x. 3. idem conjecerat Valesius e contextu et Epiphanio. *ποτὲ* editt.

Theodorus quidem Mopsuestiæ in Cilicia postmodum episcopus fuit: Maximus vero Seleuciæ in Isauria. Tunc temporis vero summo studio ad virtutis apicem contendentes, monasticam vitam sub Diodoro et Carterio didicerunt: qui tunc quidem monasteriis præerant. Postea vero Diodorus ad episcopatum Tarsi promotus, multos conscripsit libros, simplicem duntaxat atque obvium scripturarum sensum inquirens, allegoricam vero earum interpretationem refugiens. Sed de his satis. Joannem porro familiariter degentem cum Basilio, qui tunc quidem diaconus erat a Meletio constitutus, postea vero Cæsareæ Cappadociæ fuit episcopus, Zeno episcopus Hierosolymis rediens lectorem Antiochenæ ecclesiæ designavit. In hoc lectorum ordine adhuc constitutus, librum contra Judæos composuit. Nec multo post diaconi dignitatem a Meletio consecutus, scripsit libros de sacerdotio et alios adversus

περὶ ἱερωσύνης λόγους συνέταξεν, καὶ τοὺς πρὸς Στα-
γείριον· ἔτι μὴν καὶ τοὺς περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ τοὺς
11 περὶ τῶν συνεισάκτων. Μετὰ ταῦτα δὲ Μελετίου ἐν
Κωνσταντινουπόλει τελευτήσαντος, ἐκεῖ γὰρ παρα-
γεγόνει διὰ τὴν Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ κατά-
στασιν, ἀναχωρήσας Ἰωάννης τῶν Μελετιανῶν, καὶ
μήτε Παυλίνῳ συγκοινωνῶν, ἐπὶ τρεῖς ὅλους ἐνιαυτοὺς
12 ἡσύχως διῆγεν. Ὕστερον δὲ Παυλίνου τελευτήσαντος,
ὑπὸ Εὐαγρίου τοῦ διαδεξαμένου Παυλῖνον χειροτο-
νεῖται πρεσβύτερος· αὕτη μὲν ἡ Ἰωάννου πρὸ τῆς
13 ἐπισκοπῆς, ὡς συντόμως εἰπεῖν, διαγωγή. Ἦν δὲ
ἄνθρωπος, ὥς φασι, διὰ ζῆλον σωφροσύνης πικρό-
τερος, καὶ πλέον, ὡς ἔφη τις τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ ἐκ
νέας ἡλικίας, θυμῷ μᾶλλον ἢ αἰδοῖ ἐχαρίζετο· καὶ
διὰ μὲν ὀρθότητα βίου οὐκ ἀσφαλὴς πρὸς τὰ μελ-
14 λοντα· δι' ἁπλότητα δὲ εὐχερής. Ἐλευθεροστομίᾳ
τε πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀμέτρως ἐκέχρητο· καὶ
ἐν μὲν τῷ διδάσκειν πολὺς ἦν ὠφελῆσαι τὰ τῶν
ἀκουόντων ἤθη· ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις ἀλαζονικὸς τοῖς
ἀγνοοῦσιν αὐτὸν ἐνομίζετο.

Stagirium: ad hæc de incomprehensibili Dei natura, et de commanentibus mulieribus. Posthæc Meletio mortuo Constantinopoli: illuc enim profectus fuerat Meletius propter ordinationem Gregorii Nazianzeni: Joannes a Meletianorum consortio recedens, nec tamen Paulini communionem amplexus, tres annos continuos in summa quiete vixit. Tandem vero post obitum Paulini, ab Evagrio ejus successore presbyter ordinatur. Et ante episcopatum quidem, ut summatim dicam, hujusmodi vita Joannis fuit. Fuit autem, ut ferunt, ob nimium temperantiæ studium acerbior; et sicut aiebat quidam qui cum illo ab ineunte ætate familiariter vixerat, iræ magis deditus quam verecundiæ. Et ob vitæ quidem sanctimoniam incautus adversus futura: ob simplicitatem vero apertus et facilis. Immodica etiam loquendi libertate erga omnes utebatur. Et in docendo quidem id præcipue spectabat, ut mores audientium emendaret. In congressibus vero arrogantior videbatur iis qui mores ipsius ignorabant.

ΚΕΦ. Δ. 313

Περὶ [f] Σαραπίωνος τοῦ διακόνου, καὶ ὅπως δι' αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος ἐχθρὸς τῷ κλήρῳ κατέστη καὶ πολέμιος.

1 Τοιοῦτος ὢν τὸ ἦθος, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν προ-
βληθεὶς, μείζονι ἢ ἐχρῆν τῇ ὀφρύϊ κατὰ τῶν ὑπηκόων
ἐκέχρητο, διορθοῦν τοὺς βίους τῶν ὑφ' αὐτῷ κληρικῶν,
2 ὡς ᾤετο, προαιρούμενος. Εὐθὺς οὖν ἐν ἀρχῇ φανεὶς
τοῖς τῆς ἐκκλησίας τραχὺς, ὑπ' αὐτῶν ἐμισεῖτο, πολλοί
τε πρὸς αὐτὸν ἀπηχθάνοντο, καὶ ὡς ὀργίλον ἐξέκλινον·
ἐνῆγε δὲ αὐτὸν πρὸς τὸ πᾶσι προσκρούειν Σαρα-
3 πίων [g] διάκονος ὑπ' αὐτῷ ταττόμενος. Καί ποτε
παρόντων τῶν κληρικῶν, μεγάλῃ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν
ἐπίσκοπον τοιοῦτον λόγον ἐφθέγξατο· οὔποτε, ὦ
ἐπίσκοπε, τούτων κρατῆσαι δυνήσῃ, εἰ μὴ μιᾷ ῥάβδῳ
πάντας ἐλαύνοις· τοῦτο λεχθὲν τὸ κατὰ τοῦ ἐπι-
4 σκόπου μῖσος ἐξήγειρεν. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος οὐκ εἰς
μακρὰν πολλοὺς τῆς ἐκκλησίας ἄλλον δι' ἄλλην αἰ-
τίαν ἐξέβαλλεν· οἱ δὲ, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι ἐν ταῖς

[f] Titulum om. M. [g] σεραπίων M.

CAPUT IV.

De Serapione diacono, et quomodo Joannes ejus causa clericis suis invisus exstiterit.

His moribus prædītus Joannes, et ad episcopatus honorem provectus, majori, quam par erat, severitate in subditos usus est, dum clericorum suorum vitam, sicut sperabat, corrigere vellet. Statim igitur in ipso episcopatus exordio, cum ecclesiasticis viris asperior visus esset, in odium illorum venit: multique eum aversari, et tanquam iracundum vitare cœperunt. Incitabat autem illum Serapio ejus diaconus, ut omnium animos a se alienaret. Qui quadam die coram universo clero contenta voce episcopum sic allocutus est: Nunquam istis dominari poteris, o episcope, nisi una virga omnes abegeris. Hoc ejus dictum, cunctorum odium adversus episcopum excitavit. Haud multo post episcopus multos variis de causis ecclesia ejecit. Illi vero, sicut in violento dominatu fieri solet, contra eum conspirarunt, eumque apud populum calumniati sunt. Porro ut multi audientium criminationibus

τοιαύταις τῶν κρατούντων ὁρμαῖς, φατρίας[h] συνί-
στασαν κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ διαβολαῖς πρὸς τὸν δῆμον
5 ἐκέχρηντο. Εἰς πίστιν δὲ ἦγεν τοὺς ἀκούοντας τὰ
λεγόμενα, τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον συνεσθίειν
τινὶ, μηδὲ καλούμενον ἐφ᾽ ἑστίαν παραγίνεσθαι· ἐξ
οὗ καὶ μάλιστα ἡ μείζων[i] ἐκράτησε διαβολὴ κατ᾽
6 αὐτοῦ. Καὶ τίνι μὲν σκοπῷ συνεσθίειν οὐδενὶ προῄ-
ρητο, σαφῶς οὐδεὶς ἀπαγγεῖλαι δεδύνηται· οἱ μὲν
γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογεῖσθαι βουλόμενοι ἔφασκον
ὡς εἴη ἐμπαθὴς, καὶ δυσφόρως τὰ σιτία προσφέροιτο[k],
7 καὶ διὰ τοῦτο μόνος ἐσθίει· ἄλλοι δὲ, ὅτι δι᾽ ὑπερ-
βάλλουσαν ἄσκησιν τοῦτο ἐποίει. Ὅπως δὲ ἀληθείας
ἂν εἶχε τὸ γινόμενον, οὐ μικρὰ συνεβάλλετο πρὸς
8 διαβολὴν τοῖς κατηγοροῦσιν αὐτοῦ. Ὁ μέντοι λαὸς
διὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεγομένους ὑπ᾽ αὐτοῦ λόγους
σφόδρα συνεκρότει καὶ ἠγάπα τὸν ἄνθρωπον, μικρὰ
φροντίζων τῶν κατηγορεῖν ἐπιχειρούντων αὐτοῦ.
9 Ὁποῖοι δέ εἰσιν οἵ τε ἐκδοθέντες παρ᾽ αὐτοῦ λόγοι
καὶ οἱ λέγοντος αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ὀξυγράφων ἐκλη-

[h] φρατρίας J.
[i] μείζωνα F.
[k] προσφέρεται, correctum ab ead. manu e προσφέροιτο M. φέροιτο J.

fidem accommodarent, id præcipue faciebat, quod episcopus cum nemine unquam vesci vellet, nec vocatus ad convivium accedere. Qua potissimum ex causa gravis adversus illum calumnia invaluit. Ceterum quo consilio solus cibum capere instituerit, nemo unquam pro certo potuit exponere. Nam qui illum defendere cupiunt, aiunt illum imbecillioris fuisse stomachi, et morosum ac difficilem in sumendo cibo: atque idcirco solum comedere solitum. Alii dicunt, propter districtioris vitæ disciplinam id ab illo factum esse. Sed utcumque se res habuerit, non parum momenti attulit ejus accusatoribus ad struendam in eum calumniam. Populus tamen ob conciones quas ille in ecclesia habebat, ei favebat, eumque singulari amore prosequebatur, spretis iis qui accusare illum conabantur. Quales porro fuerint ejus conciones, seu quæ ab ipso editæ, seu quæ ex ore dicentis a notariis exceptæ sunt, quam

φθέντες, ὅπως τε λαμπροὶ, καὶ τὸ ἐπαγωγὸν ἔχοντες, τί δεῖ νῦν λέγειν, ἐξὸν τοῖς βουλομένοις αὐτοὺς ἀνα- 314
λέγεσθαι, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καρποῦσθαι.

ΚΕΦ. Ε.

Ὅτι[l] οὐ πρὸς τοὺς ἐν τῷ κλήρῳ μόνον Ἰωάννης ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τέλει διεφέρετο· καὶ περὶ Εὐτροπίου τοῦ εὐνούχου.

1 Ἕως μὲν οὖν τῷ κλήρῳ μόνῳ προσέκρουεν, ἀσθενὴς ἦν ἡ σκευωρουμένη[m] κατ' αὐτοῦ μηχανή· ἐπειδὴ δὲ καὶ πολλοὺς τῶν ἐν τέλει πέρα τοῦ προσήκοντος ἐξελέγχειν ἐπειρᾶτο, τηνικαῦτα καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ φθό-
2 νος πλείων ἐξήπτετο. Καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο κατ' αὐτοῦ· τὰ πλεῖστα δὲ λοιπὸν[n] καὶ πίστιν ἐνεποίει τοῖς ἀκούουσι· προσθήκην δὲ τῇ διαβολῇ ἐποίει ἡ κατὰ Εὐτροπίου τότε λεχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ προσομιλία.
3 Εὐτρόπιος γὰρ εὐνοῦχος προεστὼς τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, καὶ τὴν τοῦ ὑπάτου ἀξίαν πρῶτος εὐνούχων παρὰ βασιλέως λαβὼν, ἀμύνασθαί τινας προσφεύγοντας τῇ ἐκκλησίᾳ βουλόμενος, σπουδὴν πεποίητο

[l] Titulum om. M. [m] Ita F. M. σκευωρουμένη ἡ editt.
[n] λοιπὸν om. M.

illustres, et ad alliciendos auditorum animos accommodatæ, quid nunc attinet dicere, cum liceat iis qui voluerint, eas pervolvere, et uberem ex illis fructum percipere.

CAPUT V.

Quod Joannes non solum adversus clericos, verum etiam adversus optimates, simultates habuerit: et de Eutropio eunucho.

Et quamdiu quidem solos clericos pulsabat Joannes, leves erant insidiæ quæ adversus eum comparabantur. Sed postquam multos ex ipsis proceribus acerbius quam decebat reprehendere aggressus est, tum vero gravior contra illum invidia exarsit. Et multa quidem adversus eum dicebantur: pleraque vero deinceps pro veris ab audientibus accipiebantur. Porro calumniam non mediocri accessione auxit oratio, ab illo tunc temporis habita contra Eutropium. Nam Eutropius eunuchus præpositus imperialis cubiculi, et qui consulatus dignitatem ab imperatore primus ex omnibus eunuchis acceperat, cum de nonnullis qui ad ecclesiam confuge-

νόμον παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων προτεθῆναι, κελεύοντα
μηδένα προσφεύγειν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ καὶ τοὺς
4 ἤδη προσφεύγοντας ἀφέλκεσθαι. Δίκη δὲ εὐθὺς
ἐπηκολούθει· προὔκειτο γὰρ ὁ νόμος, καὶ μετ' οὐ
πολὺ προσκρούσας τῷ βασιλεῖ ὁ[o] Εὐτρόπιος ἐν τοῖς
5 πρόσφυξιν ἦν. Ὁ οὖν ἐπίσκοπος, τοῦ Εὐτροπίου
ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον κειμένου καὶ ἐκπεπληγότος ὑπὸ
τοῦ φόβου, καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ὅθεν εἰώθει
καὶ πρότερον ὁμιλεῖν χάριν τοῦ ἐξακούεσθαι, λόγον
6 ἐλεγκτικὸν ἐξέτεινε κατ' αὐτοῦ. Ἐφ' ᾧ πλέον ἐδόκει
προσκρούειν τισὶν, ὅτι τὸν ἀτυχοῦντα οὐ μόνον οὐκ
7 ἠλέει, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ἤλεγχεν. Εὐτροπίου
μὲν οὖν τότε τὴν ὕπατον ἀξίαν χειρίζοντος[p], διά
τινα πταίσματα ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆ-
ναι ἐκέλευσεν· ἐκ δὲ τοῦ καταλόγου τῶν ὑπάτων
περιῃρέθη τὸ ὄνομα[q], καὶ μόνου τοῦ συνυπατεύσαντος
8 Θεοδώρου ἐγγέγραπται[r]. Λόγος δὲ, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος
Ἰωάννης καὶ Γαϊνᾶν τὸν τηνικαῦτα στρατηλάτην τῇ 315

[o] ὁ om. M.
[p] Ita F.M. ἐγχειρίζοντος editt.
[q] αὐτοῦ ab ead. manu in marg. M.
[r] Ita F. ἐγγέγραπτο M. ἐγέγραπτο editt. Inconsulto scripsit Valesius, "in codice Florentino scriptum est ἐγέγραπται."

rant, pœnas sumere vellet, operam dederat ut lex ab imperatoribus promulgaretur, jubens ne quis ad ecclesias profugeret, sed ut quicumque ad eas confugissent, inde abstraherentur. Verum Dei vindicta continuo subsecuta est. Vix enim lex proposita erat, cum Eutropius in offensionem veniens imperatoris, ipse quoque ad ecclesiam confugit. Episcopus igitur, dum Eutropius sub mensa altaris jaceret metu perculsus, sedens in ambone, unde etiam antea concionari solebat, quo facilius ab omnibus exaudiretur, objurgatoriam in eum habuit orationem. Quo facto visus est adhuc quorumdam animos a se alienare, quod hominem adversa utentem fortuna non modo miseratus non esset, verum etiam corripuisset. Eutropium igitur consulatum tunc gerentem, imperator ob delicta quædam capite plecti jussit. Nomen quoque ejus ex fastis consularibus erasum est, solius Theodori qui collega ejus in consulatu fuerat, perscripto vocabulo. Gaïnam præterea

συνήθει παρρησίᾳ χρώμενος ἰσχυρῶς περιύβρισεν,
ὅτε[s] μίαν ἐκκλησίαν τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως προσνε-
μηθῆναι τοῖς ὁμοθρήσκοις αὐτοῦ Ἀρειανοῖς παρὰ τοῦ
9 βασιλέως αἰτῆσαι ἐτόλμησεν. Ἄλλον τε δι' ἄλλην
αἰτίαν τῶν κρατούντων ἐξήλεγχεν σὺν παρρησίᾳ
10 πολλῇ, δι' ἣν πολλοῖς διάφορος ἦν. Ὅθεν καὶ Θεό-
φιλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος εὐθὺς μετὰ τὴν
χειροτονίαν ἐπενόει ὅπως αὐτὸν σκευωρήσηται· καί
τισι μὲν τῶν παρόντων περὶ τούτου κρυφαίως διε-
λέγετο· πολλοῖς[t] δὲ καὶ τῶν μακρὰν ἀπόντων τὴν
11 οἰκείαν διήγγειλε βούλησιν. Ἐλύπει γὰρ αὐτὸν οὐ
μόνον ἡ ὑπερβάλλουσα Ἰωάννου παρρησία, ἀλλ' ὅτι
καὶ Ἰσίδωρον τὸν πρεσβύτερον ὑπ' αὐτῷ ταττόμενον
εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως προβάλ-
12 λεσθαι[u] οὐκ ἴσχυσεν. Ἐν τούτοις μὲν τὰ κατὰ
Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον ἦν· καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ κατ'
αὐτοῦ ὤδινε τὸ κακόν· καὶ τὰ μὲν περὶ αὐτοῦ προ-
ϊόντες δηλώσομεν.

[s] Ita F. M. ὅτι editt. [t] πολλοὺς F. M. [u] προβαλέσθαι F. M.

tunc magistrum militum, Joannes episcopus solita libertate utens, contumeliose reprehendisse dicitur, propterea quod ab imperatore petere ausus esset, ut ex ecclesiis intra urbem regiam positis, una Arianis ejusdem cum ipso fidei cultoribus attribueretur. Plures quoque alios ex optimatibus, variis ex causis libere reprehendit: quæ quidem loquendi libertas multorum inimicitias ei conciliavit. Unde etiam Theophilus Alexandrinæ urbis episcopus, statim post ejus ordinationem sollicite cœpit inquirere, qua ratione illum everteret. Et cum nonnullis quidem qui aderant, ea de re clanculo collocutus est: multis vero longius dissitis consilium suum per literas significavit. Neque enim solum immodica Joannis libertas ei displicebat; verum etiam quod Isidorum presbyterum suum ad episcopatum Constantinopoleos promovere minime valuisset. Hoc in statu erant res Joannis episcopi; statimque in ipso pontificatus exordio malum ei imminebat. Verum de rebus illius plura deinceps dicturi sumus.

ΚΕΦ. ϛ.

Περὶ[x] τῆς τυραννίδος Γαϊνᾶ τοῦ Γότθου, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ταραχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ περὶ τῆς ἀναιρέσεως αὐτοῦ.

1 Πρᾶγμα δὲ ἄξιον μνήμης ἐπὶ τῶνδε τῶν χρόνων
γενόμενον διηγήσομαι, δεικνὺς ὅπως ἡ τοῦ Θεοῦ πρό-
νοια τὴν πόλιν καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐκ μεγίστου κινδύνου
παραδόξοις βοηθείαις ἐρρύσατο· τί δέ ἐστι τοῦτο
2 λεκτέον. Γαϊνᾶς βάρβαρος μὲν ἦν τὸ γένος· ὑπὸ
Ῥωμαίοις δὲ γενόμενος καὶ στρατείᾳ προσομιλήσας,
κατὰ βραχὺ δὲ προκόψας, τέλος στρατηλάτης Ῥω-
3 μαίων ἱππικῆς τε καὶ πεζικῆς[y] ἀναδείκνυται. Ἐπι-
λαβόμενος δὲ τῆς τηλικαύτης δυναστείας ἑαυτὸν οὐκ
ἐγίνωσκεν, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν κατέχειν ἠδύνατο·
ἀλλὰ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐκίνει, ὅπως
4 ἂν ὑφ' ἑαυτῷ τὰ Ῥωμαίων ποιήσειε. Καὶ πᾶν μὲν
τὸ Γότθων ἔθνος ἐκ τῆς αὐτοῦ χώρας μετεπέμψατο·
τοὺς δὲ αὐτῷ ἐπιτηδείους τῶν στρατιωτικῶν ἀριθμῶν

[x] Ὅτι γαινᾶς γόθθος ἐτυράννησεν. M.

[y] στρατίας ab ead. manu in marg. M.

CAPUT VI.

De Gaïnæ Gothi tyrannide, et de tumultu quem Constantinopoli excitavit, deque ejus nece.

Nunc vero rem memoratu dignam quæ illis ipsis temporibus accidit, commemorabo: qualiter divina providentia urbem regiam et rempublicam Romanam ex gravissimo discrimine insperatis subsidiis liberaverit. Quænam vero sit ea res, jam dicendum est. Gaïna genere quidem barbarus fuit. Qui cum ad Romanos confugisset, et militiæ nomen dedisset, paulatim ad altiorem gradum evectus, tamdem magister utriusque militiæ, tam peditum scilicet quam equitum, constitutus est. Ubi vero tantam adeptus est potestatem, nec semetipsum cognoscere, nec animum suum moderari potuit. Sed omnem, ut vulgo dicitur, lapidem movere cœpit, ut imperium Romanum sub ditionem suam redigeret. Et Gothorum quidem gentem universam ex sedibus suis accivit. Propinquos autem suos militaribus numeris præficiendos curavit. Porro cum Tribigildus quidam ex ejus necessariis, qui tribunus

5 τούτους[z] ἔχειν παρεσκεύαζεν. Τριβιγίλδου δὲ ἑνὸς
τῶν αὐτοῦ συγγενῶν χιλιαρχοῦντος τῶν ἱδρυμένων
ἐν[a] τῇ Φρυγίᾳ στρατιωτῶν, καὶ γνώμῃ Γαϊνᾶ νεωτε-
ρίσαντος, καὶ τὰ Φρυγῶν ἔθνη παντάπασιν ἀνατρέ-
ποντος, αὐτὸς ἐπιτραπῆναι ἑαυτῷ κατασκευάζει τὴν
6 τῶν ἐκεῖ πραγμάτων φροντίδα. Ἔπειτα ὁ βασιλεὺς
Ἀρκάδιος οὐδὲν προϊδόμενος[b] ἑτοίμως ἐπέτρεψεν· καὶ
ὃς εὐθὺς ἐπορεύετο τῷ μὲν λόγῳ κατὰ Τριβιγίλδου,
τῷ δὲ ἔργῳ τυραννῆσαι βουλόμενος· ἦγε δὲ μεθ'
ἑαυτοῦ Γότθων βαρβάρων οὐκ ὀλίγας μυριάδας· καὶ
7 καταλαβὼν τὴν Φρυγίαν, πάντα ἀνέτρεπεν. Εὐθὺς
οὖν ἐν ταραχῇ ἦν τὰ Ῥωμαίων, οὐ μόνον διὰ τὸ προσὸν
τῷ Γαϊνᾷ πλῆθος βαρβάρων, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς
8 ἑῴας ἐπίκαιρα μέρη κινδυνεύειν ἔμελλε. Τότε δὴ ὁ 316
βασιλεὺς γνώμῃ χρηστῇ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν
χρησάμενος, τέχνῃ μετῆλθε τὸν βάρβαρον· δια-
πεμψάμενος γοῦν πρὸς αὐτὸν πᾶσι λόγοις καὶ ἔργοις
9 θεραπεύειν ἕτοιμος ἦν. Τούτου δὲ ἐξαιτοῦντος δύο

z ἀριθμὸν τούτων ἔχειν M. "Corrigendum puto ἀριθμῶν ἀρχὰς ἔχειν. Sozomen. viii. 4, καὶ τοὺς ἐπιτηδείους συνταγματάρχας καὶ χιλιάρχους κατέστησε." VALESIUS. Fere eadem habet Nicephor. xiii. 5. Conf. Annott.

a ἐν om. M.

b Ita M. προειδόμενος editt.

militum erat in Phrygia, impulsu Gaïnæ res novas concitasset, et universam Phrygiam late vastaret, hujus negotii curam Gaïna sibi committi curavit. Idque imperator Arcadius libenti animo ei concessit, cum nihil mali suspicaretur. Gaïna igitur confestim profectus est, specie quidem adversus Tribigildum; reipsa autem ad occupandam tyrannidem: ducens secum Gothorum barbarorum maximam multitudinem. Qui cum Phrygiam esset ingressus, cuncta cœpit subvertere. Romanos vero gravis subito invasit trepidatio, tum ob ingentem numerum barbarorum qui cum Gaïna erant, tum quod opulentissimis Orientis provinciis et ad omnia opportunis grave periculum imminebat. Tum vero imperator pro temporis ratione, prudenti consilio usus, arte barbarum aggressus est. Missis itaque ad eum legatis, quovis modo, tam verbis quam factis illum placare instituit. Cumque ille obsides sibi tradi pos-

τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου ἄνδρας ἀπὸ ὑπάτων, οὓς
ὑπενόει[c] ἐκκόψειν αὐτοῦ τὰς ὁρμὰς, Σατορνῖνον καὶ
Αὐρηλιανὸν, ἄκων αὐτοὺς τῇ ἀνάγκῃ τοῦ καιροῦ παρ-
10 εῖχεν ὁ βασιλεύς. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ προ-
αποθνήσκειν αἱρούμενοι γενναίως τῇ τοῦ βασιλέως
κελεύσει ὑπήκουον· καὶ πόῤῥω τῆς Χαλκηδόνος ἐν
χωρίῳ ἱπποδρόμῳ ἀπήντων ἕτοιμοι πάσχειν πᾶν ὁτι-
11 οῦν ὁ βάρβαρος ἤθελεν. Ἀλλ' οὗτοι μὲν οὐδὲν φαῦλον
ὑπέμειναν· ὁ δὲ ἀκκιζόμενος παρῆν ἐπὶ τὴν Χαλκη-
δόνα· ἀπήντα δὲ ἐκεῖσε καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος.
12 Γενόμενοί τε ἐν τῷ μαρτυρίῳ, ἔνθα τὸ σῶμα τῆς
μάρτυρος Εὐφημίας ἀπόκειται, ὅρκοις ἐπιστοῦντο ἀλ-
λήλους[d] ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ βάρβαρος, ἦ μὴν μὴ
13 ἐπιβουλεύσειν ἀλλήλοις. Ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς εὔ-
ορκός τις ἀνὴρ καὶ διὰ τοῦτο θεοφιλὴς τοῖς ὅρκοις
ἐνέμεινε· Γαϊνᾶς δὲ παρεσπόνδει τε καὶ τοῦ οἰκείου
σκοποῦ οὐκ ἐξέβαινεν, ἀλλ' ἐμπρησμούς τε καὶ λα-
φυραγωγίας ἐμελέτα ποιήσασθαι κατά τε τῆς Κων-

[c] Ita F. M. quod etiam conjecerat Valesius e Nicephoro xiii. 5. ἐπενόει editt.

[d] Ita F. M. C. ἀλλήλοις editt.

tulasset duos ex senatorii ordinis primoribus consulares viros, Saturninum et Aurelianum, quos quidem conatibus suis obsistere posse existimabat; imperator temporis necessitati cedens, invitus eos tradidit. Et isti quidem pro republica mortem oppetere parati, imperatoris mandato libenter ac forti animo obtemperarunt, et procul a Chalcedone, in loco qui hippodromus dicitur, barbaro obviam processerunt, parati perpeti quidquid illi placuisset. Sed illi quidem nihil perpessi sunt mali. Gaïna vero simulatione utens, venit Chalcedonem. Eo quoque occurrit imperator Arcadius. Cumque ambo, imperator scilicet et barbarus in ecclesiam venissent, in qua corpus Euphemiæ martyris reconditum est, juramentis invicem præstitis confirmarunt, neutrum alteri insidias structurum esse. Sed imperator quidem, utpote qui sacramenti fidem religiose coleret, atque idcirco Deo acceptus esset, juramentis stetit. Gaïna vero et fœdus initum violavit, et a proposito suo nullatenus destitit: nam incendia, prædasque ac direptiones, tum Constantinopoli, tum per omnes, si posset, provincias imperii

σταντινουπόλεως, καὶ καθ' ὅλης εἰ δύναιτο τῆς
14 Ῥωμαίων ἀρχῆς. Βεβαρβάρωτο οὖν ἡ πόλις ὑπὸ
τῶν πολλῶν μυριάδων, καὶ οἱ αὐτῆς οἰκήτορες ἐν
15 αἰχμαλώτων μοίρᾳ ἐγένοντο. Τοσοῦτος δὲ ἦν ὁ ἐπι-
κρεμασθεὶς τῇ πόλει κίνδυνος, ὡς καὶ κομήτην μέγι-
στον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέχρι τῆς γῆς διήκοντα, καὶ
16 οἷον οὐδεὶς ἐθεάσατο[e] πρότερον, μηνύειν αὐτόν. Ὁ
μέντοι Γαϊνᾶς πρῶτον μὲν ἐπειράθη ἀνέδην[f] διαρ-
παγὴν τοῦ δημοσίᾳ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις πωλουμένου
17 ἀργυρίου ποιήσασθαι. Ὡς δὲ φήμης προμηνυθείσης,
ἐφυλάξαντο προθεῖναι ἐν ταῖς τραπέζαις τὸν ἄργυρον,
αὖθις ἐπὶ ἑτέραν χωρεῖ βουλήν· καὶ νυκτὸς μὲν οὔσης,
ἐκπέμπει πλῆθος βαρβάρων ἐπὶ τὸ ἐμπρῆσαι τὰ βα-
18 σίλεια. Τότε δὴ καὶ ἐδείχθη περιφανῶς, ὅπως ὁ Θεὸς
πρόνοιαν ἐποιεῖτο τῆς πόλεως· ἀγγέλων γὰρ πλῆ-
θος ὤφθη τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἐν σχήματι ὁπλιτῶν
19 μεγάλα ἐχόντων τὰ σώματα. Οὓς ὑποτοπήσαντες οἱ
βάρβαροι ἀληθῶς[g] εἶναι στρατὸν πολὺν καὶ γενναῖον,
20 κατεπλάγησάν τε καὶ ὑπανεχώρησαν. Ὡς δὲ ἀγγελθὲν

[e] ἐτεθέατο C.

[f] Ita M. ἀναίδην editt.

[g] βάρβαροι στρατὸν εἶναι ἀπρόσμαχον καὶ γενναῖον M.

Romani facere meditabatur. Urbs igitur regia versa erat in barbariam, ob innumerabilem barbarorum multitudinem : ejusque cives captivorum instar esse videbantur. Tantum porro erat periculum quod impendebat civitati, ut cometes maximus a cœlo ad terras usque pertingens, qualem nemo antea conspexerat, illud prænuntiaverit. Gaïna ergo, primum quidem argentariorum officinas in quibus moneta publice permutabatur, absque metu et verecundia diripere adortus est. Sed cum, rumore ejus rei antegresso, argentarii sibi caventes pecuniam in mensis minime exposuissent, ad aliud consilium se convertit. Nocte intempesta barbaros ad incendendum palatium mittit. Tum vero perspicue declaratum est, quantam Deus curam ac providentiam civitatis gereret. Angelorum enim multitudo visa est ab insidiatoribus, qui militum enormis staturæ speciem referrent. Quos barbari ingentem revera ac fortem esse exercitum suspicati, stupefactique abscesserunt. Quod cum Gaïnæ nuntiatum fuisset, incredibile ei

τοῦτο τῷ Γαϊνᾳ πέρα πίστεως κατεφαίνετο, ἠπί-
στατο γὰρ μὴ παρεῖναι τὸ πολὺ τῶν Ῥωμαίων ὁπλι-
τικὸν, κατὰ τὰς πόλεις γὰρ ἐνίδρυτο, πέμπει καὶ 45
αὖθις ἑτέρους τῇ[h] ἐχομένῃ νυκτὶ καὶ μετὰ ταῦτα πολ-
21 λάκις. Ὡς δὲ καὶ διαφόρως[i] ἀποστεῖλαντι τὰ αὐτὰ 317
ἀπηγγέλλετο, ἀεὶ γὰρ οἱ[k] τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι τὴν
αὐτὴν τοῖς ἐπιβουλεύουσι παρεῖχον φαντασίαν, τέλος[l]
αὐτὸς σὺν πλήθει πολλῷ προσελθὼν πεῖραν λαμβάνει
22 τοῦ θαύματος. Ὑπονοήσας δὲ ἀληθῶς στρατιωτῶν
εἶναι πλῆθος, καὶ τοῦτο δι' ἡμέρας μὲν λανθάνειν
νύκτωρ δὲ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπιχείρησιν ἀντέχειν, τεχνά-
ζεται βούλησιν, ὡς μὲν ἐνόμιζεν, Ῥωμαίους βλάπτου-
23 σαν, ἐπωφελῆ δὲ, ὡς ἡ ἔκβασις ἔδειξεν. Ὑποκρινό-
μενος γὰρ δαιμονᾷν, ὡς εὐξόμενος τὸ μαρτύριον τοῦ
ἀποστόλου Ἰωάννου, ἑπτὰ δὲ σημείοις[m] ἀπέχει τοῦτο
24 τῆς πόλεως, καταλαμβάνει. Συνεξῄεσαν δὲ αὐτῷ
καὶ οἱ βάρβαροι τὰ ὅπλα κρυφαίως ἐξάγοντες, τοῦτο
μὲν κεράμοις κατακρύψαντες, τοῦτο δὲ καὶ ἑτέραις

[h] τῇ τε F.M.

[i] "Malim διαφόρους, quomodo Musculus videtur legisse." VALESIUS.

[k] γὰρ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ M.

[l] Ita F. M. J. Christophors. Scaliger. *novissime* Epiphan. H. T. x. 6. τέως editt.

[m] μηλίοις, et ab ead. manu in marg. γρ. σημείοις, M. Tum ἀπέχον F.

videbatur. Sciebat enim abesse maximam partem exercitus Romani, quippe qui per urbes Orientis distributus esset. Nocte igitur proxima aliisque iterum sequentibus, alios mittit. Cum vero varios mittenti eadem renuntiarentur; angeli enim eamdem perpetuo speciem insidiantibus objecerant, tandem ipse cum ingenti multitudine progressus, spectator fit miraculi. Suspicatus itaque reipsa militum esse multitudinem, qui interdiu quidem delitescerent, noctu vero conatibus suis obsisterent, consilium cepit, Romanis quidem, ut putabat, exitiosum; verum ut exitus docuit, perquam ipsis utile. Arrepticium se simulans, tanquam orationis causa pergit ad ecclesiam Joannis apostoli, quæ septem millibus passuum abest ab urbe. Profecti sunt una cum illo barbari, clam arma efferentes, quæ partim doliis occultaverant, partim aliis

25 χρώμενοι μηχαναῖς. Ὡς δὲ οἱ φρουροὶ τῶν πυλῶν
τὸν δόλον εὑρόντες ἐκφέρεσθαι τὰ βέλη διεκώλυον, οἱ
βάρβαροι τὰ ξίφη σπασάμενοι τοὺς φρουροὺς διε-
26 χρήσαντο. Θόρυβός τε ἐντεῦθεν τὴν πόλιν εἶχε [n]
δεινὸς, καὶ πᾶσιν ὁ θάνατος παρεῖναι ἐδόκει. Ἀλλ'
ὅμως ἡ μὲν πόλις ἐν τῷ ἀσφαλεῖ τότε ἐγίνετο [o], τῶν
27 πανταχῆ πυλῶν αὐτῆς ὠχυρωμένων. Γνώμῃ δὲ χρη-
στῇ ὁ βασιλεὺς ἐν καιρῷ ἐχρήσατο· καὶ φανερὸν
πολέμιον κηρύξας εἶναι [p] τὸν Γαϊνᾶν, κελεύει τοὺς
ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει βαρβάρους ἀναιρεῖσθαι [q].
28 Μιᾶς τε ἐν μέσῳ μετὰ τὴν τῶν πυλωρῶν [r] ἀναίρεσιν
διαγενομένης ἡμέρας, συμβάλλουσιν οἱ παρόντες
στρατιῶται τοῖς βαρβάροις ἐντὸς τῶν πυλῶν περὶ
τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γότθων· ἐνταῦθα γὰρ πάντες
29 οἱ ὑπολειφθέντες ἠθροίσθησαν. Καὶ αὐτὴν μὲν ἐμ-
πιμπρῶσιν· ἀναιροῦσι δὲ αὐτῶν σφόδρα πολλούς·
ὁ Γαϊνᾶς δὲ μαθὼν ἀνῃρῆσθαι τοὺς μὴ φθάσαντας

[n] εἶχε τὴν πόλιν F. M.

[o] ἐγένετο M.

[p] εἶναι κηρύξας F. M.

[q] ἀναιρεθῆναι correctum ab ead. manu in marg. M.

[r] Ita M. πυλῶν ceteri: de quo hæc scripsit, "Non dubito quin Socrates scripserit τῶν φρουρῶν τῶν πυλῶν ἀναίρεσιν, vel potius τῶν πυλωρῶν ἀναίρεσιν. Præcedente enim die custodes portarum a militibus Gainæ occisi fuerant, ut paulo ante retulit Socrates." VALESIUS.

fraudibus ac machinamentis obtegebant. Sed cum portarum custodes, deprehenso dolo, tela exportari prohiberent, barbari strictis gladiis custodes interfecerunt. Gravis ex eo tumultus oritur in civitate; cunctisque jam impendere mors videbatur. Verum civitas nihil tum detrimenti passa est, portis ejus undique obfirmatis. Imperator vero prudenti consilio tempestive usus, Gaïnam quidem hostem publicum renuntiavit; barbaros autem qui in urbe remanserant trucidari jussit. Cumque dies elapsus fuisset, ex quo portarum custodes interfecti fuerant, milites qui aderant, prœlium ineunt adversus barbaros intra portas, juxta ecclesiam Gothorum. Illuc enim confluxerant barbari quotquot in civitate remanserant. Et ipsam quidem ecclesiam incendio consumpserunt: barbarorum vero quamplurimos obtruncarunt. Porro Gaïna, cum nuntiatum ipsi fuisset, cunctos qui in urbe remanserant necatos fuisse, fraudes

τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου ἄνδρας ἀπὸ ὑπάτων, οὓς
ὑπενόει[c] ἐκκόψειν αὐτοῦ τὰς ὁρμὰς, Σατορνῖνον καὶ
Αὐρηλιανὸν, ἄκων αὐτοὺς τῇ ἀνάγκῃ τοῦ καιροῦ παρ-
10 εἶχεν ὁ βασιλεύς. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ προ-
αποθνήσκειν αἱρούμενοι γενναίως τῇ τοῦ βασιλέως
κελεύσει ὑπήκουον· καὶ πόρρω τῆς Χαλκηδόνος ἐν
χωρίῳ ἱπποδρόμῳ ἀπήντων ἕτοιμοι πάσχειν πᾶν ὁτι-
11 οῦν ὁ βάρβαρος ἤθελεν. Ἀλλ' οὗτοι μὲν οὐδὲν φαῦλον
ὑπέμειναν· ὁ δὲ ἀκκιζόμενος παρῆν ἐπὶ τὴν Χαλκη-
δόνα· ἀπήντα δὲ ἐκεῖσε καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος.
12 Γενόμενοί τε ἐν τῷ μαρτυρίῳ, ἔνθα τὸ σῶμα τῆς
μάρτυρος Εὐφημίας ἀπόκειται, ὅρκοις ἐπιστοῦντο ἀλ-
λήλους[d] ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ βάρβαρος, ἦ μὴν μὴ
13 ἐπιβουλεύσειν ἀλλήλοις. Ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς εὔ-
ορκός τις ἀνὴρ καὶ διὰ τοῦτο θεοφιλὴς τοῖς ὅρκοις
ἐνέμεινε· Γαϊνᾶς δὲ παρεσπόνδει τε καὶ τοῦ οἰκείου
σκοποῦ οὐκ ἐξέβαινεν, ἀλλ' ἐμπρησμούς τε καὶ λα-
φυραγωγίας ἐμελέτα ποιήσασθαι κατά τε τῆς Κων-

[c] Ita F. M. quod etiam conjecerat Valesius e Nicephoro xiii. 5. ἐπενόει editt.

[d] Ita F. M. C. ἀλλήλοις editt.

tulasset duos ex senatorii ordinis primoribus consulares viros, Saturninum et Aurelianum, quos quidem conatibus suis obsistere posse existimabat; imperator temporis necessitati cedens, invitus eos tradidit. Et isti quidem pro republica mortem oppetere parati, imperatoris mandato libenter ac forti animo obtemperarunt, et procul a Chalcedone, in loco qui hippodromus dicitur, barbaro obviam processerunt, parati perpeti quidquid illi placuisset. Sed illi quidem nihil perpessi sunt mali. Gaïna vero simulatione utens, venit Chalcedonem. Eo quoque occurrit imperator Arcadius. Cumque ambo, imperator scilicet et barbarus in ecclesiam venissent, in qua corpus Euphemiæ martyris reconditum est, juramentis invicem præstitis confirmarunt, neutrum alteri insidias structurum esse. Sed imperator quidem, utpote qui sacramenti fidem religiose coleret, atque idcirco Deo acceptus esset, juramentis stetit. Gaïna vero et fœdus initum violavit, et a proposito suo nullatenus destitit: nam incendia, prædasque ac direptiones, tum Constantinopoli, tum per omnes, si posset, provincias imperii

σταντινουπόλεως, καὶ καθ' ὅλης εἰ δύναιτο τῆς
14 Ῥωμαίων ἀρχῆς. Βεβαρβάρωτο οὖν ἡ πόλις ὑπὸ τῶν πολλῶν μυριάδων, καὶ οἱ αὐτῆς οἰκήτορες ἐν
15 αἰχμαλώτων μοίρᾳ ἐγένοντο. Τοσοῦτος δὲ ἦν ὁ ἐπικρεμασθεὶς τῇ πόλει κίνδυνος, ὡς καὶ κομήτην μέγιστον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέχρι τῆς γῆς διήκοντα, καὶ
16 οἷον οὐδεὶς ἐθεάσατο[e] πρότερον, μηνύειν αὐτόν. Ὁ μέντοι Γαϊνᾶς πρῶτον μὲν ἐπειράθη ἀνέδην[f] διαρπαγὴν τοῦ δημοσίᾳ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις πωλουμένου
17 ἀργυρίου ποιήσασθαι. Ὡς δὲ φήμης προμηνυθείσης, ἐφυλάξαντο προθεῖναι ἐν ταῖς τραπέζαις τὸν ἄργυρον, αὖθις ἐπὶ ἑτέραν χωρεῖ βουλήν· καὶ νυκτὸς μὲν οὔσης, ἐκπέμπει πλῆθος βαρβάρων ἐπὶ τὸ ἐμπρῆσαι τὰ βα-
18 σίλεια. Τότε δὴ καὶ ἐδείχθη περιφανῶς, ὅπως ὁ Θεὸς πρόνοιαν ἐποιεῖτο τῆς πόλεως· ἀγγέλων γὰρ πλῆθος ὤφθη τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἐν σχήματι ὁπλιτῶν
19 μεγάλα ἐχόντων τὰ σώματα. Οὓς ὑποτοπήσαντες οἱ βάρβαροι ἀληθῶς[g] εἶναι στρατὸν πολὺν καὶ γενναῖον,
20 κατεπλάγησάν τε καὶ ὑπανεχώρησαν. Ὡς δὲ ἀγγελθὲν

[e] ἐτεθέατο C.
[f] Ita M. ἀναίδην editt.
[g] βάρβαροι στρατὸν εἶναι ἀπρόσμαχον καὶ γενναῖον M.

Romani facere meditabatur. Urbs igitur regia versa erat in barbariam, ob innumerabilem barbarorum multitudinem: ejusque cives captivorum instar esse videbantur. Tantum porro erat periculum quod impendebat civitati, ut cometes maximus a cœlo ad terras usque pertingens, qualem nemo antea conspexerat, illud prænuntiaverit. Gaïna ergo, primum quidem argentariorum officinas in quibus moneta publice permutabatur, absque metu et verecundia diripere [illegible]. Sed cum, rumore ejus rei antegresso, argentarii [illegible] pecuniam in mensis minime exposuissent, ad ali[illegible] convertit. Nocte intempesta barbaros ad incen[illegible] Tum vero perspicue declaratum est, [illegible] civitatis gereret. Angelorum [illegible] qui militum [illegible] ingent[illegible] abce[illegible]

ὑπάτου ἀξίας μετέσχεν· καθ' ἣν τίκτεται τῷ βασιλεῖ
Ἀρκαδίῳ υἱὸς, ὁ ἀγαθὸς Θεοδόσιος, τῇ δεκάτῃ τοῦ
Ἀπριλλίου μηνός· τοσαῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων
41 εἰρήσθω. Τηλικούτων δὲ τότε κατειληφότων τὰ
Ῥωμαίων πράγματα, οἱ τὴν ἱερωσύνην πεπιστευμένοι
τοῦ ῥάπτειν καθ' ἑαυτῶν δόλους ἐφ' ὕβρει τοῦ Χριστι-
42 ανισμοῦ οὐδαμῶς ἀπείχοντο. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ τῷ
χρόνῳ ἐπαναστάσεις ἐμελέτων κατ' ἀλλήλων οἱ ἱερεῖς·
ἀρχὴν δὲ τὸ κακὸν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐλάμβανε δι'
αἰτίαν τοιαύτην.

ΚΕΦ. Ζ.

Περὶ[e] τοῦ γενομένου σχίσματος μεταξὺ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου καὶ τῶν μοναζόντων τῆς ἐρήμου· καὶ ὡς τὰ Ὠριγένους ὁ Θεόφιλος βιβλία ἀνεθεμάτισε.

1 Ἦν μικρὸν ἔμπροσθεν ζήτησις κινηθεῖσα, πότερον
ὁ Θεὸς σῶμα ἐστὶ καὶ ἀνθρώπου ἔχει σχῆμα, ἢ
ἀσώματός ἐστιν καὶ ἀπήλλακται ἀνθρωπίνου τε καὶ
2 παντὸς, ἁπλῶς εἰπεῖν, σωματικοῦ σχήματος. Ἐκ
δὲ τούτου τοῦ ζητήματος ἔριδες καὶ φιλονεικίαι παρὰ

[e] Περὶ τῶν ἀνθρωπομορφιτῶν. M.

dignitatem promotus est. Quo quidem anno imperatori Arcadio natus est filius optimus Theodosius quarto Idus Aprilis. Sed de his hactenus. Porro dum res Romana hujusmodi tempestatibus agitaretur, hi quibus sacerdotii dignitas commissa erat, fraudes in suam ipsorum perniciem struere non sine magno Christianæ religionis opprobrio pergebant. Eo quippe tempore episcopi tumultus adversus se invicem concitarunt. Quod malum ab Ægypto initium sumpsit, hujusmodi ex causa.

CAPUT VII.

De dissidio quod inter Theophilum Alexandrinum et monachos in solitudine degentes exortum est: et quomodo Theophilus libros Origenis anathemate damnavit.

Mota fuerat paulo antea quæstio, utrum Deus corpus sit, et humana figura præditus: an incorporeus, et alienus non solum ab humana, sed ab omni omnino corporea figura. Ex hac porro quæstione rixæ et contentiones inter plurimos exortæ sunt: aliis

τοῖς πολλοῖς ἐγίνοντο· τῶν μὲν τούτῳ προστιθε-
μένων τῷ λόγῳ· τῶν δὲ τῷ ἑτέρῳ συνηγορούντων.
3 Καὶ μάλιστα μὲν πολλοὶ τῶν ἁπλοϊκῶν ἀσκητῶν
σωματικὸν καὶ ἀνθρωπόμορφον τὸν Θεὸν εἶναι ἐβού-
λοντο· πλεῖστοι δὲ τούτων καταγινώσκοντες ἀσώ-
ματον εἶναι τὸν Θεὸν ἔλεγον, καὶ πάσης ἐκτὸς εἶναι
4 σωματικῆς μορφῆς ἀπεφήναντο. Οἷς καὶ Θεόφιλος
συνεφώνει ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ὡς καὶ ἐπὶ
τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ λαοῦ καταδραμεῖν μὲν τῶν ἀν-
θρωπόμορφον λεγόντων τὸ Θεῖον, ἀσώματον δὲ αὐτὸν
5 δογματίσαι τὸν Θεόν[f]. Ταῦτα μαθόντες οἱ Αἰγυπτίων
ἀσκηταὶ καταλιπόντες τὰ μοναστήρια ἐπὶ τὴν Ἀλε-
ξάνδρειαν ἔρχονται· καὶ κατεστασίαζον τοῦ Θεο-
φίλου, κρίναντες ὡς ἀσεβοῦντα, καὶ ἀνελεῖν βουλό-
6 μενοι. Τοῦτο γνοὺς ὁ Θεόφιλος εἰς ἀγῶνα καθίσταται,
καὶ ἐπενόει τέχνην, ὅπως ἂν[g] διαφύγῃ τὸν ἀπειλού-
7 μενον θάνατον. Καὶ ὀφθεὶς αὐτοῖς κολακείᾳ μετῆλθε
τοὺς ἄνδρας, οὕτως εἰπὼν πρὸς αὐτούς· οὕτως ὑμᾶς
εἶδον, ὡς Θεοῦ πρόσωπον· τοῦτο λεχθὲν ἐχαύνωσε
8 τοὺς μοναχοὺς τῆς ὁρμῆς. Ἀλλ᾽ εἰ ἀληθεύεις, ἔφα-

[f] Ita F.M. τὸν Θεὸν om. ceteri. [g] ἂν om. M.

huic sententiæ faventibus, aliis illius patrocinium suscipientibus. Ac multi quidem ex simplicioribus monachis, Deum corporeum esse, et humana præditum specie asseverabant. Plures vero improbata istorum sententia, incorporeum esse Deum, et corporalis figuræ penitus expertem affirmabant. Quibus etiam adstipulatus est Theophilus Alexandrinus episcopus: adeo ut publice in ecclesia coram populo, eos quidem qui Deum humana specie præditum esse dicebant, insectaretur; ipse vero Deum incorporeum esse assereret. Quo comperto, Ægyptii monachi relictis monasteriis suis Alexandriam venere, et tumultu adversus Theophilum concitato, impietatis eum damnantes, interficere cupiebant. Ea re cognita, Theophilus in maximam difficultatem conjectus est, astumque quo mortem sibi intentatam effugeret, excogitavit. Obviam illis progressus, blandiri eis cœpit, ita dicens: perinde vos video ac vultum Dei. Hoc ejus dictum monachorum animos

σαν, ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπόν ἐστιν ὡς καὶ τὸ
ἡμέτερον, ἀναθεμάτισον τὰ Ὠριγένους βιβλία· ἐξ
αὐτῶν γάρ τινες διαλεγόμενοι ἐναντιοῦνται τῇ δόξῃ
ἡμῶν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσεις, τὰ τῶν ἀσεβούντων
9 καὶ θεομάχων ἐκδέχου παρ' ἡμῶν. Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη
Θεόφιλος, ποιήσω τὰ δεδογμένα ὑμῖν, καὶ μὴ χαλε-
παίνετε πρὸς μέ· καὶ γὰρ ἐγὼ ἀπεχθῶς ἔχω πρὸς τὰ
Ὠριγένους βιβλία, καὶ μέμφομαι τοὺς δεχομένους
10 αὐτά. Οὕτω μὲν οὖν[h] τότε τοὺς μοναχοὺς ἀποκρου-
σάμενος, ἀπεπέμψατο· καὶ ἴσως δ' ἂν ἡ περὶ
τούτου ζήτησις ἄχρι τούτου προελθοῦσα ἐπαύσατο,
εἰ μὴ ἐπισυνήφθη τούτῳ ἕτερον πρᾶγμα τοιόνδέ τι[i].
11 Τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀσκητηρίων προεστήκεισαν[k] τέσ-
σαρες ἄνδρες εὐλαβεῖς, Διόσκορος, Ἀμμώνιος, Εὐσέ-
12 βιος, Εὐθύμιος. Οὗτοι αὐτάδελφοι μὲν ἦσαν· οἱ μακ-
ροὶ δὲ ἐκ τοῦ σώματος ὠνομάζοντο· ἦσαν δὲ καὶ
βίῳ καὶ[l] λόγῳ ἐκπρέποντες· καὶ διὰ τοῦτο πολὺς ἦν 320
13 ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ περὶ αὐτῶν λόγος. Θεόφιλός τε
ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος πάνυ ἠγάπα καὶ ἐτίμα

h οὖν om. M.
i τι om. F. M.
k προεστήκεσαν M.
l λόγῳ καὶ βίῳ F. M.

mitigavit. Tum illi; Si vere, inquiunt, dicis, vultum Dei perinde se habere ac nostrum, libros Origenis anathemate condemna. Quidam enim ex libris illis disputantes, opinionem nostram impugnant. Ni istud feceris, ea a nobis exspecta, quæ impios et divini Numinis hostes pati par est. At Theophilus: Ego, inquit, faciam quæcumque vobis videntur. Nolite mihi succensere. Nam et ipse libros Origenis aversor, eosque qui illos admittunt, reprehensione dignos judico. Hoc igitur modo Theophilus monachos tunc repulsos dimisit. Ac fortasse quæstio quæ eo usque processerat, penitus sopita jacuisset, nisi continuo aliud quid accessisset hujusmodi. Monasteriis in Ægypto quatuor præerant religiosi viri: Dioscorus, Ammonius, Eusebius et Euthymius: qui fratres quidem erant germani: ceterum ob proceritatem corporis vulgo Longi appellabantur. Porro tam vitæ sanctimonia, quam eruditione excellebant. Atque idcirco celebris eorum fama erat Alexandriæ. Sed et Theophilus Alexandrinæ urbis episcopus,

τοὺς ἄνδρας· διὸ καὶ ἕνα μὲν αὐτῶν τὸν Διόσκορον ἐπίσκοπον καθιστᾷ Ἑρμουπόλεως βίᾳ ἑλκύσας· δύο δὲ ἐξ αὐτῶν παρεκάλεσε συνεῖναι αὐτῷ, καὶ μόλις μὲν ἔπεισεν· ὡς ἐπίσκοπος δὲ ὅμως καὶ προσηνάγκασεν, καὶ τῇ τῶν κληρικῶν ἀξίᾳ τιμήσας, τὴν
14 οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῖς ἐνεχείρισεν. Οἱ δὲ τῇ ἀνάγκῃ μὲν ἔμενον, καλῶς τῇ οἰκονομίᾳ προσέχοντες· ἠνιῶντο δὲ ὅμως, ὅτι μὴ ἐφιλοσόφουν ὡς
15 ἤθελον, τῇ ἀσκήσει προσκείμενοι. Ἐπεὶ δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ [m] προσβλάπτεσθαι τὴν ψυχὴν ἐνόμιζον, ὁρῶντες τὸν ἐπίσκοπον χρηματιστικόν τε [n] μετερχόμενον βίον, καὶ πολλὴν σπουδὴν περὶ χρημάτων κτῆσιν τιθέμενον, καὶ διὰ ταῦτα, τὸ δὴ λεγόμενον, πάντα λίθον κινοῦντα, παρῃτοῦντό τε [o] συνεῖναι αὐτῷ, τὴν ἐρημίαν ἀγαπᾷν εἰπόντες, καὶ ταύτην προ-
16 τιμᾷν τῆς ἐν ἄστει διαγωγῆς. Ὁ δὲ, ἕως μὲν μὴ ἐγίνωσκε τὴν ἀληθῆ πρόφασιν, παρεκάλει προσμένειν· ἐπεὶ δὲ ἔγνω καταγινωσκόμενος ὑπ' αὐτῶν, ὀργῆς

[m] καὶ om. M.
[n] τε om. F. M.
[o] Lego παρῃτοῦντο τότε. VALESIUS.

singulari benevolentia et observantia eos prosequebatur. Itaque unum ex illis, Dioscorum scilicet, vi abstractum, Hermopolis episcopum constituit: duos vero alios rogavit, ut secum manere vellent. Et ægre quidem id illis persuasit: verum ut episcopus, tandem compulit. Cum igitur eos clericos ordinasset, dispensationem rerum ecclesiæ eis commisit. Verum illi necessitate quidem constricti manebant, dispensationis munus egregie obeuntes. Ægre tamen ferebant, quod ipsis non liceret, sicut volebant, philosophari, et monasticæ disciplinæ studiis incumbere. Tandem vero progressu temporis, animabus quoque suis detrimentum afferri existimantes, cum viderent episcopum quæstui deditum esse, et in pecuniis comparandis plurimum studii impendere, et earum causa omnem, ut vulgo dicitur, lapidem commovere; cum illo amplius degere recusarunt, solitudinem sibi cordi esse dicentes, seque hanc urbanæ vitæ anteponere. At ille, quamdiu quidem veram discessus eorum causam ignorabat, hortatus est eos ut adhuc manerent. Ubi vero sese ab illis condem-

ὑποπίμπλαται, καὶ πᾶν αὐτοῖς κακὸν ἠπείλει ποιεῖν.
17 Τῶν δὲ μικρὰ φροντισάντων τῆς ἀπειλῆς καὶ εἰς τὴν
ἔρημον χωρησάντων, θερμός τις, ὡς ἔοικεν, ὁ Θεό-
φιλος ὢν οὐ μικρὰν ἐποιεῖτο τὴν κίνησιν κατ' αὐτῶν·
ἀλλὰ σκευωρεῖσθαι πάσαις μηχαναῖς τοὺς ἄνδρας
18 ἐσπούδαζεν. Ἐμίσει δὲ εὐθὺς καὶ τὸν αὐτῶν ἀδελ-
φὸν Διόσκορον τὸν τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπίσκοπον·
ἐλύπει δὲ αὐτὸν ἱκανῶς τὸ προσκεῖσθαι αὐτῷ τοὺς
19 ἀσκητὰς, καὶ περὶ αὐτὸν σέβας ἔχειν πολύ. Ἐγί-
νωσκέ τε ὡς οὐδενὶ τρόπῳ βλάψει τοὺς ἄνδρας, εἰ
μὴ τοὺς μοναχοὺς ἐκπολεμώσει αὐτοῖς· μεθόδῳ οὖν
20 χρῆται τοιαύτῃ. Εὖ ἠπίστατο τοὺς ἄνδρας πολλάκις
ἅμα αὐτῷ περὶ Θεοῦ λόγους κεκινηκότας, ὡς εἴη ὁ
Θεὸς ἀσώματος, καὶ οὐδαμῶς ἀνθρωπόμορφος· ἀκο-
λουθεῖ γὰρ ἐξανάγκης τῷ ἀνθρωπομόρφῳ τὸ ἀνθρω-
ποπαθές· καὶ τοῦτο γεγύμνασται παρά τε τῶν
21 παλαιοτέρων, καὶ μάλιστα παρὰ Ὠριγένους. Οὕτως
ἔχων καὶ φρονῶν περὶ Θεοῦ ὁ Θεόφιλος, διὰ τὸ
ἀμύνασθαι τοὺς ἐχθροὺς ἀντιστρέφων [p] τὰ καλῶς

[p] ἀντιστρέφειν M.

nari sensit, gravi incensus ira, minatus est sese illos omnibus modis vexaturum esse. Sed cum illi, parvi habitis ejus minis, in solitudinem se contulissent, Theophilus qui suopte ingenio erat ferventior, non mediocrem in eos motum concitavit: immo vero omnes machinas intendit, ut illos malo afficeret. Fratrem quoque eorum Dioscorum Hermupoleos episcopum, odio habere cœpit. Permoleste enim ferebat, quod monachi magnopere illi addicti essent, eumque summa observantia colerent. Sciebat etiam nullo se pacto iis nocere posse, nisi monachorum animos ab illis alienasset. Hac igitur via eos aggressus est. Probe norat eos viros de natura Dei secum disputantes, sæpenumero validis rationibus asseruisse, Deum incorporeum esse, et humanæ figuræ penitus expertem. Humanam enim figuram humanæ quoque passiones necessario comitantur. Idque tum ab antiquis Ecclesiæ scriptoribus, tum ab Origene inprimis diligenter excussum est. Cum igitur de Deo ita sentiret Theophilus, tamen ut inimicos ulcisceretur, ea quæ illi recte cum ipso asseruerant, impugnare

αὐτοῖς δεδογμένα οὐκ ὤκνησεν· ἀλλὰ συναρπάζει
τοὺς πλείστους τῶν μοναχῶν, ἀνθρώπους ἀκεραίους
μὲν ἰδιώτας δὲ τῷ λόγῳ, τοὺς πολλοὺς δὲ ἀγραμ-
22 μάτους ὄντας. Καὶ διαπέμπεται τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ 321
ἀσκητηρίοις, μὴ δεῖν πείθεσθαι Διοσκόρῳ μήτε τοῖς
23 ἀδελφοῖς αὐτοῦ, λέγουσιν ἀσώματον τὸν Θεόν. Ὁ
γὰρ Θεὸς, φησὶν, κατὰ τὴν θείαν γραφὴν καὶ ὀφθαλ-
μοὺς ἔχει, καὶ ὦτα, καὶ χεῖρας, καὶ πόδας, καθὰ καὶ οἱ
ἄνθρωποι· οἱ δὲ περὶ Διόσκορον Ὠριγένει ἀκολου-
θοῦντες βλάσφημον δόγμα εἰσάγουσιν, ὡς ἄρα ὁ
Θεὸς οὔτε ὀφθαλμοὺς, οὔτε ὦτα, οὔτε πόδας, οὔτε
24 χεῖρας ἔχει. Τούτῳ τῷ σοφίσματι συναρπάζει τοὺς
πλείστους τῶν μοναχῶν· καὶ γίνεται διάπυρος στά-
25 σις ἐν αὐτοῖς. Ὅσοι μὲν οὖν γεγυμνασμένον εἶχον
τὸν νοῦν οὐ συνηρπάγησαν ὑπὸ τοῦ σοφίσματος·
ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ Διόσκορον καὶ Ὠριγένην[q] ἐπεί-
26 θοντο. Οἱ δὲ ἁπλούστεροι πλείους τε ὄντες καὶ
ζῆλον ἔχοντες θερμὸν κατὰ τῶν ἀδελφῶν εὐθέως ἐχώ-
27 ρουν. Ἦν οὖν διαίρεσις ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀλλήλους ὡς
ἀσεβοῦντας διέσυρον· καὶ οἱ μὲν Θεοφίλῳ προσέ-

q ὠριγένει M.

non dubitavit. Plurimosque ex monachis decepit, viros simplices quidem ac sinceros, sed rudes, ac plerosque etiam literarum expertes. Missis enim literis ad eos qui in solitudine degebant, monuit ne Dioscorum fratresque ejus auscultarent, qui Deum incorporeum esse dicebant. Deus enim, aïebat, juxta Sacræ Scripturæ testimonium, et oculos habet et aures, et manus ac pedes, quemadmodum homines. Hi vero qui cum Dioscoro sunt, Origenis doctrinam sequentes, impium dogma inducere conantur, Deum scilicet nec oculos, nec aures, nec manus, nec pedes habere. Hac fraude Theophilus multos monachos decepit: ortaque est inter illos gravis dissensio. Et ii quidem qui philosophiæ studiis animum excoluerant; ea calliditate minime sunt circumventi: sed Origeni ac Dioscoro adhæserunt. Simpliciores vero, qui et numero plures erant, acri zelo succensi, statim adversus fratres insurrexerunt. Facta est igitur inter illos divisio: seque invicem tamquam impios carpebant. Et illi quidem qui a Theophili par-

χοντες Ὠριγενιαστὰς καὶ ἀσεβεῖς ἐκάλουν τοὺς ἀδελ-
φούς· οἱ δὲ ἕτεροι Ἀνθρωπομορφιανοὺς τοὺς ὑπὸ
28 Θεοφίλου ἀναπεισθέντας ὠνόμαζον. Ἐκ τούτου πα-
ρατριβὴ γίνεται οὐ μικρὰ, καὶ ἦν μεταξὺ τῶν μοναχῶν
29 πόλεμος ἄσπονδος. Θεόφιλος δὲ ὡς ἔγνω προβάντα
τὸν σκοπὸν, ἅμα πλήθει καταλαβὼν τὴν Νιτρίαν,
ἔνθα εἰσὶ τὰ ἀσκητήρια, ἐξοπλίζει τοὺς μοναχοὺς κατά
τε Διοσκόρου καὶ τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν· οἱ δὲ κινδυ-
30 νεύσαντες ἀπολέσθαι μόλις διέφυγον. Ταῦτα κατὰ
τὴν Αἴγυπτον γινόμενα ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπί-
σκοπος Ἰωάννης τέως ἠγνόει· ταῖς διδασκαλίαις τε
31 ἤνθει, καὶ διαβόητος ἐπὶ ταύταις ἦν. Ηὔξησε δὲ
πρῶτος καὶ τὰς περὶ τοὺς νυκτερινοὺς ὕμνους εὐχὰς
ἐξ αἰτίας τοιάσδε.

tibus stabant, fratres suos Origenistas et impios appellabant. Alii contra, eos qui cum Theophilo sentiebant, Anthropomorphitas cognominabant. Ex quo non mediocris altercatio inter monachos, et bellum inexpiabile exarsit. At Theophilus, posteaquam animadvertit rem ex animi sui sententia successisse, cum magna hominum multitudine Nitriam petiit, quo in loco erant monachorum domicilia: et monachos contra Dioscorum ejusque fratres armavit. Illi in summum capitis discrimen adducti, vix tandem effugere potuerunt. Dum hæc in Ægypto gererentur, Joannes Constantinopolitanus episcopus omnium istorum ignarus, doctrina et eloquentia florebat, et ob sermones ubique celeberrimus habebatur. Primus etiam precationes quæ in nocturnis hymnis fieri solent, tali de causa amplificavit.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ [r] τῶν συνάξεων τῶν νυκτερινῶν ὕμνων τῶν Ἀρειανῶν, καὶ τῶν [s] τὸ Ὁμοούσιον πρεσβευόντων, καὶ περὶ τῆς γενομένης ἐν αὐτοῖς συμβολῆς· καὶ ὅτι ἡ τῶν ἀντιφώνων ὑμνῳδία ἀπὸ Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου τὴν ἀρχὴν ἔσχεν.

1 Οἱ ἀρειανίζοντες, ὥσπερ ἔφημεν, ἔξω τῆς πόλεως
2 τὰς συναγωγὰς ἐποιοῦντο. Ἡνίκα οὖν ἑκάστης
ἑβδομάδος ἑορταὶ κατελάμβανον, φημὶ δὴ τό τε σάβ-
βατον καὶ ἡ κυριακὴ, ἐν αἷς αἱ συνάξεις κατὰ τὰς
ἐκκλησίας εἰώθασι γίνεσθαι, αὐτοὶ ἐντὸς τῶν τῆς
πόλεως πυλῶν περὶ τὰς στοὰς ἀθροιζόμενοι, καὶ ᾠδὰς
ἀντιφώνους πρὸς τὴν Ἀρειανὴν δόξαν συντιθέντες
ᾖδον· καὶ τοῦτο ἐποίουν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς
3 νυκτός. Ὑπὸ δὲ ὄρθρον τὰ τοιαῦτα ἀντίφωνα λέ- 322
γοντες διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐξῄεσαν τῶν πυλῶν,
4 καὶ τοὺς τόπους ἔνθα συνῆγον [t] κατελάμβανον. Ἐπει-
δὴ [u] δὲ ἐρεθισμοὺς κατὰ τῶν τὸ Ὁμοούσιον φρο-
νούντων λέγοντες [x] οὐκ ἐπαύοντο, πολλάκις γὰρ καὶ

[r] Περὶ τῶν νυκτερινῶν ὕμνων. M.
[s] τῶν τε F.
[t] συνήγοντο correct. M.
[u] Ita F. M. Stephan. Genev. ἐπεὶ δὲ (tacite) Vales. et Reading.
[x] τελοῦντες M.

CAPUT VIII.

De collectis nocturnorum hymnorum, tam Arianorum quam Homousianorum, et de pugna in illis facta; et quod cantus antiphonarum ab Ignatio Deifero est institutus.

Ariani, sicut antea dixi, extra urbem conventus ecclesiasticos agebant. Singulis igitur hebdomadis, quoties festi dies occurrebant, Sabbatum intelligo ac diem dominicum, quibus collectæ in ecclesiis agi solent, ipsi intra civitatis portas circa porticus publicas congregati, hymnos apte ad Arianam hæresim compositos, alternatim sibi respondentes canebant. Idque majore noctis parte faciebant. Diluculo vero easdem Antiphonas canentes, per mediam urbem incedebant, et extra portas egressi, proficiscebantur ad locum in quo collectas celebrabant. Sed quoniam contumeliosis verbis Homousianos carpere non cessabant: frequenter enim inter canendum dicebant: Ubinam sunt qui tria

τοιαύτην ᾠδὴν ἔλεγον, Ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία
μίαν δύναμιν; τότε δὴ καὶ Ἰωάννης εὐλαβηθεὶς, μήτις
τῶν ἁπλουστέρων ὑπὸ τῶν τοιούτων ᾠδῶν ἀφελκυσθῇ
τῆς ἐκκλησίας, ἀντιτίθησιν αὐτοῖς τοὺς τοῦ ἰδίου λαοῦ,
ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ ταῖς νυκτεριναῖς ὑμνολογίαις σχο-
λάζοντες ἀμαυρώσωσι μὲν τὴν ἐκείνων περὶ τούτου
σπουδὴν, βεβαίους δὲ τοὺς οἰκείους πρὸς τὴν ἑαυτῶν
5 πίστιν ἐργάσωνται. Ἀλλ' ὁ μὲν σκοπὸς Ἰωάννου
ἐδόκει εἶναι χρηστός· σὺν ταραχῇ δὲ καὶ κινδύνοις
6 τὸ τέλος ἐδέξατο. Ὡς γὰρ λαμπρότεροι οἱ τοῦ
Ὁμοουσίου ὕμνοι ἐν ταῖς νυκτεριναῖς ὑμνολογίαις
ἐδείκνυντο, ἐπινενόηντο γὰρ παρ' αὐτοῦ σταυροὶ ἀρ-
γυροῖ φέροντες φῶτα ἐκ τῶν κηρίνων λαμπάδων, τῆς
βασιλίδος Εὐδοξίας παρεχούσης τὴν εἰς αὐτὰ δαπά-
νην, πλῆθος ὄντες οἱ ἀρειανίζοντες καὶ ζηλοτυπίᾳ
ληφθέντες ἀμύνεσθαί τε καὶ συμπληγάδας ἐπεχείρουν
7 ποιεῖν. Ἔτι γὰρ ἐκ τῆς παραλαβούσης δυναστείας
ἔνθερμοί τε πρὸς μάχην ἦσαν, καὶ κατεφρόνουν αὐτῶν.
8 Μὴ μελλήσαντες οὖν ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν συγκρούουσι·
καὶ βάλλεται μὲν λίθῳ κατὰ μετώπου[y] Βρίσων ὁ τῆς

[y] τοῦ μετώπου M.

unam dicunt esse potentiam? Joannes veritus ne quis ex simplicioribus hujusmodi canticis ab ecclesia abstraheretur, quosdam ex catholica plebe quæ sub ipso erat, eis opposuit, qui nocturnos perinde hymnos decantando, et Arianorum circa hæc studium obscurarent, et suos in professione rectæ fidei confirmarent. Hoc Joannis consilium, specie quidem probum atque utile fuit: verum seditiones ac pericula ex eo evenere. Nam quoniam Homousianorum hymni in nocturnis illis precationibus majore apparatu cani videbantur: cruces enim argenteæ a Joanne erant excogitatæ, quæ cereas faces accensas gestabant, Eudoxia Augusta sumptum ad hoc suppeditante: Ariani numero abundantes, et æmulatione succensi, ulcisci se et pugnam ciere instituerunt. Etenim ex dominatu illo quem paulo ante obtinuerant, ad hujusmodi certamina adhuc erant prompti, et adversarios facile contemnebant. Omni igitur cunctatione abjecta, nocte quadam prœlium ineunt. Et Briso quidem eunuchus Augustæ, qui tum

βασιλίδος εὐνοῦχος, συγκροτῶν τότε τοὺς ὑμνῳδούς· ἀπόλλυνται δὲ καί τινες τοῦ λαοῦ ἐξ ἀμφοτέρων
9 τῶν μερῶν. Ἐφ'[z] οἷς κινηθεὶς ὁ βασιλεὺς διεκώλυσε τοὺς Ἀρειανοὺς τὰς ὑμνολογίας ἐν τῷ δημοσίῳ ποιεῖν·
10 καὶ τὰ μὲν λεγόμενα τοιαῦτα ἦν. Λεκτέον[a] δὲ καὶ ὅθεν τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ κατὰ τοὺς ἀντιφώνους ὕμνους
11 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνήθεια. Ἰγνάτιος ὁ[b] Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, τρίτος ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπίσκοπος, ὃς καὶ τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῖς συνδιέτριψεν, ὀπτασίαν εἶδεν ἀγγέλων διὰ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων τὴν ἁγίαν Τριάδα ὑμνούντων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ ὁράματος τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν.
12 Ὅθεν καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις αὕτη[c] ἡ παράδοσις διεδόθη· οὗτος μὲν οὖν ὁ περὶ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων λόγος ἐστίν.

z Ita F. M. *In his* Epiphan. Hist. Tr. x. 8. 'Υφ' editt.

a Titulum inserit, Ὅτι τὸ ἔθος τῶν ἀντιφώνων ἀπὸ Ἰγνατίου ἐκράτησεν, ante λεκτέον, M.

b Ita F. M. ὁ. om. ceteri.

c ἡ παράδοσις αὕτη ταῖς ἐκκλησίαις M.

hymnorum cantoribus erudiendis erat præpositus, in fronte lapide percussus est. Utrimque vero nonnulli ex populo cæsi interierunt. Quibus rebus permotus imperator, interdixit Arianis, ne deinceps hymnos publice canerent. Et hæc quidem tunc temporis gesta sunt. Dicendum porro est, unde consuetudo illa hymnos in ecclesia alternis canendi, initium sumpserit. Ignatius Antiochiæ in Syria episcopus, post apostolum Petrum ordine tertius, qui et cum apostolis ipsis familiariter versatus est, vidit aliquando angelos hymnis alternatim decantatis sanctam Trinitatem celebrantes; et canendi rationem quam in illa visione animadverterat, ecclesiæ Antiochensi tradidit. Unde ista traditio ad omnes postea ecclesias permanavit. Et hæc quidem de antiphonario hymnorum cantu accepimus.

ΚΕΦ. Θ. 323

Περὶ τῶν Μακρῶν καλουμένων μοναχῶν, καὶ ὅπως δι'[d] αὐτοὺς ἄσπονδον ἔχθραν ὁ Θεόφιλος πρὸς Ἰωάννην ἐσχηκὼς καθαιρῆσαι τοῦτον ἐσπούδαζεν.

1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ ἀπὸ τῆς ἐρήμου μοναχοὶ
ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχονται ἅμα Διοσκόρῳ
2 καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀδελφοῖς. Συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰσί-
δωρος, ὁ πάλαι Θεοφίλῳ τῷ ἐπισκόπῳ φιλαίτατος,
τότε δὲ ἀπεχθέστατος γενόμενος δι' αἰτίαν τοιάνδε.
3 Πέτρος τις πρωτοπρεσβύτερος ἦν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
ἐκκλησίας· πρὸς τοῦτον ἀπεχθῶς ἐσχηκὼς ὁ Θεό-
4 φιλος τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν ἐκβαλεῖν ἐπενόησε. Καὶ
μέμψιν αὐτῷ κατήνεγκεν, ὡς εἴη τινὰ γυναῖκα[e] Μανι-
χαΐαν τὴν θρησκείαν εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια προσδεξά-
μενος, μὴ πρότερον τῆς Μανιχαϊκῆς αἱρέσεως ἀπο-
5 στήσας αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Πέτρος ἔλεγε καὶ μετα-
τίθεσθαι[f] τῆς θρησκείας τὴν γυναῖκα, καὶ μηδὲ[g] παρὰ
γνώμην Θεοφίλου δεδέχθαι αὐτὴν, ἠγανάκτει ὁ Θεό-

[d] ὅπως Ἰωάννης καθῄρηται. Οὐκ εἰς &c. M.
[e] γυναῖκα τινὰ F. M.
[f] μεταθέσθαι M.
[g] μὴ C.

CAPUT IX.

De monachis cognomento Longis; et quomodo Theophilus cum implacabiles inimicitias adversus Joannem eorum causa suscepisset, deponere illum conatus est.

Haud multo post monachi una cum Dioscoro et ejus fratribus ex solitudine profecti, Constantinopolim veniunt. Aderat cum illis etiam Isidorus, olim quidem carissimus Theophilo, tum vero inimicissimus ob hujusmodi causam. Petrus quidam fuit Alexandrinæ ecclesiæ archipresbyter. Huic infensus cum esset Theophilus, ecclesia eum expellere statuit: eique hoc crimen objecit, quod mulierem quamdam secta Manichæam ad sacra mysteria admisisset, antequam ab errore Manichæorum eam abstraxisset. Sed cum Petrus mulierem hanc sectæ suæ renuntiasse diceret, nec absque sententia Theophili susceptam fuisse, Theophilus tanquam calumnia appetitus graviter excanduit. Affirmabat enim, ejus rei se penitus ignarum fuisse. Petrus igitur testem sibi ad-

φιλος, ὡς συκοφαντούμενος· μὴ γὰρ εἰδέναι τὸ γε-
γονὸς ἔλεγεν· ὁ οὖν Πέτρος Ἰσίδωρον ἐκάλει μαρ-
τυρῆσαι αὐτῷ, ὡς οὐκ ἠγνόει τὰ περὶ τῆς γυναικὸς
6 ὁ ἐπίσκοπος. Ἐτύγχανε δὲ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν
ἐν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ διάγων ὁ Ἰσίδωρος· ἐπέμ-
πετο γὰρ παρὰ Θεοφίλου πρὸς Δάμασον τὸν Ῥώμης
ἐπίσκοπον, ἐπὶ τῷ καταλλάξαι αὐτὸν πρὸς Φλαβιανὸν
7 τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας. Διεκρίνοντο γὰρ οἱ Με-
λετίῳ προσκείμενοι πρὸς Φλαβιανὸν διὰ τὸν ὅρκον,
8 ὥς μοι καὶ πρότερον εἴρηται. Ἐπανελθὼν τοίνυν ἐκ
τῆς Ῥώμης ὁ Ἰσίδωρος, καὶ πρὸς μαρτυρίαν παρὰ
τοῦ Πέτρου κληθεὶς, ἔλεγεν ὡς εἴη δεχθεῖσα ἡ Μανι-
χαία κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· μεταδεδωκέναι
9 τε[h] αὐτῇ καὶ αὐτὸν τὰ μυστήρια. Ἐξάπτεται οὖν
πρὸς ὀργὴν ὁ Θεόφιλος, καὶ ἀμφοτέρους πρὸς ὀργὴν[i]
ἀπήλασεν. Αὕτη πρόφασις γέγονε τοῦ καὶ Ἰσίδωρον
ἅμα τοῖς περὶ Διόσκορον ἐλθεῖν ἐν τῇ Κωνσταντινου-
πόλει, ὅπως ἂν παρά τε τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ 324
Ἰωάννῃ τὰ κατ' αὐτῶν ἐσκευωρημένα ἐξελεγχθήσηται.
10 Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ἰωάννης ἐν τιμῇ μὲν ἦγε τοὺς

[h] Ita F. M. δὲ ceteri.

[i] "Delenda πρὸς ὀργὴν, quæ ex superiore linea huc irrepserunt." W. Lowth.

vocavit Isidorum, quod episcopus non ignorasset id quod de muliere factum fuerat. Versabatur Romæ tunc temporis Isidorus. Missus enim fuerat a Theophilo ad Damasum Romanæ urbis episcopum, ut illum cum Flaviano Antiochensi episcopo in gratiam reduceret. Quotquot enim Meletio adhæserant, secernebant se a Flaviano propter jusjurandum Flaviani, sicut antea dixi. Roma itaque reversus Isidorus, et a Petro ad testimonium dicendum vocatus, mulierem Manichæam annuente episcopo susceptam fuisse affirmavit, ipsumque episcopum sacra mysteria ei præbuisse. Hinc ad iram concitatus Theophilus, utrumque ecclesia ejecit. Hanc ob causam Isidorus quoque una cum Dioscoro et fratribus illius Constantinopolim venit, ut ea quæ contra ipsos per vim et calumniam gesta fuerant, coram ipso imperatore et coram episcopo Joanne convincerent. Quibus cognitis, Joannes viros quidem illos honorifice excepit, et a precum communione minime exclusit:

ἄνδρας· καὶ τῶν εὐχῶν μετέχειν οὐκ ἐκώλυσε· κοι-
νωνίαν δὲ τῶν μυστηρίων οὐκ ἔφη πρὸ διαγνώσεως
11 μεταδώσειν αὐτοῖς. Ἐν τούτοις καθεστῶτος τοῦ
πράγματος, ἥκει εἰς τὰς ἀκοὰς Θεοφίλου λόγος ψευ-
δὴς, ὡς εἴη Ἰωάννης καὶ εἰς τὰ μυστήρια δεξάμενος
12 αὐτοὺς καὶ ἕτοιμος πρὸς τὸ ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς. Καὶ
παντοῖος ἐγίνετο, ὅπως ἂν μὴ μόνον τοὺς περὶ Διόσ-
κορον καὶ Ἰσίδωρον ἀμύνηται, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ἰωάννην
13 κατενέγκῃ τοῦ θρόνου. Διαπέμπεται οὖν κατὰ πόλεις
πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐπιστολὰς, κρύπτων μὲν τὸν
ἑαυτοῦ σκοπόν, μόνοις δὲ τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις
δῆθεν μεμφόμενος· οἷς πρὸ αὐτοῦ Ἀθανάσιος μάρ-
τυσι τῆς οἰκείας πίστεως ἐν τοῖς κατὰ Ἀρειανῶν
λόγους ἐχρήσατο πολλάκις.

ΚΕΦ. Ι.

Ὡς[k] καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου ταῖς Θεοφίλου ἀπάταις συναπαχθεὶς, τῷ δοκεῖν κατὰ τῶν Ὠριγένους συγγραμμάτων ἐπισκόπων σύνοδον ἐν τῇ Κύπρῳ συναγαγὼν, Ἰωάννῃ διεμέμψατο, χρωμένῳ ταῖς βίβλοις Ὠριγένους.

1 Σπένδεται δὴ φιλίαν καὶ πρὸς Ἐπιφάνιον τὸν

[k] Titulum om. M.

sacrorum vero mysteriorum communionem indulturum se negavit, antequam causa cognita esset. Dum res in hoc statu esset, falsus rumor ad aures Theophili perlatus est, Joannem eos ad sacra quoque mysteria admisisse, et ad opem illis ferendam paratum esse. Quamobrem Theophilus totus in hoc cœpit incumbere, ut non modo Dioscorum et Isidorum ulcisceretur, verum etiam Joannem ex episcopali sede dejiceret. Mittit igitur epistolas ad singularum civitatum episcopos, consilium quidem suum occultans: palam vero in illis reprehendens libros Origenis: quorum tamen testimonio diu ante illum Athanasius in orationibus contra Arianos, ad fidei suæ confirmationem sæpenumero usus fuerat.

CAPUT X.

Quomodo etiam Epiphanius episcopus Cypri, dolis Theophili deceptus, collecta episcoporum synodo adversus Origenis libros, Joannem ob eorum librorum lectionem reprehenderit.

Amicitiam quoque redintegravit cum Epiphanio Constantiæ

Κωνσταντίας τῆς Κύπρου ἐπίσκοπον, πρότερον δια-
φερόμενος πρὸς αὐτόν· ἐμέμφετο γὰρ Ἐπιφανίῳ
Θεόφιλος ὡς μικρὰ φρονοῦντι περὶ Θεοῦ, ὅτι ἀνθρω-
2 πόμορφον αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζεν. Οὕτως οὖν Θεό-
φιλος ἔχων περὶ Θεοῦ, καὶ μεμφόμενος τοῖς ἀνθρώ-
πόμορφον τὸ Θεῖον νομίζουσι, διὰ τὴν πρὸς ἑτέρους
ἀπέχθειαν ἠρνεῖτο μὲν ἐν τῷ φανερῷ ἃ ἐδόξαζεν·
φιλοποιεῖται δὲ τότε τὸν Ἐπιφάνιον διαφερόμενος[l]
πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐκ μετανοίας ὁμοφρονήσας κατὰ τὴν
3 περὶ Θεοῦ δόξαν αὐτῷ. Καὶ παρασκευάζει σύνοδον
ποιῆσαι τῶν ἐν Κύπρῳ ἐπισκόπων ἐπὶ τῷ διαβαλεῖν
4 τὰ Ὠριγένους βιβλία. Ἐπιφάνιος δὲ δι' ὑπερβάλ-
λουσαν εὐλάβειαν ἁπλοϊκὸς ὢν τὸν τρόπον ταχέως
5 ὑπήχθη ὑπὸ τῶν Θεοφίλου γραμμάτων. Καὶ καθίσας
συνέδριον τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπισκόπων ἀπαγορεύει
6 μὲν τοῦ[m] ἀναγινώσκειν τὰ Ὠριγένους βιβλία. Δια-
πέμπεται δὲ καὶ γράμματα πρὸς Ἰωάννην, παραινῶν
ἀπέχεσθαι μὲν τῶν Ὠριγενείων ἀναγνωσμάτων, συν-
άγειν δὲ καὶ αὐτὸν συνέδριον, καὶ σύμψηφον κατὰ

[l] πρὶν additum in marg. M. [m] τοῦ om. M.

Cypri episcopo, a quo antea dissidebat. Insimulaverat enim Theophilus Epiphanium, tanquam abjecte sentientem de Deo, quem humana specie præditum esse arbitraretur. Cum ergo Theophilus de Deo ita sentiret, eosque reprehenderet qui Deum humana figura præditum esse censebant, præ odio tamen quo in alios ferebatur, ea quæ sentiebat palam abnegavit: iniitque tunc amicitiam cum Epiphanio, quocum antea dissentiebat, perinde ac si pœnitentia ductus idem cum illo sentiret de Deo. Episcoporum quoque synodum in Cypro ab eodem fieri curavit, qua Origenis libri condemnarentur. Epiphanius vero ob singularem pietatem summa morum simplicitate præditus, Theophili literis facile inductus est. Collectoque episcoporum totius insulæ concilio, lectionem librorum Origenis prohibuit. Misit etiam literas ad Joannem episcopum, quibus eum hortabatur ut et ipse a legendis Origenis libris abstineret, et convocata synodo episcoporum suorum, idem cum ipso decerneret. Theophilus itaque, cum Epipha-

7 τοῦτο γίνεσθαι[n]. Θεόφιλος τοίνυν τὸν ἐπ'[o] εὐλαβείᾳ
περιβόητον Ἐπιφάνιον συναρπάσας, καὶ γνοὺς προ-
βάντα αὐτοῦ τὸν σκοπὸν, θαρρῶν καὶ αὐτὸς συνήγαγε 325
8 πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων. Καὶ παραπλησίαν τῷ Ἐπι-
φανίῳ κατὰ τῶν Ὠριγένους βιβλίων, τοῦ πρὸ διακο-
σίων καὶ[p] περίπου ἐτῶν τελευτήσαντος, διαβολὴν
ἐποιεῖτο· οὐ τοῦτον προηγουμένως ἔχων τὸν σκοπὸν,
9 ἀλλὰ τοὺς περὶ Διόσκορον σπεύδων ἀμύνασθαι. Ἰω-
άννης δὲ μικρὰ φροντίσας τῶν μηνυθέντων αὐτῷ
παρά τε Ἐπιφανίου καὶ αὐτοῦ Θεοφίλου, τῇ διδα-
10 σκαλίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν προσεῖχε τὸν νοῦν. Καὶ ἤνθει
μὲν κατ' αὐτήν· τῆς δὲ κατ' αὐτοῦ γενομένης σκευω-
11 ρίας οὐδένα λόγον ἐτίθετο. Ἐπεὶ δὲ Θεόφιλος κατα-
φανὴς ἐγένετο τοῖς πολλοῖς σπουδάζων καθελεῖν τῆς
ἐπισκοπῆς τὸν Ἰωάννην, τότε δὴ καὶ οἱ ἀπεχθῶς πρὸς
Ἰωάννην ἔχοντες πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ σκευωρίαν
12 ἀνεκινοῦντο[q]. Καὶ πολλοὶ μὲν τοῦ κλήρου, πολλοὶ
δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει κατὰ τὰ βασίλεια μέγιστον ἰσχύ-

[n] γίνεσθαι αὐτῷ M.
[o] ἐν M.
[p] "Delenda est particula καί."

VALESIUS. Conf. Annott.

[q] ἐκινοῦντο M.

nium pietatis nomine celeberrimum in suam sententiam pertraxisset, rem sibi ex voto succedere animadvertens, sumpta majore fiducia plures episcopos convocavit: et libros Origenis qui ante ducentos ferme annos mortem oppetierat, eadem qua Epiphanius condemnationis sententia perculit: non quod revera id agendum sibi proposuisset, sed ut Dioscorum fratresque ejus ulcisceretur. Verum Joannes ea quæ tum ab Epiphanio, tum ab ipso Theophilo significata fuerant parvipendens, doctrinæ ecclesiasticæ sedulo incumbebat. Et ea quidem in re florebat cummaxime: insidias vero quæ ipsi struebantur, penitus contemnebat. Ceterum posteaquam palam factum est, Theophilum id agere ut Joannem episcopatu exueret, tum quicumque infenso adversus Joannem animo erant, ad concinnandas in eum calumnias excitabantur. Ac multi, tum ex clero, tum ex proceribus qui in palatio plurimum poterant, opportunum sibi tempus oblatum rati,

οντες, καιρὸν εὑρηκέναι λογιζόμενοι καθ' ὃν Ἰωάννην ἀμύνωνται, μεγίστην ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει σύνοδον γενέσθαι παρεσκεύαζον, τοῦτο μὲν δι' ἐπιστολῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἀγράφως διαπεμπόμενοι.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ [r] Σεβηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου τῶν Σύρων, ὅπως Ἰωάννου ἀπέστησαν, καὶ διὰ τίνας αἰτίας.

1 Ηὔξησε δὲ τὸ κατὰ Ἰωάννου μῖσος καὶ ἕτερον
ἐπισυμβὰν τοιόνδε· δύο ἐπίσκοποι κατ' [s] αὐτὸν
ἤνθησαν Σύροι ὄντες τὸ γένος, Σεβηριανὸς καὶ Ἀν-
2 τίοχος. Σεβηριανὸς μὲν Γαβάλων, πόλις δὲ αὕτη
τῆς Συρίας· Ἀντίοχος δὲ Πτολεμαΐδος τῆς ἐν Φοι-
3 νίκῃ ἐκκλησίας προειστήκει. Ἄμφω μὲν οὖν διὰ
λόγων ῥητορικῶν ἤχθησαν· Σεβηριανὸς δὲ δοκῶν
πεπαιδεῦσθαι, οὐ πάνυ τῇ φωνῇ τὴν Ἑλληνικὴν ἐξε-
τράνου γλῶσσαν· ἀλλὰ καὶ Ἑλληνιστὶ φθεγγόμενος
4 Σύρος ἦν τὴν φωνήν. Ἀντίοχος μὲν οὖν πρότερον
ἐκ τῆς Πτολεμαΐδος ἐπὶ τὴν [t] Κωνσταντινούπολιν

[r] Titulum om. M.
[s] κατὰ ταὐτὸν M.
[t] Ita F. M. Stephan. Genev. τὴν om. Vales. Reading.

quo se de Joanne ulciscerentur, maximam synodum Constantinopoli fieri procurarunt, episcopis partim per literas, partim per internuntios accitis.

CAPUT XI.

De Severiano et Antiocho Syris, et quomodo quibusque de causis a Joanne dissenserint.

Odium porro adversus Joannem vehementer auxit alia quædam hujusmodi causa. Duo episcopi natione Syri eodem tempore florebant, Severianus et Antiochus: quorum ille ecclesiæ Gabalorum, quæ urbs est Syriæ: hic ecclesiæ Ptolemaïdis, quæ in Phœnice sita est, curam gerebat. Et ambo quidem eloquentiæ causa celeberrimi habebantur. Severianus vero, licet admodum eruditus videretur, Græca tamen minus distincte pronuntiabat: Sed dum Græce loqueretur, Syrum nescio quid in ejus voce resonabat. Et Antiochus quidem, cum prior Ptolemaide venisset Constantinopolim, et in ecclesiis urbis regiæ summa cum dili-

ἐλθὼν, κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐπὶ χρόνον τινὰ πεπονη-
μένως διδάξας, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων χρηματισάμενος,
5 ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀνέδραμε. Σεβηριανὸς δὲ πυθόμενος
μετὰ ταῦτα πολλὰ τὸν Ἀντίοχον ἐκ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως συλλέξαντα, ζηλοῦν καὶ αὐτὸς τοῦτο
6 ἐσπούδασεν. Ἀσκηθείς τε οὖν καὶ συντάξας λόγους
συχνοὺς καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχε-
7 ται. Καὶ δεχθεὶς ἀσμένως ὑπὸ Ἰωάννου μέχρι μέν
τινος ὑπέτρεχε τὸν ἄνδρα καὶ ἐκολάκευε, καὶ αὐτὸς
οὐδὲν ἧττον ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ἤνθει τε κατὰ
τὰς διδασκαλίας, καὶ πολλοῖς τῶν ἐν τέλει καὶ δὴ καὶ 326
8 αὐτῷ βασιλεῖ γίνεται γνώριμος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν το-
σούτῳ συνέβη τῆς Ἐφέσου τελευτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον,
ἀνάγκη κατέλαβε τὸν Ἰωάννην εἰς τὴν Ἔφεσον ἀπελ-
9 θεῖν ἐπὶ τῷ χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον. Καὶ γενόμενος
ἐν αὐτῇ, ἄλλον τε ἄλλων προβάλλεσθαι σπουδα-
ζόντων, καὶ σφόδρα διαπληκτιζομένων πρὸς ἑαυτοὺς
περὶ ὧν ἕκαστος ἐψηφίζετο, συνιδὼν ὁ Ἰωάννης ἀμ-
φότερα τὰ μέρη φιλονείκως διακείμενα, καὶ ἐν οὐδενὶ
πείθεσθαι τῇ παραινέσει αὐτοῦ θέλοντα, ἐσπούδασεν

gentia aliquamdiu docuisset, eaque ex re magnam vim pecuniæ collegisset, ad ecclesiam suam redierat. Postea vero Severianus, audiens Antiochum Constantinopoli ingentem quæstum fecisse, exemplum ejus imitari studuit. Cum igitur diu se exercuisset, multasque conciones elucubrasset, venit et ipse Constantinopolim. Ibi libenter exceptus a Joanne, initio quidem eum palpabat eique assentabatur: et ab eodem amabatur vicissim et colebatur: florebat interim in concionibus: eaque de causa multis proceribus civitatis, ipsique adeo imperatori familiaris effectus est. Forte contigit ut episcopus Ephesiorum eo tempore migraret e vita. Quam ob causam necesse habuit Joannes eo proficisci, ut episcopum ordinaret. Cum igitur Ephesum venisset, et alii alium ad episcopatum promovere studerent, et eorum causa quibus quisque suffragabatur, acriter inter se contenderent, cernens Joannes utramque partem pervicaciter altercari, suisque hortationibus nullatenus obsequi velle, jurgium illorum sine ullius offensa dirimere statuit. Ipse ergo Heraclidem quemdam diaconum

10 ἀκοπιαστὶ τὴν τούτων ἔριν λῦσαι[u]. Αὐτὸς τοίνυν
Ἡρακλείδην τινὰ διάκονον ἑαυτοῦ, γένει Κύπριον,
εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβάλετο[x]· καὶ οὕτω ἀμφό-
τερα τὰ μέρη παυσάμενα τῆς πρὸς σφᾶς φιλονεικίας
11 ἡσύχασαν. Ἀνάγκη[y] οὖν γέγονε χρονίζειν τὸν Ἰω-
άννην κατὰ τὴν Ἔφεσον· παρέλκοντος δὲ αὐτοῦ
κατ' αὐτὴν, ὁ Σεβηριανὸς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
12 ἐρασμιώτερος τοῖς ἀκροαταῖς ἐγίνετο. Καὶ ταῦτα
οὐκ ἐλάνθανε μὲν τὸν Ἰωάννην, ταχέως γὰρ αὐτῷ
τὰ γινόμενα διηγγέλλετο· Σαραπίωνος δὲ, οὗ καὶ
πρότερον ἐποιησάμην μνήμην, ὑποβάλλοντος, καὶ τα-
ράττεσθαι[z] λέγοντος ὑπὸ Σεβηριανοῦ τὴν ἐκκλησίαν,
13 πρὸς ζηλοτυπίαν ὁ Ἰωάννης προήχθη. Ὁδοῦ οὖν
πάρεργον πολλὰς ἐκκλησίας Ναυατιανῶν καὶ Τεσσα-
ρεσκαιδεκατιτῶν ἀφελὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν
14 ἔρχεται. Καὶ αὐτὸς μὲν πάλιν τὴν προσήκουσαν
κηδεμονίαν τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο· Σαραπίωνος δὲ
τὴν ὀφρῦν καὶ τὴν ἀλαζονείαν[a] οὐδεὶς ὑποφέρειν ἐδύ-
15 νατο. Ἐπεὶ γὰρ πολλὴν τὴν παρρησίαν παρὰ τῷ

[u] λῦσαι· καὶ λοιπὸν ἡρακλείδην M.
[x] Ita F. M. προεβάλλετο editt.
[y] ἡσύχασαν (γενομένης δὲ ἐπὶ τούτῳ στάσεως ἐν τῇ ἐφέσῳ ὡς οὐκ ἀξίου πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἡρακλείδου) ἀνάγκη (sic) M.
[z] ταράσσεσθαι F. M.
[a] ἀλαζονίαν F.

suum, genere Cyprium, ad episcopatum illum promovit. Atque ita tandem ambæ partes pertinaci contentione deposita quievere. Hanc ob causam coactus est Joannes in urbe Epheso diutius morari. Interim vero dum ille ibi moram faceret, Severianus Constantinopoli carior indies auditoribus fiebat. Neque ea res Joannem latuit: quippe cui cuncta celeriter nuntiabantur. Cum itaque Serapio, cujus paulo antea fecimus mentionem, Joanni id suggessisset, et ecclesiam a Severiano perturbari retulisset, æmulatione accensus est Joannes. Qui cum obiter Novatianis et Quartadecimanis multas ecclesias ademisset, Constantinopolim rediit. Et ipse quidem injunctam sibi ecclesiarum curam de integro gerebat. Serapionis vero fastum et arrogantiam nemo erat qui ferre posset. Nam quoniam apud episcopum Joannem plurimum libertatis ac fiduciæ erat consequutus, ultra debitum modum om-

ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ ἐκέκτητο, πέρα τοῦ καθήκοντος
πᾶσι προσεφέρετο· διὸ καὶ τὸ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου
16 μῖσος πλέον ἐξήπτετο. Καί ποτε τοῦ Σεβηριανοῦ
παριόντος, τὴν προσήκουσαν ἐπισκόπῳ τιμὴν οὐκ
ἀπένειμεν, ἀλλὰ καθήμενος διετέλει, δεικνὺς μικρὰ
17 φροντίζειν τῆς Σεβηριανοῦ παρουσίας. Ταύτην οὐκ
ἤνεγκεν ὁ Σεβηριανὸς τὴν τοῦ Σαραπίωνος καταφρό-
νησιν· καὶ πρὸς τούτοις μέγα ἀνακέκραγεν εἰπὼν, εἰ
Σαραπίων Χριστιανὸς ἀποθάνοι, Χριστὸς οὐκ ἐνην-
18 θρώπησε. Ταύτης τῆς ἀφορμῆς ὁ Σαραπίων δραξά-
μενος φανερῶς ἐχθρὸν τὸν Σεβηριανὸν τῷ Ἰωάννῃ
κατέστησεν, ἀποκρύψας μὲν τὸν προσδιορισμὸν τοῦ,
εἰ Σαραπίων Χριστιανὸς ἀποθάνοι· μόνον δὲ εἰρη-
κέναι εἰπὼν τὸν Σεβηριανὸν, ἄρα Χριστὸς οὐκ ἐνην-
θρώπησε· καὶ τοῦ στίφους[b] ἑαυτοῦ μάρτυρας, ὡς
19 ἐπὶ εἰρημένῳ τούτῳ, παρῆγε. Μὴ μελλήσας[c] οὖν ὁ
Ἰωάννης ἐξελαύνει αὐτὸν τῆς πόλεως· καὶ γνοῦσα
ταῦτα ἡ Αὐγοῦστα Εὐδοξία μέμφεται μὲν τῷ Ἰωάννῃ,
παρασκευάσει δὲ ᾗ τάχος καλεῖσθαι τὸν Σεβηριανὸν
20 ἐκ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδόνος. Καὶ ὁ μὲν, ὅσον

[b] Ita F. M. τὸ στίφος editt. [c] μελήσας M.

nibus insultabat. Unde etiam odium adversus episcopum gravius exarsit. Quodam etiam tempore, prætereunti Severiano honorem qui episcopo debetur, non præstitit: sed in sede sua sicut erat, permansit: ostendens eo facto Severiani præsentiam a se quidem parvi fieri. Hanc Serapionis contumeliam non tulit Severianus: sed contenta voce coram omnibus dixit: Si Serapio moriatur Christianus, Christus homo factus non est. Hanc nactus causam Serapio, Severianum Joanni aperte reddidit inimicum: prius quidem sententiæ membrum reticens, hoc est: Si Serapio mortuus fuerit Christianus. Id vero solum a Severiano dictum esse affirmans: Christus profecto homo factus non est. Multos autem suæ factionis viros producebat, qui id ita dictum fuisse testificarentur. Joannes itaque nihil cunctatus, Severianum urbe expellit. Quibus cognitis, Eudoxia Augusta Joannem quidem graviter reprehendit: Severianum vero Chalcedone Bithyniæ quam-

οὐδέπω παρῆν. Ἰωάννης δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἐξέκλινε, καὶ οὐδενὶ παραινοῦντι πειθήνιος[d] ἦν· ὡς[e] καὶ ἡ βασίλισσα Εὐδοξία ἐν τῇ ἐπωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ τὸν υἱὸν Θεοδόσιον τὸν νῦν εὐτυχῶς 327
βασιλεύοντα, κομιδῇ τότε νήπιον ὄντα, εἰς τὰ γόνατα τοῦ Ἰωάννου ἐμβαλοῦσα, καὶ ὅρκους κατ' αὐτοῦ πολλοὺς καθορκώσασα, μόλις τὴν πρὸς Σεβηριανὸν ἔπεισε
21 φιλίαν ἀσπάσασθαι. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον οὗτοι κατὰ τὸ φανερὸν ἐφιλιώθησαν· ἔμενον δὲ οὐδὲν ἧττον τὴν γνώμην ὕπουλον πρὸς ἀλλήλους φυλάττοντες· ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις τῆς πρὸς Σεβηριανὸν λύπης, τοιαύτη τὶς ἦν.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ὡς[f] καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰσελθὼν ὁ Ἐπιφάνιος συνάξεις καὶ χειροτονίας ἐπετέλει παρὰ γνώμην τοῦ Ἰωάννου, Θεοφίλῳ χαριζόμενος.

1 Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐκ τῆς Κύπρου ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πάλιν ἔρ-

[d] πιθήνιος F.

[e] "ἕως οὗ Nicephorus [xiii. 9.] Sozomenus [viii. 10.] εἰσότε." VALESIUS.

[f] Titulum om. M.

primum revocari jussit. Et hic quidem statim adfuit. Joannes vero ab illius familiaritate se removit, nec ulli ipsum ad hoc hortanti obtemperavit. Donec tandem Eudoxia Augusta in ecclesia apostolorum, filium suum Theodosium, qui nunc feliciter regnat, tunc temporis admodum puerum, ad genua Joannis abjiciens, et per illius caput crebro eum obtestans, ægre ab illo obtinuit ut Severianum in amicitiam suam admitteret. Ad hunc modum ambo isti palam quidem reconciliati sunt: intus tamen alter adversus alterum exulcerato animo permansit. Hæc Joanni adversus Severianum causa jurgii fuit.

CAPUT XII.

Quomodo Epiphanius cum venisset Constantinopolim, collectas et ordinationes absque Joannis permissu celebravit, ut Theophilo gratificaretur.

Haud multo post Epiphanius episcopus ex insula Cypro Constantinopolim advenit, Theophili consiliis inductus: adferens una

χεται ταῖς ὑποθήκαις Θεοφίλου πεισθείς· ἐπικομι-
ζόμενος ἐν ταυτῷ τὰ καθαιρετικὰ τῶν Ὠριγένους
βιβλίων, δι' ὧν οὐκ αὐτὸν Ὠριγένην ἀκοινώνητον
εἶναι ἀπέφηνεν, ἀλλὰ τὰ βιβλία μόνον διέβαλλεν.
2 Προσορμίσας[g] οὖν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ[h], ἀπέ-
χει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν
τῆς νεὼς, σύναξίν τε ἐπιτελέσας, καὶ διάκονον χειρο-
3 τονήσας, αὖθις εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεται. Καὶ τὴν
μὲν προτροπὴν Ἰωάννου ἐξέκλινε Θεοφίλῳ χαριζό-
μενος· ἐν ἰδιαζούσῃ δὲ καταλύει μονῇ· καὶ συγκαλῶν
τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ἐπισκόπων, τὰ καθαιρετικὰ
τῶν βιβλίων Ὠριγένους ὑπανεγίνωσκεν· οὐκ ἔχων[i]
μέν τι λέγειν πρὸς αὐτὰ, δοκεῖν[k] δὲ αὐτῷ καὶ Θεο-
4 φίλῳ ἐκβαλεῖν αὐτά. Καί τινες μὲν αἰδούμενοι τὸν
Ἐπιφάνιον προσυπέγραφον· πολλοὶ δὲ τοῦτο ποιεῖν
ἐξετρέποντο· ὧν ἦν καὶ Θεότιμος ὁ ἐπίσκοπος Σκυ-
θίας· ὃς πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον τοιάδε ἀπεκρίνατο. 328

g Ita correct. M. προσορμήσας ceteri: similis est literarum permutatio infra VII. 4, ubi pro κατηχήσας cod. C. habet κατηχίσας.

h μαρτυρείῳ M.

i Ita M. et Valesius. ἔχω ceteri.

k Ita F. et, teste Valesio, cod. Sfort. δοκεῖ editt. ἐδόκει emendare voluit Valesius. ἐκβαλεῖν δὲ αὐτὰ ὡς ἐδόκει θεοφίλῳ πειρώμενος M.

secum exemplum synodalis sententiæ, qua non ipsum quidem Origenem excommunicaverat, sed libros ab illo conscriptos condemnaverat. Qui cum ad basilicam S. Joannis appulisset, quæ septem passuum millibus ab urbe distat, nave egressus, collectam ibi celebravit: et ordinato diacono, posthac civitatem ingressus est. Et Joannem quidem a quo invitabatur, refugit, ut gratificaretur Theophilo: in privato autem quodam domicilio diversatus est. Collectisque quotquot in urbe regia aderant episcopis, damnationis sententiam contra libros Origenis prolatam ipsis recitavit: nihil quidem habens quod adversus eos libros diceret, nisi quod ipsi ac Theophilo placuisset eos libros rejicere. Ac nonnulli quidem ob reverentiam Epiphanii, huic decreto ipsi quoque subscripserunt: multi vero id facere recusarunt. Ex quorum numero fuit etiam Theotimus episcopus Scythiæ, qui Epiphanio ita respondit. Ego, Epiphani, neque eum qui jam pridem pie

5 Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Ἐπιφάνιε, οὔτε τὸν πάλαι καλῶς κεκοι-
μημένον καθυβρίζειν αἱροῦμαι· οὔτε βλάσφημον ἐπι-
χειρεῖν πρᾶγμα τολμῶ, ἐκβάλλων ἃ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐκ
ἠθέτησαν· ἄλλως τε, μήτε κακὴν εἶναι διδασκαλίαν
6 ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις εἰπών[1]. Προκομίσας τε
βιβλίον Ὠριγένους, ὑπανέγνω, καὶ ἐδείκνυεν τὰς
ἐκκλησιαστικὰς ἐκθέσεις· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆγε
λέγων· οἱ ταῦτα ὑβρίσαντες, εἰς τὰ περὶ ὧν οἱ λόγοι
7 ἐξυβρίσαντες ἔλαθον ἑαυτούς. Ταῦτα μὲν ὁ ἐπ' εὐ-
λαβείᾳ καὶ βίου ὀρθότητι περιβόητος Θεότιμος πρὸς
Ἐπιφάνιον ἀπεκρίνατο.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Οἷα[m] φησὶν ὁ συγγραφεὺς ὑπὲρ Ὠριγένους.

1 Ἐπειδὴ δὲ οἱ φιλολοίδοροι τοὺς πολλοὺς συνήρπασαν, ὡς βλασφήμῳ μὴ[n] προσέχειν τῷ Ὠριγένει,

[1] "Assentior Christophorsono qui pro εἰπὼν legit εἰδὼς, et post hoc verbum finalem apponit distinctionem. Aliquid tamen amplius hic desiderari existimo. Et post verbum εἰδὼς locum ita supplendum esse arbitror: ταῦτα εἰπὼν, προκομίσας τε βιβλίον &c. Quod confirmant Sozomen. ac Nicephor. Sic enim habet Nicephor.: ταῦτα λέγων, καί τι τῶν Ὠριγένους συγγραμμάτων εἰς μέσον προσῆγε. Ita quoque legisse videtur Epiphan. Schol. VALESIUS.

[m] Titulum om. M.

[n] Ita M. μὴ om. ceteri, βλασφήμως προσέχειν Stephan. et

defunctus est, contumelia afficere volo; neque impium facinus aggredi audeo, ut ea condemnem quæ majores nostri minime repudiarunt: præsertim cum sciam nihil malæ doctrinæ in libris Origenis reperiri. Simul proferens quemdam Origenis librum, recitare cœpit, et expositiones in eo ecclesiasticas ostendit. Deinde subjecit hæc verba. Qui istos libros contumelia afficiunt, ii certe non animadvertunt, se illis ipsis voluminibus contumeliam inferre, de quibus libri isti conscripti sunt. Hæc sunt quæ Theotimus, vir ob pietatem vitæque sanctimoniam celeberrimus, Epiphanio respondit.

CAPUT XIII.

Quid hic scriptor pro defensione Origenis dicat.

Sed quoniam qui obtrectandi studio ducuntur, plurimos seduxerunt, ab Origenis lectione velut impii eos avertentes; non in-

2 μικρὰ διελθεῖν περὶ τούτων οὐκ ἄκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι.
Οἱ εὐτελεῖς καὶ ἀφ' ἑαυτῶν μὴ δυνάμενοι φαίνεσθαι, ἐκ
τοῦ ψέγειν τοὺς ἑαυτῶν κρείττονας δείκνυσθαι βού-
3 λονται. Τοῦτο πέπονθε πρῶτος Μεθόδιος, τῆς ἐν
Λυκίᾳ πόλεως λεγομένης Ὀλύμπου ἐπίσκοπος· εἶτα
Εὐστάθιος, ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ πρὸς ὀλίγον ἐκκλησίας
προστάς· καὶ μετὰ ταῦτα Ἀπολινάριος, καὶ τὸ τελευ-
4 ταῖον Θεόφιλος. Αὕτη τῶν κακολόγων τετρακτὺς,
οὐ κατὰ ταυτὸν ἐλθόντες, τὸν ἄνδρα διέβαλον[o]· ἄλλος
γὰρ δι' ἄλλο ἐπὶ τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐχώ-
ρησαν, δεικνύντες ἕκαστοι[p], ὡς ὃ μὴ διέβαλλον, τοῦτο
5 πάντως ἐδέξαντο. Ἐπειδὴ γὰρ ἄλλος ἄλλου δόγ-
ματος ὁ καθ' εἷς ἐπελαμβάνοντο, δῆλον ὡς ἕκαστος ὃ
μὴ ἔσκωπτεν, τοῦτο ὡς ἀληθὲς πάντως ἐδέχετο, τῷ
6 ἀποσιωπᾷν ἐπαινῶν τοῦτο ὃ μὴ διέβαλε[q]. Μεθόδιος
μὲν οὖν πολλὰ καταδραμὼν τοῦ Ὠριγένους, ὕστερον
ὡς ἐκ παλινῳδίας θαυμάζει τὸν ἄνδρα ἐν τῷ δια-

Genev. "Sfort. ὡς βλασφήμῳ. Epiphan. Scholast. *velut blasphemum respuunt Origenem* &c. Lego itaque, ὡς βλασφήμῳ μὴ προσέχειν τῷ Ὠριγένει." VALESIUS.

o Ita F. M. διέβαλλον editt.

p ἕκαστος correct. ab ead. manu M.

q Ita F. M. διέβαλλεν editt.

commodum fore arbitror pauca de illis disserere. Viles homines et obscuri, qui per se ipsi inclarescere non possunt, ex potiorum vituperatione famam aucupari conantur. Laboravit hoc morbo primum Methodius, Olympi Lyciæ civitatis episcopus. Deinde Eustathius, qui exiguo temporis spatio Antiochensem ecclesiam rexit. Post hunc Apollinaris, ac postremo Theophilus. Hæc est quadriga maledicorum, qui non eadem incedentes via, Origenem calumniati sunt. Alius enim alia de causa ad accusationem ejus prorupit: quo facto singuli satis declararunt, se omnino probasse ea quæ minime reprehendissent. Nam quoniam alius aliud dogma singillatim refutare aggressus est, perspicuum est singulos pro vero admisisse, id quod minime insectati sunt: tacite scilicet comprobantes ea quæ non exagitabant. Methodius quidem cum in libris suis Origenem diu multumque insectatus fuisset, postea tamen quasi palinodiam canens, in dialogo quem Xenonem in-

7 λόγῳ, ᾧ[r] ἐπέγραψε Ξενῶνα. Ἐγὼ δέ τι καὶ πλέον
ἐκ τῆς ἐκείνων αἰτιάσεως, εἰς σύστασιν Ὠριγένους 329
8 φημί. Οἱ γὰρ κινήσαντες ὅσαπερ[s] ᾤοντο μέμψεως
ἄξια, δι' ὧν ὡς κακῶς δοξάζοντα περὶ τῆς ἁγίας
Τριάδος οὐδ' ὅλως ἐμέμψαντο, δείκνυνται περιφανῶς
9 τὴν ὀρθὴν εὐσέβειαν μαρτυροῦντες αὐτῷ. Οὗτοι μὲν
οὖν διὰ τοῦ μὴ μέμψασθαι μαρτυροῦσιν αὐτῷ· Ἀθα-
νάσιος δὲ, ὁ τῆς ὁμοουσίου πίστεως ὑπερασπιστὴς, ἐν
τοῖς κατὰ Ἀρειανῶν λόγοις μεγάλῃ τῇ φωνῇ μάρ-
τυρα τῆς οἰκείας πίστεως τὸν ἄνδρα καλεῖ, τοὺς
10 ἐκείνου λόγους τοῖς ἰδίοις συνάπτων, καὶ λέγων· Ὁ
θαυμαστὸς, φησὶ, καὶ φιλοπονώτατος Ὠριγένης, τάδε
περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τῇ ἡμετέρᾳ δόξῃ μαρτυρεῖ,
11 συναΐδιον αὐτὸν λέγων τῷ πατρί. Ἔλαθον οὖν ἑαυ-
τοὺς οἱ λοιδορήσαντες Ὠριγένην βλασφημήσαντες
12 καὶ τὸν ἐπαινέτην αὐτοῦ Ἀθανάσιον. Περὶ μὲν οὖν
Ὠριγένους τοσαῦτα εἰρήσθω· ἑξῆς δὲ τῆς ἱστορίας
ἐχώμεθα.

[r] ὃν C. Tum ζενῶνα F. [s] ἅπερ ὡς M.

scripsit, summa eum admiratione prosequitur. Ego vero ex illorum reprehensione aliquid amplius accedere ad commendationem Origenis affirmo. Etenim qui omnia undique conquisiverunt quæ reprehensione digna existimabant, ii certe cum illum minime reprehenderint tanquam de sancta Trinitate male sentientem, rectæ ac sinceræ pietatis testimonium ei perhibere manifestissime convincuntur. Et isti quidem Origenem hac in parte non reprehendendo, eum testimonio suo comprobant. Athanasius vero consubstantialis fidei defensor acerrimus, in suis contra Arianos orationibus, clara voce illum fidei suæ advocat testem, verba illius suis intexens sermonibus in hunc modum. "Vir immensi laboris planeque admirandus Origenes, nostram de Filio Dei sententiam testimonio suo confirmat, illum Patri coæternum esse dicens." Qui ergo Origenem vituperant, non animadvertunt se una quoque Athanasium laudatorem Origenis, maledictis appetere. Sed de Origene hactenus dictum sit. Nunc ad historiæ ordinem revertamur.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ὡς[t] Ἰωάννης προσκαλεσάμενος τὸν Ἐπιφάνιον μὴ ὑπακούσαντα ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ παρασυνάγοντα, δηλοῖ αὐτῷ μεμφόμενος, ὡς παρὰ κανόνας πολλὰ πράττοντι. Ὅθεν ὁ Ἐπιφάνιος εὐλαβηθεὶς ἀνεχώρησε.

1 Ἰωάννης οὐκ[u] ἠγανάκτησεν, ἐφ' οἷς παρὰ κανόνα ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ Ἐπιφάνιος χειροτονίαν πεποίητο, ἀλλὰ παρεκάλει ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς οἴκοις
2 συμμένειν αὐτῷ. Ὁ δὲ, οὐκ, ἔφη, οὐδὲ συμμένειν αὐτῷ, οὐδὲ συνεύξεσθαι[x], ἐὰν μὴ τοὺς περὶ Διόσκορον ἐξελάσῃ τῆς πόλεως, αὐτὸς δὲ καθυπογράψῃ τοῖς
3 καθαιρετικοῖς τῶν Ὠριγένους βιβλίων[y]. Ἰωάννου δὲ ταῦτα ποιεῖν ὑπερτιθεμένου, καὶ λέγοντος μὴ δεῖν πρὸ καθολικῆς διαγνώσεως προπετές τι ποιεῖν, ἐπὶ ἑτέραν βουλὴν οἱ ἀπεχθῶς πρὸς Ἰωάννην ἔχοντες τὸν
4 Ἐπιφάνιον ἄγουσι. Κατασκευάζουσι γὰρ μελλούσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπωνύμῳ τῶν ἀποστόλων συνάξεως 330

[t] Titulum om. M.

[u] "Nimis abruptum est hoc exordium, præsertim cum præcesserit digressio illa de Origene. Itaque scribendum puto: ὁ μὲν Ἰωάννης: et paulo post: ὁ δὲ, οὐκ ἔφη οὐδὲ συμμένειν αὐτῷ." VALESIUS.

[x] συνεύξασθαι Valesius et Reading. mendo typogr.

[y] Ita F. C. βίβλων ceteri.

CAPUT XIV.

Quomodo Joannes, cum Epiphanium ad se vocasset, et ille vocatus non paruisset, sed in ecclesia apostolorum conventus celebrare pergeret, monuit eum ac reprehendit quod multa contra canones faceret. Qua re territus Epiphanius in patriam rediit.

Joannes quidem, cum Epiphanius contra ecclesiasticam regulam in ipsius ecclesia ordinationem fecisset, nequaquam succensuit: immo eum hortatus est ut in episcopali domo secum manere vellet. Verum ille nec mansurum se cum eo, nec precaturum esse dixit, nisi Dioscorum fratresque ejus e civitate expulisset, et ipse condemnationi librorum Origenis manu propria subscripsisset. Cum Joannes id facere differret, nihilque temere agendum esse diceret ante generalis concilii definitionem, Joannis inimici aliud consilium suggesserunt Epiphanio. Nam cum celebranda esset collecta in ecclesia apostolorum, Epiphanium in medium prodire

γίνεσθαι προελθεῖν τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ
παντὸς διαβαλεῖν μὲν τὰ Ὠριγένους βιβλία, ἀποκη-
ρῦξαι δὲ τοὺς περὶ Διόσκορον, καὶ διασύραι Ἰωάννην,
5 ὡς καὶ αὐτὸν ἐκείνοις τιθέμενον[z]. Ταῦτα ἀνηγγέλη
τῷ Ἰωάννῃ· καὶ τῇ ἑξῆς τῷ Ἐπιφανίῳ τὴν ἐκκλη-
σίαν ἤδη κατειληφότι δηλοῖ διὰ Σαραπίωνος τάδε.
6 Παρὰ κανόνας πράττεις πολλὰ, ὦ Ἐπιφάνιε· πρῶτον
μὲν χειροτονίαν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμὲ ἐκκλησίαις ποιησάμενος·
εἶθ' ὅτι μὴ προταγεὶς[a] παρ' ἐμοῦ ἐν αὐταῖς ἐλειτούργησας,
οἰκείᾳ αὐθεντίᾳ χρησάμενος· πάλιν[b] τε αὐτόθι προτρα-
7 πεὶς παρῃτήσω, καὶ νῦν αὖθις ἐπιτρέπεις σαυτῷ. Φύλαξαι
οὖν, μὴ ταραχῆς ἐν τῷ λαῷ διαγενομένης, τὸν ἐκ ταύτης
κίνδυνον ἀναδέξῃ καὶ αὐτός.
8 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, εὐλαβηθεὶς ἀναχωρεῖ
μὲν τῆς ἐκκλησίας· πολλὰ δὲ τῷ Ἰωάννῃ μεμφό-
9 μενος ἀπαίρειν ἐπὶ τὴν Κύπρον ἐστέλλετο. Λέγουσι
δέ τινες ὅτι ἀπαίρειν μέλλων τῷ Ἰωάννῃ ταῦτα ἐδή-
10 λωσεν· Ἐλπίζω σὲ μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ

z Melius συντιθέμενον.

a προσταγεὶς M.: idem correctum in προταγεὶς F. προσταταγεὶς C.

b "Scribendum puto πάλαι τε, quod sequitur, καὶ νῦν &c." VALESIUS: cujus emendationem non sanciunt Nicephor. xiii. 13, et Epiphan. Hist. Tr. x. 12.

fecerunt, et coram universo populo, primum quidem Origenis libros condemnare: deinde vero Dioscorum cum suis excommunicare, et Joannem utpote illis faventem simul perstringere. Hæc Joanni nuntiata sunt; qui postridie Epiphanio ecclesiam jam ingresso per Serapionem ista significavit. Multa contra regulas agis, o Epiphani: qui primum quidem in ecclesiis sub dispositione mea constitutis ordinationem feceris; deinde injussu meo, ex tua ipsius auctoritate in iisdem ecclesiis missarum solemnia celebraveris: et olim quidem invitatus illuc venire renueris: nunc vero id tibi ipse permittas. Cave igitur, ne tumultu excitato in populo, periculum inde tibi quoque nascatur. His auditis territus Epiphanius, ex ecclesia abscedit, et Joannem graviter insimulans, Cyprum abnavigat. Sunt qui dicant, eum cum jam navem conscensurus esset, hæc Joanni denuntiasse: Spero te non moriturum esse episcopum. Joannem vicissim illi sic respondisse: Spero te non perventurum esse in patriam. Utrum porro vera mihi dixe-

ἀντεδήλωσεν, Ἔλπιζε[c] μὴ ἐπιβῆναι τῆς σαυτοῦ[d]
11 πατρίδος. Ταῦτα οὐκ ἔχω εἰπεῖν, εἰ ἀληθῆ ἔλεξαν οἱ ἐμοὶ ἀπαγγείλαντες· ἀμφότεροι δὲ ὅμως ταύτην
12 ἔσχον τὴν ἔκβασιν. Οὔτε γὰρ Ἐπιφάνιος τῆς Κύπρου ἐπέβη, ἐν γὰρ τῷ πλοίῳ ἀπιὼν ἐτελεύτησεν· καὶ Ἰωάννης μικρὸν ὕστερον κατηνέχθη τοῦ θρόνου, ὡς προϊόντες δηλώσομεν.

ΚΕΦ. ΙΕ. 331

Ὡς[e] μετὰ τὸν ἀπόπλουν Ἐπιφανίου λόγον κατὰ γυναικῶν Ἰωάννης δημηγορήσας, καὶ διὰ τοῦτο, σπουδῇ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, συνόδου γενομένης ἐν Χαλκηδόνι κατ' αὐτοῦ, τῆς ἐκκλησίας ἐξωθεῖται.

1 Ἀποπλεύσαντος γὰρ[f] τοῦ Ἐπιφανίου, πυνθάνεται παρά τινων ὁ Ἰωάννης, ὡς ἡ βασίλισσα Εὐδοξία τὸν
2 Ἐπιφάνιον ἐξώπλισε κατ' αὐτοῦ. Καὶ θερμὸς ὢν τὸ ἦθος καὶ περὶ τὸν λόγον ἕτοιμος, μὴ μελλήσας διέξεισι ψόγον κοινῶς[g] κατὰ πασῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῦ

[c] Ita F. M. ἐλπίζω σὲ ceteri. "Magis placet lectio codicis F. ἔλπιζε μὴ ἐπιβῆναι τῆς σαυτοῦ πατρίδος. Nam si ἐλπίζω σε legeretur, dicendum esset, τῆς σῆς πατρίδος. Cum igitur σαυτοῦ legatur in omnibus libris, apparet legendum esse ἔλπιζε." VALESIUS.

[d] αὐτοῦ F. M.

[e] Titulum om. M.

[f] δὲ γὰρ M.

[g] Ita F. M. C. κοινὸν editt. et Niceph. xiii. 14.

rint qui ista narrarunt, equidem non possum affirmare. Utrique tamen illorum hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum. Post discessum enim mortuus est in navigio. Et Joannes haud multo post ex episcopali sede dejectus est, sicut in progressu narrationis docebimus.

CAPUT XV.

Quomodo post discessum Epiphanii, cum Joannes orationem adversus mulieres habuisset, ob eam causam collecta adversus ipsum synodo apud Chalcedonem, studio imperatoris et Augustæ, ecclesia expulsus est.

Etenim post discessum Epiphanii, quidam Joanni retulerunt, Epiphanium adversus ipsum subornatum fuisse ab Eudoxia Augusta. Ille cum esset suopte ingenio ferventior, et ad dicendum

3 λαοῦ. Ἁρπάζει τὸ πλῆθος τὸν λόγον, ὡς αἴνιγμα
κατὰ τῆς βασιλίδος λεχθέν· καὶ ὁ λόγος ἐκληφθεὶς
ὑπὸ τῶν κακουργούντων εἰς γνῶσιν ἄγεται τῶν κρα-
4 τούντων. Γνοῦσα δὲ ἡ Αὐγοῦστα, πρὸς τὸν βασιλέα
τὴν οἰκείαν ὕβριν ὠδύρατο, αὐτοῦ ὕβριν εἶναι λέγουσα
5 τὴν ἑαυτῆς. Παρασκευάζει οὖν, τὸν Θεόφιλον τα-
χεῖαν ποιεῖσθαι σύνοδον κατ' αὐτοῦ· συγκατασκευ-
άζει δὲ ταῦτα καὶ Σεβηριανός· ἔτι γὰρ τὴν λύπην
6 ἐφύλαττεν. Οὐ πολὺς οὖν ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ
παρῆν Θεόφιλος πολλοὺς ἐκ διαφόρων πόλεων ἐπι-
σκόπους κινήσας· τοῦτο δὲ[h] καὶ τοῦ βασιλέως ἐκέ-
7 λευε πρόσταγμα. Μάλιστα δὲ συνέρρεον, ὅσοι πρὸς
Ἰωάννην ἄλλος δι' ἄλλην αἰτίαν λελύπηντο· παρῆ-
8 σαν δὲ καὶ ὅσους τῆς ἐπισκοπῆς ἀπεκίνησε. Πολλοὺς
γὰρ ὁ Ἰωάννης καθηρήκει τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπισκόπων,
ὅτε διὰ τὴν Ἡρακλείδου χειροτονίαν ἀπεληλύθει ἐπὶ
9 τὴν Ἔφεσον. Πάντες οὖν συμφωνήσαντες εἰς τὴν
Χαλκηδόνα τῆς Βιθυνίας συνήρχοντο· τότε δὲ ἦν

[h] Τοῦτο γὰρ scribere voluit Valesius.

paratus, sine mora orationem habuit ad populum, quæ omnium generaliter mulierum vituperationem continebat. Eum sermonem vulgus ita accepit, quasi contra Augustam figurate dictus fuisset. Exceptus igitur a malevolis ad principum notitiam perfertur. Quo cognito, Augusta illatam sibi contumeliam apud imperatorem conquesta est, utriusque communem esse dicens hanc injuriam. Curat igitur ut Theophilus quamprimum synodum convocet adversus Joannem. Idem quoque urget Severianus: adhuc enim reconditam animo simultatem adversus Joannem gerebat. Elapso deinde brevi temporis spatio, advenit Theophilus una cum multis diversarum civitatum episcopis, quos ille suis literis evocaverat. Sed et imperatoris epistola idem fuerat imperatum. Præcipue tamen ii confluxere, qui Joanni variis de causis erant infensi. Adfuerunt præterea quos Joannes episcopatu dejecerat. Quippe Joannes multos in Asia deposuerat episcopos, tunc cum Heraclidis ordinandi causa profectus est Ephesum. Omnes igitur ex compacto Chalcedonem Bithyniæ conveniunt. Erat eo tempore

*ἐπίσκοπος τῆς Χαλκηδόνος Κυρῖνος ὄνομα, γένει Αἰ-
γύπτιος· ὅστις πολλὰ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἔλεγε,
τὸν ἀσεβῆ, τὸν ἀλαζόνα, τὸν ἀγόνατον ἀποκαλῶν·
ἥδοντο μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις οἱ ἐπίσκοποι.
10 Μαρουθᾶς δὲ Μεσοποταμίας ἐπίσκοπος ἄκων τὸν
πόδα τοῦ Κυρίνου ἐπάτησεν· ὁ δὲ ὀδυνηρῶς ἐκ
τούτου διατεθεὶς συνδιαβῆναι τοῖς ἐπισκόποις ἐπὶ τὴν
Κωνσταντινούπολιν οὐ δεδύνηται· ἀλλὰ μένει μὲν
αὐτὸς ἐν τῇ Χαλκηδόνι· οἱ δὲ ἄλλοι διεπεραιώθησαν.
11 Θεοφίλῳ δὲ οὐδενὸς τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπαντησάντων,
οὐδὲ τιμὴν τὴν εἰωθυῖαν παρεσχηκότων, φανερὸς γὰρ
ἐχθρὸς*[i] *ἐγινώσκετο, τῶν Ἀλεξανδρείων τὸ ναυτικὸν,
ἔτυχε γὰρ τότε παρεῖναι τὰ σιτηγοῦντα τῶν πλοίων,
12 ἀπαντήσαντα σὺν εὐφημίᾳ ἐδέξαντο. Ὁ δὲ παρῃτεῖτο
μὲν ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον εἰσελθεῖν· ἐν μιᾷ δὲ τῶν* 332
βασιλίδων οἰκίᾳ[k] *καταλύει, ᾗ προσωνυμία Πλακι-
13 διαναί. Τότε ἐντεῦθεν ἀνεκινοῦντο κατὰ Ἰωάννου κα-
τηγορίαι πολλαί· καὶ οὐκέτι μὲν τῶν Ὠριγένους βι-
βλίων μνεία τις ἦν· ἐπὶ ἑτέρας δὲ ἀτόπους κατηγορίας*

[i] *ἐχθρὸς λοιπὸν ἐγ.* F. M.

[k] Legendum *οἰκίων*, vel fortasse *βασιλικῶν οἰκίων*, sicut habet Nicephorus xiii. 15.

Chalcedonis episcopus Cyrinus quidam, genere Ægyptius, qui apud episcopos multa contra Joannem blaterabat, impium illum et arrogantem et inexorabilem vocans. Delectabantur quidem ejusmodi dictis episcopi. Sed Maruthas episcopus Mesopotamiæ, forte imprudens Cyrini pedem calcavit. Ille eo vulnere graviter affectus, Constantinopolim una cum reliquis episcopis transfretare non potuit. Sed ipse quidem mansit Chalcedone: reliqui vero Constantinopolim trajecerunt. Ceterum cum nullus ex clericis Theophilo obviam processisset, nec honorem consuetum exhibuisset: palam enim Joannis inimicus agnoscebatur: nautæ Alexandrini, quorum frumentariæ naves tunc forte aderant, obviam progressi, faustis illum acclamationibus excepere. Et ipse quidem in ecclesiam ingredi recusavit: sed in quandam imperialem domum, quæ Placidiana appellatur, divertit. Exinde multæ adversus Joannem accusationes moveri cœpere. Nec jam librorum Origenis ulla fiebat mentio: sed absurdas alias criminationes

14 ἐτρέποντο. Τούτων δὲ οὕτω προκατεσκευασμένων,
συνελθόντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν προαστείῳ Χαλκηδόνος
ᾧ ἐπώνυμον Δρῦς, καλοῦσιν εὐθὺς τὸν Ἰωάννην ἀπο-
15 λογησόμενον περὶ ὧν κατηγορεῖτο. Ἐκέλευον δὲ
παρεῖναι ἅμα αὐτῷ Σαραπίωνα καὶ Τίγριν εὐνοῦχον
πρεσβύτερον καὶ Παῦλον ἀναγνώστην· καὶ γὰρ
16 οὗτοι συγκατηγοροῦντο αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ὁ[l] Ἰωάννης
τοὺς καλοῦντας ὡς ἐχθροὺς παρεγράφετο[m], οἰκου-
μενικὴν δὲ ἐπεκαλεῖτο σύνοδον, μὴ μελλήσαντες[n],
17 τετράκις αὐτὸν ἐκάλεσαν. Τοῦ δὲ μὴ βουληθέντος
ἀπαντῆσαι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ λέγοντος, κατεψηφίσαντο
καὶ καθεῖλον αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν αἰτιασάμενοι,
18 μόνον δὲ ὅτι καλούμενος οὐχ ὑπήκουσε. Τοῦτο
ἀπαγγελθὲν περὶ ἑσπέραν πρὸς μεγίστην στάσιν
19 ἐξῆπτε τὸ πλῆθος. Καὶ διανυκτερεύοντες οὐ συνε-
χώρουν ἀφελκεσθαι τῆς ἐκκλησίας αὐτόν· ἀλλ' ἐβόων
δεῖν κρίνεσθαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐπὶ μείζονος συνεδρίου.
20 Τοῦ βασιλέως δὲ ἐκέλευε πρόσταγμα, ᾗ τάχος ἐξω-

l ὁ om. F. M.

m Ita F. quod scribendum esse monuit Valesius: παρεγγράφετο ceteri.

n μελήσαντες M.

intendebant. Quibus ad hunc modum præstructis, episcopi in suburbano Chalcedonis quod Quercus dicitur, congregati, Joannem confestim accersunt, ut criminibus quæ ipsi objiciebantur, responderet. Simul etiam Serapionem diaconum et Tigrim eunuchum presbyterum, et Paulum lectorem adesse jubent. Nam et isti una cum Joanne accusati fuerant. Sed quoniam Joannes exceptione utens, eos qui ipsum vocabant, tanquam inimicos rejiciebat, et ad generale concilium provocabat, illi nihil cunctati quater eum citaverunt. Cumque ille sistere se in judicio noluisset, sed idem semper responsum daret, condemnarunt eum ac deposuerunt: nullum ei crimen objicientes, nisi quod vocatus non paruisset. Ea res sub vesperam nuntiata, populum ad gravissimam seditionem excitavit. Itaque tota nocte excubantes, eum ab ecclesia abduci nequaquam siverunt: sed causam ejus in majore concilio dijudicandam esse proclamabant. Verum imperatoris jussione præscriptum fuerat, ut continuo expelleretur, et in exsilium abdu-

20 θεῖσθαι αὐτὸν, καὶ ἐπ' ἐξορίαν ἀπάγεσθαι. Τοῦτο γνοὺς ὁ Ἰωάννης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν καθαίρεσιν περὶ τὸ μεσημβρινὸν ἑαυτὸν ἐξέδωκε, λαθὼν τὸ πλῆθος· ἐφυλάττετο γὰρ μή τις ταραχὴ γένηται δι' αὐτόν· καὶ ὁ μὲν ἀπήγετο.

ΚΕΦ. Ιϛ.

Ὡς τοῦ[o] λαοῦ στασιάσαντος διὰ τὴν ἀπαγωγὴν Ἰωάννου, Βρίσων ὁ τῆς βασιλίδος Εὐνοῦχος ἀποσταλεὶς πάλιν αὐτὸν ἐπανήγαγεν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

1 Ὁ δὲ λαὸς ἀφόρητα ἐστασίαζεν. Οἷα δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι, πολλοὶ τῶν ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν ἐχόντων ἐπὶ οἶκτον μετεβάλλοντο, καὶ συκοφαντεῖσθαι ἔλεγον, ὃν μικρῷ ἔμπροσθεν καθῃρημένον
2 ἐπεθύμουν θεάσασθαι. Πλείους οὖν καὶ διὰ τοῦτο ἐγίνοντο οἱ καταβοῶντες καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς
3 συνόδου τῶν ἐπισκόπων. Μάλιστα δὲ Θεοφίλῳ τῆς σκευωρίας τὴν αἰτίαν ἐτίθεσαν· οὐ γὰρ ἔτι λανθάνειν ἐπὶ τοῖς σκευωρημένοις ἐδύνατο· ἐκ πολλῶν

[o] titulum om. M.

ceretur. Quo comperto, Joannes tertio post damnationem die, circa meridiem ultro se ipse tradidit, inscia populi multitudine. Cavebat enim ne ipsius causa tumultus excitaretur. Et Joannes quidem abducebatur in exsilium.

CAPUT XVI.

Qualiter exorta populi seditione eo quod Joannes in exsilium duceretur, Briso eunuchus Augustæ missus, eum Constantinopolim reduxit.

Populus vero horrendum in modum tumultuabatur. Utque in hujusmodi rebus usu venire solet, qui prius infenso in illum animo erant, miseratione movebantur: eumque calumniam passum esse dicebant, quem paulo antea depositum videre optaverant. Hanc igitur ob causam plures erant qui tam adversus imperatorem, quam contra concilium episcoporum vociferabantur. Sed præcipue in Theophilum culpam hujus calumniæ conferebant. Neque enim amplius fraus ejus in obscuro esse poterat: idque tum ex aliis multis indiciis, tum ex eo maxime, quod statim post Joannis

μὲν οὖν καὶ ἄλλων τεκμηρίων, μάλιστα δὲ ὅτι τοῖς περὶ Διόσκορον τοῖς ἐπιλεγομένοις Μακροῖς εὐθὺς 333
4 μετὰ τὴν Ἰωάννου καθαίρεσιν ἐκοινώνησε. Τότε δὴ καὶ Σεβηριανὸς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκων εὐκαίρως ἔδοξε διασύρειν τὸν Ἰωάννην, φήσας, εἰ καὶ διὰ[p] μηδὲν ἄλλο κατέγνωστο Ἰωάννης, ἀλλ' οὖν γε ἱκανὸν ἔγκλημα πρὸς καθαίρεσιν, τὸ ἀλαζονικὸν ἦθος αὐτοῦ· πάντα μὲν γὰρ τὰ ἁμαρτήματα συγχωρεῖται τοῖς ἀνθρώποις, ὑπερηφάνοις δὲ ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται, ὡς
5 διδάσκουσιν αἱ θεῖαι γραφαί. Ταῦτα λεχθέντα φιλονεικότερον ἐποίει τὸ πλῆθος· διὸ τὴν ἀνάκλησιν
6 ταχεῖαν ὁ βασιλεὺς ἐποίησε γενέσθαι. Πεμφθεὶς οὖν Βρίσων ὁ τῆς βασιλίδος εὐνοῦχος καταλαμβάνει αὐτὸν ἐν Πρενέτῳ, ἐμπόριον δὲ τοῦτο καταντικρὺ τῆς Νικομηδείας κείμενον, καὶ ἀναστρέφει αὐτὸν ἐπὶ τὴν
7 Κωνσταντινούπολιν. Ἐπεὶ δὲ ἀνακληθεὶς Ἰωάννης οὐ πρότερον εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν προῃρεῖτο, ἢ ἐν μείζονι δικαστηρίῳ ἀθωωθῆναι, ἐν προαστείῳ[q] ὃ κα-
8 λεῖται Μαριαναὶ τέως ἐπέμενε. Παρέλκοντος δὲ αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλομένου εἰς τὴν πόλιν ἐπανελθεῖν,

[p] Ita M. διὰ om. ceteri. [q] τε ὃ F. C.

depositionem, cum Dioscoro ejusque fratribus qui Longi dicebantur, communicasset. Tunc etiam Severianus, cum in ecclesia verbum Dei prædicaret, visus est importune Joannem carpere, ita dicens: Etsi ob nihil aliud esset condemnatus Joannes, ejus tamen insolentia satis grave crimen est, ut ob eam solam deponi meruerit. Cuncta enim reliqua peccata hominibus condonantur. Superbis vero Deus resistit, ut sacræ Scripturæ docent. Hæc dicta, plebis animos ad majorem pervicaciam provocarunt. Quamobrem imperator eum celerrime revocari jussit. Missus igitur Briso eunuchus Augustæ, offendit illum Præneti, quod emporium est ex adverso Nicomediæ situm: et Constantinopolim eum redire jubet. Sed quoniam Joannes ab exsilio revocatus, negabat se urbem ingressurum esse, nisi prius in majore judicum consessu innocentiam suam probasset, mansit interim in suburbano quod Marianæ appellatur. Porro dum moras necteret, nec civitatem ingredi vellet, plebs ad indignationem prorupit: statimque in ipsos impe-

ἠγανάκτει τὸ πλῆθος, καὶ ᾗ τάχος βλάσφημα κατὰ
τῶν κρατούντων ἠφίεσαν ῥήματα· διὸ καὶ ἀνάγκην
9 ἐπέθηκαν τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ. Ἀπαντῆσαν οὖν τὸ
πλῆθος σὺν πολλῇ σεβασμίῳ τιμῇ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν
εὐθὺς ἄγουσι· καὶ παρεκάλουν, ἔν τε τῷ ἐπισκοπικῷ
θρόνῳ καθέζεσθαι, καὶ συνήθως τῷ λαῷ τὴν εἰρήνην
10 ἐπεύξασθαι. Τοῦ δὲ παραιτουμένου, καὶ λέγοντος
ὅτι τοῦτο δεῖ κρίσει γενέσθαι, καὶ δεῖν τοὺς καταψη-
φισαμένους πάλιν ἀποψηφίσασθαι, ἐξεκαίετο τὸ πλῆ-
θος, ἰδεῖν αὐτὸν καθήμενον ἐν τῷ θρόνῳ ποθοῦντες,
11 καὶ πάλιν αὐτοῦ διδάσκοντος ἀκροᾶσθαι. Ἐξίσχυσεν[r]
ὁ λαὸς ταῦτα κατεργάσασθαι· καὶ καθίσας ὁ Ἰω-
άννης εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον συνήθως μὲν τὴν
εἰρήνην τῷ λαῷ ἐπηύξατο· προσαναγκασθεὶς δὲ,
12 καὶ ἐδίδαξε. Τοῦτο πραχθὲν τοῖς ἀπεχθῶς ἔχουσι
πρὸς αὐτὸν ἑτέρας σκευωρίας παρέσχεν ὑπόθεσιν·
ἀλλὰ περὶ τούτου μὲν τέως ἡσύχαζον.

[r] καὶ λοιπὸν additum in marg. ante ἐξίσχυσεν M.

ratores maledicta congessit. Qua de causa Joannes redire coactus est. Obviam ergo progressa multitudo vulgi, eum cum summa reverentia in ecclesiam recta deducit: orans ut in episcopali cathedra sedere, et pro more solito pacem populo apprecari velit. Cum ille recusaret, diceretque id judicum decreto fieri debere, et oportere ut ii a quibus condemnatus esset, mutata sententia ipsum absolverent, populus magis magisque incendebatur, eum in cathedra sedentem videre, et concionantem iterum audire, votis omnibus concupiscens. Pervicit tandem populus ut ista fierent. Joannes ergo in episcopali solio residens, sicut antea consueverat, pacem populo pronuntiavit: ac præterea necessitate compulsus, sermonem habuit ad populum. Ea res adversariis Joannis alterius criminationis ansam præbuit. Verum hac de re tum quidem nihil dixerunt.

ΚΕΦ. ΙΖ. 334

῾Ως[s] διὰ τὸ[t] βούλεσθαι Θεόφιλον τὰ καθ' ῾Ηρακλείδου ἀπόντος ἐξετάζεσθαι, τοῦ ᾿Ιωάννου ἀντιλέγοντος, συμπληγάδος γενομένης, πολλοὶ ἀπώλοντο μεταξὺ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ τῶν ᾿Αλεξανδρέων· ἐφ' οἷς φοβηθεὶς Θεόφιλος καί τινες τῶν ἐπισκόπων τῆς πόλεως ἐξεληλύθασι.

1 Πρότερον δὲ τὰ[u] κατὰ τὴν χειροτονίαν ῾Ηρακλείδου
ἀναζητεῖσθαι Θεόφιλος παρεσκεύαζεν, ὅπως εἰ δύ-
ναιτο, ταύτην γοῦν ἀφορμὴν λάβοι πρὸς τὴν ᾿Ιωάννου
2 καθαίρεσιν. ῾Ηρακλείδης μὲν οὖν οὐ παρῆν· ἐκρίνετο
δὲ ἀπὼν, ὡς εἴη τυπτήσας τινὰς ἀδίκως, ἁλύσει τε
δήσας, καὶ πομπεῦσαι ποιήσας διὰ μέσης τῆς ᾿Εφε-
3 σίων πόλεως. Τῶν τοίνυν περὶ ᾿Ιωάννου[x] λεγόντων,
μὴ δεῖν κατὰ ἀπόντων κριτήριον ποιεῖσθαι, οἱ ἐκ τῆς
᾿Αλεξανδρείας ἐφιλονείκουν, δεῖν δέχεσθαι τοὺς κατη-
γοροῦντας ῾Ηρακλείδου, εἰ καὶ κατηγοροῦσιν ἀπόντος
4 αὐτοῦ. Στάσις οὖν ἐντεῦθεν καὶ διαπληκτισμὸς με-
ταξὺ τῶν[y] Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ᾿Αλεξαν-

s Titulum om. M.

t Ita F. τοῦ ceteri.

u Ita F. M. "Scribendum est τὰ κατὰ τὴν, ut legitur apud Georgium Alexandrinum in vita Joannis Chrysostomi." [c. 48. Vid. Chrysost. Op. ed. Savil. t. viii. p. 225.] VALESIUS. τὰ om. ceteri.

x ᾿Ιωάννην correctum M. quod præstat.

y Legendum τῶν τῆς.

CAPUT XVII.

Quomodo cum Theophilus Heraclidis absentis causam examinari vellet, et Joannes reclamaret, orta contentione inter Constantinopolitanos et Alexandrinos, multi utrimque ceciderunt. Qua re territus Theophilus aliique episcopi, ex civitate aufugerunt.

Prius vero Heraclidis ordinationem in quæstionem vocari curavit Theophilus, ut inde, si posset, occasionem arriperet ad Joannem exauctorandum. Et ipse quidem Heraclides non aderat: absens tamen judicabatur, quasi quosdam injuste verberasset, et catenis vinctos per mediam Ephesiorum urbem traduxisset. Cumque Joannes ejusque fautores dicerent, de absentibus judicium fieri non debere, contra Alexandrini contendebant admittendos esse accusatores Heraclidis, licet eum absentem accusarent. Gravis inde seditio, et concertatio inter Constantinopolitanos et Alexandrinos conflata est. Commissaque pugna multi vulnerati, quidam

5 δρείας ἐγίνετο σύντονος. Καὶ γενομένης συμπλη-
γάδος, πολλοὶ μὲν τραύματα ἔλαβον, ὀλίγοι δὲ καὶ
6 ἀπώλοντο. Ταῦτα εἰδὼς Θεόφιλος εὐθὺς ὡς εἶχεν
ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔφυγε· τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
ἐποίουν ἐπίσκοποι πλὴν ὀλίγων οἳ τὰ Ἰωάννου ἠσπά-
ζοντο· καὶ πάντες εἰς τὰ ἑαυτῶν φυγῇ ἀπεχώρησαν[z].
7 Τούτων οὕτω γενομένων, ἐν καταγνώσει μὲν τοῖς
πᾶσιν ὁ Θεόφιλος ἦν· ηὔξησε δὲ τὸ κατ' αὐτοῦ
μῖσος τὸ αὖθις αὐτὸν μηδὲν ὑποστειλάμενον τὰ Ὠρι-
8 γένους ἀσκεῖσθαι βιβλία. Ἐρωτηθεὶς οὖν ὑπό τινος,
πῶς ἃ ἀπεκήρυξε, ταῦτα ἀσπάζεται πάλιν, ταῦτα
9 ἀπεκρίνατο. Τὰ Ὠριγένους ἔοικε βιβλία λειμῶνι[a]
πάντων ἀνθέων· εἴ τι οὖν ἐν αὐτοῖς ἐφεύρω καλὸν,
τοῦτο δρέπομαι· εἰ δέ τι μοι ἀκανθῶδες φανείη,
10 τοῦτο ὡς κεντοῦν ὑπερβαίνω. Τοιαῦτα Θεόφιλος
ἀπεκρίνατο, μὴ λογισάμενος τὸ τοῦ σοφοῦ Σολο-
μῶντος· ὅτι Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα, καὶ οὐκ
ὀφείλουσι λακτίζειν πρὸς αὐτοὺς οἱ ὑπὸ τῶν θεωρη-
11 μάτων κεντούμενοι. Διὰ ταῦτα μὲν δὴ ἐν καταγνώσει
παρὰ πᾶσιν ὁ Θεόφιλος ἦν. Διόσκορος δὲ εἷς τῶν

[z] Ita F. M. ἀνεχώρησαν editt.

[a] λειμῶνι πλήρει correct. ab ead. manu M. Tum ἀνθέων συγκεῖσθαι C.

etiam interempti sunt. Hæc cum videret Theophilus, illico Alexandriam profugit. Idem alii quoque fecerunt episcopi, præter paucos qui Joannis partes tuebantur: cunctique arrepta fuga, ad suas sedes reverterunt. His ita gestis, Theophilus omnium judicio condemnabatur. Auxit porro odium contra illum, quod Origenis libros absque verecundia legere deinceps non cessabat. Cuidam certe interroganti cur libros quos damnaverat, rursus amplecteretur, in hunc modum respondit. Similes sunt Origenis libri prato cujusque generis floribus exornato. Si quid ergo in illis mihi occurrit boni, illud decerpo. Si quid vero spinosum apparuerit, hoc, utpote quod pungit, missum facio. Hæc sunt quæ respondit Theophilus: non reputans animo sententiam illam sapientissimi Salomonis: Verba sapientum similia esse boum stimulis, nec adversus ea calcitrare debere illos qui arcanis eorum sensibus punguntur. Et Theophilus quidem his de causis om-

Μακρῶν, ὁ τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπίσκοπος, ὀλίγον ὕστε-
ρον μετὰ τὴν Θεοφίλου φυγὴν ἐτελεύτησε· καὶ ταφῆς 335
ἠξιώθη λαμπρᾶς, ἐν τῷ μαρτυρίῳ[b] τῷ ἐν τῇ Δρυῒ
κηδευθεὶς, ἔνθα διὰ Ἰωάννην γέγονεν ἡ σύνοδος.
12 Ἰωάννης δὲ ταῖς διδασκαλίαις ἐσχόλαζε, καὶ χειρο-
τονεῖ Σαραπίωνα τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἡρακλείας ἐπίσκο-
πον, δι' ὃν τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος ἐγήγερτο· μετ' οὐ
πολὺ δὲ ταῦτα ἐπισυνέβη γενέσθαι.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Περὶ[c] τῆς ἀργυρᾶς στήλης τῆς Εὐδοξίας, καὶ ὡς διὰ τοῦτο πάλιν Ἰωάννης[d] τῆς ἐκκλησίας ἐξωσθεὶς εἰς ἐξορίαν ἀπήγετο.

1 Τῆς Αὐγούστης Εὐδοξίας ἀνδριὰς ἀνέστη ἀργυ-
ροῦς ἐπὶ κίονος πορφυροῦ χλανίδα ἐνδεδυμένος·
ἕστηκε δὲ οὗτος ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, οὔτε ἐγγὺς
οὔτε πόρρω τῆς ἐκκλησίας, ᾗ ἐπώνυμον Σοφία· ἀλλὰ
διείργει[e] ἄμφω μέση πλατείας ὁδός· ἐπὶ τούτῳ
2 συνήθως δημώδεις ἤγοντο παιδιαί. Ἰωάννης δὲ ὕβριν

[b] μαρτυρείῳ M.
[c] Titulum om. M.
[d] ὁ ἰωάννης F.
[e] διεῖργεν ἄμφω μέσον πλατεῖα M.

nium suffragio damnabatur. Ceterum Dioscorus Hermupoleos episcopus, unus eorum qui Longi appellabantur, paulo post fugam Theophili, ex hac vita migravit, et splendidissima honoratus est sepultura, conditus scilicet in basilica quæ est ad Quercum, in qua propter Joannem synodus fuerat congregata. Joannes interim concionibus ecclesiasticis operam dabat. Quo tempore et Serapionem, cujus causa odium adversus ipsum exarserat, Heracleæ in Thracia episcopum constituit. Nec multo post ista etiam evenerunt.

CAPUT XVIII.

De argentea Eudoxiæ statua : et quomodo Joannes ob eam ecclesia denuo pulsus, in exsilium abductus est.

Argentea statua Eudoxiæ Augustæ supra columnam purpuream erecta fuerat, amicta muliebri stola. Stabat hæc in edita basi, nec admodum contigua ecclesiæ quæ Sophia cognominatur ; nec ab ea procul dissita : sed inter utramque media dumtaxat plateæ via interjecta erat. Ad eam statuam popularium lusus

τὰ γινόμενα τῆς ἐκκλησίας νομίζων, τὴν[f] συνήθη τε
παρρησίαν ἀνακτησάμενος πάλιν τὴν ἑαυτοῦ γλῶτταν
3 κατὰ τῶν ταῦτα ποιούντων ἐξώπλιζε. Καὶ δέον τοὺς
κρατοῦντας λόγῳ παρακλητικῷ πείθειν παῦσαι τῆς[g]
παιδιᾶς, ὁ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίει· καταφορικῇ δὲ τῇ
γλώσσῃ χρησάμενος ἔσκωπτε τοὺς γενέσθαι ταῦτα
4 κελεύσαντας. Ἡ δὲ βασίλισσα πάλιν εἰς ἑαυτὴν
εἷλκε τὰ γενόμενα· καὶ ὕβριν ἑαυτῆς τοὺς ἐκείνου
λόγους νομίζουσα, πάλιν παρασκευάζει σύνοδον ἐπι-
5 σκόπων συνάγεσθαι κατ᾽ αὐτοῦ. Αἰσθόμενος δὲ ὁ
Ἰωάννης τὴν περιβόητον ἐκείνην ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας
διεξῆλθεν ὁμιλίαν, ἧς ἡ ἀρχή· Πάλιν Ἡρωδιὰς μαί-
νεται, πάλιν ταράσσεται, πάλιν ὀρχεῖται, πάλιν ἐπὶ
πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου ζητεῖ λαβεῖν· τοῦτο
6 πλέον πρὸς[h] ὀργὴν ἐξῆψε τὴν βασιλίδα. Καὶ μετ᾽ οὐ
πολὺ παρῆσαν οἱ ἐπίσκοποι, Λεόντιος ἐπίσκοπος
Ἀγκύρας τῆς μικρᾶς Γαλατίας, Ἀμμώνιος Λαοδι-
κείας τῆς ἐν Πισιδίᾳ, Βρίσων Φιλίππων τῶν ἐν
Θρᾴκῃ, Ἀκάκιος Βεροίας[i] τῆς ἐν Συρίᾳ, καὶ ἄλλοι

f Ita F.M.C. τῇ συνηθείᾳ editt.

g Legendum est τὰς παιδίας. Tum ὁ δὲ om. M.

h Ita F.M. εἰς ὀργὴν editt.

i βεροίας, supra scripto ρ, M.

celebrari consueverant. Porro Joannes, cum ad contumeliam ecclesiæ ista fieri censeret, pristinam loquendi libertatem resumens, contra eos qui hæc agebant, linguam suam denuo armavit. Et cum blanda hortatione potius persuadere debuisset principibus, ut ab hujusmodi ludicro abstinerent, istud quidem non præstitit: sed eloquentiæ suæ impetu abreptus, probris eos appetiit, qui ista fieri præceperant. Hoc factum Augusta iterum ad se rapit: et Joannis verba contumeliam suam reputans, rursus episcoporum synodum adversus illum congregari curat. Id ubi sensit Joannes, celebrem illam in ecclesia habuit orationem, cujus initium est, Rursus Herodias furit: rursus turbatur: rursus saltat: rursus Joannis caput in disco accipere concupiscit. Ea res Augustam multo amplius exacerbavit. Nec multo post advenerunt episcopi: Leontius scilicet episcopus Ancyræ quæ est in Galatia: Ammonius Laodiceæ quæ est in Pisidia: Briso Philipporum Thraciæ: Acacius Berœæ quæ est in Syria, et quidam alii. Qui cum ades-

τινές· παρόντων δὲ τούτων, ἀνεκινοῦντο οἱ πρώην
κατήγοροι. Ἰωάννης μὲν οὖν ἐθάρρει ἐπὶ τούτοις, καὶ
7 ἠξίου ἐπιζητεῖσθαι τὰ κατηγορούμενα· τῆς δὲ ἑορτῆς
τῶν γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος ἐπελθούσης, ὁ βασιλεὺς 40
εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνήθως οὐκ ἀπήντα· ἀλλὰ δηλοῖ 336
τῷ Ἰωάννῃ, ὡς οὐ πρότερον αὐτῷ κοινωνήσει, πρὶν
8 ἂν πρότερον ἀποδύσηται[k] τὰ ἐγκλήματα. Ἐπεὶ δὲ τοῦ
Ἰωάννου θαρροῦντος οἱ κατήγοροι δειλότεροι ἐδεί-
κνυντο, οἱ παρόντες ἐπίσκοποι ἄλλο μὲν ἐρευνῶν οὐδέν·
μόνον δὲ τοῦτο δεῖν εἰς κρίσιν ἄγεσθαι ἔλεγον, ὅτι
μετὰ τὴν καθαίρεσιν, μὴ ψηφισαμένης τῆς συνόδου
9 αὐτῷ[l], εἰς τὸν θρόνον εἰσεπήδησε. Τοῦ δὲ λέγοντος,
ὡς ἑξηκονταπέντε ἐπίσκοποι κοινωνήσαντες αὐτῷ
10 ἐψηφίσαντο, οἱ περὶ Λεόντιον ἀντεπῆγον· Ἀλλὰ
πλείους, ὦ Ἰωάννη, κατεψηφίσαντό σου ἐν τῇ συν-
11 όδῳ. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ὁ Ἰωάννης τὸν κανόνα τοῦτον
οὐ τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας ἀλλὰ τῶν Ἀρειανῶν εἶναι
ἔλεγεν, οἱ γὰρ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες ἐπὶ τῇ
καθαιρέσει τῆς ὁμοουσίου πίστεως, ἀπεχθείᾳ τῇ πρὸς

k Ita F. M. ἀποδύηται editt.
l συνόδου, ἑαυτῷ F. idem, et αὐτὸς additum in marg. ab eadem manu ante ἑαυτῷ, M.

sent, hi qui prius Joannem accusaverant iterum excitati sunt. At Joannes coram istis judicibus fidenti erat animo: postulabatque ut de criminibus sibi objectis inquireretur. Interea vero cum natalis dies Servatoris illuxisset, imperator ad ecclesiam, sicut consueverat, non processit: sed Joanni mandavit, se non prius communicaturum cum illo, quam illata sibi crimina diluisset. Porro cum accusatores Joannis ob excelsam illius fiduciam cadere animis viderentur, episcopi qui aderant reliqua quidem omnia scrutari supersederunt: de hoc autem uno quæstionem habendam esse dixerunt, quod post depositionem absque synodi auctoritate, suo ipsius arbitrio in episcopalem sedem invasisset. Cumque ille diceret, quinque et sexaginta episcopos qui ipsi communicaverant, istud decrevisse: Leontius contra, Plures, inquit, fuere, o Joannes, qui te in synodo condemnarunt. Rursus cum Joannes contenderet, non ecclesiæ catholicæ, sed Arianorum canonem illum esse: episcopi enim olim Antiochiæ congregati ad ever-

Ἀθανάσιον τὸν κανόνα ἐξέδωκαν, μὴ προσδεξάμενοι τὰς[m] ἀπολογίας κατεψηφίσαντο· μὴ νοήσαντες, ὅτι τῷ κανόνι τούτῳ χρησάμενοι καὶ Ἀθανάσιον καθεῖ-
12 λον. Ταῦτα πέπρακται, ἐγγιζούσης τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα· δηλοῖ οὖν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἰωάννῃ μὴ δύνασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν, ὅτι δύο αὐτοῦ
13 κατεψηφίσαντο σύνοδοι. Ἤργει οὖν ὁ Ἰωάννης 337
λοιπὸν, οὐδαμῶς τε εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατήρχετο.
14 Εὐθὺς οὖν πάντες οἱ αὐτῷ προσκείμενοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρήσαντες τὸ μὲν Πάσχα ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῷ τῷ ἐν[n] Κωνσταντιαναῖς ἐπετέλεσαν· σὺν αὐτοῖς δὲ πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ
15 ἄλλοι ἱερατικοῦ τάγματος. Ἐξ ἐκείνου τε κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐν διαφόροις τόποις ποιούμενοι Ἰωαν-
16 νῖται προσηγορεύθησαν. Ἰωάννης δὲ ἐπὶ δύο μῆνας οὐδαμοῦ προέβαινεν, ἕως ὅτου βασιλέως ἐκέλευε πρόσ-
17 ταγμα εἰς ἐξορίαν ἀπάγεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἀπήγετο τῆς ἐκκλησίας ἑλκυσθείς· τινὲς δὲ τῶν Ἰωαννιτῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὴν ἐκκλησίαν ἐνέπρησαν.

[m] οὖν (punctis signatum) τὰς M. [n] ἐν om. M.

tendam consubstantialis fidem, præ odio quo adversus Athanasium flagrabant, eum canonem condiderunt: Leontius et ceteri repudiata ejus defensione, sententiam in illum dixerunt: istud minime reputantes, quod hac regula usi, ipsum etiam Athanasium deposuissent. Hæc gesta sunt festo Paschæ die appropinquante. Imperator igitur Joanni significavit, non posse se ad ecclesiam venire, eo quod ille duabus jam synodis esset condemnatus. Itaque Joannes deinceps quievit, nec amplius ad ecclesiam perrexit. Proinde omnes qui ejus partibus adhærebant, relicta confestim ecclesia, pascha celebrarunt in publicis thermis quæ Constantianæ dicuntur. Erant cum illis multi episcopi ac presbyteri, aliique ecclesiastici ordinis viri: qui quoniam exinde collectas variis in locis seorsum agere instituerunt, Joannitæ sunt nominati. Joannes vero bimestri spatio in publicum non processit, donec imperatoris præcepto jussus est in exsilium duci. Et ille quidem ab ecclesia abstractus, procul abducebatur. Quidam autem ex Joannitis eo ipso die ecclesiam incenderunt. Quæ dum

18 Καιομένης δὲ αὐτῆς, ἄνεμος ἀπηλιώτης πνεύσας καὶ
τὸν οἶκον τῆς συγκλήτου γερουσίας κατέκαυσε. τοῦτο
γέγονε τῇ εἰκάδι τοῦ Ἰουνίου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Ὀνω- A. D. 404.
19 ρίου ἕκτη, ἣν σὺν Ἀρισταινέτῳ ἐδίδου. Ὅσα μὲν
οὖν διὰ τὸν γεγενημένον ἐμπρησμὸν ὁ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως ὕπαρχος, ᾧ ὄνομα ἦν Ὀπτάτος, Ἕλλην
τὴν θρησκείαν ὑπάρχων καὶ διὰ τοῦτο τοὺς Χριστι-
ανοὺς μισῶν, κατὰ τῶν φιλούντων τὸν Ἰωάννην
ἔπραξε, καὶ ὡς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐκόλασεν, παρα-
λιπεῖν μοι δοκῶ.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Περὶ Ἀρσακίου[o] τοῦ μετὰ Ἰωάννην χειροτονηθέντος καὶ περὶ Κυρίνου τοῦ Χαλκηδόνος.

1 Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διελθουσῶν, χειροτονεῖται ἐπί-
σκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἀρσάκιος· ὃς ἀδελφὸς 338
μὲν ἐγεγόνει Νεκταρίου, τοῦ πρὸ Ἰωάννου τὴν ἐπι-
σκοπὴν καλῶς διοικήσαντος, γηραιὸς δὲ σφόδρα,
2 ὑπὲρ γὰρ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐτύγχανεν ὤν. Καὶ τούτου
δι' ὑπερβολὴν πρᾳότητος τὴν ἐπισκοπὴν ἡσύχως διέ-

[o] Περὶ ἀρσακίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως M.

arderet, subsolano vento vehementius flante, curia etiam in qua senatus haberi solet, conflagravit. Id accidit XII. die calendas Julii, Honorio sextum et Aristæneto consulibus. Porro quibus malis Optatus præfectus urbis Constantinopolitanæ, religione Gentilis, atque ideo Christianis infensus, Joannis amicos propter hoc incendium affecerit, et quomodo multos eorum capitali animadversione sustulerit, omittendum puto.

CAPUT XIX.

De Arsacio qui post Joannem ordinatus est, et de Cyrino Chalcedonis episcopo.

Paucis post diebus Arsacius Constantinopoleos episcopus constituitur: qui frater quidem erat Nectarii, ejus qui episcopatum regiæ urbis ante Joannem optime administraverat: sed admodum senex. Jam enim octogesimum ætatis annum impleverat. Qui dum ob singularem mansuetudinem episcopatum tranquille guber-

ποντος, ὁ τῆς Χαλκηδόνος ἐπίσκοπος Κυρῖνος, οὗ
τὸν πόδα ἄκων Μαρουθᾶς ὁ Μεσοποταμίας ἐπίσκοπος
ἐπάτησεν, οὕτω κακῶς διετέθη, ὡς σηπεδόνα ποιῆσαι,
καὶ γενέσθαι ἀνάγκην ὥστε ἀποπρισθῆναι τὸν πόδα.
3 Οὐχ ἅπαξ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀλλὰ πλειστάκις ἀπεπρί-
ζετο· ἐπενέμετο γὰρ τὸ πάθος καὶ[p] ὅλον τὸ σῶμα,
ὥστε καὶ τὸν ἕτερον πόδα μεταλαβόντα τοῦ κακοῦ
4 τὸ αὐτὸ ὑπομεῖναι. Τούτου χάριν δὲ πεποίημαι
μνήμην, ὅτι πολλοὶ ἔφασκον διὰ τὴν εἰς Ἰωάννην
βλασφημίαν ταῦτα παθεῖν τὸν Κυρῖνον, ὅτι ἀγόνατον
αὐτὸν συνεχῶς ἀπεκάλει, ὥς μοι καὶ πρότερον εἴρηται.
5 Ἐπειδὴ δὲ συνέβη καὶ χάλαζαν παμμεγεθεστάτην ἐν
τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ περὶ τὰ αὐτῆς κατενεχθῆναι
προάστεια, γέγονε δὲ τοῦτο ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ, περὶ
τὴν τριακάδα τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, τοῦτο ἔλεγον
κατὰ Θεοῦ μῆνιν γενέσθαι ἐπὶ τῇ ἀκρίτῳ καθαιρέσει
6 Ἰωάννου. Ηὔξησε δὲ τοὺς τοιούτους λόγους καὶ ἡ
τῆς βασιλίδος ἐπιγενομένη τελευτή· τετάρτῃ γὰρ
ἡμέρᾳ μετὰ τὸ κατενεχθῆναι τὴν χάλαζαν ἐτελεύ-

[p] Pro καὶ legendum est καθ'.

naret, Cyrinus Chalcedonis episcopus, cujus pedem Maruthas episcopus Mesopotamiæ imprudens calcaverat, adeo male affectus est eo casu, ut putrefacto pede, necesse habuerit eum abscindere. Neque vero id semel factum est, sed sæpius iterata sectio. Totum enim corpus depascebatur vis mali: adeo ut alter quoque pes eo correptus malo, idem remedium sustinuerit. Hujus autem rei idcirco mentionem feci, quod plerique affirmabant, Cyrinum hæc passum esse propter probra et convicia quæ in Joannem conjecerat: quippe qui durum et inexorabilem eum identidem appellaret, sicut antea dixi. Et quoniam inusitatæ magnitudinis grando, tam Constantinopoli, quam in ejus suburbanis forte sub idem tempus ceciderat: id autem contigit pridie calendas Octobres, consulibus supra memoratis: hoc divina ultione factum esse dicebant ob injustam Joannis depositionem. Mors Augustæ statim subsecuta, auctoritatem hujusmodi sermonibus addidit. Quarto siquidem die post delapsam grandinem migravit e vita. Alii vero affirmabant Joannem merito fuisse depositum, eo quod

7 τησεν. Ἄλλοι δὲ ἔφασκον δίκαια πεπονθέναι τὸν Ἰωάννην ἐπὶ τῇ καθαιρέσει, ὅτι πολλὰς ἐκκλησίας τῶν Ναυατιανῶν καὶ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν καὶ ἄλλων τινῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λυδίαν γενόμενος ἔλαβεν, ἡνίκα διὰ τὴν Ἡρακλείδου χειροτονίαν

8 ἐπὶ τὴν Ἔφεσον ἐστάλη. Ἀλλὰ πότερον δικαία ἡ καθαίρεσις Ἰωάννου κατὰ τὸν λόγον τῶν λυπηθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐγένετο, ἢ Κυρῖνος δικαίαν τῆς βλασφημίας ἐδίδου δίκην, καὶ πότερον διὰ Ἰωάννην ἡ χάλαζα κατηνέχθη, καὶ ἡ βασίλισσα ἐτελεύτησεν, ἢ ταῦτα δι' ἑτέρους ἐγίνετο λόγους, ἢ καὶ δι' ἀμφότερα, Θεὸς ἂν εἰδείη, ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας κριτὴς δίκαιος· ἐγὼ δὲ τὰ τότε θρυλούμενα[q] ἔγραψα.

ΚΕΦ. Κ. 339

Ὡς[r] μετὰ Ἀρσάκιον Ἀττικὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον κατέσχεν.

1 Ἀρσάκιος δὲ οὐ πολὺν ἐπεβίω τῇ ἐπισκοπῇ χρόνον· τῇ γὰρ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Στελίχωνος τὸ δεύτερον καὶ Ἀνθεμίου, περὶ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ Νοεμ- A. D. 405.

[q] Ita F. M. θρυλλούμενα editt. [r] Περὶ ἀττικοῦ. M.

olim in Asia ac Lydia constitutus, multas Novatianorum et Quartadecimanorum aliorumque ecclesias invasisset, tunc scilicet cum Heraclidis ordinandi causa Ephesum profectus est. Verum utrum justa fuerit Joannis depositio, sicuti dictum est ab iis qui Joanni erant infensi: vel utrum Cyrinus debitas maledicentiæ suæ pœnas dederit: et utrum propter Joannem grando ceciderit et Augusta interierit: an ob alias quasdam causas; an ob utrumque ista simul contigerint, Deus occultorum cognitor novit, qui ipsius quoque veritatis justus est judex. Ego ea quæ tunc temporis crebris hominum sermonibus jactabantur, scriptis prodidi.

CAPUT XX.

Quomodo post mortem Arsacii, Atticus Constantinopolitanam sedem obtinuit.

Ceterum Arsacius post susceptum episcopatum non diu supervixit. Sequente enim anno, id est Stilichone iterum et Anthemio consulibus, die tertio Idus Novembris mortem obiit. Cum autem

2 βρίου μηνὸς ἐτελεύτησε. Περισπουδάστου δὲ πολλοῖς γενομένης τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλοῦ διαδραμόντος χρόνου, τῇ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Ἀρκαδίου τὸ ἕκτον, καὶ Πρόβου, προεβλήθη εἰς τὴν A. D. 406.
3 ἐπισκοπὴν ἀνὴρ εὐλαβής, ᾧ ὄνομα ἦν Ἀττικός. Ὃς τὸ μὲν γένος ἐκ Σεβαστείας τῆς Ἀρμενίας κατῆγεν· ἀσκητικὸς δὲ τὸν βίον ἐκ νέας ἡλικίας, καὶ ἄλλως μετὰ τοῦ μετρίως πεπαιδεῦσθαι πλέον φυσικῶς φρόνιμος ἦν· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου μικρὸν ὕστερον λέξω.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Περὶ[s] τῆς Ἰωάννου ἐν ἐξορίᾳ πρὸς Κύριον ἀναλύσεως.

1 Ἰωάννης δὲ ἐπὶ τὴν ἐξορίαν ἀπαγόμενος[t] ἐν Κομάνοις τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐτελεύτησε, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, τῇ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Ὁνωρίου τὸ ἕβδομον καὶ Θεοδοσίου τὸ A. D. 407.
2 δεύτερον. Ἀνὴρ, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, διὰ ζῆλον σωφροσύνης θυμῷ πλέον ἢ αἰδοῖ χαριζόμενος, καὶ διὰ σωφροσύνην παρρησιαιτέρᾳ[u] διὰ βίου τῇ γλώσσῃ

[s] Titulum om. M. [t] ἀγόμενος M. [u] παρρησιεστέρᾳ M.

multi episcopatum illum ambirent, eamque ob causam multum jam temporis elapsum esset, altero post anno, Arcadio sextum et Probo consulibus, ad episcopatum promotus est Atticus, vir religiosus. Hic ex Sebastia Armeniæ generis sui originem ducebat. Ceterum monasticum vitæ genus ab ineunte adolescentia sectatus fuerat. Ac disciplinis quidem mediocriter institutus, naturali prudentia magis valebat. Sed de illo plura postea dicam.

CAPUT XXI.

De Joannis obitu in exsilio.

Joannes vero in exsilium abductus, Comanis in Euxino Ponto extremum diem obiit, octavodecimo calendas Octobres, proximo anno post supradictum consulatum, id est Honorio septies et Theodosio iterum consulibus. Vir, ut antea dixi, propter abstinentiæ studium, iracundiæ magis indulgens quam verecundiæ: et qui ob singularem sanctimoniam immodica oris libertate perpetuo

3 χρησάμενος. Θαυμάσαι δέ μοι ἔπεισι, πῶς τοσοῦτον
ζῆλον σωφροσύνης ἀσκῶν ἐν προσομιλίαις αὐτοῦ κα-
4 ταφρονεῖν τῆς σωφροσύνης ἐδίδαξε. Μιᾶς γὰρ μετὰ
τὸ βάπτισμα[x] παρὰ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων
μετανοίας τοῖς ἐπταικόσι δοθείσης, αὐτὸς ἀπετόλ- 340
5 μησεν εἰπεῖν, Χιλιάκις μετανοήσας εἴσελθε. Ἐφ' ᾗ
διδασκαλίᾳ πολλοὶ μὲν τῶν γνωρίμων αὐτοῦ κατέ-
γνωσαν· μάλιστα δὲ Σισίννιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν
6 ἐπίσκοπος. Ὃς καὶ λόγον ὑπεναντίον τοῦ λεχθέντος
συνέγραψεν, καὶ γενναίως αὐτοῦ διὰ τοῦτο κατέδραμεν·
ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη πρότερον ἐγεγόνει.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ[y] Σισιννίου ἐπισκόπου Ναυατιανῶν, οἷα φησὶ προσωμιληκέναι πρὸς Ἰωάννην.

1 Περὶ δὲ Σισιννίου βραχέα διεξελθεῖν, οὐκ ἄκαιρον
2 εἶναι ἡγοῦμαι. Ἀνὴρ ἦν, ὡς[z] πολλάκις ἔφην, ἐλλό-
γιμος, καὶ τὰ φιλόσοφα ἄκρως μαθών· διαλεκτικῆς

x βάπτισμα τῶν ἐπισκόπων π. τ. σ. τῶν ἐπισκόπων F. M.
y Ὅτι μέμφεται ὁ ἱστορικὸς Ἰωάννου. M.
z ὃ πολλάκις F. M.

usus est. Porro mirari non immerito subit, cur cum tanto studio flagraret temperantiæ, eam tamen contemnendam esse in concionibus suis docuerit. Nam cum a synodo episcoporum semel duntaxat iis qui post baptismum peccassent, concessa fuisset pœnitentia, ipse pronuntiare non dubitavit; Licet millies pœnitentiam egeris, accede. Ob quam doctrinam, tum a familiaribus suis reprehensus est, tum etiam a Sisinnio Novatianorum episcopo. Qui librum quoque adversus hoc dictum conscripsit, et Joannem ob idipsum graviter exagitavit. Verum hæc diu ante contigerant.

CAPUT XXII.

De Sisinnio Novatianorum episcopo, et de congressu quem cum Joanne habuisse dicitur.

De Sisinnio vero pauca dicere, haudquaquam intempestivum puto. Vir fuit, ut jam dixi, admodum disertus, et in philosophiæ studiis excellens. Præcipue vero dialecticam excoluerat, et sacra-

δὲ σφόδρα ἐπεμελεῖτο, καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἄκρως
ἑρμηνεύειν ἠπίστατο· ὡς καὶ Εὐνόμιον τὸν αἱρετικὸν
πολλάκις αὐτοῦ φυγεῖν τὴν ἐπὶ τῇ διαλέξει δεινό-
3 τητα. Τὴν δὲ δίαιταν ἦν οὐ λιτός· ἀλλ' ἐν ἄκρᾳ
σωφροσύνῃ πολυτελεῖ ταύτῃ ἐκέχρητο· τρυφῶν τε
ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, καὶ δὶς τῆς ἡμέρας ἐν λουτροῖς δη-
4 μοσίοις λουόμενος διετέλει. Καὶ ποτὲ ἐρομένου
αὐτὸν τινὸς, τοῦ χάριν ἐπίσκοπος ὢν δὶς λούοιτο τῆς
5 ἡμέρας, Ἐπειδὴ τρίτον οὐ φθάνει, ἀπεκρίνατο. Ἄλ-
λοτε δὲ Ἀρσάκιον τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τιμὴν ὁρῶν,
ἠρωτήθη ὑπό τινος τῶν περὶ Ἀρσάκιον, διὰ τί ἀνοί-
κειον ἐπισκόπῳ ἐσθῆτα φοροίη, καὶ ποῦ γέγραπται
6 λευκὰ τὸν ἱερωμένον ἀμφιέννυσθαι. Ὁ δὲ, Σὺ πρό-
τερον, ἔφη, εἰπὲ ποῦ γέγραπται μέλαιναν ἐσθῆτα
7 φορεῖν τὸν ἐπίσκοπον. Τοῦ δὲ ἐρωτήσαντος ἐν
ἀπόρῳ γενομένου πρὸς τὴν ἀντερώτησιν, ἐπήγαγεν
ὁ Σισίννιος· Ἀλλὰ σὺ μὲν οὐκ ἂν, ἔφη, δεῖξαι δυνήσῃ,
ὡς δεῖ τὸν ἱερωμένον μέλανα ἀμφιέννυσθαι· ἐμοὶ
δὲ καὶ ὁ Σολομὼν παρῄνεσε λέγων, Ἔστωσάν σοι
ἱμάτια λευκά· καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, λευκῇ

rum literarum interpretationem apprime callebat: adeo ut Eunomius hæreticus, ejus præstantiam in arte disserendi formidans sæpenumero refugerit. Victus autem non adeo simplex erat. Sed licet summæ esset temperantiæ, victu tamen magnifico et sumptuoso utebatur. Quippe delicate vivens, et candida veste indutus, bis quotidie in balneis publicis lavabat. Et cum aliquando a quodam interrogaretur, cur ipse qui episcopus esset, bis lavaret quotidie, respondit: quoniam tertio lavare non possum. Alio quodam die cum Arsacium honoris causa inviseret, a quibusdam Arsacii familiaribus interrogatus, cur vestem episcopo minime convenientem gestaret; et ubinam scriptum esset, sacerdotem alba veste indui debere, respondisse fertur: tu prior mihi dicas velim, quo in loco scriptum sit, episcopum atra veste uti debere. Cumque is qui interrogaverat, ad hanc contrariam interrogationem hæreret, subjecit Sisinnius: Tu quidem ostendere nunquam poteris, sacerdotem debere atris vestibus indui. Me vero Salomon adhortatus est ita dicens: Sint tibi vestimenta

φαίνεται ἐσθῆτι χρησάμενος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
Μωϋσῆν καὶ Ἡλίαν λευκοφοροῦντας τοῖς ἀποστό-
8 λοις ἔδειξεν. Ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ ἑτοίμως
εἰπὼν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν παρόντων ἐθαυμάσθη.
9 Λεοντίου δὲ τοῦ Ἀγκύρας τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Γαλατίᾳ
ἐπισκόπου Ναυατιανῶν ἐκκλησίαν ἀφαιρουμένου, καὶ
τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιδημοῦντος, ὁ Σισίννιος
ἐλθὼν παρ' αὐτὸν παρεκάλει ἀποδοῦναι τὴν ἐκκλη-
10 σίαν. Ὁ δὲ θερμῶς ἀπήντησε καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν·
Ὑμεῖς, φησὶν, οἱ Ναυατιανοὶ οὐκ ὀφείλετε ἐκκλησίας
ἔχειν [a], τὴν μετάνοιαν ἀναιροῦντες καὶ τὴν φιλανθρω-
11 πίαν τοῦ Θεοῦ ἀποκλείοντες. Ταῦτα καὶ τὰ [b] τοι- 341
αῦτα πλείονα τοῦ Λεοντίου κακῶς τοὺς Ναυατιανοὺς
λέγοντος, ἔφη ὁ Σισίννιος. Καὶ μὴν οὐδεὶς οὕτω με-
12 τανοεῖ ὡς ἐγώ. Τοῦ δὲ πάλιν ἐπάγοντος, Πῶς μετα-
νοεῖς; ἔφη ὁ Σισίννιος, ὅτι σὲ εἶδον [c], ἀπεκρίνατο.
13 Ἰωάννου δέ ποτε τοῦ ἐπισκόπου ἐγκαλοῦντος αὐτῷ,

[a] ἐκκλησίαν Suidas c. 3317.

[b] τὰ om. M.

[c] ἴδον F. M. "Apud Suidam in voce Σισίννιος, ubi totus hic Socratis locus describitur, deest vox ἀπεκρίνατο. Quæ aut omnino expungenda est ut superflua; aut delenda vox ἔφη quæ præcessit." VALESIUS. Fallitur hic Valesius: nam Suidas minime totum hunc locum descripsit; sed decerpsit, tot minuens vel omittens, ut vix quidquam ad lectionum cognitionem inde accedat. Delere tamen oportet aut ἔφη aut ἀπεκρίνατο.

alba. Et Servator noster in Evangeliis alba veste usus esse deprehenditur. Moysen etiam atque Eliam albis indumentis vestitos, apostolis ostendit. His aliisque extemporali facilitate dictis, cunctos qui aderant, in admirationem sui rapuit. Cum autem Leontius episcopus Ancyræ quæ est in Galatia, Novatianis ecclesiam ademisset, ac tum forte versaretur Constantinopoli, Sisinnius eum adiens rogavit, ut ecclesiam redderet. At ille asperius eum excipiens, ita dixit: Vos, Novatiani, ecclesias habere non decet, qui pœnitentiam tollitis, Deique benignitatem intercluditis. Hæc et ejusmodi plura in Novatianos deblateranti Leontio Sisinnius sic respondit: Atqui nemo magis pœnitentiam agit quam ego. Cumque Leontius iterum adjecisset: Quomodo pœnitentiam agis? subjunxit Sisinnius, quia te vidi. Cum aliquando a Joanne episcopo reprehenderetur, Joannesque diceret civitatem non

καὶ λέγοντος, ὅτι οὐ δύναται ἡ πόλις δύο ἐπισκόπους
14 ἔχειν, ὁ Σισίννιος ἔφη, οὐδὲ γὰρ ἔχει. Τοῦ δὲ Ἰω-
άννου χαλεπήναντος καὶ φήσαντος, Ὁρᾷς ὅτι μόνος
εἶναι βούλει ἐπίσκοπος, ὁ Σισίννιος, Οὐ τοῦτο, ἔφη,
λέγω, ἀλλ' ὅτι ἐγὼ παρὰ σοὶ μόνῳ οὐκ εἰμὶ ἐπίσκο-
15 πος, ὃς τοῖς ἄλλοις εἰμί. Ὁ δὲ Ἰωάννης πρὸς τὸ
λεχθὲν ἀγανακτήσας, Ἀλλ' ἐγώ σε, ἔφη, παύσω προσ-
16 ομιλεῖν· αἱρετικὸς γὰρ ὑπάρχεις. Πρὸς δὴ τούτῳ[b]
χαριέντως ὁ Σισίννιος ὑπήντησεν· Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη,
καὶ μισθοὺς παρέξω, εἴ με τηλικούτου καμάτου ἀπαλ-
17 λάξειας. Διαμαλαχθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ὁ
Ἰωάννης, Ἀλλ' οὐκ ἄν σε, ἔφη, παύσω τοῦ προσο-
18 μιλεῖν ἐγὼ, εἴ σε ὅλως τὸ λέγειν λυπεῖ. Οὕτω μὲν
οὖν ἕτοιμος πρὸς τὰς ἀποκρίσεις καὶ χαρίεις ἦν ὁ
19 Σισίννιος. Γράφειν δὲ ταῦτα καὶ ἀπομνημονεύειν τὰ
εἰρημένα αὐτῷ, μακρὸν ἂν εἴη· διὸ καὶ δι' ὀλίγων
20 ἐπέδειξα οἷος ἦν, ἀρκεῖν ἡγησάμενος. Ἐκεῖνο δέ
φημι, ὅτι διὰ παίδευσιν περιβόητος ἦν· καὶ διὰ ταύ-
την πάντες ἐφεξῆς οἱ ἐπίσκοποι ἠγάπων τε καὶ ἐτί-
μων αὐτόν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τῆς συγ-
κλήτου περιφανεῖς ἔστεργόν τε αὐτὸν καὶ ἐθαύμαζον.

[b] Lege τοῦτο.

posse duos episcopos habere, respondit Sisinnius: Nec profecto habet. Hic cum Joannes indignaretur, ac diceret: Solus, ut video, vis esse episcopus. Subjecit Sisinnius: Non hoc dico, sed quod apud te solum episcopus non sim, qui tamen episcopus sum aliis omnibus. Quo responso exasperatus Joannes: Faciam, inquit, ne in posterum concioneris. Hæreticus enim es. Cui Sisinnius facete respondit: At ego, inquit, mercedem tibi solvam, si me tanto labore liberaveris. Mollitus eo dicto Joannes: Ego, inquit, non faciam ut ne in posterum concioneris, si quidem tibi molestum est concionandi munus. Adeo ad respondendum paratus, et facetus erat Sisinnius. Omnia porro scribere et commemorare quæ sunt ab illo scite dicta, prolixum esset. Proinde pauca ista sufficere existimavi, ut ex iis qualis hic vir fuerit ostenderetur. Id unum addam, eum eruditionis causa celeberrimum fuisse, eoque nomine a cunctis continuo ordine sibi succedentibus epi-

21 Καὶ πολλὰ μὲν αὐτῷ βιβλία συγγέγραπται· λεξιθηρεῖ δὲ ἐν αὐτοῖς, καὶ ποιητικὰς παραμίγνυσι λέξεις· λέγων
22 δὲ μᾶλλον, ἢ ἀναγινωσκόμενος ἐθαυμάζετο. Προσῆν γὰρ αὐτῷ χάρις τῷ τε προσώπῳ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῷ βλέμματι καὶ τῇ ὅλῃ κινήσει τοῦ
23 σώματος. Ἠγαπᾶτο οὖν καὶ διὰ ταῦτα παρὰ πασῶν τε τῶν θρησκειῶν, καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀττικοῦ. καὶ τὰ μὲν περὶ Σισιννίου ἐξαρκεῖν ἡγοῦμαι.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Περὶ[c] τῆς Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως τελευτῆς.

1 Τελευτᾷ δὲ οὐ πολὺ μετὰ τὴν Ἰωάννου τελευτὴν ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος, ἀνὴρ πρᾷος καὶ ἡσύχιος καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ζωῆς θεοφιλοῦς δόξαν κτησάμε-
2 νος ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. Ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οἶκος ἐστὶ μέγιστος, Καρύαν[d] ἔχων ἐπώνυμον· ἔστι γὰρ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οἴκου δένδρον καροία, ἐφ'[e] ἧς κρεμασθῆναι λόγος τὸν μάρτυρα Ἀκάκιον καὶ

[c] Titulum om. M. [d] καροίαν F. καρύιαν correct. M.
[e] ἀφ' ἧς M. C.

scopis cultum simul et amatum. Sed et primores ordinis senatorii eum singulari benevolentia et admiratione prosequebantur. Scripsit quidem plures libros. Sed in illis nimium studet verborum elegantiæ, atque interdum poëticas inserit dictiones. Proinde dicendo majorem gloriam adeptus est quam scribendo. Nam in ejus vultu ac voce, in habitu etiam atque obtutu, et in totius corporis motu plurimum inerat venustatis. Has ob dotes, tum ab omnibus sectis diligebatur, tum præcipue ab Attico episcopo. Sed de Sisinnio satis dictum puto.

CAPUT XXIII.

De obitu imperatoris Arcadii.

Non diu post mortem Joannis, imperator etiam Arcadius excessit e vita. Vir mitis ac placidus, et qui sub exitum vitæ Deo carus ab omnibus existimatus est ob hanc causam. Constantinopoli ædes est amplissima, quæ Carya cognominatur, propterea quod in ejus atrio nux est arbor, in qua Acacius martyr olim suspensus martyrium consummasse fertur. Quam ob causam

τελειωθῆναι· δι' ἣν αἰτίαν καὶ οἰκίσκος τῷ δένδρῳ
3 παρῳκοδομήθη εὐκτήριος. Τοῦτον ἱστορῆσαι ὁ βα-
σιλεὺς Ἀρκάδιος βουληθεὶς, εἰς αὐτὸν παρεγένετο·
4 εὐξάμενός τε αὖθις ἀπεχώρει. Πάντες δὲ οἱ περι-
οικοῦντες τὸν εὐκτήριον οἶκον ἐπὶ τῷ θεάσασθαι τὸν
5 βασιλέα συνέτρεχον. Καὶ οἱ μὲν ἔξω τῆς οἰκίας γενό-
μενοι προκαταλαβεῖν τὰς παρόδους ἐσπούδαζον, ἀφ' 342
ὧν φανερώτερόν τε τοῦ βασιλέως τὸ πρόσωπον καὶ
τὴν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν ἡγοῦντο θεάσασθαι· ἄλ-
λοι δὲ ἐπηκολούθουν, ἕως ἅπαντες σὺν γυναιξὶ καὶ
παιδίοις ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἐγένοντο· καὶ μετὰ τοῦτο
εὐθὺς ὁ περικείμενος τῷ εὐκτηρίῳ μέγιστος οἶκος ἅπας
6 κατέπεσεν. Ἐκ δὴ τούτου βοὴ σὺν θαύματι ἐπηκο-
λούθει, ὡς ἡ τοῦ βασιλέως εὐχὴ τοσούτους τῆς ἀπω-
7 λείας ἐρρύσατο· τοῦτο μὲν οὕτως ἐγένετο. Κατα-
λιπὼν δὲ τὸν υἱὸν Θεοδόσιον ὀκταετῆ τυγχάνοντα
ἐτελεύτησεν ἐν ὑπατείᾳ Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῇ A.D. 408.
πρώτῃ τοῦ Μαΐου μηνός· τοῦτο δὲ ἦν ἔτος δεύτερον
τῆς διακοσιοστῆς ἐνενηκοστῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος·
συμβασιλεύσας μὲν τῷ πατρὶ Θεοδοσίῳ ἔτη δεκα-

parva etiam basilica juxta illam arborem ædificata est. Eam imperator Arcadius videre cupiens, quodam die ingressus est. Cumque ibi precationem fecisset, discessit. Omnes porro qui in vicinia illius basilicæ habitabant, imperatoris videndi causa confluxerant. Et alii quidem extra ædem progressi, viarum transitus occupare studuerant: unde et imperatoris vultum, et pompam omnem stipatorum facilius prospicere se posse arbitrabantur. Alii vero subsequebantur: donec universi cum mulieribus simul et parvulis extra basilicam tandem sunt constituti. Quo facto, ædes amplissima quæ in ambitu illius basilicæ erat circumstructa, repente corruit. Clamor exinde consequutus est cum ingenti admiratione, quod imperatoris precatio tantam hominum multitudinem ab interitu servasset. Et id quidem contigit ad hunc modum. Porro Arcadius relicto filio Theodosio adhuc octenne, mortuus est, Basso et Philippo consulibus, calendis Maii, anno secundo Olympiadis ducentesimæ nonagesimæ septimæ. Imperavit una cum patre Theodosio annis tredecim: post patris autem

τρία, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς ἔτη δεκατέσσαρα· ζήσας ἔτη τριακονταέν. περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν δώδεκα, μηνῶν ἕξ[f].

Ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις εὕρηται ταῦτα κείμενα, οὐχ ὡς λείποντα, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἄλλον φράσεως ὄντα. Συνείδομεν οὖν ὡς καλόν ἐστι ταῦτα παραθέσθαι· τούτου χάριν ταῦτα παρεθήκαμεν ἐνταῦθα.

1 Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοσούτῳ συνέβη τῆς Ἐφέσου τελευ-
τῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, ἀνάγκη κατέλαβε τὸν Ἰωάννην
εἰς τὴν Ἔφεσον ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ χειροτονῆσαι ἐπί-
2 σκοπον. Καὶ γενόμενος ἐν αὐτῇ, ἄλλων τε ἄλλον
προβαλέσθαι σπουδαζόντων, αὐτὸς Ἡρακλείδην[g] τινὰ
διάκονον ἑαυτοῦ, γένει Κύπριον, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν
3 προεβάλετο. Γενομένης δὲ ἐπὶ τούτῳ στάσεως ἐν
τῇ Ἐφέσῳ, ὡς οὐκ ἀξίου πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ
Ἡρακλείδου, ἀνάγκη γέγονε χρονίζειν τὸν Ἰωάννην
4 κατὰ τὴν Ἔφεσον. Παρέλκοντος δὲ αὐτοῦ κατ' αὐ-
τὴν, ὁ Σεβηριανὸς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐρασμι-
5 ώτερος τοῖς ἀκροαταῖς ἐγίνετο. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐλάν-

[f] Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγος ϛ. M, τέλος τοῦ ϛ' βιβλίου. C, omissis in utroque quæ sequuntur in textu.

[g] Ita F. Stephan. Genev. Ἡρακλείδη, inconsulto, ut videtur, Valesius et Reading.

obitum annis quatuordecim. Vixit annos unum et triginta. Complectitur autem hic liber historiam annorum duodecim et sex mensium.

In aliis exemplaribus reperta sunt quæ sequuntur, non quasi omissa, sed alio dicendi genere conscripta. Operæ pretium igitur censui ea adscribere hoc loco.

Interim vero cum episcopus Ephesi forte e vita migrasset, Joannes necesse habuit eo proficisci, ut episcopum ordinaret. Cum igitur Ephesum venisset, et alii alium ad eum locum promovere studerent, ipse Heraclidem quemdam diaconum suum, genere Cyprium, ad episcopatum promovit. Hac de causa cum seditio Ephesi orta esset, eo quod Heraclides sacerdotio indignus videretur, coactus est Joannes in urbe Epheso diutius commorari. Dum ergo illic moram faceret, interim Severianus Constantinopoli carior in dies auditoribus fiebat. Neque ea res Joannem diu

θανε τὸν Ἰωάννην· ταχέως γὰρ αὐτῷ τὰ γινόμενα
διηγγέλλετο παρὰ Σαραπίωνος, ὃς πάνυ ἠγαπᾶτο
παρὰ τοῦ Ἰωάννου, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ τὸ ἐπισκό-
πειον φροντίδα ἐκεχείριστο, διὰ τὸ εὐλαβὲς αὐτοῦ καὶ
ἐν πᾶσι πιστὸν καὶ περὶ πάντα νηφάλεον καὶ σπου-
6 δαῖον περὶ τὴν τοῦ ἐπισκόπου συγκρότησιν. Ἀλλ᾽
οὐκ εἰς μακρὰν Ἰωάννης ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν
7 ἔρχεται. Καὶ αὐτὸς μὲν πάλιν τὴν προσήκουσαν
κηδεμονίαν τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο· μεταξὺ δὲ
Σαραπίωνος τοῦ διακόνου καὶ Σεβηριανοῦ τοῦ ἐπι-
σκόπου πολλή τις ἦν μικροψυχία· τοῦ μὲν Σαραπίωνος
ἀντικειμένου τῷ Σεβηριανῷ διὰ τὸ ἐθέλειν αὐτὸν ἐν
ταῖς διαλέξεσι παρευδοκιμεῖν τοῦ Ἰωάννου, τοῦ δὲ
Σεβηριανοῦ ζηλοῦντος τὸν Σαραπίωνα διὰ τὸ προσ-
κεῖσθαι αὐτῷ Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον, καὶ πᾶσαν τὴν
8 φροντίδα ἐγχειρισθῆναι τοῦ ἐπισκοπείου. Οὕτω δὲ 343
πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων, συνέβη τὴν κακίαν τοῦ
9 μίσους ἐπὶ πλεῖον προελθεῖν ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. Ποτὲ
γὰρ τοῦ Σεβηριανοῦ παριόντος, τὴν προσήκουσαν
ἐπισκόπῳ τιμὴν ὁ Σαραπίων οὐκ ἀπένειμεν· ἀλλὰ
καθήμενος διετέλει, ἢ μὴ ἑωρακὼς αὐτὸν, ὡς ὕστερον

latuit: quippe cui cuncta a Serapione celeriter nuntiabantur. Hunc enim Joannes singulari benevolentia prosequebatur, eique totius episcopatus sui curam commiserat, eo quod religiosus esset, et fidus inprimis ac sobrius, et in tuendis episcopi partibus studiosissimus. Non diu post Joannes venit Constantinopolim. Et ipse quidem pro officio suo sollicitam ecclesiarum curam de integro gerebat. Inter Serapionem vero diaconum et episcopum Severianum ingens dissensio exorta est: dum ille quidem obsistit Severiano, ut qui concionandi gloria Joannem superare niteretur: hic vero invidet Serapioni, eo quod Joannes illum unice complectebatur, totamque episcopii curam ei commendaverat. Cum ad hunc modum erga se invicem animis affecti essent, odii vis multo magis aucta est ex hujusmodi causa. Forte prætereunti Severiano Serapio honorem qui episcopo debetur, non præstitit: sed in sede sua, sicut erat, permansit: sive quod illum non vide-

ἐπὶ τοῦ συνεδρίου μεθ' ὅρκων ἐβεβαιοῦτο, ἢ μικρὰ
φροντίσας ὡς κατὰ ἐπισκόπου παρουσίας, καθὼς
ἔλεγε Σεβηριανὸς, οὐκ ἔχω λέγειν· ὁ[h] Θεὸς μόνος
10 ἴστω. Τότε δὲ Σεβηριανὸς οὐκ ἤνεγκε τὴν τοῦ Σαρα-
πίωνος καταφρόνησιν, ἀλλὰ παρ' αὐτὰ καὶ πρὸ κοινῆς
διαγνώσεως συνεδρίου, μεθ' ὅρκου κατακρίνει τὸν
Σαραπίωνα, καὶ οὐ μόνον τῆς ἀξίας τοῦ διακόνου
ἀποκηρύττει, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς· μαθὼν
11 ταῦτα Ἰωάννης[i] βαρέως ἤνεγκεν. Τοῦ δὲ πράγματος
μετὰ ταῦτα ζητουμένου ἐπὶ συνεδρίου, καὶ τοῦ Σαρα-
πίωνος ἀπολογουμένου καὶ πιστουμένου τὸ μὴ ἑωρα-
κέναι, ἀλλὰ καὶ μάρτυρας παράγοντος, τὸ μὲν κοινὸν
τῶν συνεληλυθότων ἐπισκόπων συνεγίνωσκε, καὶ
παρεκάλει τὸν Σεβηριανὸν δέξασθαι ἀπολογούμενον
12 τὸν Σαραπίωνα. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἰωάννης πρὸς πλη-
ροφορίαν Σεβηριανοῦ ἀφορίζει τὸν Σαραπίωνα, ἑβδο-
μάδα ἀποστήσας τῆς τιμῆς τοῦ διακόνου· καίτοι ἐν
πᾶσι τοῖς πράγμασι δεξιὰν χεῖρα ἔχων αὐτὸν, καὶ
περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀποκρίσεις ὀξύτατον καὶ

[h] ὁ om. F. [i] ὁ Ἰωάννης F.

rat, uti postea in concilio episcoporum cum jurejurando affirmavit: sive quod episcopi præsentiam parvipenderet, ut aiebat Severianus. Utrum horum verius sit, equidem nequeo dicere: Solus Deus noverit. Tunc vero Severianus hunc Serapionis contemptum non tulit: sed repente, antequam causa in publico episcoporum concilio cognita esset, addito juramento Serapionem condemnat: nec solum a diaconatus gradu, verum etiam ab ecclesiæ communione expellit. Id ubi cognovit Joannes, iniquo animo tulit. Postea vero cum causa in concilio disceptaretur, et Serapio factum excusaret, affirmaretque se tum non vidisse Severianum, ac testes præterea adduceret: concilium quidem episcoporum veniam ei indulsit, oravitque Severianum ut Serapionis excusationem admitteret. Joannes vero, ut Severiano cumulatius satisfieret, Serapionem hebdomadis unius spatio ab officio suspendit diaconi: quamvis in omnibus negotiis illo tanquam manu dextra uteretur, utpote ad respondendum in causis ecclesiasticis solertissimo ac diligentissimo. Verum Severianus ne sic quidem flecti

13 σπουδαῖον ὄντα. Σεβηριανὸς δὲ οὐδ' οὕτως ἐπείθετο·
ἀλλὰ παντοῖος ἐγίνετο τελείως ἀποκηρυχθῆναι τῆς
14 διακονίας τὸν Σαραπίωνα καὶ τῆς κοινωνίας. Λυπη-
θεὶς σφόδρα ἐπὶ τούτοις Ἰωάννης, καὶ ἀναστὰς ἀπὸ
τοῦ συνεδρίου κατέλιπε τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις τὰ
τῆς δίκης, εἰρηκὼς πρὸς αὐτοὺς, τὸ παριστάμενον ὑμῖν
καταξιώσατε αὐτοὶ διαλαβόντες, καὶ κρίναντες ὁρίσαι,
ἐγὼ γὰρ παραιτοῦμαι τὴν μεταξὺ αὐτῶν διάγνωσιν.
15 Τούτων λεχθέντων ὑπὸ Ἰωάννου, καὶ ἀναστάντος αὐ-
τοῦ, ὁμοίως καὶ τὸ κοινὸν τοῦ συνεδρίου ἀναστὰν
κατέλιπεν οὕτω τὰ τῆς δίκης, καταμεμφόμενοι μᾶλλον
Σεβηριανὸν διὰ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς ῥηθεῖσι[k] παρὰ τοῦ
16 ἐπισκόπου Ἰωάννου. Τοῦ λοιποῦ δὲ οὐκέτι εἰς συν-
τυχίαν τὸν Σεβηριανὸν Ἰωάννης ἐδέξατο· ἀλλ' εἰς
τὴν πατρίδα τὴν αὐτοῦ ἐκδημεῖν αὐτὸν παρεκελεύετο,
17 δηλώσας αὐτῷ τοιάδε. Οὐκ ἔστι[l] χρήσιμον, φησὶ, ὦ
Σεβηριανὲ, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τὴν ἐμπιστευθεῖσάν σοι
παροικίαν ἀπρονόητον καὶ ἐκτὸς ἐπισκόπου τυγχάνειν·
διὸ σπεύσας κατάλαβε τὰς ἐκκλησίας σου, καὶ μὴ
18 ἀμέλει τοῦ χαρίσματος τοῦ ἐν σοί. Ἤδη δὲ στειλα-
μένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν, γνοῦσα ταῦτα ἡ

[k] κριθεῖσι F. [l] Ita F. οὐκέτι editt.

potuit: sed omnibus modis perficere nitebatur, ut Serapio penitus non solum diaconatu abdicaretur, verum etiam a communione excluderetur. Ob hæc graviter indignatus Joannes, surgens ex concilio, episcopis qui aderant, causam judicandam reliquit, ita eos alloquutus. Causam ad vos delatam perpendentes ipsi ac dijudicantes definite. Ego enim recuso causam eorum judicare. Quibus dictis cum Joannes surrexisset, concilium episcoporum simul consurgens causam in eo statu reliquit, Severianum potius accusans, quod Joannis episcopi dictis non acquievisset. Deinceps vero Joannes Severianum ad colloquium non admisit: sed eum monuit ut in patriam rediret, hæc illi per internuntium mandans. Non expedit, Severiane, ut ecclesia tibi commissa tanto temporis spatio neglecta maneat, et episcopi sui præsentia destituta. Quamobrem ocius ad ecclesias tuas regredere, donumque quod Deus

Αὐγοῦστα Εὐδοξία μέμφεται μὲν τῷ Ἰωάννῃ· παρασκευάζει δὲ ᾗ τάχος καλεῖσθαι τὸν Σεβηριανὸν ἐκ
19 τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδόνος. Καὶ ὁ μὲν ὅσον οὐδέπω
παρῆν· Ἰωάννης δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἐξέκλινε, 50
20 καὶ οὐδενὸς παρακαλοῦντος ἐπείθετο. Ἕως ἡ βασίλισσα Εὐδοξία ἐν τῇ ἐπωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ τὸν υἱὸν Θεοδόσιον τοῦτον τὸν νέον, τότε κομιδῇ νή-
πιον ὄντα, εἰς τὰ γόνατα τοῦ Ἰωάννου ἐμβαλοῦσα, καὶ 344
ὅρκους κατ' αὐτοῦ πολλοὺς καθορκώσασα, μόλις τὴν πρὸς Σεβηριανὸν ἔπεισε φιλίαν ἀσπάσασθαι. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον· καὶ[m] τὰ ἑξῆς.

[m] καὶ τὰ ἑξῆς om. F. Conf. supra, II. §. 21.

tibi impertiit, negligere noli. Cum igitur Severianus iter jam ingressus esset, Eudoxia Augusta his de rebus certior facta, Joannem quidem reprehendit: Severianum vero Chalcedone Bithyniæ quamprimum revocari curat. Et hic quidem statim adfuit. Joannes vero familiaritatem illius aversatus est: nec ulli ipsum ad hoc hortanti obtemperavit. Donec tandem Eudoxia Augusta, in ecclesia apostolorum filium suum Theodosium juniorem, tunc temporis admodum puerum, ad genua Joannis abjiciens, et per illius caput crebro eum adjurans atque obtestans, ægre ab illo obtinuit ut Severianum in amicitiam suam admitteret. Ad hunc modum, et cetera, ut supra cap. XI.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ[a]

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Ζ[b].

ΚΕΦ. Α.

Ὡς[c] τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου τελευτήσαντος, καὶ καταλιπόντος τὸν υἱὸν Θεοδόσιον ὀκταετῆ, Ἀνθέμιος ὕπαρχος τὴν τῶν ὅλων διοίκησιν ἐποιεῖτο.

1 ΤΟΥ δὴ βασιλέως Ἀρκαδίου τελευτήσαντος τῇ πρώτῃ τοῦ Μαίου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Βάσσου καὶ Φιλίππου, Ὀνώριος μὲν ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς τὰ ἑσπέρια διεῖπε μέρη· ὑπὸ δὲ τῷ υἱῷ τῷ νέῳ Θεοδοσίῳ ὀκταετεῖ τυγχάνοντι τὰ τῆς ἑῴας ἐτάττετο· Ἀνθεμίου τοῦ
2 ὑπάρχου τὴν διοίκησιν ποιουμένου τῶν ὅλων. Ὃς

[a] σχολαστικοῦ om. F. M. [b] Η' editt. βιβλίος Ζ' F. λόγος ζ̄. M.
[c] Titulum om. M.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

Quomodo post obitum imp. Arcadii, Theodosio ejus filio octo annos nato, Anthemius præfectus summam imperii administravit.

Mortuo igitur imperatore Arcadio calendis Maii, Basso et Philippo consulibus, Honorius quidem frater ejus Occidentis partes gubernabat: Orientis vero imperium sub ditione fuit Theodosii junioris ejus filii, qui tunc temporis octo annos natus erat. Anthemius vero præfectus prætorio, summam rerum sub illo admi-

ἔγγονος μὲν ἦν Φιλίππου τοῦ Παῦλον τὸν ἐπίσκοπον
ἐπὶ Κωνσταντίου ἐκβαλόντος[d] τῆς ἐκκλησίας, ἀντεισ-
3 αγαγόντος δὲ Μακεδόνιον. Οὗτος τὰ μεγάλα τείχη
τῇ Κωνσταντινουπόλει περιεβάλετο· φρονιμώτατος
δὲ τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ ἐδόκει καὶ ἦν, καὶ ἀβούλως
ἔπραττεν οὐδέν· ἀλλὰ ἀνεκοινοῦτο πολλοῖς τῶν γνω-
ρίμων περὶ τῶν πρακτέων, μάλιστα δὲ Τρωΐλῳ τῷ
σοφιστῇ, ὃς μετὰ τῆς οὔσης αὐτῷ σοφίας[e] καὶ κατὰ
τὴν πολιτικὴν φρόνησιν τῷ Ἀνθεμίῳ ἐφάμιλλος ἦν·
διὸ σχεδὸν πάντα τῇ συμβουλῇ Τρωΐλου ἐπράττετο.

ΚΕΦ. Β. 348

Περὶ[f] Ἀττικοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου, ὁποῖος ἦν τὸ ἦθος.

1 Τοῦ τοίνυν βασιλέως ὄγδοον ἔτος ἄγοντος, τρίτον
ἔτος εἶχεν Ἀττικὸς τοῦτο ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
διαπρέπων· ἀνὴρ, ὡς φθάσαντες εἴπομεν, μετὰ τοῦ
πολὺ[g] πεπαιδεῦσθαι εὐλαβής τε καὶ φρόνιμος· διὸ

[d] ἐκβάλλοντος F.

[e] Ita codd. et Vales. φιλίας Stephan. Genev. "Rectius Flor. σοφίας. Niceph. μετὰ τῶν προσόντων καλῶν καὶ πολιτική τις φρόνησις ἐφάμιλλος Ἀνθεμίῳ οὐχ ἧττον ἦν." VALESIUS.

[f] Titulum om. M.

[g] πολὺ om. M. μετὰ τὸ πεπαιδεῦσθαι Suidas c. 639.

nistrabat. Erat hic nepos Philippi illius, qui regnante Constantio Paulum episcopum ecclesia expulerat, et Macedonium ejus loco introduxerat. Idem Constantinopolim magnis undique mœnibus cinxit. Omnium porro sui temporis prudentissimus et habitus est et re vera fuit. Nihil unquam inconsulto gerere solitus: sed de rebus agendis cum plurimis familiarium consultabat: præsertim vero cum Troilo sophista, qui præterquam quod illi amicitia conjunctus erat, civilium quoque rerum peritia Anthemio par existimabatur. Quam ob causam Troili consilio cuncta propemodum gerebantur.

CAPUT II.

De Attico Constantinopolitano episcopo, quibus moribus fuerit præditus.

Interim vero dum imperator Theodosius octavum ætatis annum ageret, Atticus tertium episcopatus sui transigens annum, celeberrimus habebatur. Vir, ut jam dixi, præter magnam quæ in

καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐπὶ αὐτοῦ συνέβη εἰς μέγα ἐπιδοῦ-
2 ναι. Οὐ γὰρ μόνον τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως συνε-
κρότει, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἱρεσιώτας τῇ φρονήσει κατέ-
πληττε· καὶ σκύλλειν μὲν αὐτοὺς οὐδαμῶς ᾑρεῖτο,
φοβεῖν δὲ ἐπιχειρῶν αὖθις αὐτοῖς πρᾶον ἑαυτὸν ἐπε-
3 δείκνυεν. Ἀλλὰ μὴν οὔτε λόγων ἠμέλει· ἐπόνει
γὰρ περὶ τὰ τῶν παλαιῶν ἀναγνώσματα, διανυκτε-
ρεύων ἐν αὐτοῖς· διὸ καὶ οὐκ ἐξενοφωνεῖτο[h] παρὰ τῶν
4 φιλοσόφων ἢ σοφιστῶν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς ἐντυγχά-
νουσι χαρίεις τε καὶ ἐπαγωγὸς, καὶ τοῖς λυπουμένοις
συνεστύγναζε· καὶ ἁπλῶς κατὰ τὸν ἀπόστολον τοῖς
5 πᾶσι τὰ πάντα ἐγίνετο. Καὶ πρότερον μὲν ἡνίκα ἐν
τῷ πρεσβυτερίῳ ἐτάττετο, ἐκμαθὼν οὓς καὶ ἐπόνει
6 λόγους ἐπ' ἐκκλησίας ἐδίδασκε. Μετὰ δὲ ταῦτα σὺν
τῇ φιλοπονίᾳ καὶ παρρησίαν κτησάμενος ἐξ αὐτο-
σχεδίου καὶ πανηγυρικωτέραν[i] τὴν διδασκαλίαν ἐποι-
7 εῖτο. Οὐ μὴν τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λόγοι ὡς καὶ παρὰ

[h] ἐξεφωνεῖτο Suidas 639 et 1291, ubi vide Kuster.

[i] πανηγυρικώτατα ἐδίδασκε, καὶ χαίρειν τῇ γραφῇ φράσας ἐπὶ τὸν ἀσκητικὸν ἐτράφη βίον Suidas, citans inconsulto quæ dicta sunt a Socrate de Paulo, infra, 17.

illo fuit, eruditionem, pietate quoque ac prudentia excellens. Unde etiam ecclesiæ sub ejus pontificatu maximum incrementum cepere. Neque enim solum domesticos fidei tuebatur: verum etiam hæreticos admiratione prudentiæ suæ percellebat. Et eos quidem nullatenus vexare cupiebat: sed cum eos terrere aggressus fuisset, mitem se posthac et placidum erga ipsos ostendebat. Neque vero doctrinæ studia neglexit. Etenim in veterum libris multum operæ posuit, noctes insomnes in eorum lectione traducens. Proinde philosophorum ac sophistarum sermonibus, tanquam re nova, minime terrebatur. Erat præterea in colloquiis urbanus, et ad alliciendos hominum animos aptissimus. Gemebat cum dolentibus: denique exemplo apostoli, omnia omnibus factus est. Et antea quidem cum adhuc in presbyterii gradu esset constitutus, orationes a se compositas quas memoriter didicerat, in ecclesia recitabat. Postea vero ex laboris assiduitate fiduciam nactus, ex tempore loqui et panegyricam concionandi rationem sectari cœpit. Nec tamen ejus conciones hujusmodi fuerunt, ut ab auditoribus

τῶν ἀκροατῶν σπουδάζεσθαι ἢ γραφῇ παραδίδοσθαι.
8 Περὶ μὲν οὖν[j] ἤθους αὐτοῦ καὶ τρόπου καὶ παιδεύσεως
ἀποχρώντως εἰρήσθω· ὅσα μέντοι μνήμης ἄξια ἐπὶ
τῶν αὐτοῦ χρόνων ἐγένετο, διηγήσομαι.

ΚΕΦ. Γ.

Περὶ[k] Θεοδοσίου καὶ Ἀγαπητοῦ τῶν ἐν Συνάδοις ἐπισκοπησάντων.

1 Ἐν Συνάδῳ πόλει τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, Θεο-
δόσιός τις ἐπίσκοπος ἦν, ὃς τοὺς ἐν αὐτῇ αἱρετικοὺς,
πολλοὶ δὲ ἐν αὐτῇ ὄντες ἐτύγχανον τῆς Μακεδονια-
νῶν θρησκείας, συντόνως ἐδίωκεν· ἐξελαύνων αὐτοὺς
2 οὐ μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἀγρῶν. Καὶ
τοῦτο ἐποίει, οὐκ εἰωθὸς[1] διώκειν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλη-
σίᾳ, οὔτε μὴν ζήλῳ τῆς ὀρθῆς πίστεως, ἀλλὰ φιλαρ- 349
γυρίας πάθει δουλεύων ἐκ τῶν αἱρετικῶν χρήματα
3 συλλέγειν ἐσπούδαζεν. Διὸ πάντα ἐκίνει κατὰ τῶν
τὰ Μακεδονίου φρονούντων, τὰς χεῖρας ἐξοπλίζων
τῶν ὑφ' αὐτῷ κληρικῶν· καὶ μυρίαις κατ' αὐτῶν

j Ita F. M. οὖν om. ceteri.

k Περὶ θεοδοσίου καὶ ἀγαπητοῦ, ὅτι μακεδονιανὸς ὢν ὁ ἀγαπητὸς καὶ ὑπὸ θεοδοσίου ἐλαυνόμενος ἔπεισε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ὀρθοδοξῆσαι, καὶ ἄποντος θεοδοσίου ἔλαβε καὶ τὸν αὐτοῦ θρόνον, καὶ ὅτι ἀττικὸς τοῦτο μαθὼν ἐπεκύρωσεν. M.

1 εἰωθὼς διώκειν τῆς ὀρθοδόξων ἐκκλησίας M.

vel plausu exciperentur, vel scriptis mandarentur. Sed de ejus ingenio et moribus atque eruditione, ista sufficiant. Nunc res memoratu dignas quæ illius temporibus contigerunt, exponere aggrediar.

CAPUT III.

De Theodosio et Agapeto Synnadorum episcopis.

Synnadis quæ Phrygiæ Pacatianæ urbs est, Theodosius quidam fuit episcopus. Hic hæreticos quorum in ea civitate ingens erat multitudo ex Macedonianorum secta, acriter persequebatur; eos non ex urbe solum, verum etiam ex agris expellens. Id autem agebat, non ex more orthodoxæ ecclesiæ, quæ persecutionem exercere non solet, nec rectæ fidei studio incitatus: sed avaritiæ obnoxius, pecunias ex hæreticis colligere cupiebat. Omnia igitur molitus est adversus eos qui Macedonianam sectam sequebantur,

χρώμενος μηχαναῖς· οὐδὲ τοῦ δικαστηρίοις αὐτοὺς
προσδεσμεῖν ἀπήλλακτο· μάλιστα δὲ τὸν ἐπίσκο-
πον αὐτῶν, ᾧ ὄνομα ἦν Ἀγαπητὸς, διαφόρως ἐτά-
4 ραττεν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντες οὐδαμῶς
ἐξαρκεῖν αὐτῷ πρὸς τιμωρίαν ἐδόκουν, ἀναδραμὼν ἐπὶ
τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπαρχικῶν προσταγμάτων
5 ἐδέετο. Ἐν ὅσῳ οὖν ὁ Θεοδόσιος ἐν τῇ Κωνσταν-
τινουπόλει διὰ ταῦτα παρεῖλκεν, ὁ Ἀγαπητὸς ὃν
προεστάναι τῆς Μακεδονίου θρησκείας ἔφην, ἐπὶ ἀγα-
6 θὴν ἦλθεν ἀπόνοιαν[m]. Βουλευσάμενος γὰρ ἅμα τῷ
αὐτοῦ κλήρῳ παντὶ, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὑφ'
αὐτῷ λαὸν, πείθει τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν προσ-
7 δέξασθαι. Καὶ τοῦτο καταστήσας, εὐθὺς ὡς εἶχε
σὺν πλήθει πολλῷ, μᾶλλον δὲ σὺν παντὶ τῷ λαῷ,
8 ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ὥρμησεν. Εὐχήν τε ἐπιτελέσας
καταλαμβάνει τὸν θρόνον ἐν ᾧ εἰώθει ὁ Θεοδόσιος
9 προκαθέζεσθαι. Ἑνώσας δὲ τὸν λαὸν καὶ τοῦ λοιποῦ

[m] ἐπίνοιαν M. Niceph. xiv. 11. "Nicephor. et Christophorson. ἐπίνοιαν, quod magis placet." VALESIUS. *Ad meliorem se contulit partem*, Epiphan. H. T. xi. 3. quod Valesio quodammodo adstipulatur. Conferri tamen potest vulgatum cum, χαλεπὴν ἀπόνοιαν, infra, 31, neque correctione eget.

clericorum suorum manus armans, et diversis machinationibus eos appetens: adeo ut judiciorum etiam nexibus eos adstringere non cessaret. Præcipue vero episcopum illorum, cui nomen erat Agapetus, variis affecit molestiis. Verum quoniam rectores provinciæ ad puniendos hæreticos haud quaquam ei sufficere videbantur, Constantinopolim profectus, edicta præfectorum prætorio flagitavit. Dum Theodosius hujus rei causa Constantinopoli moram faceret, Agapetus, qui Macedonianæ sectæ præerat, ut dixi, prudens iniit consilium. Communicata enim re cum universo clero, et populo qui sub ipso erat ad concionem vocato, persuasit ut consubstantialis fidem amplecterentur. Quo confecto, protinus cum ingenti multitudine, immo vero cum universo populo recta ad ecclesiam tendit. Cumque orationem celebrasset, cathedram in qua Theodosius sedere consueverat, occupavit. Adunatoque populo fidem consubstantialis deinceps prædicans, ecclesiarum quæ ad Synnadensem episcopatum pertinent, compos factus est. His

τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν διδάσκων τῶν ὑπὸ Σύναδα
10 ἐκκλησιῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο. Τούτων οὕτω γενο-
μένων, ἐφίσταται μετ' οὐ πολὺ Θεοδόσιος τὴν ἐπαρ-
χικὴν βοήθειαν ἐπαγόμενος· οὐδέν τε τῶν γενομένων
εἰδὼς, ὡς εἶχεν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐχώρει· ἐξελαθεὶς
δὲ ἐξ αὐτῆς παρὰ πάντων ὁμοῦ, αὖθις ἐπὶ τὴν Κων-
11 σταντινούπολιν πάλιν ἐπορεύετο. Γενόμενός τε ἐν
αὐτῇ ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀττικοῦ τὰ καθ' ἑαυτὸν
ἀπωδύρετο, ὡς παραλόγως[n] εἴη τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβλη-
12 θείς. Ἀττικὸς δὲ γνοὺς πρᾶγμα λυσιτελῶς ἀποβὰν
τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸν μὲν Θεοδόσιον λόγῳ παρεμυθήσατο,
πείσας ἀνεξικάκως τὸν ἡσύχιον βίον ἀσπάζεσθαι,
13 προκρίνειν τε τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων διδάξας. Γράφει
τε τῷ Ἀγαπητῷ, ἔχεσθαι τῆς ἐπισκοπῆς μηδὲν ἐκ
τῆς Θεοδοσίου λύπης ἀνιαρὸν ὑφορώμενον.

[n] "Malim παρανόμως, quemadmodum legit Epiphan. et Niceph." VALESIUS. Vix hæc vera sunt: Epiphanius enim reddit, *irrationabiliter*: Nicephorus autem neque παραλόγως neque παρανόμως habet, sed periphrasin quæ utrivis convenire possit.

ad hunc modum gestis, haud multo post adest Theodosius præfecturæ auxilium secum adducens: ignarusque eorum quæ gesta fuerant, confestim ad ecclesiam pergit. Unde ab omnibus simul expulsus, iterum Constantinopolim regressus est. Ibi coram Attico episcopo casum suum deploravit; quod inique episcopatu pulsus fuisset. Porro Atticus rem ex utilitate ecclesiæ cessisse considerans, ipsum quidem Theodosium verbis consolatus est, monens ut patienti animo quietum vitæ genus amplecteretur, et publica commoda privatis rationibus anteferret. Agapeto vero scribit, ut episcopatum retineat, nec molesti quidquam ex offensione Theodosii sibi eventurum suspicetur.

ΚΕΦ. Δ. 350

Περὶ[o] τοῦ ἰαθέντος ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι Ἰουδαίου παραλυτικοῦ ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου.

1 Ἓν μὲν οὖν τοῦτο χρηστὸν ἐπὶ τῶν Ἀττικοῦ χρό-
νων τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπῆρξεν· οὔτε δὲ θαυμάτων ἢ
ἰαμάτων ἡ τῶν χρόνων τούτων κατάστασις ἄμοιρος
2 ἦν. Ἰουδαῖος γάρ τις παραλυτικὸς ὢν ἐκ πολλῶν
ἐτῶν ἐπὶ κλίνης κατέκειτο, καὶ πάσης ἰατρικῆς εἰς
αὐτὸν γυμνασθείσης, καὶ πάσης Ἰουδαϊκῆς εὐχῆς οὐδὲν
ἐπ' αὐτῷ δυνηθείσης, τέλος προστρέχει[p] τῷ Χριστια-
νικῷ βαπτίσματι, τούτῳ μόνῳ ἀληθινῷ ἰατρῷ χρή-
3 σασθαι πιστεύσας. Τοῦτο καταφανὲς τῷ ἐπισκόπῳ
Ἀττικῷ ταχέως ἐγίνετο· κατηχήσας[q] οὖν αὐτὸν, καὶ
τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα εὐαγγελισάμενος, κομισθῆναι
4 σὺν τῇ κλίνῃ κελεύει ἐπὶ τὸ φωτιστήριον. Ὁ δὲ
παραλυτικὸς Ἰουδαῖος εἰλικρινεῖ πίστει τὸ βάπτισμα
δεξάμενος, ἀπὸ τῆς κολυμβήθρας τοῦ βαπτιστηρίου[r]
ἀναληφθεὶς, εὐθὺς ἀπήλλακτο τοῦ νοσήματος, καὶ τοῦ
5 λοιποῦ ἐν τοῖς ὑγιαίνουσιν ἦν. Ταύτην τὴν θερα-

[o] Ὡς ὁ παραλυτικὸς ἰουδαῖος ἐβαπτίσθη. M.
[p] προσφεύγει F. M.
[q] κατηχίσας C.
[r] φωτιστηρίου C.

CAPUT IV.

De Judæo paralytico, qui ab Attico episcopo in baptismo sanatus est.

Et hoc quidem inter cetera emolumentum temporibus Attici accessit ecclesiæ. Sed nec miraculis aut sanationibus eadem tempora caruerunt. Judæus enim quidam plures jam per annos paralyticus in lecto jacebat. Qui cum omnia medicorum remedia frustra expertus esset, nec ullæ Judæorum preces opem ipsi adferre potuissent, tandem ad Christianorum baptismum confugit, hunc solum verum ac salutarem sibi medicum fore sperans. Ea res Attico confestim renuntiata est. Hic igitur cum primis fidei rudimentis hominem instituisset, spemque in Christum ei annuntiasset, eum in lecto jacentem ad baptisterium deferri jussit. Tum Judæus paralyticus sincera fide baptismum suscipiens, simulatque ex baptisterii fonte levatus est, morbo penitus caruit, ac deinceps

πείαν ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις καὶ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις
καιροῖς δεῖξαι τοῖς ἀνθρώποις ἠθέλησε· δι' ἣν Ἕλ-
ληνες μὲν πολλοὶ πιστεύσαντες ἐβαπτίσθησαν· Ἰου-
δαίους δὲ, καίπερ σημεῖα ζητοῦντας, οὐδὲ τὰ γινόμενα
6 σημεῖα προσηγάγετο. Τοιαῦτα μὲν οὖν παρὰ τοῦ
Χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις ὑπῆρχε χρηστά.

ΚΕΦ. Ε.

Ὅπως[s] Σαββάτιος ὁ ἐξ Ἰουδαίων, Ναυατιανῶν πρεσβύτερος, ἀπέστη τῶν ὁμοδοξούντων αὐτῷ.

1 Πολλοὶ δὲ παρ' οὐδὲν ταῦτα τιθέμενοι, τῇ αὐτῶν
μοχθηρίᾳ ἐσχόλαζον· οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαῖοι τοῖς
γινομένοις τεραστίοις ἠπίστουν, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ φι-
λοῦντες ἐκείνοις ἀκολουθεῖν ἐφάμιλλα αὐτοῖς φρο-
2 νοῦντες ἠλέγχθησαν. Σαββάτιος μὲν οὖν, οὗ μικρὸν
ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, μὴ βουλόμενος ἐν τῷ οἰκείῳ
τάγματι τοῦ πρεσβυτερείου μένειν[t], ἐπισκοπεῖν δὲ ἐξ
ἀρχῆς σπεύδων, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῆς Ναυα-

[s] Titulum om. M.

[t] πρεσβυτερίου μένειν τῷ ἐπιθυμεῖν ἐπισκοπῆς· ἐπισκοπεῖν δὲ οὐκ ἔχων ἐξ ἀρχῆς, ὑπὸ τοὺς M. ἐπισκοπῆς ὀρεγόμενος, μὴ ἔχων δὲ ὅπως καί τινας ἐπισκοποίη &c. Nicephorus xiv. 13.

sanus permansit. Hanc mirabilem curationem Christi potentia nostris etiam temporibus ostendere dignata est: quæ quidem effecit ut multi Gentilium suscepta fide ad baptismum accederent. Judæi vero licet miracula requirant, tamen ne præsentibus quidem miraculis adducti sunt ad fidem. Hujusmodi beneficia Christus hominibus conferebat.

CAPUT V.

Quomodo Sabbatius Novatianorum presbyter ex Judæo, a fidei suæ consortibus defecerit.

Plerique tamen ista pro nihilo ducentes, in nequitia sua perstiterunt. Neque enim Judæi solum his quæ fiebant prodigiis fidem accommodare noluerunt: sed et ii qui Judæos imitari student, idem cum illis sentire deprehensi sunt. Sabbatius certe, cujus paulo antea mentionem fecimus, cum intra presbyterii gradum se continere nollet, sed jam inde ab initio episcopatum ambiret, his

τιανῶν ἐκκλησίας ἀνεχώρησε, πρόφασιν τὴν παρα-
3 τήρησιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ποιούμενος. Παρα-
συνάγων οὖν τῷ ἐπισκόπῳ ἑαυτοῦ Σισιννίῳ ἐν τόπῳ
τῆς πόλεως, ᾧ προσωνυμία Ξηρόλοφος, ἐν ᾧ νῦν ἡ
ἀγορὰ Ἀρκαδίου ὀνομάζεται, πρᾶγμα ἐτόλμησε πολ-
4 λῶν κινδύνων ἄξιον. Ἐν ἡμέρᾳ γὰρ συνάξεως τοῦ
εὐαγγελίου περιοχὴν ἀναγινώσκων ἐν ᾧ λέλεκται, ὅτι,
Ἦν δὲ ἡ ἑορτὴ ἡ λεγομένη τῶν Ἰουδαίων Πάσχα,
προστίθησι τὰ μηδαμῶς μήτε γεγραμμένα, μήτε ἀκου-
σθέντα ποτέ· ἔστι δὲ ταῦτα· ἐπικατάρατος, φησὶν,
5 ὁ ἔξω ἀζύμων τὸ Πάσχα ποιήσας. Τοῦτο ἀκουσθὲν
διεδόθη εἰς τοὺς πολλούς· καὶ συναρπασθέντες οἱ
ἀκέραιοι τῶν παρὰ Ναυατιανοῖς λαϊκῶν πρὸς αὐτὸν 351
6 ἐχώρουν. Οὐ μὴν ἀπώνατο τοῦ σοφίσματος· εἰς
κακὸν γὰρ τέλος αὐτῷ τὰ τῆς πλαστογραφίας κατέ-
7 στρεψε. Μετ' οὐ πολὺ γὰρ τὴν ἐκ προλήψεως
ἑορτὴν ἐπετέλει· καὶ συνέρρεον πρὸς αὐτὸν ἐξ ἔθους[u]
πολλοί· καὶ τὴν ἐξ ἔθους παννυχίδα ποιούντων, θό-
ρυβός τις δαιμόνιος ἐνέπεσεν εἰς αὐτοὺς, ὡς ἄρα

[u] "Delenda ἐξ ἔθους, quæ ex sequente linea perperam huc irrepserunt." VALESIUS.

temporibus ab ecclesia Novatianorum recessit, Paschæ Judaïci observationem prætendens. Nam cum in quodam civitatis loco qui Xerolophus nuncupatur, ubi nunc est forum Arcadii, separatim ab episcopo suo Sisinnio collectas celebraret, facinus aggressus est multis periculis obnoxium. Etenim die quodam conventus ecclesiastici, cum capitulum quoddam evangelii legeret, in quo dicitur: Erat autem dies festus qui dicitur Judæorum Pascha: ipse de suo adjecit quæ nec uspiam sunt scripta, nec unquam audita: ista videlicet: Maledictus qui extra azyma celebraverit Pascha. Hoc auditum emanavit ad multos. Et quicumque simpliciores erant ex laicis Novatianorum, hac arte decepti, ad illum se contulerunt. Sed nihil ipsi profuit hoc commentum. Falsitas enim illa infelicem exitum sortita est. Si quidem paulo post cum Sabbatius festum diem ex anticipata opinione celebraret, multique ad eum concurrerent, et solemni pervigilio in ecclesia pernoctarent, tumultus quidam ac terror dæmoniacus repente eos corri-

Σισίννιος ὁ αὐτῶν ἐπίσκοπος σὺν πολλῷ πλήθει
8 ἔρχεται κατ' αὐτῶν. Καὶ ταραχῆς γενομένης, οἷα εἰκὸς, ἐν νυκτὶ καὶ στενῷ τόπῳ ἀποληφθέντες ἑαυτοὺς συνέτριψαν· ὡς ἀπολέσθαι ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς ἑβδο-
9 μήκοντα ἀνθρώπους. Τοῦτο γενόμενον πολλοὺς τοῦ Σαββατίου ἀπέστησε· τινὲς δὲ αὐτῷ παρέμειναν
10 τῇ ἀγροικικῇ[v] προλήψει κρατούμενοι. Ἀλλὰ Σαββάτιος μὲν, ὡς ἐπὶ τὴν ἐπίορκον παρῆλθεν ἐπισκοπὴν, μικρὸν ὕστερον λέξομεν.

ΚΕΦ. ϛ.

Περὶ[x] τῶν προεστώτων τηνικαῦτα τῆς τῶν Ἀρειανῶν δόξης.

1 Δωρόθεος δὲ ὁ τῆς Ἀρειανῆς προεστὼς θρησκείας, ὃν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν μετενηνέχθαι ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἀνωτέρω[y] ἐμνημονεύσαμεν, ἑκατὸν πρὸς τοῖς δεκαεννέα ἐπιβιοὺς ἔτη ἐτελεύτησεν ἐν ὑπατείᾳ Ὁνωρίου τὸ ἕβδομον καὶ A. D. 407. Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ δεύτερον, τῇ ἕκτῃ τοῦ

[v] ἀγροικῇ C.
[x] Titulum om. M.
[y] Ita F. M. ὡς ἀνωτέρω editt. quod redundare animadvertit W. Lowth.

puit; quasi Sisinnius ipsorum episcopus cum ingenti hominum multitudine in ipsos impetum faceret. Ortaque ex eo, ut fieri solet, perturbatione, noctu in angusto loco conclusi, semetipsos obtriverunt: adeo ut plusquam septuaginta ex illis interierint. Ob hanc causam multi a Sabbatii partibus defecerunt. Nonnulli tamen, quorum animos agrestis illa occupaverat opinio, cum eo mansere. Verum qua ratione Sabbatius violata sacramenti religione ad episcopatum pervenerit, dicemus paulo post.

CAPUT VI.

De iis qui Arianorum sectæ eo tempore præfuerunt.

Dorotheus vero Arianæ factionis episcopus, quem ex Antiochena sede Constantinopolim ab Arianis translatum fuisse supra retulimus, cum centum ac novemdecim vixisset annos, ex hac luce migravit, Honorio septimum et Theodosio Augusto iterum consulibus, die octavo Idus Novembris. Post hunc Arianæ sectæ

2 Νοεμβρίου μηνός. Μετὰ δὲ τοῦτον τῆς Ἀρειανῆς
θρησκείας προέστη Βάρβας· ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ
Βάρβα, δύο ἀνδρῶν ἐλλογίμων ἡ τῶν Ἀρειανῶν
θρησκεία ηὐτύχησε, τὴν ἀξίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἐχόν-
των· Τιμόθεος θατέρῳ ὄνομα· τῷ δὲ ἑτέρῳ Γεώρ-
3 γιος. Ἀλλὰ Γεώργιος μὲν μᾶλλον τὴν Ἑλληνικὴν
κατωρθώκει παίδευσιν· Τιμόθεος δὲ πάλιν τὰ ἱερὰ
4 ἠσκεῖτο γράμματα. Καὶ μὴν καὶ τὰ Ἀριστοτέλους
καὶ Πλάτωνος ἀεὶ μετὰ χεῖρας εἶχεν ὁ Γεώργιος·
Τιμόθεος δὲ τὸν Ὠριγένην ἀνέπνεεν· καὶ δημοσίᾳ
τὰ ἱερὰ ἑρμηνεύων γράμματα οὐδὲ τῆς Ἑβραίων
5 γλώσσης ἄμοιρος ἦν. Καὶ Τιμόθεος μὲν ἤδη πρό-
τερον τῆς[z] Ψαθυριανῶν θρησκείας ἦν· Γεώργιος δὲ
6 ὑπὸ Βάρβα κεχειροτόνητο. Τῷ δὴ Τιμοθέῳ καὶ 351
αὐτὸς ἐντετύχηκα, καὶ ἔγνων ὅπως τοῖς ἐπερωτῶσιν
ἕτοιμος ἦν ἀποκρίνεσθαι, διαλύων ὅσα ἀσαφῆ κατὰ
τὰ θεῖα εὑρίσκοιτο λόγια· πανταχοῦ τε τὸν Ὠρι-
γένην ἐκάλει ὡς ἀληθῆ μάρτυρα τῶν ὑπ' αὐτοῦ[a] λεγο-
7 μένων. Θαυμάσαι οὖν μοι ἔπεισι, πῶς οὗτοι οἱ ἄν-
δρες τῇ Ἀρειανῶν θρησκείᾳ παρέμειναν, ὧν ὁ μὲν

[z] μὲν τῆς M. [a] Ita C. αὐτῷ ceteri.

præfuit Barba. Hujus temporibus, Arianorum religio felici quodam fato, duos dissertissimos viros habuit, utrumque presbyteri dignitate decoratum. Horum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius quidem Græcorum disciplinis magis erat excultus. Timotheus vero in sacris literis plus operæ posuerat. Et Georgius quidem Aristotelis et Platonis libros assidue habebat in manibus. Timotheus autem Origenem adamabat: et cum sacras literas publice exponeret, Hebraïcæ quoque linguæ ignarus non erat. Ac prius quidem Psathyrianorum sectæ adhæserat Timotheus. Georgius vero a Barba ordinatus fuerat. Cum hoc Timotheo ipse quoque sum colloquutus, reque ipsa perspexi, quam paratus esset et expeditus ad respondendum interrogantibus, dum obscuriora loca quæ in sacris reperiuntur oraculis explanaret. Porro Origenem tanquam certissimum testem eorum quæ diceret, perpetuo laudabat. Ac mihi quidem mirari subit, quonam modo viri isti in Ariana secta perseveraverint: quorum alter

τὸν Πλάτωνα ἀεὶ μετὰ χεῖρας εἶχεν· ὁ δὲ τὸν Ὠρι-
8 γένην ἀνέπνεεν. Οὐδὲ γὰρ Πλάτων τὸ δεύτερον καὶ
τὸ τρίτον αἴτιον, ὡς αὐτὸς ὀνομάζειν εἴωθεν, ἀρχὴν
ὑπάρξεως εἰληφέναι φησί· καὶ Ὠριγένης συναΐδιον
9 πανταχοῦ ὁμολογεῖ τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί. Πλὴν εἰ
καὶ τῇ ἑαυτῶν ἐκκλησίᾳ παρέμειναν, ἀλλ' ὅμως τὴν
Ἀρειανὴν θρησκείαν λεληθότως ἐπὶ τὸ κρεῖσσον με-
τέθεσαν· πολλὰς γὰρ τῶν Ἀρείου βλασφημιῶν ταῖς
10 οἰκείαις διδασκαλίαις ἐξέβαλον[b]. Ἀλλὰ περὶ μὲν
τούτων τοιαῦτα εἰρήσθω· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ
Σισιννίου τοῦ Ναυατιανῶν ἐπισκόπου τελευτήσαντος
ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ, χειροτονεῖται Χρύσανθος, περὶ
οὗ μικρὸν ὕστερον λέξομεν.

ΚΕΦ. Ζ.

Ὡς[c] Θεόφιλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Κύριλλος διεδέξατο.

1 Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Θεόφιλος ὁ τῆς Ἀλεξαν-
δρείας ἐπίσκοπος ληθαργικῷ[d] πάθει περιπεσὼν ἐτε- A. D.
λεύτησεν ἐν ὑπατείᾳ Ὁνωρίου τὸ ἔννατον[e] καὶ Θεο- 412.

b Ita F. M. ἐξέβαλλον editt.

c Ὃς (i. e. Ὡς) θεοφίλου τοῦ ἐπισκόπου τελευτήσαντος χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ κύριλλος. M.

d λιθουργικῷ F.

e ἔνατον M.

Platonis assidue terebat libros: alter Origenem semper in ore habebat. Etenim nec Plato secundam ac tertiam causam, ut ipse quidem nominare solet, existendi initium cepisse dicit. Et Origenes passim in suis libris Filium Patri coæternum esse confitetur. Verum licet illi in sua permanserint ecclesia, Arianorum tamen sectam sensim ad meliorem frugem reduxerunt. Multas quippe Arii impietates atque blasphemias suis prædicationibus penitus eliminarunt. Sed de his hactenus. Non multo post Sisinnio Novatianorum episcopo iisdem consulibus mortuo, ordinatus est Chrysanthus, de quo infra dicturi sumus.

CAPUT VII.

Quomodo Cyrillus Theophilo Alexandriæ episcopo successerit.

Aliquanto post Theophilus quoque Alexandrinus episcopus morbo veterni correptus, extremum diem obiit, Honorio nonum et Theodosio quintum consulibus, Idibus Octobris. Ortaque etiam

δοσίου τὸ πέμπτον, τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου
2 μηνός. Ἐπιμάχου δὲ γενομένης καὶ ἐνταῦθα τῆς ἐπισκοπῆς, οἱ μὲν ἐζήτουν ἐνθρονισθῆναι Τιμόθεον ἀρχιδιάκονον· οἱ δὲ Κύριλλον, ὃς ἦν ἀδελφιδοῦς
3 Θεοφίλου. Στάσεως δὲ διὰ τοῦτο μεταξὺ τοῦ λαοῦ κινηθείσης, συνελαμβάνετο τῷ μέρει Τιμοθέου ὁ τοῦ
4 στρατιωτικοῦ τάγματος ἡγεμὼν Ἀβουνδάτιος[f]. Διὸ τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τελευτὴν Θεοφίλου ὁ Κύριλλος ἐνθρονισθεὶς, ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀρχικώτερον Θεοφίλου παρῆλθε· καὶ γὰρ ἐξ ἐκείνου ἡ ἐπισκοπὴ Ἀλεξανδρείας πέρα[g] τῆς ἱερατικῆς τάξεως καταδυνα-
5 στεύειν τῶν πραγμάτων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Εὐθέως οὖν Κύριλλος τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἀποκλείσας, πάντα μὲν αὐτῶν τὰ ἱερὰ κει- 353
μήλια ἔλαβεν· τὸν δὲ ἐπίσκοπον αὐτῶν Θεόπεμπτον πάντων ὧν εἶχεν ἀφείλετο.

[f] Ita F. C. Nicephor. xiv. 14. Ἀβουνδάντιος C. Ἀβουδάτιος editt.

[g] Valesii certissimam conjecturam recepi: παρὰ libri omnes. Sic ille, "Haud dubie scribendum est πέρα, ut ex libro Christophorsoni Savilius ad oram sui codicis adnotarat. Interpretes tamen ambo vulgatam lectionem secuti sunt, quæ nullo modo ferri potest. Certe Socrates in cap. 11. [§. 4.] infra, de eadem re loquens, utitur vocabulo πέρα."

illic de episcopatu contentione, alii quidem Timotheum archidiaconum, alii vero Cyrillum sororis Theophili filium in ea sede collocare studebant. Cumque ob id mota esset populi seditio, Timothei quidem partibus favebat Abundantius dux militum Ægypti. Quamobrem tertio post obitum Theophili die Cyrillus ordinatus, majore cum potestate quam Theophilus, ad episcopatum accessit. Ex eo enim tempore, episcopi Alexandrini sacerdotalem gradum atque ordinem supergressi, principatum quemdam obtinere, et cuncta pro imperio agere cœperunt. Statim igitur Cyrillus, clausis Novatianorum ecclesiis quotquot erant Alexandriæ, primo quidem sacra earum vasa atque ornamenta abstulit: deinde episcopum illorum Theopemptum omnibus suis facultatibus nudavit.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ[h] Μαρουθᾶ τοῦ Μεσοποταμίας ἐπισκόπου, καὶ ὡς δι' αὐτοῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Περσίδι διεπλατύνθη[i].

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ τὸν ἐν Περ-
σίδι Χριστιανισμὸν πλατυνθῆναι συνέβη ἐξ αἰτίας
2 τοιᾶσδε. Μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν συνεχεῖς
ἀεὶ πρεσβεῖαι γίνονται· διάφοροι δέ[k] εἰσιν αἰτίαι,
3 δι' ἃς συνεχῶς παρ' ἀλλήλους[l] πρεσβεύονται. Χρεία
δὴ οὖν καὶ τότε ἤγαγεν, ὥστε Μαρουθᾶν τὸν Μεσο-
ποταμίας ἐπίσκοπον, οὗ μικρὸν ἔμπροσθεν μνήμην
πεποιήμεθα, πεμφθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων
4 πρὸς τὸν βασιλέα Περσῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν
Περσῶν πολλὴν εὐλάβειαν παρὰ τῷ ἀνδρὶ εὑρηκὼς,
διὰ τιμῆς ἦγεν αὐτὸν, καὶ ὡς ὄντως θεοφιλεῖ προσ-
5 εῖχεν. Τοῦτο γινόμενον ὑπέκνιζε τοὺς μάγους, οἳ
πολὺ[m] παρὰ τῷ Περσῶν βασιλεῖ ἰσχύουσιν· ἐδε-
δοίκεισαν γὰρ, μὴ τὸν βασιλέα χριστιανίζειν πείσῃ.

h Titulum om. M.

i ἐπλατύνθη F.

k "Melius διάφοροι γάρ εἰσιν αἱ αἰτίαι." VALESIUS.

l ἀλλήλοις M.

m Ita F. C. Idem conjecerat Valesius e Nicephoro xiv. 18: πολλοὶ editt.

CAPUT VIII.

De Marutha episcopo Mesopotamiæ, et quomodo Christiana religio ab ipso in Perside propagata est.

Sub idem tempus Christiana religio in Perside propagata est, hujusmodi ex causa. Inter Romanos et Persas crebræ legationes ultro citroque mittuntur. Variæ quippe nascuntur causæ, ob quas subinde legatos ad se invicem mittere necesse habent. Forte igitur negotii cujusdam necessitas tunc exegit, ut Maruthas episcopus Mesopotamiæ, cujus paulo antea mentionem fecimus, ab imperatore Romano ad regem Persarum destinaretur. Rex autem Persarum, cum eum virum eximia pietate præditum esse deprehendisset, magnum illi honorem exhibuit, et tanquam Dei vere amicum auscultavit. Ea res offendit animos Magorum, qui apud regem Persarum plurimum valent. Verebantur enim ne is persuaderet regi, ut Christianam religionem amplecteretur. Etenim diuturnum capitis dolorem, quo Magi eum liberare non

6 Καὶ γὰρ κεφαλαλγίαν αὐτοῦ χρονίαν, ἣν οἱ μάγοι
θεραπεῦσαι μὴ δεδύνηνται, ταύτην ὁ Μαρουθᾶς εὐχαῖς
7 ἐθεράπευσε. Βουλεύονται οὖν ἀπάτην οἱ μάγοι· καὶ
ἐπειδὴ οἱ Πέρσαι τὸ πῦρ σέβουσιν, εἰώθει δὲ ὁ βασι-
λεὺς ἐν οἴκῳ τινὶ τὸ διηνεκῶς καιόμενον πῦρ προσκυ-
νεῖν, ὑπὸ γῆν κατακρύψαντες ἄνθρωπον, καθ' ὃν
εἰώθει καιρὸν ὁ βασιλεὺς εὔχεσθαι, παρεσκεύασαν
ἀναφθέγγεσθαι, ἔξω βάλλεσθαι δεῖν τὸν βασιλέα,
ἠσεβηκέναι γὰρ, ὅτι τὸν τῶν Χριστιανῶν ἱερέα νο-
8 μίζει[n] θεοφιλῆ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰσδιγέρδης, τοῦτο
γὰρ ὄνομα τῷ Περσῶν βασιλεῖ, αἰδούμενος μὲν, ἀπο-
πέμπεσθαι δ' οὖν ὅμως τὸν Μαρουθᾶν ἐβούλετο.
9 Μαρουθᾶς δὲ ἀληθῶς θεοφιλὴς ἄνθρωπος εὐχαῖς
προσέκειτο, δι' ὧν εὑρίσκει τὸν παρὰ τῶν μάγων
10 γενόμενον δόλον. Τῷ οὖν βασιλεῖ, μὴ παίζου, ἔφη,
βασιλεῦ· ἀλλ' εἰσελθὼν ὅτε τῆς φωνῆς ἀκούσεις[o]
ὀρύξας τὸν δόλον εὑρήσεις· οὐ γὰρ τὸ πῦρ φθέγ-
11 γεται, ἀλλὰ ἀνθρώπων κατασκευὴ τοῦτο ποιεῖ. Πεί-
θεται τῷ Μαρουθᾷ ὁ Περσῶν βασιλεὺς, καὶ αὖθις
εἰσῄει εἰς τὸν οἰκίσκον, ὅπου ἦν τὸ ἄσβεστον πῦρ.

[n] Ita F. M. C. νομίζῃ editt. [o] Lege ἀκούσῃς.

potuerant, Maruthas precibus suis curaverat. Fraudem ergo comminiscuntur Magi. Et quoniam Persæ ignem colunt, solebatque rex ignem perpetuo ardentem in æde quadam adorare; hominem quemdam terra occultantes, eo tempore quo rex adorare consueverat, exclamare jusserunt: Foras exturbandum esse regem: impie enim illum egisse, qui sacerdotem Christianorum Deo carum esse existimet. His auditis Isdigerdes, hoc enim nomine vocabatur rex Persarum, licet Marutham reverentia prosequeretur, dimittere tamen in animo habebat. At Maruthas vere Deo acceptus, orationibus vacabat: quarum subsidio fraudem Magorum detexit. Itaque regem adiens: Noli, inquit, o rex, amplius deludi. Sed ingressus, postquam vocem audieris, effossa humo fraudem deprehendes. Non enim loquitur ignis, sed hominum fraus et machinatio istud facit. Rex Maruthæ morem gerens, denuo in ædiculam ingressus est, in qua ignis perpetuo ardens servabatur. Cumque eamdem vocem iterum audiisset,

12 Ἐπεὶ[o] δὲ αὖθις ἀκούει τῆς αὐτῆς φωνῆς, ὀρύττεσθαι
τὸν τόπον ἐκέλευσε· καὶ ὁ προπέμπων τὴν νομισ- 354
13 θεῖσαν Θεοῦ φωνὴν, ἐξηλέγχετο[p]. Περιοργὴς οὖν
γενόμενος ὁ βασιλεὺς τὸ τῶν μάγων γένος ἀπεδε-
κάτωσε· τούτου γενομένου, εἶπεν τῷ Μαρουθᾷ, ἔνθα
ἂν βούλοιτο, κτίζειν ἐκκλησίας· ἐκ τούτου παρὰ
14 Πέρσαις ὁ Χριστιανισμὸς ἐπλατύνετο. Τότε μὲν
οὖν Μαρουθᾶς ἀποχωρήσας τῶν Περσῶν, αὖθις ἐπὶ
τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέρχεται·[q] οὐκ εἰς
μακρὰν δὲ πάλιν πρεσβείας ἕνεκεν ἀντεπέμπετο.
15 Αὖθις τε οἱ μάγοι σκευωρίας ἐπενοοῦντο, ὅπως ἂν
μηδαμῶς τὸν ἄνδρα προσδέχοιτο ὁ[r] βασιλεύς· ἐπε-
νόησάν τε[s] δυσωδίαν τινὰ κατασκευαστὴν, ὅθεν ὁ βα-
σιλεὺς εἰώθει προσέρχεσθαι·[t] διαβολῇ τε ἐχρῶντο,
ὡς ἄρα ταύτην οἱ τῷ Χριστιανισμῷ συνόντες
16 εἰργάσαντο. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἤδη πρότερον ὑπό-
πτους ἔχων τοὺς μάγους, σπουδαιότερον ἀνεζήτει
τοὺς δράσαντας, αὖθις ἐξ αὐτῶν ἀνηυρίσκοντο οἱ τῆς

o Ita F. M. ἐπειδὴ δὲ editt.
p ἠλέγχετο M.
q παραγίνεται F. M.
r ὁ om. M.
s "Scribendum ἐπενόησαν γάρ." VALESIUS.
t προέρχεσθαι M. quod melius esse censuit Valesius. διέρχεσθαι Nicephor.

locum effodi jussit. Tum is qui vocem illam emittebat, quæ Dei esse putabatur, deprehensus est. Itaque rex ira inflammatus, gentem Magorum decimationis supplicio addixit. Quo facto Maruthæ permisit, ut ubicumque vellet, ecclesias ædificaret. Exinde apud Persas Christiana religio latius propagata est. Maruthas vero tunc quidem e Perside discedens, Constantinopolim reversus est. Sed non longo post tempore legatus iterum missus est ad Persas. Atque iterum Magi fraudes ac dolos excogitarunt, ne rex ullo pacto eum admitteret. Tetrum enim fœtorem machinatione quadam excitarunt eo loci, quo rex procedere solitus erat: eumque a Christianis excitatum esse calumniati sunt. Sed cum rex, utpote qui suspectos jamdudum habebat Magos, fœtoris hujus auctores diligentius investigaret, rursus deprehensum est, pestiferi illius odoris artifices Magos esse. Rursus ergo multos

17 κακῆς ὀδμῆς ποιηταί. Διὸ καὶ αὖθις πολλοὺς αὐτῶν
ἐτιμωρήσατο· Μαρουθᾶν δὲ διὰ πλείονος ἦγε τιμῆς.
18 Καὶ ἠγάπα μὲν Ῥωμαίους, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν
ἠσπάζετο· μικρὸν δὲ ἐδέησε καὶ χριστιανίσαι αὐτὸν,
πεῖραν δεδωκότος ἑτέραν τοῦ Μαρουθᾶ, σὺν Ἀβλάᾳ[u]
19 τῷ ἐπισκόπῳ Περσίδος. Ἄμφω γὰρ τὸν ὀχλοῦντα
δαίμονα τῷ υἱῷ τοῦ[x] βασιλέως ἀπήλασαν, νηστείαις
20 καὶ προσευχαῖς σχολάσαντες. Καὶ ὁ Ἰσδιγέρδης
μὲν ἔφθασε τελευτῆσαι, πρὶν τελείως χριστιανίσαι·
εἰς δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βαραράνην ἧκεν ἡ βασιλεία·
ἐφ' οὗ αἱ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν σπονδαὶ
διελύθησαν, ὡς ὀλίγον ὕστερον λέξομεν.

ΚΕΦ. Θ.

Οἱ[y] κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ῥώμῃ ἐπισκοπήσαντες.

1 Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν

[u] *ἀβλάα* F. M. Ἀβλείᾳ C. Ἀνλδᾶ Sfort. Valesii. Ἀβλαάτῳ (i. e. Ἀβλάᾳ τῷ) Stephan. Genev. *Ablatem* Epiphan. xi. 8. Ἀβδᾷ Niceph. Ἀβδᾶν vocat Thdt. E. H. v. 39. ed. Vales. Αὐδὰν ed. Noesselt, Ἀβδαᾶν Theophanes, *Abdam* Assemanus Bibl. Orient. vol. iii. p. 370, &c. ex Histor. Amri; quam nominis formam satis constat rectiorem esse. Codices tamen et libri testantur Socratem scripsisse per λ, quamobrem ita servavi.

[x] Ita F. M. *τοῦ* om. editt.

[y] *Περὶ διαδοχῆς ἐπισκόπων τῶν καθ' ἑξῆς τῆς ἀντιοχέων καὶ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας.* M.

ex illis supplicio affecit: Marutham vero majore adhuc in honore habuit. Et Romanos quidem deinceps dilexit, eorumque amicitiam amplexus est. Parum autem abfuit quin ipse Christianus fieret, cum Maruthas una cum Abda Persidis episcopo alterum etiam miraculum edidisset. Ambo siquidem dæmonem quo regis filius vexabatur, depulerunt, cum prius jejuniis ac precibus incubuissent. Verum Isdigerdes quidem antequam perfecte Christianus esset, morte præventus est. Regnum vero ad filium ejus Vararanem devenit, cujus temporibus solutum est fœdus inter Romanos et Persas, ut paulo post dicturi sumus.

CAPUT IX.

Qui tum temporis Antiochiæ et Romæ fuerint episcopi.

Iisdem fere temporibus, Antiochiæ mortuo Flaviano Porphy-

Φλαβιανοῦ τελευτήσαντος, Πορφύριος τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο· μετὰ δὴ Πορφύριον αὖθις Ἀλέξανδρος
2 τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας προέστη. Κατὰ δὲ τὴν Ῥωμαίων, Δάμασον ἐπὶ δεκαοκτὼ ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς κρατήσαντα Σιρίκιος διεδέξατο· Σιρικίου δὲ δεκαπέντε ἔτη κρατήσαντος, Ἀναστάσιος ἐπὶ ἔτη τρία τῆς ἐκκλησίας ἐκράτησε [z]· μετὰ δὲ Ἀναστάσιον Ἰνοκέντιος· ὃς πρῶτος τοὺς ἐν Ῥώμῃ Ναυατιανοὺς ἐλαύνειν ἤρξατο, πολλάς τε αὐτῶν ἐκκλησίας ἀφείλετο.

ΚΕΦ. Ι. 355

Ὡς [a] κατὰ τόνδε τὸν χρόνον ἡ Ῥώμη [b] ὑπὸ βαρβάροις γέγονεν, Ἀλαρίχου ταύτην πορθήσαντος.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ τὴν [c] Ῥώμην ὑπὸ βαρβάρων ἁλῶναι συνέβη. Ἀλάριχος γάρ τις βάρβαρος ὑπόσπονδος ὢν Ῥωμαίοις, καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ εἰς τὸν κατὰ Εὐγενίου τοῦ τυράννου πόλεμον συμμαχήσας, καὶ διὰ τοῦτο Ῥωμαϊκῇ ἀξίᾳ τιμη-

[z] ἐκράθησεν F.
[a] Titulum om. M.
[b] ὑπὸ βαρβάροις ἡ ῥώμη, et tum ἀλλαρίκου, F.
[c] Ita F. M. τὴν om. editt.

rius episcopatum suscepit. Post quem Alexander eidem ecclesiæ præfuit. Romæ vero cum Damasus octodecim annis episcopatum tenuisset, Siricius in ejus locum successit. Qui cum per annos quindecim eam ecclesiam gubernasset, Anastasius triennio eamdem sedem obtinuit. Anastasium deinde excepit Innocentius: qui quidem primus Novatianos Romæ degentes persequi cœpit, multasque eis ecclesias ademit.

CAPUT X.

Qualiter Roma eo tempore in barbarorum potestatem venerit, Alaricho eam vastante.

Sub idem tempus Roma quoque a barbaris capta est. Etenim Alarichus quidam barbarus, qui fœderatus erat Romanorum, et qui imperatori Theodosio in bello contra Eugenium tyrannum auxilio fuerat, eaque de causa dignitatibus Romanis fuerat honoratus, felicitatem suam non tulit. Sed imperium quidem arripere

2 θεὶς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐτυχίαν. Ἀλλὰ βασιλεύειν μὲν οὐ
προείλετο· ἀναχωρήσας δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
ἐπὶ τὰ ἑσπέρια μέρη διέβαινε· γενόμενος δὲ ἐπὶ τὰ
3 Ἰλλυριῶν εὐθὺς πάντα ἀνέτρεπε. Διαβαίνοντι δὲ
αὐτῷ Θεσσαλοὶ ἀντέστησαν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ
Πηνειοῦ ποταμοῦ, ὅθεν δι᾽ ὄρους Πίνδου ἐπὶ Νικό-
πολιν τῆς Ἠπείρου διαβῆναι ἐστί· καὶ συμβαλόντες
4 περὶ τρισχιλίους ἀνεῖλον οἱ Θεσσαλοί. Μετὰ δὲ
ταῦτα πᾶν τὸ παραπεσὸν ἀφανίζοντες οἱ σὺν αὐτῷ,
τέλος καὶ τὴν Ῥώμην κατέλαβον· καὶ πορθήσαντες
αὐτὴν, τὰ μὲν πολλὰ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων[d] θεα-
μάτων κατέκαυσαν· τὰ δὲ χρήματα δι᾽ ἁρπαγῆς
ἔλαβον· καὶ πολλοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς δια-
5 φόροις δίκαις ὑποβαλόντες ἀπώλεσαν. Καταπαίζων
τε τῆς βασιλείας ἀναδείκνυσι βασιλέα, ὀνόματι Ἄτ-
ταλον· ὃν μίαν μὲν ἡμέραν ὡς βασιλέα δορυφο-
ρούμενον προϊέναι ἐκέλευε· τὴν δὲ ἄλλην ἐν δούλου
6 τάξει φαίνεσθαι παρεσκεύαζεν. Καὶ ταῦτα κατα-
πραξάμενος εἰς φυγὴν ἐτράπη, φήμης αὐτὸν ἐν φόβῳ
καταστησάσης, ὡς εἴη ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος δυνάμιν

[d] "Scribendum puto ἐκεῖ." VALESIUS.

haudquaquam constituit. Constantinopoli vero decedens, ad Occidentis partes transgressus est. Cumque in Illyricum pervenisset, late cuncta vastare cœpit. Porro transeunti obstiterunt Thessali circa ostia Penei fluminis, unde per montem Pindum iter est versus Nicopolim Epiri. Commissaque pugna, tria circiter millia ex ejus exercitu peremerunt. Post hæc barbari qui cum illo erant, quidquid obvium fuisset, igni ferroque vastantes, ad extremum Romam quoque ipsam occuparunt. Eamque depopulati, maximam partem admirandorum illic operum incendio consumpserunt: pecuniam vero direptam inter se diviserunt. Multos quoque senatorii ordinis, variis affectos suppliciis interemerunt. Alarichus vero imperio illudens, Attalum quemdam imperatorem nuncupavit. Quem cum uno die satellitibus stipatum tanquam imperatorem procedere jussisset, postridie servili habitu prodire fecit. Et cum ista gessisset, repente fugam arripuit, rumore quodam perterrefactus, quasi imperator Theodosius

7 ἀποστείλας τὴν αὐτῷ πολεμήσουσαν. Τὰ μὲν οὖν
τῆς φήμης οὐκ ἦν πεπλασμένα· ἀληθῶς γὰρ ἡ δύνα-
μις ἐπορεύετο· κἀκεῖνος τὴν φήμην οὐχ ὑπομείνας
8 ἀλλ', ὡς ἔφην, ἀποδρὰς ᾤχετο. Λέγεται δὲ ὡς ἀπιόντι
αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ῥώμην εὐλαβής τις ἀνὴρ μοναχὸς τὸν
βίον παρῄνει μὴ ἐπιχαίρειν ἐν τηλικούτοις κακοῖς,
9 μηδὲ χαίρειν φόνοις καὶ αἵμασιν. Ὁ δὲ, Οὐκ ἐγὼ,
ἔφη, ἐθελοντὴς ἐπὶ τὰ ἐκεῖ πορεύομαι· ἀλλά τις 356
καθ' ἑκάστην ὀχλεῖ μοι βασανίζων, καὶ λέγων,
10 ἄπιθι, τὴν Ῥωμαίων πόρθησον πόλιν· τοσαῦτα μὲν
καὶ περὶ τούτου.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Περὶ[e] τῶν ἐν Ῥώμῃ ἐπισκοπησάντων.

1 Μετὰ δὲ Ἰνοκέντιον Ζώσιμος τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλη-
σίας ἐπὶ δύο ἔτη ἐκράτησε· καὶ μετὰ τοῦτον δὲ
Βονιφάτιος ἔτη τρία τῆς ἐκκλησίας προέστη· ὃν
2 Κελεστῖνος διεδέξατο. Καὶ οὗτος ὁ[f] Κελεστῖνος
τὰς ἐν Ῥώμῃ Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἀφείλετο, καὶ

[e] Titulum om. M. Tum τῇ ῥώμῃ F. [f] ὁ om. M.

exercitum adversus ipsum pugnaturum misisset. Neque vero falsus hic rumor fuit. Revera enim adventabat exercitus. Verum ille famam ejus non sustinens, in fugam se conjecit, ut dixi. Fertur porro virum quemdam venerabilem, professione monachum, eum dum Romam proficisceretur, monuisse ne tot ac tantis lætaretur malis, neve cæde ac sanguine delectaretur. Cui Alarichus: Ego, inquit, non sponte eo proficiscor: sed nescio quis me quotidie sollicitat ac stimulat, ita dicens: Perge urbem Romam vastaturus. Verum, de hoc satis superque sit dictum.

CAPUT XI.

De episcopis urbis Romæ.

Post Innocentium Zosimus Romanam ecclesiam per biennium administravit. Quo mortuo Bonifacius tribus annis eidem ecclesiæ præfuit. Huic deinde successit Celestinus. Et hic quoque Novatianis ecclesias quas Romæ habebant, ademit: et Rusticulam eorum episcopum clam in privatis ædibus plebem colligere

τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν Ῥουστικούλαν κατ' οἰκίας ἐν
3 παραβύστῳ συνάγειν ἠνάγκασεν. Ἄχρι γὰρ τούτου
Ναυατιανοὶ μεγάλως ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἤνθησαν, ἐκκλη-
σίας πλείστας ἔχοντες, καὶ λαὸν πολὺν συναθροί-
4 ζοντες. Ἀλλ' ὁ φθόνος καὶ τούτων ἥψατο, τῆς
Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς ὁμοίως τῇ Ἀλεξανδρέων πέρα
τῆς ἱερωσύνης ἐπὶ δυναστείαν ἤδη πάλαι προελ-
5 θούσης. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοὺς ὁμοφρονοῦντας οἱ
ἐπίσκοποι ἐπ' ἀδείας συνάγεσθαι συνεχώρησαν· ἀλλὰ
πάντα λαβόντες αὐτῶν, μόνον διὰ τὴν ὁμοφροσύνην
6 ἐπαινοῦσιν αὐτούς. Οὐ μὴν οἱ ἐν Κωνσταντινου-
πόλει τοῦτο πεπόνθασιν· ἀλλὰ μετὰ τοῦ στέργειν
αὐτοὺς καὶ ἔνδον πόλεως συνάγειν εἴασαν, ὡς δὴ
πρότερον ἤδη ταῦτα ἱκανῶς ἔφην.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Περὶ[g] Χρυσάνθου τοῦ Ναυατιανῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπου.

1 Σισιννίου δὲ τελευτήσαντος, Χρύσανθος καθειλ-
κύσθη εἰς τὴν ἐπισκοπήν· ὃς υἱὸς μὲν ἦν Μαρ-

g Titulum om. M.

compulit. Etenim ad id usque temporis Novatiani Romæ plurimum floruerant, cum multas ibi ecclesias possiderent, et maximam populi multitudinem in eis colligerent. Sed invidia quoque istos attrivit: cum episcopatus Romanus perinde atque Alexandrinus, ultra sacerdotii fines progressus, jam olim in dominationem degenerasset. Et ob hanc causam episcopi Romani, ne illos quidem qui cum ipsis in fide consentiebant, libere conventus agere siverunt: sed illos ob consensionem fidei laudantes, omnibus tamen bonis spoliarunt. At Constantinopolitani episcopi ab hoc morbo immunes fuere. Non enim solum Novatianos intra urbem conventus agere sinebant, verum etiam singulari amore eos complectebantur, ut jam antea abunde dixi.

CAPUT XII.

De Chrysantho Novatianorum apud Constantinopolim episcopo.

Post mortem Sisinnii Chrysanthus ad episcopatum vi pertractus est. Erat hic filius Marciani, ejus qui ante Sisinnium episcopus

κιανοῦ τοῦ γενομένου Ναυατιανῶν ἐπισκόπου πρὸ
2 Σισιννίου. Ἐκ νέας δὲ ἡλικίας κατὰ τὰ βασίλεια
στρατευσάμενος, ὕστερον ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου
τοῦ βασιλέως ὑπατικὸς τῆς Ἰταλίας γενόμενος, μετὰ
ταῦτα καὶ βικάριος τῶν Βρεττανικῶν[h] νήσων κατα-
3 στὰς ἐθαυμάσθη ἐπὶ ταῖς διοικήσεσι. Προβὰς δὲ
τῇ ἡλικίᾳ, καὶ καταλαβὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν,
σπεύδων δὲ ἔπαρχος γενέσθαι πόλεως, εἰς τὴν ἐπι-
4 σκοπὴν ἄκων εἱλκύσθη. Σισιννίου γὰρ ἐν καιρῷ
τελευτῆς μνείαν αὐτοῦ ὡς ἐπιτηδείου πρὸς τὴν ἐπι-
σκοπὴν ποιησαμένου, ὁ Ναυατιανῶν λαὸς ὡς νόμον
τὴν ἐκείνου φωνὴν λαβὼν, καὶ ἄκοντα βιαίως ἕλκειν
5 ἐπεχείρουν. Τοῦ δὴ Χρυσάνθου φυγόντος, Σαββά-
τιος καιρὸν νομίσας εὑρηκέναι εὔκαιρον, ἐν ᾧ τῶν
ἐκκλησιῶν ἐγκρατὴς γένηται, κατασκευάζει χεῖρας ἐπι-
θεῖναι αὐτῷ τινὰς ἀσήμους, τὸν ὅρκον ὃν ὀμωμόκει 357
6 παρ' οὐδὲν θέμενος. Ἐν δὲ τοῖς χειροτονήσασιν αὐ-
τὸν ἦν καὶ Ἑρμογένης, ὃς ἐπὶ βλασφήμοις συγγράμ-
7 μασιν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ κατάρας ἐκκεκήρυκτο. Οὐ μὴν
αὐτῷ ὁ σκοπὸς τέλος ἐδέξατο· μισήσας γὰρ αὐτοῦ

h βριττανικῶν F.

fuerat Novatianorum. Ceterum ab ineunte ætate in palatio militaverat. Postea vero regnante Theodosio seniore, consularis Italiæ factus, atque exinde Vicarius Britanniarum constitutus, ex utraque administratione maximam gloriam retulerat. Cum vero jam ætate provectior Constantinopolim venisset, et præfectus urbis fieri illic ambiret, invitus episcopatum suscipere compulsus est. Nam cum Sisinnius jamjam moriturus, mentionem illius fecisset tanquam ad episcopatum regendum idonei, plebs Novatianorum Sisinnii verba pro lege ducens, invitum illum per vim trahere aggressa est. Sed cum Chrysanthus fuga se subduxisset, Sabbatius opportunum sibi tempus evenisse ratus quo ecclesiis potiretur, ab obscuris quibusdam episcopis ad id comparatis, manus sibi fecit imponi, spreta religione jurisjurandi quo sese olim adstrinxerat. Porro inter eos qui Sabbatium ordinarunt, fuit etiam Hermogenes, qui ob libros suos plenos impietatis, ab ipso Sabbatio addita imprecatione fuerat excommunicatus. Verum is

ὁ λαὸς τὸ δύστροπον, ὅτι πάντα σκοπὸν[i] τοῦ παρ-
εισδῦναι εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἔπραττε, παντοῖος ἐγένετο
ἀνερευνᾷν[k] τὸν Χρύσανθον· ὃν καὶ εὑρόντες περὶ
Βιθυνίαν κρυπτόμενον, πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἑλκύσαν-
8 τες προεβάλοντο[l]. Οὗτος ὁ ἀνὴρ φρόνιμος ἐν ταὐτῷ
καὶ σώφρων, εἴ καί τις ἄλλος, ὑπῆρχε· καὶ σφόδρα
τὰς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
9 συνεκρότησέν τε καὶ ηὔξησε. Καὶ πρῶτος τοῖς πτω-
χοῖς οἴκοθεν χρυσίον διένειμεν· ἀπό τε τῶν ἐκκλησιῶν
οὐδὲν ἐδέξατο, πλὴν κατὰ κυριακὴν δύο ἄρτους τῶν
10 εὐλογιῶν ἐλάμβανεν. Οὕτω δὲ ἦν περὶ τὴν ἑαυτοῦ
ἐκκλησίαν σπουδαῖος, ὡς καὶ Ἀβλάβιον τὸν[m] ἑαυτοῦ
γενναιότατον ῥήτορα τοῦ σοφιστοῦ Τρωΐλου συλλα-
βεῖν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τάξιν προχειρί-

[i] "Hæc locutio non videtur mihi satis Græca. Certe Nicephorus cum eam et ipse non probaret, immutavit hoc modo; πάντα κάλων ἐκίνει τῇ ἐπισκοπῇ παρεισδῦναι. Verum Socratis locum mallem sic restituere; πάντα σκοπῷ τοῦ." VALESIUS. At vero σκόπον eodem more accipiendum est quo σκόπῳ, perinde ac πρόφασιν et προφάσει idem valent.

[k] ἀνευρεῖν M.

[l] Ita F. M. προεβάλλοντο editt.

[m] "Savilius ex Christophors. emendavit, τῶν ἑαυτοῦ. Ego vero scribendum puto τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ." VALESIUS. Ἀβλάβιον τὸν γενναιότατον ῥήτορα τοῦ σοφιστοῦ Τρ. Nicephorus xiv. 13. quod genuinum esse videtur, vox enim ἑαυτοῦ in textum e præcedenti linea irrepsit.

conatus ei non successit. Populus enim importuna ejus ambitione offensus, utpote qui episcopatus occupandi causa nihil non ageret, omni studio Chrysanthum investigavit. Quem cum in Bithynia latentem deprehendisset, vi pertractum ad episcopatum promovit. Fuit hic vir prudentia simul ac modestia singulari. Ejusque opera Novatianorum ecclesiæ Constantinopoli plurimum auctæ sunt et conservatæ. Hic primus aurum pauperibus ex propria pecunia distribuit. Ab ecclesiis autem nihil accepit præter duos panes eulogiarum, singulis diebus dominicis. Ceterum ecclesiæ suæ promovendæ adeo studiosus fuit, ut Ablabium inter omnes sui temporis disertissimum Rhetorem, e schola Troili sophistæ abriperet, et presbyterum ordinaret. Cujus etiam con-

σασθαι· οὗ γλαφυραὶ προσομιλίαι καὶ σύντονοι
11 φέρονται. Ἀλλ' Ἀβλάβιος μὲν ὕστερον τῆς ἐν Νι-
καίᾳ τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος κατέστη,
ἐν ταὐτῷ καὶ σοφιστεύων ἐν ταύτῃ [n].

ΚΕΦ. ΙΓ.

Περὶ [o] τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης μάχης μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, καὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου πρὸς τὸν ὕπαρχον Ὀρέστην διαφορᾶς.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ τὸ Ἰουδαίων
ἔθνος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξελαθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκό-
2 που Κυρίλλου συνέβη δι' αἰτίαν τοιάνδε. Ὁ Ἀλε-
ξανδρέων δῆμος πλέον τῶν ἄλλων δήμων χαίρει ταῖς
στάσεσιν· εἰ δέ ποτε καὶ προφάσεως ἐπιλάβηται, εἰς
ἀφόρητα καταστρέφει κακά· δίχα γὰρ αἵματος οὐ
3 παύεται τῆς ὁρμῆς. Ἔτυχε δὲ τότε στασιάζειν αὐτὸ [p]
τὸ πλῆθος πρὸς ἑαυτὸ οὐ δι' ἀναγκαίαν τινὰ πρόφασιν,
ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπιπολάζον ἁπάσαις ταῖς πόλεσι κακὸν,
4 φημὶ δὴ τὸ σπουδάζειν περὶ τοὺς ὀρχηστάς. Ἐπειδὴ

[n] Legendum est potius αὐτῇ.

[o] Ὅτι κύριλλος ἰουδαίους ἐξέβαλεν. M.

[p] αὐτότε τὸ F. M. quod quivis emendaret in αὐτόθι: Nicephorus tamen cum textu convenit xiv. 14. atque Epiphan. xi. 11.

ciones elegantes simul et acres circumferuntur. Verum Ablabius postea Nicææ Novatianorum episcopus fuit, eodemque tempore illic rhetoricam docuit.

CAPUT XIII.

De pugna inter Christianos et Judæos Alexandriæ facta, et de Cyrilli episcopi adversus præfectum Orestem simultate.

Sub idem tempus, Judæorum gens ab episcopo Cyrillo Alexandria ejecta est hanc ob causam. Alexandrinus populus supra quam ceteri omnes, seditionibus delectatur: ac si forte ansam nactus fuerit, ad intoleranda facinora prorumpere solet. Neque enim impetum comprimit nisi sanguine effuso. Contigit autem tunc temporis, ut plebs illic inter se tumultuaretur, non ex aliqua gravi ac necessaria occasione, sed ob malum quod in omnibus prope civitatibus inolevit, studium scilicet in spectandis saltatori-

γὰρ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου ὀρχούμενος[q] πλείονας ὄχλους συνήθροιζε, τῷ Ἰουδαίους ἀργοῦντας ἐν αὐτῇ, μὴ τῇ ἀκροάσει τοῦ νόμου ἀλλὰ τοῖς θεατρικοῖς σχολάζειν, ἐπίμαχος τοῖς τοῦ δήμου μέρεσιν ἡ ἡμέρα κατέστη.
5 Καὶ τούτου[r] τρόπον τινὰ ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐν τάξει καταστάντος, οὐδὲν ἧττον ἔμειναν 358 οἱ Ἰουδαῖοι τοῖς τοῦ ἑτέρου μέρους ἀντιπαθοῦντες· καὶ ἀεὶ μὲν πολέμιοι πανταχοῦ τοῖς Χριστιανοῖς καθεστῶτες, ἔτι δὲ πλέον διὰ τοὺς ὀρχηστὰς ἐκπεπολέ-
6 μωντο καθ' ἑαυτῶν[s]. Καὶ δὴ τότε Ὀρέστου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπάρχου πολιτείαν ἐν τῷ θεάτρῳ ποιοῦντος, οὕτω δὲ ὀνομάζειν εἰώθασιν τὰς δημοτικὰς διατυπώσεις, παρῆσαν καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου οἱ σπουδασταὶ τὰς γινομένας παρὰ τοῦ ἐπάρχου δια-
7 τυπώσεις γνῶναι βουλόμενοι. Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τις ἀνὴρ ὀνόματι Ἱέραξ, ὃς γραμμάτων μὲν τῶν πεζῶν διδάσκαλος ἦν, διάπυρος δὲ ἀκροατὴς τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου καθεστὼς, καὶ περὶ τὸ κρότους ἐν ταῖς δι-
8 δασκαλίαις αὐτοῦ ἐγείρειν ἦν σπουδαιότατος. Τοῦτον

q οἱ ὀρχούμενοι, et συνήθροιζον, M. Tum ὄχλοις F.

r τοῦτο mendose Reading.

s "Musculus et Christophors. κατ' αὐτῶν. Quod magis probo. Nicephor. tamen vulgat. retinuit." VALESIUS.

bus. Nam cum die Sabbati pantomimus quidam saltare solitus, maximam populi multitudinem congregaret, eo quod Judæi tum feriantes, non audiendæ legi, sed scenicis spectaculis vacarent, is dies populi factiones inter se committere consueverat. Ac tametsi a præfecto Alexandriæ id aliquatenus repressum fuisset, nihilominus Judæi contrariæ factionis hominibus infensi esse perseverarunt: et præterquam quod perpetui sunt hostes Christianorum, tum pantomimorum causa multo magis iisdem infesti exstiterunt. Itaque cum Orestes præfectus Alexandriæ, πολιτείαν in theatro celebraret, sic autem vocare solent publicas dispositiones, adfuerunt illic etiam fautores Cyrilli, ut quid a præfecto dispositum esset cognoscerent. Inter hos quidam fuit nomine Hierax, humilioris literaturæ magister: qui Cyrilli ferventissimus erat auditor, et in ejus concionibus plausus excitare solitus. Hunc igitur

τοίνυν τὸν Ἱέρακα τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ
θεάτρῳ θεασάμενοι κατεβόων εὐθὺς, ὡς[t] δι' οὐδὲν
ἄλλο παραβάλλει τῷ θεάτρῳ, ἢ ἵνα στάσιν τῷ δήμῳ
9 ἐμβάλοι[u]. Ὀρέστης δὲ καὶ πρότερον μὲν ἐμίσει τὴν
δυναστείαν τῶν ἐπισκόπων, ὅτι παρῃροῦντο πολὺ
τῆς ἐξουσίας τῶν ἐκ βασιλέως ἄρχειν τεταγμένων·
μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἐποπτεύειν αὐτοῦ τὰς διατυπώ-
σεις Κύριλλος ἐβούλετο· ἁρπάσας οὖν τὸν Ἱέρακα
10 δημοσίᾳ ἐν τῷ θεάτρῳ βασάνοις ὑπέβαλλεν[x]. Τοῦτο
γνοὺς ὁ Κύριλλος μεταπέμπεται τοὺς Ἰουδαίων πρω-
τεύοντας, καὶ ὅσα εἰκὸς, εἰ μὴ παύσαιντο κατὰ Χρι-
11 στιανῶν στασιάζοντες, διηπείλησε. Τὸ δὲ πλῆθος
τῶν Ἰουδαίων τῆς ἀπειλῆς αἰσθόμενον φιλονεικότερον
γέγονε· καὶ μηχανὰς ἐπενόουν ἐπὶ βλάβῃ τῶν Χρι-
στιανῶν, ὧν τὴν κορυφαιοτάτην καὶ αἰτίαν τοῦ ἐξε-
λαθῆναι αὐτοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας γενομένην διηγή-
12 σομαι. Σύνθεμα δόντες ἑαυτοῖς, δακτυλίου φόρεμα
ἐκ φοίνικος γεγονὸς φλοιοῦ θαλλοῦ, νυκτομαχίαν κατὰ
13 τῶν Χριστιανῶν ἐπενόησαν. Καὶ ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν

t Ita F. M. ὡς οὐ δι' editt.
u Ita F. M. ἐμβάλλοι editt.
x Ita F. M. ὑπέβαλε Niceph. ἐπέβαλλε editt.

Hieracem in theatro conspicatus Judæorum populus, confestim exclamavit, non aliam ob causam eum in theatrum venisse, quam ut populum ad seditionem concitaret. Oresti vero jampridem invisa erat episcoporum dominatio, tum quod episcopi de potestate eorum qui ad regendas provincias ab imperatore missi erant, plurimum decerperent, tum quod Cyrillus actus suos explorare vellet. Correptum igitur Hieracem, publice in theatro tormentis subjecit. Quo cognito Cyrillus Judæorum primates ad se accersit, malumque eis minatur, nisi adversus Christianos tumultuari desinant. At plebs Judæorum compertis ejusmodi minis, majore adhuc pertinacia exarsit, multasque in perniciem Christianorum fraudes machinati sunt. Quarum præcipuam, et quæ in causa fuit ut Judæi Alexandria pellerentur, hoc loco commemorabo. Signo inter se dato ut unusquisque ipsorum annulum ex cortice surculi palmei gestaret, nocturna pugna Christianos aggredi statuunt. Quadam igitur nocte viros ad id comparatos mittunt, qui per uni-

κηρύσσειν κατὰ τὰ κλίματα τῆς πόλεως τινὰς παρεσκεύασαν βοῶντας, ὡς ἡ ἐπώνυμος Ἀλεξάνδρο ἐκκλη-
14 σία πᾶσα[y] πυρὶ καίοιτο. Τοῦτο ἀκούσαντες Χριστιανοὶ 359
ἄλλος ἀλλαχόθεν συνέτρεχεν[z], ὡς τὴν ἐκκλησίαν περισώσοντες· οἵτε Ἰουδαῖοι εὐθὺς ἐπετίθεντο καὶ ἀπέσφαττον, ἀλλήλων μὲν ἀπεχόμενοι, δεικνύντες τοὺς δακτυλίους· τοὺς δὲ προσπίπτοντας τῶν Χριστιανῶν
15 ἀναιροῦντες. Γενομένης δὲ ἡμέρας, οὐκ ἐλάνθανον οἱ τὸ ἄγος ἐργασάμενοι· ἐφ᾽ ᾧ κινηθεὶς ὁ Κύριλλος σὺν πολλῷ πλήθει ἐπὶ τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων παραγενόμενος, οὕτω γὰρ τοὺς εὐκτηρίους αὐτῶν ὀνομάζουσι τόπους, τὰς μὲν ἀφαιρεῖται· τοὺς δὲ ἐξελαύνει τῆς πόλεως, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν διαρπαγῆναι ὑπὸ
16 τοῦ πλήθους ἀφείς. Οἱ μὲν οὖν Ἰουδαῖοι ἐκ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος χρόνων οἰκήσαντες τὴν[a] πόλιν, τότε αὐτῆς γυμνοὶ ἅπαντες ἀπανέστησαν, καὶ
17 ἄλλοι ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν. Ἀδαμάντιος δὲ ἰατρικῶν λόγων σοφιστὴς, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁρμήσας, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ προσφυγὼν Ἀττικῷ, ἐπαγγειλάμενός τε χριστιανίζειν, αὖθις ὑστέρῳ χρόνῳ

[y] Ita F. M. πᾶσα om. editt. [z] συνέτρεχον C.
[a] τὴν πόλιν οἰκήσαντες F. M.

versas urbis regiones proclament, ecclesiam quæ Alexandri dicitur, incendio consumi. Ea re audita Christiani alius aliunde accurrunt, ut ecclesiam servent. Tum Judæi impetu in illos facto, cædem faciunt: a suis quidem qui annulos ostendebant, manus abstinentes; Christianos vero quotquot inciderant, obtruncantes. Orto mox die, hujus sceleris auctores minime latuerunt. Commotus ea re Cyrillus, cum ingenti multitudine ad synagogas Judæorum profectus, sic enim vocantur eorum oratoria: eas quidem ademit Judæis, ipsos vero urbe expulit, facultates quoque eorum diripi a plebe permittens. Itaque Judæi, qui jam inde ab Alexandri Macedonis temporibus urbem illam incoluerant, tum nudi omnes ex ea emigrarunt, et alii alio dispersi sunt. Ex his Adamantius quidam medicinæ professor, Constantinopolim profectus, ad episcopum Atticum confugit: cumque Christianorum religionem professus fuisset, postmodum Alexandriam reversus,

18 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ᾤκησεν. Ὁ τοίνυν τῆς Ἀλεξαν-
δρέων ἔπαρχος Ὀρέστης σφόδρα ἐπὶ τῷ γενομένῳ
ἐχαλέπηνε· καὶ πένθος μέγα ἐτίθετο τηλικαύτην πόλιν
οὕτως ἄρδην τοσούτων ἐκκενωθῆναι ἀνθρώπων· διὸ
19 καὶ τὰ γενόμενα ἀνέφερε βασιλεῖ. Κύριλλος δὲ καὶ
αὐτὸς τὰς Ἰουδαίων πλημμελείας γνωρίμους καθιστῶν
βασιλεῖ οὐδὲν ἧττον καὶ περὶ φιλίας πρὸς Ὀρέστην
ἐπρεσβεύετο· τοῦτο γὰρ ὁ λαὸς τῶν Ἀλεξανδρέων
20 αὐτὸν ποιεῖν κατηνάγκαζεν[b]. Ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ φι-
λίας λόγους Ὀρέστης[c] οὐ προσεδέχετο, τὴν βίβλον
τῶν εὐαγγελίων ὁ Κύριλλος προΐσχετο, διὰ ταύτης
21 γοῦν καταιδέσειν τὸν Ὀρέστην ἡγούμενος. Ὡς δὲ
οὐδὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ ὁ Ὀρέστης ἐμαλάσσετο, ἀλλ'
ἔμενε μεταξὺ αὐτῶν ἄσπονδος πόλεμος, τάδε ἐπι-
συνέβη γενέσθαι.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ὡς[d] οἱ κατὰ τὴν Νιτρίαν μοναχοὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπὲρ Κυρίλλου κατελθόντες πρὸς τὸν ὕπαρχον Ὀρέστην ἐστασίασαν.

1 Τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Νιτρίας μυναχῶν τινὲς

[b] προσηνάγκαζεν, supra προς scripto κατ, M. τοῦ πλήθους τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦτο προσαναγκάζοντος Niceph. xiv. 15.

[c] ὁ ὀρέστης F. M.

[d] Titulum om. M.

in ea urbe domicilium fixit. At præfectus Alexandriæ Orestes hoc factum permoleste tulit, incredibili dolore affectus, quod tanta civitas repente tot incolarum multitudine viduata esset. Proinde rem gestam ad imperatorem retulit. Sed et Cyrillus Judæorum scelera principi per literas significavit: atque interim reconciliandæ amicitiæ causa internuntios ad Orestem misit. Id enim populus Alexandrinus ipsum facere compulerat. Cumque Orestes sermones de amicitia redintegranda minime admitteret, evangeliorum codicem protendit Cyrillus, ejus reverentia pudorem se Oresti incussurum existimans. Sed cum Orestes ne hac quidem ratione emolliretur, verum inter ipsum ac Cyrillum bellum implacabile perseveraret, hujusmodi quidpiam postea contigit.

CAPUT XIV.

Quomodo Nitriæ monachi, Cyrilli causa Alexandriam ingressi, seditionem contra præfectum Orestem concitarunt.

Quidam ex monachis qui in Nitriæ montibus habitabant, fer-

ἔνθερμον ἔχοντες φρόνημα ἀπὸ Θεοφίλου ἀρξάμενοι,
ὅτε αὐτοὺς ἐκεῖνος κατὰ τῶν περὶ Διόσκορον ἀδίκως
ἐξώπλισε, ζῆλόν τε τότε κτησάμενοι προθύμως καὶ
2 ὑπὲρ Κυρίλλου μάχεσθαι προῃροῦντο. Ἀφέμενοι οὖν
τῶν μοναστηρίων ἄνδρες περὶ τοὺς πεντακοσίους, καὶ
καταλαβόντες τὴν πόλιν, ἐπιτηροῦσιν ἐπὶ τοῦ ὀχή-
3 ματος προϊόντα τὸν ἔπαρχον. Καὶ προσελθόντες
ἀπεκάλουν θύτην καὶ Ἕλληνα, καὶ ἄλλα πολλὰ περι-
4 ύβριζον. Ὁ δὲ ὑποτοπήσας σκευωρίαν αὐτῷ παρὰ 360
Κυρίλλου γίνεσθαι[e], ἐβόα Χριστιανός τε εἶναι, καὶ
ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ Κωνσταντινου-
5 πόλει βεβαπτίσθαι. Ὡς δὲ οὐ προσεῖχον τοῖς λε-
γομένοις οἱ μοναχοὶ, εἷς τις ἐξ αὐτῶν Ἀμμώνιος
ὄνομα λίθῳ βάλλει τὸν Ὀρέστην κατὰ τῆς κεφαλῆς.
6 Καὶ πληροῦται μὲν αἵματι ὅλος ἐκ τοῦ τραύματος·
ὑποχωροῦσι δὲ οἱ ταξεῶται πλὴν ὀλίγων, ἄλλος ἀλ-
λαχοῦ ἐν τῷ πλήθει διαδύναντες, τὸν ἐκ τῆς βολῆς
7 τῶν λίθων θάνατον φυλαττόμενοι. Ἐν τοσούτῳ δὲ
συνέρρεον οἱ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμοι ἀμύνασθαι τοὺς
μοναχοὺς ὑπὲρ τοῦ ἐπάρχου προθυμούμενοι· καὶ

[e] γενέσθαι M.

ventiore animo præditi, jam inde a Theophili temporibus qui eos injuste adversus Dioscorum fratresque ejus armaverat, tum quoque acri zelo incensi, pro Cyrillo fortiter pugnare instituerunt. Egressi igitur ex monasteriis circiter quingenti viri, in urbem veniunt, et præfectum observant in vehiculo procedentem. Ad quem accedentes, immolatorem eum appellant et paganum, multisque aliis contumeliis afficiunt. Ille suspicatus insidias sibi parari a Cyrillo, exclamavit Christianum se esse, et Constantinopoli ab Attico episcopo baptizatum. Sed cum monachi verbis illius non attenderent, quidam ex illis, Ammonius nomine, jacto lapide Orestem percussit in capite. Quo vulnere ipse quidem totus cruore conspersus est: apparitores vero omnes, paucis exceptis recedentes, alius alio diffugiunt, seque intra turbam occultant, mortem ex jactu lapidum formidantes. Inter hæc Alexandrinorum populus accurrit, opem præfecto laturus adversus

τοὺς μὲν ἄλλους πάντας εἰς φυγὴν ἔτρεψαν· τὸν
Ἀμμώνιον δὲ συλλαβόντες παρὰ τὸν ἔπαρχον ἄγου-
8 σιν. Ὃς δημοσίᾳ κατὰ τοὺς νόμους ἐξετάσει αὐτὸν
ὑποβαλὼν[f] ἐπὶ τοσοῦτον ἐβασάνισεν, ὡς ἀποκτεῖναι·
οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ τὰ γενόμενα γνώριμα τοῖς
κρατοῦσι κατέστησεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κύριλλος
9 τὰ ἐναντία ἐγνώριζε βασιλεῖ. Τοῦ δὲ Ἀμμωνίου τὸ
σῶμα ἀναλαβὼν καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν ἀποθέμε-
νος, ὄνομα ἕτερον αὐτῷ ἐπιθεὶς Θαυμάσιον ἐπεκάλεσε,
καὶ μάρτυρα χρηματίζειν ἐκέλευσεν, ἐγκωμιάζων αὐτοῦ
ἐπ' ἐκκλησίας τὸ φρόνημα, ὡς ἀγῶνα ὑπὲρ εὐσεβείας
10 ἀνελομένου. Ἀλλ' οἱ σωφρονοῦντες[g], καίπερ Χρι-
στιανοὶ ὄντες, οὐκ ἀπεδέχοντο τὴν περὶ τούτου Κυ-
11 ρίλλου σπουδήν. Ἠπίσταντο γὰρ προπετείας δίκην
δεδωκέναι τὸν Ἀμμώνιον, οὐ μὴν ἀνάγκῃ ἀρνήσεως
Χριστοῦ ἐναποθανεῖν ταῖς βασάνοις· διὸ καὶ Κύ-
ριλλος καταβραχὺ τῷ ἡσυχάζειν λήθην τοῦ γινομένου
12 εἰργάσατο. Ἀλλ' οὐχ ἕως τούτου ἔστη τὸ δεινὸν τῆς
μεταξὺ Κυρίλλου καὶ Ὀρέστου φιλονεικίας· ἀπέ-

[f] Ita M. Savilius, et Valesius. *νόμοις ὑπαγαγὼν* Niceph. xiv. 15. *ὑπολαβὼν* ceteri. Vid. Annott.

[g] *οἱ φρονοῦντες* M. *Sed qui vere noverant*, Epiphan. H. T. xi. 11.

monachos. Et alios quidem omnes in fugam vertunt: Ammonium vero comprehensum sistunt præfecto. Qui ex præscripto legum publice tormentis hominem subjiciens, eo usque excruciavit, quoad vitam ei adimeret. Nec multo post, quæ gesta essent, principibus significavit. Cyrillus quoque contraria ejus relationi nuntiavit. Ammonii vero corpus receptum, in ecclesia quadam deposuit, eum mutato nomine Thaumasium appellans. Quinetiam martyrem illum vocari jussit, magnitudinem animi illius multis laudibus in ecclesia prosecutus, qui pro pietate certamen subiisset. Sed qui modestiores erant ex ipsis etiam Christianis, hoc Cyrilli studium erga Ammonium non probarunt. Compertum enim habebant, hunc temeritatis suæ pœnas dedisse, non autem tormentis immortuum esse dum Christum negare compelleretur. Quamobrem et Cyrillus ipse hujus rei memoriam paulatim silentio obliteravit. Verum simultas inter Cyrillum atque Orestem, nequa-

σβεσε γὰρ ταύτην[h] ἕτερόν τι ἐπισυμβὰν τοῖς φθάσασι παραπλήσιον.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Περὶ Ὑπατίας τῆς φιλοσόφου.

1 Ἦν τις γυνὴ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, τοὔνομα Ὑπατία· αὕτη Θέωνος μὲν τοῦ φιλοσόφου θυγάτηρ ἦν· ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προὔβη παιδείας, ὡς ὑπερακοντίσαι τοὺς κατ' αὐτὴν φιλοσόφους, τὴν δὲ Πλατωνικὴν ἀπὸ 361
Πλωτίνου καταγομένην διατριβὴν διαδέξασθαι, καὶ πάντα τὰ φιλόσοφα μαθήματα τοῖς βουλομένοις ἐκτίθεσθαι· διὸ καὶ οἱ πανταχόθεν φιλοσοφεῖν βου-
2 λόμενοι κατέτρεχον παρ' αὐτήν. Διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῇ ἐκ τῆς παιδεύσεως σεμνὴν παρρησίαν καὶ τοῖς ἄρχουσι σωφρόνως εἰς πρόσωπον ἤρχετο· καὶ οὐκ ἦν
3 τις αἰσχύνη ἐν μέσῳ ἀνδρῶν παρεῖναι αὐτήν. Πάντες γὰρ δι' ὑπερβάλλουσαν σωφροσύνην πλέον αὐτὴν
4 ᾐδοῦντο καὶ κατεπλήττοντο[i]. Κατὰ δὴ ταύτης τότε

[h] Ita F. M. C. ταύτην ἠμαύρωσε Niceph. αὐτὴν editt. Pro ἀπέσβεσε voluit ἀνέφλεξε legere Valesius, sensu contrario. Vide Annott.

[i] καὶ διὰ θαύματος ἦγον in marg. ab ead. manu M. πᾶσι καὶ διὰ θαύματος ἤγετο Niceph. xiv. 16.

quam hic stetit. Quidam enim casus prioribus haud absimilis, eam denuo excitavit.

CAPUT XV.

De Hypatia philosopha.

Mulier quædam fuit Alexandriæ, nomine Hypatia, Theonis philosophi filia. Hæc ad tantam eruditionem pervenerat, ut omnes sui temporis philosophos longo intervallo superaret, et in Platonicam scholam a Plotino deductam succederet, cunctasque philosophiæ disciplinas auditoribus exponeret. Quocirca omnes philosophiæ studiosi ad illam undique confluebant. Porro propter fiduciam atque auctoritatem quam sibi ex eruditione comparaverat, interdum quoque cum singulari modestia ad judices accedebat. Neque vero pudor erat ipsi, in media hominum frequentia apparere. Nam ob eximiam ipsius modestiam, omnes eam reverebantur simul ac suscipiebant. Hanc igitur eo tempore adortus

ὁ φθόνος ὡπλίσατο· ἐπεὶ γὰρ συνετύγχανε συχνό-
τερον τῷ Ὀρέστῃ, διαβολὴν τοῦτ' ἐκίνησε κατ' αὐτῆς
παρὰ τῷ τῆς ἐκκλησίας λαῷ, ὡς ἄρα εἴη αὕτη ἡ μὴ
συγχωροῦσα τὸν Ὀρέστην εἰς φιλίαν τῷ ἐπισκόπῳ
5 συμβῆναι. Καὶ δὴ συμφρονήσαντες[k] ἄνδρες τὸ φρό-
νημα ἔνθερμοι, ὧν ἡγεῖτο Πέτρος τις ἀναγνώστης,
ἐπιτηροῦσι τὴν ἄνθρωπον ἐπανιοῦσαν ἐπὶ οἰκίαν ποθέν·
καὶ ἐκ τοῦ δίφρου ἐκβαλόντες, ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ᾗ
ἐπώνυμον Καισάριον συνέλκουσιν· ἀποδύσαντές τε
τὴν ἐσθῆτα ὀστράκοις ἀνεῖλον· καὶ μεληδὸν δια-
σπάσαντες, ἐπὶ τὸν καλούμενον Κιναρῶνα τὰ μέλη
6 συνάραντες πυρὶ κατηνάλωσαν. Τοῦτο οὐ μικρὸν
μῶμον Κυρίλλῳ καὶ τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ εἰρ-
γάσατο· ἀλλότριον γὰρ παντελῶς τῶν φρονούντων
τὰ Χριστοῦ φόνοι καὶ μάχαι καὶ τὰ τούτοις παρα-
7 πλήσια. Καὶ ταῦτα πέπρακται τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς
Κυρίλλου ἐπισκοπῆς, ἐν ὑπατείᾳ Ὀνωρίου τὸ δέκα- A. D. 415.
τον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ἕκτον, ἐν μηνὶ Μαρτίῳ, νη-
στειῶν οὐσῶν.

[k] Ita F. M. C. συμφωνήσαντες editt.

est invidiæ livor. Nam quoniam cum Oreste crebrius colloquebatur, hinc concinnata est adversus eam calumnia apud plebem Christianorum, quasi per ipsam staret quominus inter Cyrillum atque Orestem amicitia reconciliaretur. Quidam igitur viri ardentioribus animis præditi, quorum dux erat Petrus quidam lector, conspiratione facta mulierem observant, domum nescio unde redeuntem. Eamque e sella detractam, ad ecclesiam quæ Cæsareum cognominatur, rapiunt: et vestibus exutam, testis interemerunt. Cumque membratim eam discerpsissent, membra in locum quem Cinaronem vocant comportata incendio consumpserunt. Ea res tum Cyrillo, tum Alexandrinorum ecclesiæ non mediocre attulit probrum. Etenim ab instituto Christianorum prorsus alienæ sunt cædes et pugnæ, et quæcumque alia ejusmodi. Gesta sunt hæc anno quarto episcopatus Cyrilli, Honorio decimum et Theodosio sextum consulibus, mense Martio, tempore jejuniorum.

ΚΕΦ. Ιϛ. 362

Ὡς[1] πάλιν Ἰουδαῖοι πρὸς Χριστιανοὺς πόλεμον συμμίξαντες δίκας ἔτισαν.

1 Ὀλίγον δὲ μετὰ τόνδε τὸν χρόνον Ἰουδαῖοι πάλιν
ἄτοπα κατὰ Χριστιανῶν πράξαντες δίκην δεδώκασιν.
2 Ἐν Ἰνμεστὰρ, οὕτω καλουμένῳ τόπῳ, ὃς κεῖται με-
ταξὺ Χαλκίδος καὶ Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ, Ἰουδαῖοι
3 συνήθως ἑαυτοῖς παίγνια ἐπετέλουν τινά. Καὶ πολλὰ
ἐν τῷ παίζειν ἄλογα ποιοῦντες, ὑπὸ μέθης ἐξαχθέντες,
Χριστιανούς τε καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐν τοῖς παι-
γνίοις διέσυρον· γελῶντές τε τὸν σταυρὸν καὶ τοὺς
ἐπηλπικότας ἐπὶ τῷ ἐσταυρωμένῳ, καὶ τοιοῦτόν τι ἐπε-
4 νόησαν. Παιδίον Χριστιανὸν συλλαβόμενοι σταυρῷ
προσδήσαντες ἀπεκρέμασαν· καὶ πρῶτον μὲν κατα-
γελῶντες καὶ χλευάζοντες διετέλουν· μετ' οὐ πολὺ δὲ
καὶ τῶν φρενῶν ἐκστάντες τὸ παιδίον ᾐκίσαντο, ὥστε
5 καὶ ἀνελεῖν. Ἐπὶ τούτῳ χαλεπὴ μὲν συμπληγὰς
μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ Χριστιανῶν ἐγίνετο· γνώριμον
δὲ τοῦτο τοῖς κρατοῦσι καταστὰν, ἐπεστάλη τοῖς κατὰ

[1] Titulum om. M.

CAPUT XVI.

Quomodo Judæi Christianos iterum aggressi, pœnas dederint.

Aliquanto post Judæi absurda quædam et impia adversus Christianos rursus moliti, pœnas dederunt. In loco inter Antiochiam Syriæ et Chalcidem sito, qui Inmestar nominatur, Judæi dum ex more ludicris quibusdam sese oblectarent, multaque inter ludendum absurda facerent, temulentia abrepti, Christianis ipsique adeo Christo illudere cœperunt: et crucem deridentes et eos qui in crucifixo spem suam collocarunt, hujusmodi facinus aggressi sunt. Comprehensum quemdam puerum Christianum cruci alligantes suspendunt. Et initio quidem irridebant eum ac subsannabant. Postea vero in furorem versi, puerum verberibus ad mortem ceciderunt. Hanc ob causam grave certamen inter Judæos et Christianos exortum est. Cumque ea res nuntiata fuisset imperatoribus, mandatum est provinciæ rectoribus, ut factionis hujus

τὴν ἐπαρχίαν ἄρχουσιν, ἀναζητῆσαι τοὺς αἰτίους καὶ τιμωρήσασθαι· καὶ οὕτως οἱ ἐκεῖ Ἰουδαῖοι δίκην ἔδοσαν, ὧν παίζοντες ἐκακούργησαν.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Περὶ[m] Παύλου ἐπισκόπου Ναυατιανῶν, καὶ περὶ τοῦ γεγονότος παραδόξου σημείου ὑπ' αὐτοῦ μέλλοντος βαπτίζειν τὸν ἀπατεῶνα Ἰουδαῖον.

1 Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τόνδε καὶ ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος Χρύσανθος, ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη τῶν ὑφ' αὐτὸν ἐκκλησιῶν προστὰς, ἐτελεύτησεν ἐν ὑπατείᾳ Μοναξίου
2 καὶ Πλίνθα, ἕκτῃ καὶ εἰκάδι Αὐγούστου μηνός. Διε- A. D. 419.
δέξατο δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Παῦλος· ὃς πρότερον μὲν λόγων Ῥωμαϊκῶν διδάσκαλος ἦν· μετὰ δὲ ταῦτα πολλὰ χαίρειν τῇ[n] Ῥωμαϊκῇ φράσας φωνῇ,[o] ἐπὶ τὸν ἀσκητικὸν ἐτράπη βίον· καὶ συστησάμενος ἀνδρῶν σπουδαίων μοναστήριον, οὐκ ἀλλοιότερον τῶν ἐν τῇ
3 ἐρήμῳ μοναχῶν διετέλει. Τοιοῦτον γὰρ αὐτὸν ἐγὼ κατέλαβον ὄντα, οἵους ὁ Εὐάγριος φησὶ δεῖν εἶναι
4 τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις διατρίβοντας μοναχούς. Πάντα

[m] Titulum om. M. [n] τῇ γραφῇ τῇ ῥωμαικῇ M. [o] φωνῇ om. F.M.

auctores perquisitos supplicio afficerent. Ita Judæi qui illic degebant, sceleris quod per ludum admiserant, pœnas persolverunt.

CAPUT XVII.

De Paulo Novatianorum episcopo, et de miraculo quod ab eo perpetratum est, cum impostorem Judæum baptizaret.

Per idem tempus Chrysanthus Novatianorum episcopus, cum per septem annos religionis suæ ecclesias gubernasset, ex hac vita discessit, Monaxio et Plintha consulibus, die septimo calendas Septembris. Huic in episcopatu successit Paulus: qui prius quidem Latinæ eloquentiæ doctor extiterat: postea vero abjectis Romanæ linguæ studiis ad monasticam vitam transierat: collectoque religiosorum hominum cœtu, haud absimilem monachis in solitudine degentibus vivendi rationem sectabatur. Talem enim illum fuisse equidem deprehendi, quales monachos in solitudine degentes esse oportere Evagrius scribit. Quippe omnia illorum instituta assidue imitabatur: continuum jejunium, studium parce

γὰρ ἐκείνους μιμούμενος διετέλει, τὴν συνεχῆ νηστείαν,
τὸ ὀλίγα φθέγγεσθαι, τὴν ἀποχὴν τῶν ἐμψύχων· τὰ
5 πολλὰ δὲ καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου ἀπείχετο. Ἀλλὰ μὴν
καὶ περὶ τοὺς πτωχοὺς σπουδαῖος, εἰ καί τις ἄλλος,
ἐγένετο· τοὺς ἐν φυλακαῖς ἀόκνως ἐπεσκέπτετο·
ὑπὲρ πολλῶν δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας παρεκάλει, οἳ
καὶ ἑτοίμως ὑπήκουον διὰ τὴν προσοῦσαν εὐλάβειαν
6 τῷ ἀνδρί. Καὶ τί με δεῖ μηκύνειν τὰ κατ᾽ αὐτόν;
ἔρχομαι γὰρ λέξων πρᾶγμα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ
γενόμενον ἄξιον τοῦ ἐν γραφῆς παραδοθῆναι μνήμῃ. 363
7 Ἰουδαῖός τις ἀπατεὼν χριστιανίζειν ὑποκρινόμενος
πολλάκις ἐβαπτίζετο, καὶ διὰ ταύτης τῆς τέχνης χρή-
8 ματα συνελέγετο. Ὡς δὲ πολλὰς αἱρέσεις τῇ τέχνῃ
ἠπάτησε[p], καὶ γὰρ Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν
ἐδέξατο βάπτισμα, μηκέτι ἔχων οὓς ἀπατήσειεν, τέλος
ἧκει καὶ πρὸς τὸν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον Παῦλον·
καὶ τοῦ βαπτίσματος ἐπιθυμεῖν εἰπὼν, διὰ τῆς αὐτοῦ
9 χειρὸς παρεκάλει τούτου τυχεῖν. Ὁ δὲ ἀποδέχεται
μὲν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν·[q] οὐ πρότερον δὲ ἔφη δώ-
σειν τὸ βάπτισμα, εἰ μὴ κατηχηθείη τὸν περὶ τῆς

[p] ἐπάτησεν F. ἠπάθησεν M. [q] τὴν πρόθεσιν F. M.

loquendi, abstinentiam ab esu animalium. Vino quoque et oleo rarius utebatur. Pauperum vero præcipuam curam ac solicitudinem gessit. In carceribus detentos impigre invisebat: pro multis etiam intercedebat apud judices: qui quidem ob eximiam viri pietatem libenter ei obtemperabant. Sed quid attinet prolixum de illo sermonem texere? Unum ejus factum impræsentiarum commemorabo, dignum plane quod literarum monumentis mandetur. Impostor quidam Judæus, Christianum se esse simulans, sæpius fuerat baptizatus, et hujusmodi fraude multas pecunias collegerat. Ubi vero multas Christianorum sectas hac arte circumvenisset: nam et Arianorum et Macedonianorum baptismum susceperat: non habens amplius quos deciperet, tandem ad Paulum Novatianorum episcopum accessit: seque baptismi percipiendi desiderio flagrare affirmans, ut per ipsius manus illum susciperet, obsecravit. Ille Judæi quidem voluntatem ac studium laudavit: sed baptismum ei se daturum negavit, priusquam rudi-

πίστεως λόγον, μετὰ τοῦ νηστείαις σχολάσαι ἡμέρας
10 πολλάς. Ὁ οὖν Ἰουδαῖος παρὰ γνώμην νηστεύειν
ἀναγκαζόμενος σπουδαιότερον ἐνέκειτο βαπτισθῆναι
11 παρακαλῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος ἐπικείμενον λυπεῖν
οὐκ ἔτι ἐβούλετο τῇ παρολκῇ, εὐτρεπίζει τὰ πρὸς τὸ
12 βάπτισμα. Ἐσθῆτά τε αὐτῷ λαμπρὰν ὠνησάμενος,
καὶ τὴν κολυμβήθραν τοῦ βαπτιστηρίου πληρωθῆναι
κελεύσας, ἦγεν ἐπ' αὐτὴν τὸν Ἰουδαῖον, ὡς βαπτίσων
αὐτόν· θεοῦ δέ τις ἀόρατος δύναμις ἀφανὲς τὸ ὕδωρ
13 κατέστησεν. Ἐπεὶ δὲ ὅ τε ἐπίσκοπος καὶ οἱ παρόντες
οὐδὲν ὑπολογισάμενοι[r] οἷον ἐγένετο, ὑπέλαβον ἐκρεῦ-
σαι τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ ὑποκειμένου πόρου, ὅθεν καὶ
εἰώθασιν αὐτὸ ἐκπέμπειν, πάλιν ἐπλήρουν τὴν κολυμ-
βήθραν, ἀκριβῶς πανταχόθεν τὰς ἐκροίας αὐτῆς ἀσφα-
λισάμενοι· αὖθις δὲ προσαγομένου αὐτῇ τοῦ Ἰου-
14 δαίου, αὖθις ἀφανὲς τὸ ὕδωρ ἐγένετο. Τότε δὴ ὁ
Παῦλος[s], Ἦ κακουργεῖς, ἔφη, ὦ ἄνθρωπε, ἢ ἀγνοῶν
15 ἤδη τοῦ βαπτίσματος ἔτυχες. Συνδρομῆς οὖν ἐπὶ
τῷ τεραστίῳ γενομένης, ἐπέγνω τις τὸν Ἰουδαῖον, ὃς

[r] Ita M. ὑπολογησάμενοι ceteri.

[s] παῦλος φησὶν ἢ κακουργεῖς ὦ M.

mentis fidei institutus fuisset, et complures adhæc dies jejuniis vacasset. At Judæus, qui præter animi sui sententiam jejunare compellebatur, eo acrius instabat ut baptismo donaretur. Paulus igitur cum eum instantem atque urgentem prolixiore mora nollet offendere, parat res ad baptismum necessarias. Cumque candidam vestem Judæo emisset, et alveum baptisterii aqua jussisset impleri, Judæum eo tanquam baptizaturus adduxit. Verum arcana quædam Dei vis atque potentia aquam subito fecit evanescere. Cum vero episcopus et hi qui aderant, nihil ejusmodi quale tunc factum fuerat, suspicati, aquam per subjectum meatum effluxisse crederent, qua etiam emitti consueverat, alveum denuo implent, meatibus undique diligenter obstructis. Cumque iterum Judæus ad fontem adductus esset, iterum aqua penitus evanuit. Tum Paulus: Aut imposturam facis, o homo, aut ignarus jam antea baptismum suscepisti. Hujus ergo miraculi spectandi causa cum ingens hominum concursus fieret, quidam Judæum agnoscens,

ᾔδει αὐτὸν ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου βεβαπτισμένον· τοῦτο μὲν οὖν τὸ τεράστιον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἐπισκόπου τῶν Ναυατιανῶν Παύλου ἐγένετο.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Ὡς[t] τοῦ βασιλέως τῶν[u] Περσῶν Ἰσδιγέρδου τελευτήσαντος, αἱ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν σπονδαὶ διελύθησαν, καὶ πόλεμος ἰσχυρὸς γέγονεν, ἡττηθέντων τῶν Περσῶν.

1 Τοῦ δὴ[x] βασιλέως Περσῶν Ἰσδιγέρδου, ὃς τοὺς
ἐκεῖ Χριστιανοὺς οὐδαμῶς ἐδίωκε, τελευτήσαντος, ὁ
υἱὸς αὐτοῦ Βαραράνης[y] ὄνομα, τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος, καὶ ὑπὸ τῶν μάγων ἀναπεισθεὶς, χαλεπῶς
τοὺς Χριστιανοὺς ἤλαυνε, τιμωρίας καὶ στρέβλας
2 Περσικὰς διαφόρους ἐπάγων αὐτοῖς. Πιεζόμενοι οὖν
ὑπὸ τῆς ἀνάγκης οἱ ἐν Πέρσαις Χριστιανοὶ προσφεύγουσι Ῥωμαίοις, δεόμενοι μὴ παρορᾷν αὐτοὺς φθειρο-
3 μένους. Ἀττικὸς δὲ[z] ὁ ἐπίσκοπος ἀσμένως τοὺς

t Ὅτι διὰ τὸ διώκεσθαι χριστιανοὺς ὑπὸ περσῶν τὰς σπονδὰς ἔλυσαν τὰς πρὸς αὐτοὺς ῥωμαῖοι. M.

u τῶν ante Περσῶν hic et mox om. F.

x Τοῦ δὲ M.

y Βαραζάνης C. Βαραβάνης Stephan. Genev. *Barabanes* Epiphan. Hist. Tr. xi. 15. Βαράνης Nicephor. xiv. 19.

z Ita F. M. C. Ἀττικὸς μὲν editt.

eum ipsum esse comperit, qui ab Attico episcopo jam antea fuisset baptizatus. Hoc itaque miraculum a Paulo Novatianorum episcopo perpetratum est.

CAPUT XVIII.

Quomodo post obitum Isdigerdis regis Persarum, ruptum est fœdus inter Romanos et Persas : et commisso certamine Persæ superati sunt.

Cæterum apud Persas mortuo Isdigerde rege, qui Christianos illic degentes nullatenus fuerat persecutus, filius ejus Vararanes, cum successionis jure regnum obtinuisset, magorum consilio inductus, Christianos graviter exagitavit, supplicia ac tormenta Persica eis infligens. Itaque Christiani qui Persidem incolebant, necessitate constricti ad Romanos confugiunt, orantes ne ipsos funditus deleri paterentur. Et Atticus quidem episcopus supplicantes benevole excepit : omnique studio enitebatur ut pro virili

ἱκετεύοντας προσδέχεται· παντοῖος δὲ ἦν ὅσα[a] δυ- 364
νατὸν ἐπαμύνειν αὐτοῖς· γνώριμά τε τῷ βασιλεῖ
4 Θεοδοσίῳ καθιστᾷ τὰ γενόμενα. Ἔτυχε δὲ κατὰ
τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ ἄλλης ἕνεκα αἰτίας λυπεῖσθαι
Ῥωμαίους πρὸς Πέρσας· ἐπειδὴ Πέρσαι, οὓς παρὰ
Ῥωμαίων χρυσορύκτας ἐπὶ μισθῷ λαβόντες ἔσχον,
ἀποδοῦναι οὐκ ἤθελον· καὶ ὅτι τὰ φορτία τῶν ἐμ-
5 πόρων Ῥωμαίων ἀφείλοντο. Συλλαμβάνεται οὖν
ἐκείνῃ τῇ λύπῃ καὶ ἡ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν πρὸς
6 Ῥωμαίους καταφυγή. Εὐθὺς γὰρ ὁ Πέρσης πρεσ-
βείας ἔπεμπε τοὺς φυγάδας[b] ἐξαιτούμενος· Ῥωμαῖοι
δὲ οὐδαμῶς προεξέδοσαν τοὺς προσφεύγοντας[c] αὐτοῖς,
οὐ μόνον ὡς ἱκέτας σώζειν ἐθέλοντες, ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ
7 τοῦ Χριστιανισμοῦ πάντα ποιεῖν προθυμούμενοι. Διὸ
καὶ πολεμεῖν μᾶλλον[d] Πέρσαις ᾑροῦντο, ἢ περιορᾷν
8 ἀπολλυμένους Χριστιανούς. Λυθεισῶν οὖν διὰ τοῦτο
τῶν σπονδῶν, πόλεμος συνεκροτήθη δεινὸς, περὶ οὗ
9 μικρὰ ἐπιδραμεῖν, οὐκ ἄκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι. Φθάσας
ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀποστέλλει μερικὴν δύναμιν,
ἧς ἦρχεν ὁ στρατηγὸς Ἀρδαβούριος· ὃς διὰ τῆς

[a] Ita F. M. C. ὅσον editt.
[b] φεύγοντας M.
[c] προσφυγόντας M.
[d] πέρσαις μᾶλλον F. M.

parte eis succurreret. Imperatori etiam Theodosio ea quæ acciderant, significavit. Forte eodem tempore alia quoque simultatis causa Romanis adversus Persas intercedebat: tum quod Persæ auri fossores quos mercede conductos a Romanis acceperant, restituere nollent: tum quod merces Romanis mercatoribus abstulissent. Ad hanc igitur simultatem, Christianorum quoque illic degentium ad Romanos confugium accessit. Statim enim rex Persarum legatos misit, qui fugitivos repeterent. Sed Romani eos qui ad se confugerant, nullatenus prodere sustinuerunt: non solum tamquam supplices eos tueri cupientes, verum etiam Christianæ religionis causa quidvis agere parati. Quamobrem bellum cum Persis gerere malebant, quam pati ut Christiani misere interirent. Rupto igitur ob eam causam pacis fœdere, bellum grave conflatum est: de quo pauca obiter perstringere non incongruum fuerit. Imperator Romanus misit prior partem exer-

Ἀρμενίων χώρας ἐμβαλὼν τῇ Περσίδι, μίαν αὐτῆς
10 τῶν ἐπαρχιῶν Ἀζαζηνὴν καλουμένην ἐπόρθει. Ἀπήντα
δὲ αὐτῷ Ναρσαῖος στρατηγὸς τοῦ Περσῶν βασιλέως
σὺν δυνάμει Περσικῇ· συμβαλὼν δὲ καὶ ἡττηθεὶς
φυγῇ ἀνεχώρησεν· ἔγνω τε λυσιτελεῖν διὰ Μεσο-
ποταμίας εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν ἀφύλακτον οὖσαν
ἀπροόπτως ἐμβαλεῖν, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἀμύ-
11 νασθαι Ῥωμαίους. Οὐ μὴν τὸν Ῥωμαίων στρατη-
γὸν ἡ βουλὴ Ναρσαίου διέλαθε· λαφυραγωγήσας
οὖν ᾗ τάχος τὴν Ἀζαζηνὴν, ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν
12 καὶ αὐτὸς ἐπορεύθη. Διόπερ ὁ Ναρσαῖος καὶ αὐτὸς
πολλὴν παρασκευάσας δύναμιν, ὅμως οὐκ ἴσχυσεν εἰς
13 τὴν Ῥωμαίων ἐμβαλεῖν. Καταλαβὼν δὲ τὴν Νίσι-
βιν, πόλις δὲ αὕτη μεθόριος Πέρσαις ἀνήκουσα, ἐκ
ταύτης τῷ Ἀρδαβουρίῳ ἐδήλου, κατὰ συνθήκας ποι-
εῖσθαι τὸν πόλεμον, ὁρίσαι τε τόπον καὶ ἡμέραν τῇ
14 συμβολῇ. Ὁ δὲ τοῖς ἐλθοῦσιν, Ἀπαγγείλατε, ἔφη,
Ναρσαίῳ, οὐχ ὅτε σὺ θέλεις, πολεμήσουσι Ῥωμαίων
15 βασιλεῖς. Πάσῃ δὲ δυνάμει παρασκευάσασθαι τὸν

citus, cui præerat Ardaburius. Qui per Armeniam in Persidem irrumpens, unam ex ejus provinciis, Azazenem dictam, vastavit. Huic Narsæus regis Persarum dux cum exercitu Persico occurrit. Commissoque prœlio victus aufugit. Postea vero per Mesopotamiam in Romanorum provincias omnibus præsidiis destitutas, ex improviso irruere constituit, eoque modo Romanos ulcisci, commodius id sibi fore arbitratus. Verum hoc Narsæi consilium Romanorum ducem non latuit. Proinde Azazenem celerrime deprædatus, ipse quoque in Mesopotamiam proficiscitur. Quamobrem Narsæus licet maximis copiis instructus, in Romanorum tamen ditionem invadere non potuit. Itaque cum Nisibim venisset: est autem hæc Persicæ ditionis civitas in confinio utriusque imperii sita; Ardaburio mandavit, ut de bello gerendo inter se paciscerentur, diemque ac locum pugnæ constituerent. Ardaburius vero iis qui venerant ita respondit. Renuntiate hæc Narsæo: Non quando tu volueris, pugnaturi sunt imperatores Romani. Porro imperator animadvertens Persam omnes regni sui vires ad hoc bellum comparasse, tota spe victoriæ in Deum

Πέρσην ἐννοῶν ὁ[e] βασιλεὺς, Θεῷ τὴν ὅλην τοῦ πολέμου ἀναθεὶς ἐλπίδα, μεγίστην προσεξαπέστειλε
16 δύναμιν. Ὅτι δὲ πιστεύσας ὁ βασιλεὺς εὐθὺς εὕρετο[f] τὴν παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίαν, ἐκεῖθεν γέγονε δῆλον.
17 Τῶν ἐν τῇ[g] Κωνσταντινουπόλει ἐν ἀγωνίᾳ ὄντων, καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου τύχης καθεστώτων, ἄγγελοι Θεοῦ περὶ τὴν Βιθυνίαν τοῖς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατ' οἰκείαν χρείαν πορευομένοις ὀφθέντες ἀπαγγέλλειν ἐκέλευον, θαρρεῖν τε[h] καὶ εὔχεσθαι, καὶ πιστεύειν Θεῷ ὡς Ῥωμαῖοι νικήσουσιν· αὐτοὶ γὰρ βραβευταὶ τοῦ πολέμου πεπέμ- 365
18 φθαι παρὰ Θεοῦ ἔφασκον. Τοῦτο ἀκουσθὲν οὐ μόνον τὴν πόλιν ἐπέρρωσεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατιώτας θαρ-
19 ραλεωτέρους[i] εἰργάσατο. Ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφην, ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν ἐκ τῆς Ἀρμενίων χώρας ὁ πόλεμος μετενήνεκτο[k], οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἐν τῇ Νισιβηνῶν
20 πόλει κατακλεισθέντας Πέρσας ἐπολιόρκουν. Πύργους τε ξυλίνους συμπήξαντες ἐκ μηχανῆς τινὸς βαδίζοντας προσῆγον τείχεσι, καὶ πολλοὺς τειχομα-

[e] ὁ βασιλεὺς om. F. M.
[f] ηὕρηκεν M.
[g] Ita F. τῇ om. ceteri.
[h] τε om. F. M.
[i] Ita F.M. θαρσαλεωτέρους edd.
[k] Ita M. C. μετήνεκτο ceteri.

collocata, ingentes præterea copias supplementi loco destinavit. Imperatorem vero, propterea quod in Deo fidem suam posuisset, præsens ab eo accepisse beneficium, hinc maxime apparuit. Cum cives Constantinopolitani anxii essent, et de eventu belli dubii ancipitesque hærerent, angeli Dei quibusdam viris Constantinopolim privati negotii causa proficiscentibus in Bithynia visi, nuntiare eos jubent Constantinopolitanis, ut bono animo essent, Deumque precarentur, et confiderent victores fore Romanos. Se enim hujus belli moderatores a Deo missos esse aiebant. Hoc audito, non solum civitas confirmata est, verum etiam militibus audacia accessit. Quoniam igitur, ut jam dixi, bellum ex Armeniorum regione in Mesopotamiam translatum fuerat, Romani quidem Persas intra urbem Nisibim conclusos obsederunt: turresque ex ligno fabricatas quæ machinis quibusdam progrediebantur, mœnibus admoverunt, multosque eorum, qui e muro

21 χοῦντας τῶν ἀμύνασθαι σπευδόντων ἀνῄρουν. Βαρα-
ράνης δὲ ὁ Περσῶν βασιλεὺς πυθόμενος καὶ τὴν ὑπ'
αὐτῷ Ἀζαζηνῶν χώραν πεπορθῆσθαι, καὶ πολιορ-
κεῖσθαι τοὺς συγκλεισθέντας ἐν τῇ Νισιβηνῶν πόλει,
πάσῃ μὲν δυνάμει δι' ἑαυτοῦ ἀπαντᾷν παρεσκευάζετο.
22 Καταπλαγεὶς δὲ τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, Σαρακηνοὺς
ἐκάλεσε πρὸς βοήθειαν, ὧν ἦρχεν Ἀλαμούνδαρος,
ἀνὴρ γενναῖος καὶ πολεμικός· ὅστις πολλὰς μυριάδας
τῶν Σαρακηνῶν ἐπαγόμενος, θαρρεῖν ἔλεγε τῷ Περ-
σῶν βασιλεῖ· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ αὐτῷ Ῥωμαίους
τε παραστήσεσθαι[l] ἐπηγγέλλετο, καὶ τὴν ἐν Συρίᾳ
23 παραδώσειν Ἀντιόχειαν. Οὐ μὴν τέλος αὐτῷ τὰ
τῆς ἐπαγγελίας διεδέξατο· Θεὸς γὰρ τοῖς Σαρα-
κηνοῖς ἄλογον φόβον ἐνέβαλε· καὶ νομίσαντες
ἐπιέναι αὐτοῖς Ῥωμαίων δύναμιν ἐν θορύβῳ γενό-
μενοι, οὐκ ἔχοντες[m] ὅποι φύγωσιν, εἰς τὸν ποταμὸν
Εὐφράτην ἔνοπλοι ἔρριπτον ἑαυτούς· εἰς ὃν περὶ
τὰς δέκα μυριάδας ἀνδρῶν πνιγόμενοι διεφθάρησαν.
24 Τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτο· οἱ δὲ τὴν Νίσιβιν πολιορ-

[l] Ita C. παραστήσασθαι ceteri. [m] ἔχοντές τε F. M.

pugnabant et ad ferendam opem accurrerant, trucidarunt. Rex autem Persarum Vararanes, cum et regionem imperii sui Azazenem vastatam esse, et suos intra urbem Nisibim conclusos oppugnari audiisset, ipse quidem cum omnibus copiis contra Romanos proficisci constituit. Sed Romanorum exercitum reformidans, Saracenorum auxilium imploravit; quibus tum præerat Alamundarus, vir fortis ac bellicosus. Qui cum innumerabilem Saracenorum multitudinem secum adduxisset, regem Persarum fidenti animo esse jussit. Quinetiam brevi Romanos ei se captivos exhibiturum, et Antiochiam Syriæ traditurum spondebat. Verum hanc ejus pollicitationem destituit eventus. Deus enim inanem quemdam terrorem injecit Saracenis. Qui cum Romanorum exercitum contra se irruere existimarent, perturbati, nec quo fugerent, reperientes, sese in fluvium Euphratem armati ut erant, præcipitarunt. Ibi centum circiter hominum millia aquis submersa interierunt. Et hæc quidem ad hunc modum contigere. At Romani qui Nisibim obsidebant, cum accepissent,

κοῦντες Ῥωμαῖοι πυθόμενοι ὡς ὁ βασιλεὺς Περσῶν πλῆθος ἐλεφάντων ἐπάγοιτο, περιδεεῖς γενόμενοι, πάσας τὰς τῆς πολιορκίας μηχανὰς ἐμπρήσαντες, εἰς τοὺς οἰκείους ὑπεχώρησαν[n] τόπους. Ὅσαι μὲν οὖν συμβολαὶ μετὰ ταῦτα γεγόνασι, καὶ ὅπως Ἀρεόβινδος ἕτερος τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς τὸν γενναιότατον τῶν Περσῶν μονομαχήσας ἀπέκτεινεν, ἢ ὅπως Ἀρδαβούριος τοὺς ἑπτὰ γενναίους στρατηγοὺς τῶν Περσῶν ἐνεδρεύσας ἀνεῖλεν, ἢ τινὰ τρόπον Βιτιανὸς ἄλλος Ῥωμαίων στρατηγὸς τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Σαρακηνῶν[o] κατηγωνίσατο, παραλιπεῖν μοι δοκῶ, ἵνα μὴ πολὺ τοῦ προκειμένου παρεκβαίνειν δοκῶ.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Περὶ[p] Παλλαδίου τοῦ ταχυδρόμου.

1 Τὰ μέντοι γενόμενα ταχέως τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ
ἐγνωρίζετο· ὅπως δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ πόρρω γινό-
2 μενα ταχέως ἐμάνθανε διηγήσομαι. Ηὐτύχησεν ἀν-
δρὸς γενναίου ψυχήν τε καὶ σῶμα· ὄνομα ἦν αὐτῷ

[n] Ita F. M. et Valesii conjectura, ἐπεχώρησαν editt.

[o] σαρρακηνῶν M.

[p] Titulum om. M.

regem Persarum plurimos secum elephantos adducere, metu perculsi, universas machinas quibus in obsidione usi fuerant, incenderunt, et in regionem suam reversi sunt. Quæ vero prœlio postmodum facta sint, et quemadmodum Areobindus, alter Romanæ militiæ magister, fortissimum Persarum singulari certamine interemerit : aut qua ratione Ardaburius septem nobiles Persarum duces insidiis circumventos occiderit : aut quomodo Vitianus alius Romanorum dux reliquas Saracenorum copias profligarit, prætermittendum censeo, ne a proposito longius digredi videar.

CAPUT XIX.

De Palladio cursore.

Porro res gestæ imperatori Theodosio nuntiabantur. Quonam autem modo ea quæ tam dissitis in locis agebantur, imperator velociter didicerit, exponam. Felici quodam fato nactus est virum, animi simul et corporis vigore præditum, Palladium no-

Παλλάδιος· οὗτος τοσοῦτον ἱππεύων ἤλαυνεν, ὡς ἐν τρισὶν ἡμέραις καταλαμβάνειν τοὺς τόπους τοὺς ὁρίζοντας τὴν χώραν Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν, καὶ 366
αὖθις ἐν τοσαύταις ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν παρα-
3 γίνεσθαι. Διέβαινε δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ ταχύτατα καὶ κατὰ πάντα τὰ τῆς οἰκουμένης μέρη, ἔνθα αὐτὸν ὁ
4 αὐτοκράτωρ ἀπέστελλε. Καί ποτε τῶν ἐλλογίμων τις περὶ αὐτοῦ τοιοῦτον λόγον ἐφθέγξατο· Οὗτος ὁ ἀνὴρ μεγίστην οὖσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν μικρὰν
5 ἔδειξε τῇ ταχυτῆτι. Κατεπλήττετο δὲ καὶ ὁ Περσῶν βασιλεὺς ταῦτα περὶ τοῦ ἀνδρὸς πυνθανόμενος· ἀλλὰ περὶ μὲν δὴ Παλλαδίου τοσαῦτα εἰρήσθω.

ΚΕΦ. Κ.

Ὅπως[q] πάλιν οἱ Πέρσαι κατὰ κράτος ὑπὸ Ῥωμαίων ἡττήθησαν.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν[r] Ῥωμαίων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει διατρίβων, γνούς τε τὴν ἐναργῶς ἐκ[s] Θεοῦ παρασχεθεῖσαν νίκην, οὕτως ἦν ἀγαθὸς ὡς καὶ εὐ-

[q] Titulum om. M.
[r] τῶν om. M.
[s] ἐκ Θεοῦ om. editt. ante Valesium; cujus hæc sunt verba, "ἐναργῶς ἐκ Θεοῦ παρασχεθεῖσαν. Quas quidem voces, antequam codicem illum [F.] nactus essem, hoc loco restitueram ex Nicephoro et Epiph. Schol." VALESIUS.

mine. Hic tanta velocitate equos publicos agitabat, ut intra tridui spatium ad ea loca perveniret, quæ Persarum ac Romanorum regionem disterminant, ac rursus totidem diebus Constantinopolim rediret. Alias præterea orbis partes in quas ab imperatore missus fuerat, idem ille vir celerrime transcurrebat. Itaque quidam e numero disertorum, non inscite de illo ita dixit aliquando: Hic vir imperium Romanum per se latissimum, celeritate sua angustissimum videri facit. Ipse etiam Persarum rex stupore percellebatur, cum de viro illo hæc audiret. Sed de Palladio satis dictum sit.

CAPUT XX.

Quomodo Persæ rursus ingenti prælio victi sint a Romanis.

Cæterum imperator Romanus Constantinopoli degens, de victoria tam aperte a Deo donata certior factus, adeo tamen benignus fuit, ut quamvis Romani rem feliciter gessissent, pacem nihilo-

τυχῶς πραξάντων τῶν ὑπ' αὐτῷ ὅμως εἰρήνην ἀσπά-
2 ζεσθαι. Πέμπει οὖν Ἡλίωνα, ἄνδρα ὃν πάνυ διὰ
τιμῆς ἦγεν, εἰρήνην σπείσασθαι πρὸς Πέρσας ἐντει-
3 λάμενος. Γενόμενος δὲ Ἡλίων ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἔνθα
τὴν τάφρον οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς οἰκείαν φυλακὴν ἐπε-
ποίηντο, πέμπει πρεσβευτὴν περὶ εἰρήνης Μαξιμῖνον,
ἄνδρα ἐλλόγιμον, ὃς τοῦ στρατηγοῦ Ἀρδαβουρίου
4 συγκάθεδρος ἦν. Οὗτος παρὰ τὸν τῶν Περσῶν βα-
σιλέα γενόμενος περὶ εἰρήνης πεπέμφθαι ἔλεγεν οὐ
παρὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, ἀλλὰ παρὰ τῶν αὐτοῦ
στρατηγῶν· οὔτε γὰρ γινώσκεσθαι παρὰ τοῦ βα-
σιλέως τόνδε τὸν πόλεμον ἔφασκεν· εὐτελῆ δὲ
5 αὐτῷ καὶ γνωσθέντα νομίζεσθαι. Τοῦ δὲ Πέρσου
ἑτοίμως τὴν πρεσβείαν δέξασθαι προαιρουμένου,
ἔκαμνε γὰρ αὐτῷ ἡ στρατιὰ ὑπὸ λιμοῦ, παρελθόντες
οἱ καλούμενοι παρ' αὐτοῖς ἀθάνατοι[t], ἀριθμὸς δὲ
ἐστὶν οὗτος μυρίων γενναίων ἀνδρῶν, μὴ πρότερον
ἔφασαν τὴν εἰρήνην προσδέξασθαι, πρὶν ἂν αὐτοὶ[u]
6 ἀφυλάκτοις οὖσι νῦν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιθῶνται. Πεί-

[t] ἀθάνατοι παρ' αὐτοῖς M.

[u] Ita M. *ipsi eos* &c. Epiph. αὐτοῖς editt. "Scribendum αὐτοὶ, quemadmodum legit Christophor. et Savil." VALESIUS.

minus amplecteretur. Mittit igitur Helionem, virum quem plurimi faciebat, cum mandatis ut cum Persis pacis fœdus componeret. Qui cum in Mesopotamiam venisset, ad eum locum ubi Romani securitatis suæ causa fossam duxerant; legatum de pace facienda præmisit Maximinum quemdam, virum facundia pollentem, qui Ardaburii magistri militum erat assessor. Hic cum ad regem Persarum venisset, se pacis componendæ causa missum esse dixit, non ab imperatore Romano, sed a ducibus illius. Imperatorem enim hujus belli penitus ignarum esse affirmabat; et postquam illud resciverit, facile contempturum. Et cum Persarum rex legationem illam libenter amplecti vellet: exercitus enim ejus annonæ penuria premebatur: milites qui apud Persas immortales vocantur: sunt autem decem millia fortissimorum virorum; ad regem accedentes, pacem non prius admittendam esse dixerunt, quam ipsi Romanos tum maxime incautos aggressi essent. Eo-

θεται ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν μὲν πρεσβευτὴν συγκλείσας
ἐφύλαττεν· ἐκπέμπει δὲ τοὺς ἀθανάτους ἔνεδραν
τοῖς Ῥωμαίοις ποιήσοντας· οἳ καὶ παραγενόμενοι
εἰς δύο τε τάγματα μερισθέντες μεσολαβεῖν ἔγνωσαν
7 τῶν Ῥωμαίων μοῖραν τινά. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ μὲν
ἓν τάγμα τῶν Περσῶν καθορῶντες, πρὸς τὴν αὐτῶν
ὁρμὴν ηὐτρεπίζοντο· τὸ δὲ ἕτερον αὐτοῖς οὐ καθω-
8 ρᾶτο· ἐξαίφνης γὰρ προσέβαλλον. Μελλούσης δὲ
γίνεσθαι συμβολῆς, ἐκκύπτει κατά τινα Θεοῦ πρό-
νοιαν ἐκ γεωλόφου τινὸς στρατὸς Ῥωμαίων, ὑπὸ
9 Προκοπίῳ τῷ στρατηλάτῃ ταττόμενος. Ὃς κατιδὼν 367
μέλλοντας κινδυνεύειν τοὺς ὁμοφύλους, ἐπιτίθεται
κατὰ νώτου τῶν Περσῶν, καὶ μεσολαβοῦνται οἱ πρὸ
10 μικροῦ τοὺς Ῥωμαίους μεσολαβήσαντες. Τούτους
οὖν σύμπαντας οἱ Ῥωμαῖοι ἐν[x] βραχεῖ διαφθείραντες,
ἐπὶ τοὺς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐπιόντας ἐτράπησαν, ὁμοίως
11 τε καὶ τούτους σύμπαντας κατηκόντισαν. Οὕτω μὲν
οὖν οἱ λεγόμενοι παρὰ Πέρσαις ἀθάνατοι θνητοὶ πάν-
τες ἐδείχθησαν, δίκην εἰσπραξαμένου τοῦ Χριστοῦ

[x] Ita M. βραχεῖ, omisso ἐν, F. βραχὺ editt.

rum consiliis obsecutus rex, oratorem quidem in abdito loco conclusum custodiri jubet: Immortales vero illos misit, qui Romanis insidias struerent. Qui cum ad destinatum locum pervenissent, in duas turmas divisi, partem quamdam exercitus Romani circumvenire statuerunt. At Romani unam tantum Persarum turmam cernentes, ad eam excipiendam se comparabant. Altera vero turma ab eis minime conspiciebatur. Subito enim prorumpebant ad pugnam. Cumque prœlium jamjam committendum esset, alter Romanorum exercitus, cui præerat Procopius magister militum, divina sic disponente providentia, ex colle prospexit. Qui cum socios et contribules suos discrimen subituros esse cernerent, Persas a tergo adoriuntur. Ita qui paulo ante Romanos interceptos circumvenerant, ipsi sunt circumventi. Hisce igitur omnibus brevi temporis spatio ad unum cæsis, Romani ad eos qui ex insidiis prorumpebant se transferunt; eosque similiter universos jaculis confecerunt. Ad hunc modum hi qui a Persis immortales dicebantur, mortales esse convicti sunt: Christo has de Persis

Πέρσας, ἀνθ' ὧν πολλοὺς αὐτοῦ τῶν θεραπευτῶν
12 εὐσεβεῖς ἄνδρας ἀπέκτειναν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν
Περσῶν γνοὺς τὸ ἀτύχημα, προσποιεῖται μὲν μὴ εἰδέναι τὰ γενόμενα· δέχεται δὲ τὴν πρεσβείαν, εἰπὼν πρὸς τὸν πρεσβευτὴν, Οὐ Ῥωμαίοις εἴκων τὴν εἰρήνην ἀσπάζομαι, ἀλλὰ σοὶ χάριν διδοὺς, ὅτι σε φρονι-
13 μώτατον πάντων Ῥωμαίων κατέλαβον. Οὕτω μὲν
καὶ διὰ τοὺς ἐν Περσίδι γενόμενος[y] Χριστιανοὺς ὁ πόλεμος κατεστάλη, ὃς γέγονεν ἐν ὑπατείᾳ τῶν δύο Αὐγούστων, Ὁνωρίου τὸ τρισκαιδέκατον καὶ Θεοδοσίου τὸ δέκατον, τετάρτῳ ἔτει τῆς τριακοσιοστῆς Ὀλυμπιάδος· ἐπαύσατο δὲ καὶ ὁ ἐν Περσίδι κατὰ Χριστιανῶν διωγμός. A.D. 422.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Οἷα[z] τοῖς τῶν Περσῶν αἰχμαλώτοις Ἀκάκιος Ἀμίδης ἐπίσκοπος πεποίηκε.

1 Τότε δὴ καὶ Ἀκάκιον τὸν τῆς Ἀμίδης ἐπίσκοπον

[y] *γενομένους* codd. et editt. Una tantummodo litera mutata sensum restitui, secundum interpretationes Nicephori, Epiphanii, et Valesii, cujus hæc sunt verba, " Non dubito quin locus hic ita restituendus sit, *οὕτω μὲν καὶ διὰ τοὺς ἐν Περσίδι Χριστιανοὺς γενόμενος ὁ πόλεμος κατεστάλη· ὃ γέγονεν,*" Plura vide in Annott.

[z] *Ὡς ἀκάκιος ὁ ἀμιδῆς ἐπίσκοπος τοὺς αἰχμαλώτους ἔλυσεν.* M.

exigente pœnas, eo quod plurimos cultores numinis sui, viros pios et sanctos interemissent. At Persarum rex de hac clade certior factus, ea quæ gesta fuerant, ignorare se finxit : admissaque legatione legatum his verbis allocutus est. Non quod Romanis cedam, pacem idcirco amplector : sed ut tibi gratificer, quem omnium Romanorum prudentissimum deprehendi. Hoc itaque modo bellum quod propter Christianos in Perside degentes susceptum fuerat, finem accepit. Quod quidem contigit consulatu Honorii tertio decimo et Theodosii decimo, anno quarto Olympiadis trecentesimæ. Simul etiam persecutio quæ adversus Christianos excitata fuerat in Perside, conquievit.

CAPUT XXI.

Quomodo Acacius episcopus Amidæ, erga captivos Persarum se gesserit.

Eodem tempore Acacius Amidenus episcopus, pio quodam

πρᾶξις ἀγαθὴ περιφανέστερον πεποίηκε τοῖς πᾶσιν.
2 Ὡς γὰρ οἱ Ῥωμαίων στρατιῶται τοὺς αἰχμαλώτους
Περσῶν, οὓς τὴν Ἀζαζηνὴν πορθήσαντες ἔλαβον,
ἀποδοῦναι τῷ Περσῶν βασιλεῖ κατ' οὐδένα τρόπον
ἐβούλοντο, λιμῷ τε οἱ αἰχμάλωτοι ἐφθείροντο, περὶ
τοὺς ἑπτακισχιλίους ὄντες τὸν ἀριθμὸν, καὶ ταῦτα οὐ
μικρῶς ἐλύπει τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, τότε ὁ
Ἀκάκιος οὐ παρεῖδε ταῦτα γινόμενα· συγκαλέσας δὲ
3 τοὺς ὑφ' αὐτῷ κληρικοὺς ἄνδρας[a] ἔφη· Ὁ Θεὸς ἡμῶν
οὔτε δίσκων οὔτε ποτηρίων χρῄζει, οὔτε γὰρ ἐσθίει,
οὔτε πίνει, ἐπεὶ μὴ δὲ[b] προσδεής ἐστιν· ἐπεὶ τοίνυν
πολλὰ κειμήλια χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ ἡ ἐκκλησία ἐκ
τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν προσηκόντων αὐτῇ κέκτηται,
προσήκει ἐκ τούτων ῥύσασθαί τε τῶν στρατιωτῶν
4 τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ διαθρέψαι αὐτούς. Ταῦτα καὶ
ἄλλα πλείονα τούτοις παραπλήσια διεξελθὼν χωνεύει
μὲν τὰ κειμήλια· τιμήματα δὲ τοῖς στρατιώταις
ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων καταβαλὼν, καὶ διαθρέψας

[a] "Longe elegantius scriberetur locus, κληρικούς· ἄνδρες, ἔφη. Epiphan. *convocans clericos sibi subjectos: Viri, inquit,* &c. Et Nicephorus hanc emendationem confirmat." VALESIUS.

[b] Ita F. M. δὲ om. ceteri.

opere perpetrato, apud omnes multo magis inclaruit. Nam cum milites Romani captivos Persarum quos ipsi Azazenam vastantes ceperant, regi Persarum restituere prorsus abnuerent, atque interim captivi qui erant circiter septem hominum millia, fame consumerentur: quæ res animum regis Persarum vehementer angebat; Acacius eam rem haudquaquam negligendam putavit. Convocatis igitur clericis qui sub ipso erant: Deus, inquit, noster nec lancibus indiget nec poculis. Nam neque comedit neque bibit, quippe qui nulla re opus habeat. Cum igitur multa vasa, partim aurea, partim argentea possideat ecclesia ex benevolentia ac liberalitate eorum qui in ipsam adscripti sunt, consentaneum est ut illorum pretio captivos a militibus redimamus, eisque cibos subministremus. Cum hæc aliaque ejusmodi illis disseruisset, vasa quidem sacra conflari jussit: deinde pro singulis captivis pretio militibus persoluto, aliquamdiu eos aluit: tandemque via-

αὐτοὺς, εἶτα δοὺς ἐφόδια, τῷ οἰκείῳ ἀπέπεμψε[c] βασι-
5 λεῖ. Αὕτη ἡ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀκακίου πρᾶξις πλέον
τὸν Περσῶν βασιλέα κατέπληττεν, ὅτι ἀμφότερα
Ῥωμαῖοι μεμελετήκασι πολέμῳ τε καὶ εὐεργεσίᾳ νι-
6 κᾷν. Φασὶν δὲ ὡς καὶ ἐπιθυμήσειεν[d] ὁ Περσῶν
βασιλεὺς εἰς ὄψιν ἐλθεῖν αὐτῷ[e] τὸν Ἀκάκιον, ἐφ' ᾧτε
καὶ τῆς θέας ἀπολαῦσαι τ'[f] ἀνδρὸς, καὶ τοῦτο γενέσθαι
7 τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου κελεύσαντος. Τῆς οὖν ἐκ
Θεοῦ νίκης τοῖς[g] Ῥωμαίοις ὑπαρξάσης, πολλοὶ τῶν
ἐν λόγοις ἀνθούντων εἰς τὸν βασιλέα βασιλικοὺς
8 ἔγραφον λόγους, δημοσίᾳ τε τούτους παρήεσαν. Καὶ
δὴ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γαμετὴ ἡρωϊκῷ μέτρῳ ποιή-
ματα ἔγραφεν· ἦν γὰρ ἐλλόγιμος· Λεοντίου γὰρ τοῦ
σοφιστοῦ τῶν Ἀθηνῶν θυγάτηρ οὖσα, ὑπὸ τῷ πατρὶ
9 ἐπαιδεύθη, καὶ διὰ λόγων ἐληλύθει παντοίων. Ταύτην
ἡνίκα ὁ βασιλεὺς ἔμελλεν ἄγεσθαι, Χριστιανὴν ὁ
ἐπίσκοπος Ἀττικὸς ποιήσας ἐν τῷ βαπτίζειν ἀντὶ
10 Ἀθηναΐδος Εὐδοκίαν ὠνόμασεν. Πολλοὶ μὲν οὖν,

[c] *ἀπέπεμπε* F. M.

[d] Ita M. *ἐπιθύμησαι* C. *ἐπιθυμήσειν* ceteri. *ἐπεθύμησεν* emendare voluit Valesius post Christophorson: textum vero tuetur Epiphanius, qui sic reddit, *quia etiam desiderium habuerit rex Persarum &c.* H. T. xi. 16.

[e] *αὐτῷ ἐλθεῖν* F. M.

[f] *τ'* om. Genev. Mallem legere *τοῦ ἀνδρός.*

[g] *τοιαύτης ῥωμαίοις ὑπαρξ.* M.

tico instructos ad regem Persarum remisit. Hoc admirabilis Acacii facinus regem Persarum ingenti stupore perculit, quod Romani et bello, et beneficentia hostem vincere studerent. Ferunt etiam optasse regem, ut Acacius in conspectum ipsius veniret, quo ipse ejus viri aspectu frueretur: idque imperatore Theodosio annuente factum fuisse. Cum ergo tam illustris victoria divinitus data esset Romanis, multi eloquentia præstantes in laudem imperatoris panegyricas orationes conscripserunt, easque publice recitarunt. Ipsa quinetiam imperatoris uxor, heroico versu poemata composuit. Erat enim admodum erudita, utpote Leontii Atheniensis sophistæ filia; a patre edocta, et in omni literarum genere instituta. Hanc cum imperator Theodosius uxorem ducturus esset, Atticus episcopus Christianam fecit, et in baptismo pro Athenaïde Eudociam nominavit. Multi ergo, uti jam dixi, pane-

ὡς ἔφην, βασιλικοὺς ἔλεγον λόγους· ὁ μέν τις τῷ βασιλεῖ γνώριμος βουλόμενος γενέσθαι· ὁ δέ τις τὴν οἰκείαν ἐν λόγοις δύναμιν εἰς πολλοὺς ἄγειν ἐσπουδακὼς, μηδαμῶς ἀγνοεῖσθαι θέλων ἣν πολλοῖς πόνοις παιδείαν ἐκτήσατο.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ τῶν προσόντων καλῶν τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ τῷ[g] νέῳ.

1 Ἐγὼ δὲ οὔτε τῷ[h] βασιλεῖ γνωρισθῆναι σπουδά-
ζων, οὔτε λόγων ἐπίδειξιν ποιήσασθαι βουλόμενος,
αὐτὰ ψιλὰ μετὰ τῆς ἀληθείας τὰ προσόντα καλὰ τῷ
βασιλεῖ ἀπομνημονεῦσαι προῄρημαι· ἐπεὶ καὶ τῷ[i]
σιγῆσαι αὐτὰ οὕτως ὄντα χρηστὰ ζημίαν κρίνω μὴ
2 γνωσθέντα τοῖς μεθ' ἡμᾶς. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν
βασιλείᾳ τεχθεὶς καὶ τραφεὶς οὐδὲν ἐκ τῆς ἀνατροφῆς
εἶχε βλακῶδες· ἀλλ' οὕτως ἦν φρόνιμος, ὡς τοῖς ἐν-
τυγχάνουσι νομίζεσθαι διάπειραν πολλῶν εἰληφέναι 369
3 πραγμάτων. Καρτερικὸς[k] δὲ οὕτως ἦν, ὡς καὶ κρύος

[g] τῷ νέῳ om. M.
[h] τῷ om. F. M.
[i] τὸ C.
[k] Ita F. M. C. καρτερὸς editt.

gyricas orationes recitarunt: alii ut imperatori innotescerent; alii eo consilio ut eloquentiæ suæ vim ac facultatem auditoribus ostentarent, cum eruditionem illam quam multis sudoribus comparaverant, nullatenus latere vellent.

CAPUT XXII.

De virtutibus quæ in Theodosio juniore inerant.

Ego vero qui neque in imperatoris notitiam pervenire studeo, nec eloquentiam ostentare desidero, ea quæ in imperatore nostro insunt bona, absque ullo orationis fuco sincere exponere constitui. Etenim cum tam utilia sint ac fructuosa, ea silentio præterire, non mediocre afferret detrimentum posteritati, quæ illorum notitia fraudaretur. Primum igitur tametsi in imperio natus atque educatus sit, nihil stuporis ac vecordiæ ex illa educatione contraxit: verum adeo prudens semper fuit, ut iis qui cum ipso colloquebantur, plurimarum rerum scientiam usu ac peritia collegisse videretur. Fortitudo vero ac tolerantia tanta in eo fuit, ut algorem pariter et æstum generoso animo sustineret: jejunaret

καὶ καῦμα γενναίως ὑπομένειν· νηστεύειν τε τὰ πολλὰ,
καὶ μάλιστα τὰς καλουμένας τετράδας καὶ παρα-
σκευὰς ἡμέρας· καὶ τοῦτο ἐποίει ἄκρως χριστιανί-
5 ζειν ἐσπουδακώς. Οὐκ ἀλλοιότερα δὲ ἀσκητηρίου
κατέστησε τὰ βασίλεια· αὐτὸς τοιγαροῦν ταῖς[1] ἑαυ-
τοῦ ἀδελφαῖς ὀρθρίζων, ἀντιφώνους ὕμνους εἰς τὸ
6 θεῖον ἔλεγε. Διὸ καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἀπὸ στή-
θους ἀπήγγειλεν·[m] ἐντυγχάνουσι γοῦν τοῖς ἐπισκό-
ποις, ὡς ἱερεὺς πάλαι καθεστὼς, ἐκ τῶν γραφῶν
διελέγετο· συνῆγε δὲ καὶ τὰς βίβλους τὰς ἱερὰς, καὶ
ὅσας οἱ ἑρμηνεῖς αὐτῶν συνέγραψαν, μᾶλλον ἢ Πτο-
7 λεμαῖος ὁ Φιλάδελφος πρότερον. Τὸ ἀνεξίκακον καὶ
φιλάνθρωπον πάντας ἀνθρώπους ὑπερηκόντιζεν[n].
Ἰουλιανὸς μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς καίπερ φιλοσοφεῖν
ἐπαγγειλάμενος, ὅμως οὐκ ἤνεγκε τὴν ὀργὴν κατὰ
τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ αἰνιξαμένων αὐτόν· ἀλλὰ βασά-
8 νους μεγίστας τῷ Θεοδώρῳ προσήγαγεν. Θεοδόσιος
δὲ πολλὰ χαίρειν τοῖς Ἀριστοτέλους φράσας συλλο-

[1] "Scribendum est, *τοιγαροῦν σὺν ταῖς*, ut habet Nicephor. xiv. 3. Error natus est ex eo, quod particulæ istæ *οὖν* et *σὺν* ab exscriptoribus confundi inter se solent." VALESIUS. Veruntamen, *Ipse namque matutino ad suas sorores pergens divinas dicebat laudes*, Epiphanius H. T. xi. 17.

[m] *ἀπήγγελλεν* F. *ἀπέγγελλεν* M.

[n] *ὑπερηκόντισεν* F. M.

etiam frequentissime, ac præsertim quarta et sexta feria. Idque agebat, Christianæ religionis ritus accurate observare contendens. Denique palatium suum sic instituit, ut a monasterio non multum discreparet. Matutino tempore ipse una cum sororibus suis hymnos in Dei laudem alternis recitare consueverat. Proinde sacræ scripturæ libros memoriter callebat. Et cum episcopis qui ipsum adierant, tanquam veteranus quidam sacerdos de iisdem disserebat. In colligendis autem divinis libris eorumque interpretibus, longe majorem adhibuit diligentiam, quam Ptolemæus olim Philadelphus. Clementia vero atque humanitate omnes mortales longo intervallo superavit. Nam imperator quidem Julianus, licet philosophiæ studium profiteretur, iram tamen adversus Antiochenos a quibus derisus fuerat, moderari non potuit: sed Theodorum gravissimis tormentis excruciavit. Theodosius vero

γισμοῖς, τὴν δι' ἔργων ἤσκει φιλοσοφίαν, ὀργῆς τε
κρατῶν καὶ λύπης καὶ ἡδονῆς· καὶ οὐδένα τῶν ἠδικη-
κότων ἠμύνατο· ἀλλ' οὐδὲ ὅλως αὐτὸν ὀργιζόμενόν
9 τις τεθέαται. Καί ποτέ τινος τῶν γνωρίμων αὐτὸν
ἐρομένου, διὰ τί μηδένα τῶν ἀδικούντων θανάτῳ ποτὲ
ἐζημίωσας; Εἴθε, φησὶ, δυνατὸν ἦν[o] καὶ τοὺς τε-
10 λευτήσαντας ἐπαναγαγεῖν[p] εἰς τὴν ζωήν. Πρὸς
ἄλλον δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήσαντα, Οὐ μέγα, ἔφη,
οὐδὲ δυσχερὲς, ἄνθρωπον ὄντα ἀποθανεῖν· ὅτι μηδὲ[q]
Θεῷ μόνῳ τὸν ἅπαξ θανόντα ἐκ μετανοίας ἀνακαλέ-
11 σασθαι. Οὕτω δὲ τοῦτο βεβαίως αὐτῷ κατώρθωτο,
ὥστε εἴποτέ τις ἄξια κεφαλικῆς ἐπλημμέλησε τιμω-
ρίας, οὐδ' ἄχρι τῆς πόλεως τῶν πυλῶν τὴν ἐπὶ θανάτῳ
ἀπήγετο, καὶ ἡ ἐκ τῆς φιλανθρωπίας εὐθὺς ἀνάκλησις
12 εἵπετο. Κυνήγια δέ ποτε ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος αὐτοῦ, ὁ δῆμος
κατεβόα, δεινῷ θηρίῳ ἕνα τῶν εὐφυῶν παραβόλων
μάχεσθαι· ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς, Οὐκ οἴδατε, ἔφη, ὅτι

o Ita F. M. τελευτήσαντας ἦν ceteri.
p Ita F. M. ἐπανάγειν Niceph. ἐπαγαγεῖν ceteri.
q ὅτι δὲ θεοῦ μόνου M. Conf. Annott.

syllogismos Aristotelis valere jubens, philosophiam factis ipsis exercuit: iram ac dolorem comprimens et voluptatem. Neminem unquam qui ipsum injuria affecisset, ultus est. Immo vero nullus unquam eum vidit iratum. Cumque aliquando quidam ex familiaribus eum interrogaret, quamobrem nullum unquam eorum a quibus læsus fuerat, capitali supplicio multasset: Utinam, inquit, etiam mortuos ad vitam revocare mihi liceret. Alteri etiam de eadem re sciscitanti ita respondit: Nec magna nec difficilis res est, ut is qui homo sit, mortem obeat; mortuum vero ex pœnitentia iterum vitæ restituere, solius est Dei. Cæterum adeo studiose hanc virtutem excoluerat, ut si forte quis crimen aliquod capitali dignum supplicio admisisset, numquam ad ipsas usque civitatis portas fuerit abductus: sed missa statim indulgentia revocatus sit. Cum aliquando venationis spectaculum in amphitheatro præberet Constantinopoli, populus vociferari cœpit: Cum fera bestia audax quidam Bestiarius pugnet. Quibus ille ita

ἡμεῖς φιλανθρώπως εἰθίσμεθα θεωρεῖν· καὶ τοῦτο
εἰπὼν, τοῦ λοιποῦ τὸν δῆμον φιλανθρώπως θεᾶσθαι
13 ἐπαίδευσεν. Οὕτω δὲ[r] ἦν εὐσεβὴς, ὥστε πάντας μὲν
τοὺς τῷ Θεῷ ἱερωμένους τιμᾷν, ἐξαιρέτως δὲ οὓς
14 ἐπυνθάνετο ἐπ' εὐλαβείᾳ πλέον ἐκπρέποντας. Λέγε-
ται δὲ ὅτι τοῦ Χεβρῶν ἐπισκόπου ἐν Κωνσταντινου-
πόλει τελευτήσαντος, σάγιον ἐπιζητῆσαι, καὶ σφόδρα
ἐρρυπωμένον περιβαλέσθαι, πιστεύσας μεταλαβεῖν τι
15 ἐκ τῆς τοῦ τελευτήσαντος ἁγιότητος. Δυσχειμέρου
δέ ποτε γενομένου τοῦ ἔτους, τὰ συνήθη καὶ ὡρισμένα
τῶν ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ θεαμάτων διὰ τὸν δῆμον ταῦτα
16 ἐπιζητοῦντα[s] ἀναγκαίως ἐπετέλει. Ὡς δὲ πεπληρω-
μένου ἀνδρῶν ἱπποδρόμου ἐπέτεινεν ὁ χειμὼν πολλοῦ
νιφετοῦ καταρραγέντος, τότε δὴ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην
ὁ βασιλεὺς, οἵαν εἶχε περὶ τὸ θεῖον, δήλην καθίστησι,
τῷ δήμῳ προσφωνήσας διὰ τῶν κηρύκων· Ἀλλὰ
πολλῷ κρεῖσσον, ἔφη, καταφρονήσαντας τῆς θέας
κοινῇ πάντας λιτανεῦσαι Θεὸν, ὅπως ἀβλαβεῖς τοῦ
17 ἐπικειμένου χειμῶνος φυλαχθείημεν. Καὶ οὔπω πᾶν

[r] Ita F.M.C. οὕτω μὲν—ὥστε πάντας τοὺς editt. [s] ἐπιζητούντων F.

respondit: Nescitis nos cum humanitate et clementia spectaculis interesse solitos. Quo dicto populum instituit humanioribus spectaculis delectari. Tanta porro pietate præditus fuit, ut omnes quidem Dei sacerdotes summopere coleret: sed eos præcipue quos sanctitate vitæ excellere cognoverat. Certe cum Chebronensis episcopus extremum diem obiisset Constantinopoli, sagum ejus cupide petiisse dicitur, eoque licet admodum sordido, pro pallio usus fuisse, cum confideret, se hoc modo nonnihil ex ejus viri sanctimonia percepturum. Quodam anno cum mala atque incommoda tempestas esset, consueta ac solemnia in circo spectacula, populo ea flagitante, necessitate compulsus edebat. Cum autem referto jam circo tempestas vehementius ingrueret, nivalibus imbribus magno impetu cadentibus: tunc imperator quomodo erga Deum affectus esset, perspicue declaravit, populum per præcones ita allocutus. Multo satius est, ut omisso spectaculo omnes pariter Deo supplicemus, quo ab imminente tempestate servemur illæsi. Nondum hæc verba penitus absolverat præco, cum ecce

εἴρητο[t] τὸ ἔπος, καὶ σὺν χαρᾷ μεγίστῃ ἐν τῷ ἱππο-
δρόμῳ λιτανεύοντες, ὕμνους ἐκ συμφωνίας πάντες
ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ· καὶ ὅλη μὲν ἡ πόλις μία ἐκ-
κλησία ἐγένετο· βασιλεὺς δὲ μέσος ἐξῆρχετο τῶν
18 ὕμνων, ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι πορευόμενος. Καὶ τῆς
ἐλπίδος οὐχ ἥμαρτεν· ὁ ἀὴρ γὰρ εἰς τὸ εὐδιεινὸν[u]
μετεβάλλετο· καὶ ἐκ σιτοδείας ἡ τοῦ Θεοῦ φιλαν-
19 θρωπία εὐετηρίαν παρεῖχε τοῖς σύμπασιν. Εἰ δέ
ποτε πόλεμος ἐκινεῖτο, κατὰ τὸν Δαβὶδ τῷ Θεῷ
προσέφευγεν, εἰδὼς αὐτὸν τῶν πολέμων εἶναι ταμίαν·
20 καὶ εὐχῇ τούτους κατώρθου. Αὐτίκα γοῦν ὀλίγον
μετὰ τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον τοῦ βασιλέως Ὀνω-
ρίου τελευτήσαντος, ἐν ὑπατείᾳ Ἀσκληπιοδότου καὶ A. D.
Μαριανοῦ, τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, 423.
ὅπως τὸν τύραννον Ἰωάννην Θεῷ πιστεύσας ἐτροπώ-
21 σατο, διηγήσομαι. Ἄξια γὰρ μνήμης κρίνω τὰ τότε
γενόμενα· ὅτι οἷα ἐπὶ Μωϋσέως τοῖς Ἑβραίοις
ὑπῆρξε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διαβαίνουσι, τοιαῦτα
καὶ τοῖς αὐτοῦ στρατηγοῖς, ἡνίκα αὐτοὺς ἐπὶ τὸν τύ-

[t] Ita F. ἤρετο ceteri. [u] εὔδινὸν μετεβάλετο F. μετεβάλετο M.

omnes summa alacritate Deo supplicantes, hymnos in circo concinere cœperunt. Ac tota quidem civitas instar cujusdam ecclesiæ videbatur. Imperator vero in medio incedens privato habitu, hymnos præcinebat. Nec spes eum tunc fefellit. Cœlum enim repente ad pristinam serenitatem rediit, et ex annonæ penuria ingentem frugum copiam divina providentia cunctis largita est: Si quando bellum commotum fuisset, Davidis exemplum imitatus, confugiebat ad Deum, quem bellorum moderatorem esse intelligebat: et precibus suis victoriam promerebatur. Opportune igitur hoc loco commemorabo, qua ratione paulo post Persicum bellum, cum imperator Honorius defunctus esset, Asclepiodoto et Mariniano consulibus, die XVIII. kalendas Septembris, ipse Joannem tyrannum Deo confisus superaverit. Etenim ea quæ tum contigerunt, meo quidem judicio dignissima sunt memoratu. Quæ enim Hebræis olim duce Mose rubrum mare trajicientibus, eadem fere imperatoris ducibus evenerunt, tunc cum illos adversus ty-

ραννον ἔπεμψεν· ἅπερ διὰ βραχέων ἐκθήσομαι, τὸ μέγεθος αὐτῶν ἰδίας πραγματείας δεόμενον ἑτέροις παρείς.

ΚΕΦ. ΚΓ. 371

Περὶ[x] Ἰωάννου τοῦ τυραννήσαντος ἐν Ῥώμῃ, μετὰ θάνατον Ὀνωρίου τοῦ βασιλέως· καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Θεὸς ταῖς εὐχαῖς Θεοδοσίου καμφθεὶς χερσὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ παραδέδωκε.

1 Τελευτήσαντος δὴ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου, μαθὼν
ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος κρύπτει μὲν τὸ γενόμενον,
2 καὶ ἄλλοτε ἄλλως τοὺς πολλοὺς ἀπεπλάνα. Ὑπο-
πέμπει δὲ λαθραίως στρατιώτην εἰς Σαλῶνας· πόλις
δὲ αὕτη τῆς Δαλματίας· ἵνα εἰ συμβῇ τι νεωτερι-
σθῆναι περὶ τὰ ἑσπέρια μέρη, μὴ πόρρωθεν ὦσιν οἱ
ἀμυνόμενοι· καὶ τοῦτο οὕτως προευτρεπίσας, τότε
3 καταφανῆ τὸν θάνατον τοῦ θείου πεποίηκεν. Ἐν
τοσούτῳ[y] δὲ Ἰωάννης πρωτοστάτης ὢν τῶν βασιλι-
κῶν ὑπογραφέων, μὴ ἐνεγκὼν τὴν εὐτυχίαν τῆς ἰδίας
ἀξίας, τὴν βασιλείαν ἁρπάζει, καὶ πρεσβείας ἀπο-
στέλλει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον, δεχθῆναι
4 εἰς βασιλέα δεόμενος. Ὁ δὲ τοὺς μὲν πρεσβευτὰς

[x] Titulum om. M. [y] Ita F. M. C. τούτῳ editt.

rannum misit. Quæ quidem paucis exponam, magnitudinem eorum quæ peculiare opus desiderat, aliis derelinquens.

CAPUT XXIII.

De Joanne, qui post obitum imperatoris Honorii tyrannidem Romæ arripuit: et qualiter Deus Theodosii precibus mollitus, eum in manus exercitus Romani tradiderit.

Mortuo igitur Honorio Augusto, imperator Theodosius ea de re certior factus, ipsam quidem silentio pressit, et alia subinde atque alia fingens, multitudini imposuit. Clam vero militarem manum misit Salonas, quæ civitas est Dalmatiæ, ut si quid rerum novarum in Occidentis partibus moveretur, vindices præsto essent. His ita constitutis, tunc demum patrui sui mortem palam fecit. Interea vero Joannes primicerius notariorum principis, dignitatis suæ amplitudine minime contentus, imperium arripuit: missaque ad imperatorem Theodosium legatione, ut ad imperii consortium

εἰς φρουρὰν κατέστησεν· ἐξαποστέλλει δὲ τὸν στρα-
τηλάτην Ἀρδαβούριον, ὃς καὶ ἐν τῷ Περσικῷ πο-
5 λέμῳ τὰ μέγιστα ἠγωνίσατο. Οὗτος εἰς τὰς Σαλῶνας
παραγενόμενος, ἔπλει ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὴν Ἀκυλήϊαν, καὶ
χρῆται τύχῃ καθὼς ἐνομίζετο, ἠτύχει[z] δὲ ὡς ὕστερον
6 ἐδείχθη. Ἄνεμος γὰρ οὐκ αἴσιος πνεύσας εἰς τὰς
χεῖρας αὐτὸν ἐνέβαλε τοῦ τυράννου· ὃς συλλαβὼν
αὐτὸν, ἤλπιζεν εἰς ἀνάγκην καταστῆσαι τὸν αὐτοκρά-
τορα, ὥστε ψηφίσασθαι καὶ ἀναδεῖξαι αὐτὸν βασιλέα,
7 εἰ σώζεσθαι τὸν στρατηλάτην προῃρεῖτο. Ἀληθῶς τε
ἐν ἀγῶνι ἦν ὅ τε βασιλεὺς ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὁ
ἐπὶ τὸν τύραννον ἀποσταλεὶς στρατιώτης, μήτι πάθῃ[a]
8 κακὸν ὑπὸ τοῦ τυράννου ὁ Ἀρδαβούριος. Ἄσπαρ
δὲ ὁ τοῦ Ἀρδαβουρίου υἱὸς μαθὼν καὶ τὸν πατέρα
παρὰ τοῦ τυράννου κατέχεσθαι, καὶ πολλὰς μυριάδας
βαρβάρων ἐπὶ συμμαχίᾳ τοῦ τυράννου παρεῖναι εἰδὼς,
9 οὐκ ἔσχεν ὅ, τι καὶ πράξειεν. Τότε δὴ καὶ τοῦ θεο-

[z] Ita F. M. ἡ τύχη δὲ ceteri. Valesius ita in versione sua interpretatur ac si εὐτυχεῖ legisset; quod bonum quidem erat, modo auctorem haberet. Nicephorus tamen textum nostrum tuetur sic, καὶ πρῶτα μὲν ἀγαθῇ τύχῃ ἐχρῆτο· ὅμως δὲ ὕστερον οὐ καλῶς οἱ ὁ πλοῦς &c. xiv. 7.

[a] Ita F. M. πάθοι editt.

admitteretur, rogavit. Verum ille legatos quidem custodiæ tradidit: magistrum vero militum Ardaburium misit, qui bello Persico egregiam operam navaverat. Qui cum Salonas venisset, inde Aquileiam navigavit. Ususque est fortuna, ut tum quidem putabatur, adversa: prospera vero, sicut postea apparuit. Nam cum ventus quidam asper ac violentus exortus esset, eum in tyranni manus conjecit. Capto Ardaburio, tyrannus haud dubiam spem concepit, fore ut Theodosius necessitate compulsus ipsum imperatorem renuntiaret, si magistrum militiæ suæ salvum esse vellet. Et revera quidem imperator ea re cognita, totusque pariter exercitus qui contra tyrannum missus fuerat, anxius erat ac solicitus, ne quid mali Ardaburius a tyranno pateretur. Aspar vero Ardaburii filius, cum et patrem a tyranno captivum teneri, et multa barbarorum millia in auxilium tyranno advenisse cognosceret, quo se verteret nesciebat. Tunc vero prævaluit iterum Deo

φιλοῦς βασιλέως εὐχὴ πάλιν ἐξίσχυεν·[b] ἄγγελος γὰρ Θεοῦ ἐν σχήματι ποιμένος ὁδηγεῖ τὸν Ἄσπαρα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ ἄγει διὰ τῆς παρακειμένης τῇ Ῥαβέννῃ λίμνης, ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ πόλει ὁ τύραννος διατρίβων εἶχε τὸν στρατηγὸν, ὅθεν οὐδεὶς οὐδὲ
10 πώποτε διαβεβηκέναι ἱστόρητο. Τότε δὴ καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἄβατον βατὴν ἀπειργάσατο· διαβάντες γὰρ[c] διὰ ξηρᾶς τὸ τῆς λίμνης ὕδωρ, ἀνεῳγμένας τε[d] τὰς πύλας εὑρόντες τῆς πόλεως, ἐγκρατεῖς τοῦ τυράννου
11 ἐγένοντο. Τότε δὴ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἣν εἶχε 372
περὶ τὸ θεῖον εὐλάβειαν ἐπεδείξατο· ἱπποδρομίας γὰρ ἐπιτελοῦντι ἐμηνύθη ἀνῃρῆσθαι ὁ τύραννος· προσφωνεῖ οὖν τῷ δήμῳ, Δεῦρο μᾶλλον εἰ[e] δοκεῖ, ἔφη, παρέντες τὴν τέρψιν, ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον γενόμενοι εὐχαριστηρίους εὐχὰς τῷ Θεῷ ἀναπέμψωμεν, ἀνθ' ὧν ἡ αὐτοῦ χεὶρ καθεῖλε τὸν τύραννον.
12 Ταῦτα εἴρητο· καὶ τὰ μὲν τῆς θέας ἐπέπαυτό[f] τε καὶ

[b] Ita F. M. C. ἐξίσχυσεν editt.

[c] "Flor. διαβάντες γὰρ διά. Ego vero adhuc addendam puto particulam hoc modo: διαβάντες γὰρ ὡς διὰ &c." VALESIUS. διαβάντες δὲ διὰ Stephan. Genev.

[d] Ita M. C. τάς τε ceteri.

[e] ἢ δοκεῖ F. J.

[f] πέπαυτό F. M.

carissimi principis precatio. Angelus enim Dei, sub pastoris habitu, Aspari eisque qui cum illo erant ducem se itineris præbuit, eosque per paludem Ravennæ adjacentem deduxit. In ea namque urbe degens tyrannus, magistrum militum captivum detinebat. Per hanc autem paludem nemo unquam iter fecisse memoratur. Verum Deus eam quæ hactenus invia fuerat, tunc perviam effecit. Cum igitur paludis aquas perinde atque aridum solum trajecissent, portasque urbis apertas offendissent, tyrannum ipsum capiunt. Quo quidem tempore piissimus imperator, quanta reverentia divinum numen coleret, ostendit. Nam cum ei ludos Circenses edenti nuntiatum esset, tyrannum occisum fuisse, populum sic allocutus est: Eia, si placet, relictis Circi voluptatibus ad ecclesiam pergentes, Deo, cujus dextra tyrannum oppressit, grates persolvamus. His dictis, statim spectacula finita sunt ac neglecta: et per medium circum cuncti una cum imperatore psallentes, uno animorum vocumque consensu, et gratias agentes Deo ad eccle-

ἠμέλητο· διὰ μέσου δὲ τοῦ ἱπποδρόμου πάντες συμφώνως[g] ἅμα αὐτῷ εὐχαριστηρίως ψάλλοντες, ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπορεύοντο· καὶ ὅλη μὲν ἡ πόλις μία ἐκκλησία ἐγίνετο· ἐν δὲ τῷ εὐκτηρίῳ τόπῳ γενόμενοι ἐκεῖ διημέρευον.

ΚΕΦ. ΚΔ.

Ὡς[h] μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ τυράννου Ἰωάννου, Οὐαλεντινιανὸν τὸν Κωνσταντίου καὶ Πλακιδίας τῆς αὐτοῦ θείας ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος βασιλέα τῆς Ῥώμης ἀνέδειξε.

1 Τοῦ δὲ τυράννου ἀναιρεθέντος, ἔμφροντις[i] ἦν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, τίνα τῶν ἑσπερίων μερῶν
2 ἀναδείξειε βασιλέα. Ἦν δὲ ἀνεψιὸς αὐτῷ[k] κομιδῇ νέος, Οὐαλεντινιανὸς ὄνομα, ἐκ Πλακιδίας τῆς αὐτοῦ θείας γενόμενος· ἥτις θυγάτηρ μὲν ἦν Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως· Ἀρκαδίου δὲ καὶ Ὁνωρίου τῶν δύο Αὐγούστων ἀδελφή· πατρὸς δὲ ἦν ὁ Οὐαλεντινιανὸς Κωνσταντίου, ὃς ὑπὸ Ὁνωρίου βασιλεὺς ἀναδειχθεὶς[l], καὶ βραχὺν αὐτῷ χρόνον συμβασιλεύσας,

[g] Ita M. *πάντες συμφῶνος* F. *ἅπαντες* habet Niceph. xiv. 7. *cuncti* Epiphan. H. T. xi. 18. *πάντες* om. editt.

[h] Titulum om. M.

[i] "Hujus loci emendatio debetur cod. Flor., in quo *ἔμφροντις ἦν*, quemadmodum legitur apud Nicephor." VALESIUS. *ἔμφρων τὶς* editt. ante Vales.

[k] *αὐτῷ ἀνεψιὸς* F. M.

[l] *ἀναδείχθης* F.

siam processerunt. Ac tota quidem civitas, unius ecclesiæ speciem referebat. Cum autem ad ecclesiam pervenissent, totum in ea diem permanserunt.

CAPUT XXIV.

Quomodo post cædem Joannis tyranni, Theodosius imperator Valentinianum Constantii et Placidiæ amitæ suæ filium, imperatorem Romæ renuntiavit.

Porro interfecto Joanne tyranno, imperator Theodosius solicitus esse cœpit, quemnam imperatorem Occidentis partibus præficeret. Erat ei consobrinus admodum adolescens, Valentinianus nomine, ex Placidia ipsius amita prognatus: quæ filia quidem fuit Theodosii majoris Augusti: soror autem Arcadii et Honorii imperatorum. Patrem porro Valentinianus habuit Constantium, qui ab Honorio imperator renuntiatus, cum imperium exiguo admo-

3 εὐθὺς ἐτελεύτησε. Τοῦτον τὸν ἀνεψιὸν Καίσαρα
καταστήσας, ἐπὶ τὰ ἑσπέρια μέρη ἀνέπεμψε, τῇ μητρὶ
αὐτοῦ Πλακιδίᾳ τὴν φροντίδα τῶν πραγμάτων ἐπι-
4 τρέψας. Σπεύδων δὲ καὶ αὐτὸς καταλαβεῖν τὴν
Ἰταλίαν, ὥστε τὸν μὲν ἀνεψιὸν ἀναγορεῦσαι βασιλέα,
παρὼν δὲ τῇ αὐτοῦ φρονήσει παιδεῦσαι τοὺς ἐκεῖ μὴ
ὑπονεύειν τοῖς τυράννοις ῥαδίως, ἄχρι τῆς Θεσσα-
5 λονίκης γενόμενος, ὑπ᾽ ἀρρωστίας διεκωλύθη. Πέμψας
οὖν τὸν βασιλικὸν στέφανον τῷ ἀνεψιῷ διὰ τοῦ πα-
τρικίου Ἡλίωνος, αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν
ἐξυπέστρεψεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐξαρκεῖν ἡ-
γοῦμαι τὴν διήγησιν.

ΚΕΦ. ΚΕ. 373

Περὶ[m] τῆς Ἀττικοῦ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῖς διπτύχοις τῆς ἐκκλησίας ἐνέταξε, καὶ ὅτι τὸν ἑαυτοῦ θάνατον προέγνω.

1 Ἀττικὸς δὲ ὁ ἐπίσκοπος θαυμαστῶς πως τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ηὔξησε πράγματα· φρονήσει μὲν αὐτὰ διοικῶν, ταῖς διδασκαλίαις δὲ τὸν λαὸν ἐπὶ τὴν ἀρε-

[m] Ὅτι ἀττικὸς ἐδέξατο ἰωάννην τὸν καθαιρέθεντα. M.

dum tempore simul cum illo obtinuisset, ex hac vita migraverat. Hunc igitur consobrinum suum, Theodosius auctum Cæsaris dignitate in Occidentis partes direxit, matri ipsius Placidiæ rerum administrationem committens. Cumque ipse in Italiam proficisci instituisset, ut et consobrinum suum Augustum renuntiaret, et Italos prudentiæ suæ consiliis coram positus erudiret, ne tyrannis facile obtemperarent; postquam Thessalonicam venisset, morbo ingruente ulterius progredi prohibitus est. Misso igitur ad consobrinum imperiali diademate per Helionem patricium, ipse Constantinopolim rediit. Sed de his rebus sufficere existimo ea quæ dixi.

CAPUT XXV.

De Attico; quomodo ecclesias rexerit, et Joannis nomen ecclesiasticis tabulis inscripserit: et quod suam ipsius mortem præsciverit.

Interea vero Atticus episcopus res ecclesiæ mirum in modum amplificavit, cum et singulari prudentia cuncta administraret, et

2 τὴν προτρέπων. Συνιδὼν δὲ διαιρουμένην τὴν ἐκκλη-
σίαν διὰ τὸ τοὺς Ἰωαννίτας ἔξω αὐτῆς συνάγεσθαι,
μνείαν Ἰωάννου ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐκέλευσε ποιεῖσθαι,
ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῶν κεκοιμημένων
εἰώθει γίνεσθαι, διὰ τοῦτο[n] πολλοὺς ἐπανελθεῖν εἰς
3 τὴν ἐκκλησίαν ἐλπίσας. Οὕτω δὲ ἦν μεταδοτικὸς,
ὡς μὴ μόνον τῶν ἐν ταῖς αὐτοῦ παροικίαις πτωχῶν
προνοεῖν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀστυγείτοσι τῶν πόλεων
χρήματα πέμπειν πρὸς παραμυθίαν τῶν δεομένων.
4 Καλλιοπίῳ γοῦν πρεσβυτέρῳ τῆς Νικαέων ἐκκλησίας
τριακοσίους ἀποστείλας χρυσίνους τάδε ἐπέστειλεν[o].

Καλλιοπίῳ Ἀττικὸς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

5 Ἔμαθον μυρίους ἐν τῇ πόλει πεινῶντας δεῖσθαι τοῦ
παρὰ τῶν εὐσεβούντων ἐλέου· μυρίους δὲ λέγω τὸ πλῆ-
6 θος, οὐ τὸν ἀκριβῆ δηλῶν ἀριθμόν. Ἐπεὶ τοίνυν αὐτὸς
μὲν ἔχω λαβὼν ἀριθμὸν παρὰ τοῦ δαψιλεῖ τῇ χειρὶ
διδόντος τοῖς οἰκονομοῦσι καλῶς, συμβαίνει δέ τινας ἀπο-
ρεῖσθαι δοκιμασίας χάριν τῶν ἐχόντων μὲν, μὴ παρεχόντων
δὲ τούτοις, λαβὼν, ὦ φίλη μοι κεφαλὴ, τούτους τοὺς τρια-

[n] διατούτου correctum ab ead. manu M. [o] Ita F.M. ἀπέστειλε editt.

prædicationibus suis populum ad studium virtutis impelleret. Cum autem ecclesiam divisam esse cerneret, eo quod Joannitæ collectas extra illam celebrarent, Joannis mentionem in orationibus fieri jussit, sicut aliorum quoque episcoporum qui fato functi erant, mentio fieri solebat: hac scilicet ratione confidens, multos ad ecclesiam esse redituros. Cæterum adeo liberalis erat, ut non solum ecclesiarum suarum pauperibus prospiceret, sed ad vicinas etiam civitates pecuniam transmitteret in solatium egenorum. Calliopio certe Nicæensis ecclesiæ presbytero cum trecentos aureos mitteret, ita scripsit.

Calliopio Atticus in Domino salutem.

"Sexcentos fame oppressos in urbe vestra esse cognovi, qui piorum hominum indigeant misericordia. Sexcentos autem cum dico, multitudinem, non autem certum ac definitum numerum intelligo. Quoniam igitur accepi certam pecuniam ab eo qui larga manu donare solet bonis dispensatoribus, et nonnullos egestate premi contingit, ut probentur ii qui habent quidem, sed non ero-

7 κοσίους χρυσίνους, ἀνάλωσον ὅπως ἂν θελήσῃς. Βουλήσῃ
δέ που πάντως τοῖς αἰσχυνομένοις τὴν αἴτησιν, ἀλλ' οὐχὶ
8 τοῖς ἐμπορίαν διὰ βίου τὴν γαστέρα προτεθεικόσι. Διδοὺς
τοίνυν μηδὲ θρησκείαν λογίσῃ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ἑνὸς
καὶ μόνου γενόμενος, τοῦ τρέφειν τοὺς πεινῶντας, ἀλλὰ μὴ
λογιστεύειν τοὺς τὸν ἡμέτερον τρόπον μὴ [p] φρονοῦντας.
9 Οὕτω μὲν δὴ τῶν δεομένων καὶ πόρρωθεν ὄντων
ἐφρόντιζεν· [q] οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τι-
10 νῶν ἐκκόπτειν ἐσπούδαζεν. Πυθόμενος γοῦν ποτὲ τοὺς
διὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα Ναυατιανῶν χωρισθέντας,
τὸ σῶμα τοῦ Σαββατίου ἐκ τῆς Ῥόδου μετακομί-
σαντας, ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ νήσῳ περιορισθεὶς ἐτελεύ-
τησε, καὶ θάψαντας, ἐπὶ τῷ τάφῳ εὔχεσθαι, πέμψας
διὰ τῆς νυκτὸς εἰς ἕτερον τάφον τὸ τοῦ Σαββατίου
σῶμα κρυβῆναι ἐκέλευσεν· οἱ δὲ συνήθως ἐλθόντες,
καὶ ἀνορωρυγμένον τὸν τάφον εὑρόντες, τοῦ λοιποῦ
11 σέβειν τὸν τάφον ἐπαύσαντο. Ἦν δὲ καὶ περὶ τὴν 374
θέσιν τῶν ὀνομάτων φιλόκαλος· ἐπίνειον γοῦν ἐπὶ

[p] μὴ om. Nicephor. xiv. 24.

[q] Ita codd. ἐφρόντιζε· πυθόμενος editt. ante Valesium, qui locum supplevit e F. Sfort. et Epiphan. Eadem pæne ad verbum habet Nicephorus.

gant indigentibus; accipe vir carissime, hos trecentos aureos, eosque ut voles expende. Voles autem omnino illis qui petere erubescunt, non iis qui omni vitæ suæ tempore ventrem suum ad quæstum faciendum proposuerunt. Porro cum dabis, nullam religionis in hac quidem parte rationem habeas; id unum spectans, ut esurientes pascas, non ut eos discernas qui a nostra religione sunt alieni."

Ad hunc modum Atticus egentibus etiam procul positis prospexit. Sed et ut quorumdam hominum superstitionem aboleret, plurimum laboravit. Cum enim aliquando accepisset, eos qui propter Judaïcum Pascha schisma inter Novatianos fecerant, corpus Sabbatii translatum ex insula Rhodo, illic enim relegatus mortem obierat, sepulturæ mandasse, et super tumulum illius orare solitos esse, missis noctu fossoribus, cadaver Sabbatii in alio sepulchro abscondi jussit. Illi vero cum ex more venissent, ac tumulum effossum reperissent, deinceps eum locum colere desierunt. Idem præterea in nominibus imponendis elegans fuit ac

τῷ στόματι τοῦ Εὐξείνου Πόντου κείμενον, ἐξ ἀρ-
χαίου τε[s] Φαρμακέα καλούμενον, Θεραπείας ὠνόμασεν,
ἵνα μὴ τὰς συνάξεις ἐκεῖ ποιούμενος δυσφήμῳ ὀνόματι
12 ὀνομάζῃ τὸν τόπον. Καὶ ἄλλο δὲ προάστειον τῆς
Κωνσταντινουπόλεως Ἀργυρόπολιν ὠνόμασεν ἐξ
13 αἰτίας τοιαύτης. Χρυσόπολις ἐπίνειον ἀρχαῖον ἐστὶν,
ὃ κεῖται μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ Βοσπόρου· μέμνηνται δὲ
αὐτοῦ πολλοὶ τῶν παλαιῶν συγγραφέων, καὶ Στρά-
βων τε καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Νικόλαος, καὶ ὁ ἐν λόγοις
τε[t] θαυμαστὸς Ξενοφῶν ἔν τε τῇ ἕκτῃ τῆς Κύρου
Ἀναβάσεως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν φησὶ
περὶ αὐτῆς, ὅτι Ἀλκιβιάδης ἀποτειχίσας αὐτὴν δεκα-
τευτήριον[u] ἐν αὐτῇ κατέστησε· τὰς γὰρ δεκάτας
14 οἱ ἀπὸ τοῦ Πόντου πλέοντες ἐν αὐτῇ παρεῖχον. Κατι-
δὼν οὖν ὁ Ἀττικὸς τὸν καταντικρὺ Χρυσοπόλεως
τόπον εὐτερπῆ τυγχάνοντα, πρέπειν ἔφη, τοῦτον Ἀρ-
γυρόπολιν ὀνομάζεσθαι, καὶ ῥηθεὶς ὁ λόγος εὐθὺς τὴν
15 ἐπωνυμίαν ἐκράτυνεν. Τινῶν δὲ λεγόντων πρὸς
αὐτὸν, μὴ ὀφείλειν Ναυατιανοὺς ἔνδον συνάγειν τῶν
πόλεων, Οὐκ οἴδατε, εἶπεν, ὅσα ἡμῖν διωκομένοις ἐπὶ

[s] τε om. M. [t] λόγοις δὲ M. C. [u] δεκαδευτήριον F.

venustus. Navale quidem in ostio Ponti Euxini situm, quod ab ultima vetustate *φαρμακεὺς* dicebatur, ipse *θεραπείαν* nominavit, ne forte collectas illic celebrans, locum illum infami vocabulo appellaret. Aliud quoque suburbanum Constantinopoleos Argyropolim cognominavit ob hanc causam. Vetus navale est Chrysopolis, in capite Bospori sita: cujus mentionem faciunt cum alii veteres historiæ scriptores, tum Strabo, et Nicolaus Damascenus, et admirandus ille Xenophon in libro sexto de expeditione Cyri. Idem in libro primo rerum Græcarum ait, Alcibiadem, cum eam muro cinxisset, decimæ portorium in ea exegisse. Nam ex Ponto navigantes, illic decimam pendere cogebantur. Atticus igitur cum locum e regione Chrysopoleos situm, gratum imprimis et amœnum esse cerneret, consentaneum esse dixit ut Argyropolis nominaretur. Quod ab eo dictum, statim cognomentum loco indidit. Porro cum quidam ei dicerent, non debere Novatianos collectas in urbibus celebrare: Nescitis, inquit, quanta nobiscum

Κωνσταντίου καὶ Οὐάλεντος συμπεπόνθασιν· ἄλλως
τε, ἔφη, καὶ μάρτυρες τῆς πίστεως ἡμῶν καθεστή-
κασι· πάλαι γὰρ τῆς ἐκκλησίας χωρισθέντες, οὐδὲν
16 περὶ τὴν πίστιν ἐκαινοτόμησαν. Ἐν Νικαίᾳ δέ ποτε
διὰ χειροτονίαν ἐπισκόπου γενόμενος, Ἀσκληπιάδην
τε τὸν ἐκεῖ Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον γηραιὸν ὄντα ἰδὼν
ἠρώτησε, Πόσους ἐνιαυτοὺς ἐπίσκοπος ὢν τυγχάνεις;
τοῦ δὲ πεντήκοντα εἰπόντος, εὐδαίμων, ἔφη, τυγχάνεις
ὦ ἄνθρωπε, τοσούτου χρόνου καλοῦ ἔργου ἐπιμελού-
17 μενος. Πρὸς δὲ τὸν αὐτὸν Ἀσκληπιάδην, Ἐγὼ, ἔφη,
τὸν μὲν Ναύατον ἐπαινῶ· τοὺς Ναυατιανοὺς δὲ οὐκ
ἀποδέχομαι· ξενοφωνηθεὶς δὲ ὁ Ἀσκληπιάδης, Πῶς
18 τοῦτο, ἔφη, λέγεις, ἐπίσκοπε; Ἐκεῖνον μὲν, ἔφη ὁ
Ἀττικὸς, ἐπαινῶ, ὅτι τοῖς ἐπιθύσασι κοινωνῆσαι οὐχ
εἵλετο· τοῦτο γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς[x] ἐγὼ ἐποίησα·
τοὺς δὲ Ναυατιανοὺς οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι περὶ εὐτελῶν
πταισμάτων τῆς κοινωνίας τοὺς λαϊκοὺς ἀποκλείουσι.
19 Πρὸς ταῦτα ὁ[y] Ἀσκληπιάδης, Ἐκτὸς, ἔφη, τοῦ ἐπι-
θῦσαι, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κατὰ τὰς γραφὰς εἰσὶν

[x] Ita M. καὶ αὐτὸς καὶ ἐγὼ ceteri.

[y] ἔφη ὁ ἀσκληπιάδης, transpositis vocibus, M.

passi sint, dum Constantio et Valente regnantibus persecutionem sustineremus. Et alioqui testimonium perhibent fidei nostræ. Nam cum jampridem se ab ecclesia sejunxerint, nihil tamen quod ad fidem pertinet, innovarunt. Cumque aliquando ordinandi episcopi causa Nicæam venisset, Asclepiadem Novatianorum episcopum admodum senem conspicatus, interrogavit quot annos in episcopatu transegisset. Qui cum quinquaginta annos transegisse se respondisset: Beatus es, inquit, o homo, qui tanto temporis spatio tam bonum opus administraveris. Eidem quoque Asclepiadi aliquando dixit: Ego Novatum quidem laudo: Novatianos vero non probo. Turbatus hoc dicto Asclepiades: Quomodo, inquit, hoc dicis episcope? Cui Atticus: Ego, inquit, illum laudo, quod cum iis qui sacrificaverant, communicare noluerit. Idem enim et ipse fecissem. Novatianos vero minime probo, qui ob levia delicta laicos a communione excludunt. Ad hæc Asclepiades ita respondit: Præter sacrificium idolorum, sunt et alia

ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι᾽ ἃς ὑμεῖς μὲν [z] τοὺς κλη-
ρικοὺς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποκλείομεν, Θεῷ
20 μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες. Προέγνω 375
δὲ Ἀττικὸς καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν· ἀναχωρῶν
γοῦν τῆς Νικαίας πρὸς Καλλιόπιον τὸν ἐκεῖ πρεσβύ-
τερον, Σπεῦδε, ἔφη, πρὸ φθινοπώρου ἐπὶ τὴν Κων-
σταντινούπολιν, εἰ βούλει [a] με αὖθις ζῶντα θεάσασθαι·
21 εἰ γὰρ βραδύνεις [b] οὐ καταλήψῃ μέ. Καὶ τοῦτο
εἰπὼν οὐ διήμαρτεν· ἐν γὰρ τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ ἔτει
τῆς ἐπισκοπῆς ἑαυτοῦ, τῇ δεκάτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου A. D.
μηνὸς ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατείᾳ Θεοδοσίου τὸ ἑνδέ- 425.
22 κατον καὶ Οὐαλεντινιανοῦ Καίσαρος τὸ πρῶτον. Ὁ
μέντοι βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης
ὑποστρέψας, τὴν ἐκκομιδὴν αὐτοῦ οὐ κατέλαβεν·
ἔφθασε γὰρ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς εἰσόδου τοῦ αὐτο-
23 κράτορος Ἀττικὸς παραδοθεὶς τῇ ταφῇ. Οὐκ εἰς
μακρὰν δὲ καὶ ἀναγόρευσις τοῦ νέου Οὐαλεντινιανοῦ
ἐμηνύθη, περὶ τὴν τρίτην καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνὸς
Ὀκτωβρίου.

[z] Ita M. πρὸς τοὺς κλ. ceteri. Plura vide in Annott.

[a] Ita F. M. C. quod confirmant Nicephorus, et Epiphanius Hist. Tr. xii. 2. εἰ βούλει om. editt.

[b] βραδύνῃς M.

multa peccata ad mortem, ut loquuntur scripturæ: propter quæ vos quidem clericos, nos vero etiam laicos a communione removemus, soli Deo potestatem condonandi illis relinquentes. Cæterum Atticus etiam tempus obitus sui præscivit. Nam cum Nicæa discessurus esset, Calliopio illius loci presbytero ita dixit: cura ut ante autumnum Constantinopolim venias, si me adhuc vivum videre cupis. Serius enim si veneris, superstitem me non reperies. Quod cum dixisset, a veritate non aberravit. Anno quippe episcopatus sui primo et vicesimo, die sexto Idus Octobris abiit e vita, consulatu Theodosii undecimo et Valentiniani Cæsaris primo. Porro imperator Theodosius ab urbe Thessalonica reversus, funeri ejus non interfuit. Etenim Atticus, pridie quam imperator Constantinopolim ingrederetur, sepulcro conditus fuerat. Nec multo post nuntiata est nuncupatio augusta Valentiniani junioris die x. kalend. Novembres.

ΚΕΦ. Κϛ.

Περὶ Σισιννίου[c] τοῦ μετὰ Ἀττικὸν Κωνσταντινουπόλεως[d] ἐπισκοπήσαντος.

1 Ἐγένετο δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν Ἀττικοῦ πολλὴ
φιλονεικία περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου, ἄλλων ἄλλον
ζητούντων· τινὲς μὲν γάρ, φησὶ[e], Φίλιππον τὸν
πρεσβύτερον ἐζήτουν· τινὲς δὲ Πρόκλον· καὶ οὗτος
2 δὲ πρεσβύτερος ἦν. Κοινῇ δὲ πᾶς ὁ λαὸς ἐπόθει
γίνεσθαι Σισίννιον· ὅς τις πρεσβύτερος μὲν ἦν καὶ
αὐτὸς, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐκκλη-
σιῶν ἐτέτακτο, ἀλλ' ἐν προαστείῳ τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως, ᾧ ἐπώνυμον Ἐλαία, τὴν ἱερωσύνην ἐκεκλή-
ρωτο· ὅπερ καταντικρὺ μὲν κεῖται τῆς πόλεως, ἐν
αὐτῷ δὲ ἐξ ἔθους ἡ ἀναλήψιμος τοῦ Σωτῆρος ἐπιτε-
3 λεῖται πάνδημος ἑορτή. Πόθον δὲ εἶχον τοῦ ἀνδρὸς
πάντες οἱ λαϊκοὶ, ὅτι ἐπ' εὐλαβείᾳ περιβόητος ἦν, καὶ 376
μάλιστα ὅτι τοὺς πτωχοὺς ὑπὲρ δύναμιν ἐσπούδαζεν.
4 Κατεκράτησεν οὖν ἡ τῶν λαϊκῶν σπουδή· καὶ χειρο-

[c] Χειροτονία σισιννίου. M.

[d] τῆς Κωνστ. F.

[e] φησι, scilicet αὐτὸς, ipse Philippus: vocem φησι tamen non agnoscunt Nicephorus et Epiphanius, et potest quidem glossa esse.

CAPUT XXVI.

De Sisinnio, qui Attico in episcopatu Constantinopolitano successit.

Cæterum post obitum Attici, ingens contentio de ordinatione episcopi exorta est, aliis alium postulantibus. Quidam enim Philippum presbyterum cupiebant: quidam Proclum, qui etiam presbyter erat. Sed universus populus communi consensu Sisinnium optabat. Qui et ipse presbyter quidem erat: non tamen in ulla intra urbem ecclesia constitutus: sed in suburbano Constantinopoleos cui nomen est Elæa, presbyterii gradum sortitus fuerat. Situm est hoc suburbanum ex adverso urbis regiæ, et illic ex antiqua consuetudine dies festus ascensionis Dominicæ ab universo populo celebratur. Hujus autem viri desiderio omnes laici flagrabant, tum quod pietatis nomine celeberrimus ubique esset, tum præcipue quod pauperibus fovendis etiam ultra vires suas incumberet. Prævaluit igitur studium laicorum: ordinatusque est

τονεῖται Σισίννιος τῇ εἰκάδι ὀγδόῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, τῇ ἑξῆς ὑπατείᾳ, ἥτις ἦν Θεοδοσίου τὸ δωδέκατον καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου Αὐγούστου τὸ δεύτερον. Ἐπὶ τούτῳ Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος, ὅτι αὐτοῦ προεκρίθη ἕτερος, πολλὰ τῆς χειροτονίας καθήψατο ἐν τῇ πεπονημένῃ αὐτῷ Χριστιανικῇ ἱστορίᾳ, διαβάλλων καὶ τὸν χειροτονηθέντα καὶ τοὺς χειροτονήσαντας καὶ πολλῷ πλέον τοὺς λαϊκούς· τοιαῦτα τε εἶπεν, οἷα οὐκ ἂν ἑλοίμην παραδοῦναι γραφῇ, ἐπεὶ κἀκεῖνον οὐκ ἀποδέχομαι τῆς προπετείας τοιαῦτα γραφῇ παραδοῦναι τολμήσαντα· μικρὰ δὲ περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν οὐκ ἄκαιρον εἶναι ἡγοῦμαι.

A. D. 426.

ΚΕΦ. ΚΖ.

Περὶ [f] Φιλίππου πρεσβυτέρου τοῦ ἀπὸ Σίδης.

1 Φίλιππος Σιδίτης μὲν ἦν τὸ γένος· Σίδη δὲ πόλις τῆς Παμφυλίας, ἀφ' ἧς ὥρμητο καὶ Τρώϊλος ὁ σοφιστὴς, οὗ καὶ συγγενῆ ἑαυτὸν εἶναι ἐσεμνύνετο.
2 Διάκονος δὲ ἦν, ἐπεὶ τὰ πολλὰ τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ συνῆν· ἐφιλοπόνει δὲ καὶ περὶ λόγους, καὶ πολλὰ

[f] Titulum om. M.

Sisinnius pridie kalendas Martii, consulatu proxime sequente, qui fuit Theodosii duodecimus et Valentiniani junioris Augusti secundus. Posthæc Philippus presbyter, quoniam alter ipsi antepositus fuerat, ordinationem illam pluribus reprehendit in ea quam conscripsit historia Christiana. Ubi et ordinatum simul et ordinatores perstringens, ac præcipue laicos; ea dicit quæ literis mandare equidem nolim. Neque enim ullo modo probare possum ejus temeritatem, qui talia scriptis suis prodere ausus fuerit. Sed de illo pauca dicere, haudquaquam intempestivum puto.

CAPUT XXVII.

De Philippo presbytero Sidensi.

Philippus patria quidem fuit Sidensis. Est autem Side urbs Pamphyliæ, ex qua Troïlus etiam Sophista originem duxit, cui se Philippus propinquitate generis conjunctum esse gloriabatur. Cum autem esset diaconus, cum Joanne episcopo ut plurimum

καὶ παντοῖα βιβλία συνῆγε· ζηλώσας δὲ τὸν Ἀσιανὸν
τῶν λόγων χαρακτῆρα, πολλὰ συνέγραφε, τάτε τοῦ
βασιλέως Ἰουλιανοῦ κατὰ Χριστιανῶν[g] βιβλία ἀνα-
σκευάζων, καὶ Χριστιανικὴν ἱστορίαν συνέθηκεν.
3 Ἣν ἐν τριάκοντα ἓξ βιβλίοις διεῖλεν· ἕκαστον δὲ
βιβλίον εἶχε τόμους πολλοὺς, ὡς τοὺς πάντας ἐγγὺς
εἶναι χιλίους· ὑπόθεσις δὲ ἑκάστου τόμου ἰσάζει
4 τῷ τόμῳ. Τὴν μὲν οὖν πραγματείαν ταύτην οὐκ
Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ἀλλὰ Χριστιανικὴν ἐπέ-
γραψεν· πολλὰς δὲ συνεισφέρει ὕλας εἰς αὐτὴν,
δεικνύναι βουλόμενος, μὴ ἀπείρως ἔχειν ἑαυτὸν τῶν
φιλοσόφων παιδευμάτων· διὸ καὶ συνεχῶς γεωμε-
τρικῶν τε καὶ ἀστρονομικῶν καὶ ἀριθμητικῶν καὶ
μουσικῶν θεωρημάτων ποιεῖται μνήμην· ἐκφράσεις
τε λέγων νήσων καὶ ὀρέων καὶ δένδρων καὶ ἄλλων
5 τινῶν εὐτελῶν. Δι' ὧν καὶ χαύνην τὴν πραγματείαν
εἰργάσατο· διὸ καὶ, ὡς νομίζω, ἀχρεῖον[h] αὐτὴν καὶ
ἰδιώταις καὶ εὐπαιδεύτοις πεποίηκεν· οἱ ἰδιῶται μὲν

[g] Ita F. M. C. τὸ δὲ Ἰουλιανοῦ κατὰ Χριστιανῶν om. editt. κατὰ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνασκευάζων σύγγραμμα Nicephor. xiv. 29.

[h] Ita F. M. ἀχρείαν editt.

versabatur. Idem in studiis literarum multum operæ et laboris posuit, pluresque omnis generis libros collegit. Porro Asianum dicendi genus æmulatus, multa elucubravit. Nam et Juliani imperatoris libros confutavit, et Christianam historiam composuit, quam in triginta sex libros divisit. Singuli autem libri plures continent tomos; adeo ut simul omnes sint propemodum mille numero. Argumentum vero cujusque tomi ipsum tomum magnitudine exæquat. Cæterum hoc opus, non Ecclesiasticam Historiam, sed Christianam inscripsit. Variam porro eruditionem in id opus congessit, dum videri vult philosophicarum disciplinarum haudquaquam expers. Proinde geometricorum et astronomicorum theorematum, arithmeticorum quoque ac musicorum passim mentionem facit. Describit item insulas et montes atque arbores, et alia quædam parvi momenti. Unde opus laxum reddidit ac solutum: ac proinde doctis pariter atque indoctis, ut mihi quidem videtur, inutile illud effecit. Nam indocti quidem, dictionis orna-

γὰρ τὸ κεκομψευμένον τῆς φράσεως ἰδεῖν οὐκ ἰσχύουσιν· οἱ δὲ εὐπαίδευτοι τῆς ταυτολογίας[i] καταγι-
6 νώσκουσιν. Ἀλλ' ἕκαστος μὲν περὶ τῶν βιβλίων ὡς ἔχει γνώμης κρινέτω· ἐγὼ δὲ ἐκεῖνό φημι, ὅτι
7 τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας συγχέει. Μνημονεύσας γὰρ τῶν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου χρόνων, αὖθις ἐπὶ τοὺς Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου χρόνους ἀνέδρα-
8 μεν· καὶ τοῦτο ὡς πλεῖστον ποιεῖ. Καὶ τοσαῦτα 377
μὲν περὶ Φιλίππου· ὃ δὲ ἐπὶ Σισιννίου γέγονεν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν.

ΚΕΦ. ΚΗ.

Ὡς[k] Πρόκλον Κυζίκου ἐπίσκοπον ὁ Σισίννιος ἐχειροτόνησεν· οἱ δὲ Κυζικηνοὶ τοῦτον οὐ προσεδέξαντο.

1 Τοῦ Κυζικηνῶν ἐπισκόπου τελευτήσαντος, ὁ Σισίννιος Πρόκλον ἐχειροτόνησε πρὸς ἐπισκοπὴν τῆς Κυζίκου· μέλλοντος οὖν διάγειν[l] ἐπ' αὐτὴν, φθάνουσιν οἱ Κυζικηνοὶ, καὶ χειροτονοῦσι[m] ἄνδρα ἀσκητικὸν,

i παντολογίας J.
k Titulum om. M.
l διαβαίνειν M.
m κυζικηνοὶ, καὶ ἄνδρα ἀσκητικὸν ᾧ ὄνομα ἦν δαλμάτιος χειροτονοῦσιν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τοῦτο &c. M.

tum perspicere non possunt: docti vero, inanem verborum repetitionem condemnant. Verum unusquisque de libris pro arbitratu suo judicet. Ego vero id unum dico, rerum gestarum tempora ab eo confundi. Postquam enim Theodosii imperatoris res gestas commemoravit, statim recurrit ad tempora episcopi Athanasii. Idque ab illo sæpenumero fieri solet. Sed de Philippo hactenus. Nunc de iis quæ Sisinnii tempore acciderunt, dicendum omnino est.

CAPUT XXVIII.

Quomodo Sisinnius Proclum Cyzici episcopum ordinavit, quem tamen Cyziceni suscipere noluerunt.

Mortuo Cyzicenorum episcopo, Sisinnius Proclum urbis illius antistitem ordinavit. Sed dum ille eo profectionem parat, prævertentes eum Cyziceni, Dalmatium quemdam monasticæ professionis virum, sibi episcopum constituerunt. Idque ab illis factum

2 ᾧ ὄνομα ἦν Δαλμάτιος. Καὶ τοῦτο ἐποίησαν ἀμε-
λήσαντες τοῦ νόμου τοῦ κελεύοντος, παρὰ γνώμην
τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονίαν ἐπι-
σκόπου μὴ γίνεσθαι· ἠμέλησαν δὲ τοῦ νόμου τού-
του, ὡς Ἀττικῷ μόνῳ εἰς πρόσωπον παρασχεθέντος.
3 Ἔμενεν οὖν ὁ Πρόκλος οἰκείας μὲν ἐκκλησίας μὴ
προεστὼς, ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως κατὰ τὰς διδασκαλίας ἀνθῶν· ἀλλὰ περὶ
4 μὲν τούτου κατὰ χώραν ἐροῦμεν. Σισίννιος δὲ οὐδὲ
δύο[n] ὅλους ἐνιαυτοὺς ἐπιβιοὺς τῇ ἐπισκοπῇ ἐτελεύ- A. D. 427.
τησεν ἐν ὑπατείᾳ Ἱερίου[o] καὶ Ἀρδαβουρίου, τῇ εἰκάδι
5 τετάρτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. Ἀνὴρ ἐπὶ σωφρο-
σύνῃ μὲν καὶ βίῳ ὀρθῷ καὶ φιλοπτωχίᾳ περιβόητος·
τὸ δὲ ἦθος εὐπρόσιτός τε καὶ ἄπλαστος, καὶ διὰ τοῦτο
ἀπραγμονέστερος· διὸ καὶ τοῖς φιλοπράγμοσιν λυ-
πηρὸς ἦν, καὶ ἀδρανείας δόξαν ἔλαβε παρ' αὐτοῖς.

n ὅλους δύο F. M. o Ita F. M. ἱερείου editt.

est, contempta lege qua sancitum est, ne præter sententiam episcopi Constantinopolitani ulla fiat sacerdotis ordinatio. Porro legem istam adeo neglexerunt, quod solius Attici personæ hæc prærogativa concessa esse videtur. Mansit igitur Proclus, propriæ quidem ecclesiæ administratione spoliatus: in ecclesiis vero Constantinopoleos concionando maximam gloriam adeptus est. Verum de illo dicemus suo loco. Sisinnius autem cum in episcopatu nondum biennium explevisset, ex hac luce migravit, Hierio et Ardaburio consulibus, die nono kalendás Januarii. Vir ob temperantiam quidem vitæque sanctitatem, et ob benignitatem erga pauperes celeberrimus. Moribus vero simplex et affabilis, ac proinde a negotiis alienus. Quam ob causam molestus fuit negotiosis hominibus, apud quos in opinionem venit ignaviæ.

ΚΕΦ. ΚΘ.

Ὡς[p] *μετὰ τὴν τελευτὴν Σισιννίου, Νεστόριον ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μεταπεμψάμενοι ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως πεποιήκασιν, ὃς εὐθὺς ἐφωράθη ὁποῖος ἦν.*

1 Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Σισιννίου ἐδόκει τοῖς κρα-
τοῦσι μηδένα μὲν διὰ τοὺς κενοσπουδαστὰς ἐκ τῆς
ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι· καίτοι
πολλῶν μὲν τὸν Φίλιππον, πολλῶν δὲ τὸν Πρόκλον
2 χειροτονηθῆναι σπευδόντων. Ἐπήλυδα δὲ ἐκ τῆς
Ἀντιοχείας καλεῖν ἐβούλοντο· ἦν γάρ τις ἐκεῖ
Νεστόριος τοὔνομα, τὸ μὲν γένος Γερμανικεύς· εὔ-
φωνος δὲ ἄλλως καὶ εὔλαλος· διὸ καὶ ὡς προσ-
επιτήδειον εἰς διδασκαλίαν ἔγνωσαν μεταπέμπεσθαι.
3 Τριμήνου οὖν διαδραμόντος, ἄγεται ἐκ τῆς Ἀντιοχείας 378
ὁ Νεστόριος· ὅστις ἐπὶ σωφροσύνῃ μὲν παρὰ τοῖς
πλείστοις ἐκηρύττετο· ὁποῖος[q] δὲ ἦν ἐν τοῖς ἄλλοις
τὸ ἦθος, ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ διδασκαλίας τοὺς εὖ
4 φρονοῦντας οὐκ ἔλαθε. Χειροτονηθεὶς γὰρ τῇ δεκάτῃ

[p] Ὅτι νεστόριος ἀπὸ ἀντιοχείας μετασταλεὶς χειροτονεῖται. M.

[q] Titulum inserit, Ὅτι νεστόριος εὐθὺς οἷος ἦν ἐφοράθη, ante ὁποῖος, M.

CAPUT XXIX.

Quomodo post mortem Sisinnii, Nestorius Antiochia accitus, Constantinopolitanum episcopatum suscepit: statimque qualis esset deprehensus est.

Post obitum Sisinnii, propter homines inanis gloriæ studiosos, placuit imperatoribus neminem ex ecclesia Constantinopolitana ad episcopatum promovere, licet multi Philippum, nec pauciores Proclum ordinari summo studio contenderent. Peregrinum igitur hominem Antiochia evocare satius visum est. Erat illic vir quidam, nomine Nestorius, ortus ex urbe Germanica, sonora voce et expedita facundia. Atque idcirco illum tamquam idoneum ad docendum populum accersere decreverunt. Elapso itaque trium mensium spatio, Nestorius Antiochia adducitur. Qui ob temperantiam quidem a plurimis prædicabatur. In reliquis vero quali ingenio et quibus moribus fuerit, ex prima ejus concione prudentiores quique statim deprehenderunt. Ordinatus enim die quarto

τοῦ Ἀπριλλίου[r] μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Φίληκος καὶ Ταύ- A. D. 428.
ρου, εὐθὺς ἐκείνην τὴν περιβόητον ἀφῆκε φωνὴν, ἐπὶ
τοῦ λαοῦ παντὸς πρὸς τὸν βασιλέα τὸν λόγον ποιού-
5 μενος. Δός μοι, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, καθαρὰν τὴν
γῆν τῶν αἱρετικῶν, κἀγώ σοι τὸν οὐρανὸν ἀντιδώσω·
συγκάθελέ[s] μοι τοὺς αἱρετικοὺς, κἀγὼ συγκαθελῶ
6 σοι τοὺς Πέρσας. Ταῦτα λεχθέντα, εἰ καί τινες τῶν
πολλῶν πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς[t] ἀπεχθῶς ἔχοντες ἡδέως
ἐδέχοντο, ἀλλ' οὖν γε, ὡς ἔφην, τοὺς εἰδότας ἐκ λόγου
γνώμην τεκμήρασθαι οὐκ ἔλαθεν οὐδὲ τὸ κοῦφον τῆς
διανοίας, οὐδὲ τὸ θυμικὸν ἐν ταυτῷ καὶ κενόδοξον.
7 Ὅτι μηδὲ τὸ βραχύτατον εἰς ὑπέρθεσιν ἀνασχόμενος
εἰς τοιούτους προήχθη λόγους· ἀλλ' εἰ δεῖ κατὰ τὴν
παροιμίαν εἰπεῖν, μηδὲ τοῦ τῆς πόλεως ὕδατος ἤδη
8 γευσάμενος διάπυρος διώκτης ἐδείκνυτο. Πέμπτῃ γὲ
οὖν[u] μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡμέρᾳ εὐκτήριον τῶν
Ἀρειανῶν, ἐν ᾧ ἐν παραβύστῳ ηὔχοντο, καθελεῖν
9 βουλόμενος, εἰς ἀπόνοιαν αὐτοὺς ἤλασεν. Ὁρῶντες
γὰρ καθαιρούμενον τὸν εὐκτήριον τόπον, πῦρ ἐμβα-

[r] ἀπριλίου M.

[s] σύ μοι τοὺς αἱρ. κάθελε Niceph. xiv. 31.

[t] ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς αἱρ. F.M.

[u] γ' οὖν F. γοῦν M.

Idus Apriles, Felice et Tauro consulibus, illico coram universo populo imperatorem alloquens, celebrem illam protulit dictionem. Da mihi, inquit, imperator, terram hæreticis purgatam, et ego tibi cœlum retribuam. Mecum hæreticos debella: ego Persas tecum debellabo. Hæc verba licet quidam ex vulgo qui hæreticos oderant, libenter amplexi sint, iis tamen, ut dixi, qui interiorem animi sensum ex verbis conjicere norunt, perspecta statim fuit hominis levitas et violentia, cum inanis gloriæ studio conjuncta: quippe qui ne brevissimi quidem temporis moram sustinens, in hujusmodi verba prorupisset; et antequam ipsam, ut vulgo dicitur, civitatis delibasset aquam, acerrimum se persecutorem ostenderet. Quinto igitur post ordinationem suam die, ecclesiam Arianorum in qua occulte preces faciebant, subvertere aggressus, eos ad desperationem coegit. Nam cum ecclesiam suam everti cernerent, ipsi injecto igne eam combusserunt. Porro ignis ulte-

[illegible]

x Ita F. M. in om. edict.

y Vel [illegible] legendum est, vel [illegible] mox delendum. Quanti propter eum circa Miletum—sunt mortui. Epiphan. H. T. xii. 4. quod non agnoscit vocem [illegible].

rius serpens, contiguas etiam domos absumpsit. Ea res tumultum in urbe excitavit: jamque Ariani ad vindictam se parabant. Verum custos civitatis Deus, malum ulterius progredi non est passus. Exinde vero incendiarium eum vocarunt non hæretici solum, verum etiam ejusdem cum illo fidei cultores. Non enim quiescebat, sed adversus hæreticos subinde calumnias struens, civitatem quantum quidem in ipso erat, subvertebat. Nam et Novatianos vexare conatus est, stimulante eum invidia, eo quod Paulus Novatianorum episcopus religionis gratia ubique celebraretur. Verum principes impetum illius, admonitionibus suis represserunt. Quantis autem malis quartadecimanos per Asiam, Lydiam et Cariam affecerit, et quam multi ejus causa apud Miletum et Sardes seditione facta interierint, silentio transmittendum puto. Quas autem pœnas tum ob ista, tum ob effrenem linguæ petulantiam dederit, paulo postea dicam.

ΚΕΦ. Λ. 379

Τίνα[z] τρόπον ἐπὶ τοῦ νέου Θεοδοσίου Βουργουνζίωνες[a] ἐχριστιάνισαν.

1 Πρᾶγμα μέντοι περὶ τόνδε τὸν χρόνον ἄξιον μνή-
μης γενόμενον διηγήσομαι. Ἔθνος ἐστὶ βάρβαρον
πέραν τοῦ ποταμοῦ Ῥήνου ἔχον τὴν οἴκησιν, Βουρ-
γουνζίωνες καλοῦνται· οὗτοι βίον ἀπράγμονα ζῶσιν
ἀεί· τέκτονες γὰρ σχεδὸν πάντες εἰσίν· καὶ ἐκ ταύτης
2 μισθὸν λαμβάνοντες ἀποτρέφονται. Τούτοις συνε-
χῶς τὸ ἔθνος τῶν Οὔννων ἐπερχόμενον, ἐλεηλάτει τὴν
χώραν αὐτῶν, καὶ πολλοὺς πολλάκις αὐτῶν ἀνῄρουν·
οἱ δὲ ὑπὸ ἀμηχανίας ἀνθρώπῳ προσφεύγουσιν οὐ-
δενί· Θεῷ δέ τινι ἐπιτρέψαι ἑαυτοὺς ἐβούλοντο.
3 Κατὰ νοῦν δὲ λαμβάνοντες ὅτι Ῥωμαίων ὁ Θεὸς
ἰσχυρῶς τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν βοηθεῖ, κοινῇ γνώμῃ
πάντες ἐπὶ τὸ πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ ἐληλύθασιν·
γενόμενοί τε ἐν πόλει μιᾷ τῆς Γαλλίας παρακαλοῦσιν
ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τυχεῖν Χριστιανικοῦ βαπτίσμα-

[z] Ὅτι τὸ τῶν βουργωνζώνων ἔθνος ἐχριστιάνισεν. M.
[a] Ita F. Βουργουζίωνες editt.

CAPUT XXX.

Quomodo Theodosii junioris principatu Burgundiones Christianam religionem amplexi sint.

Nunc vero rem memoratu inprimis dignam, quæ per id tempus contigit, narrabo. Gens est barbara, trans flumen Rhenum sedes habens, eorum qui Burgundiones vocantur. Hi vitam quietam et a negotiis alienam ducunt. Quippe omnes fere sunt fabri lignarii, et ex hac arte mercedem capientes, semetipsos alunt. In horum fines assidue irruentes Hunni, regionem illorum vastabant, multosque ex ipsis subinde interficiebant. Itaque Burgundiones ad consilii inopiam redacti, nullius quidem hominis auxilium implorarunt, sed Deo cuipiam sese committere statuerunt. Cumque animadverterent, Romanorum Deum illis qui numen ipsius revererentur, certissimum auxilium præbere, omnes communi consensu ad Christi fidem se contulerunt. Extemplo igitur ad quamdam Galliæ civitatem profecti, postulant ab episcopo ut Christianum baptismum suscipiant. Ille cum septem dies jejunare eos

4 τος. Ὁ δὲ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας παρασκευάσας νηστεῦσαι
αὐτοὺς, καὶ τὴν πίστιν κατηχήσας[b] αὐτοὺς, τῇ ὀγδόῃ
5 ἡμέρᾳ βαπτίσας ἀπέλυσε. Θαρραλέοι οὖν οὗτοι κατὰ
τῶν τυράννων[c] ἐπορεύοντο· καὶ τῆς ἐλπίδος οὐχ ἥμαρ-
6 τον. Τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὔννων ὑπὸ ἀδηφαγίας
ἐν νυκτὶ διαρραγέντος, ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν, οἱ
Βουργουνζίωνες ἀστρατηγήτοις ἐπιθέμενοι, ὀλίγοι τε
πρὸς σφόδρα πολλοὺς συμβαλόντες[d], ἐνίκησαν· τρισ-
χίλιοι γὰρ μόνοι περὶ τοὺς μυρίους κατήνεγκαν·[e] καὶ
7 ἐξ ἐκείνου τὸ ἔθνος διαπύρως ἐχριστιάνισεν. Ὑπὸ δὲ
τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Βάρβας ὁ τῶν Ἀρειανῶν
ἐπίσκοπος ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατείᾳ Θεοδοσίου τὸ A. D.
τρισκαιδέκατον καὶ Οὐαλεντιανοῦ τὸ τρίτον, τῇ εἰκάδι 430.
τετάρτῃ τοῦ Ἰουνίου μηνός· καὶ καθίσταται εἰς
τὸν τόπον αὐτοῦ Σαββάτιος· περὶ μὲν δὴ τούτων
τοσαῦτα εἰρήσθω.

b κατηχίσας C.

c "Scribendum τῶν Οὔννων. Ab iis enim premebantur Burgundiones, ut testatur Socrates." VALESIUS. Adversatur huic Epiphanius, qui habet, *contra tyrannos*, H. T. xii. 4.: et Nicephorus, qui habet, ὁμόσε κατὰ τῶν τυραννούντων ἐχώρουν ἐχθρῶν, xiv. 40.

d ἐπιθέμενοι συμβαλόντες F.

e περί που τοὺς μυρίους ἀπέκτειναν M. ἀπέκτειναν Nicephor.

jussisset, ac fidei rudimentis instituisset, octavo tandem die baptismo donatos dimisit. Exinde fidenti animo adversus Hunnos progressi sunt: nec spes eos fefellit. Etenim rege Hunnorum, cui nomen erat Optar, præ nimia ciborum ingluvie nocte quadam suffocato, Burgundiones in Hunnos duce destitutos subito irruentes, paucique plurimos aggressi, victoriam reportarunt. Cum enim ipsi tria dumtaxat hominum millia essent, Hunnorum decem circiter millia interfecerunt. Ex eo tempore Burgundionum gens Christianam religionem studiosissime professa est. Sub idem tempus Barba Arianorum episcopus extremum diem obiit, consulatu Theodosii tertio decimo et Valentiniani tertio, die octavo kalendas Julii. In cujus locum substitutus est Sabbatius. Sed de his satis.

ΚΕΦ. ΛΑ. 380

Οἷα[f] πεπόνθασιν ὑπὸ Νεστορίου Μακεδονιανοί.

1 Νεστόριος μέντοι παρὰ τὸ εἰωθὸς τῇ ἐκκλησίᾳ
πράττων καὶ ἄλλως[g] ἐν τοῖς τοιούτοις ἑαυτὸν μισεῖ-
σθαι ἐποίει, ὡς τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα δείκνυσιν.
2 Ἐν Γέρμῃ γὰρ πόλει τοῦ Ἑλλησπόντου Ἀντώνιος
ἐπίσκοπος ὤν, καὶ πειθόμενος τῇ Νεστορίου περὶ τοὺς
αἱρετικοὺς ὁρμῇ, Μακεδονιανοὺς ἐλαύνειν ἐσπούδαζε,
πρόσχημα ἀπολογίας τὴν τοῦ Πατριάρχου πρόσταξιν
3 λαμβάνων. Οἱ οὖν Μακεδονιανοὶ μέχρι μέν τινος
τὸν σκυλμὸν ὑπέμενον· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀντώνιος
σφοδρότερον ἔσκυλλε, μηκέτι φέροντες τὸ ἄχθος εἰς
χαλεπὴν ἀπόνοιαν τρέπονται· ὑποπεμψαντές τε ἄν-
δρας ἐν δευτέρῳ τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος τιθεμένους
4 ἀναιροῦσιν αὐτόν. Τοῦτο τὸ μῦσος τῶν Μακεδονια-
νῶν ἐργασαμένων, ὁ Νεστόριος ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας
ὁρμῆς ἔλαβε τὰ γενόμενα· πείθει τε τοὺς κρατοῦντας

[f] Titulum om. M. Tum ἐπὶ νεστορίου F.

[g] ἄλλους ἐν τοῖς &c. μιμεῖσθαι, et mox τὰ ἐπ' αὐτοῦ, emendat Valesius. Vid. Annott. Vulgatum sequi videtur Epiphanius H. Tr. xii. 4.

CAPUT XXXI.

Quibus malis Nestorius Macedonianos afflixerit.

Cæterum Nestorius contra morem institutumque ecclesiæ se gerens, alios impulit ut ipsum in hujusmodi rebus imitarentur, quemadmodum apparet ex iis quæ sub ipso contigere. Quippe in Hellesponto Antonius quidam Germæ civitatis episcopus, Nestorio adversus hæreticos sævienti morem gerens, Macedonianos acerbe exagitare cœpit, mandatum patriarchæ defensionis loco prætexens. Et Macedoniani quidem aliquamdiu vexationem ejus patienter tulere. Sed posteaquam Antonius eos vehementius persequi instituit, illi tantam molestiam ferre amplius non valentes, spe salutis abjecta ad gravissimam insaniam proruperunt: et summissis quibusdam hominibus qui justitiam libidini postponebant, eum interfecerunt. Cum hoc scelus perpetrassent Macedoniani, Nestorius ex eo facto occasionem furoris sui traxit. Suasit enim imperatoribus, ut ecclesiæ illis adimerentur. Ablatæ

5 τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἀφελέσθαι. Ἀφῃρέθησαν οὖν
ἥ τε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τοῦ παλαιοῦ τείχους
τῆς πόλεως, καὶ ἡ ἐν Κυζίκῳ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ὧν
ἔσχον ἐν τοῖς ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀγροῖς· τινὲς δὲ
αὐτῶν προσεχώρησαν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ ὁμοουσίου τῇ
6 πίστει συνθέμενοι. Ἀλλὰ φιλοίνοις, ὥς φησὶν ἡ
παροιμία, οἶνος οὐ λείπει, οὐδὲ φιλονείκῳ μάχη· καὶ
Νεστορίῳ τοίνυν φιλονεικοῦντι ἐξελαύνειν ἄλλους,
αὐτὸν ἐξελαθῆναι τῆς ἐκκλησίας συνέπεσεν ἐξ αἰτίας
τοιαύτης.

ΚΕΦ. ΛΒ.

Περὶ Ἀναστασίου πρεσβυτέρου, δι' οὗ[h] καὶ Νεστόριος εἰς τὸ δυσσεβεῖν κατηνέχθη.

1 Συνῆν αὐτῷ Ἀναστάσιος πρεσβύτερος ἅμα αὐτῷ
ἐκ τῆς Ἀντιοχείας σταλείς· τοῦτον διὰ τιμῆς εἶχε
πολλῆς· καὶ ἐν τοῖς πράγμασι συμβούλῳ ἐχρῆτο.
2 Καίποτε ἐπ' ἐκκλησίας ὁ Ἀναστάσιος διδάσκων ἔφη,
Θεοτόκον τὴν Μαρίαν καλείτω μηδείς· Μαρία γὰρ

[h] δι' ὃν καὶ ὁ νεστ. M., qui hunc titulum in marg. alio charactere tanquam scholium adscriptum habet.

sunt igitur illis, tum ea quam habebant Constantinopoli, ante veteres muros urbis regiæ, tum illa quam habebant Cyzici; aliæque plures earum quas in vicis Hellesponti obtinebant. Porro ex Macedonianis nonnulli consubstantialis fidem amplexi, ad ecclesiam se contulerunt. Verum ut est in vetere proverbio, nec ebriosis vinum unquam deficit, nec certamen contentioso. Accidit ergo, ut Nestorius qui alios expellere satagebat, ipse quoque ecclesia exturbaretur ob hujusmodi causam.

CAPUT XXXII.

De Anastasio presbytero, a quo Nestorius ad impietatem perductus est.

Erat familiaris Nestorii Anastasius presbyter, qui una cum illo profectus fuerat Antiochia. Hunc Nestorius magno in honore habebat, ejusque consilio in rebus gerendis utebatur. Hic igitur Anastasius quodam die cum in ecclesia doceret, dixit hæc verba. Nemo Mariam vocet Deiparam. Maria enim homo fuit. Ex

ἄνθρωπος ἦν· ὑπὸ ἀνθρώπου δὲ Θεὸν τεχθῆναι ἀδύ-
3 *νατον.* Τοῦτο *ἀκουσθὲν πολλοὺς κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς ἐν ταυτῷ πάντας ἐτάραξεν· ἦσαν γὰρ πάλαι διδαχθέντες θεολογεῖν τὸν* Χριστὸν, *καὶ μηδαμῶς αὐτὸν τῆς*[i] *οἰκονομίας, ὡς ἄνθρωπον, χωρίζειν ἐκ τῆς θεότητος, πειθόμενοι τῇ τοῦ ἀποστόλου φωνῇ λεγούσῃ,* Εἰ *καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα* Χριστὸν, *ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν· καὶ,* Διὸ *ἀφέντες τὸν περὶ* Χριστοῦ *λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα.* 381
4 Ταραχῆς *οὖν, ὡς ἔφην, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γενομένης, ὁ* Νεστόριος *τὸν τοῦ* Ἀναστασίου *λόγον κυρώσασθαι σπεύδων, οὐ γὰρ ἐξελέγχεσθαι ὡς βλάσφημον τὸν παρ' αὐτοῦ τιμώμενον ἤθελε, συνεχῶς περὶ τούτου ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἐδίδασκε, φιλονεικότερόν τε περὶ αὐτοῦ τὰς ζητήσεις ποιούμενος, καὶ πανταχοῦ τὴν λέξιν τοῦ*
5 *θεοτόκος ἐκβάλλων.* Διὸ *τῆς περὶ τούτου ζητήσεως παρ' ἄλλοις ἄλλως ἐκδεχθείσης, διαίρεσις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐγένετο· καὶ ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ καθεστῶτες*

[i] *χάριν τῆς οἰκονομίας ὡς ἄνθρωπον ψιλὸν χωρίζειν* M. *τῆς οἰκονομίας χάριν οἷά περ ἄνθρωπον ψιλὸν* Nicephor. xiv. 32. *Nullatenus eum per dispensationem velut hominem a Divinitate separari* Epiphan. Conf. infra, versu 13, *χωρίζειν ἀπὸ τοῦ τῆς οἰκονομίας ἀνθρώπου τὴν θεότητα*, quod hunc locum explicat.

homine autem Deus nasci non potest. Id ubi auditum fuisset, multos tam ex clero, quam ex plebe, pariter conturbavit. Olim enim didicerant, Christum confiteri Deum, nec ullatenus ob susceptam humanæ salutis dispensationem, eum tanquam hominem a divinitate sejungere; sequentes doctrinam apostoli ita dicentis: Etsi Christum cognovimus secundum carnem, nunc tamen non cognoscimus amplius. Et iterum: Quapropter sermonem de Christo relinquentes, ad perfectionem contendamus. Cum ergo hac de re tumultus, uti dixi, in ecclesia ortus esset, Nestorius dictum Anastasii confirmare studens: nolebat enim eum quem ipse tanti faceret, ut impie loquentem coargui: ipse de hac controversia subinde in ecclesia disseruit: quæstiones ea de re pervicaciter proponens, et vocem Deiparæ perpetuo rejiciens. Proinde cum hæc quæstio ab aliis aliter excepta esset, dissidium ortum est in ecclesia. Ac veluti in nocturna quadam pugna

νῦν μὲν ταῦτα ἔλεγον, νῦν δὲ τὰ ἕτερα· συγκατετί-
6 θεντό τε ἐν ταυτῷ καὶ ἠρνοῦντο. Νεστόριος δὲ δόξαν
παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶχεν, ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων
τὸν Κύριον, καὶ ὡς Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ
7 Φωτεινοῦ τὸ δόγμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄγων. Ἀλλὰ
περὶ μὲν[k] τούτου τοσαύτη ἐκινήθη ζήτησις καὶ τα-
8 ραχὴ, ὡς καὶ συνόδου οἰκουμενικῆς δεηθῆναι. Ἐγὼ
δὲ ἐντυχὼν τοῖς παρὰ Νεστορίου λόγοις ἐκδοθεῖσιν[l]
ἀγνοοῦντα ἐφευρίσκω τὸν ἄνδρα· καὶ μετ' ἀληθείας
ἐρῶ· οὐδὲ γὰρ οὔτε ἀπεχθανόμενος πρὸς αὐτὸν ὧν
εἶχεν ἐλαττωμάτων ἐμνήσθην· οὔτε χαριζόμενός τισιν
9 ἐλαττονοῦντα[m] ὧν ἐφεῦρον, ἐκθήσομαι. Οὔ μοι δοκεῖ
ὁ Νεστόριος, οὔτε τὸν Σαμοσατέα Παῦλον ζηλῶν[n]
οὔτε μὴν Φωτεινὸν, μηδ'[o] ὅλως ψιλὸν ἄνθρωπον
λέγειν τὸν Κύριον· ἀλλὰ τὴν λέξιν μόνην ὡς τὰ
10 μορμολύκια πεφόβηται. Καὶ τοῦτο πέπονθεν ὑπὸ
ἀμαθίας πολλῆς· φυσικῶς[p] γὰρ εὔλαλος ὢν πεπαι-

[k] *μὲν* om. Valesius et Reading.

[l] Ita C. Niceph. Savilius. Valesius sic, "Savilius adnotarat, legendum sibi videri *ἐκδοθεῖσιν*, cui assentior. Nam Nicephor., ita scriptum habet." *δοθεῖσιν* ceteri.

[m] *ἃ ἐλαττονοῦντα ἐφεῦρον* M. *ἃ ελαττοῦντα ἐφ.* Niceph.

[n] *ζηλῶν* om. M. Niceph.

[o] *φωτεινὸν μιμούμενος ψιλὸν* M. Niceph. *οὐδ' ὅλως* F.

[p] Ita J. Niceph. conjecerat Savilius, probante Valesio. *Naturaliter* Epiphanius. *φυσικὸς* ceteri.

temere dimicantes, modo hæc, modo illa dicebant, idem affirmantes pariter et negantes. Nestorium vero plerique in ea sententia esse existimabant, ut Dominum nudum esse hominem assereret, et Pauli Samosatensis ac Photini dogma in ecclesiam inveheret. Verum hac de re tanta altercatio tantusque tumultus est excitatus, ut opus fuerit generali concilio. Ego vero cum libros a Nestorio editos legissem, hominem imperitum esse deprehendi. Prorsusque dicam ut se res habet. Nam neque odio et inimicitia adductus, vitia illius antea commemoravi: nec ut quibusdam gratificer, bona quæ in illo deprehendi, oratione mea extenuabo. Mihi quidem videtur Nestorius, nec Paulum Samosatensem, nec Photinum imitatus: neque omnino nudum hominem Christum dicere. Sed solam Deiparæ vocem velut larvam quam-

δεῦσθαι μὲν ἐνομίζετο, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἀνάγωγος ἦν·
καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ἑρμηνέων[q] βίβλους ἀπηξίου
μανθάνειν· τυφούμενος γὰρ ὑπὸ τῆς εὐγλωττίας οὐκ
ἀκριβῶς προσεῖχε τοῖς παλαιοῖς· ἀλλὰ πάντων κρείτ-
11 τονα ἐνόμιζεν ἑαυτόν. Αὐτίκα γοῦν ἠγνόησεν, ὅτι ἐν
τῇ Καθολικῇ Ἰωάννου γέγραπτο[r] ἐν τοῖς παλαιοῖς
ἀντιγράφοις, ὅτι Πᾶν πνεῦμα ὃ λύει τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ
12 τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι. Ταύτην γὰρ τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν
παλαιῶν ἀντιγράφων περιεῖλον οἱ χωρίζειν ἀπὸ τοῦ
τῆς οἰκονομίας ἀνθρώπου βουλόμενοι τὴν θεότητα.
13 Διὸ καὶ οἱ παλαιοὶ ἑρμηνεῖς αὐτὸ τοῦτο ἐπεσημήναντο,
ὥς τινες εἶεν ῥᾳδιουργήσαντες τὴν ἐπιστολὴν, λύειν
ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον θέλοντες· συνανείληπται
δὲ ἡ ἀνθρωπότης τῇ θεότητι· καὶ οὐκέτι εἰσὶ δύο,
14 ἀλλὰ ἕν. Τοῦτο θαρροῦντες οἱ παλαιοὶ θεοτόκον τὴν
Μαρίαν λέγειν οὐκ ὤκνησαν· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Παμ-
φίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τῷ εἰς τὸν βίον 382

[q] Ita C. *libris antiquorum interpretum* Epiphan. H. T. xii. 4. "Scribendum ἑρμηνέων, licet idem error apud Nicephor. quoque legatur. Verum Socrates ipse paulo post satis indicat legendum esse ἑρμηνέων, vel ἑρμηνευτῶν." VALESIUS. ἑρμηνεύων ceteri.

[r] γέγραπται Niceph.

dam reformidat. Idque illi ex gravissima contigit imperitia. Cum enim naturali facundia esset præditus, eruditus quidem videbatur, revera tamen erat indoctus. Libros etiam veterum interpretum haudquaquam legere dignabatur. Arrogantia enim elatus ob dicendi facultatem, non satis accurate vetustioribus legendis operam dabat, sed seipsum reliquis omnibus præstare arbitrabatur. Primum igitur ignoravit, in catholica Joannis epistola ita scriptum esse in antiquis exemplaribus: Omnis spiritus qui Jesum a Deo separat, non est ex Deo. Hanc enim sententiam e vetustis exemplaribus sustulerunt ii, qui ab hominis dispensatione divinitatem separare studebant. Quamobrem et prisci interpretes idipsum observaverunt, fuisse nimirum quosdam qui hanc epistolam depravarint, hominem a Deo sejungere cupientes. Est quippe humanitas copulata divinitati: nec jam duo sunt, sed unum. Hoc testimonio freti veteres, Mariam Dei genitricem dicere non dubitarunt. Nam et Eusebius Pamphili in tertio libro de vita Con-

Κωνσταντίνου κατὰ λέξιν ταῦτά φησι·

15 Καὶ γὰρ καὶ γέννησιν ὑπομένειν ὁ μεθ' ἡμῶν[s] Θεὸς δι' ἡμᾶς ἠνέσχετο· καὶ τόπος αὐτοῦ τῆς ἐνσάρκου γεννήσεως
16 ὀνομαστὶ παρ' Ἑβραίοις ἡ Βηθλεὲμ ἐκηρύττετο. Διὸ δὴ καὶ ἡ βασίλισσα Ἑλένη ἡ θεοφιλεστάτη τῆς θεοτόκου τὴν κύησιν μνήματι θαυμαστίοις κατεκόσμει[t], παντοίως τὸ τῇδε ἱερὸν ἄντρον φαιδρύνουσα.

17 Καὶ Ὠριγένης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ[u] τόμῳ τῶν εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴν ἑρμηνειῶν πῶς
18 θεοτόκος λέγεται πλατέως ἐξήτασε. Φαίνεται τοίνυν ὁ Νεστόριος ἀγνοήσας τὰς πραγματείας τῶν παλαιῶν·
19 διὸ καθὼς ἔφην, τὴν λέξιν μόνην περιΐσταται[x]. Ἐπεὶ ὅτι ψιλὸν οὐ λέγει ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν, ὡς Φωτεινὸς ἢ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς, καὶ αἱ ἐκδοθεῖσαι αὐτοῦ προσομιλίαι διδάσκουσιν· ὡς οὐδαμοῦ τὴν τοῦ

[s] ἡμᾶς Niceph.

[t] ἐκόσμει Niceph.

[u] ἐν τρίτῳ M. ἐν τῷ τρίτῳ Niceph. Videtur respicere locum in Origen. Comment. in Epist. ad Rom. lib. i. 5. t. vi. p. 5. ed. Lommatzsch.

[x] Post περιΐσταται, hæc habet, addita ab ead. manu obelo vero notata, M. et tanquam genuina Nicephorus; οὐ μόνην (μόνον N.) δὲ τὴν λέξιν, ἀλλὰ (καὶ N.) παντελῶς Θεὸν εἶναι τὸν γεννηθέντα ἠρνήσατο. ὁ γὰρ γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ἐστὶν ἐσταυρωμένος· ὅς τις κύριός ἐστι τῆς δόξης, ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. Νεστόριος δὲ λέγει· μὴ καυχῶ, Ἰουδαῖε, Θεὸν οὐκ ἐσταύρωσας· ὡς τοῦ κυρίου τῆς δόξης οὐκ ἐσταυρωμένου. ἐπεὶ &c. Eadem fere Latine reddita habet Epiphanius, et Liberatus in Breviar. 2: unde constat vetus esse additamentum.

stantini ad verbum ita scribit: Nam et Emanuel, quod est nobiscum Deus, pro nobis nasci sustinuit: et locus nativitatis ejus Bethleem ab Hebræis est appellatus. Idcirco Deo carissima Helena Augusta Deiparæ virginis partum eximiis monumentis ornavit; sacram illam speluncam omni cultus genere illustrans. Sed et Origenes in primo tomo Commentariorum in Epistolam Pauli ad Romanos, exponens qua ratione dicatur Deipara, eam quæstionem latissime pertractavit. Apparet igitur Nestorium scripta veterum penitus ignorasse. Et ob eam causam, ut jam dixi, solam Deiparæ vocem impugnat. Christum enim nudum hominem ab illo non dici, sicuti Photinus et Paulus Samosatensis

Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ πανταχοῦ ἐν-
20 υπόστατον αὐτὸν ὁμολογεῖ καὶ ἐνούσιον. Οὐ μὴν ὡς
Φωτεινὸς καὶ ὁ Σαμοσατεὺς ἀναιρεῖ αὐτοῦ τὴν ὕπαρ-
ξιν· τοῦτο γὰρ καὶ Μανιχαῖοι καὶ οἱ ἀπὸ Μοντανοῦ
21 δογματίζειν ἐτόλμησαν. Οὕτω μὲν οὖν[y] τὸν Νεστό-
ριον φρονοῦντα εὑρίσκω ἐγὼ, ἔκ τε ὧν ἀνέγνων αὐτοῦ
22 λόγων, καὶ ἀφ' οὗ οἱ ἐρασταὶ αὐτοῦ λέγουσιν. Οὐ
μικρὰν μέντοι ταραχὴν τῇ οἰκουμένῃ ἡ ψυχρολογία
Νεστορίου ἐκίνησεν.

ΚΕΦ. ΛΓ.

Περὶ[z] τοῦ γενομένου μύσους ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν φυγάδων δούλων.

1 Καὶ τούτων γενομένων, ἐπισυνέβη μυσαρόν τι
2 πρᾶγμα κατὰ τὴν ἐκκλησίαν γενέσθαι. Οἰκέται γὰρ
ἑνὸς τῶν μεγάλα δυναμένων, βάρβαροι ὄντες τὸ γένος,
ἀπηνοῦς τοῦ δεσπότου πειρώμενοι, τῇ ἐκκλησίᾳ προσ-
φεύγουσι· καὶ ξιφηροῦντες εἰς τὸ θυσιαστήριον

y οὖν om. Niceph.

z Ὅτι διάκονος ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὑπὸ παίδων βαρβάρων ἀνῃρῆται. M.

dixerunt, homiliæ ab illo editæ satis docent. In quibus nusquam verbi Dei hypostasim tollit, sed personam illud habere, ac substantivum esse, ubique profitetur: nec quemadmodum Photinus et Paulus Samosatensis, subsistentiam ei adimit: Quod quidem et Manichæi et Montani sectatores asserere non dubitarunt. Et hanc fuisse Nestorii sententiam, partim ex libris ejus quos quidem perlegi, partim ex fautorum illius sermonibus deprehendi. Cæterum stulta illa Nestorii garrulitas orbem terrarum non mediocriter perturbavit.

CAPUT XXXIII.

De piaculo in ipso altari majoris ecclesiæ a servis fugitivis commisso.

Cum hæc ita gesta essent, forte contigit ut nefarium quoddam facinus in ecclesia perpetraretur. Cujusdam enim præpotentis viri servi, natione barbari, domini sui atrocitatem experti, ad ecclesiam confugerunt; strictisque gladiis ad ipsum altare prosilierunt. Cumque rogarentur ut inde abscederent, nulla ratione

εἰσεπήδησαν παρακαλούμενοί τε ἐξελθεῖν οὐδενὶ
τρόπῳ ἐπείθοντο, ἀλλ' ἐμποδὼν ταῖς ἱεραῖς λειτουρ-
3 γίαις ἐγίνοντο. Ἐπί τε ἡμέρας πολλὰς τὰ ξίφη
γυμνὰ κατέχοντες, ἕτοιμοι πρὸς τὸ ἀμύνασθαι πάντα
τὸν προσιόντα ἐγίνοντο· καὶ δὴ ἕνα τῶν κληρικῶν
ἀποσφάξαντες καὶ ἄλλον τραυματίαν ποιήσαντες[a]
4 τέλος ἐπικατέσφαξαν ἑαυτούς. Καί τις τῶν παρόν-
των οὐ καλὸν ἔλεγε σημαίνειν τὸν μολυσμὸν τοῦ
ναοῦ, ἐπιλέγων ἀρχαίου τινὸς ποιητοῦ δύο ἰάμβους·

Σημεῖα[b] γὰρ τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι φιλεῖ,
Ὅταν ἐν ναοῖς ἐγκατασκήψῃ μῦσος.

5 Καὶ τῆς δόξης ὁ εἰπὼν οὐ διήμαρτεν· τὴν διαίρεσιν 383
γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐσήμαινε τοῦ λαοῦ, καὶ καθαίρεσιν
τοῦ αἰτίου τῆς διαιρέσεως.

ΚΕΦ. ΛΔ.

Περὶ[c] τῆς ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον κατὰ Νεστορίου συναθροισθείσης συνόδου.

1 Οὐ πολὺς γὰρ ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ τοὺς παντα-

[a] Ita F. M. C. Nicephor. τραυματίσαντες editt.

[b] Σημεία καὶ γὰρ ταῦτα γίνεσθαι φιλεῖ
Ὁτάν τι ναοῖς ἐγκατασκήψῃ μύσος
M. Nicephor. "Melius tamen ita scriberetur posterior versus Ὅταν τι μῦσος ἐγκατασκήπτῃ ναοῖς." VALESIUS.

[c] Titulum om. M.

adduci poterant, ut parerent, sed impedimento erant quominus divinum officium celebraretur. Et plurimis diebus evaginatos vibrantes gladios, quemvis ad se accedentem ferire parati erant. Tandem vero cum ex clericis unum interfecissent; alium autem vulnerassent, semetipsos peremerunt. Unde quidam ex iis qui aderant, templi profanationem nihil boni dixit portendere, duos veteris cujusdam poetæ senarios in eam rem adducens.

Namque hæc malorum signa sunt ut plurimum,
Cum sacra dirum templa polluit scelus.

Nec opinione sua falsus est is qui ista dixerat. Etenim dissidium populi, et ejus qui dissidii auctor fuerat depositio portendebatur.

CAPUT XXXIV.

De priore synodo Ephesi adversus Nestorium congregata.

Quippe haud multo post imperator, edicto proposito omnes

χόθεν ἐπισκόπους πρόσταγμα τοῦ βασιλέως εἰς τὴν
2 Ἐφεσίων συνιέναι ἐκέλευσεν. Εὐθὺς οὖν μετὰ τὴν
τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ὁ Νεστόριος σὺν πολλῇ δυνάμει
ὄχλων παρῆν εἰς τὴν Ἔφεσον, εὑρίσκει τε πολλοὺς
3 τῶν ἐπισκόπων συνεληλυθότας ἐκεῖ. Ὁ δὲ τῆς
Ἀλεξανδρείας Κύριλλος μικρὸν ὑστερήσας, περὶ τὴν
Πεντηκοστὴν ἀπήντησεν· πέμπτῃ δὲ μετὰ τὴν
Πεντηκοστὴν ἡμέρᾳ καὶ Ἰουβενάλιος ὁ τῆς Ἱερο-
σολύμων ἐπέστη· Ἰωάννου δὲ τοῦ Ἀντιοχείας βρα-
4 δύναντος, οἱ παρόντες ἀνεκίνουν τὸ[d] ζήτημα. Καὶ
Κύριλλος ὁ τῆς[e] Ἀλεξανδρείας ἀκροβολισμούς τινας
ἐποιεῖτο τῶν λόγων, Νεστόριον ταράττειν βουλόμενος·
5 καὶ γὰρ ἀπεχθῶς εἶχε πρὸς αὐτόν. Καὶ δὴ πολλῶν
θεολογούντων τὸν Ἰησοῦν[f], Ἐγὼ, ἔφη Νεστόριος, τὸν
γενόμενον διμηνιαῖον καὶ τριμηνιαῖον οὐκ ἂν Θεὸν
ὀνομάσαιμι· καὶ διὰ τοῦτο καθαρὸς εἰμὶ ἀπὸ τοῦ
αἵματος ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐλεύ-
σομαι· καὶ ταῦτα εἰπὼν, μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκό-
6 πων ἠθροίζετο, οἳ τῇ αὐτοῦ ἠκολούθουν γνώμῃ. Διη-

[d] Ita C. sicut emendare voluerat Valesius. ἀνεκινοῦντο ζήτημα ceteri.

[e] Ita F. M. ὁ τῆς om. editt.

[f] Ita F. M. C. *Cum plurimi Deum confiteantur esse Jesum* Epiphan. H.T. xii. 5. τὸν Χριστὸν editt. et Nicephor.

undique episcopos ad civitatem Ephesiorum convocavit. Statim ergo post festum Paschæ diem, Nestorius cum ingenti promiscuæ plebis multitudine Ephesum advenit, multosque illic episcopos congregatos reperit. Cyrillus vero Alexandrinus episcopus nonnihil cunctatus, circa Pentecosten adfuit. Juvenalis vero Hierosolymorum episcopus, quinto post Pentecosten die adventavit. Joanne porro Antiochenæ urbis episcopo moras prolixius trahente, hi qui aderant quæstionem discutere cœperunt. Et Cyrillus Alexandrinus quibusdam quasi sermonum velitationibus pugnam exorsus est, Nestorium studens perterrere: quippe qui infenso erga illum animo esset. Porro cum multi Christum Deum esse confiterentur, Nestorius dixit: Ego vero eum qui bimestris ac trimestris exstitit, Deum appellare non possum. Atque idcirco mundus sum a sanguine vestro, nec in posterum amplius ad vos accedam. His dictis, congregari deinceps cœpit cum reliquis episcopis qui ipsius sententiam sequebantur. Itaque

ροῦντο οὖν οἱ παρόντες εἰς δύο τμήματα· οἱ οὖν περὶ Κύριλλον συνέδριον ποιησάμενοι, ἐκάλεσαν τὸν Νεστόριον· ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσεν, εἰς τὴν παρουσίαν
7 Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχέως ὑπερτιθέμενος. Οἱ δὲ περὶ Κύριλλον τὰς προσομιλίας Νεστορίου, ἃς περὶ τοῦ ζητήματος εἰρήκει, πολλάκις ὑπαναγνόντες, ἐξ αὐτῶν τε κρίναντες εὐτόνως βλασφημήσαντα εἰς τὸν υἱὸν
8 τοῦ Θεοῦ, καθεῖλον αὐτόν. Τούτου γενομένου, οἱ περὶ Νεστόριον ἕτερον καθ' ἑαυτοὺς συνέδριον ποιησάμενοι, καθαιροῦσι Κύριλλον, καὶ σὺν αὐτῷ Μέμνονα τὸν τῆς
9 Ἐφέσου ἐπίσκοπον. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπέστη Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος· καὶ γνοὺς τὰ γενόμενα, ἀπήχθετο πρὸς Κύριλλον, ὡς αἴτιον τῆς γεγενημένης ταραχῆς, τὸ[f] θερμῶς ποιῆσαι τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν· Κύριλλος δὲ ἅμα καὶ Ἰουβεναλίῳ ἀμυνόμενος τὸν Ἰωάννην, καθαιρεῖ καὶ
10 αὐτόν. Τούτων δὴ τότε οὕτω συμπεφυρμένων, γνοὺς 384
ὁ Νεστόριος εἰς κοινωνίαν προβᾶσαν[g] τὴν φιλονεικίαν, ἐκ μεταμελείας θεοτόκον τὴν Μαρίαν ἐκάλει,

[f] Legendum videtur τῷ.

[g] "Nicephorus [xiv. 35.] Νεστόριος δὲ γνοὺς τὴν κοινωνίαν εἰς φιλονεικίαν προβᾶσαν, quod meo quidem judicio ferri non potest." VALESIUS.

episcopi qui aderant, duas in partes divisi sunt. Et ii quidem qui cum Cyrillo erant, in concilio residentes, Nestorium evocarunt. Verum ille vocatus non paruit, usque ad Joannis Antiochensis adventum præsentiam suam differens. Tum Cyrillus et qui cum illo erant, lectis sæpius concionibus quas de ista quæstione Nestorius ad populum habuerat, cum ex earum lectione judicassent, Nestorium constanter de filio Dei impie locutum esse, eum deposuerunt. Quo facto, illi qui cum Nestorio erant, alio seorsum concilio congregato, Cyrillum et una cum illo Memnonem Ephesinæ urbis episcopum vicissim deponunt. Nec multo post advenit Joannes Antiochensis episcopus. Qui cum ea quæ gesta fuerant cognovisset, Cyrillum aversatus est tanquam totius tumultus auctorem, quippe qui temerario ac præcipiti impetu ad depositionem Nestorii prorupisset. At Cyrillus adjuncto sibi Juvenale, Joannem ulcisci volens, ipsum quoque episcopatu discinxit. Rebus in hunc modum confusis ac perturbatis, animadvertens Nestorius contentionem usque ad communionis perniciem

λέγων, Λεγέσθω, φησὶ, καὶ θεοτόκος ἡ Μαρία, καὶ
11 παυσάσθω τὰ λυπηρά. Ἀλλ' οὐδεὶς αὐτὸν ἐκ μετα-
νοίας ταῦτα λέγοντα προσεδέξατο· διὸ καὶ ἄχρι
νῦν καθῃρημένος εἰς ἐξορίαν πεμφθεὶς εἰς τὴν Ὄασιν
12 κατοικεῖ. Ἡ μὲν οὖν τότε γενομένη σύνοδος τοιοῦτον A. D.
ἔσχε τὸ τέλος· καὶ πέπρακται μὲν ταῦτα ἐν ὑπατείᾳ 431.
Βάσσου καὶ Ἀντιόχου, τῇ εἰκάδι ὀγδόῃ τοῦ Ἰουνίου
13 μηνός. Ἰωάννης δὲ καταλαβὼν τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ
πολλοὺς συναγαγὼν ἐπισκόπους, καθαιρεῖ Κύριλλον
ἤδη κατειληφότα τὴν Ἀλεξάνδρειαν· μικρόν τε ὕστε-
ρον λύσαντες τὴν ἔχθραν, συνέβησάν τε εἰς φιλίαν
14 καὶ ἀλλήλοις τοὺς θρόνους ἀπέδοσαν. Μετὰ δὲ τὴν
Νεστορίου καθαίρεσιν δεινὴ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
ταραχὴ κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐγένετο· διῃρέθη γὰρ
ὁ λαὸς διὰ τὴν, ὡς φθάσας εἶπον, ψυχρολογίαν αὐτοῦ.
15 Κοινῇ μέντοι ψήφῳ πάντες οἱ κληρικοὶ αὐτὸν ἀνεθε-
μάτισαν· οὕτω γὰρ οἱ Χριστιανοὶ καλεῖν εἰώθαμεν
τὴν κατὰ τοῦ βλασφήμου ψῆφον, ὅταν αὐτὴν ὥσπερ
ἐν στήλῃ ἀναστήσαντες φανερὰν τοῖς ἅπασι κατα-
στήσωμεν.

devenisse, pœnitentia ductus Mariam Deiparam appellare cœpit, his verbis utens: Dicatur, si placet, Maria Deipara, et simultas omnis conquiescat. Verum licet mutata sententia hæc diceret, nemo tamen illud admisit. Quippe etiamnum depositus et in exsilium missus, Oasin incolit. Et synodus quidem eo tempore celebrata hunc habuit exitum. Gesta vero sunt hæc Basso et Antiocho consulibus, die, quarto Kalend, Julii. Porro Joannes Antiochiam reversus, convocatis plurimis episcopis, Cyrillo qui jam Alexandriam redierat, episcopatum abrogavit. Sed paulo post depositis inimicitiis ad concordiam redeuntes, episcopalem sedem sibi mutuo restituerunt. Cæterum post depositionem Nestorii, gravissimus tumultus ecclesias Constantinopoli occupavit. Nam ut supra dixi, divisus est populus ob inanem ac stultam illius garrulitatem. Clerici quidem omnes communi suffragio eum anathematizarunt. Sic enim nos Christiani sententiam contra impie loquentes prolatam vocare consuevimus, quando illam velut in tabula publice propositam, omnium oculis ac notitiæ subjicimus.

ΚΕΦ. ΛΕ.

Ὡς[h] μετὰ τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου, τὸν Πρόκλον τινῶν βουλομένων ἐνθρονίσαι, προχειρίζονταί τινες τῶν ἐπισκόπων Μαξιμιανὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον.

1 Πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπων ζήτησις ἦν· καὶ
πολλοὶ μὲν Φίλιππον, οὗ καὶ ἤδη ἐπεμνήσθημεν, 3
2 πλείους δὲ τὸν Πρόκλον ἐπελέγοντο. Καὶ ἐκράτησεν
ἂν ἡ Πρόκλου[i] γνώμη, εἰ μή τινες τῶν μεγάλα δυναμένων
ἐκώλυσαν, φήσαντες κανόνα ἐκκλησιαστικὸν
κωλύειν τὸν ὀνομασθέντα τινὸς πόλεως ἐπίσκοπον εἰς 3
ἑτέραν μεταφέρεσθαι πόλιν· τοῦτο λεχθὲν καὶ πι-
3 στευθὲν τὸν λαὸν ἡσυχάζειν ἠνάγκαζεν[k]. Τετρα-
μηνιαίου δὲ διαδραμόντος χρόνου[l] μετὰ τὴν Νεστο-
ρίου καθαίρεσιν, προχειρίζεται πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν
Μαξιμιανὸς ὄνομα, ἀνὴρ ἀσκητικὸς μὲν τὸν βίον, 4
4 ἐν τοῖς πρεσβυτέροις δὲ καὶ αὐτὸς ἐτέτακτο. Οὗτος
ὑπόληψιν εὐλαβείας πάλαι ἐκέκτητο, διότι οἰκείοις 3

h Ὅτι καθαιρεθέντος νεστορίου οἱ μὲν πρόκλον οἱ δὲ φίλιππον ᾑροῦντο. M.

i ἡ περὶ πρόκλου M. quod melius est.

k ἐνάγκαζεν. Χειροτονία μαξιμιανοῦ, &c. M.

l χρόνου διαδραμόντος M.

CAPUT XXXV.

Quomodo post abdicationem Nestorii, cum quidam Proclum in episcopali sede collocare voluissent, quidam episcopi Maximianum Constantinopolitanum episcopum elegerunt.

Post hæc de eligendo episcopo rursus disceptatum est. Ac multi quidem Philippum, cujus jam antea mentionem fecimus: plures vero Proclum nominabant. Et prævaluisset omnino sententia eorum qui Proclo suffragabantur, nisi quidam quorum maxima erat auctoritas obstitissent, ecclesiastico canone vetitum esse dicentes, ne is qui alicujus civitatis designatus fuerit episcopus, ad aliam civitatem transferatur. Quibus verbis cum fidem populus accommodasset, deinceps conquievit. Elapso igitur quatuor mensium spatio a depositione Nestorii, Maximianus eligitur episcopus: vir monasticam quidem vitam degens: in presbyterorum tamen ordinem ipse quoque cooptatus. Hic sanctitatis opinionem jampridem fuerat adeptus, eo quod propriis sumptibus

ἀναλώμασι κατεσκευάκει μνήματα, ὥστε ἐν αὐτοῖς τοὺς εὐλαβεῖς τελευτῶντας κηδεύεσθαι· ἦν δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, καὶ ἀπραγμονέστερον ζῆν προαιρούμενος.

ΚΕΦ. Λϛ.

Παραδείγματα δι' ὧν, ὡς δοκεῖ, κατασκευάζει ὁ συγγραφεὺς [m] ἀκώλυτον εἶναι τὴν ἀπὸ θρόνου εἰς θρόνον μετάθεσιν.

1 Ἐπειδὴ δέ τινες ἐπιφημίσαντες ἐκκλησιαστικὸν
κανόνα ἐκώλυσαν τὸν Πρόκλον ἐνθρονισθῆναι ἤδη
τῆς Κυζίκου ὀνομασθέντα ἐπίσκοπον, βούλομαι περὶ
2 τούτου βραχέα εἰπεῖν. Οὔ μοι δοκοῦσιν ἀληθεῦσαι
οἱ τότε ταῦτα λέγειν ἐπιχειρήσαντες, ἀλλ' ἢ κατα-
σκευάσασθαι φθόνῳ τῷ πρὸς τὸν Πρόκλον, ἢ ἀγνοεῖν
καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὰ πολλάκις χρειωδῶς ἐν ταῖς
3 ἐκκλησίαις γενόμενα. Εὐσέβιος γοῦν ὁ Παμφίλου
ἐν τῇ ἕκτῃ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Ἀλέξαν-
δρον μιᾶς τῶν ἐκ Καππαδοκίας πόλεων ἐπίσκοπον
ὄντα, εὐχῆς ἕνεκα ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παραγενόμενον,
κατασχεθῆναι ὑπὸ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν φησὶ, καὶ εἰς

[m] ὁ συγγραφεὺς om. M.

monumenta construxisset, in quibus religiosi viri post obitum sepelirentur. In sermone autem rudis fuit atque imperitus; vitamque quietam et negotiis alienam præoptabat.

CAPUT XXXVI.

Exempla quibus hic scriptor, ut sibi quidem videtur, adstruit, non esse prohibitam ab uno episcopatu ad alterum translationem.

Sed quoniam nonnulli ecclesiasticum canonem allegantes, Proclum, qui jam tum Cyzicenæ urbis episcopus nominatus fuerat, ordinari prohibuerunt, paucis hac de re dicere constitui. Ii qui tum ista dicere ausi sunt, mihi quidem videntur non omnino vera dixisse: sed vel præ invidia qua adversus Proclum flagrabant, ea confinxisse, vel certe regulas et pleraque alia quæ in ecclesiis utiliter gesta sunt, penitus ignorare. Etenim Eusebius Pamphili in sexto Ecclesiasticæ Historiæ libro refert, Alexandrum cujusdam urbis in Cappadocia episcopum, cum orationis causa Hierosolymam venisset, ab ejus loci incolis detentum, et in locum Narcissi epi-

τόπον Ναρκίσσου τοῦ ἐπισκόπου ἐνθρονισθῆναι, καὶ
τοῦ λοιποῦ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας διὰ βίου προστῆναι.
4 Οὕτω μὲν οὖν παρὰ τοῖς παλαιοτέροις ἡμῶν ἀδιά-
φορον ἦν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μετάγειν ἐπίσκοπον,
5 ὁσάκις χρεία ἐκάλει. Εἰ δὲ δεῖ καὶ τὸν περὶ τούτου
κανόνα τῇδε συζεῦξαι τῇ συγγραφῇ, δειχθήσεται
ὅπως αὐτοῦ κατεψεύσαντο οἱ τὸν Πρόκλον ἐνθρο-
6 νισθῆναι κωλύσαντες. Ἔστι δὲ ὁ κανὼν οὗτος[n],

Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς εἰς παροικίαν μὴ ἀπέλ-
θοι εἰς ἣν ἐχειροτονήθη, οὐ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν, ἀλλ'
ἤτοι παρὰ[o] τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν
οὐκ ἐξ ἀνάγκης[p] γενομένην, τοῦτον μετέχειν τῆς τιμῆς καὶ
τῆς λειτουργίας, μόνον μηδὲν παρενοχλοῦντα τοῖς πράγμασι
7 τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα ἂν συνάγοιτο. Ἐκδέχεσθαι δὲ αὐτὸν
ὅπερ[q] ἂν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος[r] κρίνασα τὸ παριστά-
μενον ὁρίσῃ.

8 Οὗτος μὲν οὖν ὁ κανών. Ὅτι δὲ πολλοὶ ἐπί-
σκοποι καὶ ἀπὸ ἑτέρων πόλεων εἰς ἄλλας μετηνέ-

[n] Titulum inserit, Κανὼν ιη τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ συνόδου. Εἰ &c. M. κᾶ ίη : B.

[o] Ita F. M. B. Niceph. Stephan. Genev. διὰ Canon. xviii. conc. Antioch. Valesius, et Reading.

[p] ἐξ αὐτοῦ γενομένην M. B. Canon. οὐ παρ' ἑαυτοῦ Niceph.

[q] τοῦτον αὐτὸν ὃ αν B.

[r] τέλεια σύνοδος B. Canon.

scopi constitutum esse, atque exiude toto vitæ suæ tempore ecclesiam illam administrasse. Adeo apud majores nostros promiscui usus res fuit, episcopum ab alia civitate in aliam transferre, quoties necessitas postularet. Quod si etiam necesse est canonem hac de re constitutum huic historiæ intexere, omnino perspicuum fiet, quam falso citatus sit ab illis qui ordinationi Procli intercesserunt. Canon igitur ita se habet.

"Siquis episcopus cujuspiam ecclesiæ ordinatus, non perrexerit ad ecclesiam cui ordinatus est, non ex sua culpa, sed vel quod populus eum admittere recusaverit, vel ob aliam causam non ex sua culpa profectam, hic honoris et ministerii sit particeps, modo nihil molestiæ afferat rebus ecclesiæ in qua congregatur. Excipere autem debet quidquid provinciæ synodus de causa ipsius judicans constituerit."

Et canon quidem hujusmodi est. Cæterum quo magis constet

χθησαν διὰ τὰς κατὰ καιρὸν τῶν ἐκκλησιῶν χρείας, αὐτῶν τῶν μετενεχθέντων τὰ ὀνόματα παραθήσομαι.
9 Περιγένης ἐν Πάτραις ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος· καὶ 386
ἐπειδὴ οἱ τῆς προειρημένης πόλεως αὐτὸν οὐκ ἐδέχοντο,
ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐνθρονι-
σθῆναι ἐν Κορίνθῳ τῇ μητροπόλει, τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου
τελευτήσαντος· καὶ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας διὰ βίου
10 προέστη. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς πρότερον Σασί-
μων[q] μιᾶς τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεων ἐπίσκοπος
11 ἦν, εἶτα γέγονε Ναζιανζοῦ. Μελίτιος[r] πρότερον
τῆς ἐν Σεβαστείᾳ προέστη ἐκκλησίας, καὶ μετὰ ταῦτα
12 τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ προέστη. Δοσίθεον τὸν Σελευ-
κείας ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρος ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος
13 εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας μετήγαγεν. Ὁ Ῥεβερέντιος[s]
ἀπὸ Ἀρκῶν τῆς Φοινίκης μετὰ ταῦτα μετηνέχθη εἰς
14 Τύρον. Ἰωάννης ἀπὸ Γόρδου τῆς Λυδίας μετηνέχθη
15 ἐν Προκονήσῳ[t] καὶ τῆς ἐκεῖ προέστη ἐκκλησίας. Παλ-

[q] σασίμων ἐπίσκοπος B.

[r] Μελέτιος M. B.

[s] Ita M. Niceph. xiv. 39. ῥευερέντιος F. ρεβέντιος B. "Sfort. Ῥενβερέντιος. Sed rectius apud Nicephorum legitur Ῥεβερέντιος. *Reverentium* quoque vocat Epiphan. Schol." VALESIUS. Βερέντιος Stephan. Genev. Ῥενβερέντιος editio Vales. Mox μητρόπολιν τύρον B.

[t] Ita F. προκοννήσῳ M. Προικονήσῳ B. Niceph. et editio Vales. Πρηκονήσῳ Steph. et Genev. Plura vide in Annott.

plures episcopos ab aliis civitatibus ad alias translatos fuisse ob intervenientes subinde ecclesiæ necessitates, ipsa eorum qui translati sunt nomina recensebo. Perigenes Patris ordinatus fuerat episcopus. Sed quoniam ejus civitatis incolæ illum admittere recusabant, Romanæ urbis episcopus eum in metropolitana sede Corinthi constitui jussit, mortuo ecclesiæ illius episcopo. Itaque Perigenes toto deinceps vitæ suæ tempore huic ecclesiæ præfuit. Gregorius Nazianzenus, primum quidem Sasimorum urbis Cappadociæ episcopus fuit: postea vero Nazianzi. Melitius prius Sebastenæ ecclesiæ episcopatum gessit: postea vero Antiochenam rexit ecclesiam. Dositheum Seleuciæ urbis episcopum Alexander Antiochensis episcopus Tarsum Ciliciæ transtulit. Reverentius ab Arcis urbe Phœnices postea Tyrum translatus est. Joannes ab urbe Lydiæ Gordo Proconnesum traductus est, ejusque loci

λάδιος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως[u] μετηνέχθη εἰς Ἄσπουνα.
16 Ἀλέξανδρος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως μετηνέχθη εἰς Ἀδρι-
17 ανούς. Θεόφιλος ἀπὸ Ἀπαμείας τῆς ἐν Ἀσίᾳ μετη-
νέχθη εἰς Εὐδοξιούπολιν, τὴν τὸ παλαιὸν Σαλαμ-
18 βρίαν[x] καλουμένην. Πολύκαρπος ἀπὸ Σεξαντα-
πρίστων τῆς Μυσίας μετηνέχθη εἰς Νικόπολιν τῆς
19 Θρᾴκης. Ἱερόφιλος ἀπὸ Τραπεζουπόλεως τῆς φρυγίας
20 μετηνέχθη εἰς Πλωτινούπολιν τῆς Θρᾴκης. Ὄπτι-
μος ὁ ἀπὸ Ἀγδαμείας[y] τῆς Φρυγίας μετηνέχθη εἰς
21 Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας. Σιλβανὸς ἀπὸ Φιλιππου-
22 πόλεως τῆς Θρᾴκης μετηνέχθη εἰς Τρωάδα. Καὶ
τοσούτων μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν οἰκείων πό-
λεων εἰς ἑτέρας μετατεθέντων αὐτάρκως ἐμνημονεύ-
23 σαμεν. Περὶ δὲ[z] Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλιππου-
πόλεως τῆς Θρᾴκης μετενεχθέντος εἰς Τρωάδα, χρή-
σιμον βραχέα μνημονεῦσαι νομίζω.

[u] Ita F. M. Niceph. Ἑλενοπόλεως editt.

[x] Σελυμβρίαν C. "Ex Flor. et Sfort. ex Nicephor. item et Epiphan. restituimus Σαλαμβρίαν." VALESIUS. Σαλαβρίαν Stephan. Genev.

[y] Ita F. ἀγαδαμείας B. ἀγδαμίας editt.

[z] Ita F. M. C. B. δὲ om. editt.

ecclesiam gubernavit. Palladius ab Helenopoli Aspunam translatus est. Alexander ab Helenopoli Adrianos transiit. Theophilus ex urbe Asiæ Apamea translatus est Eudoxiopolim, quæ olim Selembria dicebatur. Polycarpus ab urbe Mœsiæ Sexantapristi Nicopolim Thraciæ translatus est. Hierophilus ex Trapezopoli Phrygiæ Plotinopolim Thraciæ migravit: Optimus ab Agdamia Phrygiæ urbe Antiochiam Pisidiæ translatus fuit. Silvanus a Philippopoli Thraciæ Troadem. Tot igitur episcopos qui ex suis sedibus ad alias translati sunt, hoc loco commemorasse sufficiat. De Silvano vero qui ab urbe Thraciæ Philippopoli Troadem transportatus est, operæ pretium fore arbitror pauca dicere.

ΚΕΦ. ΛΖ. 387

Περὶ[a] Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Τρωάδα μετενεχθέντος.

1 Σιλβανὸς ῥήτωρ μὲν ἐγεγόνει πρότερον Τρωΐλου
τοῦ σοφιστοῦ· ἀκριβῶς δὲ χριστιανίζειν[b] ἐσπου-
δακὼς, καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀσκῶν, τρίβωνα φορεῖν
2 οὐ προῄρητο. Μετὰ ταῦτα δὲ αὐτὸν[c] Ἀττικὸς ὁ ἐπί-
σκοπος συλλαβὼν ἐπίσκοπον τῆς Φιλιππουπόλεως
3 κατέστησεν. Ὁ δὲ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ Θρᾴκῃ δια-
γαγὼν, καὶ μὴ ὑποφέρων τὸ κρύος, λεπτὸν γὰρ εἶχε[d]
πάνυ καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα, παρεκάλεσε τὸν Ἀττικὸν,
ὥστε εἰς τόπον αὐτοῦ[e] ἕτερον χειροτονῆσαι· φήσας,
δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὸ κρύος παραιτεῖσθαι τὴν ἐν
4 Θρᾴκῃ διαγωγήν. Ἑτέρου οὖν διὰ τοῦτο ἀντικατα-
σταθέντος, ἔμενεν ὁ Σιλβανὸς ἐν τῇ Κωνσταντινου-
πόλει τὸν ἀσκητικὸν βίον ἄκρως μετερχόμενος.
5 Τοσοῦτον δὲ ἄτυφος[f] ἦν, ὡς τὰ πολλὰ ἐν τοσούτῳ
πλήθει τῆς τηλικαύτης πόλεως ἀπὸ χορτίνων σαν-
6 δαλίων προέρχεσθαι. Χρόνου δέ τινος διαγενομένου,

a Titulum om. M.
b χριστίζειν F.
c αὐτὸν om. B.
d εἶχε γὰρ M.
e αὐτοῦ M.
f Ita M. B. Nicephor. *Sine ulla fuit arrogantia* Epiphan. H. T. xii. 8. ἄτρυφος ceteri.

CAPUT XXXVII.

De Silvano qui Philippopoli translatus est Troadem.

Silvanus primum in Troili sophistæ schola rhetor fuit. Sed cum ad Christianæ religionis perfectionem tenderet, et monasticum vivendi genus consectaretur, pallium rhetoricum gestare recusavit. Postea vero Atticus episcopus eum comprehendens, Philippopolis episcopum ordinavit. Qui cum tres annos in Thracia transegisset, nec frigus tolerare posset: erat enim corpore admodum tenui et imbecillo: Atticum rogavit ut loco suo alterum ordinaret, nullam aliam ob causam domicilium Thraciæ detrectare se affirmans, quam ob frigus. Altero igitur ea de causa in ejus locum suffecto, Silvanus Constantinopoli permansit, monasticam disciplinam illic sedulo excolens. Adeo vero a deliciis erat alienus, ut in urbe frequentissima sæpenumero sparteis sandaliis calceatus prodiret in publicum. Aliquanto post temporis spatio

ὁ τῆς ἐν Τρῳάδι προεστὼς ἐκκλησίας ἐτελεύτησεν·
7 διὸ παρῆσαν οἱ Τρῶες ζητοῦντες ἐπίσκοπον. Ἀττι-
κοῦ δὲ διασκεπτομένου τίνα χειροτονήσει[f], συνέβη
8 τὸν Σιλβανὸν ἐπὶ θέαν παρεῖναι αὐτοῦ. Ὁ δὲ θεα-
σάμενος αὐτὸν, εὐθὺς τὴν φροντίδα ἐπέθετο[g], καὶ πρὸς
9 τὸν Σιλβανὸν, Οὐκέτι πρόφασιν ἔχεις, φησὶ, τοῦ ἀπο-
φυγεῖν ἐκκλησίας φροντίδα, ἡ γὰρ Τρῳὰς κρυμὸν
οὐκ ἔχει· ἀλλ' ἰδού σοι τόπος εὔκαιρος πρὸς τὴν
τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἐκ Θεοῦ εὐτρεπίζεται· μὴ
μέλλε οὖν ἀδελφὲ, ἀλλ' ἐπὶ τὴν Τρῳάδα πορεύου.
10 Μετέστη οὖν ἐκεῖ ὁ Σιλβανός· καὶ θαῦμα ἐν ταῖς
11 χερσὶν αὐτοῦ γενόμενον διηγήσομαι. Ναῦς ἀχθο-
φόρος μεγίστη ἡ τοὺς μεγάλους κομίζουσα κίονας,
πλατὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι, νεωστὶ κατεσκεύαστο ἐν
τῷ τῆς Τρῳάδος αἰγιαλῷ· ταύτην τε ἔδει καθέλκεσθαι
12 εἰς τὴν θάλασσαν. Πολλῶν τε καλωδίων καὶ πολυ-
πληθίας[h] ἀνδρῶν ἑλκόντων αὐτὴν, οὐδαμῶς ἐκινεῖτο 388
13 ἡ ναῦς. Ἐπεὶ[i] δὲ τοῦτο πολλαῖς ἡμέραις ἐγίνετο,

[f] χειροτονήσοι M. Niceph.

[g] "Lego ἀπέθετο cum Christophorsono et Savilio." VALESIUS. *mox cogitare cessavit* Epiphan. Codices tamen non variant. Conf. Niceph. xiv. 39.

[h] Ita F. M. B. πολυπληθείας editt.

[i] Ita F. M. B. ἐπειδὴ editt. Tum ἐπὶ πολλαῖς B.

episcopus Troadis ex hac luce migravit. Qua de causa Troadenses Constantinopolim venerunt, episcopum postulantes. Cumque Atticus deliberaret quemnam illis ordinaret episcopum, forte Silvanus ejus visendi gratia ingressus est. Quem Atticus simulatque aspexit, omnem solicitudinem abjecit ex animo. Et Silvanum alloquens: Non habes, inquit, amplius excusationem ullam qua ecclesiæ administrationem refugias. Troas enim caret algore. Ecce jam locus infirmitati corporis tui commodus, a Deo paratus est. Noli igitur cunctari, frater, sed Troadem proficiscere. Itaque Silvanus eo migravit, et miraculum illic edidit quod nunc commemorabo. Maxima navis oneraria quæ πλατὴ vulgo dicitur, ad ingentes columnas devehendas in Troadensi litore recens fabricata fuerat. Ea in mare deducenda erat. Sed quamvis multis funibus magnaque hominum multitudine traheretur, nullatenus movebatur navis. Quod cum plures per dies fieret, crediderunt

ᾠήθησαν δαιμόνιον κατέχειν τὴν ναῦν· καὶ[j] γενό-
μενοι παρὰ τὸν ἐπίσκοπον Σιλβανὸν, παρεκάλουν
αὐτὸν εὐχὴν ἐπὶ τοῦ τόπου τελέσαι· οὕτω γὰρ
14 μόνως τὴν ναῦν καθελκυσθῆναι ἐπίστευσαν. Ὁ δὲ
μετριοφρονῶν ἁμαρτωλὸν[k] ἑαυτὸν ἀπεκάλει, καὶ ἔλεγε
15 τὸ ἔργον δικαίου εἶναί τινος οὐ μὴν ἑαυτοῦ. Ἐκλι-
παρησάντων δ' οὖν, ἧκε παρὰ τὸν αἰγιαλόν· εὐχήν τε
ἐκτελέσας[l] ἥψατο ἑνὸς τῶν σχοινίων, καὶ τοῦ ἔργου
παρεκελεύσατο[m] ἔχεσθαι· τῶν δὲ βραχὺν ὠθισμὸν
ποιησαμένων, δρομαία ἡ ναῦς ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐπο-
16 ρεύετο. Τοῦτο τὸ θαῦμα ἐν ταῖς χερσὶ Σιλβανοῦ
γενόμενον πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν εἰς εὐλά-
17 βειαν ἦγεν. Ἦν δὲ Σιλβανὸς καὶ τὰ ἄλλα ἀνὴρ
ἀγαθός· κατιδὼν γοῦν τοὺς κληρικοὺς ἐμπορίαν ποιουμένους τὰς τῶν δικαζομένων ἐρεσχελίας, οὐδένα τὸν τοῦ κλήρου δικαστὴν ἐδίδου ποτέ· ἀλλὰ τὰ βιβλία τῶν δεομένων δεχόμενος, παρεκάλει ἕνα τῶν πιστῶν λαϊκῶν, ὃν ᾔδει φιλοῦντα τὸ δίκαιον· κἀκείνῳ ἐγχειρίσας[n] τὴν ἀκρόασιν, τοὺς δικαζομένους τῆς ἐρε-

[j] καὶ om. F. M.
[k] ἁμαρτωλὸν ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν ἐπεκάλει B.
[l] ἐπιτελέσας B.
[m] Ita F. M. παρεκελεύετο editt.
[n] ἐγχειρίζων M.

universi navem a dæmone detineri. Itaque Silvanum episcopum adeuntes, rogarunt ut eo loco orationem facere vellet. Neque enim aliter navem protrahi posse credebant. Ille vero de se modeste sentiens, peccatorem se esse dicebat, opusque illud justi cujuspiam esse, non suum. Victus tamen illorum precibus, accessit ad litus. Completaque oratione, unum ex funibus apprehendit, hortatusque est ut operi incumberent. Cumque illi navem leviter impulissent, navis celeri cursu in mare provoluta est. Hoc miraculum a Silvano perpetratum, cunctos illius provinciæ incolas ad pietatem permovit. Sed et in reliquis egregius vir fuit Silvanus. Qui cum animadverteret, clericos ex litigantium controversiis quæstum captare, neminem unquam ex clero judicem dedit. Sed acceptis litigantium libellis, advocabat unum ex fidelibus laicis, quem æquitatis studiosum esse norat: eique causæ cognitionem committens, litigantes a contentione revocabat. His de

σχελίας ἀπήλλασσεν[o]· καὶ διὰ ταῦτα γοῦν μεγίστην
18 εὔκλειαν παρὰ πᾶσιν ἐκέκτητο. Τὰ μὲν οὖν[p] περὶ
Σιλβανοῦ, εἰ καὶ ἐν παρεκβάσει εἴρηται, ἀλλ' οὐκ
ἀχρείως ἡγοῦμαι μνήμην αὐτῶν γεγονέναι· ἐπανέλ-
19 θωμεν δὲ ὅθεν ἐξέβημεν. Μαξιμιανοῦ τοίνυν προ-
χειρισθέντος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐν ὑπατείᾳ Βάσσου
καὶ 'Αντιόχου, περὶ τὴν εἰκάδα πέμπτην τοῦ 'Οκτω-
βρίου μηνὸς, τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἡσύχαζε πράγματα.

ΚΕΦ. ΛΗ.

Περὶ[q] τῶν ἐν Κρήτῃ 'Ιουδαίων, ὅπως ἐχριστιάνισαν τηνικαῦτα πολλοί.

1 Περὶ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον πολλοὶ τῶν ἐν Κρήτῃ 'Ιουδαίων ἐχριστιάνισαν διὰ πάθος τοιόνδε· ἀπατεών τις 'Ιουδαῖος ὑπεκρίνατο εἶναι Μωϋσῆς· πεπέμφθαι δὲ ἔλεγεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὅπως ἂν τοὺς τὴν νῆσον οἰκοῦντας 'Ιουδαίους ἐκβάλῃ[r] διὰ τῆς θα-

[o] Ita F. M. ἀπήλασεν editt. "Flor. ἀπήλλασεν [leg. ἀπήλλασσεν]. Quare non dubito quin a Socrate scriptum fuerit ἀπήλλασσεν. Vulgata enim lectio meo quidem judicio ferri non potest, quamvis Nicephorus eam confirmet." VALESIUS.

[p] Ita F. M. C. οὖν om. editt.

[q] Titulum om. M.

[r] "ἐκλάβῃ] Merito displicuit hoc verbum Epiphanio Scholastico et Nicephoro; quare uterque illud prætermisit. Ego mallem scribere ἐκβάλῃ." VALESIUS. Hæc Valesius; at jam ἐκβάλῃ habuerant et editt. Stephan. Genev. et Codd.

causis Silvanus maximam sibi famam apud omnes comparavit. Hæc de Silvano, licet in excessu dicta, non tamen sine fructu a nobis commemorata esse arbitror. Nunc revertamur eo unde digressi sumus. Cum Maximianus ad episcopatum Constantinopolitanum evectus fuisset, Basso et Antiocho consulibus, die octavo kalendas Novembris, ecclesiarum tumultus quievere.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo ex Judæis qui in Creta erant, multi Christianam religionem amplexi sunt.

Eodem fere tempore multi ex Judæis qui in Creta erant, Christianam fidem amplexi sunt ob hujusmodi casum. Veterator quidam Judæus Mosem se esse finxit, seque missum e cœlo, ut Judæos Cretam incolentes susciperet, eosque per mare deduceret.

λάσσης ἀγαγών· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἔλεγεν ὁ καὶ τὸν
Ἰσραὴλ πάλαι διὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης σώσας[s].
2 Ἐφ' ὅλον οὖν ἐνιαυτὸν περιῄει καθ' ἑκάστην τῆς
νήσου πόλιν· καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς οἰκοῦντας Ἰουδαίους
3 τὰ τοιαῦτα πιστεύειν ἀνέπειθε. Παρῄνει τε πάντα
τὰ χρήματα καὶ τὰ[t] κτήματα καταλιπεῖν· ἄξειν γὰρ
αὐτοὺς διὰ ξηρᾶς τῆς θαλάσσης εἰς τὴν γῆν τῆς
4 ἐπαγγελίας ὑπισχνεῖτο. Οἱ δὲ ταῖς τοιαύταις ἐλπίσι
βουκολούμενοι πάντων μὲν τῶν ἔργων ἠμέλουν· κατε-
φρόνουν δὲ καὶ ὧν ἐκέκτηντο, τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ἀφέντες
5 λαμβάνειν αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἡμέρα ἣν ὁ ἀπατεὼν 389
Ἰουδαῖος ἐσήμαινεν, ἡγεῖτο μὲν αὐτὸς, ἠκολούθουν δὲ
6 οἱ σύμπαντες ἅμα γυναιξὶ καὶ τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ. Ἄγει
οὖν αὐτοὺς ἐπί τι ἀκρωτήριον ἐπὶ[u] τῆς θαλάσσης
7 ἐκνεῦον, καὶ κυβιστᾷν κατ' αὐτῆς ἐκέλευε. Τοῦτο οὖν
ἐποίουν οἱ πρότεροι τῷ κρημνῷ προσπελάσαντες καὶ
εὐθὺς ἔθνησκον, τοῦτο μὲν τοῖς κρημνοῖς προσρηγνύ-
8 μενοι, τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὸ ὕδωρ ἀποπνιγόμενοι. Καὶ
πλείους ἂν διεφθάρησαν, εἰ μὴ Θεοῦ προνοήσαντος

[s] σώσας θαλάσσης F. M. [t] τὰ om. M. [u] ἐπὶ om. M.

Se enim esse aiebat qui olim Israelitas per mare rubrum ducens servasset. Totam igitur insulam et singulas ejus urbes unius anni spatio peragravit, et Judæos qui in illis degebant, impulit ut sermonibus suis fidem haberent. Hortabatur autem illos, ut omnem pecuniam ac supellectilem cum prædiis relinquerent. Pollicebatur enim se illos per siccum mare in terram promissionis ducturum esse. Illi vero ea spe in fraudem inducti, opus omne negligere cœperunt: et ea quæ possidebant spernentes, capiendi illa licentiam cuivis obvio concedebant. Postquam dies ab impostore Judæo designatus illuxit, ipse quidem præire cœpit: sequebantur autem universi cum uxoribus et parvulis. Eos ergo in promontorium quoddam mari imminens cum duxisset, ex eo sese in mare præcipitare jussit. Atque id fecere primi illi qui ad præruptam rupem accesserant. Qui quidem protinus perierunt, partim scopulis illisi, portim aquis submersi. Multoque plures periissent, nisi divina quadam providentia piscatores ac negotiatores Christiani adfuissent. Hi nonnullos eorum aquis jam prope

παρέτυχον ἄνδρες Χριστιανοὶ, ἁλιεῖς τε καὶ ἔμποροι.
9 Οἳ τοὺς μὲν πνιγομένους ἀνέλκοντες ἔσωζον, τότε τῆς
ἀνοίας αἴσθησιν ἐν τῷ κακῶς πάσχειν λαμβάνοντας·
τοὺς δὲ ἄλλους ἀνεῖργον ῥίπτειν ἑαυτοὺς, μηνύοντες
10 τὴν ἀπώλειαν τῶν πρότερον ῥιψάντων ἑαυτούς. Οἳ
καὶ γνόντες τότε τὴν ἀπάτην, ἐμέμφοντο μὲν τὴν
11 ἄκριτον ἑαυτῶν πίστιν. Τὸν δὲ ψευδομωϋσῆν ἀνελεῖν
σπεύδοντες συλλαβεῖν οὐ δεδύνηνται· ἀφανὴς γὰρ
ἐγένετο, ὑπόνοιάν τε παρέσχε τοῖς πλείοσιν, ὡς εἴη
δαίμων ἀλάστωρ, ἀνθρώπου σχῆμα ὑποδὺς, ἐπὶ λύμῃ
12 τοῦ ἐκεῖ ἔθνους αὐτῶν. Διὰ δὲ τόδε τὸ πάθος πολλοὶ
τότε τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἰουδαίων χαίρειν τῷ Ἰου-
δαϊσμῷ φράσαντες, τῇ πίστει τοῦ Χριστιανισμοῦ
προσεχώρησαν.

ΚΕΦ. ΛΘ.

Περὶ[v] τοῦ γεγονότος ἐμπρησμοῦ ἐν τῇ Ναυατιανῶν ἐκκλησίᾳ.

1 Μικρὸν δὲ μετὰ τόνδε τὸν χρόνον Παῦλος ὁ τῶν
Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος θεοφιλοῦς ὄντως ἀνδρὸς δόξαν
ἐκτήσατο, καὶ πολλῷ πλεῖον[x] ἧς ἐκέκτητο πρότερον.

[v] Titulum om. M. [x] πλείω M.

præfocatos, e mari extrahentes servarunt: qui tum demum amentiam suam agnoverunt, cum in tanto discrimine versarentur. Reliquos vero ne se in mare dejicerent prohibuerunt, interitum eorum qui se prius projecissent, eis referentes. Judæi ergo cognita tandem fraude, suam quidem in credendo imprudentiam damnarunt. Pseudomoysem autem illum interficere cum vellent, comprehendere minime potuerunt. Repente enim ex oculis evanuit; multosque in eam suspicionem adduxit, fuisse illum dæmonem quemdam exitiosum, qui ad perniciem gentis ipsorum humanam speciem induisset. Atque ob hanc calamitatem multi tunc ex Cretensibus Judæis, relicto patrio cultu, ad Christi fidem se contulerunt.

CAPUT XXXIX.

De incendio ecclesiæ Novatianorum.

Non longo post tempore Paulus Novatianorum episcopus, pii viri prorsusque Deo cari existimationem adeptus est, et quidem

2 Συμβὰν γὰρ ἐμπρησμὸν γενέσθαι χαλεπώτατον, καὶ
οἷος οὐδεπώποτε ἐγεγόνει πρότερον, πολὺ γὰρ μέρος
τῆς πόλεως τὸ πῦρ κατηνάλωσεν, ὡς καὶ τὰ μέγιστα
τῶν ὡρείων[y] ἀπολέσθαι, καὶ τὸ δημόσιον, ᾧ ἐπώνυ-
μον ἐστὶν Ἀχιλλεὺς, τέλος ἐπινεμόμενον τὸ πῦρ καὶ
τῇ Ναυατιανῶν ἐκκλησίᾳ τῇ κειμένῃ πλησίον τοῦ
3 Πελαργοῦ προσέβαλεν[z]. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπίσκοπος Παῦ-
λος κινδυνεύουσαν τὴν ἐκκλησίαν ἑώρα, εἰσπηδήσας
εἰς τὸ θυσιαστήριον Θεῷ τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς
σωτηρίας ἐπέτρεπε· καὶ οὐ διέλιπεν εὐχόμενος ὑπέρ
4 τε τῆς πόλεως καὶ τοῦ εὐκτηρίου τόπου. Θεὸς δὲ
ἄρα ἐπήκουσε τοῦ ἀνδρὸς, ὡς τὸ ἔργον ἀπέδειξεν·
τὸ γὰρ πῦρ εἰς τὸν εὐκτήριον διὰ πασῶν θυρῶν καὶ
5 θυρίδων εἰσπεσὸν οὐδὲν ἐλυμήνατο. Ἀλλὰ πολλὰ
μὲν τῶν πέριξ γειτνιαζόντων ἠφάνιζεν· αὐτὸν δὲ ἦν
ἰδεῖν ἐν μέσῳ ὅλῳ πυρὶ νικῶντα αὐτοῦ τὴν ὑπερβάλ-
6 λουσαν ἔκκαυσιν. Καὶ τούτου ἐπὶ δύο νυχθήμερα
γενομένου, ἀπεσβέσθη μὲν ὁ σύμπας ἐμπρησμὸς

[y] Ita F. et correctum ex ὠρίων a prima manu M. ὀρείων cod. Reg. Vales. ὡρίων editt. ὡρείων Nicephor. xiv. 41. Plura vid. in Annott.

[z] Ita F. M. προσέβαλλεν editt.

multo majorem quam antea. Nam cum gravissimum incendium Constantinopoli contigisset, cujusmodi numquam antea factum fuerat: quippe magna pars urbis regiæ eo incendio conflagravit; adeo ut horrea etiam maxima et thermæ quæ dicuntur Achilleæ funditus perierint: ignis cuncta depascens, tandem ad ipsam Novatianorum ecclesiam quæ juxta Pelargum sita est, accessit. Paulus igitur episcopus cum ecclesiam suam periclitari cerneret, ad altare prosiliens, custodiam ecclesiæ et eorum quæ in ecclesia erant, Deo commendavit, nec cessavit pro civitate et pro ecclesia preces fundere. Deus vero orationem illius exaudivit, sicut eventus ipse declaravit. Ignis enim quamvis in ecclesiam illam per januas simul ac fenestras omnes irrumperet, nihil tamen damni intulit. Sed multa quidem vicina in circuitu loca penitus absumpsit: ipsam vero ecclesiam in medio flammarum, cernere licebat, de incendio triumphantem. Cumque id per duos dies ac totidem noctes duravisset, incendium quidem prorsus restinctum

πολλὰ μέρη καταναλώσας τῆς πόλεως· ἡ δὲ ἐκ-
7 κλησία ἑωρᾶτο ἀκέραιος. Καὶ τόγε θαυμαστὸν, ὅτι
μηδὲ καπνοῦ ἴχνος ἦν ἰδεῖν ἐν τοῖς ξύλοις ἢ τοίχοις
8 αὐτῆς. Τοῦτο μὲν οὖν γέγονε περὶ τὴν ἑπτακαιδε-
κάτην τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, ἐν ὑπατείᾳ Θεοδοσίου
9 τὸ τεσσαρεσκαιδέκατον καὶ Μαξίμου. Ναυατιανοὶ
δὲ σῶστρα τῆς ἐκκλησίας ἐξ ἐκείνου καθ' ἕκαστον
ἔτος ἐπιτελοῦσι περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην τοῦ Αὐ-
γούστου μηνὸς, εὐχαριστηρίους εὐχὰς πέμποντες τῷ
10 Θεῷ. Σχεδόν τε πάντες διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς συμβὰν
θαῦμα τιμῶσιν ἐξ ἐκείνου τὸν τόπον, καὶ ὡς ἀληθῶς
ἅγιον προσκυνοῦσιν, οὐ μόνον Χριστιανοὶ ἀλλὰ καὶ
τῶν ἑλληνιζόντων οἱ πλείονες· τοσαῦτα μὲν περὶ
τούτων.

ΚΕΦ. Μ.

Ὡς[a] Μαξιμιανὸν ἐπίσκοπον διαδέχεται Πρόκλος.

1 Μαξιμιανὸς δὲ δύο ἐνιαυτοὺς πρὸς τοῖς πέντε μη-
σὶν ἡσύχως τῆς ἐκκλησίας προστὰς ἐτελεύτησεν ἐν
ὑπατείᾳ Ἀρεοβίνδου καὶ Ἄσπαρος, τῇ δωδεκάτῃ τοῦ

[a] Ὅτι μαξιμιανοῦ τελευτήσαντος πρόκλος ἐνθρονίζεται. M.

est, quo magna pars civitatis conflagravit. Ecclesia vero illæsa atque integra cernebatur. Et quod magis mirandum est, ne fumi quidem vestigium in lignis ejus et parietibus apparebat. Id accidit die XVI. calendas Septembres, Theodosio XIV. et Maximo consulibus. Ex eo tempore Novatiani conservatæ ecclesiæ suæ memoriam celebrant quotannis, die XVI. calendas Septembres, gratias cum precibus Deo persolventes. Sed et omnes non Christiani solum, verum etiam plerique Gentilium, ob miraculum quod ibi gestum est, loco exinde honorem habent, eumque velut sacrosanctum venerantur. Sed de his hactenus.

CAPUT XL.

Quomodo Proclus Maximiano successerit.

Maximianus vero cum per biennium ac menses quinque ecclesiam pacate administrasset, fato functus est, Areobindo et Aspare consulibus, pridie Idus Apriles. Erat tunc septimana jejuniorum,

2 Ἀπριλλίου μηνός. Συνέβη δὲ ἐν αὐτῇ τὴν ἑβδομάδα A. D. 434.
εἶναι τῶν νηστειῶν, τὴν γειτνιάζουσαν τῇ τοῦ Πάσχα
3 ἑορτῇ· ἡμέρα δὲ ἦν καλουμένη πέμπτη. Τότε δὴ
καὶ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος σοφῶς τοῦ πράγματος
4 προενόησεν. Ἵνα γὰρ μὴ πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπι-
σκόπου ζήτησις ᾖ, καὶ ταραχὴν τῇ ἐκκλησίᾳ κινήσῃ,
μὴ μελλήσας ἀλλ' ἔτι κειμένου τοῦ σώματος Μαξι-
μιανοῦ, τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐνθρονίσαι τὸν
5 Πρόκλον ἐπέτρεψεν. Τούτῳ[b] γὰρ καὶ τοῦ ἐπισκόπου
τῆς Ῥωμαίων Κελεστίνου ἐπιστολαὶ παροῦσαι ἐγί-
νοντο σύμψηφοι, ἃς ἐκεῖνος ἀπεστάλκει Κυρίλλῳ τε
τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἰωάννῃ τῷ Ἀντιοχείας καὶ
Ῥούφῳ τῷ Θεσσαλονίκης, διδάσκων ὡς οὐδὲν κωλύει
τόν τε[c] ἑτέρας πόλεως ὀνομασθέντα ἢ καὶ ὄντα ἐπί-
6 σκοπον εἰς ἄλλην μετατίθεσθαι. Ἐνθρονισθεὶς οὖν
ὁ Πρόκλος τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ Μαξιμιανοῦ σώματος
ἐποιήσατο· καιρὸς δὲ ἤδη καὶ περὶ αὐτοῦ βραχέα
διεξελθεῖν.

[b] Ita C. "Lego τούτῳ cum Savilio et Christophorsono." VALESIUS. τοῦτο ceteri.

[c] τὸν τῆς ἑτέρας C.

quæ festum Paschale proxime antecedit: ejusque septimanæ feria agebatur quinta. Quo quidem tempore imperator Theodosius prudenter huic negotio prospexit. Etenim ne rursus de eligendo episcopo ambigeretur, eaque res tumultum in ecclesia excitaret; absque ulla cunctatione, nondum deposito Maximiani corpore, episcopis qui aderant mandavit, ut Proclum in episcopali solio collocarent. Id enim Cœlestini quoque episcopi Romani literæ tunc exhibitæ confirmabant, quas ille Cyrillo Alexandriæ episcopo et Joanni Antiocheno et Rufo Thessalonicensi in eam rem miserat: docens nihil obstare quominus is qui alicujus ecclesiæ nominatus sit, aut reipsa existat episcopus, ad aliam ecclesiam transferatur. Itaque Proclus in sede episcopali collocatus, corpus Maximiani sepulturæ tradidit. Sed nunc tempus est ut de illo pauca dicamus.

ΚΕΦ. ΜΑ. 391

Περὶ[d] Πρόκλου ἐπισκόπου, ὁποῖός τις ἦν.

1 Πρόκλος ἐκ πρώτης ἡλικίας ἀναγνώστης ἐτύγχανεν
ὤν, ἐφοίτα τε εἰς διδασκάλους, καὶ ῥητορικῆς ἐγίνετο
ζηλωτής· τελέσας δὲ εἰς ἄνδρα τὰ πολλὰ παρῆν
τῷ ἐπισκόπῳ Ἀττικῷ, ὑπογραφεὺς αὐτοῦ τῶν λόγων
2 γενόμενος. Προκόψαντα δὲ αὐτὸν καὶ ἐν τῇ τάξει
τῆς διακονίας Ἀττικὸς[e] προηγάγετο· ἀξιωθεὶς δὲ
καὶ πρεσβυτερίου[f], ὡς προεῖπον, ὑπὸ Σισιννίου πρὸς
3 τὴν Κυζίκου ἐπισκοπὴν προεβλήθη. Ταῦτα μὲν ἤδη
πρότερον ἐγένετο· τότε δὴ τῆς ἐν Κωνσταντινου-
4 πόλει ἐκκλησίας τὸν θρόνον ἐκληρώθη. Ἦν δὲ ἀνὴρ
ἀγαθὸς τὸ ἦθος, εἰ καί τις ἄλλος· ὑπὸ γὰρ τῷ Ἀτ-
τικῷ παιδευθεὶς πάντα αὐτοῦ τὰ χρηστὰ ἐμιμήσατο·
τὴν δὲ ἀνεξικακίαν πλέον ἢ[g] ἐκεῖνος ἐξήσκησεν.
5 Ὁ μὲν γὰρ τοῖς αἱρεσιώταις φοβερὸν ἐν καιρῷ ἑαυτὸν

[d] Titulum om. M.
[e] ὁ Ἀττικὸς F. M.
[f] Ita F. πρεσβυτερείου editt.
[g] Ita M. ἦν ἐκεῖνος εἶχεν ἐξήσκησεν F. Stephan. Genev. "Verbum εἶχεν deest in Sfort. Quare non dubito quin Socrates πλέον ἢ ἐκεῖνος ἐξήσκησεν. Nicephor. sic, ἀνεξίκακος δὲ πλέον ἤπερ ἐκεῖνος ἐγένετο. Epiphan. ita, *Sed in isto patientia potior apparebat.*" VALESIUS.

CAPUT XLI.

De Proclo episcopo, cujusmodi vir fuerit.

Proclus ab ineunte ætate lector fuit, et scholas frequentans, rhetoricæ operam dedit. Cum autem ad virilem pervenisset ætatem, versabatur assidue cum Attico episcopo, ejusdemque notarius fuit. Cumque magnos jam progressus fecisset, ad diaconatus gradum Atticus eum evexit. Exinde ad presbyterii honorem promotus, a Sisinnio, sicut antea dixi, episcopus Cyzici est ordinatus. Sed hæc quidem diu antea contigerant. Tunc vero Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopatum obtinuit. Vir optimis moribus, si quisquam alius, præditus. Quippe ab Attico eruditus, cunctas ejus virtutes studiose imitatus est. Patientiam vero magis etiam quam Atticus excoluit. Nam hic quidem interdum terribilem se hæreticis exhibebat: Proclus vero placidus erga omnes fuit, dum hæreticos hac ratione potius quam vi, ad rectam

ἐπεδείκνυεν[h], οὗτος δὲ προσηνὴς τοῖς πᾶσιν ἐγίνετο·
τούτῳ δὲ[i] μᾶλλον αὐτοὺς ἢ βίᾳ προσάγεσθαι προ-
6 νοῶν. Αἵρεσιν γὰρ οὐδεμίαν σκύλλειν αἱρούμενος,
τὸ ἀξίωμα τῆς πρᾳότητος τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάξας
ἀπέδωκε, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τὸν βασιλέα μιμούμε-
7 νος Θεοδόσιον. Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἐκέκριτο κατὰ τῶν
ὑπαιτίων μὴ χρήσασθαι τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ· τούτῳ
δὲ, μικρὰ φροντίσαι τῶν μὴ φρονούντων περὶ Θεοῦ,
ᾗ ἐφρόνει αὐτός.

ΚΕΦ. ΜΒ.

Ὅτι πολὺν καταβάλλεται[k] λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς καλοκαγαθίας τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ νέου[l].

1 Ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἀπε-
δέχετο· καὶ γὰρ αὐτὸς τοῖς ἀληθῶς ἱερωμένοις
ἐφάμιλλος ἦν καὶ οὐδαμοῦ τοὺς διώκειν ἐθέλοντας
2 ἀπεδέχετο. Τολμήσας δ' ἂν εἴποιμι, ὅτι τῇ πρᾳότητι
καὶ πάντας τοὺς ἀληθῶς ἱερωμένους ἐνίκα· καθάπερ[m]

[h] Ita F.M. ἐπεδείκνυσεν editt.
[i] "Scribendum τούτῳ δή." VALESIUS.
[k] κατεβάλετο M.
[l] τοῦ μικροῦ. M.
[m] "Majorem gratiam et emphasim habitura est oratio, si particulam addamus hoc modo, καὶ καθάπερ ἡ βίβλος τῶν ἀριθμῶν περὶ Μωϋσέως φησὶ, ut hoc sit principium periodi. Atque ita prorsus legit Nicephorus." VALESIUS.

fidem adducere studeret. Cum enim nullam omnino hæresim exagitare instituisset, mansuetudinis dignitatem integram conservavit, ac veluti depositum quoddam ecclesiæ restituit. Qua in re imperatorem Theodosium imitatus est. Nam huic quidem ratum fixumque fuit, adversus sontes non uti imperiali potestate: isti vero propositum erat, parvifacere si quis de Deo aliter quam ipse sentiret.

CAPUT XLII.

Qualiter hic scriptor probitatem Theodosii junioris pluribus verbis extollit.

Ob hæc igitur imperator Theodosius Proclum magnopere laudabat. Nam et ipse veris Dei sacerdotibus similis erat; nec eos ullo modo probabat qui alios persequi studerent. Quin etiam audacter dixerim, eum omnes veros ac germanos sacerdotes man-

ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἐπὶ Μωϋσέως φησὶ, Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πρᾷος σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, τουτέστι καὶ νῦν εἰπεῖν, ὅτι ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος πρᾳῢς σφόδρα παρὰ
3 πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. Διὰ ταύτην γὰρ αὐτοῦ τὴν πρᾳότητα καὶ ὁ Θεὸς τοὺς πολεμίους αὐτῷ δίχα πολεμικῶν ἀγώνων ὑπέταττεν· ὡς ἔδειξεν τάτε κατὰ τοῦ τυράννου Ἰωάννου τρόπαια, καὶ ἡ ἐπιγενομένη μετὰ ταῦτα τῶν βαρβάρων ἀπώ-
4 λεια. Οἷα γὰρ τοῖς πάλαι δικαίοις ὑπῆρχε παρὰ Θεοῦ, τοιαῦτα καὶ ἐπὶ τῶνδε τῶν χρόνων τῷ θεοφι- 392
5 λεστάτῳ βασιλεῖ παρεῖχεν ὁ τῶν ὅλων Θεός. Καὶ οὐ κολακείᾳ ταῦτα[n] γράφω, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀληθείας τὰ πᾶσι γενόμενα γνώριμα παραθήσομαι.

ΚΕΦ. ΜΓ.

Ὁποῖα[o] πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι οἱ τῷ τυράννῳ Ἰωάννῃ συμμαχήσαντες.

1 Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν οἱ βάρβαροι, οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ[p] Ῥωμαίων

[n] ταῦτα rasura pene deletum M.
[o] Titulum om. M.
[p] κατὰ om. M.

suetudine longe superasse. Et quod de Moyse scribitur in libro Numerorum: Erat Moyses vir mitissimus præ cunctis hominibus qui terram incolunt: hoc et de imperatore Theodosio nunc dici potest, eum mitissimum esse præ cunctis hominibus qui degunt in terris. Etenim ob hanc illius mansuetudinem, Deus absque prœliis hostes sub potestatem illius redegit, ut victoria de Joanne tyranno relata, et quæ subsecuta est barbarorum clades, abunde declarant. Nam quæ olim justis hominibus a Deo præstita esse dicuntur, ea nostris quoque temporibus piissimo imperatori hujus universi Deus contulit. Neque vero per adulationem hæc a me dicuntur: sed res omnibus cognitas ac perspectas uti se habent, verissime exponam.

CAPUT XLIII.

Quot et quanta mala passi sint barbari, qui Joanni tyranno suppetias tulerant.

Etenim post cædem tyranni, barbari quos ille in subsidium

ἐκάλεσεν, ἕτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων
2 πράγματα. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς πυθόμενος, συνήθως
τὴν περὶ τούτων φροντίδα ἐπέτρεψε τῷ Θεῷ· εὐχαῖς
τε σχολάσας οὐκ εἰς μακρὰν ἐξήνυσεν ἃ ἐζήτει λα-
βεῖν· οἷα γὰρ δὴ καὶ ἐγένετο τοῖς βαρβάροις καλὸν
3 ἐπακοῦσαι. Θνήσκει μὲν αὐτῶν ὁ ἔξαρχος[q], ᾧ ὄνομα
ἦν Ῥούγας[r], βληθεὶς κεραυνῷ· λοιμός τε ἐπιλαβό-
μενος τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀνθρώπων διέφθειρε·
καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐξήρκεσεν· ἀλλὰ γὰρ καὶ πῦρ
ἐξ οὐρανοῦ κατελθὸν πολλοὺς τῶν ὑπολειφθέντων
4 ἀνάλωσεν[s]. Καὶ τοῦτο εἰς δέος μέγιστον τοὺς βαρ-
βάρους κατέστησεν, οὐ τοσοῦτον ὅτι πρὸς ἔθνος
γενναῖον τὸ Ῥωμαίων ὅπλα ἀνταίρειν ἐτόλμησαν,
ἀλλ' ὅτι πλέον ὑπὸ ἰσχυροῦ Θεοῦ βοηθουμένους ἐφ-
5 εύρισκον. Τότε δὴ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Πρόκλος ἐκ
τοῦ Ἰεζεκιὴλ προφητείαν, ἐπ' ἐκκλησίας διδάσκων, τῇ
γενομένῃ ἐκ Θεοῦ σωτηρίᾳ προσαρμόσας ἱκανῶς
6 ἐθαυμάσθη. Ἡ δὲ προφητεία ἔστιν αὕτη·

Καὶ σὺ, υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ Γὼγ ἄρχοντα,

[q] Ita F. M. ἔπαρχος editt. [r] Ῥόγγας C. [s] ἠνάλωσεν M.

suum adversus Romanos evocaverat, ad vastandas Romanorum provincias sese accingebant. Quod cum audisset imperator Theodosius, ejus negotii curam, ut facere solitus erat, Deo commisit: et precationibus incumbens, brevi id consecutus est quod optabat. Quæ autem barbaris acciderint, operæ pretium fuerit audire. Dux quidem eorum, cui nomen erat Rohas, fulmine perculsus interiit. Deinde secuta pestis, maximam partem barbarorum qui sub illo erant, neci dedit. Neque vero hic malum substitit: sed et ignis e cœlo missus, multos ex iis qui superfuerant absumpsit. Atque ea res gravissimum terrorem incussit barbaris, non tam propterea quod contra bellicosam Romanorum gentem bellum movere ausi fuissent, quam quod præpotentem Deum iis auxilio esse intelligerent. Tunc etiam Proclus episcopus sermonem faciens in ecclesia, cum Ezechielis prophetiam saluti tum a Deo collatæ adaptavisset, ingenti plausu et admiratione exceptus est. Prophetia autem sic habet: Et tu fili hominis, prophetiza super principem Gog, Rhos,

Ῥὼς, Μοσὸχ[t] καὶ Θόβελ. Κρινῶ γὰρ αὐτὸν θανάτῳ καὶ αἵματι καὶ ὑετῷ κατακλύζοντι καὶ λίθοις χαλάζης. Καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς[u] ἔθνη πολλὰ μετ' αὐτοῦ. Καὶ μεγαλυνθήσομαι, καὶ ἐνδοξασθήσομαι, καὶ γνωσθήσομαι ἐναντίον πολλῶν ἐθνῶν· καὶ γνώσονται, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ὁ Κύριος.

7 Σφόδρα μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἐθαυμάσθη ἐπὶ τούτοις ὁ Πρόκλος[x]. τῷ δέ γε βασιλεῖ διὰ τὴν πρᾳότητα καὶ ἄλλα μὲν πλεῖστα παρεῖχεν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια· ἐν δὲ κἀκεῖνο.

ΚΕΦ. ΜΔ.

Ὡς[y] ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ὁ νέος Εὐδοξίαν ἔγημε τὴν θυγατέρα Θεοδοσίου.

1 Ἦν αὐτῷ θυγάτηρ ἐκ τῆς γαμετῆς Εὐδοκίας, ὄνομα Εὐδοξία· ταύτην Οὐαλεντινιανὸς ὁ ἀνεψιὸς, ὁ[z] ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἑσπερίων μερῶν καταστὰς βασιλεὺς, ᾔτησε 393

[t] Ita F. M. C. Nicephor. xiv. 38. et Septuaginta secundum cod. Alexandr. Μισὸχ editt. Μεσὸχ vero Septuag. sec. cod. Vatican. Ezek. xxxviii.

[u] ἐπ' ἔθνη Septuag.

[x] Titulum inserit, Ὅτι πρόκλος τὸ σῶμα ἰωάννου μετὰ ἔτη λε. εἰσήνεγκεν, ante τῷ δὲ, M.

[y] Titulum om. M.

[z] Ita F. M. ὁ om. editt.

Misoch et Thobel. Judicabo enim illum morte et sanguine et imbre inundante et lapidibus grandinis. Ignem et sulphur pluam super illum, et super multas gentes quæ cum illo sunt. Et magnificabor atque glorificabor, et cognoscar in conspectu multarum gentium: et scient quia ego sum Dominus. Ob hæc igitur, ut dixi, summa omnium admiratione exceptus est Proclus. Imperatori vero propter ipsius mansuetudinem, tum alia multa contulit Dei providentia, tum hoc præcipue quod jam dicturus sum.

CAPUT XLIV.

Quomodo Valentinianus junior Eudoxiam Theodosii filiam duxit uxorem.

Erat ipsi filia, Eudoxia nomine, quam ex Eudocia conjuge susceperat. Hanc Valentinianus ipsius consobrinus, quem ipse Occidentis partium imperatorem creaverat, sibi uxorem dari postu-

2 πρὸς γάμον λαβεῖν. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπένευσε
Θεοδόσιος, καὶ ἐβουλεύοντο ἐν μεσαιχμίῳ που τοὺς
γάμους τελέσαι, ἐδόκει δὲ μερισαμένους τὴν ὁδὸν ἐν
τῇ Θεσσαλονίκῃ τοῦτο ποιῆσαι, μηνύει Οὐαλεντι-
νιανὸς, μὴ σκύλλεσθαι, αὐτὸς γὰρ ἥξειν εἰς τὴν
3 Κωνσταντινούπολιν. Ἀσφαλισάμενος οὖν τὰ ἑσπέ-
ρια μέρη αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν παρα-
4 γίνεται τοῦ γάμου χάριν. Οὗ ἐπιτελεσθέντος ἐν A.D. 436.
ὑπατείᾳ Ἰσιδώρου καὶ Σινάτορος, λαβὼν τὴν γαμετὴν,
αὖθις ἐπὶ τὰ ἑσπέρια μέρη ἀνέδραμεν· τοιοῦτο μὲν
οὖν καὶ τόδε τῷ βασιλεῖ εὐτύχημα γέγονεν.

ΚΕΦ. ΜΕ.

Ὡς ὁ[a] ἐπίσκοπος Πρόκλος πέπεικε τὸν βασιλέα, τὸ σῶμα Ἰωάννου μετακομίσαι εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῆς ἐξορίας, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ καταθέσθαι.

1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μετὰ τόνδε τὸν χρόνον καὶ ὁ
ἐπίσκοπος Πρόκλος τοὺς χωριζομένους διὰ τὴν τοῦ
ἐπισκόπου Ἰωάννου καθαίρεσιν ἐπανήγαγε, φρονήσει

[a] Ita F. ὁ om. editt. Titulum totum om. M.

lavit. Cumque imperator Theodosius id annuisset, et ambo Augusti meditarentur alicubi in confiniis utriusque imperii nuptias celebrare, placuissetque ut singuli dimidium viæ peragentes Thessalonicæ id facerent: Valentinianus Theodosio per literas significavit, ne se tantopere fatigaret: se namque venturum esse Constantinopolim. Postquam igitur Occidentis partes idoneis præsidiis firmasset, nuptiarum gratia Constantinopolim advenit. Quibus celebratis Isidoro et Senatore consulibus, mox accepta uxore, in Occidentem reversus est. Et hæc quidem eo tempore felicitas contigit imperatori.

CAPUT XLV.

Quomodo Proclus episcopus imperatori persuasit, ut Joannis corpus ab exsilio transferret Constantinopolim, et in ecclesia apostolorum deponeret.

Nec multo post Proclus episcopus, eos qui ob depositionem Joannis sese ab ecclesiæ corpore sejunxerant, ad unitatem revocavit, eorum dolorem prudenti consilio demulcens. Qua autem

παραμυθησάμενος τὴν λύπην αὐτῶν· τί δὲ τοῦτο
2 ἦν λεκτέον. Τὸ σῶμα Ἰωάννου ἐν Κομάνοις τεθαμ-
μένον, βασιλέα πείσας, τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει μετὰ
τὴν καθαίρεσιν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετεκό-
3 μισε. Καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς δημοσίᾳ πομπεύσας
αὐτὸ εἰς τὴν ἐπώνυμον τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίαν
4 ἀπέθετο. Πεισθέντες οὖν ἐπὶ τούτῳ οἱ δι' αὐτὸν
χωριζόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ ἡνώθησαν· καὶ γέγονεν τῇ A. D.
ἑξκαιδεκάτῃ ὑπατείᾳ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου, περὶ 438.
5 τὴν ἑβδόμην καὶ εἰκάδα τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός. Θαυ-
μάσαι δέ μοι ἔπεισι, πῶς ὁ φθόνος Ὠριγένους μὲν
6 τελευτήσαντος ἥψατο, Ἰωάννου δὲ ἐφείσατο. Ὁ μὲν
γὰρ μετὰ διακόσια ἔτη που τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς ὑπὸ
Θεοφίλου ἀκοινώνητος γέγονεν· Ἰωάννης δὲ τρια-
κοστῷ πέμπτῳ ἔτει μετὰ τὴν τελευτὴν εἰς κοινωνίαν
7 ὑπὸ Πρόκλου ἐδέχθη. Τοσοῦτον Πρόκλος Θεοφίλου
τῷ τρόπῳ διήνεγκεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπως γέγονέ
τε καὶ ἀεὶ γίνεται, τοὺς σωφρονοῦντας οὐ διαφεύγει.

ratione istud perfecerit, jam dicendum est. Joannis corpus quod Comanis sepultum erat, annuente imperatore Constantinopolim deportavit, anno post ejus abdicationem quinto ac tricesimo. Idque solemni pompa per urbem traductum, ingenti cum honore in ecclesia apostolorum deposuit. Hoc igitur modo pacati hi qui Joannis causa seorsum conventus agebant, ad unitatem ecclesiæ redierunt. Id autem contigit sextodecimo consulatu imperatoris Theodosii, die VI. calendas Februarias. Cæterum hoc loco mirari subit, qui factum sit, ut invidiæ livor Origenem quidem mortuum appetierit, Joanni vero pepercerit. Nam ille quidem annis circiter ducentis post obitum ipsius, a Theophilo excommunicatus est. Joannes vero anno post mortem quinto ac tricesimo, a Proclo receptus est in communionem. Tantum discrimen fuit inter Procli mores atque Theophili. Verum hæc qua ratione facta sint et quotidie fiant, prudentes viros minime latet.

ΚΕΦ. Μϛ. 394

Περὶ[b] τοῦ θανάτου Παύλου τοῦ Ναυατιανῶν ἐπισκόπου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν χειροτονηθέντος Μαρκιανοῦ.

1 Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν τοῦ σώματος Ἰωάννου ἀπό-
θεσιν καὶ Παῦλος ὁ τῆς τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησίας
ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατείᾳ τῇ αὐτῇ, περὶ τὴν μίαν καὶ
2 εἰκάδα τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ὃς τῇ ἑαυτοῦ ἐκκομιδῇ
πάσας τὰς διαφόρους αἱρέσεις τρόπον τινὰ μίαν ἐκ-
3 κλησίαν εἰργάσατο. Πᾶσαι γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα
ἄχρι τοῦ μνήματος σὺν ψαλμῳδίαις παρέπεμπον,
ἐπείπερ καὶ ζῶν διὰ βίου ὀρθότητα πάσαις ἐπέραστος
4 ἦν. Ἐπεὶ δὲ Παῦλος ἄξιον μνήμης τελευτᾶν μέλλων
διεπράξατο, χρειῶδες εἶναι ἡγοῦμαι τῇδε τῇ ἱστορίᾳ
αὐτὸ προσθεῖναι, πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων
5 αὐτῇ. Ὅτι μὲν γὰρ ἀρρωστῶν τῇ συνήθει τῆς
ἀσκήσεως διαίτῃ ἐχρῆτο, μηδαμῶς παρεκβαίνων αὐτήν,
καὶ ὡς οὐ διέλιπε[c] τὰς εὐχὰς ἀόκνως ἐκτελῶν, παρα-
λιπεῖν μοι δοκῶ, ἵνα μὴ περὶ τοῦτο διατρίβων ἀμαυ-

[b] Titulum om. M. [c] Ita F. M. διέλειπε editt.

CAPUT XLVI.

De morte Pauli Novatianorum episcopi, et de Marciano ejus successore.

Elapso autem modico temporis spatio post reliquiarum Joannis depositionem, Paulus quoque Novatianorum episcopus e vivis excessit, eodem consulatu, die duodecimo calendas Augusti. Qui in suo funere omnes religionem sectas, licet inter se discrepantes, unam quodammodo effecit ecclesiam. Quippe cunctæ corpus ejus cum psalmorum cantu prosecutæ sunt ad tumulum : eo quod dum viveret, ob vitæ sanctimoniam cunctis pariter gratissimus fuerat. Sed quoniam idem Paulus jamjam moriturus rem plane memorabilem gessit, operæ pretium facturus mihi videor, si eam huic historiæ inseram ad legentium utilitatem. Nam quod ægrotans monasticam disciplinam in ratione victus constanter observavit, nullo pacto eam transgrediens : et quod preces solitas impigre peragere numquam prætermisit, silentio prætereundum puto : ne si in istis commemorandis tempus trivero, rem ab eo

ῥώσω τὴν ἀξίαν μνήμης, ὡς ἔφην, καὶ ἐπωφελῆ
6 πρᾶξιν αὐτοῦ. Τίς δέ ἐστιν ἤδη λεκτέον· μέλλων
τελευτᾷν πάντας τοὺς τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν ἐκκλησιῶν ἱερω-
μένους μεταπεμψάμενος, Φροντίσατε, ἔφη, ἀναδεῖξαί
τινα ἐπίσκοπον, ἕως ἔτι ἐν πνέουσιν εἰμί· ἵνα μὴ
μετὰ ταῦτα ταραχὴν αἱ ἐκκλησίαι ὑμῶν ὑπομείνωσι.
7 Τῶν δὲ λεγόντων, μὴ αὐτοῖς τὴν περὶ τούτου ψῆφον
ἐπιτρέπειν, ἄλλος γὰρ ἄλλο κριτήριον ἔχοντες οὐδα-
μῶς τὸν αὐτὸν ὀνομάσαιμεν, ἀλλ᾽ αὐτόν σε ἀναδει-
8 κνύναι ὃν βούλει αἱρούμεθα. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Παῦλος,
ἔγγραφόν μοι τὴν ὁμολογίαν ταύτην ἐπίδοτε, ὅτι
9 τοῦτον αἱρεῖσθε, ὃν ἂν ἐγὼ αὐτὸς ψηφισαίμην. Τῶν
δὲ τοῦτο ποιησάντων καὶ ὑπογραψάντων, αὐτὸς ἀνα-
καθίσας[d] τῆς κλίνης καὶ λαθὼν τοὺς παρόντας ἐνέ-
γραψεν ὄνομα Μαρκιανοῦ· ὃς ἐν μὲν τῇ τῶν πρεσ-
βυτέρων τάξει ἐτέτακτο, καὶ ὑπ᾽ αὐτῷ[e] τὸν ἀσκητικὸν
10 ἐπαιδεύετο βίον, ἀπεδήμει δὲ τηνικαῦτα. Εἶτα σφρα-
γίσας αὐτὸς καὶ τοὺς πρώτους τοῦ πρεσβυτερίου

[d] "Nicephorus [xiv. 41.] ὑπερκαθίσας. [ὁ Παῦλος] καὶ χάρτην λαβών. Quæ verba videntur necessaria." VALESIUS.

[e] Ita F. M. J. Nicephor. xiv. 41. αὐτὸν editt.

gestam plane memorabilem, ut dixi, et utilissimam obscurare videar. Quænam autem illa sit, jam dicendum est. Cum morti vicinus esset, omnes presbyteros ecclesiarum quæ sub ipso erant, ad se accersitos, ita est allocutus: Curate ut episcopum vobis eligatis, dum adhuc superstes sum, ne ecclesiæ vestræ posthac perturbentur. Cumque illi dicerent, dandam ipsis non esse ejus electionis potestatem: Nam cum alius nostrum alio utatur judicio, nunquam eundem nominaturi sumus: sed malumus, ut tu potius designes quem volueris. Tum Paulus: hanc igitur, inquit, professionem vestram scripto proditam mihi date, vos eum electuros esse quem ego decrevero. Quod cum illi fecissent, et subscriptione sua firmassent, assurgens ille et insidens lecto, clam remotis arbitris, Marciani nomen chartæ inscripsit, qui presbyteri quidem obtinebat gradum, et monasticam vitam sub ipso didicerat: tunc vero peregre profectus erat. Deinde cum chartam ipse obsignasset, et a primoribus presbyteris eam insuper obsignari

ἐπισφραγίσαι ποιήσας, παρέθετο τοῦτο τὸ βιβλίον
Μάρκῳ, ὅστις ἐν Σκυθίᾳ Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος ἦν,
τότε δὲ ἐπεδήμει τῇ πόλει· καὶ τάδε ἔφη πρὸς αὐτόν.
11 *Εἰ μὲν θέλει Θεὸς ἔτι με περιεῖναι εἰς τόνδε τὸν βίον,*
τήνδε[f] *μοι παρακαταθήκην φυλάξας ἀπόδος· εἰ δέ*
με δοκεῖ αὐτῷ μεταστῆσαι, ἐν τούτῳ εὑρήσεις τὸν ὑπ'
ἐμοῦ μετ' ἐμὲ ψηφισθέντα ἐπίσκοπον· ταῦτα εἰπὼν
12 *ἐτελεύτησε. Τρίτῃ οὖν μετὰ τὴν τελευτὴν ἡμέρᾳ*
ἀνελίξαντες τὸ βιβλίον ἐπὶ πλήθους πολλοῦ, καὶ εὑ-
ρόντες τὸ Μαρκιανοῦ ὄνομα, πάντες μὲν ἄξιον εἶναι
ἐβόων· καὶ μὴ μελλήσαντες[g] *ἐξαπέστειλαν τοὺς συλ-*
13 *ληψομένους αὐτόν. Οἱ δὲ δόλῳ ἀγαθῷ ἐν Τιβερίου*
πόλει τῆς Φρυγίας διάγοντα συλλαβόντες ἄγουσι·
καὶ περὶ τὴν μίαν καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνὸς χειρο-
τονηθέντα ἐνθρονίζουσι· ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον
εἰρήσθω.

[f] *τήνδε μοι τὴν* M. [g] *μελήσαντες* M.

curasset, Marco cuidam Novatianorum in Scythia episcopo, qui tum Constantinopoli versabatur, eam tradidit, his verbis eum allocutus. Si Deus me in hac vita diutius superesse voluerit, hoc depositum diligenter abs te servatum mihi redde. Si vero visum illi fuerit me ex hoc sæculo transferre, invenies in hac charta, quem ego successorem mihi in episcopatu designaverim. His dictis ex hac luce migravit. Tertio igitur post illius obitum die, libello coram maxima multitudine resignato, cum Marciani nomen reperissent, omnes eum dignum esse acclamarunt, nullaque interposita mora, miserunt qui illum comprehenderent. Illi eum Tiberiopoli in Phrygia degentem pia fraude circumvenientes, secum abduxerunt, et duodecimo die calendas Septembris ordiuatum in episcopali sede collocarunt. Verum de his hactenus.

ΚΕΦ. ΜΖ.

Ὡς[h] ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Εὐδοκίαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐξαπέστειλε.

1 Ὁ μέντοι βασιλεὺς Θεοδόσιος χαριστηρίους εὐχὰς ἀνθ' ὧν εὐηργέτητο προσέφερε τῷ Θεῷ· καὶ ταῦτα
2 ἐποίει ἐξαιρέτοις τιμαῖς γεραίρων τὸν Χριστόν. Καὶ τὴν γαμετὴν Εὐδοκίαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἔπεμπεν· καὶ γὰρ αὐτὴ[i] ταύτην εὐχὴν ἐπιτελέσειν ἐπηγγέλλετο,
3 ἐὰν τὴν θυγατέρα γαμηθεῖσαν ἐπόψηται. Ἀλλὰ αὕτη μὲν καὶ τὰς περὶ Ἱεροσόλυμα ἐκκλησίας καὶ πάσας τὰς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς πόλεσι ποικίλως ἐτίμησεν, ἔν τε τῷ ἀπιέναι καὶ αὖθις ἐπανιοῦσα.

ΚΕΦ. ΜΗ.

Περὶ[k] Θαλασσίου τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπισκόπου.

1 Πρόκλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ὑπατείαν τοῦ βασι-

h Ὅτι ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἀδιαλείπτως εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ. M.

i "Scribendum αὐτή. Epiphan. sic: *Hoc enim et ipsa votum habuerat.*" VALESIUS. Idem affirmat Nicephorus xiv. 23. αὐτὴν codd. et editt. Tum ταύτην τὴν εὐχὴν M.

k Ὅτι πρόκλος θαλάσσιον τὸν συγκλητικὸν ἐχειροτόνησεν. M.

CAPUT XLVII.

Quomodo imperator Theodosius uxorem suam Eudociam misit Hierosolyma.

Porro imperator Theodosius pro acceptis beneficiis gratias et vota Deo persolvit. Quod quidem præstitit, eximiis honoribus Christum venerando. Quin etiam uxorem suam Eudociam misit Hierosolyma. Nam et illa hoc se voto obligaverat, si filiam suam nuptam vidisset. Sed illa quidem ecclesias omnes, tam quæ Hierosolymis, quam quæ in aliis Orientis urbibus sitæ sunt, variis ornamentis decoravit, et cum illuc proficisceretur, et cum rediret.

CAPUT XLVIII.

De Thalassio Cæsareæ Cappadociæ episcopo.

Proclus vero eodem tempore, consulatu scilicet Theodosii septimodecimo, rem plane admirabilem, et qualem nemo unquam ex

λέως, πράγματι θαυμαστῷ ἐπεχείρησε[l], καὶ οἷον οὐδεὶς A. D. 439.
2 τῶν πάλαι ἐπισκόπων πεποίηκε. Φίρμου γὰρ τοῦ
ἐπισκόπου ἐν Καισαρείᾳ τῆς[m] Καππαδοκίας τελευ-
τήσαντος, παρῆσαν Καισαρεῖς ζητοῦντες ἐπίσκοπον.
3 Ὡς δὲ διεσκέπτετο τίνα πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν προχει-
ρίσαιτο, συνέβη κατὰ θέαν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτων
πάντας τοὺς τῆς γερουσίας συγκλητικοὺς ἐπὶ τὴν
4 ἐκκλησίαν παρεῖναι. Ἐν οἷς ἦν καὶ Θαλάσσιος, ἀνὴρ
τὴν ὕπαρχον χειρίσας ἀρχὴν τῶν ἐν Ἰλλυρικοῖς[n] 396
5 ἐθνῶν τε καὶ πόλεων. Μέλλοντι δὲ αὐτῷ, ὡς φήμη
ἐκράτει, τὴν τῶν ἑῴων μερῶν ἐγχειρίζεσθαι παρὰ τοῦ
βασιλέως φροντίδα, ἐπιβαλὼν χεῖρα ὁ Πρόκλος ἀντὶ
6 ὑπάρχου ἐπίσκοπον τῆς Καισαρείας ἀνέδειξεν. Ἀλλὰ
τὰ μὲν κατὰ τὰς ἐκκλησίας οὕτω προέκοπτεν· ἡμεῖς
δὲ ἐνταῦθά που τὴν ἱστορίαν καταπαύσαντες, ἐν εἰρήνῃ
διάγειν τὰς πανταχοῦ ἐκκλησίας καὶ πόλεις καὶ ἔθνη
7 εὐχόμεθα. Εἰρήνης γὰρ οὔσης, ὑπόθεσιν οἱ ἱστοριο-
γραφεῖν ἐθέλοντες οὐχ ἕξουσιν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, ὦ
ἱερὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε Θεόδωρε, τὸ ἐπίταγμά σου ἐν

[l] Ita F. M. ἐπεχείρισε editt.
[m] Ita F. M. Male transposuerunt sic, τῆς ἐν Καισαρείᾳ Καππαδοκίας, editt.
[n] ἰλλυριοῖς F. M.

veteribus episcopis gesserat, aggressus est. Mortuo enim Firmo Cæsareæ Cappadociæ episcopo, Cæsarienses Constantinopolim venerunt, episcopum postulantes. Cumque Proclus dispiceret quem ad episcopatum illum promoveret, forte accidit, ut ad ipsum salutandum cuncti senatores die Sabbati in ecclesiam venirent: inter quos erat etiam Thalassius, qui provinciarum et civitatum Illyrici præfecturam administraverat. Cum vero Orientis quoque partium administratio ei mox ab imperatore credenda esset, ut fama erat; Proclus ei manum injiciens, pro præfecto prætorii episcopum Cæsareæ illum constituit. Et res quidem ecclesiæ in hunc modum prospere succedebant. Ego vero hoc loco finem historiæ nostræ facturus, opto ut omnes ubique ecclesiæ et urbes atque provinciæ in pace degant. Quamdiu enim pax erit, historiæ scribendæ studiosis nullum suppetet argumentum. Nam et nos qui mandatum tuum septem libris explevimus, o sacratissime vir Dei Theodore, omni ad scribendum materia destituti fuissemus,

ἑπτὰ βιβλίοις ἐκτείναντες, οὐκ ἂν ἠυπορήσαμεν[o] ὑποθέσεως, εἰ οἱ φιλοῦντες τὰς στάσεις ἡσυχάζειν προῄ-
8 ρηντο. Περιέχει ἡ ἱστορία ἡ ἑβδόμη χρόνον ἐτῶν τριάκοντα δύο· ἡ δὲ πᾶσα τῆς ἑπτατόμου ὑπόθεσις περιέχει χρόνον ἐτῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα· ἀρξαμένη δὴ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς διακοσιοστῆς ἑβδομηκοστῆς[p] πρώτης Ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καταπαύσασα δὲ ἐπὶ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς τριακοσιοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ ἡ ἑπτακαιδεκάτη ὑπατεία τοῦ βασιλέως A. D. 439.
Θεοδοσίου δέδοτο.

Τέλος[q] ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Σωκράτους σχολαστικοῦ.

[o] ἠπορήσαμεν F.
[p] ἑβδομηκοστῆς om. F.
[q] Hanc clausulam om. F. Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βιβλία Ζ. χρόνου ἐτῶν ΡΜ. M.

si hi qui seditionibus delectantur, quiescere maluissent. Continet autem septimus hic historiæ liber res gestas spatio annorum duorum ac triginta. Tota vero historia septem libris comprehensa continet spatium annorum centum et quadraginta. Exorsa quidem ab anno primo Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ primæ, qua Constantinus imperator est renuntiatus: desinens autem anno secundo trecentesimæ quintæ Olympiadis, quo imperator Theodosius septimum decimum consulatum dedit.

Finis Ecclesiasticæ Historiæ Socratis Scholastici.

INDEX RERUM.

N.B. Numerorum figuræ, quibus loci in Indice signantur, hunc in modum legendæ sunt; e. g.

i. 2, 1, 2, 3. . . . . i. e. libro primo, capite secundo, sectionibus 1, 2, 3.

ii. 2, 1. ib. 11. . . . . . . i. e. libro secundo, capite secundo, sectione prima, et eodem capite, sectione undecima.

* Asterisci notant eas sectiones quarum numeri in textu repetiti sunt; sive casu, ut in ii. 38, 27, sive consilio, ut in Appendice post vi. 23, 7.

B.

C.

E

H.

T.

CORRIGENDA.

Pag. lin.			
23, 4.	pro Διοκλετιανὸν,	rescribe	Διοκλητιανὸν.
44, 4.	pro μετὰ,	—	μὲν.
124, 8.	pro Μάνετος	—	Μάνητος.
287, 9.	pro σουβεσταντίας	—	σουβσταντίας.
316, 19.	annot. b. pro, Epiphanius, sic, ..	—	Epiphanius. Hilarius sic habet,
352, 3.	pro Δορωθέου	—	Δωροθέου.
383, 15.	pro προτοτύπους	—	πρωτοτύπους.
416, 3.	interpretationis Latinæ,	—	partim Arianos partim homousianos.
429, 6.	pro εἰν	—	εἰς.
449, 22.	ann. p. dele Epiphan.		
507, 1.	pro ρὤεγον	—	ὤρεγον.
587, 13.	pro ἀπηλάγησαν	—	ἀπηλλάγησαν.
721, 15, 16.	pro μετατοεῖς	—	μετανοεῖς.
726, 2.	pro 'Αλεξάνδρο	—	'Αλεξάνδρου.
808, 21.	ann. u. pro t. vi. p. 5.	—	t. vi. p. 22.

Erratum est quoque nonnunquam in pingendo accentu super voces encliticas, et in subscribendo iota; ubi typographi editionem præviam secuti sunt. Nam Valesius et Reading solebant ita scribere sæpius, τοσαύτη τὶς (p. 41. l. 3.), et semper κᾀκεῖ, κᾀκεῖνο, aliaque ejusmodi. Quæ oculorum meorum aciem quandoque effugerunt.

BOOKS
PRINTED FOR THE UNIVERSITY OF OXFORD:

SOLD BY

JOHN HENRY PARKER, Oxford; and 377 Strand, London:
and E. GARDNER, 7 Paternoster Row, London;

At the following Prices in Sheets.

ÆSCHYLUS, ex recensione G. DINDORFII. Ed. sec. 1851. 8vo. 5*s*.
Tomus II. ANNOTATIONES G. DINDORFII. Partes II. 1841. 15*s*.
Tomus III. Scholia Græca ex Codd. aucta. 1851. 8vo. 8*s*.

ARISTOPHANES, ex recensione G. DINDORFII. Tomi II. 1835. 8vo. 10*s*.
Tomus III. ANNOTATIONES G. DINDORFII. 1837. 8vo. 18*s*.
Tomus IV. Scholia Græca, ex Codd. aucta a G. DINDORFIO. 1839. 8vo. 1*l*. 10*s*.

BEDÆ, Venerabilis, Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. Cura R. HUSSEY, B.D. Histor. Eccles. Prof. Reg. 1846. 8vo. 7*s*.

CASAUBONI, (I.) EPHEMERIDES, ed. J. RUSSELL, S.T.P. Tomi II. 1850. 8vo. 1*l*. 3*s*.

CHŒROBOSCI GEORGII dictata in Theodosii canones, necnon Epimerismi in Psalmos. E Codd. MSS. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. Tomi III. 1842. 8vo. 1*l*. 5*s*.

EURIPIDES, ex recensione G. DINDORFII. Tomi II. 1834. 8vo. 13*s*.
Tomus III. Annotationes G. DINDORFII. 1840. 1*l*.
—— Alcestis ex recensione G. DINDORFII. 1834. 8vo. 2*s*.
—— Heraclidæ et Medea. Ex recensione P. Elmsley. Editio altera. 1828. 8vo. 12*s*.

EUSEBII Eclogæ Propheticæ. E Cod. MS. Vindob. ed. T. GAISFORD, S.T.P. 1842. 8vo. 10*s*.
—— Evangelicæ Præparationis Libri XV. ad Codd. MSS. recensuit THOMAS GAISFORD, S.T.P. Tomi IV. 1843. 8vo. 2*l*. 8*s*.
—— Evangelicæ Demonstrationis Libri Decem. Rec. THOMAS GAISFORD, S.T.P. Tomi II. 1852. 8vo. 1*l*.
—— Contra Hieroclem et Marcellum. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. 1852. 8vo. 10*s*.

SOPHOCLES DINDORFII. Ed. 3. 1849. 8vo. 5*s*.
—— cum notis DINDORFII. Tomi II. 1849. 8vo. 12*s*.
—— Ad Sophoclis Tragœdias Annotationes G. DINDORFII. 1836. 8vo. 9*s*.
—— Scholia in Sophoclem. Ed. P. ELMSLEY. 1825. 8vo. 8*s*.
—— Scholia. Vol. II. Ed. DINDORF. 1852. 8vo. 8*s*.

DINDORF. METRA Æschyli Sophoclis Euripidis et Aristophanis descripta. Accedit CHRONOLOGIA SCENICA. 8vo. 1842. 8*s*.

DEMOSTHENES DINDORFII. Tomi IV. 1846. 8vo. *2l.* Tomi V. VI. VII. Annotationes 1849. *1l. 14s. 6d.* Tomi VIII. IX. Scholia 1851. 8vo. *14s.*

—— Scholia in Æschinem et Isocratem. Ed. G. DINDORFIUS. 1852. 8vo. *4s.*

JOSEPHUS, (FL.) de bello Judaico. Ed. E. CARDWELL, S.T.P. Tomi II. 1837. 8vo. *1l. 4s.*

PATRES APOSTOLICI, Gr. et Lat. Ed. G. JACOBSON. Tomi II. 1847. 8vo. *1l.*

THEODORETI Græcarum Affectionum Curatio. Rec. T. GAISFORD, S.T.P. 1839. 8vo. *13s. 6d.*

ARISTOTELES ex recens. IM. BEKKERI. Accedunt Indices Sylburgiani. Tomi XI. 1837. 8vo. *3l. 6s.*

I. —— Organon, 1841. 8vo. *7s.*
II. —— Nat. Ausc. De Cœlo. Gen. et Corr., 1841. 8vo. *7s.*
III. —— Parva Naturalia, 1841. 8vo. *7s.*
IV. —— Historia Animalium, 1841. 8vo. *7s.*
V. —— De Partibus, &c. Animalium, 1841. 8vo. *7s.*
VI. —— Opuscula Varia, 1841. 8vo. *7s.*
VII. —— Problemata, 1841. 8vo. *7s.*
VIII. —— Metaphysica, 1841. 8vo. *7s.*
IX. —— Ethica, De Virt. et Vitiis, 1841. 8vo. *7s.*
X. —— De Republica et Œconomica, 1841. 8vo. *7s.*
XI. —— De Rhetorica. De Poetica, 1841. 8vo. *7s.*

ARISTOTELIS de Rhetorica libri ad MSS. recogniti. 1833. 8vo. *4s.*

——Animadversiones Variorum in Arist. de Rhet. 1820. 8vo. *11s.*

LONGINUS, Gr. et Lat. Denuo recensuit, Animadd. Toupii, Ruhnkenii aliisque subsidiis instruxit Benj. Weiske. 1820. 8vo. *10s. 6d.*

ORATORES ATTICI, ex recensione BEKKERI,
Tomus I. Antiphon, Andocides et Lysias. 1822. 8vo. *11s. 6d.*
II. Isocrates. 1822. 8vo. *14s.*
III. Isæus, Æschines, Lycurgus, Dinarchus, &c. 1823. 8vo. *14s.*
Indices Græcitatis in Oratores Atticos a T. MITCHELL. 8vo. *1l. 5s.*
Index Græcitatis Isocraticæ, a T. MITCHELL. 1828. 8vo. *12s. 6d.*

PARŒMIOGRAPHI GRÆCI, quorum pars nunc primum ex Codd. MSS. vulgatur. Ed. T. GAISFORD, S. T. P. 1836. 8vo. *10s. 6d.*

PEARSONI ADVERSARIA HESYCHIANA, Tomi II. 1844. 8vo. *15s.*

PLOTINUS, edidit F. CREUZER. Tomi III. 1835. 4to. *6l.*

SCRIPTORES LATINI REI METRICÆ. Ed. T. GAISFORD, S.T.P. 1837. 8vo. *11s. 6d.*

[illegible]

A LEXICON, [illegible] Greek-English Lexicon of H. G. LIDDELL, [illegible] R. SCOTT [illegible] Fourth Edition. Square 12mo. [illegible]

A COPIOUS GREEK-ENGLISH [illegible] best Authorities. 24mo. [illegible] 7s. 6d.

ETYMOLOGICON MAGNUM. Ad Codd. MSS. recensuit [illegible] GAISFORD, S.T.P. 1848. fol. 3l.

SCHELLER'S Lexicon Linguæ Latinæ, with the German explanations translated into English by J. E. RIDDLE, A.M. 1835. fol. [illegible]

SUIDÆ LEXICON. Ad Codd. MSS. recensuit T. GAISFORD, S.T.P. Tomi III. 1834. fol. 7l.

FASTI HELLENICI. The Civil and Literary Chronology of Greece, from the earliest Accounts to the LVth Olympiad. By the late HENRY F. CLINTON, Esq. M.A. 1834. 4to. 1l. 8s. 6d.

—— from the LVIth to the CXXIIIrd Olympiad. 1841. 4to. [illegible]

—— from the CXXIVth Olympiad to the Death of Augustus. Second edition. [illegible]

[illegible] Civil and Literary Chronology of Greece, from the [illegible] to the Death of Augustus. 1851. 8vo. 6s. [illegible]

[illegible] Civil and Literary Chronology of Rome and [illegible] from the Death of Augustus to the Death of Justin II. [illegible]

[illegible] Chronology of Rome and Constantinople, [illegible] from the Death of Augustus to the Death of Heraclius. [illegible]

—— [illegible] Civil and Literary Chronology of Rome—in the Press.

